Digitized by Google

6
36-e
50

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
21 C
4

nate deo-

quo fata trahunt retrahuntque sequamur

quicquid erit s[uper]anda omnis fortunam ferer

5° Ene. 4

a sacel. in veloc. Alex^o. in patr^a. salomon...

rebatur soler de Alex. in ...

ic lo leccion argon. ponere ... rellaue.

puero ... dyeni

I 09163

mancti leit.

6. H. c 50

M. ANTONII MVRETI

VARIARVM LECTIONVM LIBRI XV.

Quibus ad Græcarum ſententiarum verſionem Latinam: acceſſerunt hac editione Hymni Sacri, & varia eiuſdem auctoris poëmata.

IN VIRTVTE ET FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD HÆRED. GVLIELMI ROVILLII.

M. D. XCIIII.

BIBLIOTECA N… ROMA VITTORIO EMAN…

M. ANT. MVRETI IN LIBROS VARIARVM LECTIONVM PRAEFATIO:

AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, CARDINALEM AC PRINCIPEM *illuſtriſsimum*,

Singularem omnium honeſtarum, artium patronum.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EM.

MAGNOPERE *peccare mihi viderer*, HIPPOLYTE, *cardinalis Illuſtriſsimè, ſi otiũ illud, quod & plurimũ & honeſtiſsimum tua mihi benignitate conceditur, alia vlla re, quàm litterarum, & earum artiũ, quibus te inſigniter oblectari video, aſsidua tractatione conſumerẽ. nam cùm ea te præcipuè cauſſa cõmouerit, vt aditũ mihi ad familiaritatẽ tuam vltrò patefaciendũ putaris, quòd ad te de mea erga illas incredibili voluntate, meis fortaſſe ſcriptis, & amicis de me ſummorum hominum concitata ſermonibus fama*

peruenerat: quis me ferendum putet, niſi quam de me opinionē incognito adhuc & abſente conceperas, eam præſens ipſe omni ſtudio, omniq́; corporis & animi contentione confirmem? Ita igitur facio. quarum artium ſingularis pulchritudo mentem meam, vſq; à puero, admirabili quodam ſui deſiderio incenderat, eas nunc demùm beneficio tuo aliis omnibus curis ſolutus, magno & alacri animo perſequor: neque ſanè committo, vt qui me tibi tanquam hominem & non ineruditum, & eruditionis ac doctrinæ ſitientiſſimum commendarunt, cùm in illo priore indulſerint amori erga me ſuo, in hoc etiam altero eidē obſecuti, ac non potius id quod exploratum haberēt, verè apud te teſtati eſſe videntur. quod cùm facio, primùm, quò nihil dulcius eſt, nihil optabilius, naturæ meæ propenſionem ſequor. Verè enim hoc tibi affirmare poſſum, ſi quis mihi deus omnes opes, omnia cōmoda, omnem potentiam proponat, ea lege ac conditione vt ſemel deponā hæc ſtudia, & has qualeſcumque litterulas altrices adoleſcentiæ meæ, fidiſſimas meorum omnium temporum comites deſeram: nunquam id faciā: neque quicquam tanti eſſe ducam, quod mereri velim, vt à ſuauiſſimo earum amplexu & cōtubernio abducar. quare, vt dixi, cùm in eas toto pectore incūbo, naturæ meæ pareo: idq́; facio, quod ſi facere vetarer, vitalem mihi eſſe vitam non putarem. deinde quo

mihi

mihi nihil priùs ac potius neque eſt, neque eſſe debet, voluntati tuæ morem gero. ſæpe enim mihi, quæ tua eſt humanitas, affirmaſti, nullum tibi à me genus obſequij præſtari poſſe iucūdius, quàm, ſi omne tēpus arbitratu meo ponerem in litteris, & aliquid aßiduè, quantum in me eſſet, excuderem, quod & mihi ornamento, & aliis vſui, & tibi oblectationi eſſe poſſet. neque verò me, vt id faciam, oratione tantùm cohortaris, verùmetiam exēplo. Quid enim facere nos oportet, quicunque tuis opibus non aliā ob cauſſam fouemur, ſuſtentamur, ornamur, quàm vt in his ſtudiis omni cogitatione defixa, dies noctéſque exerceamur: cùm te, te inquā ipſum, quē moderatrix humanarum rerum prouidentia, in altiſſimo dignitatis gradu collocatū, perpetua grauißimorum munerum procuratione diſtrictum teneri voluit, inter tot, tam graues, tam multiplices curas, tantoperè ad tranquillitatem & ſalutem publicam pertinentes, quotidiè tamen aliquid tēporis harum artiū tractationi tribuere videamus? Nimirum & vnuſquiſq. noſtrum naturæ ſuæ, vt ait poëta quidam, ſemina ſequitur: & quibuſcum diu ac familiariter vixit, eorum mores & inſtituta viuēdi facilè ac libēter imitatur. Te verò cùm omnis honeſtatis ac dignitatis amantißimū omnium, quæ ad comparandam veram ac ſolidam gloriam pertinent, appetentißimū natura genuiſſet: conſecuta de-

inde FRANCISCI VALESII,*Gallia-rũ Regis optimi, ac maximi, intima illa, qua tot annos vſus es, cõſuetudo magis etiã incitauit ad eaſdẽ illas vias, in quas ipſa te natura deduxerat, animoſius & cõſtantius perſequendas. Ille homines eruditos ad ſe ex omnibus orbis terrarum partibus, ampliſsima eorũ induſtriæ præmia ſtatuens, conuocabat. idem illud exemplum iamdudum Italia te, maxima cũ tua laude, renouantem intuetur. Ad regalem illius menſam non vllum acroama aut libentiùs, aut ſæpius, quã vox alicuius eruditi hominis, audiebatur. epulæ quoque tuæ quotidiè nulla re magis, quã grauiſsimis & honeſtiſsimis virorum doctrina præſtantium ſermonibus, condiuntur. Ille igitur ad ceteras ſuas laudes eã addidit, qua nulla, meo quidem iudicio, maior eſt, nulla præclarior, vt communi omnium populorum conſenſu* LITTERARVM PATER *nominaretur. idem illud cognomen tibi apud poſteros tributum iri, cuiuis perfacile eſt, qui tua ergo homines liberalium artium ſcientia excultos munificã, planèq; regiam voluntatem cognouerit, augurari. Nos intereà, qui per te hoc otio fruimur, omnẽ induſtriam cò conferre oportet, vt quacunque ratione poſſumus, heroicas ac propè diuinas virtutes tuas omni genere monimentorum ad immortalem poſteritatis memoriam conſecremus. non quod rerum à te geſtarum gloria noſtro teſtimonio*

ſtimonio indigeat: ſed quòd alia nobis via nulla relinquitur, qua ingrati animi notam effugere valeamus. Igitur alij quidem, quibus maior doctrinæ copia eſt, alia tibi grauiora, & maioris operæ inſcribent. ego autem, qui nondum eam facultatem conſecutus ſum, vt à me quicquam egregium exſpectari debeat, ſcribam tamen, qualiacumq; potero, & hiſcè paruis ac tenuibus munuſculis teſtabor hominibus magnitudinem obſeruantiæ erga te meæ. Illud quidem certè omni ope conabor efficere, vt ſcripta mea, ſi nullam aliam ob cauſſam in pretio ſint, vtilitate tamen tueantur ipſa ſe, & hoc ſaltem nomine à ſtudioſis hominibus non negligantur. quòd & aliàs feci, & in iis maximè, quos nuper apud te ſcripſi, Variarum lectionum libris. Primùm enim cùm in præſtantiſsimis vtriúſque linguæ ſcriptoribus multa, vel temporum vel hominum culpa, corruptè & deprauatè legantur: eaq; res vel non animaduerſa errorem, vel animaduerſam moleſtiã, & difficultatem legentibus obiicere ſoleat: eius incommodi vt pars aliqua per me tolleretur, operam dedi. deinde, cùm & illud conſtet, veteres Latinos ſummo ſtudio eſſe in Græcorum imitatione verſatos, & eorum locorũ quos illi ab his acceptos in vſum ſuum tranſtulerunt, diligens, & accurata notatio magnã his tẽporibus vtilitatem habere credatur: huius quoque generis

inſpergenda nonnulla eſſe duxi. narratiunculas etiam aliquot admiſcui quarundã hiſtoriarũ, quæ neque contritæ ac communes eſſent, neque fore iniucundæ cognitu viderentur. Vbi autem ita res tulit, vt ab iis qui vel ætate noſtra, vel etiam ſuperioribus tẽporibus in hoc ipſo curriculo induſtriam ſuam exercuerãt, diſſentirem: feci id, vt & natura & conſuetudo mea fert, liberè: ſed ea tamen moderatione ſeruata, vt imminutam eſſe à me dignitatẽ ſuam, nemo conqueri poſſit, niſi qui tantùm ſibi tribuat, vt errare ſe poſſe non putet. quòd neq; cuiquam vnquam contigit, & maius eſt, quàm vt conuenire in humanam fragilitatem queat. ſed nos quid fecerimus, ipſa res indicabit. teſtatum quidem omnibus eſſe volumus, nihil aliud nobis propoſitum fuiſſe, quàm vt ſine cuiuſquam offenſione, auxilij aliquid attuliſſe huic ſtudiorum generi diceremur. A te autem, HIPPOLYTE *Principum decus, etiam atque etiã petimus, vt qua nos humanitate in familiarium tuorum numerum recipere dignatus es, eadẽ hos labores noſtros, qui nulla re magis, quàm tui nominis auctoritate, nixi, in publicum prodeunt, tibi accipiendos putes: neque tam, quid amplitudini tuæ conueniat, quàm, quid præſtari à nobis poſſit, expendas. nam & hæc ipſa nouis indies acceſſionibus creſcent, & alia ſuo tempore, quæ tibi gratiora fore confidimus, proferentur.*

M. ANT.

M. ANT. MVRETI
AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM AMPLISSIMVM ET *illuſtriſſimum.*

VARIARVM LECTIONVM LIBER PRIMVS.

Tres Iſocrates. Cuius ſit Παραίνεσις *ad Demonicum, indicatum.*

CAPVT I.

ELEGANS in primis, & cùm ſaluberrimis referta præceptis, tum omnibus condita dicẽdi feſtiuitatibus oratio, quæ Paræneſis ad Demonicum inſcribitur, non eius ſcriptoris eſt, cuius vulgò putatur. nam cùm ab Iſocrate illo, qui Socratis & Platonis æqualis fuit, cuiuſq; domus officina eloquentiæ habita eſt, fluxiſſe, eiuſq; ingenio elaborata eſſe-

credatur, id ſecus eſt: quodque etiam in aliis contigiſſe ſcimus: errorē hîc obiecit hominibus nominū ſimilitudo. tres enim facundi ac diſerti fuêre homines, quibus omnibus idem Iſocratis nomen fuit. Vnus is, quem modò diximus: qui à Socrate commēdatur in Phędro, quémque Cicero, diſſentiēte Bruto, tantoperè laudabat. alter, huius diſcipulus: cuius apud Suidam mentio eſt. neutrius autem horum eſt ea, de qua loquimur, oratio: ſed tertij cuiuſdam Iſocratis, qui Ciceronis tēporibus floruit. Id ita eſſe, didici ex Dionyſio Halicarnaſſeo, qui in aureolo libello De Arte rhetorica, quēdam ex ea citans locum, Iſocratem ipſius auctorem, ſuum, & Echecratis, ad quem ſcribit, ſodalem vocat. eius verba ſunt: *Ἰσοκράτης μὲν ὁ σὸς ἑταῖρος καὶ ἐμὸς ὦ Ἐχέκρατες, εἴπερ ἄλλο τι, φησὶ χρῆναι προσεῖναι τοῖς σπουδαίοις ἀνθρώποις, ἐν τῇ παραινέσει τῇ πρὸς τοῦ Ἱππονίκου*, (ita enim legendum eſt, non, vt in vulgatis libris, *πρὸς τὸν Ἱππόνικον*) *καὶ τὴν φιλοπροσηγορίαν, ὅπερ ἐστὶ τὸ προσφωνεῖν τοὺς ἀπαντῶντας, ὡς αὐτός φησι* Locus autem quem indicauit Dionyſius, ita apud Iſocratē legitur: *τῷ μὲν τρόπῳ γίγνου φιλοπροσήγορος, τῷ δὲ λόγῳ εὐπροσήγορος. ἔστι δὲ φιλοπροσηγορίας μὲν τὸ προσφωνεῖν τοὺς ἀπαντῶντας,*

τας, συνηγορίας ἢ τὸ τοῖς λόγοις αὐτοῖς οἰκείως ἐντυγχάνειν. Harpocration tamen, qui ſit ἐπακτὸς ὅρκος, exponẽs, Iſocratem Apolloniaten eius, de quo agimus, libelli auctorem facit. at is veteris illius Iſocratis auditor fuit: vt apud Suidam eſt. Hermogenes autem apertè eundem Iſocratem huius Parænesεos, & ceterarum orationum, de quibus nulla dubitatio eſt, quin ſint eius qui cum Socrate & Platone vixit. ſed magis me ea, quę ſuprà recitaui, verba Dionyſij mouent,

Mithridatem cur Dionyſum Tralliani honoris cauſſa vocarent. Illuſtratus locus ex oratione pro Flacco. Eius qui Plutarchi συμποσιακὰ interpretatus eſt, notatus error.

CAPVT II.

M. TVLLIVS in oratione pro L. Flacco cùm percẽſeret eas laudes quas Tralliani in Mithridatem, regem populo Rom. infeſtiſſimum, congeſſerant, ita ſcribit: *Mithridatem deum, illum patrem, illum conſeruatorem Aſiæ, illum Dionyſum, Bachum, Liberum nominabant.* atque hoc Petrus Victorius admonuit dictum eſſe ad Demoſthenis imitationem, cuius illa ſunt ex oratione De Corona:

Οἱ μὲν κατάπλυστοι Θετταλοὶ, καὶ ἀναίσθητοι Θηβαῖοι φίλον, εὐεργέτην, σωτῆρα τὸν Φίλιππον ἡγοῦντο. πάντ' ἐκεῖνος ἦν αὐτοῖς. protulit etiã locum ex Athenæo, quo cõfirmatur, Mithridatem viuũ ac videntẽ, diuinis affectũ honoribus. ſed cur Liberi patris potius, quàm cuiuſquã alij dei nomine honeſtaretur ille rex, quãdo de eo ſibi non liquêre ſubobſcurè indicauit Victorius, ego aperire conſtitui. Duæ autẽ eius appellationis cauſſæ à Plutarcho libro 1. *συμποσιακῶν* afferũtur. vna, quòd Mithridates præmium propoſuerit, qui plurimùm ediſſet, quiq; plurimùm bibiſſet: ipſéque in vtróque certamine palmam tulerit: vtpote, qui omnes ætatis ſuę homines bibendo ſuperaret. ob id igitur Dionyſum vocatum. ſed eam cauſſam Plutarchus ipſe, vt inanem, commenticiamq. & minus idoneam reprobat. ac planè, ſi hæc vera eſſet, videri poterant Tralliani, cùm Mithridatem Dionyſum ſalutarent, non tam ei honorẽ tribuere, quàm contumeliam facere: quaſi ebrioſum eum & helluonem ac gurgitem vocarent. quare hæc altera cauſſa putanda eſt verior. bis eum fulmine appetitum fuiſſe: ita vt innocuus incolumiſque remanſerit. nam cùm adhuc infantulus in

cunis

cunis vagiret, collapſum fulmen, faſcias, quibus inuolutus erat, exuſſit, neque tamen ipſum læſit. veſtigiũ modò quoddam ignis in fronte relictũ eſt: quod facilè occultaret coma. rurſus cùm iam vir eſſet, ita propinquũ ei dormienti cecidit, vt tela in pharetram, quæ haud procul à lecto pendebat, condita conflagrauerint. ipſe tum quoque intactus. iis expoſitis, addit Plutarch. Οἱ μὲν οὖν μάντεις ἀπεφήναντο, πλεῖστον αὐτὸν ἰσχύσειν ἀπὸ τῆς τοξικῆς καὶ κούφης στρατιᾶς. οἱ δὲ πολλοὶ Διόνυσον αὐτὸν, ἀπὸ τῶν κεραυνοβολιῶν ὁμοιότητι τοῦ πάθους προσηγόρευσαν. id eſt, Igitur vates quidẽ pronuntiarunt, plurimũ ipſum ſagittariis, & leui armatura eſſe valiturũ. vulgus autem ei Dionyſo nomẽ fecit, ab illis fulminum iactibus: quòd ei ſimile quiddã, atque Dionyſo, cõtigiſſet. Hanc poſtremam partem quidã, qui libiũ illum Plutarchi Latinum facere ſtuduit, ita reddidit. Quam ob cauſſam vates plurimùm ſagittariorum manu, leuiſque armaturæ copiis præſtiturũ, prædixerãt. Quanquã non deſunt, qui Bacchi nomen à morbo ſideratis ac de cælo tactis familiare datum illi exiſtimẽt, quæ interpretatio ita eſt abſurda & aliena, vt valdè mirer, quid tum illi homini in mentem venerit.

Locus

Locus quidam Ciceronis in Verrem vindicatus à praua aliorum correctione. Plinij alter declaratus.

CAP. III.

VTVNTVR interdum Latini ſcriptores Græcis quibuſdam vocibus, easque Latinis tamen litteris notant: quod qui non animaduertunt, facilè in errorem incidunt: præcipuè cùm eæ voces eiuſmodi ſunt, vt etiam Romanæ videri queant. id quod accidit homini in primis erudito explicanti orationes Ciceronis in Verrem. Nam cùm Cicero impurum illum hominem æſtate ſumma, quo tempore ceteri prætores obire prouinciam, & concurſare cõſueuerant, totum ſe ad nequitiam & ad libidinem cõtuliſſe diceret, & tabernacula carbaſeis intenta velis in littore collocari iuſſiſſe, vbi totos dies cum impudicis mulieribus perpotaret: haud ita multis interiectis verbis, ita poſteà locutus eſt: *Illo autem tempore iſte, tametſi ea eſt hominis impudentia, quam noſtis, ipſe tamen, cùm vir eſſet Syracuſis, vxorem eius parum poterat animo ſoluto ac libero tot in acta dies ſecum habere.* quorum verborum ille, quiſquis eſt, ſenſum non videre ſe dixit: niſi pro, *in*

acta

acta, legatur, *in lecto*. neque intellexit, Ciceronem, quod antea Romano more littus dixerat,id poſteâ actàm voce Græca, vt videlicet in Sicilia loquerentur, nominaſſe. notum eſt autem, Siculos eo quondam ſermone vſos, qui è Græcis, Latiniſq; vocibus permiſtus eſſet. Actam verò ſolitos eos dicere pro littore, etiam Virgilius indicio eſt, qui illud ipſum littus eo nomine vocauit:

At procul in ſola ſecretæ Troades acta
Amiſſum Anchiſen flebant.

Ita igitur actam vterque, vt Terentius, & Cicero ipſe vrbem Athenieńſium, Aſtu. Sed & S. Ambroſius eadem voce vſus eſt libro quinto Hexamerôn: *Quæ*, inquit, *non in acta, nec in littoribus, ſed in Atlantici maris profundo feruntur videri*. Neque diſſimili modo C. Plinius libro vij. Naturalis hiſtoriæ probata pro pecudibus dixit, eius verba ſunt: *In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium Iſigonus & Nymphodorus tradunt; quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantes.* non enim quæ familiæ illæ probaſſent ea interire affirmauit, ſed vt dixi, τὰ πρόβατα.

Horatij locus ex Euripide expreſſus.
CAP. IIII.

Quòd

QVOD Horatius libro primo Epiſtolarum perelegãter ſcripſit, eſſe verba & voces quaſdam quibus animi morbos lenire ac mitigare fas eſſet, reſpexiſſe ipſum arbitror ad locum quendam Euripidis ex Hippolyto coronato, vbi nutrix Phædram inſano priuigni amore incenſam alloquens, admonet eá, vt morbum illum ſuum fortiter ferat: eſſe enim cantus & ſermones quoſdã, in quibus inſit vis ad eum mulcendum ac molliendum. Verſus Euripidis hi ſunt:

Νοσοῦσα δ' εὖ πως τὴν νόσον καταστρέφου.
Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, ϗ λόγοι θελκτήριοι.
Φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου.

Horatij autem hi:

Feruet auaritia, miſeroq; cupidine pectus?
Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem
Poſsis, & magnam morbi deponere partem.

non tamen vterq; idẽ intellexit. nam illa. de magicis carminibus: hic de ſermonibus philoſophicis loquitur, à quibus vera omnium morborum animi petenda medicina eſt, quamquam ſi quis Euripidem quoq; idẽ *κατ' ἀλληγορίαν τινὰ* ſignificare voluiſſe cenſeat, libẽter me ſocium ipſius ſententiæ ſcripſerim. Gaudet enim poësa ille eiuſmodi ſententiis, quæ

neque

neque à populari conſuetudine diſcedant, & philoſophicum tamen intra ſe aliquid occultent. nam quod in verſibus Horatij lego, *miſeroq; cupidine*, non, vt in pleriſque libris legitur, *miſeraq; cupidine*, in eo veteres libros auctores habeo, ac præterea, eſſe id ex Horatij conſuetudine, nullo negotio probare poſſum. ita enim alibi:

At bona pars hominũ decepta cupidine falſo,
Nihil ſatis eſt, inquit, & in Odis:
Nec leues ſomnos timor, aut cupido
Sordidus aufert.

vt dubitari planè non poſſit, quin ea vera ſcriptura ſit.

Eiuſdem Horatij locus ex Iſocrate propè conuerſus.

CAPVT V.

VENIT mihi in mentem quorũdam eiuſdem poëtæ verſuum è Sermonibus, quibus exponit, quæ primis temporibus vita hominum fuerit, agreſtis videlicet, & ferina: vtque pòſt, rationis & orationis beneficio, ad ciuiliorem viuendi modum, & humanæ naturæ magis conſentaneum venerint: qui quidem verſus, tantam habent cum Iſocrate à quadam eiuſdem rei narratione ſimilitudinem & conuenientiam, vt eam poëta

non modò imitatus, ſed propè interpretatus eſſe videatur. qua de re vt cuiuis vtriúſque linguæ intelligenti exiſtimare liceat, vtriuſque verba ſubiiciam. His igitur verſibus eam Latinus vates ſententiam eſt executus:

Cùm prorepſerunt primis animalia terris,
Mutum & turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Vnguibus & pugnis, dein feſtibus, atq. ita porro
Pugnabant armis, quæ pòſt fabricauerat vſus:
Donec verba, quibus voces ſenſusq; notarent,
Nominaq; inuenere. dehinc abſiſtere bello,
Oppida cœperunt munire & ponere leges.

Iſocrates autem ita Nicoclem loquentem facit: ἐγγενομένου δ' ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα, & quæ ſequuntur.

Ciceronis locus ex oratione pro P. Quinctio pulchrè à Paulo Manutio correctus.

CAP. VI.

QVOD *ſi facere nolit, atq. inhibuerit eiuſmodi rationibus illum ad ſuas cõditiones perducere: ſeſe nihil precari, & , ſi quid agere velit, iudicio defendere.* Ita legũtur Ciceronis verba hæc ex oratione pro P. Quinctio

ctio in omnibus impreſſis libris, præterquam in Manutianis. quæ cùm corrupta eſſe conſtaret, fuerunt, qui pro, *inhibuerit*, reponerent, *inſtituerit*. At præclarè, vt ſolet, Manutius: de quo viro meritò dubitari poteſt, plus ne ipſe Ciceroni, an ipſi Cicero debeat. Nam & ipſe tractandis aſſiduè Ciceronis ſcriptis eam aſſecutus eſt eloquentiæ laudem, qua vincit omnes: & cùm ad ingenium, quo excellit, addidiſſet eam diligentiam, eamque laborum perpeſſionem ac tolerantiam, qua vires, ipſamq. adeò valetudinem ſuam, magno noſtro omniũ, quotquot eum, quia planè nouimus, plurimi etiam facimus, dolore proſtrauit, incredibile eſt, quot ab errorum millibus eos libros feliciſſimè vindicarit. at ætas noſtra mirificã quandã extulit vim hominũ improborum, qui magnam laudẽ in obtrectatione poſitam putant, neque quicquam cupidiùs faciunt, quàm vt quicquid poſſunt, quacunque ratione poſſunt, ex aliena gloria deterant, creduntq. ita ſe demùm emerſuros, ſi eos qui extant, depreſſerint. quam rationẽ graſſandi ad famam nemo vnquam ſapiens approbauit. ſed me amoris quidam æſtus ab eo, de quo dicere cœperam, abduxit.

omnino autem, cùm de Paulo Manutio loquendum eſt, moderari orationi meæ neque volo, neq. poſſum, neque debeo. alij complures rationem inire poterunt, quot ipſi locos in Cicerone correxerint: illi aut vni, aut cum pauciſſimis, licet dicere,

Pauperis eſt numerare pecus.

in illius igitur libris (tandem enim ad propoſitum me referam) tamen is, de quo agebam, locus ita legitur: *Quod ſi facere nolit, atque imbiberit eiuſmodi rationibus illum ad ſuas conditiones perducere, &c.* præclarè, vt dixi. *Imbiberit* enim eſt, hoc ſibi planè propoſuerit, hoc ita in mente ac cogitatione ſua defixerit, vt euelli non queat. eſt autem ita ſcriptum omnibus litteris, in longè plurimis vetuſtis codicibus. ſed inſolentia locutionis fefellerat alios, quæ Manutium non fugit meminerat enim ita locu-ū Lucretiū lib. III:

Qui petere à populo faſces, ſæuáſque ſecures
Imbibit. & libro ſexto,
—— non quòd violari ſumma deûm vis
Poſſit, vt ex ira pœnas petere imbibat acres.

vt ergo à Lucretio dictum eſt, *imbibat petere* ſic à M. Tullio, qui eum poëtam ſtudioſiſſimè legerat, *imbiberit perducere.* Vſus eodem modo & Liuius libro ſecundo

An-

Annaliū: *Neque memor eius, quod initio cōſulatus imbiberat, reconciliandi animos plebis.*

Epitheton, quo Corinthum ornauit Horatius, é Græca voce expreſſum videri.

CAPVT VII.

BIMAREM Corinthum cùm diceret Horatius, non dubito quin exprimere voluerit Græcam vocē ἀμφιθάλασσος. eſt autem ea vox non admodū frequens, proba tamen & antiqua: vſusque ea eſt Xenophon, cùm vrbis Athenienſis commoditates celebraret, doceretque, eam opportuno admodùm loco ſitam ad importanda & exportanda quæ opus foret. ita enim loquitur: Καὶ μὴν οὐ περίῤῥυτός γε οὖσα, ὅμως ὥσπερ νῆσος πᾶσιν ἀνέμοις προσάγεταί τε ὧν δεῖται, καὶ ἀποπέμπεται ἃ βούλεται· ἀμφιθάλασσος γάρ ἐστι. Hoc eò annotare viſum eſt, quoniam in ſcholiis Horatianis, quæ abhinc annos quatuor, ad Io. Auanſonium V. C. qui tum Romæ Gallorum regis legatus erat, miſeram, cùm ceterarum vrbium epitheta vnde ſumpta eſſent, indicaſſem: neſcio quo modo cōtigit, vt hôc, quod minimè debuerat, prætermitteretur.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

Horatij locus, qui multis in libris corruptè legitur, explicatus.

CAP. VIII.

VERSVS hi ſunt è ſecundo Odarum Horatij:

Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni.
Illum aget penna metuente ſolui
Fama ſuperſtes.

quorum qui proximè vltimum antecedit, ita in multis libris legitur:

Illum aget penna haud metuente ſolui.

conſtat autem ita correctum eſſe ab aliquo, qui ſententiam quidem videret, ſed vim verborum nō ſatis perſpiceret: putaretque ita meliùs æternitatem famæ ſignificatum iri, ſi particula illa negandi vim habens adderetur. alioqui fore, vt parum firmitatis ineſſet ea in fama, cuius pennæ ſolutionem metuere dicerentur. firmitas enim fiduciam, infirmitas metum parit. at ille, quiſquis fuit, inani & friuolo argumento deluſus eſt. nam, quia quæ metuimus, refugimus, longiſſimeque nos ab iis abducimus, factum, vt Horatius pennam metuentem ſolui dixerit eam, quæ ſemper longiſſimè ab omni ſolutione abfutura eſſet. eſt autem ſimile

ſimile illud Virgilij,

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

nam vt metuentes tingi dixit is, quæ nũquam tingerentur; ita hîc pennam metuentem ſolui, quæ nunquam ſolueretur: Hoc eo libentiùs annotaui, quòd vt alia multa, ita hoc quoque mendum in eos libros, quibus addita ſunt mea ſcholia, operarum negligentia, me abſente atque inſcio, irrepſerat.

Sententia quædam Terentiana ab Aeſchylo etiam prolata oſtenditur: & qui eandem continet, Græcus incerti ſcriptori verſiculus indicatur.

CAPVT IX.

QVOD apud Terentium adoleſcens amore ſaucius dixit,

Facilè omnes cùm valemus, recta conſilia ægrotis damus:

eius nõ diſſimile quiddam Prometheum dicentem fecerat Æſchylus. cùm enim miſerum illum & ærumnoſum deum nymphæ Oceanitides reprehenderent, quòd peccaſſet: ita eum reſpondentem induxit: facilè eſſe iis qui malis ſoluti ſunt, admonere ac corripere eos qui aduerſis rebus premuntur. Verſus Æſchyli, ſi quis eos requirit, hi ſunt:

Ελαφρὸν, ὅς τις πημάτων ἔξω πόδα
Ἔχει παραινεῖν, νουθετεῖν τε τοὺς κακῶς
Πράσσοντας. id eſt,

Haud difficile eſt, pars nulla quę attingit mali,
Monere eos, ac corripere, qui miſeriis
Vrgentur. ———

tale igitur aliquid eo loco dixerat & Menander. ſed & hunc verſum alicubi legere memini:

Ὑγιὴς νοσοῦντα ῥᾷστα πᾶς τις νουθετεῖ.

Equitandi verbum, quod Euro tribuit Horatius, Euripidem quoque eodem modo locutum eſſe.

CAP. X.

AVDACI ſanè metaphora vſus videtur Horatius, cùm Euro vento equitandi verbum tribuit. notus eſt enim ille verſiculus,

Per Siculas equitauit vndas.

neque vnquam id, vt opinor, ſine veterum exemplo auſus eſſet. ſed meminerat, Euripidem quoq. eodē modo locutū eſſe de Zephyro. itaq; fecit more ſuo, vt, perſequendis Græcorū veſtigiis, τὸ τῆς λέξεως καινόν τε καὶ ξενικὸν quæreret, ſeq. quàm longiſſimè à trita & plebeia loquendi conſuetudine abduceret. quo in genere planè ſingularis fuit: neque, meo quidē

iudicio

iudicio, Græcas loquendi formas Latinorum poëtarum quiſquam vel frequētiùs, vel fidentiùs, vel feliciùs imitatus eſt. Locus autem ille Euripidis, quem dico, ita ſcriptus eſt in Phœniſſis:

Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.

Currum pro naui, vt à Catullo, ſic & à Græcis poëtis dictum eſſe.

CAP. XI.

ETIAM illud Græcorum exemplo fecit Catullus, vt nauim currū vocaret, in libello De nuptiis Pelei & Thetidos:

Diua quibus retinens in ſummis vrbibus arces,
Ipſa leui fecit volitantem flamine currum.

ſiquidem apud Æſchylum, Prometheus in illa longa enumeratione artium, quas à ſe in vſum mortalium excogitatas & inuentas gloriatur, ait repertum ſuum eſſe currus illos nautarum, qui lineis alis vagentur per mare.

Θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ
Λινόπτερ' ηὗρε ναυτίλων ὀχήματα.

Sed & Euripidem eadē figura vſum memini apud quem nuntius, qui Medeam admonet, vt ſe mandet fugæ, præcipit ei, vt neque id vehiculum ſpernat, quod nauigandi, neque id, quod terreſtris

Locus quidam Ciceronis in Verrem vindicatus à praua aliorum correctione. Plinij alter declaratus.

Cap. III.

VTvntvr interdum Latini ſcriptores Græcis quibuſdam vocibus, easque Latinis tamen litteris notant: quod qui non animaduertunt, facilè in errorem incidunt: præcipuè cùm eæ voces eiuſmodi ſunt, vt etiam Romanæ videri queant. id quod accidit homini in primis erudito explicanti orationes Ciceronis in Verrem. Nam cùm Cicero impurum illum hominem æſtate ſumma, quo tempore ceteri prætores obire prouinciam, & concurſare cõſueuerant, totum ſe ad nequitiam & ad libidinem cõtuliſſe diceret, & tabernacula carbaſeis intenta velis in littore collocari iuſſiſſe, vbi totos dies cum impudicis mulieribus perpotaret: haud ita multis interiectis verbis, ita poſteà locutus eſt: *Illo autem tempore iſte, tametſi ea eſt hominis impudentia, quam noſtis, ipſe tamen, cùm vir eſſet Syracuſis, vxorem eius parum poterat animo ſoluto ac libero tot in acta dies ſecum habere.* quorum verborum ille, quiſquis eſt, ſenſum non videre ſe dixit: niſi pro, *in*

acta

acta, legatur, *in lecto.* neque intellexit, Ciceronem, quod antea Romano more littus dixerat, id poſteâ actam voce Græca, vt videlicet in Sicilia loquerentur, nominaſſe. notum eſt autem, Siculos eo quondam ſermone vſos, qui è Græcis, Latiniſq; vocibus permiſtus eſſet. Actam verò ſolitos eos dicere pro littore, etiam Virgilius indicio eſt, qui illud ipſum littus eo nomine vocauit:

At procul in ſola ſecretæ Troades acta
Amiſſum Anchiſen flebant.

Ita igitur actam vterque, vt Terentius, & Cicero ipſe vrbem Atheniéſium, Aſtu. Sed & S. Ambroſius eadem voce vſus eſt libro quinto Hexamerôn: *Quæ*, inquit, *non in acta, nec in littoribus, ſed in Atlantici maris profundo feruntur videri.* Neque diſſimili modo C. Plinius libro vij. Naturalis hiſtoriæ probata pro pecudibus dixit, eius verba ſunt: *In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium Iſigonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata areſcant arbores, emoriantur infantes.* non enim quæ familiæ illæ probaſſent ea interire affirmauit, ſed vt dixi, τὰ πρόβατα.

Horatij locus ex Euripide expreſſus.

CAP. IIII.

Quòd

QVOD Horatius libro primo Epiſtolarum perelegāter ſcripſit, eſſe verba & voces quaſdam quibus animi morbos lenire ac mitigare fas eſſet, reſpexiſſe ipſum arbitror ad locum quendam Euripidis ex Hippolyto coronato, vbi nutrix Phædram inſano priuigni amore incenſam alloquens, admonet eā, vt morbum illum ſuum fortiter ferat: eſſe enim cantus & ſermones quoſdā, in quibus inſit vis ad eum mulcendum ac molliendum. Verſus Euripidis hi ſunt:

Νοσοῦσα δ' εὖ πως τὴν νόσον καταστρέφου.
Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι.
φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου.

Horatij autem hi:

Feruet auaritia, miſeroq; cupidine pectus?
Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem
Poſſis, & magnam morbi deponere partem.

non tamen vterq; idē intellexit. nam illa de magicis carminibus: hic de ſermonibus philoſophicis loquitur, à quibus vera omnium morborum animi petenda medicina eſt, quamquam ſi quis Euripidem quoq; idē *κατ' ἀλληγορίαν τινὰ* ſignificare voluiſſe cenſeat, libēter me ſocium ipſius ſententiæ ſcripſerim. Gaudet enim poëſis illa eiuſmodi ſententiis, quæ

neque

neque à populari conſuetudine diſcedant, & philoſophicum tamen intra ſe aliquid occultent. nam quod in verſibus Horatij lego, *miſeroq; cupidine*, non, vt in pleríſque libris legitur, *miſeraq; cupidine*, in eo veteres libros auctores habeo, ac præterea, eſſe id ex Horatij conſuetudine, nullo negotio probare poſſum. ita enim alibi:

At bona pars hominũ decepta cupidine falſo,
Nihil ſatis eſt, inquit, & in Odis;
Nec leues ſomnos timor, aut cupido
Sordidus aufert.

vt dubitari planè non poſſit, quin ea vera ſcriptura ſit.

Eiuſdem Horatij locus ex Iſocrate propè conuerſus.

CAPVT V.

VENIT mihi in mentem quorũdam eiuſdem poëtæ verſuum è Sermonibus, quibus exponit, quæ primis temporibus vita hominum fuerit, agreſtis videlicet, & ferina: vſque pòſt, rationis & orationis beneficio, ad ciuiliorem viuendi modum, & humanæ naturæ magis conſentaneum venerint: qui quidem verſus, tantam habent cum Iſocrate à quadam eiuſdem rei narratione ſimilitudinem & conuenientiam, vt eam poëta

non modò imitatus, ſed propè interpretatus eſſe videatur. qua de re vt cuiuis vtriúſque linguæ intelligenti exiſtimare liceat, vtriuſque verba ſubiiciam. His igitur verſibus eam Latinus vates ſententiam eſt executus:

Cùm prorepſerunt primis animalia terris,
Mutum & turpe pecus, glandem atque cubilia
propter, *(ro*
Vnguibus & pugnis, dein feſtibus, atq. ita por-
Pugnabant armis, quæ pòſt fabricauerat vſus:
Donec verba, quibus voces ſenſusq́; notarent,
Nominaq́; inuenere. dehinc abſiſtere bello,
Oppida cœperunt munire & ponere leges.

Iſocrates autem ita Nicoclem loquentem facit: ἐγγενομένου δὲ ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα, & quæ ſequuntur.

Ciceronis locus ex oratione pro P. Quinctio pulchrè à Paulo Manutio correctus.

CAP. VI.

QVOD *ſi facere nolit, atq. inhibuerit eiuſmodi rationibus illum ad ſuas cõditiones perducere: ſeſe nihil precari, & , ſi quid agere velit, iudicio defendere.* Ita legũtur Ciceronis verba hæc ex oratione pro P. Quinctio

ctio in omnibus impreſſis libris, præterquam in Manutianis. quæ cùm corrupta eſſe conſtaret, fuerunt, qui pro, *inhibuerit*, reponerent, *inſtituerit*. At præclarè, vt ſolet, Manutius: de quo viro meritò dubitari poteſt, plus ne ipſe Ciceroni, an ipſi Cicero debeat. Nam & ipſe tractandis aſſiduè Ciceronis ſcriptis eam aſſecutus eſt eloquentiæ laudem, qua vincit omnes: & cùm ad ingenium, quo excellit, addidiſſet eam diligentiam, eamque laborum perpeſſionem ac tolerantiam, qua vires, ipſamq. adeò valetudinem ſuam, magno noſtro omniũ, quotquot eum, quia planè nouimus, plurimi etiam facimus, dolore proſtrauit, incredibile eſt, quot ab errorum millibus eos libros feliciſſimè vindicarit. at ætas noſtra mirificã quandã extulit vim hominũ improborum, qui magnam laudẽ in obtrectatione poſitam putant, neque quicquam cupidius faciunt, quàm vt quicquid poſſunt, quacunque ratione poſſunt, ex aliena gloria deterant, creduntq. ita ſe demùm emerſuros, ſi eos qui extant, depreſſerint. quam rationẽ graſſandi ad famam nemo vnquam ſapiens approbauit. ſed me amoris quidam æſtus ab eo, de quo dicere cœperam, abduxit.

omnino autem, cùm de Paulo Manutio loquendum eſt, moderari orationi meæ neque volo, neq. poſſum, neque debeo. alij complures rationem inire poterunt, quot ipſi locos in Cicerone correxerint: illi aut vni, aut cum pauciſſimis, licet dicere,

Pauperis eſt numerare pecus.

in illius igitur libris (tandem enim ad propoſitum me referam) tamen is, de quo agebam, locus ita legitur: *Quod ſi facere nolit, atque imbiberit eiuſmodi rationibus illum ad ſuas conditiones perducere, &c.* præclarè, vt dixi. *Imbiberit* enim eſt, hoc ſibi planè propoſuerit, hoc ita in mente ac cogitatione ſua defixerit, vt euelli non queat. eſt autem ita ſcriptum omnibus litteris, in longè plurimis vetuſtis codicibus. ſed inſolentia locutionis fefellerat alios, quæ Manutium non fugit. meminerat enim ita locu-ū Lucretiū lib. III:

Qui petere à populo faſces, ſæuáſque ſecures
Imbibit. & libro ſexto,
——*non quòd violari ſumma deûm vis*
Poſſit, vt ex ira pœnas petere imbibat acres.

vt ergo à Lucretio dictum eſt, *imbibat petere* ſic à M. Tullio, qui eum poëtam ſtudioſiſſimè legerat, *imbiberit perducere.* Vſus eodem modo & Liuius libro ſecundo

An-

Annaliū: *Neque memor eius, quod initio cōſulatus imbiberat, reconciliandi animos plebis.*

Epitheton, quo Corinthum ornauit Horatius, é Græca voce expreſſum videri.

CAPVT VII.

BIMAREM Corinthum cùm diceret Horatius, non dubito quin exprimere voluerit Græcam vocē *ἀμφιθάλασσος*. eſt autem ea vox non admodū frequens, proba tamen & antiqua: vſusque ea eſt Xenophon, cùm vrbis Athenienſis commoditates celebraret, doceretque, eam opportuno admodùm loco ſitam ad importanda & exportanda quæ opus foret. ita enim loquitur: *Καὶ μὴν οὐ περίρρυτός γε οὖσα, ὅμως ὥσπερ νῆσος πᾶσιν ἀνέμοις προσάγεταί τε ὧν δεῖται, καὶ ἀποπέμπεται ἃ βούλεται· ἀμφιθάλασσος γάρ ἐστι.* Hoc eò annotare viſum eſt, quoniam in ſcholiis Horatianis, quæ abhinc annos quatuor, ad Io. Auanſonium V. C. qui tum Romæ Gallorum regis legatus erat, miſeram, cùm ceterarum vrbium epitheta vnde ſumpta eſſent, indicaſſem: neſcio quo modo cōtigit, vt hoc, quod minimè decuerat, prætermitteretur.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANU

Horatij locus, qui multis in libris corruptè legitur, explicatus.

CAP. VIII.

VERSVS hi ſunt è ſecundo Odarum Horatij:

Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni.
Illum aget penna metuente ſolui
Fama ſuperſtes.

quorum qui proximè vltimum antecedit, ita in multis libris legitur:

Illum aget penna haud metuente ſolui.

conſtat autem ita correctum eſſe ab aliquo, qui ſententiam quidem videret, ſed vim verborum nō ſatis perſpiceret: putaretq́ue ita meliùs æternitatem famæ ſignificatum iri, ſi particula illa negandi vim habens adderetur. alioqui fore, vt parum firmitatis ineſſet ea in fama, cuius pennæ ſolutionem metuere dicerentur. firmitas enim fiduciam, infirmitas metum parit. at ille, quiſquis fuit, inani & friuolo argumento deluſus eſt. nam, quia quæ metuimus, refugimus, longiſſimeq́ue nos ab iis abducimus, factum, vt Horatius pennam metuentem ſolui dixerit eam, quæ ſemper longiſſimè ab omni ſolutione abfutura eſſet. eſt autem

ſimile

ſimile illud Virgilij,

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

nam vt metuentes tingi dixit is, quæ nũquam tingerentur; ita hîc pennam metuentem ſolui, quæ nunquam ſolueretur: Hoc eo libentiùs annotaui, quòd vt alia multa, ita hoc quoque mendum in eos libros, quibus addita ſunt mea ſcholia, operarum negligentia, me abſente atque inſcio, irrepſerat.

Sententia quædam Terentiana ab Aeſchylo etiam prolata oſtenditur: & qui eandem continet, Græcus incerti ſcriptori verſiculus indicatur.

CAPVT IX.

QVOD apud Terentium adoleſcens amore ſaucius dixit,

Facilè omnes cùm valemus, recta conſilia ægrotis damus:

eius nõ diſſimile quiddam Prometheum dicentem fecerat Æſchylus. cùm enim miſerum illum, & ærumnoſum deum nymphæ Oceanitides reprehenderent, quòd peccaſſet: ita eum reſpondentem induxit: facilè eſſe iis qui malis ſoluti ſunt, admonere ac corripere eos qui aduerſis rebus premuntur. Verſus Æſchyli, ſi quis eos requirit, hi ſunt:

Ελαφρὸν, ὅς τις πημάτων ἔξω πόδα
Ἔχει παραινεῖν, νουθετεῖν τε τοὺς κακῶς
Πράσσοντας. id eſt,
Haud difficile eſt, pars nulla quẽ attingit mali,
Monere eos, ac corripere, qui miſeriis
Vrgentur. ———

tale igitur aliquid eo loco dixerat & Menander. ſed & hunc verſum alicubi legere memini:

Ὑγιὴς νοσοῦντα ῥᾷστα πᾶς τις νουθετεῖ.

Equitandi verbum, quod Euro tribuit Horatius, Euripidem quoque eodem modo locutum eſſe.

CAP. X.

AVDACI ſanè metaphora vſus videtur Horatius, cùm Euro vento equitandi verbum tribuit. notus eſt enim ille verſiculus,

Per Siculas equitauit vndas.

neque vnquam id, vt opinor, ſine veterum exemplo auſus eſſet. ſed meminerat, Euripidem quoq. eodẽ modo locutũ eſſe de Zephyro. itaq; fecit more ſuo, vt, perſequendis Græcorũ veſtigiis, *τὸ τῆς λέξεως καινόν τε καὶ ξενικὸν* quæreret, ſeq́. quàm longiſſimè à trita & plebeia loquendi conſuetudine abduceret. quo in genere planè ſingularis fuit: neque, meo quidẽ iudicio

iudicio, Græcas loquendi formas Latinorum poëtarum quiſquam vel frequẽtiùs, vel fidentiùs, vel feliciùs imitatus eſt. Locus autem ille Euripidis, quem dico, ita ſcriptus eſt in Phœniſſis:

Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.

Currum pro naui, vt à Catullo, ſic & à Græcis poëtis dictum eſſe.

CAP. XI.

ETIAM illud Grçcorum exemplo fecit Catullus, vt nauim currũ vocaret, in libello De nuptiis Pelei & Thetidos:

Diua quibus retinens in ſummis vrbibus arces,
Ipſa leui fecit volitantem flamine currum.

ſiquidem apud Æſchylum, Prometheus in illa longa enumeratione artium, quas à ſe in vſum mortalium excogitatas & inuentas gloriatur, ait repertum ſuum eſſe currus illos nautarum, qui lineis alis vagentur per mare.

Θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ
Λινόπτερ' εὗρε ναυτίλων ὀχήματα.

Sed & Euripidem eadẽ figura vſum memini apud quem nuntius, qui Medeam admonet, vt ſe mandet fugæ, præcipit ei, vt neque id vehiculum ſpernat, quod nauigandi, neque id, quod terreſtris

reſtris itineris conficiendi cauſſa com-
paratum eſt:

Ω δεινὸν ἔργον παρανόμως εἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε. μήτε ναίαν
Λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ.

Sed hoc quoque, vt totum propè veteris eloquentiæ choragium, ab Homero eſt: qui primus autigam nauis pro gubernatore dixerat: Φθέγξατο δ' ἡνίοχος νηὸς κυανοπρῴροιο. & naues, equos maris vocauerat:

Νηῶν ὠκυπόρων ἐπιβαινέμεν, αἵθ' ἁλὸς ἵπποι
Ἀνδράσι γίγνονται.

Libidinoſarum mulierum, quæ calumniatæ ſunt eos à quibus ſpretæ ac repudiatæ erant, exempla octo.

CAP. XII.

EXEMPLA octo memini legere, earum mulierum, quæ viros à ſe impudicè appetitos, cùm eos ad reſtinguendum libidinis ſuæ ardorem flectere nequiuiſſent, calumniatæ ſunt poſteà, tanquam ab ipſis tentatæ forent: eisq́. partim crearunt ingens periculum: partim etiam exitium attulerunt eorum vnum eſt in ſacra hiſtoria, de Ioſippo Iacobi filio, qui, cùm obtemperare heræ ſuæ,

Pinu-

Phutipharis vxori noluiſſet, ſtructis ab ea calumniis in vitæ diſcrimē adductus eſt. atque hoc, vt quod omnibus notum ſit, nihil eſt neceſſe pluribus verbis exponere. Hippolytum quoque Theſei filium vt Phædra nouerca tentarit: ſeque ab eo ſpretam videns, reuerſo ab inferis marito perſuaſerit, eum ſibi vim afferre voluiſſe, (quanquam paulò aliter eſt apud Euripidem) vtque caſtiſſimus adoleſcens crudeliſſimè ob eam rem diſcerptus dilaniatusque ſit, & lippis, vt ait Horatius, & tonſoribus notum eſt. Sed & Tenni Cycni filio, Neptūni nepoti idem contigiſſe memoratur. eius enim ephebi iam, &, vt Græci dicunt, ἀνδρόπαιδος deſiderio tacta nouerca Phylonome, ſeu, vt alij vocant, Periboea, ſermonem cum eo de ſtupro contulit. Reiecta & repudiata, inſimulauit eum apud patrem, eodem planè modo quo Hippolytum Phædra. Credulus parens incluſum in capſam quandam filium proiecit in mare. tulit opem Neptunus innocenti nepoti. delataque eſt capſa ad inſulam Leucophryn: quam cùm incolæ aperuiſſent, remque cognoſſent: non tantùm Tenni regnum detulerunt, ſed etiam de nomine ipſius, inſulam Tenedon nominarunt.

narunt. quin & mortuum coluerunt pro deo. Eodem modo propè perditus eſt Bellerophon ab Antæa Prœti vxore: & Peleus ab Hippolyte vxore Acaſti. de quibus apud Horatium ſunt illa:

Vt Prœtum mulier perfida credulum
Falſis impulerit criminibus, nimis
Caſto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat penè datum Pelea tartaro,
Magneſſam Hippolyten dũ fugit abſtinens.

Nos autem vtrámque ſiue hiſtoriam ſiue fabulam alibi copioſiſſimè expoſuimus. Hippodamia quoq. cùm eam aueheret Pelops, ſiti aliquando correpta eſſe dicitur. cumq́ue Pelops, quærendæ aquæ cauſſa deſcendiſſet è curru, iamq́ue longiùs abiiſſet, (magnæ enim circum ſolitudines erant) illa Myrtilum aurigam, cum quo ſola remanſerat, ſolicitare cœpit, vt ſecum rem haberet. volebat videlicet, intereà dum reuerteretur Pelops, aliam quandam ſitim reſtinguere. ſed cũ Myrtilus morem gerere noluiſſet: accuſatus eſt apud reuerſum Pelopem, quòd ipſam violare conatus eſſet: ob idq. proiectus in vicinũ mare: quod ex eò Myrtoum vſurpari cœpit. Philoſtratus libro ſexto De Vita Apollonij, Timaſionem

quen-

quendam Ægyptium à nouerca fruſtrà adamatum, deinde illius calumniis ſolum vertere coactum eſſe narrat. etſi illa quidem alio quodam modo, quàm ceteræ, priuignum calumniata eſt. Denique Fauſta, Maximiani filia, Cõſtantini Magni vxor, eodem modo vt Phædra, Criſpum priuignum ſuum accuſauit. itaque imperator optimus, ſed hac quidem in re non ſatis conſideratus, immerentem filium morte multauit. idemq́ue poſteà, re cognita, etiam de vxore ſupplicium ſumpſit. Sunt & alia duo exempla non diſſimilia in libro De Fluminibus, qui Plutarcho tribuitur, in Hebro, & in Lycorma.

Falſam quandam hiſtoriam à Petro Victorio pro vera traditam eſſe.

CAP. XIII.

FALSVM eſt, quod Victorius tradidit libro duodecimo Variarum lectionũ, extitiſſe quendam capitalem importunumq́ue hominem Athenis, qui dixerit, ſe, dum regno Athenarum vno die potiri poſſet, nullum ſupplicij genus recuſaturum: paſſurumq́ue æquo animo, vt acerbiſſimis cruciatibus poſteà affi-

ceretur: omniſque ipſius familia funditùs periret. Nam quod putauit id Plutarchum in Solone dicere: declarauit exemplo ſuo, quamuis eruditos homines cæcutire & παρορᾶν, vbi aliquid conniuentes legunt. Nihil enim tale Plutarchus, quale Victorius credidit, narrat tantùm, Solonem, cùm delatã ſibi à ciuibus ſuis tyrannidem maximo animo reiiceret, & aſpernaretur: à multis reprehenſum eſſe, & parum ſanæ mentis habitum. aiebant enim, eum, ſi ſaperet, accepturum fuiſſe tyrannidã, vel propoſitis iis conditionibus quas ſuprà expoſuimus. Ergo eos reprehenſorum ſuorum ſermones his verſibus trochaïcis incluſit Solo:

Οὐκ ἔφυ Σόλων βαθύφρων, οὐδὲ βουλήεις ἀνήρ.
Ἐσθλὰ γὰρ θεοῦ διδόντος, αὐτὸς οὐκ ἐδέξατο.
Περιβαλὼν δ' ἄγραν, ἀγρευτὴς οὐκ ἀνέσπασε μέγα
Δίκτυον, θυμοῦ θ' ἁμαρτὼν, καὶ φρενῶν ἀποσφαλής.
Ἤθελε γάρ κεν κρατήσας, πλοῦτον ἄφθονον λαβὼν.
Καὶ τυραννεύσας Ἀθηνῶν μοῦνον ἡμέραν μίαν,
Ἀσκὸν ὕστερον δεδάρθαι, κἀπιτετρίφθαι γένος.

Neque ego hæc indicarem, niſi viderem, periculum eſſe, ne quis Victorij teſtimonio fretus, ne quærendum quidem ampliùs putaret, vera eſſent, an minus.

Ari-

Ariſtotelem in Hippodamo reprehendendo parum bona fide verſatum eſſe.

CAPVT XIIII.

VIDETVR Ariſtoteles interdũ non ſatis bona fide retuliſſe eorum ſententias, quos redarguere ac reprehendere ſtatuiſſet. cuius rei libet nũc exemplum proferre vnum, ex quo de multis ſimilibus coniectura fieri poſſit. Etenim lib.2. Πολιτικῶν, vbi exagitat eã reip. formã quæ ab Hippodamo Mileſio deſcripta erat, ait ciuitatem ab eo diſtributã eſſe in tres partes: nempè in artifices, in agricolas, & in milites. Κατεσκεύαζε δὲ, inquit, τὴν πόλιν τῷ πλήθει μὲν μυρίανδρον, εἰς τρία δὲ μέρη διῃρημένην. ἐποίει γὰρ ἓν μὲν μέρος, τεχνίτας, ἓν δὲ, γεωργοὺς, τρίτον δὲ τὸ προπολεμοῦν, καὶ τὰ ὅπλα ἔχον. quòd ſi verum eſſet, inſciẽter ſanè, & imperitè ſe geſſiſſet Hippodamus, qui ciuitatem ſine cõſilio, tanquam corpus ſine animo, eſſe voluiſſet. at verò non ita inconſultus fuerat. extãt enim magna ex parte leges ipſius, quæ Ariſtotelis, hac quidẽ in re, ſingularem quandam improbitatem manifeſtò patefaciant. Deſcripſerat autem ille ciuitatem tres in partes, quarum primam fecerat eorum qui conſilio remp. gubernarent:

rent: alteram eorum, qui eandem armis defenderent: tertiam ex iis conſtituerat, qui artes neceſſarias exercerent. atque in hanc poſtremam, & opifices, & agricolas, & mercatores incluſerat. Id adeò prolatis ipſius verbis intelligetur. Φαμὶ δ' ἐγὼ εἰς μοίρας τρεῖς διεστᾶσθαι τὰν σύμπασαν πολιτείαν, καὶ μίαν μὲν εἶναι μοῖραν τῶν ἀγαθῶν, κυβερνώντων τὰ κοινά. δευτέραν δὲ τῶν δυνάμει, τρίταν δὲ τῶν ἐκπλαρώσει καὶ χορηγίᾳ τῶν ἀναγκαίων. ὀνομάνω δὲ τὸ μὲν πρῶτον πλᾶθος, βουλευτικόν. τὸ δὲ δεύτερον, ἐπίκουρον. τὸ δὲ τρίτον, βάναυσον. & aliquando pòſt: Τῷ δὲ βαναύσῳ καὶ βιοπονατικῷ, τὸ μὲν ἐστι γεάπονον, καὶ περὶ ταὺ κατεργασίαν τᾶς χώρας κατασχολούμενον. τὸ δὲ τεχνιστικὸν, ὄργανα καὶ ἐπιμηχανήματα τοῖς τῷ βίῳ πράγμασιν ἐκποριζόμενον. τὸ δὲ μεταβατικὸν καὶ ἐμπορικὸν, ὅ τα μὲν ἐν τῇ πόλει περιουσιάζοντα, ἐπὶ τὰν ξέναν διάγεται. τὰ δὲ, ἀπὸ τᾶς ξένας ἐς τὰν πόλιν. Sed & cetera, ſi quis attentè conſideret, videbit, non tam multa in iis reprehēdenda eſſe, quàm videtur eis, qui, audita tantùm altera parte, pronunciant. ſunt autem apud Stobæum ἐν τῷ περὶ πολιτείας.

Duræ compoſitionis duo inſignia exempla: ex Euripide vnum, alterum è Sophocle.

CAP.

CAPVT XV.

INTER ea quæ duram atque inſuauem orationis compoſitionē efficiunt, vix quicquā eſt, quod magis reprehendatur à dicendi magiſtris, quàm crebra & continuata eiuſdem litteræ repetitio. Itaque in Virgilio, *caſus Caſſandra canebat*: in Terentio, *tantam, tam improuiſam, & conſilia conſequi conſimilia*: in Cicerone, *ſtatua tua ſtabat*: *&*, *inuiſæ viſæ*. & in Cœliana, *vnquā quanquam*, eiuſdémque modi alia in aliis primæ claſſis auctoribus notantur. ſed enim quæ duo eius rei exempla in duobus optimis ac præſtantiſſimis poëtis reperi, ea (ita inſignia viſa ſunt) hoc loco proponenda eſſe duxi. eorum vnum Euripidis eſt: apud quem Medea cùm Iaſoni exprobraret, illum ſua opera ſeruatum eſſe, ita loquitur:

Εσωσά σ' ὡς ἴσασιν Ελλήνων ὅσοι
Ταὐτὸν συνεισέβησαν Αργῷον σκάφος.

quorum verſuum in priore, crebra illa repetitio litteræ σ locum etiam comicis iocis ac ſalibus dedit. ſiquidē Plato comicus, & Eubulus, eiuſdem homo artificij, Euripidem ea de cauſſa vrbaniſſimè teтigiſſe traduntur. Alterum Sophoclis, & quidem ea in fabula, quæ quaſi regnum poſſidere inter tragœdias dicitur.

ibi enim Oedipus cum Tireſia iurgans, eíque & aurium, & mentis,& oculorum cæcitatem obiiciens, hoc eum verſu indignabundus inceſſit:
Τυφλὸς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἶ.
vbi cùm ſæpiùs etiam inculcauerit litteram τ, quàm ille alter litteram σ: tamen Euripides dicaciũ aculeos expertus eſt: Sophocles à nemine, quod ſciã notatus. Sophoclei non diſſimilis eſt Ennianus ille,me puero,decantatus in ſcholis,

O tite tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti.

neque valdè ab eo abludit Homericum illud,

Μηδὲ γέροντα κάκον κεκάκωμένον.

Coniecturæ de aliquot locis è libello Demetrij περὶ ἑρμηνείας.

CAPVT XVI.

QVICVNQVE ille Demetrius fuit, cuius eſt libellus qui nunc omnium manibus teritur, περὶ ἑρμηνείας, (nõ enim mihi facilè quiſquam perſuaſerit Phalereum eſſe) vtile profectò nobis, & minimè triuialis doctrinæ plenũ ingenij ſui monumentum reliquit. neque verò paruum emolumentum Petrus Victorius ſtudioſis attuliſſe cenſendus eſt, cùm olim

olim ad eum librum purgandum incubuit: laborque ipſius, vt ſemper aliâs, ita hîc quoque admodum vtilis & fructuoſus fuit. cuius ſummi viri exemplo nos etiam incitati, longè quidem ac multùm impari facultate, ſed nõ diſpari volũtate, eandem viam ſequimur, & veterum ſcripta, quantùm in nobis eſt, obſcura illuſtrare, deprauata emẽdare conamur. Igitur quæ, cùm eum librum attentè diligenterque legeremus, nobis & correctione aliqua indigere, & non ita difficilè corrigi poſſe viſa ſunt, eorum hîc partem aliquam cum ſtudioſis communicabimus: ſi fortè noſtra quoq; induſtria tam polito ſcriptori opis aliquid afferri queat. Ipſum autem libri principium ſcio negotiũ exhibuiſſe multis. ita enim legitur: Ὥσπερ ἡ ποίησις διαιρεῖται τοῖς μέτροις, οἷον ἡμιμέτροις, ἢ ἑξαμέτροις, ἢ τοῖς ἄλλοις. οὕτω καὶ τὴν ἑρμηνείαν τὴν λογικὴν διαιρεῖ καὶ διακρίνει τὰ καλούμενα κῶλα. ſed cùm abſurdum ſit, pro metrorum exemplo ἡμίμετρα ponere, pro, οἷον ἡμιμέτροις, legendum cenſeo, οἷον ἢ διμέτροις.

Item, vbi loquitur de iis periodis quæ habent ſpeciem aliquam ἀντιθέσεως, cùm tamen ἀντίθεσις in eis nulla ſit, exemplo quidem hoc Epicharmi vtitur,

τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δ᾽ παρὰ-τήνοις ἐγών.

deinde addit: τὸ αὐτὸ μὲν γὰρ ἀρχὴ καὶ ἐσὶν ἐναντίον. ὁ δ᾽ τρόπος τ῀ ἑρμηνείας μεμιγμένος, ἀντίθεσίν τινα πλανῶντι ἔοικεν. quam vltimam partem ita lego: ὁ δ᾽ τρόπος τ῀ ἑρμηνείας μιμούμενος ἀντίθεσίν τινα πλανῶντι ἔοικεν. Haud ita multò pòſt, vbi de ſimiliter deſinētibus verbis diſputatur, oſtēditurque id ornamentum ad affectus exprimendos inutile eſſe: vbi legitur, Ποίαν γὰρ πόλιν τῶν ἐχθρῶν τοιαύτην ἔλαβον, ὁποίαν τὴν ἰδίαν ἀπέβαλον: pro ἔλαβον, libentiùs legerim, ἀπέλαβον. Vbi de magnifica oratione diſſeritur cùm dixiſſet ſcriptor ille, de Ariſtotelis ſententia, pæonicam orationem magnificā eſſe: pæona etiam duplicem eſſe docuit vnum προκαταρκτικὸν. qui quatuor ſyllabis conſtet, longa prima, ceteris breuibus: eiuſque exemplum ponit, ἤρξατο δ᾽: alterum, qui ſuperiori illi ex altera parte reſpondeat, & à tribus exorſus breuibus, in longam deſinat. huius autem exemplum eſſe vult, τὰ ἀράβεια. quod quin corruptū ſit, dubitari non poteſt. legi autem debere arbitror, ταραβεῖα. Exemplum Antiphōtis, quo docet, negligentia quadam interdum orationi dignitatem ac granditatē comparari,

tari, ita legendum videtur: Η γὰ νῆσος ἣν ὀρχεμένοις λίαν μὲν, καὶ πόρρωθεν μὲν ἐστιν ὑψηλὴ, καὶ τραχεῖα καὶ τὰ μὲν χρήσιμα καὶ ὀργάσιμα μικρὰ αὐτῆς ἐστι, τὰ δὲ ἀργὰ πολλὰ σμικρᾶς αὐτῆς οὔσης. Paulò poſt autē, vbi agit περὶ παραπληρωματικῶν, notatque nonnullos qui eis inepte ēpletiuè vtebantur: vbi eſt, καὶ τῶν νυ καὶ τῶν πέτερον: lego, καὶ τῶν νυ, καὶ τῶν ποτέ. Vnum ſi addidero, cetera in alıud tempus reiciā vbi enim eos ipſos, quos modò dixi, comparat cum ineptis fabularum actoribus, verba, quibus ea comparatio exponitur, ita in omnibus libris leguntur: Οἱ δὲ πρὸς οὐδὲν ἀναπληροῦντες, φησὶ τὸν σύνδεσμον, ἐοίκασι τοῖς ὑποκριταῖς, τοῖς τὸ καὶ τὸ πρὸς οὐδὲν ἔπος λέγουσι. quibus in verbis inſit fortaſſe etiā aliquid aliud vitij: illud quidē certè vix dubium eſt, quin poſtrema pars ita legēda ſit: ἐοίκασι τοῖς ὑποκριταῖς τοῖς τὸ αἲ, καὶ τὸ φεῦ πρὸς οὐδὲν ἔπος λέγουσι. non quin ſciam, τὸ καὶ τὸ, Græcis valere, hoc & illud: ſed exempla ipſa, quæ ponuntur à Demetrio, faciunt, vt ad eum, quem dixi, modum legī debere ſuſpicer.

De forium aperiendarum ratione apud veteres Græcos. multis Plauti ac Terentij locis allata lux.

CAP. XVII.

QVAESITVM eſt ex me, cur in Plauti ac Terentij fabulis nunquam ferè quiſquam egrederetur domo, vt non antea crepuiſſe fores dicerentur. Reſpondi, eas fabulas è Græco conuerſas eſſe, idcircóque quarundam conſuetudinum, quibus olim Græci vſi eſſent, impreſſa in eis extare veſtigia. Quod autẽ Romæ antiquis temporibus M. Valerius Poplicolæ frater honoris inſigne habuiſſe dicitur, vt fores ædium ipſius, non introrſum trahendo, ſed in viam publicã pellendo aperirentur, id quondam in Græcia vulgatum fuit: omneſque omnium ædium fores eo modo pandebantur. quoniam igitur periculum erat, ne quiſpiã, qui aut præteriret, aut pro foribus ſtaret, ab impulſa ianua pelleretur: ideò qui exituri erant domo, ſolebant prius ipſimet intrinſecus fores ædiũ ſuarum percutere: vt illo ſtrepitu admonerentur, qui foris erant, cauere ſibi, atque eatenus abſiſtere, vt ne læderentur. Hoc à Plutarcho memoriæ proditum eſt: cuius hæc ſunt in Poplicola: Τὰς δ' ἑλληνικὰς de ianuis loquitur, πρότερον οὕτως ἔχειν ἁπάσας λέγουσιν, ἀπὸ τῶν κωμῳδιῶν λαμβάνοντες. ὅτι κόπτουσι καὶ ψοφοῦσι τὰς ἑαυτῶν θύρας ἔσωθεν,

θον, οἱ προϊέναι μέλλοντες, ὅπως ἀδιάδυσις ἔξω γίνοιτο τοῖς παρερχομένοις, ἢ προεστῶσι. καὶ μὴ καταλαμβάνοιντο προϊοῦσαι ταῖς κλεισιάσιν εἰς τ στενωπόν.

Quod de fama Virgilius dixit idem Callimachum de Cerere, Homerum de contentione dixiſſe.

Cap. XVIII.

SVSPICARI fortaſſe poſſit quiſpiã, verſum illum, qui de fama apud Virgilium libro.4. Æneidos legitur,

Ingrediturque ſolo, & caput inter ſidera condit,

è Callimacho verſum eſſe. quamuis Callimachus non de fama id, ſed de Cerere dixerat: ſed potuit Latinus poëta, quod de vna dea Græcus dixiſſet, ad aliam accommodare. verſus quidem certè tantùm non ad verbum expreſſus eſt:

Ἴθματα μὲν χέρσῳ, κεφαλὰ δέ οἱ ἅψατ' Ὀλύμπω.

ſed tamen veriſimiliùs eſt totum illum Latini poëtæ locum expreſſum eſſe ex iis quæ apud Homerum De contentione dicuntur:

Ἥτ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Quid ſibi velit apud Ciceronem in Epiſtolis ad Atticum paſtoricia fiſtula, explicatum.

CAPVT XIX.

CICERONIS è libro primo Epiſtolarum ad Atticum verba ſunt hæc: *Itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine vlla paſtoricia fiſtula auferebamus.* quo loco ἐπισημασίας vocat plauſus, acclamationes, & ſimilia, quibus populus bonum ſuum animũ erga quempiam ſignificare ſolitus erat, & lætitiam, quam ex illius aſpectu caperet, oſtendere. hoc enim Græci vocãt ἐπισημαίνεσθαι. vt apud Iſocratem in Panathenaïco: *καὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν τῶν ἐν τῇ ῥητορείαις διαλαμπουσῶν, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπισημαίνεσθαι καὶ θορυβεῖν ἀναγκαζουσῶν.* ſed quod addit, ſine vlla paſtoricia fiſtula, id ita declarat Paulus Manutius: Paſtores qui fiſtula ſcienter vtuntur, ita interdum delectant, vt qui audiant, influentem ſenſibus voluptatem geſtu ſignificẽt. at nos, inquit, populo ita cari ſumus, vt ludorum gladiatorumq́. conceſſu mirandas ἐπισημασίας, id eſt, ſignificationes daret, non vlla paſtoricia fiſtula permotus, ſed amore ſtudioq́ue impulſus. quæ declaratio cur mihi nullo modo placeat, non dicam. quod mihi verum videtur, id proponere ſatis habebo. veritatis enim prolata lux omnis, facilè tenebras diſſipabit. Intelligendum

gendum igitur eſt,non nunquàm contigiſſe,vt cùm quiſpiam alicui parti multitudinis carus & accéptus erat, ceteris autem odioſus & inuiſus, partim plauſu exciperetur, partim ſibilo. plaudentibus enim iis quos aſpectus ipſius hila abat, cæteri ſibilabant. Ergo Cicero vt oſtendat, ἐπισημασίας illas ſuas eiuſmodi non fuiſſe, ſed puras omnino, & εἰλικρινεῖς, ait eas fuiſſe ſine vlla paſtoricia fiſtula: id eſt, ſine ſibilo, cuius ſimilem ſonum notum eſt è paſtoriciis fiſtulis reddi. itaque Græci in vtroque dicunt συρίζειν: iidémque interdum σύριγγα, id eſt paſtoriciam fiſtulá pro ſibilo dicunt. Hæc cùm iam ſcripſiſſem: venit ad me Petrus Morinus Pariſienſis adoleſcens vtriuſque linguæ peritiſſimus, idemque omnium artium, quæ quidem ingenuum hominem decent, ſcientia mirificè inſtructus, qui cum ego, quàm diu hîc fuit, mea omnia ioca ſeria, vt dicitur, libentiſſimè communicabam: cùm propè aſſidua quadriennij conſuetudine raram quandam in eo & exquiſitam eruditionem pari coniunctam bonitate cognoſſem. is igitur nonmodò declarationi meæ calculum ſuum adiecit, verùm etiam, quòd tum in legendis Pla-

tonis libris De legibus ſtudioſiſſimè verſabatur, locum mihi indicauit, qui eam ſummoperè confirmaret. quem appingere libuit: vt & ſententiam ſtabilirem meam, & iucundiſſimam magni amici memoriam grata recordatione renouarem. ergo ita ſcriptum eſt in extremo tertio De Legibus: *Τὸ δὲ κῦρος τούτων γνῶναί τε, καὶ ἅμα γνόντα δικάσαι. ζημιοῦν τε αὖ τὸν μὴ πειθόμενον, οὐ σύριγξ ἦν, οὐδέ τινες ἄμουσοι βοαὶ πλήθους. καθάπερ τανῦν. οὐδ' αὖ κρότοι ἐπαίνους ἀποδιδόντες. ἀλλὰ τοῖς μὲν γεγονόσι περὶ παίδευσιν, δεδογμένον ἀκούειν ἦν αὐτοῖς μετὰ σιγῆς διὰ τέλους παισὶ δὲ καὶ παιδαγωγοῖς καὶ τῷ πλείστῳ ὄχλῳ ῥάβδου κοσμούσης ἡ νουθέτησις ἐγίγνετο.* vbi Plato idem planè *σύριγγα* dixit, quod Cicero paſtoriciam fiſtulam. Sed quam ſuprà ad verbum è Pauli Manutij commentariis declarationem deſcripſi, eam admoneo in iis tantùm exemplaribus legi, quæ edita ſunt antequàm hi libri à me in publicum emitterētur. Nam ab iis quæ bienio pòſt edidit deleta ſunt ea omnia: & in eorum locum ſubſtituta quædam, quæ cum hac mea interpretatione conſentiūt. cuius rei eò admonere lectores volui, ne quis forrè quæ à me, vt ſuo iure poteſt, accepit Manutius, ea me ipſi ſurripuiſſe ſuſpicaretur. Profiteor

enim,

enim, me, non more multorũ quicquid ab aliis accepi, id ſemper ad auctores ipſos referre: cùm contrà quidam, qui mea impudenter compilauit, compilatum ſe à me impudentiùs conqueratur.

Alius locus ex iiſdem Epiſtolis declaratus.

Capvt xx.

NE hæc quidem ſatis intelliguntur, quæ poſita ſunt in Epiſt. prima lib. ſecundi: *Prognoſticà mea cum oratiunculis propediem exſpecta*, ait enim Manutius, putare ſe libellum ſignificari, qui prognoſtica Ciceronis de rep. complecteretur. ſed ego malo tenere quod ſcio, quàm putare quod neſcio. Scio autem Ciceronem interpretatum verſibus Arati prognoſtica: vt conſtat è libris De Diuinatione. quare non habeo dubium, quin ea intelligat. meminit horum etiam libro earundem Epiſtolarum xv. his verbis: *Equidem etiam pluuias metuo. ſi prognoſtica noſtra vera ſunt· ranæ enim ῥητορεύουσι.* Reſpicit autem ad illos verſus.

Vos quoque ſigna videtis aquaï dulcis alumnæ,
Cùm clamore paratis inanes fundere voces,
Abſurdóq; ſono fontes & ſtagna cietis.

qui

qui conuerſi ſunt ex illis Arateis, ſed liberiùs, id eſt. Ciceronis more,

Η μᾶλλον δειλαὶ γενεαὶ, ὕδροισιν ὄνειαρ,
Αὐτόθεν ἐξύδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων.

Hic quoque meam ſententiam ſecutus
eſt Manutius, in libris quos biennio
poſt horum editionem
diuulgauit.

M. ANT.

M. ANT. MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM *illuſtriſsimum*,

VARIARVM LECTIONVM LIBER SECVNDVS.

Correctus & explicatus locus è primo libro Ariſtotelis De Arte dicendi.

CAP. I.

MOres dicentis plurimū valere ad perſuadendū, & à magnis ac ſapientibus viris traditum eſt, & res ipſa loquitur. omnes enim facilè adducimur, vt aſſētiamur iis quos bonis moribus præditos eſſe opinamur. ſed opinio & fama probitatis duobus modis comparari poteſt. primum ipſo genere ac ratione viuendi; quæ certiſſima & honeſtiſſima eſt via, deinde etiam ſpargenda eiuſmo

eiuſmodi ſententiis oratione, quæ ſignificationem habeant animi ingenui ac liberalis, & honeſtatem omnibus aliis rebus anteponentis. prior ille modus ad rethoricum artificium non pertinet. poſterioris cùm ab aliis dicendi magiſtris, tum in primis ab Ariſtotele multa præcepta traduntur. qui etiam negat ſe eorum ſententiæ accedere, qui iis in libris quos De Arte ediderant, poſuerant, probitatem dicentis nihil habere momenti ad faciendam fidem. à quibus ipſe ita diſſentit, vt ferè plurimùm in ea poſitum eſſe dicat. Sed cùm verba quibus hoc exprimitur, corrupta ſint in eis codicibus qui non immeritò ceteris emẽdatiores putãtur: homoque doctiſſimus; qui primus verò ac ſerò prætulit facem omnibus Ariſtotelicam in eo genere doctrinã intelligere cupientibus, in eorum explicatione ſui diſſimilis fuiſſe videatur: conſtitui primũ ipſa philoſophi verba proponere, vt legũtur. deinde quid in eis mutandum putem, & cur putem, indicare: quo pręſtito, ſimul etiam ſententia, quæ illum, quem dico, ſummum virum latuit, facilè intelligetur. Ergo ita Ariſtoteles: Οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὴν ἐπιείκειαν

τοῦ

τοῦ λέγοντος. quibus verbis optimus interpres accuſari putat eos qui cũ artem exponerent, in arte, dicens integritatem collocabãt. deinde, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένης πρὸς τὸ πιθανόν. hoc idẽ interpres putat cũ ſtomacho & contẽptu illorũ magiſtrorũ pronunciatũ eſſe. ſed perfectò & valdè coacta videtur hæc declaratio: & ipſemet quaſi hoc ſentiẽs, titubãter loqui videtur. Sequitur, ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. vbi ille, Hinc, inquit, inſcitia horũ doctorum intelligi poteſt: qui nihil momenti ad fidẽ faciendam habere crediderint, quod maximã omnium fermè vim habet. Hæc ille, quę quàm cohæreant, quam\'q. inter ſe apta ſint, omnibus perſpicuum eſſe arbitror. Ego quæ ille diuulſit, coniũgenda duco: & quã ſcripturam ipſe, cùm reperiſſet in illo ſuo optimo & antiquiſſimo libro, rationem eius ſe non diſpicere faſſus eſt, veriſſimam eſſe ſtatuo: συμβαλλομένην videlicet, non συμβαλλομένης etiam voculã καὶ deleo multis impreſſis libris auctoribus: atque ita lego denique: Οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν. ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. quid autẽ tam

mani

manifeſtum, quàm illud, *συμβαλλομένην, πρὸς τὴν ἐπιείκειαν* referri: *ἐν τέχνῃ* autem eſt in libris de arte ſcriptis. Particulam *σχεδὸν*, eò addidit, quia ſine dubio plurimum ad fidem valent *αἱ ἀποδείξεις*. In eodem etiam libro, vbi oſtendit, rhetoricen æqualem eſſe dialecticæ: atque inter cetera argumenta eius rei ponit id quoque, vt dialecticus adhibeat ad probandum duo inſtrumenta, ſyllogiſmum & inductionem, ſic à rhetore adhiberi alia duo, quæ illis reſpondeant, enthymema & exemplum, non dubito quin ita legendum ſit: *τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ ἐν τοῖς, διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι τὸ δὲ συλλογισμός. καλῶ δὲ ἐνθύμημα μὲν ῥητορικὸν συλλογισμόν, παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν.* quęcunq autem inculcata ſunt, rectè aberant ab aliis libris: & addita ſunt ab iis qui, errore ducti, deeſſe aliquid exiſtimarent: cùm tamē nihil deſit. hoc enim dicit Ariſtot. Eorum quæ faciunt fidem, quòd aut demonſtrent, aut demonſtrare videantur, aliud ſyllogiſmū eſſe, aliud inductionē: quemadmodum & in dialecticis. ſe enim vocare enthymema, ſyllogiſmum oratorium; exemplum verò, oratoriam inductionem. Verbum *φαίνεσθαι*, & vox

καθά

καθάπερ obieciſſe errorem videntur iis qui aliquid præterea addendum cenſuerunt.

De Pſyllis & ophiogeneſin. Allatus locus Varronis, cuius teſtimonio vſus erat Plinius.

CAP. II.

PLINII verba ſunt hæc è capite ſecundo libri VII. *Crates Pergamenus in Helleſponto circa Parium genus hominum fuiſſe tradit, quos Ophiogenes vocat, ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos, & manu impoſita, venena extrahere corpori. Varro etiam nunc eſſe paucos ibi, quorũ ſaliuæ contra ictus ſerpentum medeantur. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, vt Agatharchides ſcribit, à Pſyllo rege dicta cuius ſepulcrum in parte Syrtium maiorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus, vt cuius odore ſopirent eas. Mos verò, liberos genitos protinus obiiciẽdi ſæuiſſimis earum: eóq; genere pudicitiam cõiugũ experiẽdi: nõ profugiẽtibus adulterino ſanguine natos ſerpentibus.* Hæc. Plinius. qui cũ Varronis teſtimonio vtatur, cuius ſcripta, maximo ſtudiorum incommodo, deſiderantur; ego autem ea, quibus hoc ipſum doctiſſimus ille ſcriptor expoſuerat, verba repererim, operæpretium facturum eſſe me duxi,

ſi ea hîc apponerem, ac cum Plinianis contenderem. Citat igitur hæc Priſcianus è Varronis libro primo Rerum humanarum: *Vt habent Parij, qui vocantur ὀφιογενεῖς cùm arbitrantur, ſuppoſitum eſſe aliquem in ſtirpe, ei admouent, vt pungat, colubram. cùm pupugerit, ſi de genere ſit, viuere: ſi non ſit, mori.* In eodem: *Admota aſpis cùm pupugerit, ſi non occidat, ſciat, ex Pſyllorum ſtirpe eſſe.*

Sententiam illam, Patria eſt, vbicunque bene eſt, acutè à Lyſia reprehenſam.

Cap. III.

QVOD in vetere tragœdia Telamonis filius Teucer dixiſſe traditur, Patriam eſſe cuique, vbicunque cuique eſſet bene: id etſi pulchrè ac ſapienter dictum videtur, profectúmque ab animo excelſo, & deſpiciente omnes acerbitates, quas homini obiicere fortuna poſſet: grauiter tamen & verè reprehenſum eſt ab oratore prudentiſſimo, & acutiſſimo Lyſia: demonſtratúmque eam ſententiá hominis eſſe de ſuis tantùm commodis ſolliciti, neque ad ciuilem communionem apti, non enim valdè laborabit,

bit, quid patria ſua fiat, quicunque eo erit animo, vt illius caritatem opportunitatibus ſuis metiatur. ſolum ipſum, cui primùm inſtitit, & cœlum ipſum, vnde primum ſpiritum duxit, diligat oportet, qui ſe bonum ciuem perhiberi vult: aut, ſi fortè, cùm alibi natus eſſet, ciuitate donatus eſt eam imbibat opinionem, vt, niſi ciuitati bene ſit, ne ſibi quidē putet bene eſſe poſſe. Itaque Vliſſes, vt eſt in fabulis, cùm apud Calypſonem poſſet in omnibus deliciis viuere, tamen illam aſperam & lapidoſam patriam ſuam antepoſuit etiam immortalitati: non ita facturus, ſi illā, quam diximus, Teucri ſententiam approbaſſet. Verùm ipſa verba, quibus eam exagitat Lyſias, præſtat, vt opinor, aſcribere. Sunt autē in oratione aduerſus Philonē, hoc modo: *Καὶ γὰρ οἱ φύσει μὲν πολῖταί εἰσι, γνώμῃ δὲ χρῶνται, ὡς πᾶσα γῆ πατρίς αὐτοῖς ἐστιν, ἐν ᾗ ἂν τὰ ἐπιτήδεια ἔχωσιν, οὗτοι δῆλοί εἰσιν, ὅτι ἂν παρέντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἔλθοιεν, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν πατρίδα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι.* Igitur dictum illud Teucri, bonum quidem virum aliquando fortaſſe non dedeceat: bonum certè ciuem non decet. Eſt apud Ouidiū ſententia quædam non valdè diſſimilis,

niſi quòd latiùs patet. ita enim apud eũ Carmenta:

Omne ſolum forti patria eſt, vt piſcibus æquor:
Vt volucri vacuo quicquid in orbe patet.

Sunt autem ij verſus expreſſi ex illis Euripideis:

ἅπας μὲν ἀὴρ ἀιετῷ περάσιμος·
ἅπασα δ' ἡ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.

De vi verbi Alloquor. *Horatij in Odis explicatus locus.*

CAP. IIII.

ALLOQVENDI verbum propriè admodum & venuſtè vſurpatum eſſe à veteribus in eo ſermone qui leuandi ac minuendi alieni doloris cauſſa haberetur, è Varronis libris iampridem Petrus Victorius annotauit. acceptum autem id à Grecis videtur. παραμυθεῖσθαι enim, aut παρηγορεῖν, verbum è verbo, eſt alloqui. præclarè igitur Seneca: apud quem ita in Troade Vlyſſes:

Alios parentes alloqui in luctu decet.
Tibi gratulandum eſt.

quo exemplo haud ſcio an nullum in ſcriptoribus antiquis extet inſignius, & illuſtrius. & eſt profectò poeta ille præclarior, & vetuſti ſermonis diligentior, quàm quidam ineptè faſtidioſi ſuſpican

cantur. Allocutionem etiam dixerunt παρηγορίαν ἢ παραμυθίαν : vt Catullus,

Quem tu, quod minimum facillimúmq; eſt,
Qua ſolatus es allocutione?

& alloquium, παραμύθιον. quod cùm eſſet ignotius, data eſt occaſio imperitis corrumpendi carminis cuiuſdam Horatiani. quod cùm in veteribus libris ita legeretur,

Illic omne malum vino cantúq; leuato,
Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquiis,

iſti fecerunt, *Deformis ægrimoniæ, & dulcibus alloquiis.* atque ita interpretati ſunt, moneri Achillem à Chirone, vt ad Troiam leuaret omne malum deformis ęgrimoniæ tribus rebus; vino, cantu, & iucundis ſermonibus. Non autem id dixit Horatius: ſed vinum & cantum vocauit dulcia deformis ęgrimonię alloquia, id eſt γλυκέα παραμύθια.

De Calliſthene & Philiſto. locus Ciceronis emendatus, & declaratus. Capitales interdum à veteribus ingenioſos dictos eſſe.

CAP. V.

M. TVLLII. verba hæc ſunt in Epiſtola quadam ad Q. fratrem: *Itaque ad Calliſthenem & Philiſtum redeo: in quibus*

te video volutatum. Caliſthenis quidem vulgare & notum negotium : quemadmodum Græci aliquot locuti ſunt : Siculus ille capitalis, creber, acutus , breuis , penè puſillus Thucydides. Sed eſt apud me liber vetus , in quo hæc ita ſcripta animaduerti: *Itaque ad Calliſthenem & Philiſtum video: in quibus te video volutatum.* Vnde ſuſpicor, primùm quidem errore librarij bis poſitũ eſſe verbum , *video* , quod ſemel tantùm poni oporteret. deinde aliquem, qui corrigere vellet, ex *video* , illo priori feciſſe *redeo*. ſatis autẽ erat delere. videtur enim Cicero ἐλλειπτικῶς, vt ſæpe aliâs, locutus, hoc modo : *Itaque ad Calliſthenem & Philiſtum; in quibus te video volutatum.* eò magis , quòd in iis quæ anteceſſerunt , de duobus illis hiſtoricis nulla mentio eſt: vt ad eos redire dicatur. Sequitur in eodem illo libro : *Calliſthenes quidem vulgare & notum negotium : quemadmodum Græci aliquot : Siculus ille capitalis , creber , acutus, breuis , penè puſillus Thucydides.* quam ſcripturam veram & emendatam eſſe iudico. Ipſum enim Caliſthenem dicit eſſe vulgare & notum negotium , id eſt , εὐκαταφρόνητον πρᾶγμα, καὶ οὐ πολλοῦ ἄξιον. negotium que ita dixit, vt Græci interdum πρᾶγμα Lucianus in aſino : Ξένος

ὁίκα

δυσκαταφρόνητον πρᾶγμα. aut χρῆμα. Theocritu: σιφρὸν τι χρῆμ' ἄνθρωπος. & Cicero ipſe alibi: Teucris illa, lentũ ſanè negotium. Vulgare autẽ & notum, triuiale, & in quo nihil admodũ excellat. Horatius,

Ieiunius ſtomachus rarò vulgaria temnit.

Idem:

Ex noto fictum carmen ſequar.

quòd enim ibi notum dicit, paulò pòſt vocat de medio ſumptum. Iam illa verbi, locuti ſunt, quin meliùs abſint, non dubito. hoc enim dicit, aliquot alios Græcos, ſimiles eſſe Calliſthenis, id eſt non magni ipſos quoque pretij. Nam quod à Manutio dictum ſcio, Calliſthenem locutum in hiſtoria non exquiſitè, ſed quomodo vulgò loquerentur; miror vnde id ſumpſerit: cùm ipſius ſcripta non extent: Cicero autem ipſe alibi ait, eum penè rhetorico more hiſtoriam ſcripſiſſe. Diſſentio etiam ab eodem, in eo quòd capitalem, grauem, & capita rerum attingentem exponit. primùm, quoniam ſi Philiſtus capita modò rerum attigit, planè Thucydidi ſimilis non fuit. fuiſſe autem, & Cicero hîc, & libro ſecundo De Oratore, & Marcus Fabius libro decimo docet. omnium autẽ

optimè ac luculẽtiſſimè Dionyſius Halicarnaſſeus, cuius verba melius erit aſcribere: cùm & admodùm peruulgata non ſint, & illud oſtẽdant, Philiſtum neq́ue grauem fuiſſe, ſed humilem & abiectum: neque capita modò reũ attigiſſe, ſed potiùs eo nomine reprehẽſum, quòd in deſcriptionibus quibuſdã propè otioſis nimis immoraretur. *Φίλιστος δὲ μιμητὴς ἐστὶ Θουκυδίδου, ἔξω τοῦ ἤθους, τὸ μὲν γὰρ, ἐλεύθερον, καὶ φρονήματος μεστόν. τοῦτο δὲ θεραπευτικὸν τῶν τυράννων καὶ ἄλλων πλεονεξίας. ἐζήλωκε δὲ πρῶτον μὲν τὸ τὴν ὑπόθεσιν ἀτελῆ καταλιπεῖν, τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ τρόπον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀταξίαν αὐτοῦ τῆς οἰκονομίας. καὶ δυσπαρακολούθητον τὴν πραγματείαν τῇ συγχύσει τῶν εἰρημένων πεποίηκε. τῆς δὲ λέξεως τὸ μὲν γλωσσηματικὸν καὶ περίεργον οὐκ ἐζήλωκε Θουκυδίδου, τὸ δὲ στρογγύλον, καὶ πυκνὸν, καὶ εὔτονον, καὶ ἐναγώνιον πάνυ ἀκριβῶς ἀπεμάξατο. οὐ μὴν ὁμοίως τὴν καλλιλογίαν, καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ τὰ βάρη, καὶ τὰ πάθη, καὶ τοὺς σχηματισμούς. μικρὸς δέ ἐστι καὶ ταπεινὸς κομιδῇ, τῆς ἐκφράσεσιν ἤτοι τόπων, ἢ ναυμαχιῶν, ἢ πεζῶν παρατάξεων, ἢ οἰκισμοῦ πόλεων. οὐδὲ ὁ λόγος τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος ἐξισοῦται. συνετὸς μέντοι, καὶ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, Θουκυδίδου πρὸς τοὺς ἀληθεῖς ἀγῶνας ὠφελιμώτερος.* Hæc igitur, cur ei declarationi non aſſentiar,

vna

vna cauſſa eſt. altera, quòd nomẽ capitale eã vim habere apud Latinos non puto. Quo fit, vt hoc loco capitalẽ accipiã ingenioſum, &, vt paulò pòſt dicitur, acutum. Id autem valuiſſe vocabulum illud apud veteres, docet Ouidius libr. tertio Faſtorum, qui de Minerua capta diſſerẽs, multasque eius appellationis cauſſas proferens: hanc primam ponit, dictã videri poſſe captam, quaſi capitalem: quòd ingenioſa ſit. Verſus, quibus ea ſententia continetur, hi ſunt:

Parua licet videas captæ delubra Mineruæ,
Quæ dea natali cœpit habere ſuo.
Nominis in dubio cauſſa eſt. capitale vocamus
Ingenium ſollers, ingenioſa Dea eſt.

neque me latet, alibi Philiſti breuitatem à Cicerone laudari. ſed aliud eſt breuem eſſe, aliud capita rerum attingere. Breuitas quidem etiam in Thucydide, Salluſtioque laudatur. Fieri tamẽ poteſt, vt ille aliud quippiam ſecutus ſit, quod me fugiat. neq. ego ipſius iudicio meum anteponi poſtulo. tantùm quid mihi videatur, apertè ac liberè dico: iudicium aliorum facio.

Pauperũ cognationẽ à nemine libẽter agnoſci. Terentij loco allatus non diſsimilis Menandri.

CAP. VI.

QVOD homo impurus apud Terentium ſubdolè & malitioſè Phormio dicit, idcircò nolle Demiphonem agnoſcere eam puellam, cuius ipſe ſe defenſorem eſſe ſimulabat: tanquam cognatam ſibi; quòd illa egens relicta eſſet: id olim Menãder generatim atque vniuerſè, ſumma cum elegantia, dixerat: pronunciaratque, difficile & operoſum eſſe, reperire cognatum pauperis. neminem enim fateri, ſibi quicquàm eſſe eum, qui auxilij alicuius indigeret: proptereà quòd ſtatim putaret à ſe aliquid petitum iri. Terentij verſus ſunt:

Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,
Negligitur ipſa. vide, auaritia quid facit.

Menandri autem, —ἔργον εὑρεῖν συγγενῆ
Πένητός ἐστιν. οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ,
Αὑτῷ προσήκειν τοῦ βοηθείας τινὸς
Δεόμενον, αἰτεῖσθαι γὰρ ἅμα τι προσδοκᾷ.

Menandrea verò hæc ita in Latinum ſermonem conuerterit quiſpiam,

——ægrè inueneris
Cognatum egentis. nemo enim agnoſcit libẽs,
Ad ſe attinere eum, opis alicuius qui indiget,
Nam mox petitum quippiam à ſe iri putat.

Ciceronis locus è Dinarcho expreſſus oſtenditur.

CAP.

CAP. VII.

M. TVLLIVM in Orationibus ſuis multa è Græcis oratoribus mutuatum eſſe conſtat: neque tantùm artificij, quo illos in verſandis ac regēdis auditorum animis vſos eſſe perſpicere, acrem ac diligentem imitatorem fuiſſe, verùm etiã integra non parum ſæpe enthymemata illorum, in orationes ſuas tranſtuliſſe. Iuuat autem me, quatenus licet, id obſeruare: profiteórque me ex eiuſmodi locorum contentione ſingularem quandam, eámque, vt opinor, neque illiberalem, neque frugis expertem capere animo voluptatem & quia ex meo ſenſu de aliis iudico, puto ceteris quoque idem vſuenire: nemo vt ſit paulò humanior, cui non gratum ac iucundum ſit cognoſcere, quid à quoque Cicero ſumpſerit, quoque modo quæ illorum erant, imitando fecerit ſua. Quocirca talia quædã his libris inſpergere eſt animus: non vllo quidem certo ordine, neque enim genus hoc ſcriptionis ordinē poſtulat: ſed vt quicque in mentem venerit. Nunc autem occurrit illud quod ſcriptum eſt in priore actione in Verram. Nam cùm iudicum fidem non nihil ſuſpectam haberet orator, acutè vidit, quomodo eos excitare

citarę ac perterrefacere, ne ſe corrumpi ſinerent, oporteret. affirmauit enim, totam ciuitatem eſſe in ſpeculis, obſeruãtem, quam quiſque reipub. præſtaret fidem: &, vt ipſi de Verre iudicaſſent, ita de ipſis populum R. iudicaturum. Idem autem, & iiſdem propè verbis dixerat antiquis tẽporibus Dinarchus in acerbiſſima oratione qua inſectatus eſt Demoſthenem: vt non ſine cauſſa videri poſſit, Ciceronem, cùm illa ſcriberet, Dinarchi locum ſibi propoſitum, quem imitaretur, habuiſſe. quod vt magis intelligatur, Ciceronis primùm, deinde Dinarchi verba ſubiiciam. Cicero: *Nunc autem homines in ſpeculis ſunt: obſeruant, quemadmodùm ſe vnuſquiſque veſtrum gerat in retinenda religione, conſeruandiſq; legibus.* & paulò pòſt: *Hoc eſt iudicium, in quo vos de reo, populus R. de vobis iudicabit.* Dinarchus: Ὁρᾶτε γὰρ ὦ ἀθηναῖοι, ὅτι παρὰ μὲν ὑμῖν Δημοσθένης οὑτοσὶ κρίνεται, παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις ὑμεῖς. οἳ σκοποῦσι τίνα ποτὲ γνώμην ἕξετε περὶ τῶν τῇ πατρίδι συμφερόντων, καὶ πότερον τὰς ἰδίας τούτων δωροδοκίας καὶ πονηρίας ἀναδέχεσθε εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς, ἢ φανερὸν πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσετε, ὅτι μισεῖτε τοὺς κατὰ τῆς πολιτείας δῶρα λαμβάνοντας.

Quod Victorius de auctore libri De Mũdo ad Alexandrum credidit, verum non videri.

CAP. VIII.

LIBER qui vulgò Ariſtoteli tribuitur, De Mundo ad Alexandrum, quin Ariſtotelis non ſit, nemini dubium eſſe arbitror. nam, ſi nihil aliud, ipſum certè dictionis genus ita ab Ariſtoteleo diſſidet, vt eam diſcrepantiam qui non videat, nihil omnino videat; etſi Iuſtinus Martyr ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας παραινετικῷ λόγῳ, eúm Ariſtoteli tribuere videtur. ſed quòd Petrus Victorius putauit ſe verum illius auctorem reperiſſe, in eo falſus opinione ſua videtur. neque ſanè ſatis mirari poſſum, quid hominem & magna doctrina, & acri iudicio præditum mouerit, vt, nullo alio argumento, niſi quòd Nicolaus Damaſcenus aliquid iiſdem de rebus ſcripſerit, librum eum illius eſſe affirmarit. Nicolaus enim, vt notum eſt, Auguſti temporibus vixit. at liber ille ad Alexandrum Philippi filiũ ſcriptus eſt. quomodò igitur hæc quadrare poſſunt? non enim minus ridiculus fuiſſet hac ratione Nicolaus, quàm ſi quis hodie ad Priamum, aut ad Hectorem ſcriberet. Itaque etiam ſi antea cre-

ditum eſſet, librum illum à Nicolao ſcriptum, tamen id falſum eſſe, apertè eo, quod dixi, argumento cõuinceretur. nedum, in tanta temporum repugnantia ſine vlla firma ratione ei tribui debeat.

Piſces paruulos à maióribus deuorari, multorum ſcriptorum teſtimoniis confirmatum. emendatus Varronis locus.

CAPVT IX.

PETRVS Victorius libro ſexto Variarum lectionum, cùm doceret, id quod hodieque prouerbij loco dicitur, minutos piſces maioribus pro cibo eſſe, etiam antiquis téporibus dici ſolitum: confirmauit id duobus locis prolatis, vno Polybij, altero Varronis. ſed Varronis verſus, niſi me fallit opinio, non ſatis emendatè ſcriptos protulit. Viſum eſt igitur ita eos proponere, vt diſtinguendos emendãdoſq́; arbitrarer. Varro Margopoli, περὶ ἀρχῶν:

Natura humanis omnia ſunt paria.
Qui pote plus, vrget piſces vt ſæpè minutos
Magnu' comeſt: vt aues enecat accipiter.

eam autem eſſe in piſcibus feritatem, vt in genus ſuum ſæuiant, multi optimæ

notæ

notæ auctores prodiderunt: vt Oppianus libro ſecundo ἁλιευτικῶν, his verſibus:

Ἰχθύσι δ' οὔτε δίκη μεταρίθμιος, οὔτέ τις αἰδὼς
Οὐ φιλότης. πάντες γὰρ ἀνάρσιοι ἀλλήλοισιν
Δυσμενέες πλώουσιν. ὁ δὲ κρατερώτερος αἰεὶ
Δαίνυντ' ἀμαυροτέρους. ἄλλῳ δ' ἐπινήχεται ἄλλος
Πότμον ἄγων. ἕτερος δ' ἑτέρῳ πόρσυνεν ἐδωδήν.

neque tantùm à maïoribus minores, ſed interdum quoque maiores à minoribus arte ſuperari ac vorari docet. Homerus quoque Troianos Achillem fugientes comparat piſcibus delphina fugiẽtibus, ne ab ipſo vorentur. Verſus ipſius ſunt Iliados φ.

Ὡς δ' ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος ἰχθύες ἄλλοι
Φεύγοντες πιμπλᾶσι μυχοὺς λιμένος εὐόρμου,
Δειδιότες. μάλα γάρ τε κατεσθίει ὅν κε λάβῃσιν.
Ὡς τρῶες ποταμοῖο κατὰ δεινοῖο ῥέεθρα.
Πτῶσσον ὑποκρημνούς.

Sed & apud Aelianum principio librorum De Varia hiſtoria, & apud Ariſtotelem lib. VIII. De Natura animalium quædam idem confirmantia leguntur.

Iugurtham, cùm in triumpho ductus eſſet, decipere ac delirare cœpiſſe. Plutarchi in Mario locus.

CAP.

CAP. X.

DE vi doloris Venetiis, magna ſtipatus ſtudioſorum hominum corona, aliquando diſputabam: cumq. mihi occurriſſet, vt dicerem, eo dolore, quem è magnis infortuniis & calamitatibus homines caperent, mentem quoque ipſam ſæpè turbari; adigique ad inſaniam eos, qui antea cati inprimis & ſollertes fuiſſent: cum alios complures nominaui quibus id contigiſſet, tum Numidarum regem Iugurtham. eius autem rei teſtem atque auctorem laudaui Plutarchum in Mario. Poſtridie eius diei venit ad me vnus eorum qui ſermoni illi interfuerant, homo & probus, & ceteroqui non ineruditus, ſed Græcarum inſcius litterarum. Is cùm mihi prius, ſiue officij cauſſa, ſiue quòd ipſe errore ductus ita ſentiret, magnoperè gratulatus eſſet, dixiſſetque, me & ſibi & aliis valdè in eo ſermone placuiſſe: Vnum, inquit, eſt, quod magnam herculè mihi moleſtiam exhibuit: nam cùm, domum reuerſus, in bibliothecam me abdidiſſem, cœpi ea quæ tu dixeras, mecum in animo recolere. ac cetera quidem, nihil abfuit, non ſanè multum quin ita vti tu dixeras, in iis, quos dixeras, libris ſcripta repererim.

vnum

vnum de Iugurtha reperiendi nulla poteſtas fuit. & quidem ea cauſſa totam Marij vitam ita diligenter perlegi, vt ne littera quidem vna me fugerit. Velim, igitur, ſi commodum eſt, quem mihi inieciſti ſcrupulum, tute eximas, recogiteſque tecum, vnde id ſumpſeris. nam de Plutarcho quidem, fugit te ratio. Tū ego: Facile iſtuc quidem, inquam, fuerit. nam & memoria nemo eſt hominum qui valeat minus: & heri ad dicendum non ſanè valdè meditatus acceſſeram. ſed tamen quid vetat Plutarchum à me quoque inſpici? Vt tibi quidem, inquit, planè ſatisfacias, animumque expleas. nam quod reperire te id poſſe cenſeas, nihil eſt. Hæc eo dicente, ego iam puerum codicem popoſceram: in quem vt primùm conieci oculos, obtulit ſe mihi id quod quærebam, his verbis explicatum: Καὶ Μάριος ἐκ Λιβύης μετὰ τοῦ στρατεύματος διακομισθεὶς αὐταῖς καλάνδαις Ἰανουαρίαις, ἣν ἔτους ἀρχὴν ἄγουσι Ῥωμαῖοι, τήν τε ὑπατείαν ἀνέλαβε, καὶ τὸν θρίαμβον εἰσήλασεν, ἄπιστον ἐπιδειξάμενος θέαμα Ῥωμαίοις, Ἰουγούρθαν αἰχμάλωτον, οὗ ζῶντος οὐδ' ἂν εἷς ἤλπισε πολεμίων κρατήσειν· οὕτω τις ἦν ποικίλος ἀνὴρ τύχαις ὁμιλῆσαι, καὶ πανουργίᾳ πολλῇ μεμιγμένον ἔχων τὸ θυμοειδές. ἀλλ' ἐξέστη γε πομ-

πονθεῖς , ὡς λέγουσι , τότε τοῦ φρονεῖν. καὶ μετὰ τὸν θρίαμβον εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμπεσὼν, ὡς οἱ μὲν αὐτοῦ βίᾳ περιέρρηξαν τὸν χιτωνίσκον, οἱ δὲ σπεύδοντες ἀφελέσθαι βίᾳ τὸ χρυσοῦν ἐλλόβιον , ἅμα τὸν λοβὸν συναπέρρηξαν , ὠσθεὶς δὲ γυμνὸς εἰς τὸ βάραθρον κατεβλήθη. μεστὸς ὢν ταραχῆς, καὶ διασεσηρὼς , Ἡράκλεις, εἶπεν, ὡς ψυχρὸν ὑμῶν τὸ βαλανεῖον. quæ, pro tempore, ipſius cauſſa , ita tum à me in Latinum ſermonem conuerſa ſunt: At Marius ex Africa cum exercitu aduectus, Kal. Ian. ipſis , quod anni principium Romanis eſt, tum conſulatum denuò iniit, tum triumphum egit, in quo incredibile Romanis ſpectaculum exhibuit, captiuũ Iugurtham: quo viuo ſe potiturum, nemo hoſtium ipſius ſperaſſet. ita vario erat vir ille , & multiplici ingenio, & ad fortunę viciſſitudines verſatili: & ea præditus audacia, cui multa calliditas eſſet admiſta. ſed in triumpho ductus, deſipere, vt fertur, ac delirare cœpit. itaque poſt triumphum, in carcerem compactus , vt ei alij quidẽ violenter abrupere tuniculã, alij autem auream inaurem per vim eripere properãtes, infimam vnà quoque auriculam diſciderunt , ipſe autem nudus in barathrum pulſus ac deiectus eſt , ſtupore plenus, retectis, ridentis in morem, dentibus, Iupiter

piter, inquit, vt frigidum veſtrum balneum eſt. His lectis, & interpretatis, miratus ille, ſuum quoque librum afferri voluit. ſed in eo ita erant omnia hæc nō illepidè modò & inconditè, verùm etiam abſurdè, & procul à vero poſita, vt meminiſſe pigeat. Indignatus igitur; & multa mala precatus iſtis librorum contortoribus, ita tum diſceſſit à me, vt qui ſe, etſi natu iam grandior, primo quoque tempore alicui Græcæ linguæ magiſtro operam daturum eſſe iuraret. Nō eſt autem prætereundum ſilentio, ſuſpicari me quod apud Plutarchum legitur, *τύχαις ὁμιλῆσαι*, legi debere, *ὁμειλῆσαι*. puto enim *τύχαις ὁμειλῆσαι*, eſſe, naturam ſuam verſare, & ad fortunæ mutationes inflectere. ſed de hoc alij iudicabunt.

Ariſtotelis locus, allatis Theognidis verſibus, qui eandem ſententiám cotinent, illuſtratus.

CAP. XI.

ARISTOTELES primo Rhetoricorum, enumeraret ea quæ animum facere alicui poſſent ad iniuriam alteri inferendam; id quoque poſuit, quod

quotidie experimur amicitiam, non illam quidem veram & perfectam, ſed vt vulgò amicitiæ nomine vtimur, cùm quamlibet familiaritatem ac conſuetudinem vitæ, amicitiam vocamus: eam igitur efficere, vt homines improbi ad imponendam iniuriam ſint audaciores. faciliùs enim ſe id quod volunt, effecturos eſſe credunt: cùm ab inimicis omnes ſibi caueant: ab amicis nemo ſibi cauendum putet. id autem ante Ariſtotelē ſapientiſſimus poëta dixerat Theognis: cuius hi verſus ſunt:

Κχθρὸν μὲν χαλεπὸν καὶ δυσμενῆ ἐξαπατῆσαι,
Κύρνε· φίλον δὲ φίλῳ ῥάδιον ἐξαπατᾶν.

quos verſus ita ludibundi conuertimus:

Fallere difficile eſt inimicum. at amicus amicum.
Fallere non magno Cyrne labore poteſt.

Sed & Cicero libro primo accuſationis ait, nullas eſſe occultiores inſidias, quā eas quæ latent in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſſitudinis nomine.

Genus quoddam loquendi Horatianum indicatur è Græco fonte manaſſe.

CAP. XI.

CVR *me querelis examinas tuis?*
Nec diis amicum eſt, nec mihi, te prius

Obire

Obire Mæcenas, mearum
Grande decus columénque rerum.

Verſus hi ſunt, vt notum eſt, è ſecundo libr. Odarum Horatij: in quibus genere loquendi vſus eſt apto illo quidem & eleganti, ſed apud Latinos non valdè, niſi me fallit animus, vſitato. nam amicum eſſe aliquid diis, pro eo quod eſt, diis ita videri, ac placere; vbi prætereà legatur; equidem haud facilè dixerim. neque ſanè ea dicendi ratio Romanis domeſtica ac vernacula eſt, ſed trans mare petita; ob idque non obeſæ naris hominibus ἡδίστης τινὸς ὄζουσα ξενίας id vt magis perſpiciatur, aliquot illius exẽpla è duorum poſt homines natos eloquẽtiſſimorum hominum ſumpta libris proferam; Homeri, & eius quẽ Panætius Homerũ philoſophorũ vocabat. apud Homerum igitur Pallas ad Iouem pro Vlyſſe verba faciens, orat eum, vt, ſi quidem diis amicum eſt eum domum redire, Mercuriũ mittat, qui id Calypſoni nuntiet. eius verba ſunt:

Ὦ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη ὕπατε κρειόντων,
Εἰ μὲν δὴ νῦν τοῦτο φίλον μακάρεσσι θεοῖσι,
Νοστῆσαι Ὀδυσῆα δαΐφρονα ὅνδε δόμονδε, &c.

Apud Platonem autẽ Socrates, in Apologia, cùm dixiſſet, ſe tentaturum, ſi poſ-

ſet è iudicum animis euellere prauam illam opinionem, quam adducti calumniatorum ſermonibus de ipſo conceperant: ſed putare, id difficile factu fore: Verùm tamen, inquit, hac quidem de re ita ſit, vt deo amicum eſt. ὅμως δὲ τοῦτο μὲν ἴτω ὅπῃ θεῷ φίλον. & in dialogo περὶ πρακτοῦ, cùm ei dixiſſet Crito nauem in eo die è Delo appulſuram; ideoque ipſi poſtridie è vita migrandum fore: Atqui inquit, ô Crito, bene eueniat: ſi ita diis amicum eſt, ita eſto. ego tamen eam hodie venturã non puto. Ἀλλ' ὦ Κρίτων τύχῃ ἀγαθῇ. εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ ἔστω. οὐ μέντοι οἶμαι ἥξειν αὐτὸ τήμερον. & in Theage: Ἐὰν μὲν τῷ θεῷ φίλον ᾖ, πάνυ πολὺ ἐπιδώσεις, καὶ ταχύ. & libro x. legum: Τὰ μὲν οὖν δὴ τῶν ἀρχαίων πέρι μεθείσθω, καὶ χαιρέτω, καὶ ὅπῃ θεοῖσι φίλον, λεγέσθω ταύτῃ. tale quoque eſt illud Achylli: — ὡς μάθῃ τί χρὴ

Δρῶντ' ἢ λέγοντα δαίμοσι πράττειν φίλα.

Sed & illa non diſſimilia ſunt, Πουλυδάμα σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις. & in Protagora: ἴτω φίλον: & apud Euripidem in Ione, τῷ θεῷ γὰρ ἦν φίλον. eiuſdemque generis alia. Sæpe autem monui, ſolitum Horatium, inſpergenda ſcriptis ſuis Græcitate, ſalem eis ac Venerem quærere.

Platonis

Platonis locus conuerſus à Cicerone in quo Marſilius leuiter lapſus eſt.

CAP. XIII.

QVI aut aucupandæ inanis gloriolæ ſtudio, aut conuincendi magis quã docendi aduerſarij gratia diſputant; ij acriter vrgere ac premere eum ſolent: neque ferè, ſi quid ipſe inconſideratiùs aut faſſus, aut infitiatus eſt, mutandæ poſteà ſententiæ poteſtatem facere. at qui veritatem modò in diſputando ſpectant, & docere eos cum quibus agunt, volunt, æquiores liberalioresque ſunt; neque ad viuum omnia reſecant: ſed ſi quid is quicùm ſermo eſt, dederit, cuius poſteà dati pœniteat; in eo non pertendunt, peruicacéſue ſunt: lubentibuſque ipſis, corrigere ſe, qui ſibi lapſus videtur, poteſt. Id ſe facere, cùm ſignificare vellet Socrates in Hipparcho, eleganti admodùm ſimilitudine vſus eſt, ſumpta à ludo XII. ſcriptorum, his verbis: Ἀλλὰ μὴν καὶ, ὥσπερ πεττεύων, ἐθέλω σοι ἐν τοῖς λόγοις ἀναθέσθαι ὅ, τι βούλει τῶν εἰρημένων, ἵνα μὴ οἴῃ ἐξαπατᾶσθαι. quæ ſummi philoſophi verba cùm à ſummo oratore Romano in Latinum ſermonẽ elegantiſſimè conuerſa reperiſſem, non indignũ id putaui,

quod annotarē. Citat igitur hæc Nonius Marcellus è Ciceronis Hortenſio: *Itaque tibi concedo, quod in* XII. *ſcriptis ſolemus, vt calculum reducas, ſi te alicuius dati pœnitet.* Marſilius autem, qui locum illum Platonis ad ludum talorum retulit, falſus videtur. Sed & in illo è Protagora, Ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναθέσθαί ἐξεστιν, & in primo πολιτειῶν, vbi Polemarchus, aliter amicū & inimicum definire volens, quàm priùs fecerat, ita loquitur: Ἀλλὰ μεταθώμεθα. κινδυνεύομεν γὰρ οὐκ ὀρθῶς τὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν θέσθαι: & aliis ſimilibus locis, facilè crediderim, metaphoram ex eodem illo XII. ſcriptorum ludo deſumptam ſubeſſe.

Ciceronis locus, quem Silius eleganter imitatus eſt.

CAP. XIIII.

SILIVM Italicum poëtam, meo quidem iudicio, præſtantem, Ciceronis apprimè ſtudioſum fuiſſe, eiusq; libros diligentiſſimè atque aſsiduiſsimè lectitaſſe, non modò Martialis, qui eius coæuus fuit, teſtimonio cognoſcimus, ſed multò magis ex eo intelligimus, quòd eum multa Ciceronis in poëma ſuum tranſtuliſſe, eaque ſcienter admodum accomodaſſe ad illa, quæ tum tractabat,

videmus. cuius rei exemplum hîc vnum proponere libitum eſt. Libro igitur ſeptimo, cùm Q. Fabius Annibalem ludificando, cunctando, & bellum trahendo frangeret; Romaniq́ue milites pugnæ auidi, & conſerendarum cum hoſtibus manuum ingenti deſiderio incenſi, quidq́ue mora proficeretur, neſcientes, imperatorem ſuum, tanquam ignauum, &, vt Horatius loquitur, inaudacem, ſumma verborum immoderatione increparent: iamq́ue ſublato clamore, iniuſſu ipſius rem gerendam eſſe vociferarentur: graui oratione furentem illorum impetum repreſſurus Fabius, ita exorditur, vt dicat, nunquam ſibi Romanos in tanto diſcrimine ſummam rerum tradituros fuiſſe, ſi ſe talibus clamoribus turbatum iri credidiſſent:

Feruida ſi nobis corda, abruptúmque putaſſent
Ingenium patres, & ſi clamoribus, inquit,
Turbari facilem mentem: non vltima rerũ,
Et deplorati mandaſſent Martis habenas.

Cicero quoque in ea oratione qua C. Rabirium perduellionis reum protexit & eripuit, cùm quiddam paulò cõfidentiùs dixiſſet, clamórque concionalis ſe-

cutus e[illegible]et: *Nihil me, inquit, clamor iſte commouet: ſed cōſolatur: cum indicat, eſſe quoſdam ciues imperitos: ſed non multos. Nunquam mihi credite, populus R. hic, qui ſilet, conſulem me feciſſet, ſi veſtro clamore perturbatum iri arbitraretur.*

Quodnam ſit verbum illud Græcum quo vſos eſſe Athenienſes in diſcordiis ſedandis ait Cicero in Philippicis.

CAPVT XV.

VERBVM Grecum, quo in ſedandis diſcordiis ait Cicero vſam eſſe Athenienſium ciuitatem, non eſt, vt opinor, ἀμνηστία: quanquam ab omnibus qui eum locum attigerunt, ita eſſe traditum ſcio. neq. me mouet, quod Plutarchus ἐν τοῖς πολιτικοῖς παραγγέλμασι ſcitum illud vocat τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα: quodque alij ſcriptores Latini idem confirmant. neque enim nego ita eam legem poſteà vocatam eſſe: at verbum ipſum, quod in lege poſitum eſt, aio fuiſſe μὴ μνησικακεῖν. cuius rei multos locupletes & idoneos auctores habeo, vt Xenophontem, cuius hæc ſunt è ſecūdo ἑλληνικῶν. καὶ ὀμόσαντες ὅρκους ἦ μὴν μὴ μνησικακήσειν, ἔτι καὶ νῦν ὁμοῦ τε πολιτεύονται, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος. vt Aeſchinem, qui in oratione

De

De corona ita loquitur: *Νῦν δὲ ἐκεῖνοι μὲν, μεγάλων κακῶν συμβάντων, ἔσωσαν τὴν πόλιν, τὸ κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα φθεγξάμενοι, μὴ μνησικακεῖν.* Quin & Ariſtoph. eôdem reſpexit hoc verſu:

Μὴ μνησικακήσῃς εἰ σὺ φυλὴν κατέλαβες.

Sed quid coniecturis, vt in re dubia, vtimur? triplex iuſiurandum fuit, quo ſe, compoſitis rebus, obſtrinxerunt Athenienſes: vnum commune totius ciuitatis, quod in hæc verba conceptum eſt. *Οὐ μνησικακήσω τῶν πολιτῶν οὐδενὶ, πλὴν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν ἕνδεκα, οὐδὲ τούτων ὃς ἂν ἐθέλοι εὐθύνας διδόναι τῆς ἀρχῆς ἧς ἦρξεν.* alterum ſenatus: *Οὐ δέξομαι ἔνδειξιν, οὐδὲ ἀπαγωγὴν ἕνεκα τῶν πρότερον γεγενημένων, πλὴν τῶν φευγόντων.* tertium eorum qui res indicabant; *Οὐ μνησικακήσω, οὐδὲ ἄλλο πείσομαι. ψηφιοῦμαι δὲ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους.* Hæc ita ſcripta ſunt apud Andocidem in oratione De Myſteriis.

Ciceronis ex oratione pro Deiotaro loci duo.

Cap. XVI.

SOLEO libenter veteres libros, quicumque in manus meas inciderũt euoluere: cuicuimodi tandẽ illi ſint, & quocunq; litterarũ charactere exarati. quod enim Plin. de toto librorũ genere dicere

ſolebat.

ſolebat, nullum eſſe tam malum ex quo non caperetur aliquid fructus: id ego in his maximè verùm eſſe comperio multos enim nanciſcor mutilos, laceros, corruptos, euaneſcẽtibus litteris: tum, quòd moleſtius eſt, deſcriptos ab hominibus imperitiſsimis, ideóque ἕλκεσι βρύοντας, vt in eis legendis incredibilis quædam moleſtia exhaurienda ſit. ſed nõ in multos incido, qui omni ex parte fruſtrẽtur opinionem meam. ferè enim ſemper aliquid tamen lucelli facio. ſiue autem hæc conſtantia vocanda eſt, ſiue etiam quidam mentis error, (non enim, quominùs quíſque quo volet nomine appellet, impedio) ita obſtinato animo ſum, nulla vt ſit tanta erratorum multitudo, quæ me à legendo abſterreat. neque mihi malè operam collocaſſe videor, cùm ex illis difficultatibus, tanquam è ſalebris quibuſdam, emerſus, in recenſione reperio, vnum aut alterum boni alicuius ſcriptoris locum bidui triduíue labore purgatum eſſe. multi autem amici, qui me hoc morbo teneri ſciunt, multas ad me ſchidas vndecunq. collectas mittũt. neque ego illa mihi ἀποβλητα δῶρα eſſe duco; quin auidè arripio quicquid offertur; & in hac inopia, vbi ſiligineus pa-

nis deeſt, cibario me, vt poſſum, tueor: beatos illos eſſe ducens, quibus amplæ illæ ac nobiles bibliothecæ patent, vbi tam lautè, tam copioſè, tam ſplendidè paſcere animos ſuos hoc genere epularum queũt. nos tenuiores victitamus vt poſſumus, neq. inuidemus aliis fortunã ſuam: ſed, vt eadem nobis quoque aliquando contingat optamus. nunc cuius rei cauſſa ſuſceptus hic à me ſermo, & vnde ortus ſit, exequar. Habeo librum quendam: aut potius diſcerpti & dilacerati libri aliquod paginas, ipſas quoque ita male acceptas, vt alicubi, canum ludibrium fuiſſe videantur: in quibus hæc ſcripta ſunt: pars orationis pro Marcello: tota ferè pro Ligario: & pro Deiotaro ferè dimidiata. Nuper igitur placuit ea omnia cum vulgatis libris conferre: itaque feci. In duabus autẽ prioribus nihil admodũ reperi, quod alicuius momenti videretur in ea quæ pro Deiotaro eſt, hæc quæ ſubiiciam, non indigna, quæ notarentur, cenſui. Primùm ergo vbi vulgò legitur: *Cui tamen ipſi regi ueniam te daturum fuiſſe dicebas ſi tum auxilia Põpeio, vel ſi etiam filium miſiſſet, ipſe tamen excuſatione ætatis vſus eſſet.* in illis fragmentis elegantiùs, ni fallor, & veriùs ita ſcriptũ eſt:

 Cui

Cui tamen ipſi regi veniam te daturum fuiſſe dicebas, ſi cùm auxilia Pompeio, vel etiam filium miſiſſet, ipſe tamen excuſatione ætatis vſus eſſet. Item hoc, quod non ad nitorem & elegantiam orationis, ſed ad ſententiam ipſam non mediocriter pertinet. In iis enim libris quibus vulgò vtimur, ita legimus: *Ego mehercule C. Cæſar initio, cùm eſt ad me iſta cauſſa delata. Phidippum medicum, ſeruum regium qui cum legatis miſſus eſſet, ab iſto adoleſcente exiſtimaui eſſe corruptum: hac ſuſpicione ſum perculſus. medicum indicem ſubornabit, finget videlicet aliquod crimen veneni.* at in illis ἰλογίοις, (ita enim planè vocari poſſunt) multo ſincerius multoque emendatius, meo quidem iudicio, ſcriptum eſt: *Ego mehercule C. Cæſar initio, cùm eſt ad me iſta cauſſa delata, Phidippum medicum, ſeruum regium, qui cùm legatis miſſus eſſet, ab iſto adoleſcente eſſe corruptum: hac ſuſpicionis ſum percuſſus: medicum indicem ſubornauit? finget videlicet aliquod crimen veneni.* Quæ ſcriptura quin planè integra & incorrupta ſit, nemo dubitabit qui locum illum paulo attentius conſiderauerit.

Illuſtratus locus ex oratione pro Cælio.
CAP. XVII.

IN

IN oratione pro Cœlio cùm conatus eſſet M. Tullius impuram mulierem Clodiam in eam ſuſpicionem adducere vt qui aderant, veneno ab ea ſublatum Q. Metellum exiſtimarent; hac poſteà amplificatione vſus eſt: *Ex hac igitur domo progreſſa iſta mulier ,, de veneni celeritate dicere audebit? nónne ipſam domum metuet, ne quam vocem eliciat? non parietes conſcios, non noctem illam funeſtam ac luctuoſam perhorreſcet?* Suſpicor autem vbi *eliciat* legitur, *eiiciat* legi debere. ſignificat enim, hoc ipſum metuere debere Clodiam, ne vocem ipſa domus tam impij facinoris conſcia emittat. eliciendi autem verbum, ad hoc indicandum, non nimis aptum videtur. Erupidis etiam verſibus quibuſdam ex Hipppolyto coronato hanc coniecturam non nihil adiuuari puto: è quibus totus ille locus manifeſtò expreſſus eſt. ſunt autem hi:

Οὐδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην,
Τέραμνά τ᾽ οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῇ: id eſt

Neque tenebras noctis perhorrent conſciæ,
Neque, ipſa ne quando eiiciat vocem domus?

loquitur autem ibi Phædra de mulieribus, quæ ſe pudicas eſſe ſimulant, cùm tamen clanculùm libidini ſeruiant: quas miratur prodire audere in conſpectum

viro-

virorum:neq.timere,ne à nocte ipſa,& à domo conſcia indicentur. Hanc meam cõiecturam Lambinus, homo omnium, ſed nolo in mortuum, quoquo modo de me meritum, grauius dicere, principio quidem ita exagitauit, vt illa ſollemnia effunderet, Barbatos eſſe & omnium bonarum rerum imperitos, & quæcumq. præterea ſolebat, quoties ab aliquo diſſentiebat, ſi qui putarent, eiicere vocem, Latinè dici. deinde, mutata ſententia, in Notis ad Ciceronē, ipſe ſe ad illum imperitorum numerum aggregauit:neque tamen mihi prorſus aſſenſus eſt, ſed nutauit, vt plerumque in grauioribus rebus ſolebat: faſſus, coniecturam meam duorum veterum librorum teſtimonio cõprobari. Extitit deinde, qui, gratiam, credo, Lambini aucupati volens, quam tamen, cuiuſmodi eſſet, ipſe poſtea expertus eſt, cùm emendationem meam aliquot Lucretij locis confirmari videret, ſecutus quidem eam eſt: ſed eius Lambinum fecit auctorem, à quo illa diù oppugnata, non me, à quo primùm prolata erat. Sed hæc & leuia ſunt, & à me ipſo mirabiliter negliguntur. Aut non curanda gloria, aut ex grauioribus rebus petenda eſt.

Cicero in oratione pro Sylla, locum quendam Demoſthenis imitatus oſtenditur.

CAPVT XVIII.

VIDETVR Cicero duobus ex Oratione pro Sylla locis Demoſthenis cum quendam adumbraſſe: qua in parte excuſat ſe, quòd in reo defendendo multa de ſeipſo dicere cogatur: cuius ſermonis impoſitam ſibi eſſe dicit ab accuſatore neceſſitatem. nam & Demoſthenes idem in defendendo Cteſiphonte dixerat: quem quomodò Latinus orator ſit imitatus, vt appareat, vtriùſque verba deſcribam. Ita igitur Demoſth. Εἰ μὲν οὖν περὶ ὧν ἐδίωκε μόνον κατηγόρησεν Αἰσχίνης, κἀγὼ περὶ αὐτοῦ τοῦ προβουλεύματος εὐθὺς ἂν ἀπολογούμην. ἐπειδὴ δ' οὐκ ἐλάττω λόγον, τἄλλα διεξιὼν ἀνάλωκε, καὶ τὰ πλεῖστα κατεψεύσατό μου, ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω καὶ δίκαιον ἅμα βραχέα, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν. Cicero autem: *Et quoniam L. Torquatus, meus familiaris ac neceſſarius, iudices existimauit, ſi noſtram in accuſatione ſua neceſſitudinē familiaritatémque violaſſet, aliquid ſe de auctoritate meæ defenſionis poſſe detrahere, cùm huius periculi propulſatione coniungam defenſionem officij mei.* Pòſt autem etiam apertiùs: *Nam ſi Torquatus Syllam ſolùm accuſaſſet, ego quoque hoc tempore nihil*

aliud agerem, niſi eum qui accuſatus eſſet, defenderem. ſed cùm ille tota oratione in defenſionem meam auctoritate ſpoliare voluiſſet, etiam ſi dolor meus reſpondere non cogeret, tamen ipſa cauſſa hanc a me orationem flagitaſſet.

Alius Ciceronis locus è Demoſthene expreſſus

CAP. XIX.

SVMPTVM ex eadem illa Demoſthenis oratione videtur & id, quod in ſecunda Philippica ſcriptum eſt: *Vt igitur ſeminibus eſt cauſſa arborum & ſtirpium: ſic huius luctuoſiſſimi belli ſemen tu fuiſti.* Nam & ille cùm Æſchinem omnibus calamitatibus, quibus Athenienſes conflictati erant, cauſſam præbuiſſe dixiſſet, ita id confirmauit: Ὁ γὰρ τὸ σπέρμα παρασχὼν, οὗτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος.

Theocriti ἀδωνιαζούσαις correctus & explicatus locus.

CAP. XX.

NON puto me rem ſtudioſis ingratam facturum fore, quanquam hic Latinorum præcipuè ſcriptorum cauſſa ſuſceptus à me labor eſt, ſi nõ numquam etiam

etiam Græcis opis afferre coner. iampridem enim perſuaſum eſſe exiſtimo omnibus qui verſantur in litteris, ſine Græci ſermonis cognitione mancam omnem ac mutilam eſſe doctrinam; & qui eius expertes ſint, ab eis ne Latinè quidem ſcripta penitus percipi. nūc igitur Theocriti verſus quoſdam, quos neque ſatis emendatè ſcriptos circumferri, neque ſatis intelligi arbitror, quomodo ſcribendi, quoque modo accipiēdi videantur, aperiam. ſed primùm eos deſcribam ita, vt leguntur:

Γ. Μᾶ πόθεν ὤνθρωπος: τίδὲ τὶν εἰ κωτίλαι
 εἰμὲς:
Πασάμενος ἐπίτασσε. συρακοσίαις ἐπιτάσσεις.
Ως εἰδῇς καὶ τοῦτο. κορίνθιαι εἰμὲς ὤνωθεν,
Ως καὶ ὁ Βελλεροφῶν, πελοπεννασιστὶ λαλεῦμες.
Δωρίσδεν δ' ἔξεστι δοκῶ, τοῖς Δωριέεσι.
Π. Μὴ φυὴ μελιτῶδες, ὃς ἁμῶς καρτερὸς εἴη,
Πλὰν ἑνός ὀυκ ἀλέγω μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

Inducuntur autem ibi duæ mulieres Syracuſanæ Gorgo & Praxinoa, quæ profectæ ad ſpectandam pompam ſacrorū Adonidis, cùm qui mos mulierum eſt, aſſiduè garrientes, implerent omnia ſtrepitu, & aures eorum, qui propè erant, obtunderent; offenſus tanta earum garrulitate hoſpes quidam, illamq; ferre

ampliùs non valens, ſubcontumelioſè imperauit eis, vt tacerent. Tum indignata Gorgo, quæſo, inquit, quid hoc tandem hominis eſt? quid verò tua refert, ſi garrulis eſſe nobis libet? addit deinde: πασσάμενος ἐπίτασσε. vbi legendum cenſeo, πασάμενος, non πασσάμενος. neque verò parùm intereſt. nam πάσασθαι prima ſyllaba breui, eſt γεύσασθαι. ex quo poëtæ, cùm eam ſyllabam producere volunt, faciunt πάσσασθαι at πάσασθαι prima longa, eſt κτήσασθαι. vnde eſt πολυπάμμων. éſtque ea vox Dorum propria. erit igitur πασάμενος, κτησάμενος. atque hoc dicet Gorgo hoſpiti: Impera ancillis tuis, ἐπίτασσε αἷς κέκτησαι. nobis enim cùm imperas, ſcito te Syracuſanis imperare: ne fortè nos viles aliquas & abiectas eſſe feminas putes. Corinthiæ ſumus à prima origine, non minus quàm Bellerophon. Poſtremò, quoniam hoſpes reprehenderat eas, tanquam πλατειασδοίσας, id eſt, lato & diducto ore pronuntiantes: (erat enim Dorum in Græcia eadem ferè pronuntiatio, quæ in Italia Bergomatium) iccircò addit, ſe ita loqui, vt in Peloponneſo loquerentur: ceterùm non putare, cauſſam eſſe vllā, cur non Doribus Doricè pronuntiare

fas

fas eſſet. In iis autem duobus verſibus, qui poſteà dicuntur à Praxinoa, mihi quidem tenebræ ſunt. Nam quod Scholiaſtes ait *μελιτώδη* vocari Perſephonem: vix credibile mihi videbatur, antequàm legerem Porphyrij Commentariolum *περὶ τοῦ ἐν ὀδυσσεία τῶν νυμφῶν ἄντρου.* qui mihi omnem hac de re ſcrupulum exemit. Ita enim ibi ſcriptum eſt: *Πηγαὶ δὲ καὶ νάματα οἰκεῖα ταῖς ὑδειάσι νύμφαις καὶ ἔτι γε μᾶλλον νύμφαις ταῖς ψυχαῖς. ἃς ἰδίως μελίσσας οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν, ἡδονῆς οὔσας ἐργαστικάς. ὅθεν καὶ ὁ Σοφοκλῆς οὐκ ἀνοικείως τῶν ψυχῶν ἔφη. Βομβεῖ δὲ νεκρῶν σμῆνος, ἔρχεταί δ' ἄλλη. καὶ τὰς Δημητρὸς ἱερείας, ὡς τῆς χθονίας θεᾶς μυστίδας, μελίσσας οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν, αὐτήν τε τὴν κόρην, μελιτώδη.* Optat igitur mulier à Perſephone, quæ partubus præeſt, ne quis vnquã naſcatur, qui in ipſas imperium exerceat: addit autem præter vnum: quoniam alioqui malè precari videretur reginæ, & optare, ne quis, vnquam ex ipſa filius naſceretur. Iam quod ſequitur, *οὐκ ἀλέγω. μήμοι κενεὰν ἀπομάξῃς,* quam ſententiam habere voluerit Scholiaſtes, ipſe viderit, cùm illa ſua pręclara expoſitione: *μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς, μή μοι κενὸν τὸ μέτρον ἀποψήσῃς.* & ille alter, qui ita reddidit:

Non metuo, ne menſura tibi ludar inani.

ego non dubito, quin pro κοντὰν, legendum ſit κονίαν: vt hoc mulier dicat: Non vereor, ne in me puluerem abſtergeas: id eſt, ne me impunè contemptam ac deſpicatam habeas. eſſet enim extremi contemptus ſignum, ſi quis puluerem è calceis, aut è veſte ſua, ludibrij cauſſa, abſtergere in alios vellet. ſed & in illo verſu qui paulò infrà eſt,

ἄτις καὶ Σπέρχιν τ' Ιάλεμον ἠρίσδυσι,

pro Ιάλεμον, legendum crediderim Ιαλέμυ. Sed & illud κοντὰν defendit & explicat in Nouis lectionibus Canterus: idque ex Aurati ſententia. Cedamus igitur non inuiti. Aurato enim in litteris aduerſari, οὐ θέμις.

M. AN

M. ANT. MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM *illuſtriſsimum.*

VARIARVM LECTIONVM LIBER TERTIVS.

De quorundam admirabili memoria.

CAPVT I.

HIPPIAS apud Platonem, tanquàm de magno quodam & præſtanti bono gloriatur, poſſe ſe quinquaginta nomina ſemel tantùm audita recitare. at hoc nihil eſt, præut quę de ſe Seneca ſcribit: cuius hæc ſunt è libro primo Declamationum: *Sed cùm multa iam mihi ex me deſideranda ſenectus fecerit, oculorum aciem retuderit, auriũ ſenſum hebetauerit, neruorũ firmitatẽ fatigauerit: inter ea*

quæ retuli, memoria eſt, rês ex omnibus partibus animi maximè delicata & fragilis, in quam primùm ſenectus incurrit. Hanc aliquando in me floruiſſe, vt non tãtùm ad vſum ſufficeret, ſed in miraculum vſque procederet, non nego. Nam duo millia nominum recitata, quo ordine erant dicta, referebam: & ab iis qui ad audiendum præceptorem noſtrum conuenerant, ſingulos verſus à ſingulis datos, cùm plures quàm ducenti efficerentur, ab vltimo incipiens vſque ad primum, recitabam. nec complectenda tantùm quæ vellem, velox erat mihi memoria ſed etiam ad continenda quæ acceperat. Hæc Seneca: quæ ſemper mihi mirabilia, ac propè dixerim incredibilia viſa erant, donec vidi ipſe, quòd nunquam credidiſſem. Habitabat Patauij in vicina mea homo adoleſcens, genere Corſicus, honeſto, vt ferebatur, & credibile erat, apud ſuos loco natus, qui eò venerat ad ius ciuile diſcendum: quo in ſtudio ita diligenter & attentè annos aliquot conſumpſerat, vt magna iam eſſet de doctrina illius hominum opinio. Ventitabat autem ferè quotidie in ædes meas, deuexo iam & inclinato Sole, æſtas enim erat: ibique, quòd ædes ſatis amplæ erant, ſatiſque apricæ, aut ſub dio ambulans, & cum æqualibus ſuis
iucun

iucundiſſimè colloquens, aut ſaltu, aut lucta, aut trigonali pila corpus exercēs, feſſas ſtudiorum laboribus vires honeſtiſſimè reficiebat. rumor erat, tenere eum artem quandā memoriæ, cuius auxilio multa efficeret, quæ credi, niſi ſpectata, non poſſent. is cùm ad aures meas perlatus eſſet, cupîdo me inceſſit mirabilia illa & inaudita ſpectandi. eiuſmodi enim in rebus minimè omnium auditis credulus eſſe ſoleo. viſum eſt igitur, quādo ipſe domo mea arbitratu ſuo vteretur, hoc ab eo quaſi ἐνοίκιον exigere, vt quod ſibi commodum foret, præſente me, artis ſuæ ſpecimen aliquod daret. ille nihil grauatus, lubentiſſimo animo ſe, cùm vellem, facturum eſſe reſpondit. placuit. ſtatim, cùm per ipſum mora nō eſſet, vnà omnes qui aderamus, in proximum cubiculum ingreſſi, conſedimus. cœpi ego dictare nomina Latina, Græca Barbara, ſignificantia, nihil ſignificantia, tam varia, tam nihil inter ſe cohærentia, tam multa, vt & ego dictando, & puer, cui mandatū erat, vt ea exciperet, ſcribendo, & ceteri qui aderant, audiendo atque exſpectando, feſſi iam miris modis eſſemus omnes. ipſe vnus ex omni numero alacer ac recens, aſſi-

duè plura poſcebat. Sed cum ego ipſe modum aliquem fieri oporteret dixiſſem, abundè mihi ſatisfactum iri, ſi vel dimidiam partem eorũ quæ dicta erant, recitare potuiſſet: tum ille fixo ad terram obtutu, magna noſtra omnium expectatione, tacitus aliquandiu ſtetit. quid verbis opus eſt? vidi facinus, vt ille ait, mirificiſſimũ. ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος exorſus loqui, planè omnia, eodem ordinè, nuſquam propè inſiſtens, nuſquã hæſitans, nobis ſtupentibus, reddidit. deindè ab vltimo incipiens, ſurſum verſus peruenit ad primum. rurſus ita, vt vt primum, tertium, quintum, ac ſic deinceps omnia diceret. quo denique quiſqúe voluerat ordine, ſine vllo errore omnia referebat. idem poſteà, cùm ei iam familiarior factus eſſem, ſæpè expertus, vſquequáq. verum deprehendi. ipſe mihi aliquando affirmauit, & erat ab omni iactantia alieniſſimus, ſe triginta ſex millia nominũ eo modo recitare poſſe Quodque admirabilibus eſt, ita hærebãt omnia in animo; vt vel poſt annum diceret, ſe quæcũque memoriæ cõmẽdaſſet, minimo negotio repetiturũ. ego certè poſt multos dies facto periculo, verũ comperi. Neque hoc ſatis Diuerſabatur

apud

apud me Franciſcus Molinus, patricius Venetus, adoleſcens optimarum artium ſtudiis mirificè deditus, qui cum ſe memoria parùm firma eſſe ſentiret, orauit hominem, vti ſe artem illam doceret. vix oſtenderat ſe id velle; cùm Corſicus operam ei ſuam prolixiſſimè detulit. dictus eſt locus, dicta hora, ad quã quotidie conuenirent. nondum ſex aut ſeptem dies abierant, cùm ille quoque alter nomina ampliùs quingenta ſine vlla difficultate, aut eodem, aut quocunque alio libuiſſet, ordine repetebat. Hæc ego vix auderem litteris prodere, mendacij ſuſpicionem reuerens, niſi & res adhuc recens eſſet, (nondum enim annus eſt) & Niculaum Lippomanũ Petri Alexandri filium Ioannem Lazarum Mocenicùm Franciſci filium, Ioannem Malipetrum Nicolai filium, Georgium Contarenum Laurẽtij filium, patricios Venetos, optimos & nobiliſſimos adoſcentes, alioſque prætereà innumerabiles eius rei teſtes haberem. à quibus, ſi mẽtirer, vanitatem mã coargui nolem. artem verò illam Corſicus accepiſſe ſe dicebat ab homine Gallo, quo puer domeſtico præceptore vſus eſſet. Huic ego ne ex antiquitate quidẽ, quẽ opponã, habeo: niſi fortè Cyrum,

Cyrum, quem Plinius, Quinctilianus, & alij Latini ſcriptores tradiderunt, tenuiſſe omnium militum nomina. Sed hoc, vt verũ fatear, ſemper veritus ſum quàm conſideratè atque exploratè tradidiſſent. Xenophon enim, à quo illi vel vno, vel præcipuè, quæ de Cyro dicebant, accipere potuerunt, iſtud tam incredibile non dicit: ſed tantùm eum tenuiſſe nomina τῶν ὑφ' αὐτὸν ἡγεμόνων. quod vt in imperatore laudabile eſt, ita non excedit fidẽ. Locus, ſi quis requirit, eſt libro quinto παιδείας. Fieri autem poteſt, vt Latinorum aliquis, qui locum illum Xenophontis malè accepiſſet, alios poſteà auctoritate ſua in errorem induxerit. hoc enim non ſemel nouimus contigiſſe. ſed tamẽ hac de re nihil affirmo. Non erit alienũ, vt puto, aſcribere hoc loco diſtichõ, quo Simonides, qui eius, de qua locuti ſumus, artis pater fuiſſe traditur, iam octogenarius gloriatus eſt, neminem ſibi memoria parem eſſe:

Μνήμην δ' οὔτινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν
Ὀγδοηκονταέτῃ παιδὶ Λεωπρεπέος.

At Apollonius Tyaneus, cùm centum haberet annos, tum quoque memoria excelluiſſe fertur.

Sublata menda quæ inhæſerat in Euripideo verſu apud Porphyrium. Item de formæ dignitate quædam non indigna cognitu.

CAPVT II.

CVM Porphyrij libellus De quinque vocibus, quò via muniri putatur ad totum illud corpus librorum Ariſtotelis quod ὄργανον vocant, teratur quotidiè omnium manibus, mirum eſt tam diu in eo inſediſſe mendum quoddam, quod nunc indicabo. etſi enim non eſt eiuſmodi, vt cuiquam errorem poſſit obiicere: tamen in bonis libris vt ne qua vel minima macula inſit, opera danda eſt. Porphyrius, vt probet, εἶδος vſitatè dici de forma corporis ea quæ ſub aſpectum cadit, ex qua formoſi aut deffomes nominantur, citat hunc Euripidis verſum:

πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος:

ita enim vulgò legitur: cùm tamen non ἄξιον, ſed ἀξίους legi debeat. ſiquidẽ erant hæc verba apud Euripidem cuiuſpiam optantis videre è filiis, vt opinor, ſuis maribus procreatos mares, qui primùm quidem ea forma eſſent, in qua ineſſet regalis quædam dignitas, deinde aliis etiam bonis excellerẽt. hoc cognoſcerè eſt de Stobæo, apud quem ἐν τῷ ὑπὲρ κάλλους λόγῳ hæc ſcripta ſunt:

Ἰδοίμι

Ἴδοιμι δ' αὐτῶν ἔκγον' ἄῤῥεν' ἀῤῥένων,
πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίους τυραννίδος.
πλείστη γὰρ ἀρετὴ τοῦθ' ὑπάρχον ἐν βίῳ,
τὴν ἀξίωσιν τῶν καλῶν τὸ σῶμ' ἔχειν.

Vt autem Euripides quandam formam eſſe voluit quæ regium quiddam haberet: ita Plautus; qui eam etiam formam regiam dixit:

Sed vbi Artotroguſt? Hic eſt. Hic eſt. ſtat propter virum
Fortem atque fortunatum, & forma regia.

Xenophon quoque in cõuiuio ait, *φύσει βασιλικόν τι τὸ κάλλος εἶναι.* Ariſtoteles primo Politicôn affirmat, ſi qui reperirentur ea corporis pulchritudine, quam in deorum ſtatuis cernimus, neminem dubitaturum, quin eos aliis omnibus imperare oporteret. Idemq; libro quarto & libro ſeptimo ait, Aethiopas & Indos in mandandis imperiis, proceritatis ac pulchritudinis habere rationem. & notum eſt, multatum à Lacedæmoniis Archidamum regẽ, quòd exiguam duxiſſet vxorem: querebantur enim, non reges, ſed regulos ſibi procreatum iri. Ita enim hoc dictum cõmemorat Athenæus lib. XIII: *βασιλίσκους ἀντὶ βασιλέων.* At Plutarchus: *ἐν τῷ περὶ παίδων ἀγωγῆς,* paulò aliter: *οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλίδας.*

Locus Terentij è Phormione illuſtratus.

CAPVT III.

ITA ſcripti legũtur in omnibus libris. hi verſus è Terentij Phormione:

PH. *Imò verò tu vxorem cedo.* DE. *In ius ambula.*

PH. *In ius? enimuerò ſi porrò eſſe odioſi pergitis.*

ego autem in ſcholiis quibus nonnullos eius poëtæ locos illuſtraui, faſſus ſum, mihi non ſatis conſtare, quid de illo *in ius* facerem. nam & non inuenuſtam eſſe illam repetitionem, & confirmari auctoritate librorum veterum, & tamen verſum, ea recepta, vno pede, quàm deceret, fieri longiorem. poſtea autem mihi venit in mentem, ſolitos eſſe olim hiſtriones talia quædam de ſuo in recitandis fabulis addere: vt oratio quotidiana ſimilior videretur: id quod & Demetrius in libello περὶ ἑρμηνείας prodidit: & multa eius rei veſtigia in Euripidis fabulis reperiuntur. quorum aliquot hoc loco proponam: vt, quod dico, clarius ab omnibus perſpici queat. Ita ergo loquitur Polydorus in Hecuba:

φεῦ. ὦ μῆτερ ἥτις ἐκ τυραννικῶν δόμων,

vbi illud φεῦ, extra verſum eſt, ab hiſtrione additũ. & in eadẽ Agamemnon.

Ἒα. Πολυμῆστορ ὦ δύστανε, τίς σ' ἀπώλεσεν;
&Clytæmneſtra in Iphigenia in Aulide:

Φεῦ. πῶς ἄν σ' ἐπαινέσαιμι μὴ λίαν λέγεις:
& Medea:

Εἶεν. καὶ δὴ τεθνᾶσι τίς με δέξεται πόλις:
Sed talia multa colligere, nihil negotij fuerit. Vt ergo illa φεῦ, ἔα, εἶεν, ſunt extra verſum: ſic & illud, In ius? eiuſdem generis eſſe apud Terentium puto.

Duo genera loquendi, quibus Latini poëtæ vtuntur à Græcis accepta eſſe.

CAPVT IIII.

VIRTVTEM Catonis pro Catone ipſo dixit Horatius in hoc verſu,

Narratur & magni Catonis
Sæpè mero caluiſſe virtus.

& alibi quoque eodem genere loquendi vſus eſt:

Virtus Scipiadæ, & mitis ſapientia Læli.

Dictum autem id eſt ad Græcorum poëtarum conſuetudinem, qui βίην ἡρακληείην, & βίην ἰφικληείην pro Hercule & Iphiclo dicunt, ad eundemque modum alia multa: quod & alij notarunt, & Plutarchus in lib. aduerſus Coloten. ſed & eiuſdem generis eſt, quòd Turni corpus pro ipſo Turno Virgilius dixit,

quo

quo pulchrior alter

Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.

ita enim & Eurip. Ἐγὼ τὸ μὲν σὸν σῶμ' ὑφ' ὅπερ ηὐτύχουν,

Σώζειν ἕτοιμός εἰμι. & alibi.

Ἀλλ' εἰσορῶ γὰρ τοῦδε δεσπότου δέμας

Ἀγαμέμνονος.

& in Phœniſſis, σὸν δέμας θηρώμενος. vt ergo illi Gręca dicendi genera exprimebant, ita facere oporteret eos, qui ſe noſtris tẽporibus poëtas perhiberi volunt.

Aeris Corinthij tẽperatura quomodo inuenta.

CAP. V.

SVPER ære Corinthio, quænam illius origo fuerit, varia tradita ſunt ab antiquis. Plinius caſu miſtum eſſe ait, Corintho, cùm caperetur, incẽſa. L. quoque Florus eandem ſententiam ſequitur, a quo ita hac de re ſcriptum eſt: *Aeris notam pretioſiorem ipſa opulentiſsimæ vrbis fecit iniuria: quia incendio peruſtis plurimis ſtatuis atque ſimulacris, æris, auri, argentiq; venæ in commune fluxere.* At alij vnam modò antiquis temporibus domum Corinthi arſiſſe dicũt, in qua cùm auri argentique nonnihil ineſſet, æris autem magna vis, cõmiſta illa, & in eandẽ confuſa maſsã, ex eo metallo cuius maior inerat pars,

Corinthij æris nomen acceperint. Alij etiam, quod propius ad veri ſimilitudinem accedere videtur, narrant, ærarium quendam fabrũ Corinthi fuiſſe, qui cùm incidiſſet in thecam auri plenã, eamque ſibi abſtuliſſet, ne id reſciretur, metuens, diſſectum in minutas particulas aurum paulatim æri admiſcuerit, admirabilemque illam temperaturam effecerit, qua magnas ſibi opes poſteà comparauit.

Indicata vetus ſcriptura duûm locorum è libro ſecundo De Diuinatione.

CAP. VI.

BENE & emendatè ſcriptus erat in veteribus libris locus hic è ſecundo De Diuinatione: *Ad noſtri augurij conſuetudinem dixit Ennius:*

Quùm tonuit læuum bene tempeſtate ſerena.
At Homericus Vlyſſes apud Achillem querens de ferocitate Troianorum, neſcio quid hoc modo nuntiat:

Proſpera Iupiter his dextris fulgoribus edit. atque ita eum legit Petrus Marſus: indicatque, verſum eſſe ſumptum ex Iliados nono. vt valdè mirer, quæ fuerit eorum audacia, qui Aiacem poſteà pro Vlyſſe ſcripſerunt. Nã quod Victorius credidit eſſe μνημονικὸν Ciceronis ἁμάρτημα, non vide-

viderat videlicet veteres libros, neque commentarium Marſi. Quem ſi legiſſet, cognouiſſet etiam, ſe non valdè neceſſariam operam ſumere in emendãdo quodam loco è primo eorundem librorum: vbi de Iamidarum familia mentio eſt. eum enim Marſus & probè ac incorruptè ſcriptum repererat, & eruditè interpretatus erat, adducto eo ipſo Pindari loco, quem adduxit poſteà Victorius. Iniquum autem puto, quenquam ſua laude fraudari: ideoq́; verum harũ emendationum auctorem indicaui. neque dubito, quin Victorius ipſe, quem vt inſigniter eruditum eſſe video, ita inſigniter probum & planè ingenuum eſſe audio, ſi & hæc, & alia quædam, quæ vt noua profert, ab aliis notata ſciuiſſet, aut nõ attigiſſet, aut ſuis auctoribus accepta retuliſſet, quod idẽ mihi etiam de aliis quibuſdam erudituſſimis hominibus facilè perſuadeo. Elegantem enim & liberalem doctrinam, liberalis etiam natura pleramque comitatur.

Cur Tibullus porcum hoſtiam myſticã dixerit.

CAPVT VII.

NON ſatis, quod ſciam, à quoquã explicatum eſt, cur Tibullus porcum

hoſtiam myſticam vocauerit, eo verſu;

Hoſtiáq; è plena myſtica porcus hara.

quinétiam eius rei ignoratione, in quibuſdam libris è myſtica factum eſt ruſtica. ſciendum aûtem eſt, in iis Cereris ſacris quæ myſteria dicebantur, eam cõſuetudinem fuiſſe, vt quiſq. pro ſe Cereri porco faceret. ſeu quòd animal illud infeſtum Cereri crederent: quia ſemina pando, vt ait Ouidius, eruiſſet roſtro, aníque ſpem intercepiſſet: ob idque deam eius cæde gaudere crederent: ſeu quòd è ſuillo roſtro arandæ & inuertẽdæ terræ ratio primùm accepta eſſet: nam id quoque multi prodiderunt. neque ſanè ſatis conuenit inter antiquos ſcriptores, de cauſſis, ob quas hoc aut illud animal huic, aut illi deo immolaretur. alij enim, quod cuique deo gratiſſimum eſſet, id ad illius aras mactari ſolitum aiunt. itàque equus Martis erat hoſtia. & quòd aper Adonin interfeciſſet, apro Veneri rem diuinam fieri nefas erat. alij, quòd quiſq. deus odiſſet, eius potiſſimè illum cæde oblectari putabãt. itaq. Nocti ſacrificabatur gallus gallinaceus: quòd cãtu ſuo diẽ prouocare, noctẽ fugare videretur. capra Palladi; quòd oleam inſigniter læderet. Sed vtra de cauſſa porcus Cereri ca

ri caderet: illud certè obſeruabatur, vt & præpinguis eſſet, & nulla ſui parte mancus ac mutilus. quod etiã vniuersè in toto victimarũ genere ſeruabãt. ergo porcos myſticos aut myſtericos vocabant, qui pinguiſſimi & integerrimi eſſent. Plautus ſinceros ſacres vocat. quare Megarẽſis ille Ariſtophaneus, qui filias ſuas pro porcis vendere cuperet, iubet eis, vt ſaccum ingreſſæ ita grunniant, vt porci myſterici eſſe videantur:

> Κ' ἤπειτεν ἐς τὸν σάκκον ὧδ' ἐσβαίνετε.
> Ὅπως δὲ γρυλλιξεῖτε καὶ κοΐξετε,
> Χ' ἠσεῖτε φωνὰν χοιρίων μυστηρικῶν.

& paulò pòſt interrogatus à Dicæopoli, quid ferret, porcas ſe myſticas ferre reſpondet:

> Δι. τί δαὶ φέρεις;
> Με. χοίρους ἐγώνγα μυστικάς.

C. Verres qua ex gente fuerit. emendatus locus è libro quarto accuſationis.

CAP. VIII.

ORIVNDVM è gente Cornelia fuiſſe C. Verrem, à quibuſdam Romanarum antiquitatum peritiſſimis hominibus traditum eſt: quòd tamen mihi perſuaderi nõ poteſt. vix enim veriſimile videtur, è tam illuſtri gente ortum eum,

cuius pater fuit ac diuiſor fuiſſe dicatur. Sed & illud non immeritò miretur aliquis: hoc, quod iſti volunt, poſito, cur nuſquam eum Cicero gentis nomine appellauerit: præſertim cùm illud ipſum iudicium lege Cornelia exerceretur. nō enim obſcurum eſt, ex eo ſententiam quampiam aptam & accommodatam ad exaſperādos iudicum animos, facilè potuiſſe duci. ſunt & alia nō pauca, quæ mihi quidem videntur aliquid iuſtæ admirationis habitura, ſi Cornelium eum fuiſſe fateamur. nituntur autem, qui hoc dicunt, argumēto, quod ſciam, vnico. aiunt enim libertum quendam Verris à Cicerone Cornelium Haruſpicem vocari. Sed ego cùm omnes accuſationis libros & ſæpe & diligēter euoluerim, videor affirmare poſſe, nullam in eis eſſe iſtius Cornelij mentionem. ipſi igitur viderint. Cornelius quidem Verris lictor libro primo accuſationis nominatur. Sed quid ad Verris gentem ea res pertinet? Fieri ergo poteſt, vt fallar: nunquam enim harum rerum valdè diligens indagator fui: non equidem quò eas contemnam ac deſpiciam, ſed quòd diffidam parem eſſe me poſſe perferēdo labori, quem video capiendum eſſe iis

qui

qui ſubtiliter talia perſcrutari volunt: & alioqui ſuo quiſque ſtudio ducitur. quare, vt antè dixi, fieri poteſt, vt fallar: ſed tamen exiſtimo, ipſum Verris nomen gentiliciũ eſſe. Hoc arbitror colligi poſſe è fine libri ſecundi, vbi de illa tabularum corruptione ſermo eſt, in quibus Verres ſe pro Verre Verrutium fecerat. nam ſi in illis ita ſcriptum fuiſſet, C. CORNELIVS VERRES, nõ ſanè oportuerat, ex Verre feciſſe Verrutiũ. neq. procederent illa, quæ à Cicerone vrbaniſſimè dicta ſunt: *Reſponde mihi nunc tu Verres, quem eſſe hunc tuum pœnè gentilem Verrutium putes.* nam nominis cum cognomine ſimilitudo nihil ad gentilitatem pertinet. Alium locũ proferam, qui hoc quod dico, ita manifeſtò cõfirmet, vt vix vllũ dubitationi locum relictum iri putem. atque hunc eò recitabo libentius, quòd & in vulgatis libris corruptè legitur & quidam emendare conati, magis etiam corruperunt. Ita igitur Cicero libro quarto accuſationis: *Ridiculum eſt nunc de Verre me dicere, cùm de Piſone Frugi dixerim. veruntamen, quantùm interſit, videte: Iſte cùm aliquot abacorum faceret vaſa aurea, non laborauit, quid non modò in Sicilia, verumetiam Romæ in iuditio audiret.*

ille in auri ſemuncia totam Hiſpaniam ſcire voluit, vnde prætori annulus fieret. nimirùm vt hic nomen ſuum comprobauit, ſic illé cognomen. Nunquam, vt opinor, ita locutus eſſet Cicero, ſi & Verres, & Frugi cognomina fuiſſent.

Correctus Plauti locus è Milite glorioſo.
CAP. IX.

APVD Plautum in Milite glorioſo ita vulgò leguntur hi verſus:

Nam ego hanc machæram mihi conſolari volo,
Ne lamentetur, néue animum deſpondeat,
Quia ſe iampridem feriatam geſtitem,
Quæ miſera geſtit fractum facere ex hoſtibus.

Cùm autem illud, *fractum facere*, deprauatum eſſe, liquidò conſtaret, homo eruditiſſimus, cuius labore & induſtria Plautinæ fabulæ plurimis ſanè locis emendatiores leguntur, ſcribẽdum eo loco cenſuit, *fratrem facere*. &, quoniã fratres interdum à Græcis ὅμαιμοι dicuntur, qua in voce eiuſdẽ ſanguinis ſignificatio eſt, idcircò hoc militem dicere credidit, cupere machæram, tingi hoſtiũ ſanguine. quod ſi reciperem, fratres tamen potius legerem, quàm fratrem: ne perturbata numeris eſſet oratio. ſed ſuũ cuique

vt dicitur. mihi diſplicere nondum poteſt ea coniectura, quam, cùm adoleſcentulus in Gallia Plautinas fabulas explicarem, iamdudum de hoc loco feceram. fartum enim legendum admonueram, vbi vulgò legitur fractum. atque ea voce farcimen, vſitium, aut eius generis aliquid, crediderã indicari. vt, quoniam tales cibi è carnibus minutiſſimè diſſectis cõfici ſolent, diceretur machæra geſtire hoſtes ita minutatim concidere, vt ex eis farcimen fieri poſſet.

Quæ ſe facturos iurauerint Græci cum Xerxis copiis congreſſuri.

Cap. X.

PRAECLARVM ſanè & magni animi plenũ eſt iuſiurandum illud, quo ſe obſtrinxerunt Græci omnes cùm aduerſus copias Xerxis dimicaturi eſſent. id autem in hæc verba conceptũ eſt. Vitam libertate pluris non faciam. neque deſerã imperatores, neque viuos, neque mortuos, ſed eos è ſociis, qui in prœlio occubuerint, omnes ſepeliam: & vbi barbaros deuicero ex iis quidem ciuitatibus quæ pro Græcia pugnauerint, nullam deuaſtabo: quæ autem barbari partes ſequi maluerunt, omnes decimabo. fano-

rum quæ à barbaris incenſa & diruta ſunt, nullum omnino excitabo, ſed ſinam, impietatis barbaricæ extèt in omni poſteritate monumentum. Adſcribam & Grȩca, ſiquis ea fortè cognoſcere cupiat. Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας. οὐδὲ καταλείψω τοὺς ἡγεμόνας, οὔτε ζῶντας, οὔτε ἀποθανόντας. ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τελευτήσαντας τῶν συμμάχων ἅπαντας θάψω. καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοὺς βαρβάρους, τῶν μὲν μαχεσαμένων ὑπὲρ τῆς ἑλλάδος πόλεων οὐδεμίαν ἀνάστατον ποιήσω, τὰς δὲ τὰ τοῦ βαρβάρου προελομένας ἁπάσας δεκατεύσω. καὶ τῶν ἱερῶν τῶν ἐμπρησθέντων καὶ καταβληθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἀνοικοδομήσω παντάπασιν. ἀλλ' ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγινομένοις ἐάσω καταλείπεσθαι τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας.

Locutio quædam, quæ Euripidis eſſe credebatur reiecta: & ipſius poëtæ emendatus locus.

CAPVT XI.

TRADITVM eſt à quibuſdam, & quidem ijs in libris, qui clariſſimi, & vtriúſque linguæ intelligentia præcellẽtiſſimi viri Gulielmi Budæi nomen præ ſe ferũt, *καλλίνικον φέρεσθαι* apud Euripidẽ legi, pro eo quod eſt, victoriã reportare. ego autẽ, qui poëta illo ſingulariter

riter oblectatus ſum, plurimumq́; ſtudij in eius fabulis poſui, præſtare auſim, nuſquam id loquendi genus apud ipſum reperiri; ſed eos ita putaſſe, inductos in errorem, his è Medea verſibus:

Δεινὴ γὰρ. οὔτοι ῥᾳδίως γε συμβαλὼν
Ἐχθραν τις αὐτῇ, καλλίνικον οἴσεται.

cùm tamen ibi legendum ſit, *ᾄσεται*, non *οἴσεται*. eſt enim *καλλίνικος* genus cantilenæ, quod canebatur victoribus, quos etiam honoris cauſſa *καλλινίκους* appellabant: vt, Io pæan, aut, Io triumphe. idque diſertè tradidit Athenæus libro XIIIj. tripudiantes autem eam cantilenam canebant. vnde apud eundem poëtam in Hercule furente,

Τὸν καλλίνικον μετὰ θεῶν ἐκώμασεν.

ait igitur nutrix, non facilè fore vt pæana canat, qui cùm Medea inimicitias ſuſceperit, ne quis autem dubitet, quin ita, vt dixi, legendum ſit, proferam alium locum ſimilem ex eodem poëta, eaque, quàm proximè nominaui, fabula, vbi ſenum chorus ſe ait Herculi reduci *καλλίνικον* canere velle, Verſus hi ſunt:

Ἐτὶ τὰν Ἡρακλέος
Καλλίνικον ἀείσω.

& in Electra: *ἀλλ᾽ ἐπάειδε καλλίνικον ᾠδὰν ἐμῷ χορῷ.*

Aiii-

Atticum loquendi genus, quod imperiti ex Euripidis Hecuba ſuſtulerant, reſtitutum.

CAPVT XII.

APVD Euripidem Hecuba, verſus hi ſunt Vlyſſis Hecubam alloquentis:

Οἶσθ' οὖν ὃ δράσεις: μήτ' ἀποσπασθῇς βίᾳ,
Μήτ' εἰς χερῶν ἅμιλλαν ἐξέλθῃς ἐμοί.

in quorum priore erratum eſt ab iis qui Atticæ linguæ imperiti eſſent. non enim ſcribendũ erat, Οἶσθ' οὖν ὃ δράσεις: ſed, Οἶσθ' οὖν ὃ δράσον: quod valet quidem planè idem cùm illo ſuperiori: ſed venuſtius, & ἀττικώτερον dicitur. Itaque ſcholiaſtes quoque ita legit: & ſimile exemplum è Menandro citat,

Οἶσθ' ὅ,τι ποίησον:

Ego autem ſæpè admodùm Euripidẽ ita locutũ annotaui. vt Iphigenia in Aulide:

Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον ὦ γύναι: πιθοῦ δέ μοι.

& in Helena:

Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον: τοῦ πάρος λαθοίμεθα.

& in Ione:

Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον: χειρὸς ἐξ ἐμῆς λαβὼν
χρύσωμ' Ἀθάνας, &c. ſed & alij Attici eodem modo locuti reperiuntur. vt Ariſtophanes in Auibus,

Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον ὦ τρόχιλε: τὸν δεσπότην
Ἡμῖν κάλεσον.

quare

quare ſine controuerſia ita etiam in illo ex Hecuba verſu legendum eſt. etiamque illud, quod in Cycople ita legitur,

Οἶδ' οὖν ὁ δράσας, ὡς ἀπαίρωμεν χθονός:

eodem modo emendandum facilè crediderim.

Antelogium quid. Plauti è Menæchmis correctus locus.

Caput XIII.

QVOD dixi ſuprà, cùm, quid valeret apud Ciceronem, in acta, explicarem Siciliã eo olim ſermone vſam, qui neque planè Græcus, neque planè Latinus, ſed quaſi cinnus quidam ex vtroque miſtus eſſet: id & è Cicerone, & è Q. Aſconio intelligi poteſt. Plautus autem, qui iocãdi occaſionẽ vndique quæreret, in Menæchmis quòd ea fabula, vt ipſe ait, Siciliſſitabat, nomen quoddam finxit è duabus vocibus, altera Latina, & Græca altera iunctũ. Antelogium enim dixit pro eo, quod olim Pacuuius dixerat prologium. quod qui non intelligebant, ex Antelogium, fecerunt ante elogium: cùm tamen elogium nihil neque Græcis, neque Latinis ſignificet: vt alibi docebimus, ſed preſtat Plauti verſus ſubijcere, ſimul enim alia corrigentur.

Atque adeò hoc argumētum Græciſſat tamen:
Verùm non Atticiſſat, at Siciliſsitat.

Pabergenſis Plauti corrector, præter cetera peccata è ſecundo horum verſuum detraxerat particulam, *at:* deinde cùm animaduerteret, vna ſyllaba minus eſſe, quàm requireret lex carminis, pro *Siciliſsitat*, ſcripſit, *Siciliciſsitat.* acutè. Sicilitiam pro Sicilia hac ratione diceremus. ſequitur:

Huic argumento antelogium quoddam hoc fuit.

Idem, vna lepidiſſima voce lacerata, nullo ſenſu ſcripſit, *ante elogium.* & pro, *quoddam, quidem.* ſequitur:

Nunc argumentum vobis demenſum dabo,
Non modio, neque trimodio, verùm ipſo horreo.
Tanta ad narrandum argumentum eſt benignitas.

Tanta enim legi debet: nō, vt in illius libris, *tantum.* quippe cùm hoc dicat, tantam eſſe ſibi benignitatem ac largitatem ad narrandum argumentum, ſeque ita illius eſſe προῖκτικόν, vt daturus ſit illud demenſum, non modio, neque trimodio, verum ipſo horreo. Sed & ex eadem illa, de qua dixi, Siculorum conſuetudine, ioco dictum eſt in eadem fabula, Epidamni nomen iunctū eſſe ex ἐπὶ, & damnum: quia

quia illuc nemo ſe: è, niſi damno ſuo, diuertere ſoleret. quod omen fugiens populus R. antiquũ oppido reſtituit Dyrrachij nomen. Hæc à me ante hos quindecim annos edita, nuper Cœlius quidam pro nouis ac ſuis venditauit.

Hiſtoria de oraculo quod Peleo redditum eſt. Xenophontis locus correctus.

CAP. XIIII.

QVI crebrò Veneri operãtur, eorum genitalem humorem liquidiorem, icircoq; minus aptum ad generandum effici conſtat. quare inter ea quæ præcipi ſolẽt iis qui liberos procreare cupiũt, id quoque eſt, vt cõgreſſu Venereo non ita frequenter vtantur. atque is erat ſenſus oraculi quod Ægeo quondã redditũ traditur. qui cum petiiſſet à deo indicarí ſibi rationẽ aliquam, qua pater fieri poſſet, multos enim iã annos fruſtrà vxoris hortum conſeuerat: reſpõſum hoc tulit:

Ne ſoluas ex vtre pedem qui prominet, ante
Cecropiæ pingues quàm ſis delatus in agros.

ita enim putaui hos verſus reddi vtcunque poſſe:

τὸν προὔχοντ' ἀσκοῦ ποδεῶν' ὦ φίλτατε λαῶν
Μὴ λύσαι, πρὶν γουνὸν Ἀθηναίων ἀφικέσθαι.

Vtrem

Vtrem vocabat deus ventrem ipſius Aegei: ex quo qui promineret ποδεὼν, nihil vllo opus eſt Oedipo ad intelligendum. illo igitur verborũ circuitu præcipiebat, vt ſe vxori caſtum & integellũ ſeruaret, afferretque ad eã graues & plenos probatæ pecuniæ loculos. Illud quoque cognitum eſt & ratione & experientia, ſi quid gignatur ab iis qui ſe nimis ſæpè in illa palæſtra exercẽt, infirmum id atque imbecillum eſſe: cùm contrà qui parcè ac bono modo id faciũt, robuſtiores plerũque ac ſolidiores filios edolent. Quàm ob cauſſã Lycurgus inſtituerat, vt noui mariti & rarò & furtim congrederẽtur cum vxoribus: hac ratione iudicans fore, vt ardentiùs ſe mutuò deſiderarent, & vegetiores liberos producerẽt. Xenophontis verba, quibus hoc de Lycurgo exponit, hæc ſunt: ἔθηκε γὰρ αἰδεῖσθαι μὲν εἰσιόντα, αἰδεῖσθαι δὲ ἐξιόντα. οὕτω δὲ συνιόντων ποθεινοτέρως μὲν ἀνάγκη σφῶν αὐτῶν ἔχειν, ἐῤῥωμενέστερα δὲ γίγνεσθαι, εἴτι βλάστοιεν, οὕτω μᾶλλον, ἢ εἰ διάκοροι ἀλλήλων εἶεν. Recitaui autẽ illa, vt legi debere cenſeo, non vt vulgò legũtur. in omnibus enim, quos ego quidẽ viderim libris, pro βλάστοιεν, legitur βλάπτοιεν. qui primo aſpectu puſillus error quas Frãciſco Philelpho tene-

bras

bras offuderit, ſcient, qui interpretationē illius inſpexerint. quin autem verbum *βλαστάνειν*, ab iis quæ oriuntur è terra, elegantiſſimè ad homines transferri potuerit, dubitaturum exiſtimo neminem.

Xenophontis alius locus correctus.

CAPVT XV.

MVLTA deprauata ſunt in Xenophontis libris: plura malè intellecta ab iis qui eos in Latinũ ſermonem conuertere ſtuduerunt: quale eſt quod modò protulimus: itidémque quod nunc prolaturi ſumus. ſed hoc Xenophontis proprium non eſt. optimi quique ſcriptores & Græci, & Latini, quanquam Græci magis, ſed tamen & Græci & Latini ita m[illegible]s vlceribus ſcatent, vt vix eorum *πολλοστημόριον* quoddam ſanum integrúmque permanſerit. Indoctorum autem audacia nunquam ſolutior, nunquam proiectior, quàm noſtris temporibus, fuit. Conuertunt, aut inuertunt potius, & peruertunt omnia, philoſophos, poëtas, oratores, hiſtoricos, rhetores, grammaticos, etiam ea quæ naturam, vt verti poſſint, non habent: ſuntque ita impudentes, vt quæ ſe intelligere profiteri non audent, audeant interpretari. Quo magis laudanda eſt

Petri Victorij, Pauli Manutij, Adriani Turnebi, præclarorũ hominum, ac primorum, ſigniferúmque, & aliorum ſimilium induſtria: qui omne ſtudium ſuum eò conferunt, vt omnes, καθ' ὅσον οἷόν τε, maculas ex antiquorum monumentis eluant: & labore ſuo laborem minuunt iis, qui ex animo aſpirant ad veteres illos verè ac ſeriò intelligendos. Equidem neque horum inſtitutum ſatis laudare, neque illorum impudentiam ſatis mirari queo: neque ſatis miſerari eorum vicem, quibus, quòd aditum ſibi ad fontes patefacere neglexerint, ex impuris illis ac turbulentis talium interpretum lacunis hauriendum eſt. Sed omittamus hæc, &, quod inſtituimus, vnum etiam mendum è Xenophonte tollamus. etſi enim parum videri poteſt, cùm tam multa ſint, vnum aut alterum tollere: tamen nihil eſt tam puſillum, quòd non auidè accipi debeat, quòd quidem ad tam politum, támque vtilem ſcriptorem pertineat. Paruum eſt, quod afferimus: ſed magnus is, quem adiuuamus. Ergo in libello de rep. Lacedæmoniorum, cùm dixiſſet ita inſtituiſſe Lycurgum publica illa ciuiũ ſuorum conuiuia, vt neque deeſſent epulæ, neque ſu-

pereſſent, addit: *Πολλὰ δὲ καὶ παράλογα γί-
γνεται ἀπὸ τῶν ἀργουμένων. οἱ δὲ πλούσιοί εἰσιν
ἔθει καὶ ἀργὸν ἀντιπαραβάλλουσιν. ὥστε ἔτι ἐρη-
μὸς ποτὲ ἡ τράπεζα βρωτῶν γίγνεται, ἐπ᾽ αὖ
διακονοῦσιν, ὅτι πολυδάπανος.* quæ verba
ita interpretatus eſt Philelphus: Permul-
tà quoque ab otioſis & abſurda patrari
ſolent. ac locupletes interdũ otioſi ſimi-
litudinem reddũt. proínde neque vacua
cibis menſa vnquã fit, quò ad diſcubue-
rint: neq; itẽ ſumptuoſa. In quo illud pri-
mùm eſt quod admirer. crediderit ne re-
uerà, id quod ipſe diceret è Xenophõtis
verbis colligi poſſe. ſi enim ita credidit,
valde ſtupidus, valdéq; imperitus fuit. ſin
cùm ſibi cõſcius eſſet Xenophontẽ nul-
lo modo hoc dicere: quíduis támen ma-
luít, quàm inſtitutũ omittere & abiicere
illas paucas paginas, quas iam conuertiſ-
ſet, & cõuertere ſe ad aliquid aliud, quod
preſtare poſſet: hoc, inquã, ſi fecit: nõlo
quicquã apertius dicere. malo in aliorum
cogitationibus relinquere, quo illũ no-
mine fuiſſe dignũ putem. Deinde illud li-
benter ex eo, ſi viueret, quærerẽ: illa ab-
ſurda, quę patrari ab otioſis diceret, quid
tandem ad conuiuia attinerent: aut qua
ratione fieret, vt quia multa abſurda pa-
trarentur ab otioſis, iccirco mẽſa neque

inanis, neque ſumptuoſa eſſet. ſed ego fortaſſe culpandus, qui tam apertã ſtultitiam, tam multis verbis inſecter. Locus Xenopontis corruptus eſt. hoc primùm ita autem corrigendus videtur: vt pro ἀρκυσυομένων: quod verbum nihili eſt, legamus, ἀγρευομένων, & pro ἀργὸν, ἄγραν. Ita hoc dicet Xenophon: præter quotidianum illum & legitimum apparatum, multa inexpectata afferri ſolita ab iis qui venati eſſent. Illi enim libẽter ea quę cœperant, ad publicas illas mẽſas afferebant. interdùm etiam diuites afferre ſolitos aliquid, quo quaſi compenſarent aliorum capturam: ne viderentur aſymboli venire ad ea fruenda quæ alieno labore parta eſſent. Hac ratione menſa ſine magno sũptu cõmodè inſtruebatur.

Particulam οὐ, è quodam loco ex apologia Socratis apud Platonem, delendam videri.

CAP. XVI.

ACCVSATORES Socratis, vt eius orationi fidem detraherent, eamque ſuſpectam iudicibus efficerent, præmonuerant eos, vt cauerent ſibi: multum enim eum poſſe dicendo, & habere eam vim eamque calliditatem, vt inferiorem

cauſ

cauſſam dicendo efficeret ſuperiorem. Quare Plato in defenſione, quam homini ſanctiſſimo ſcripſit, ita eum, cupientem amoliri a ſe illam opinionem, loquentem facit: vt dicat ſe mirari quid ipſis venerit in mentem id dicere, quod ipſe ſtatim reipſa refutaturus eſſet: locuturum enim non ornatè & exquiſitè, ſed ſimpliciter ac populariter, vt ſoleret. itaque ſperare, omnes facilè iudicaturos, ſe minimè eſſe, quod illi dixerant, δεινὸν λέγειν. addit deinde: εἰ μὴ ἄρα δεινὸν καλοῦσιν αὐτοὶ λέγειν, τὸν τ' ἀληθῆ λέγοντα. εἰ γὰρ τοῦτο λέγουσιν, ὁμολογοίην ἂν ἔγωγε οὐ κατὰ τούτους εἶναι ῥήτωρ. Sed ego ex illo οὐ κατὰ τούτους, particulam οὐ, delendam putarem: vt hoc diceret Socrates: ſi illi fortè aliter acciperent nomẽ eloquentis, quàm vulgus ſoleret: & eloquentem vocarent, non eum qui ornatè diceret, ſed eum qui vera loqueretur: ſe tunc faſſurum, ſe non illo vſitato ac populari modo, ſed ex ipſorum ſententia rhetorem eſſe. Marſilius tamen illud οὐ, agnoſcit, & alio quodam modò exponit: cui non aſſentior.

Emendatus Plauti locus è Milite glorioſo.

CAPVT XVII.

PLAVTINI verſus ſunt è Milite glorioſo:

Quid iſtuc quæſo? quid oculo factum eſt tuo?
P L. Habeo quidem hercle oculum. P Y R. at læuum dico. P L. eloquar.
Maris cauſſa hercle ego hoc vtor oculo minus.
Nã ſi abſtinuiſſem à mari, tanquã hoc vterer.

in quibus cùm iocus elegantiſſimus, & Plautino digniſſimus ingenio ſubſit, vna litterula deprauata ita eum corrumpit, vix vt à quoquam ſentiri queat. nam cùm Athenienſis ille adoleſcens, qui ornatu nauclerio amicam à milite per fallaciam abductuтus venerat, oculum ſibi læuũ ne agnoſceretur, obligaſſet: interrogatus à milite, cur id faceret, vrbaniſſimè reſpondet, ſe id maris cauſſa facere. nam inquit, ſi amare abſtinuiſſem, eo æquè atque altero vterer. ludit autem militem ambiguitate vocabuli. cùm enim dicere videatur duabus vocibus, ſi á mare abſtinuiſſem, non id dicit: ſed, ſi amare abſtinuiſſem, reuerà enim amor ipſi in cauſſa fuerat, vt eo oculo minus vteretur: aut ſaltem ita fingeret. Mare autem ſexto caſu dixiſſe veteres conſtat. Sic Varro:

Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.

Sed

Sed & Ouidius : —— *& Libyco* inquit, *de mare carpas aquam.* ita igitur Plautinus ille verſus legendus eſt:

Nam ſi abſtinuiſſem a mare, tanquàm hoc vterer.

Hoc quoque pro ſuo nuper edidit Cœlius: ſed Secundus. Ego enim abhinc quindecim annos primus edideram.

Lentos debitores aliter à Cicerone, aliter à Lucilio dictos. Lucilij verſus apud Nonium emendati.

CAP. XVIII.

LENTOS vſitatè vocamus tardos & ſegnes: opponique tum id nomen prompto ac celeri videtur. interdum autem lentum aliter accipimus: vt cùm lentum vimen dicimus: & cùm Virgilius *lentam ſalicem:* & *--lento ducunt argento.* lentum enim tum idem valet quod molle, cedens, quodque, quocunque velis, facilè trahi duci ve poſſit. id denique, quod χαῦνον Græci vocant, Latini non nunquam facile: vt Tibullus:

Fictilia antiquus primùm ſibi fecit agreſtis
Pocula, de facili compoſuitq; luto.

eandem enim qualitatem ſignificavit in luto, quam in cera Plinius his verſibus,

Vt laus eſt ceræ, mollis cedensq́; ſequatur
Si doctos digitos, iuſſaq́; fiat opus.

flexibilem videlicet naturam quandam, & minimè contumacem. Ad priorem illã huius vocabuli vim reſpexit M. Tullius, cùm C. Antonium lentum vocauit: *Teucris*, inquit, *illa, lentum ſanè negotium*. hoc enim ſignificauit, eum libenter ſubterfugere, & tergiuerſari, & diem ex die ducere, neque promptum eſſe ad diſſoluendum quod deberet. at contrà olim Lucilius lentum ſoluere acceperat, pro eo, qui facilè ſolueret, bonumq́ue nomen eſſet. Credo, quòd lenta quæ ſunt, facilè ſequuntur quò velis: lentum quoque vocauit eum, qui facilè ad ſoluendum adduceretur. Verſus eius, in quibus hoc vocabulum ita ponitur, extãt apud Nonium Marcellum: ſed miſerè deprauati. ſic enim ibi legitur: *Tricones, moroſi & ad reddendum duri.* Lucilius Satyrarum lib. I X. *Lucil. Cotta ſenex Craſſi pater huius pacem magnus fuit triconum, Marius ſoluere nulli lentus. id eſt facilis.* Mihi ita legendum videtur: *Tricones, moroſi & ad reddendum duri. Lucilius Satyr. lib.* I X.

Luciu' Cotta ſenex Craſſi pater huius peracer,
Magnu' fuit trico nummariu', ſoluere nulli
Lentus, id eſt facilis.

Iam

Iam qui fuerit ille Cotta, & qui potuerit, niſi fortè per adoptionem, Craſſi cuiuſquam pater eſſe, cùm alterum Aurelium, alterum Licinium fuiſſe veriſimile ſit: quanquam fieri etiam poteſt, vt Craſſi nomen hoc loco proprium non ſit: ſed hoc, vt ut eſt, quærant, quibus iſta curæ ſunt. ego quod potui, præſtiti.

Horatij verſus è quinto Odarum illuſtrati.
CAP. XIX.

HORATIANI verſus ſunt ex Ode qua εἰρωνευόμενος veniam à Canidia venefica petit:

Vnxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem:
Poſtquàm relictis mœnibus rex procidit
Heu peruicacis ad pedes Achilles.

variant autē libri veteres: quòd in aliis, *Vnxere*, legitur in aliis, *Luxere*. quam poſteriorem ſcripturam mirificè Homerus confirmat: apud quem Iliad. omega, Hectorem relatum ad ſuos Andromacha, & Hecuba, & Helena θρηνοῦσι, ceteræ autem mulieres ἐπαιάζουσι, καὶ στεναχίζουσι. neque tamen illa prior repudianda eſt: cùm conſtet, vngi ſolita apud antiquos cadauera, vt diutiùs integra conſerua-

rentur: eiuſque muneris muliebrem curationem fuiſſe, vel ex illo Ennij,

Tarquinij corpus bona femina lauit & vnxit.

Itaque & vrbanus ſcurra Martialis, non illepidum dictum ex eo duxit:

Qui non cœnat, & vngitur Fabulle,
Is verò mihi mortuus videtur.

& quidam Græcus Epigrammatũ ſcriptor ait, malle ſe viuum madere vnguẽtis & vino, quàm vtrumque ſeruare ad exequias ſuas. ſed ea quidem res dubitationem non habet. quare vtro quis modo legerit, peccaturum non crediderim. Id quod ſequitur, *addictum feris alitibus atque canibus*, Homericum eſt: nota enim ſunt illa, —αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν
Οἰωνοῖσί τε πᾶσι. &,
Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης πτώσσοντα νοήσω,
μιμνάζειν παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, οὔ οἱ ἔπειτα
Ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας, ἠδ' οἰωνούς.

epitethon quoque, quo Hector ornatur, ex eodem poëta ſumptum eſt:

—δὴ τ' αὖ πολλοὶ ὑφ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο
Θνήσκοντες πίπτωσι. &c.
Θεσπεσίῳ ἀλαλητῷ ὑφ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο
Φεύγοντες. itémque,
Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο κάρη μὲν χερσὶν ἔχουσα.

languidius tamẽ, &, vt ita dixerim, ener-

uatius

uatius eſt Latinum, quàm id Græcum vnde expreſſum eſt. ἀνδροφόνος enim ſignificari videtur is, qui viris fortibus in acie animam eripiat: at homicida magis eſt ἀνθρωποκτόνος. vt quantum inter hominem & virum intereſt, tantùm inter hæc duo epitheta intereſſe videatur.

Declaratus locus quidam è Ciceronis Hortẽſio.
CAP. XX.

CICERONIS ex Hortenſio apud Nonium hæc verba referuntur. *An cùm videat me, & meas comites, fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam, conſtantiam, grauitatem, fidem, ipſa ſe ſubducat?* quamuis autem liber ipſe non extat, tamen non eſt difficile homini in Ciceronis ſcriptis exercitato videre, quorſus illa dicta eſſent. Erat enim magnis inter philoſophos agitata cõtentionibus quæſtio: poſſet ne quis in tormentis beatus eſſe. Theophraſtus dixiſſe putabatur vitam beatam in rotam non aſcendere. Stoici contrà pugnabant: &, qui beatitudinem in ſola virtute ponerẽt, acerrimè defendebant, etiam in ſæuiſſimis aſperrimisq. cruciatibus, hominẽ virtute præditum beatum fore. Vtebantur autem ad eam ſententiam illuſtrandam, & ſub-

ſubiiciendam ante oculos quadam imagine: vt dicerent, cùm chorus ipſe virtutum raperetur ad tortorem, beatam vitam non ſubducere ſe, neque manere extra oſtium, ſed illas vſque comitari. Cicero igitur aut iuſtitiam, aut quam aliam virtutem, ſed iuſtitiam, vt puto, ea de quibus agitur verba dicētem fecerat. id ita eſſe cognoſcitur è v. Tuſculanarum, vbi Cicero ipſe ita loquitur: *Quid igitur? ſola ne beata vita quæſo relinquitur extra oſtium limemq; carceris, cùm conſtantia, grauitas, fortitudo, ſapientia, reliquæq; virtutes rapiantur ad tortorem, nullumq; recuſent nec ſupplicium, nec dolorem?* & in eodem libro: *Dabit, dabit, inquam, ſe in tormenta vita beata, nec iuſtitiam, temperantiam, inprimiſq; fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam proſecuta, cum tortoris os viderit, conſiſtet, virtutibuſq; omnibus ſine vllo animi terrore ad cruciatum profectis, reſiſtet extra fores, vt antè dixi, limenq; carceris.* Poſſem multò plura colligere, quæ hoc verum eſſe oſtenderent: ſed hæc ſatis eſſe duco.

M. AN

M. ANT. MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM illuſtriſſimum.

VARIARVM LECTIONVM LIBER QVARTVS.

Hiſtoria de Pindaro poëta, multato à ſuis, ornato ab Athenienſibus.

CAPVT I.

PAVSANIAS in Atticis narrat, Athenienſes, quòd a Pindaro in quodã aſmate laudati eſſent, tanti feciſſe ampli illius ac grãdiloqui poëtæ teſtimonium, vt & dona ei plurima ob id miſerint, & ſtatuam in ciuitate ſua ſtatuerint. Non igitur mirum eſt, ſi illis temporibus multi ac præſtantes poëtæ fuerunt, cùm qui ea facultate excellebãt, & ma

& maximis muneribus honeſtarentur, & honoribus ampliſſimis mactarentur. ætate noſtra vocalis ille olim Muſarum chorus conticuit; quæque auaritia marſupia potentium clauſit, eadem venas Heliconij liquoris obſtruxit. Sed quòd de Pindaro perſtringit Pauſanias, id fuſius ediſſerit in quadam epiſtola Æſchines. Ait enim illum, cùm Athenienſium vrbem commendaſſet his verbis, αἴτε λιπαραὶ καὶ ἀοίδιμοι Ἑλλάδος ἔρεισμ' Ἀθᾶναι, multatum eſſe à ciuibus ſuis ægrè ferẽtibus, alienis eum potius quàm ſuis, illã tantam laudem dediſſe. quod vbi reſciuere Athenienſes, confeſtim miſerunt ei duplum eius pecuniæ, quàm multæ nomine erat exactus: ipſumque ænea ſtatua ornarunt. ea ſtatua viſebatur Æſchinis ętate ante regiam porticum: ſedẽs Pindarus cum pallio, & diademate, lyrã tenens: & ſuprà genúa apertum librum.

Quod Ariſtoteles ſenſit de iis qui ſeipſos interſicerent, Eurupidis teſtimonio cònſirmatum.

CAP. II.

CVM vulgò crederetur, viri fortis eſſe, mortem ſibi conſciſcere potiùs, quàm graue aliquod & acerbum malum perpe

perpeti: ſapienter animaduertit Ariſto-
teles, falſam eſſe illam hominum opi-
nionem: eoſque qui ita facerent, non
modò fortes, ſed ignauos, paruique &
abiecti animi habēdos pronuntiauit. do-
cent enim ſe id quod fugiunt, ferre non
poſſe, neque pares eſſe ei caſui ſuſtinen-
do, propter quem vitam relinquunt. id
autem effeminatam potiùs animi mol-
litiem, quàm magnitudinem arguit. Diſ-
putauit eadem de re doctiſſimè ac ſapiē-
tiſſimè diuus Aurelius Auguſtinus libr.
1. De Ciuitate Dei, multiſque rationibus
oſtendit, Lucretiam, Catonem cèteroſ-
que eiuſmodi, fruſtra in hiſtoriis à for-
titudine laudari. longius etiam progreſ-
ſus, demōſtrauit nullam eſſe poſſe bono
ac ſapiēti viro ἐξαγωγὴν, vt Stoici loque-
bantur εὔλογον. Sed & Euripides id antè
docuerat; qui Herculem primò facit ſuc-
cumbentē magnitudini eius doloris quē
hauriebat è cæde vxoris & liberûm, quā
ipſemet, furore diuinitùs immiſſo cor-
reptus, perpetrauerat: & ob id è vita diſ-
cedere meditantē. deinde redeuntē ad ſe,
& mutantē conſilium, verentem, ne id ſi-
bi ignauiæ aſcriberetur, ſi lucem relin-
queret, tanquàm ægritudini impar fe-
rendæ. Ariſto. ita hac de re ſcribit, li. iii.

inanis, neque ſumptuoſa eſſet. ſed ego fortaſſe culpandus, qui tam apertā ſtultitiam, tam multis verbis inſecter. Locus Xenopontis corruptus eſt. hoc primùm ita autem corrigendus videtur: vt pro ἀρησομένων: quod verbum nihili eſt, legamus, ἀγρευσομένων, & pro ἀργὸν, ἄγραν. Ita hoc dicet Xenophon: præter quotidianum illum & legitimum apparatum, multa inexpectata afferri ſolita ab iis qui venati eſſent. Illi enim libēter ea quę cœperant, ad publicas illas mēſas afferebant. interdùm etiam diuites afferre ſolitos aliquid, quo quaſi compenſarent aliorum capturam: ne viderentur aſymboli venire ad ea fruenda quæ alieno labore parta eſſent. Hac ratione menſa ſine magno ſūptu cōmodè inſtruebatur.

Particulam ὡς, è quodam loco ex apologia Socratis apud Platonem, delendam videri.

CAP. XVI.

ACCVSATORES Socratis, vt eius orationi fidem detraherent, eamque ſuſpectam iudicibus efficerent, præmonuerant eos, vt cauerent ſibi: multum enim eum poſſe dicendo, & habere eam vim eamque calliditatem, vt inferiorem

cauſ

cauſſam dicendo efficeret ſuperiorem. Quare Plato in defenſione, quam homini ſanctiſſimo ſcripſit, ita eum, cupientem amoliri a ſe illam opinionem, loquentem facit: vt dicat ſe mirari quid ipſis venerit in mentem id dicere, quod ipſe ſtatim reipſa refutaturus eſſet: locuturum enim non ornatè & exquiſitè, ſed ſimpliciter ac populariter, vt ſoleret. itaque ſperare, omnes facilè iudicaturos, ſe minimè eſſe, quod illi dixerant, *δεινὸν λέγειν*. addit deinde: *εἰ μὴ ἄρα δεινὸν καλοῦσιν αὐτοὶ λέγειν, τόν τ' ἀληθῆ λέγοντα. εἰ γὰρ τοῦτο λέγουσιν, ὁμολογοίην ἂν ἔγωγε οὐ κατὰ τούτους εἶναι ῥήτωρ.* Sed ego ex illo *οὐ κατὰ τούτους*, particulam *οὐ*, delendam putarem: vt hoc diceret Socrates: ſi illi fortè aliter acciperent nomẽ eloquentis, quàm vulgus ſoleret: & eloquentem vocarent, non eum qui ornatè diceret, ſed eum qui vera loqueretur: ſe tunc faſſurum, ſe non illo vſitato ac populari modo, ſed ex ipſorum ſententia rhetorem eſſe. Marſilius tamen illud *οὐ*, agnoſcit, & alio quodam modò exponit: cui non aſſentior.

Emendatus Plauti locus è Milite glorioſo.

CAPVT XVII.

PLAVTINI verſus ſunt è Milite glorioſo;

Quid iſtuc quaeſo? quid oculo factum eſt tuo?
P L. *Habeo quidem hercle oculum.* P Y R. *at laeuum dico.* P L. *eloquar.*
Maris cauſſa hercle ego hoc vtor oculo minus.
Nā ſi abſtinuiſſem à mari, tanquā hoc vterer.

in quibus cùm iocus elegantiſſimus, & Plautino digniſſimus ingenio ſubſit, vna litterula deprauata ita eum corrumpit, vix vt à quoquam ſentiri queat. nam cùm Athenienſis ille adoleſcens, qui ornatu nauclerio amicam à milite per fallaciam abducturus venerat, oculum ſibi læuū ne agnoſceretur, obligaſſet: interrogatus à milite, cur id faceret, vrbaniſſimè reſpondet, ſe id maris cauſſa facere. nam inquit, ſi amare abſtinuiſſem, eo æquè atque altero vterer. ludit autem militem ambiguitate vocabuli. cùm enim dicere videatur duabus vocibus, ſi á mare abſtinuiſſem, non id dicit: ſed, ſi a mare abſtinuiſſem, reuerâ enim amor ipſi in cauſſa fuerat, vt eo oculo minus vteretur: aut ſaltem ita fingeret. Mare autem ſexto caſu dixiſſe veteres conſtat. Sic Varro:

Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.

Sed

Sed & Ouidius : —— *& Libyco* inquit *de mare carpat aquam.* ita igitur Plautinus ille verſus legendus eſt:

Nam ſi abſtinuiſſem a mare, tanquàm hoc vterer.

Hoc quoque pro ſuo nuper edidit Cœlius; ſed Secundus. Ego enim abhinc quindecim annos primus edideram.

Lentos dibitores aliter à Cicerone, aliter à Lucilio dictos. Lucilij verſus apud Nonium emendati.

CAP. XVIII.

LENTOS vſitatè vocamus tardos & ſegnes : opponiq́ue tum id nomen prompto ac celeri videtur. interdum autem lentum aliter accipimus: vt cùm lentum vimen dicimus : & cùm Virgilius *lentam ſalicem:* & --*lento ducunt argento.* lentum enim tum idem valet quod molle, cedens, quodq́ue, quocunque velis, facilè trahi duci-ve poſſit. id deníque, quod χαῦνον Græci vocant, Latini non nunquam facile: vt Tibullus:

Fictilia antiquus primùm ſibi fecit agreſtis
Pocula, de facili compoſuitq́; luto.

eandem enim qualitatem ſignificauit in luto, quam in cera Plinius his verſibus,

Vt laus eſt ceræ, mollis cedenſq́; ſequatur
Si doctos digitos, iuſſaq́; fiat opus.

flexibilem videlicet naturam quandam, & minimè contumacem. Ad priorem illã huius vocabuli vim reſpexit M. Tullius, cùm C. Antonium lentum vocauit: *Teucris*, inquit, *illa, lentum ſanè negotium.* hoc enim ſignificauit, eum libenter ſubterfugere, & tergiuerſari, & diem ex die ducere, neque promptum eſſe ad diſſoluendum quod deberet. at contrà olim Lucilius lentum ſoluere acceperat, pro eo, qui facilè ſolueret, bonúmque nomen eſſet. Credo, quòd lenta quæ ſunt, facilè ſequuntur quò velis: lentum quoque vocauit eum, qui facilè ad ſoluendum adduceretur. Verſus eius, in quibus hoc vocabulum ita ponitur, extãt apud Nonium Marcellum: ſed miſerè deprauati. ſic enim ibi legitur: *Tricones, moroſi & ad reddendum duri.* Lucilius Satyrarum lib. I X. *Lucil. Cotta ſenex Craſsi pater huius pacem magnus fuit triconum, Marius ſoluere nulli lentus. id eſt facilis.* Mihi ita legendum videtur: *Tricones, moroſi & ad reddendum duri. Lucilius Satyr. lib.* I X.

Luciu' Cotta ſenex Craſsi pater huius peracer,
Magnu' fuit trico nummariu', ſoluere nulli
Lentus, id eſt facilis.

Iam

Iam qui fuerit ille Cotta, & qui potuerit, niſi fortè per adoptionem, Craſſi cuiuſquam pater eſſe, cùm alterum Aurelium, alterum Licinium fuiſſe veriſimile ſit: quanquam fieri etiam poteſt, vt Craſſi nomen hoc loco proprium non ſit: ſed hoc, vt ut eſt, quærant, quibus iſta curæ ſunt. ego quod potui, præſtiti.

Horatij verſus è quinto Odarum illuſtrati.
CAP. XIX.

HORATIANI verſus ſunt ex Ode qua εἰρωνευόμενος veniam à Canidia venefica petit:

Vnxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem:
Poſtquàm relictis mœnibus rex procidit
Heu peruicacis ad pedes Achillei.

variant autē libri veteres: quòd in aliis, *Vnxere*, legitur in aliis, *Luxere*. quam poſteriorem ſcripturam mirificè Homerus confirmat: apud quem Iliad. omega, Hectorem relatum ad ſuos Andromacha, & Hecuba, & Helena θρηνοῦσι, ceteræ autem mulieres ἐπαιάζουσι, καὶ στεναχίζουσι. neque tamen illa prior repudianda eſt: cùm conſtet, vngi ſolita apud antiquos cadauera, vt diutiùs integra conſerua-

rentur: eiuſque muneris muliebrem curationem fuiſſe, vel ex illo Ennij,

Tarquinij corpus bona femina lauit & vnxit.

Itaque & vrbanus ſcurra Martialis, non illepidum dictum ex eo duxit:

Qui non cœnat, & vngitur Fabulle,
Is verò mihi mortuus videtur.

& quidam Græcus Epigrammatũ ſcriptor ait, malle ſe viuum madere vnguẽtis & vino, quàm vtrumque ſeruare ad exequias ſuas. ſed ea quidem res dubitationem non habet. quare vtro quis modo legerit, peccaturum non crediderim. Id quod ſequitur, *addictum feris alitibus atque canibus*, Homericum eſt: nota enim ſunt illa, —αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν
Οἰωνοῖσί τε πᾶσι. &,
Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης πτώσσοντα
νοήσω,
μιμνάζειν παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, οὔ οἱ ἔπειτα
ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας, ἠδ' οἰωνούς.

epitethon quoque, quo Hector ornatur, ex eodem poëta ſumptum eſt:

—οὔτ' αὖ πολλοὶ ὑφ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο
θνήσκοντες πίπτωσι. &c.
θεσπεσίῳ ἀλαλητῷ ὑφ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο
φεύγοντες. itemque,
Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο κάρη μὲν χερσὶν ἔχουσα.

languidius tamẽ, &, vt ita dixerim, ener-

uatius eſt Latinum, quàm id Græcum vnde expreſſum eſt. ἀνδροφόνος enim ſignificari videtur is, qui viris fortibus in acie animam eripiat: at homicida magis eſt ἀνθρωποκτόνος. vt quantum inter hominem & virum intereſt, tantùm inter hæc duo epitheta intereſſe videatur.

Declaratus locus quidam è Ciceronis Hortẽſio.

CAP. XX.

CICERONIS ex Hortenſio apud Nonium hæc verba referuntur. *An cùm videat me, & meas comites, fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam, conſtantiam, grauitatem, fidem, ipſa ſe ſubducat?* quamuis autem liber ipſe non extat, tamen non eſt difficile homini in Ciceronis ſcriptis exercitato videre, quorſus illa dicta eſſent. Erat enim magnis inter philoſophos agitata cõtentionibus quæſtio: poſſet ne quis in tormentis beatus eſſe. Theophraſtus dixiſſe putabatur vitam beatam in rotam non aſcendere. Stoici contrà pugnabant: &, qui beatitudinem in ſola virtute ponerẽt, acerrimè defendebant, etiam in ſæuiſſimis aſperrimisq. cruciatibus, hominẽ virtute præditum beatum fore. Vtebantur autem ad eam ſententiam illuſtrandam, & ſub-

ſubiiciendam ante oculos quadam imagine: vt dicerent, cùm chorus ipſe virtutum raperetur ad tortorem., beatam vitam non ſubducere ſe, neque manere extra oſtium, ſed illas vſque comitari. Cicero igitur aut iuſtitiam, aut quam aliam virtutem, ſed iuſtitiam, vt puto, ea de quibus agitur verba dicẽtem fecerat. id ita eſſe cognoſcitur è v. Tuſculanarum, vbi Cicero ipſe ita loquitur: *Quid igitur? ſola ne beata vita quæſo relinquitur extra oſtium limemq; carceris, cùm conſtantia, grauitas, fortitudo, ſapientia, reliquæq; virtutes rapiantur ad tortorem, nullumq; recuſent nec ſupplicium, nec dolorem?* & in eodem libro: *Dabit, dabit, inquam, ſe in tormenta vita beata, nec iuſtitiam, temperantiam, inprimiſq; fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam proſecuta, cum tortoris os viderit, conſiſtet, virtutibuſq; omnibus ſine vllo animi terrore ad cruciatum profectis, reſiſtet extra fores, vt antè dixi, limenq; carceris.* Poſſem multò plura colligere, quæ hoc verum eſſe oſtenderent: ſed hæc ſatis eſſe duco.

M. AN

M. ANT. MVRETI
AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM
illuſtriſsimum.

VARIARVM LECTIONVM LIBER QVARTVS.

Hiſtoria de Pindaro poëta, multato à ſuis, ornato ab Athenienſibus.

CAPVT I.

PAVSANIAS in Atticis narrat, Athenienſes, quòd a Pindaro in quodã aſmate laudati eſſent, tanti feciſſe ampli illius ac grãdiloqui poëtæ teſtimonium; vt & dona ei plurima ob id miſerint, & ſtatuam in ciuitate ſua ſtatuerint. Non igitur mirum eſt, ſi illis temporibus multi ac præſtantes poëtæ fuerunt, cùm qui ea facultate excellebãt,

perpeti: ſapienter animaduertit Ariſtoteles, falſam eſſe illam hominum opinionem: eoſque qui ita facerent, non modò fortes, ſed ignauos, paruiq́ue & abiecti animi habēdos pronuntiauit. docent enim ſe id quod fugiũt, ferre non poſſe, neque pares eſſe ei caſui ſuſtinendo, propter quem vitam relinquunt. id autem effeminatam potiùs animi mollitiem, quàm magnitudinem arguit. Diſputauit eadem de re doctiſſimè ac ſapiẽtiſſimè diuus Aurelius Auguſtinus libr. 1. De Ciuitate Dei, multiſq́ue rationibus oſtendit, Lucretiam, Catonem cęteroſq́ue eiuſmodi, fruſtra in hiſtoriis à fortitudine laudari. longius etiam progreſſus, demõſtrauit nullam eſſe poſſe bono ac ſapiẽti viro ἐξαγωγήν, vt Stoici loquebantur εὔλογον. Sed & Euripides id antè docuerat; qui Herculem primò facit ſuccumbentẽ magnitudini eius doloris quẽ hauriebat è cæde vxoris & liberûm, quã ipſemet, furore diuinitùs immiſſo correptus, perpetrauerat: & ob id è vita diſcedere meditantẽ, deinde redeuntẽ ad ſe, & mutantẽ conſilium, verentem, ne id ſibi ignauiæ aſcriberetur, ſi lucem relinqueret, tanquàm ægritudini impar ferendæ. Ariſto. ita hac de re ſcribit, li. III.

νικομαχείων. Τὸ δ' ἀποθνήσκειν, φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα. καὶ οὐχ ὅτι καλὸν, ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν.

Eurip. autem verſus hi ſunt:

Ἐσκεψάμην δὲ, καίπερ ἐν κακοῖσιν ὢν,
Μὴ δειλίαν ὄφλω τιν', ἐκλιπὼν φάος.
Ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιτ' ὑποστῆναι βέλος.

ſed & apud Martialem nemini eſſe Epigramma quoddam in hanc ſententiam: cuius hæc clauſula eſt:

Rebus in aduerſis facile eſt cõtemnere vitã.
Fortiter ille facit qui miſer eſſe poteſt.

Correctus Ciceronis locus è libro tertio. De Legibus.

CAPVT III.

De tribunicia poteſtate longa & copioſa eſt diſputatio apud Ciceronem lib. III. De Legibus. nam cùm illam Q. Cicero peſtiferam & exitioſam eſſe dixiſſet: reſpondens Marcus, multa ei vitia ineſſe non negat: ſed quæ tamen facilè compẽſentur pluribus & maioribus bonis: eò maximè, quòd nihil ea vtilius cogitari potuerit ad plebem cum patribus in concordia cõtinendam. tum dif-

diſſoluens ea quæ Quinctus aduerſus eam dixerat, ita loquitur: *At duo Gracchi fuerunt, & præter eos, quamuis enumeres, multos licet, cùm deni crearentur: nullos in omni memoria reperies pernicioſos tribunos: leues, etiam non bonos fortaſſe plures. inuidia quidem ſummus ordo caret.* Sed habet dubitationem, quid ſit quod Cicero ait, *Cùm deni crearentur.* ita enim loqui, quaſi deni creari deſierint, videtur. Neque melius, aliquantò etiam deteriùs, videtur, quod Adrianus Turnebus ſcripſit, qui locum hunc ita edidit: *At duo Gracchi fuerunt? & præter eos, quamuis enumeres multos, licet. Cùm deni creantur, nullos in omni memoria, &c.* quaſi aliquando deni creentur, aliquando aliquo alio numero: &, cùm deni creantur, tum nulli pernicioſi reperiantur. quod ſi eſſet, ne mirificam ille vim numerus habuiſſet. ego addendam particulam, *non*: & totum locum ita legendum puto: *At duo Gracchi fuerunt. Et præter eos quamuis enumeres multos licet, cùm deni creentur. Non nullos in omni memoria, &c.* Illud enim, *At duo Gracchi fuerunt*, quaſi ex Quincti perſona Cicero dicit. Deinde reſpondés, ait non eos tantùm proferri poſſe, verũ etiam eorum ſimiles quamuis multos,

neque id mirum eſſe cùm deni crearentur. etenim in tantô numero, non eſt mirabile plures improbos extitiſſe, quàm in iis magiſtratibus qui bini creabantur. Tum ſubiungit: ſi euoluantur annales, & antiquitatis memoria replicetur: nonnullos repertum iri pernicioſos tribunos: leues aut etiam non bonos fortaſſè plures. Hoc tamen magnum bonum in tribunatu ineſſe: quod efficit, vt ordo ſenatorius inuidia careat. Nullos autem in omni memoria pernicioſos tribunos fuiſſe, nemo, opinor, niſi planè ἀνιςόρητος dixerit.

De veteri prouerbio, quo dicebatur, quod pulchrum eſt placere.

CAP. IIII.

QVAE pulchra ſunt, habere eam vim, vt ſtatim conſpecta omnium ſibi voluntatem concilient, amorémque adiungant, nemini ignotum eſſe, niſi communis ſenſus experti, poteſt. Itaque ſcitum eſt illud Ariſtotelis, qui interrogatus ab aliquo, quî fieret vt pulchri tam facilè ab omnibus amarentur: cæci eam interrogationẽ eſſe reſpõdit. & Græci ſapiẽter ſua lingua pulchro ex eo indidere nomen, quòd omnes ad ſe alliciat: dixerunt

runt enim *καλὸν, παρὰ τὸ καλεῖν, ὅτι πάντας ἐφ' ἑαυτὸ καλεῖ.* Teſtati ſunt idem vulgato olim prouerbio: quo dicebãt, quod pulchrum eſſet, id demum amicum eſſe. eo vſus eſt Euripides in Bacchis: vbi hic verſiculus legitur,

Ὅ, τι καλὸν φίλον ἀεί.

& Plato in Lyſide: *Ἀλλὰ τῷ ὄντι αὐτὸς ἰλιγγιῶ ὑπὸ τῆς τοῦ λόγου ἀπορίας, καὶ κινδυνεύει, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι.* Eius autem originem ad Muſas & ad Gratias referunt: quæ cùm conueniſſent ad nuptias Cadmi & Harmoniæ, pulchrum carmen, quo ea ſentẽtia contineretur, immortali ore cecinerint: nouæ nuptæ pulchritudinẽ, vt veriſſimile eſt, commẽdantes. Hoc de ſapientiſſimo poëta Theognide cognouimus: cuius hæc ſunt,

Μοῦσαι καὶ Χάριτες, κοῦραι Διὸς, αἵ ποτε Κάδμου
Ἐς γάμον ἐλθοῦσαι, καλὸν ἀείσατ' ἔπος.
Ὅ, ττι καλὸν φίλον ἐστὶ, τὸ δ' οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστί.
Τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων.

nam ad illas nuptias veniſſe diuos, teſtatur etiam Euripides in Phœniſſis:

Ἁρμονίας δέ ποτ' εἰς ὑμεναίους
Ἦλθον οὐρανίδαι.

Sed & Hellanicus, & Apollodorus Muſas cecinisse in nuptiis Cadmi, ad eáſq. con-

ueniſſe diuos, & nouæ nuptæ munera obtuliſſe ſcripſerant.

De loco quodam Varronis aduerſus Petri Victorij ſententiam diſputatum.

CAP. V.

POSVI iampridem magnũ ſtudium in iis fragmentis M. Varronis, quæ diſperſa paſſim apud veteres Grammaticos, ac præcipuè apud Nonium leguntur. magis autem mihi placere meum illud ſtudium cœpit: Poſteaquàm Petri Victorij (quem ego hominem, etſi ſæpè ab eo diſſentio, longè tamen facio plurimi) Variarum lectionum libri præclari ſanè & vtiles in lucem prodierunt. Laudat enim ille pluribus locis eos qui id faciunt: datque plurimas luculentas ſignificationes diligentiæ quàm ipſe in iiſdem illis fragmentis reconcinnandis adhibuerit. ſed ita cõtigit, vt multos locos, quos ego coniectura tantùm vſus emendare conatus eram, ipſe poſteà lõgè aliter à ſe emendatos ediderit. quare etſi non ſum tam ſtultus, vt me cogitem tanto viro ἀντιπαραβαλεῖν, proferam tamen veteres quaſdam opiniones meas, vt de iis cùm ab aliis, tum ab ipſo in primis

mis Victorio iudicetur. Citantur igitur illa è Varrone Margopoli, περὶ ἀρχῆς: *Cui celer die nos lemmatos logos Antipatri Stoici filius rutro caput diſplanat*. quæ cùm corrupta eſſe appareat, putat Victorius legendum eſſe dilemmatos logos. Sed ea coniectura mihi quidem parùm digna auctore ſuo videtur. primùm, quòd nimium recedit à vetere ſcriptura. Deinde quòd Antipater logis vtebatur non dilemmatis, ſed monolemmatis. vt teſtatur Alexander his verbis: ὅς γὰρ οἱ περὶ Ἀντίπατρον μονολημμάτους συλλογισμοὺς λέγουσιν, οὐκ εἰσὶ συλλογισμοὶ, ἀλλ' ἐνδεῶς ἐρωτῶνται. quæ verba ille cùm ad ſtabiliēdam coniecturam ſuam attulit, videtur ſuo ſe gladio, quod aiũt. Nam dilemmati quidem ſyllogiſmi ſunt ex Ariſtotelis ſententia. quis eſt enim ita hoſpes in analyticis, vt neſciat duo lemmata præcedere ad efficiendam concluſionem? Sed quid in hac re pluribus moror? Ego, nihil addens, nihil detrahens, locum ita legendum ſemper credideram: neque ſanè me ſententiæ pœnitet: *Cui celer* δι' ἑνὸς *lemmatos logos*. Idem enim puto eſſe λόγους μονολημμάτους, & λόγους δι' ἑνὸς λήμματος. cuius rei volo Victorium ipſum iudicem eſſe.

Fragmentum Varronis è Marcipore, quo tempeſtas eleganter deſcribitur.

CAPVT VI.

ATTEKAM etiam huic loco elegantem quandam deſcriptionem tempeſtatis, quæ verſibus iambicis incluſa, apud eundẽ Grammaticum, è Varronis Marcipore legitur: ſed diuulſa. neque tamen quenquã puto infitiaturum, eam à me rectè & verè coniunctam eſſe. eſt autem hæc:

Nubes æquali frigido velo leues
Cæli cauernas aureas ſubduxerant,
Aquam vomentes inferam mortalibus.
Ventiq; frigido ſe ab axe erupebant
Phrenetici, ſeptem trionum filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, ſyrus.

mutaui pauca quædam: tutò, ni fallor. ſed tamen indicabuntur. *Aurea*, in vulgatis libris legitur, non, *aureas*: & *frigidos*, vbi ſcripſi *frigido ſe*: &, *erumpebant*, non, *eruperant*. ſed hoc poſterius verum eſſe demonſtrat carminis lex, & præterea orationis ipſius ἀναλογία, propter illud, ſubduxerant.

Enniani verſus ex Euripide expreßi: notata Nonij inconſtantia.

CAPVT VII.

CErnere, ait Nonius, amittere. Varro γέροντος διδασκάλου. *Non vides, apud Ennium eſſe ſcriptũ. ter ſub armis malim vitam cernere, Quàm ſemel modò parere?* Sed falſam eſſe & ineptam illam eius verbi declarationem, ipſo net. qui eam attulit. teſte peruincam. cùm enim paulò pòſt docuiſſet, cernere, non nunquam eſſe idem, quod dimicare, aut contendere: ei rei probandæ hoc exemplum ſubiicit. Ennius Medea exule:

Nam ter ſub armis malim vitam cernere.

Hoc autem Euripides, ex quo illam fabulam verterat Ennius, dixerat, *παρ' ἀσπίδα στῆναι.* cùm enim Medea multa queſta eſſet de infelicitate mulierum: addit, errare eos, qui putant, melius agi cum mulieribus, quàm cùm viris: proptereà quòd illæ domi vitam ſine periculo exigant: cùm viris ſæpe ſit de vita in bello dimicandum. ſe enim, ſi optio detur, malle ter vitam ſub armis, vt locutus eſt Latinus poëta, cernere, quàm ſemel parere. Euripidi verſus ſubiiciam:

Λέγουσι δ' ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον βίον
Ζῶμεν κατ' οἴκους, οἱ δὲ μάρνανται δορί,
Κακῶς φρονοῦντες. ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα
Στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ.

Emendati Varronis loci duo.

CAPVT VIII.

ARISTOTELES libro tertio ad Nicomachum, homines intemperantes & aſotos, cùm in iis voluptatibus verſari dixiſſet, quæ communes ſunt nobis cum mutis animantibus, iis nempe, quæ guſtatu percipiuntur, quæque tactu, addit poſtea, eos guſtatu aut nihil omnino, aut perparum vti. cùm enim gurgites illi ita vinum in guttur ſuum quaſi in vtrem aliquem inuergant, nihil curantes, niſi vt quamplurimùm exhauriant, propè vt percolando vino nati eſſe videantur, non admodum poſſunt eius ſuauitatem guſtãdo percipere: cùm contrà delicati & elegantes homines, qui grato illo liquore linguam ſibi ac palatum probè titillari volunt, paulatim eum in gurgulionem inſtillent veriùs, quàm infundant, guttatim prope ducentes: etiam antequàm bibant, oculis poculum ſæpe ac naribus admouentes, nulla vt ſit in eo particula ſuauitatis, quam non ipſi accuratè exprimant, exquiſitéque perſentiant. quod in Euripidi Sileno optimè cerni poteſt. id non faciunt, qui gutture tantùm pro infundibulo vtuntur. Hoc autem auguror dixiſſe

xiſſe etiam Varronem in ea Satyra quæ inſcribebatur, Eſt modus. ma ula. περὶ μέθης. inde enim citãtur hęc: *Quis in omni vita belio πιωπο olfacit temetum?* quæ ego ita quodammodò legenda cenſuerim: *Quis in omni vita beluo probè olfacit temetũ,* poteſt autem aut propriè vſus eſſe olfaciendi verbo, aut etiam illud ad guſtatum tranſtuliſſe. Sed hàud alienum foro puto: ſi ex eadem Satyra verſus aliquot attulerim, quibus vinum elegantiſſimè celebratur.

Vino nihil iucundius quidquam cluit.
Hoc, ægritudinem ad medendã inuenerunt.
Hoc hilaritatis dulce ſeminarium.
Hoc continet coagulum conuiuia.

Duo verſus Horatij conuerſi è Simonide.

CAPVT IX.

DVDVM admonui, verſum illum Horatianum,

Mors & fugacem perſequitur virum,

ad verbum expreſſum eſſe è Simonide: illum enim ita ceciniſſe:

Ο δ' αὖ θάνατος ἐφῦκε καὶ τὸν φυγόμαχον.

nunc cùm in aliũ inciderim, qui itidem ex eodẽ poëta conuerſus eſt, annotandum duxi. eſt igitur Horat. quidem hic:

Quicunque terræ munere veſcimur:

Simonidis verò, εὐρυέδους ὅσοι καρπὸν αἰνύμεθα χθονός. qui ex Homero, vt videtur, ſumpſerat:

Εἰ δέ τις ἐστὶ βροτῶν, οἳ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσι.

reperitur autem Simonideus apud Platonem in Protagora & apud Plutarchum in Commentario De Communibus notionibus aduerſus Stoicos: ſed lacer & mutilus. Vtinam exarent veterum illorum lyricorum poëmata. non dubito, quin propemodùm omnia ornamenta, quibus Horatius ſplendet, ab eis corrogata eſſe conſtaret.

Sententiæ cuidam Ouidianæ allata ſimilis ex Euripide.

CAP. X.

OVIDIVS in Epiſtola quadam earum quas ſcripſit exul, cùm multa incommoda collegiſſet, quæ in tali fortuna obſtarent ſibi carmen pangere cupienti, illud etiam ponit, quòd triſtitia & mærore confectus eſſet, cùm carmina ſint opus hilaræ mentis, ſerenoque, vt ipſe loquitur, animo deducta proueniât. Idem autem multis antè ſæculis dixerat & Euripides: addideratque hanc cauſsã: quòd qui domeſticis ac propriis doloribus angitur, alios delectare nõ poſſit.

Sed

Sed præſtat, vt verſus quibus ea ſentẽtia cõtinetur, aſcribam. Sunt autem ἱκετίσι:

τόν θ' ὑμνοποιὸν, αὐτὸς ἂν τίκτῃ μέλη,
χαίροντα τίκτειν. ἢν δὲ μὴ πάσχῃ τόδε,
Οὔτοι δύναιτ' ἂν οἴκοθέν γ' ἀτώμενος,
Τέρπειν ἂν ἄλλους. οὐδὲ γὰρ δίκην ἔχει.

Verum igitur Ouidius ad illa Euripidea reſpexerit; an idem ipſi, quod illi, in mentem venerit, incertum eſt; idem certè vtérque dixit.

Quòd Ariſtoteles in antiquis dicendi magiſtris reprehendit, idem Iſocrates anteà reprehendiſſe oſtenditur.

CAPVT XI.

NON primus Ariſtoteles accuſauit eos, qui ante ipſum de arte rethorica ſcripſerant, quòd cùm vna eademque ſit methodus deliberatiui generis & iudicialis; illi, relicto eo in quo multò plus inerat dignitatis, tractandarum modò cauſſarum forenſium ſe rationem tradere profeſſi eſſent, omnesq; præceptiones ſuas ad id vnum genus contuliſſent. Sed & Iſocrates anteà idem reprehenderat, inſignemque eorum fuiſſe ſtultitiam oſtenderat, qui arti ſuæ nomen ab ea parte quæ odioſiſſima erat, indidiſſent: cùm tamen artis rethoricæ præcepta nihilo

magis ad lites iudiciarias, quã ad quod-libet aliud orationis genus pertineat. fecerãt igitur, quod illos potius facere decuerat, qui ei facultati odium conciliare vellẽt. qui enim infenſi ſunt alicui diſciplinæ, eamq́. in odium adducere cupiũt, ſi quid in ea eſt odioſum ac moleſtũ, ab eo potiſſimùm eam appellare cõſueuerunt: contraque qui eam ſe aut tenere, aut docere profitentur, ſolent, quod ipſa in ſe pulcherrimum ac ſpecioſiſſimũ habet, ex eo ipſi nomen imponere. Vtriuſque verba, ſi quis requirit, apponam. Ariſtoteles igitur ita ſcribit libro primo τῆς ῥητορικῆς τέχνης. Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ, καὶ καλλίονος, καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι. περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι, πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν. Iſocrates autem in Oratione aduerſus Sophiſtas: λοιποὶ δὲ εἰσιν ἡμῖν οἱ πρὸ ἡμῶν γενόμενοι, καὶ τὰς καλουμένας τέχνας γράψαι τολμήσαντες, οὓς οὐκ ἀφετέον ἀνεπιτιμήτους, οἵτινες ὑπέσχοντο δικάζεσθαι διδάξειν; ἐκλεξάμενοι τὸ δυσχερέστατον τῶν ὀνομάτων. ὃ τῶν φθονούντων ἔργον ἦν λέγειν, ἀλλ' οὐ τῶν προεστώτων τῆς τοιαύτης παιδεύσεως. καὶ ταῦτα, τοῦ πράγματος, καθ' ὅσον ἐστὶ διδακτὸν, οὐδὲν μᾶλλον πρὸς τοὺς

me

Δικανικὸς λόγους, ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὠφιλεῖν δυνάμενος.

Antiqui quoties die cibum ſumpſerint. CAP. XII.

FALSA multorum animos occupauit opinio, veteres ſemel tantùm die cibum ſumpſiſſe. quàm, vt puto, conceperunt è verbis Platonis, qui in illa nobili epiſtola ait, diſplicuiſſe ſibi, quòd in Sicilia bis die ſaturi fieret. Sed aliud eſt, capere cibum, aliud ἐμπιπλᾶσθαι. Ego in Græcorum Cõmentariis reperio, quater die ipſos cibo ac potu corpus reficere ſolitos: quod etiam hodie multis locis fit apud quaſdam tranſalpinas nationes. primùm quidem diluculo. id vocabant ἀκρατισμὸν, aut ἀκράτισμα: quòd non dilutum, ſed merum, vt ait Auſonius, merum biberent: aut etiam διαχυνιστισμὸν, quam vocẽ vnà cũ re ipſa noſtrates retinuerunt. ſequebatur ἄριστον: ita dictum, quòd poſtea oporteret ἀριστεύειν. inde ἑσπέρισμα: cuius hora erat, cùm iã noſceſceret antequã tamen contenebraſſet. poſtremò δεῖπνον aut δόρπον, aut ἐπιδόρπις. aliter tamen hæc ab aliis traduntur. ſunt enim, qui tantùm tria agnoſcant, ἄριστον, δεῖπνον, δόρπον. & de ipſo τοῦ δείπνου tempore

pore ac nomine non omnes idem ſentiunt: omninoque confunduntur hæc apud veteres. In Romanis ſcriptoribus reperio ſilatum, ſiue ientaculum, prandium, cœnam, veſpernam. miror autem, quid ſibi voluerint, cùm ſili vinum conditent: iucunditatem ne aliquam in eo, an ſalubritatem ſpectauerint.

Terentianus verſus imitatus è Cæcilio. loci cuiuſdam è quarta Tuſculana vulgata ſcriptura aduerſus Nonium defenſa. item eiuſdem Grammatici alia quædam improbata. Correctus locus è libro quarto De Finibus.

Cap. XIII.

VERSVS eſt Terentij, in fabula quæ inſcribitur Adelphœ, in extremo:

Quod proluuiũ, quæ iſthæc ſubita eſt largitas?

cùm autem cõſtet, multa ſumpſiſſe eum è veteribus poëtis Latinis: non iniuria credi poteſt, in hoc verſu Cæcilium imitatus eſſe. eius enim eſt illud ex Hypobolimeo: —— *mea raſtraria,*

Quod proluuium, quæ voluptas, quæ te lactat largitas?

Hunc verſum citat Nonius exponens, quæ ſit vis verbi, lactare: apud quẽ tamẽ, vitio librariorum, Cœlius, nõ Cæcilius legi-

legitur. ſed enim quem ibidem Ciceronis è quarta Tuſculana adducit locũ, melius in vulgatis libris legi, quàm quomodò ipſe vult, arbitror, oſtendit enim ſe ita legere, *Voluptati maleuolentia lætãs malo alieno, delectatio, iactatio, & ſimilia.* meliùs autem vulgò legitur, *maleuolentia lætans malo alieno.* non enim dubium eſt, quin Cicero expreſſerit Græcum vocabulũ ἐπιχαιρεκακία. Sed multa eo modo & apud Nonium, & apud eiuſdem claſsis alios parum emendatè leguntur, quale eſt illud ex Academicis, *Qui enim ſeriùs honores adhamauerunt, in quo quis eſt, qui aliquem ſermonis Romani ſenſum habeat, quin multò malit, adamauerunt?* eius generis eſt & illud quod apud eundem Nonium legitur, *coniectarium, efficax, perfectum.* M. Tullius De Finibus bonorum & malorum libro quarto, *Illud verò minimè coniectarium, ſed in primis hebes illorum.* Hæc ille. Sed profectò aut locum ipſum non legerat, aut quid cum hominis fuiſſe dicam, neſcio, ſi, cùm legiſſet, non animaduertit, *conſectarium*, non *coniectarium*, legendum eſſe: eamque vocem neque efficacis, neque perfecti ſignificationem vllam habere. Vtcunque autem ſit, præclarè agitur cum quibuſ-

buſdam Grammaticis, quòd tam multa eorum qui ab ipſis citātur, auctorũ monumenta perierint. perierant ipſi, niſi illa periiſſent. emolumento mihi tamen alicui hoc quoque loco Nonius fuit, lumen enim prætulit ad locum illum è libro quarto De Finibus corrigēdum. neque pigebit, hoc quicquid eſt lucelli ac quæſticuli cõmunicare cum ceteris. Ciceronis igitur verba ita in vulgatis libris leguntur: *Illud verò minimè conſectarium, ſed in primis hebes, illorũ ſcilicet nominum gloriatione dignam eſſe beatam vitam, quæ non poßit ſine honeſtate contingere, vt iure quiſquàm glorietur.* Quare primùm miratus ſum, quid ita veniſſet in mētem Nonio, vt in voce, *illorum*, ſiſteret: curque non aut eam omiſiſſet potius, aut aliquantò longiùs progreſſus eſſet. deinde attētius cogitanti illud quoque loquendi genus inſolens viſum, *illorum ſcilicet nominum gloriatione dignam*. etenim, gloriatione dignum, apud Ciceronem reperias: dignum gloriatione alicuius nominis, non videor legiſſe. Quid plura? cœpi ſuſpicari, voces illas duas, ſcilicet nominum, ſuppoſiticias eſſe, &, delapſas ex aliquo gloſſemate, locum occupaſſe nõ ſuum. pòſt autem idem illud non iam
ſuſpi-

ſuſpicatus ſum,ſed ita viſus videre, vt ea quæ cernuntur oculis, inſpecto vetere libro,in quo erat, *Illorum ſcilicet nominum aut Stoicorum gloriatione* , &c. quis eſt enim,qui dubitet,quin totum illud, ſcilicet nominum,aut Stoicorum, magiſtri fuerit ἀμνημονεῦτος, καὶ ἀπορεῦτος , & illud,illorum , quò referri diceret , ambigentis? comprobauit autem ille,quicunque fuit,exemplo ſuo Euripidis dictum: poſteriorem enim cogitationem habuit ſapientiorem.ſed & in eodem libro ſcriptum erat paulò pòſt, *quòd non poßit*,non vt in aliis , *quæ non poßit*. Quare ἀναμφισβητήτως ita legendum eſt: *Illud verò minimè conſectarium ; ſed in primis hebes illorum: gloriatione dignam eſſe beatam vitam: quòd non poßit ſine honeſtate contingere, vt iure quiſquam glorietur.* Atque hoc ita eſſe, magis, qui magis conſiderauerit,iudicabit.

Theriacam olim bibi ſolitam, verum non videri emendatus Varronis locus.

CAP. XIIII.

PROFECTO quò quiſque plus auctoritatis habet in litteris, eò ſolicitiùs ac circumſpectiùs cauere debet, ne quid ſibi,quod parũ exploratum habeat,

excidere patiatur. nam leues ac contempti homines, cùm tale aliquid deſignãt, facilis iactura eſt. non eſt verendum, ne quis eos ſequatur duces. horum vt maximo quiſque in pretio eſt, ita maximo periculo peccat. ſed humanus animus nouitatis ſtudio ducitur, eius interdum ſpecie illectus, neque ſatis id quod obiectum eſt attendens, vana pro veris, pro ſolidis inania amplexatur. Equidem de Petro Victorio nihil à me, niſi vt de viro ſumma doctrina prædito, dictum velim: neque aliter decet: qui non fateri tantùm, ſed præ me ferre etiam ac prædicare ſoleam, tantùm me ex illius vigiliis cepiſſe fructus, quantùm ex alij, qui hoc tempore vixerit, neminis. ſed cogor interdum, quod bona ipſius pace ac venia dictum ſit, pluſculum in eo diligentiæ & accurationis deſiderare. Nam quale tandem eſt, quod de Leda matre Helenes prodidit? eam, Euripidem facere, in leænam eſſe conuerſam: cùm in eadem illa tragœdia, vnde ipſe ſe mirificam illã Metamorphoſin eruere putauit, tam ſæpe legatur, Ledam laqueo ſibi eliſiſſe fauces, prę dolore quem è filiæ dedecore perceperat. ſunt enim hi verſus in ipſa embaſi:

Ελέ. ἀπωλόμεσθα. θεσίας δ' ἐςὶ κόρη:
Τεῦ. Λήδαν ἔλεξας; οἴχεται θανοῦσα δή.
Ελέ. Ουπω νιν Ελένης αἰσχρὸν ὤλεσεν κλέος:
Τεῦ. φασὶ, βρόχῳ γ' ἅψασαν εὐγενῆ δέρην.

Itaque Helena ipſa paulò pòſt mala ſua percẽſens ita de matris morte loquitur:

Λήδα δ' ἐν ἀγχόναις
Θάνατον ἔλαβεν αἰσχύ-
νας ἐμᾶς ὕπ' ἀλγέων.

ſic enim legẽdũ puto. & chorus ἐπαιάζων.

Μάτηρ μὲν οἴχεται.

locum autem illum, quem ipſe de Leda accepit, de Calliſtone accipiendum eſſe, vel cæco appareat, quid, quòd in primo De Oratore, actionibus, ſine vllo certo argumento, legi voluit? vbi noſter poſteà Duarenus, cretionibus, legẽdum eſſe demonſtrauit. ac ſunt ſanè in illis Variarum lectionũ libris eiuſmodi plura, quàm vellẽ. valdè enim eius viri gloriæ fauco. ſed quòd libro primo de theriaca prodidit id, quia errorem obiicere alicui poteſt; diſſimulandum non videbitur. Ait enim theriacam videri olim bibi ſolitam: quare neceſſe eſſe, vt tũ liquidior fuerit: hoc enim tempore craſſiorem ac duriorẽ conformari. hoc elici ex verbis M. Varronis, quæ leguntur apud Nonium, è libro De Liberis educandis.

ſunt autem hæc : *Vel maximè illic didici, & ſcienti, theriacam, mulſum, eſurienti, panem cibarium, ſiligineum : & exercitato ſomnum ſuauem.* Non ita viuam, poſſum ſatis mirari, hoc Victorium, talem ac tantum virum, dixiſſe. primùm enim vbi tandem verbum vnum de iſta liquida theriaca legerat? nam noſtram quidem, quæ, vt opinor, & veterum fuit, cuiuſmodi ſit, omnes agyrtæ ac pharmacopolæ ſciunt. deindè cùm conſtet, ibi Varronem vulgares, & plebeios cibos lautis & opiparis opponere; quæro, cui ſe hoc probare poſſe ſperauerit, tenues olim & egenos homines, vt panem cibariũ eſſe, ita theriacam, amaram videlicet quandam & triſtem potionem, bibere ſolitos. quam quidem cuicuimodi fingas, oportebit, vt reor, pluris venire, quàm mulſum, quaſi verò aquam gratis ſumere nõ præſtiterit, quàm emere quod torqueret. nam ſi amarum aliquid è medicinis quærebat, quòd mulſo opponeret, debuit ſanè eadem ratione ſiligineo pani opponere, nõ panem cibarium, ſed agaricum, aut colocynthidas. Ego quod ſenſeram de illo Varronis loco, antequam Victorius Variarum lectionum libros ederet, idẽ nũc quoque ſentio : idque nunc aperiam, vt
ex

ex contentione, vtra verior ſententia ſit, exiſtimetur. Puto igitur ita legẽdum eſſe: *Vel maximè illic didici, ſitienti videri acam mulſum, eſurienti panem cibarium ſiligineum, & exercitato ſomnum ſuauem.* Nam è duabus vocibus, *ſitienti videri*, ſuſpicor factum ab imperitis librariis, *ſitienti teri*. Acam autem pro, aquam, antiqua ſcriptura eſt: vt loci, pro loqui: coad, pro quoad: cotidie, pro quotidie. Hoc igitur dicet Varro, ſe illic didiciſſe, ſitiẽti videri aquam mulſum. quæ coniectura ſi cui diſplicet, ipſe meliorem afferat. quiduis certè potius, quàm vt illam liquidam theriacam ſorbeamus. Crediderim autem, Varronẽ, cùm illa ſcriberet, reſpexiſſe ad hunc locum Xenophõtis è primo παιδείας. εἰ δέ τις αὐτὸς οἴεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν ἀναμνησθήτω, πῶς ἡδὺ μὲν μᾶζα, καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. eò magis, quòd alium locum reperio ex eodẽ Varronis libro, qui ex eodem Xenophontis cõuerſus eſt Xenoph. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστι Πέρσαις, καὶ τὸ ἀποπτύειν, καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι. Varro: *Perſæ propter exercitationes pueriles modicas, eã ſunt cõſecuti corpore*

ſiccitatem, vt neque ſpuerentur, neque emungerentur, ſufflatoq; corpore eſſent.

Sententia quædam Horatij ab Arato prius prolata oſtenditur.

CAP. XV.

QVOD Horatius in Odis elegantiſſimè cecinit, cùm oſtenderet, quanta facta eſſet ad hominum nequitiam acceſſio, quaſique vaticinaretur, eam maiorem aſſiduè factum iri, videndum eſt, num ex Arato ſumpſerit. Certè vt hic noſter dixit, ab auis deteriores eſſe progeminatos patres: ſe deinde editos nequiores patribus, ac liberos etiam corruptiores à ſe procreatum iri: ita Græcus ille Iuſtitiam fecerat, cùm argenteæ ætatis mortales alloqueretur, exprobrãtem iis, quòd tantopere degeneraſſent à patribus, ſimulque prædicentem, fore, vt tamen perditiores etiã liberos gignerẽt:

Οἵην, χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο
Χειροτέρην, ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξείεσθε.

à quibus non ita multum abludunt Horatiana illa:

Aetas parentum peior auis tulit
Nos nequiores: mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

Princeps autem Homerus, tot antè ſæculis,

lis, materiam hiſce ſententiis dederat; cùm ſapientiſſimam deam introduxiſſet dicentem, paucos filios patrum ſimiles euadere, deteriores pleróſque, paucos præſtantiores.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται.
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

De loco quodam è quarto Æneidos aduerſus Seruium.

CAPVT XVI.

NAM *quia nec fato merita nec morte peribat,*
Nõdum illi flauum Proſerpina vertice crinem
Abſtulerat, Stygióq; caput damnauerat Orco.

Hos è quarto Æneidos verſus Seruius Grammaticus oſcitanter interpretatus eſt: ita enim ſcribit: *Trahit hoc de Alceſti Euripidis, qui inducit Mercurium ei comam ſecantem, quia fato peribat mariti.* Sed apud Euripidem nulla prorſus, hac quidem in re, Mercurij mentio eſt. Introducitur quidem Mors, quæ ſe veniſſe ait, vt illi optimæ mulieri crimen ſecet: neque tamẽ id fieri ait, quòd illa mariti fato peritura eſſet, quin oſtendit, eum ſecari ſolitũ eis omnibus quibus fatalis aduenisſet dies. Vniuersè enim pronunciat,

eum ſacrum eſſe diis manibus, cuius ipſa crinẽ haſta libauerit. ita enim loquitur:

Στείχω δ' ἐπ' αὐτὴν, ὡς κατάρξωμαι ξίφει.
Ἱερὸς γὰρ οὗτος τῶν κατὰ χθονὸς θεῶν,
Ὅτου τόδ' ἔγχος κρατὸς ἁγνίσῃ τρίχα.

Hæc igitur apud Euripidem ὁ Θάνατος loquitur: qui tamen illic quoque, librariorum vitio, falsò eſſe putatur Charon.

Prouerbium quoddam ab illo ſcriptore qui tam multa alia collegit, prætermiſſum.

CAPVT XVII.

MVLTAE ac variæ lectionis hominem, qui memoria noſtra ex vtriúſque linguæ ſcriptoribus tãtam vim collegit prouerbiorum, fugere quædam, & quidem illuſtri in primis loco ſita: quòd quidem mihi non nunquam peruideri mirum ſolet. Nam, ſi omiſſa eſſent, quæ vel è raris inuectu, vel obſcuris & ignobilibus libris petenda erant, minus mirum foret: at verò præterita eſſe, quæ & in prõptu poſita sũt, & apud præſtãtiſſimos auctores leguntur, id verò iuſtam, vt opinor, admirationem habet. Ex hoc numero eſt, quòd apud Ciceronem legitur, *familiam ducere.* eo enim prouerbio homo eloquentiſſimus vtitur, eum præcipuum ali-

aliquid ſignificat, quodq́ue principem in re quapiã obtineat locum. Ter autem id me legere memini. Primùm in epiſtola qua C. Trebatium Teſtam commendat Cæſari. nam cùm eum multis laudibus affeciſſet, ad poſtremum addit. *Accedit etiam, quòd familiam ducit, in iure ciuili ſingularis memoria, ſumma ſcientia.* quibus verbis ſignificauit, hanc primam & præcipuam Trebatij eſſe laudem: cæteras ei cùm multis fortaſſe communes: hoc eſſe ipſius penè proprium bonum. Deinde libro quarto De Finibus: vbi Catonem alloquens: *Sed primùm illud*, inquit, *vide: grauiſſimam illam veſtram ſententiam, quæ familiam ducit, honeſtum quòd ſit, id eſſe ſolùm bonum, honeſteq; viuere bonorum finem: communem fore vobis cum omnibus, qui in vna virtute conſtituunt finem bonorum.* Et quinta oratione in Antonium: *Lucius quidem frater eius, vtpotè qui peregrè depugnauit, familiam ducit.*

In bonorum comparatione diſſenſio inter Platonem & Ariſtotelem indicata.

CAPVT XVIII.

INTER multas ac varias bonorum diuiſiones quas ab antiquis ſapientibus accepimus, hæc quoque tradita eſt. Bo-

norum partim ſuaptè tantùm vi experi: neque vſquàm aliò referri: alia & per ſe, & aliorum cauſſa, quæ ex ipſis efficiátur: nonnulla etiam, cùm in ſe nihil expetendum habeant, aliorum modò gratia amari. Primi generis eſt voluptas, neq; enim eam propter aliud expetimus, ipſa per ſe, à quocumq. ſentiri poteſt, ei deſideriũ incutit ſui; in ſecũdo ordine ſenſus collocari licet, quos & per ſe, & propter vitæ commoditates diligimus. ſed & valetudinis, ac virium firmitas eundem in numerũ coniici poteſt. Tertiæ, vt ita dixerim, claſſis sũt laborioſæ exercitationes corporum, ſectiones venarum, aduſtiones quarundam partium, amarorum medicamentorum ſumptiones: quæ omnia, & eodem de genere alia, eò tantum expetuntur, quòd ad aliud quippiam cõducere putẽtur. Hac igitur tripertita diſtributione propoſita, vtri ſuperiorum generum debeatur principatus, (nã tertium quidem in hoc ſe certamen nõ offert) non conuenit inter principes philoſophorum. Plato enim principio ſecundi πολιτειῶν Socratem ei generi, quòd ſecũdo loco poſuimus, τὰ πρωτεῖα adiudicãtem facit. quod enim duobus nominibus expetitur, melius eſſe, quã quod vno tan-

tãtùm. At Ariſtoteles à magiſtro diſſentiẽs, id ſummè bonum eſſe definit, quod tantum propter ſe, nullo autem modo propter aliud expetatur. Finem enim omnium optimũ eſſe. Itaque vt in quodque ὁ τοῦ τέλους λόγος maximè conueniat, ita id optimum ac præſtantiſſimum eſſe Finis autem proprium eſt, cum ad eum pertineant cetera, ipſum nuſquam aliò dirigi. Hunc nodum diſſoluent ij, qui Platonem & Ariſtotelem vbique συμφωνεῖν volunt. ego quidem, quid mihi tenendum ſit, non valdè dubium habeo.

De loco quodam ex Oratione in Piſonem, aduerſus Petrum Victorium.

CAP. XIX.

RECTE emendatus eſt locus Ciceronis ex Oratione in Piſonem, vbi de rationibus à Piſone ipſo ad ærarium relatis agitur, & Plautinus hic è Trinummo verſus adducitur,

Ratio quidem hercle apparet: argentum οἴχεται.

nam quod Budæus, deceptus corruptis antiquæ ſcripturæ veſtigiis, putauit; legendum eſſe, *Ratio quidem hercle apparet: argentum decoctum οἴχεται*: id ipſa carminis ratio manifeſtò repudiat. Tota enim il-

illa pars apud Plautum trimetris iambicis conſtat: qualis hic quoque eſt: qui planè corrumpetur, ſi vocem illam inferſeris. Quare non illi peccarunt, qui eam ſuſtulerunt: ſed ij peccant, qui peccaſſe illos putant. Nam quòd Petrus Victorius (is enim ſe corruptæ illius ſcripturæ defenſorem profeſſus eſt) pro firmo ac ſolido argumẽto attulit, Græcos veteres ſemper adiungere eo modo participium aliquod ad verbum οἴχεται: miror équidem, homini accuratè & diligenter verſato in Græcis litteris, eaúmque, vt res ipſa loquitur, in primis intelligenti, quicquam ita perſpicuè falſum excidiſſe. neque verò nego, id eos interdum ac ſępe facere: ſed interdum etiam, ac non minus ſæpe aliter eo verbo vti, ſexcentis exemplis, ſi opus ſit, me docere paratum eſſe profiteor. Aliquot proferam: ne Victorij auctoritas quempiam inducat.

Homerus:

Ὣς νῦν Τηλεμάχῳ ὁ μὲν οἴχεται. οὐδέ οἱ ἄλλοι
Εἴσ', οἵ κεν κατὰ δῆμον ἀλάλκοιεν κακότητα.

Æſchylus:

Τοιόνδ' ἄνθος περσίδος αἴας . .
Οἴχεται ἀνδρῶν.

Sopho

Sophocles:

Ἰού, ἰού. δύστηνος οἴχομαι τάλας.

Theognis:

Ὤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεός.

Euripides:

Μάτηρ μὲν οἴχεται,
Δίδυμοί τε Διὸς οὐκ εὐ-
δαιμονεῖ τέκεα φίλα.

Idem:

Νεφέλης λέγεις ἄγαλμα· ἐς αἰθέρ' οἴχεται.

Idem:

Ἀλλ' ἐξέδραμον, καὶ πόλις μὲν οἴχεται,
Ψυχὴ δ' ἐσώθη.

Idem:

Βέβηκα δύσποτμος. οἴχομαι
Ἀπάλαιν', ἃ δυστυχεστάτῳ προσέπεσα κλήρῳ.

Plato Parmenide: ἄρτι γὰρ ἐνθένδε οἴκαδε οἴχεται. Idem Hippia maiore: ἐκεῖνο μὲν τοίνυν οἴχεται, τὸ δυνατόν τε καὶ χρήσιμον ἁπλῶς εἶναι καλόν. Ariſtophanes: Αὕτη μὲν ἡμῖν ἡ πίτρεπτος οἴχεται. Ariſtoteles: Ἀλλ' οἴχεται τὸ ἓν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας.

Lucianus: δὶς κατηγορουμένῳ. Ἀοκνον χρὴ αὐτίκα μάλα παριστάναι συνείροντα τοὺς χρησμοὺς, ἢ οἴχεσθαί οἱ τῆς δόξαν τῆς τέχνης.

Plutarchus περὶ στωϊκῶν ἐναντιωμάτων. Οἴχεται γὰρ ἡ τάξις, εἰ πάντων ἐν πᾶσι μεταλαμβάνειν δεήσει. Sed mihi facile fuerit vel iuſte magnitudinis librum ex eiuſ-

modi

modi exemplis conficere: niſi ſic quoque vetear, ne qui hæc legent, in re ſatis aperta plus ſatis immoratum eſſe me iudicent. cuius tamen rei in me culpa non hæret: non enim qui diligenter falſa conuincit; ſed qui indiligenter ea pro veris prodit, culpandus eſt.

Horatiana quædam ex Græco ducta.
CAPVT XX.

Legebamvs Tibure, æſtiuis menſibus, à prandio, dum ſe calor frangeret, vitãdi sõni cauſſa, & διαγωγῆς χάριν, Odas Horatij, eas que libentiſsimé, quæ de vetere illius loci ſalubritate atque amœnitate loquebantur: ac ſi quid veniebat in mentem, quod aut è Græcis effictum, aut exquiſitiùs dictum, aut denique ab eius poëtæ interpretibus prætermiſſum, neque tamen cognitu indignum, videretur, id, pro ſuo quiſque captu, quaſi ſymbolas quaſdam, amicè & ſimpliciter in medium conferebamus. Atque ex illis collocutionibus excerpta pleraque in his libris legentur. Quale eſt hoc, quod cùm recitata eſſent illa,

Quem tu Melpomene ſemel

Na-

Naſcentem placido lumine videris:

& quæ ſequūtur: dixi, ea mihi videri expreſſa de ſententia quadam Callimachi, qui in epitaphio patris ſui poſuit, quos Muſæ pueros aſpexerunt, eos per totam vitam Muſis amicos manere:

μοῦσαι γὰρ ὅσους ἴδον ὄμματι παῖδας,
ἄχρι βίου, πολιοὺς οὐκ ἀπέθεντο φίλους.

Venit & ex eo in mentem, quod ex vetere quodam refert Euſtathius, quos non aſpiciunt Muſæ, eis Circes pocula exitio eſſe. *οὓς δ' οὐ προσορῶσιν αἱ μοῦσαι, τούτους πότῳ διαλήσατο Κίρκη.* Sed & illud quaſi prætereuntes notauimus, quod in eodem illo Epigrammate eſt,

ὁ δ' ἤεισεν κρέσσονα βασκανίης,

conſimiliter locutum videri Horatium quodam alio loco, vbi ſe inuidia maiorem vaticinatur fore.

M. AN-

M. ANT. MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM illuſtriſsimum.

VARIARVM LECTIONVM LIBER QVINTVS.

Inſularum fortunatarum deſcriptio, & ſitus.

CAPVT I.

PRODITVM eſt à veteribus poëtis, eſſe quaſdam in Oceano inſulas, ad quas poſt mortẽ deferantur eorũ animi qui ſanctè religioſeq. vixerint. ibi eos inter ſe iucundiſſimè ac ſuauiſſimè viuere, in amœniſſimo quodam prato, quod gemmea florum oculis naribusque gratiſſimorum varietate perpetuò diſtinctum picturatumque ſit. nũquam non illic nitere cœlum, frondere arbo-

arbores, pubeſcere herbas, ridere omnia. ſpirare aſſiduè molliſſimos Fauonios, quorum flabellis arborum, comæ léniter ventilatæ placidiſſimo murmure auribus blandiantur. eò accedere innumerabilem vim ac copiam immortalium auicularum, quæ vſque & vſque liquidiſſimos cantus tenui gutture funditantes, intimos audientiũ ſenſus incredibili voluptate permulceant. pratũ ipsũ perénibus riuulis variè interſecari, quorum aquula nitidiſſima ad verſicolores lapillos molliter fracta & alliſa ſuſurrum efficiat dulciſſimum. ita, quà floſculorum ambroſios odores exhalantium ſuauitate, quà Zephyrorum viridantibus arborum ramis illudẽtium ſibilo, quà volucrum concentibus, quà blando murmurãtium riuulorum ſtrepitu beatas illas mentes cõtinenter hilarari. ergo alios ad Orphei, Amphioníſve lyram choreas agere, alios pſallere, alios corollas texere, alios in herba fuſos, quà tellus tremulis laurorũ ac myrtorũ opacatur vmbraculis, iucundiſſimos ſermones conſerere: humum ipſam opum ſuarum prodigam, ſine vllo cultu, ter quotquot annis, vbertate ſumma, alimentorum copiam eis ſuggerere ac ſubminiſtrare.

Hæc aliaq́. ſimilia de inſulis illis poëtæ, vt dixi, fabulantur. ſed de earum ſitu non idem ab omnibus traditur. nam cùm pleriq́ue omnes, Homerum ſecuti, eas in Hiſpaniæ finibus collocent: non deſunt tamen qui Indiæ vicinas eſſe dicant. in primis autem mihi viſum eſt admirabile & abſurdum, quòd apud Græcum quendam Grammaticum reperi, eas in Britannia eſſe. talem enim quandam fabulã narrat. eſſe in littore eius maris quod inſulam Britanniam alluat, homines quoſdam piſcibus capiendis victitantes: qui Francis quidem pareant, neque tamen ſint vectigales. Ij non nunquam in ædibus ſuis dormientes, audiunt vocem, qua inclamantur, ſentiuntq́ue, pro foribus adeſſe multitudinem quandam hominum, ſumma cum hilaritate plaudentium. expergefacti autem, & domo exeuntes, neminem quidem conſpicantur: naues tantùm quaſdam reperiunt, nõ ſuas, quas, ex ipſo ſtrepitu, vectorum plenas eſſe intelligunt. ſubeunt igitur illas, & ex conſuetudine, remigant Britanniam verſus. & quò alioqui ne velis quidem paſſis, ſecundo vento, ſuis nauibus peruenire breuiore quàm quatuor & viginti horarum ſpatio ſolent: eò tum

vnica,

vnica, eaque non longa remigatione deferuntur. ibi incognitos illos vectores exponunt. cumq. neminem omnino videant, ſentiunt tamen ingentem cõcurſum fieri ad litus, hominum cõgratulãtium iis qui recentes venerunt, eosque maxima cum lætitia excipientium. audiũt etiam eos inter ſe humaniſſimè cõſalutantes: cùm alius aliũ proprio nomine, alius à tribu, alius ab artificio, alius etiam gentis ac cognationis nomine appellet. tum iiſdem illis nauibus conſcenſis, qua celeritate venerant, eadem reuehuntur domum. Quinetiam à quodã hiſtoriæ ſcriptore proditum eſt, C. Iulium Cæſarem eò aliquando vna triremi cum centum hominibus delatum: cumque incredibili loci amœnitate captus, ſedes ibi capere vellet, ab illis ἀοιδίοιν incolis inuitum & reluctantem eiectum eſſe.

Tibulli verſus illuſtratus.
CAP. II.

SVPERIORE anno edidi Scholia quædã in Tibullũ &, quantùm licuit per anguſtias temporis, perque occupationes quibus diſtinebar, operam dedi, vt mea induſtria poëta ille & emẽdatiùs legi, & minore negotio intelligi poſſet.

multos enim locos deprauatos reſtitui, obſcuros declaraui, nonnullos etiam, qui integri putabantur, mancos ac mutilos eſſe indicaui: ne quem obducta forte cicatrix falleret. ſed, inter cetera, cùm verſus illi è libro ſecundo ita legerentur,

Ludite, iam Nox iungit equos: currumq́; ſequuntur
Martis laſciuo ſidera fulua choro:

admonui, non *Martis*, ſed *Matris*, legendum eſſe. ipſam enim Noctem, matrem ſiderum dici. Hoc nullo tum teſtimonio confirmandum ratus ſum: quòd neminem putabam ita ſtolidum fore, qui non ſtatim illius emendationis bonitatem ac veritatem perſpiceret. Nunc, cùm videam, reperiri quoſdam vſque eò ἀμούσους, vt negent, ſatis lepidè dici poſſe Noctem ſiderum matrem: ideoq́ue ad illam vulgatam ſcripturã defendendam inepta quædam de Martis ſidere comminiſcantur: viſum eſt teſtari, primùm in libro vetere, qui penes me eſt, *Matris*, non *Martis*, legi: deinde ita etiam locutum Euripidem, ac Noctem ſyderum nutricem vocaſſe. ita enim apud eum Electra loquitur:

Ω νὺξ μέλαινα, χρυσέων ἄστρων τροφέ. id eſt,
Nox aureorum furua nutrix ſiderum.

ſed

ſed & alia, quæ idem cōfirmarent, afferre quamlibet multa poſſem: niſi hoc ſatis ſuperque fore arbitrarer.

Virgilij verſus, in quo Ciceronem imitatus videri poteſt.

CAP. III.

MVLTA ſumpſiſſe Virgilium non à poëtis modò, qui ante ipſum fuerant, verùmetiam ab iis, qui ſoluta oratione ſcripſerant, notum eſt. quare facilè crediderim, verſum illum è ſecundo Æneidos,

Quanquam animus meminiſſe horret, luctuq; refugit,

è Cicerone imitatum eſſe. ita enim ille Oratione xiiij. in Antonium ſcripſerat: *Refugit animus P. C. eaq; formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmenſium liberis & coniugibus effecert.*

Platonis in Hippia maiore emendatus locus.

CAP. IIII.

APVD Platonem in Hippia maiore, cùm ſophiſtes ille de cuius nomine dialogo impoſitum nomen eſt, ter iam τὸ καλὸν definire conatus eſſet: neque tamen attuliſſet quicquā, quòd non Socrates falſum & abſurdū eſſe docuiſſet: ita

deníque loquens inducitur. ponam autem verba Platonis, ita vt vulgò leguntur: deinde Marſilij interpretationẽ ſubtexam: tum demum, quia ea deprauata eſſe exiſtimo, oſtendam, quomodo corrigenda, quóque modò interpretanda videantur. Platonis igitur hæc ſunt: Ιπ. Εγώ σοι ἐρῶ. ζητεῖν γάρ μοι δοκεῖς, τοιοῦτόν τι τὸ καλὸν ἀποκρίνασθαι, ὃ μηδέποτε αἰσχρὸν μηδαμοῦ μηδενὶ φανεῖται. Σω. Πάνυ μὲν οὖν ὦ Ιππία, καὶ καλῶς γε νῦν ὑπολαμβάνεις. ἄκουε δή, πρὸς γὰρ τοῦτο ἴσθι ἐάν τις ἔχῃ ὅ,τι ἀντείπῃ, φάναι ἐμὲ μηδ' ὁτιοῦν ἐπαινεῖν. λέγε δὴ ὡς τάχιστα πρὸς θεῶν. quæ Marſilius ita interpretatur. *Hip.* Dicam equidem. requirere namque mihi videris tale quiddam pulchrum reſpondere, quod nunquam alicui turpe videri queat. *Soc.* Omnino ô Hippia, rectè nunc accipis. audi modò, & vide ſi quis contra hoc obiicere poſſit, dicereque nihil me laudare poſſe. dic per deos citò. Ego verò primùm malè diſtinctam eſſe perſonis orationem exiſtimo: deinde, non ἐπαινεῖν, ſed ἐπαΐειν lego. deſcribam autem eam tantùm partem, in qua vitium ineſſe arbitror. Σω. Πάνυ μὲν οὖν ὦ Ιππία, καὶ καλῶς γε νῦν ὑπολαμβάνεις. Ιπ. ἄκουε δή. πρὸς γὰρ τοῦτο, ἴσθι, ἐάν τις ἔχῃ ὅ, τι ἀντείπῃ, φάναι ἐμὲ μηδ' ὁτιοῦν

ἐπιὸν ἐπαΐειν. Σω. λέγε δὴ ὡς τάχιστα πρὸς θεῶν. Iam totum locum hoc modo interpretor. *Hip*. Ego dicam tibi. videris enim mihi quærere, quomodo tale aliquid pulchrum eſſe reſpondeas, quod nullo vnquam modo cuiquam turpe eſſe videatur. *So* Planè ô Hippia. rectè tu quidem nunc putas. *Hip*. Auſculta igitur. aduerſus id enim, quod nunc afferam, ſiquis quod dicere poſſit habeat. ſcito me faſſurũ, nullius me omnino rei gnarum atque intelligentem eſſe. Hanc ego interpretationem veriorem puto. cùm autem & Platonis auctoritas tanta ſit: & Marſilij conuerſio meritò ab omnibus magni fiat: non malè mihi operam nauare videor, cùm, quæ minus bene ab eo reddita putem, indico. neque verò id facio, quòd de ipſo parum magnificè ſentiam. potius ex eo intelligi volo, eum à me in bonorum & eruditorum interpretum numero haberi. nam ni ita eſſet, nunquam ſanè ipſum tanti facerẽ, quid bene aut malè vertiſſet.

Emendatus locus è Ciceronis agrariis.

CAP. V.

CICERONIS in Rullum hæc verba ſunt, vbi eum cum Cn. Domitio

comparat: *Ille, quod dari populo nullo modò poterat, tamen quodammodò dedit; hîc, quod adimi nullo pacto poterat poteſtate, quadam ratione eripere conatur.* quæ ſi emendatè leguntur, neceſſe eſt, ibi Cicero dixerit, poteſtate, id quod alibi, pro poteſtate, aut, per poteſtatem, dicere conſueuit. Sed ego quidem eam ſcripturam vitium in ſe continere arbitror: neque admodum dubito, quin ita legendum ſit: *Hic, quod adimi nullo pacto poterat, potéſtve, quadam ratione eripere conatur.* Nondum tamẽ mihi contigit, quemquam veterem librum videre, qui coniecturam meam confirmaret. ſed facilè in eo labi potuiſſe librarios, nemo, vt opinor, non videt.

Plautinæ Stichi principium emendatum, & diſtinctum.

CAPVT VI.

CVM multa mihi impedimento ſint, ne poſſim Plautum à me emendatum tam citò, quàm ſperaueram, edere; cõſtitui intereà inſpergere libris meis nõnullos eius poëtæ locos, eoſque quomodo legendos arbitrer, exponere: vt & aliquem guſtum dem conatus mei, &, iuxta præceptum Heſiodi, σμικρὸν ἐπὶ

σμι

σμικρὸν καταθέμενος, paulatim totum opus abſoluam. neque verò me pigebit, Apellis exemplo, ſi quis quid monuerit, in quo peccaſſe videar, errorem corrigere, & quòd rationi magis conſentaneum videbitur, id amplecti. quin id ab eruditis & harum rerum intelligentibus hominibus in magni beneficij loco etiã atque etiam peto, vt qua tũ libertate, tum moderatione alienos à me errores detegi vident, eadem ipſi meos detegant: vt ſine vlla maledicẽtia ſtudia harum verè ingenuarum artium adiuuentur. Nunc igitur principium Stichi, quod in omnibus libris corruptisſimè legitur, deſcribam ita, vti legendum cenſeo. in quo optima fide affirmare poſſum, voculas aliquot, quas ſuſtuli, auctoribus antiquis libris eſſe ſublatas. in ordine ipſo verborum, & in verſibus diſtinguendis, fateor, me coniectura tantummodò eſſe vſum. cùm enim quidam homo eruditus tradidiſſet, verſus illos eſſe numeris permiſtis, τριμέτρους, & διμέτρους, ἀκαταλήκτους, καταληκτικοὺς, & βραχυκαταλήκτους, putaui hanc confesſionem potiùs quãdam eſſe ἀμηχανίας, quàm certi atque explorati iudicij profeſſionem. itaque qui omnes ſenarios eſſe crederem, ita diſtinxi:

PANEGY. *Credo ego miſeram fuiſſe Penelopam ſoror,*
Ex animo, quæ tamdiu ſuo caruit viro.
Nam nos eius animum de noſtris noſcimus.
Quarum viri nunc hinc abſunt: quorúmve nos
Negotijs, vt æquom eſt abſentium
Solicitæ noctes & dies ſoror ſumus.
PIN. *Semper noſtrum officium nos facere æquomſt:neque*
Id faciemus magis, quàm nos pietas monet.
Sed hic mea ſoror aſsis:multa dum volo
Tecum loqui de re viri. PA. *Salue ne amabo?*
PI. *Spero quidem, & volo: ſed hoc crucior ſoror:*
Patrem tuum, meumq́; adeò qui vnus vnicè
Ex omnibus perhibetur ciuibus probus,
Eum nunc improbi officio fungi viri.
Tantas viris qui abſentibus noſtris facit
Iniurias immeritò:noſq; abducere
Ab iis velt. hæ res vitæ me ſaturant ſoror:
Hæ mihi diuidiæ & ſenio ſunt. PA. *ne lacruma*
Soror: néve tuo id animo fac, tibi quod tuus
Minatur facturum pater. ſpes eſt, eum
Melius facturum. noui ego illum. iſthæc ioco
Dicit. neque ille mereat Perſarum ſibi
Montes, qui eſſe perhibentur aurei, iſtud vt
Faciat, quod tu metuis. & ſi faciat, tamen
Minimè iraſci decet. neque id immeritò eueniet.
Nam tertius hic eſt annus, vt noſtri domo
Viri

Viri abierunt. PI. *ita vt memoras.* PA. *cùm ipſi intereà,*
Viuant, valeant, vbi ſint, quid agant, ecquidve agant,
Neque participant nos, neque redeunt. PI. *an id doles*
Soror, quia illi officium non colunt ſuum,
Cum tuum facis? PA. *ita pol.* PI. *taceſis. caue audiam*
Ego iſthuc poſthac ex te. PA. *nam quid iam?* PI. *quia*
Pol meo animo ſapientis officium ſuum
Aequomſt colere, & facere. quamobrem ego te hoc ſoror,
Tametſi es maior, moneo, vt memineris tuum.
Et ſi improbi ſint illi, atque aliter nos faciant,
Quàm æquomſt, tamen, ne quid malis obnoxiæ
Simus, opibus omnib. noſtrũ officium nos decet
Meminiſſe. PA. *placet. taceo.* PI. *at, vt memineri' facito.*
PA. *Nolo ego ſoror, me credi eſſe immemorem viri.*
Neque ille honores mihi quos habuit, perdidit.
Nã pol mihi grata acceptaq; huiuſt benignitas.
Et me quidem hæc condicio nunc non pœnitet.
Neque eſt, cur ſtudeam has nuptias mutarier.
Verùm poſtremò in patri' poteſtate eſt ſitum.
Faciendum id nobis, quod parentes imperant.
PI. *Scio atque cogitando, mœrore augeor.*

Nam

Nam propemodum iã oſtendit ſuam ſententiã.
PA.*Igitur quæramus,nobis quid facto vſu' ſit.*
Quæſo autem, ſi qui reprehendere hæc volent, vt prius diligenter & accuratè conſiderent. nolim enim me ita reprehendi, vt in refutandis temerariis reprehenſionibus nouus mihi capiendus ſit labor. Hoc quoque Cœlius,os hominis, non veritus eſt pro ſuo venditare.

Adonin Dianæ ira interfectum.

CAP. VII.

DIANA apud Euripidem in Hippolyto coronato, indignè ferens honeſtiſſimi adoleſcentis mortem, cuius culpa omnis in Venere hęrebat, minatur, eam non impunè laturam. nã ſe quoque interfecturam aliquẽ,qui Veneri eximiè carus ſit, vt ipſam pari dolore afficiat.

Ἐγὼ γὰρ,inquit,*αὐτῆς ἄλλον ἐξ ἐμῆς χερὸς,*
Ὃς ἂν μάλιστα φίλτατος κυρῇ βροτῶν,
Τόξοις ἀφύκτοις τοῖσδε τιμωρήσομαι.

quem locum declarans Scholiaſtes: Sũt, inquit, qui putent, obſcurè ſignificari Adonin. ſed nugari hoc quidem eſt. neque enim Dianæ ſagittis, ſed à Marte, interfectus eſt Adonis. quem igitur dicat,obſcurum eſt Hæc ille. Apollodorus tamen,non malus harum quidem rerum

auctor,

auctor, libro tertio Bibliothecæ, Ἄδωνις, inquit, ἔτι παῖς ὤν, ἀρτέμιδος χόλῳ πληγεὶς ἐν θήραις ὑπὸ συὸς, ἀπέθανε.

Confirmatæ duorum locorum Ciceronis emendationes a P. Victorio factæ.

CAP. VIII.

RECTE iudicauit Victorius locum illum è ſecunda Ciceronis Philippica ita legi debere, vt in multis antiquis libris, & in Manutianis legitur: *Illam ſuas res ſibi habere iuſsit, ex XII. tabulis claues ademit, exegit.* non, vt in alijs, *cauſſam addidit, exegit.* Nam & Nonius Marcellus apertè id confirmat, qui in libro De Varia ſignificatione ſermonum, cùm dixiſſet, exigere idem eſſe quod excludere. *M. Tullius*, inquit, *Philippicis lib.* II. *claues ademit, foraſq; exegit.* Illud autem, *foráſque*, an recipiendum ſit, alij viderint. mihi quidem non diſplicet. quamuis non legitur in veteribus libris, quos ego quidem viderim. Sed & aliam coniecturam eiuſdem Victorij de loco quodam è primo libro accuſationis, ſiue ex actione ſecunda in Verrem (ita enim liber ille citandus eſt, non vt à Victorio, qui, accommodans, credo, ſe ad conſuetudinem vulgi, ſeptem facit actiones in

Ver

Verrem, cùm ſint tantùm duæ) eam igitur coniecturam nō inanem fuiſſe, idem Grammaticus oſtendit. Cùm enim vulgò ita legatur, *Quòd vbi eſt Philodamo nuntiatum. tametſi non erit ignarus,* &c. Victorius admonet legendum, *tametſi non erat ignarus.* apud Nonium autem paulò aliter legitur, ſed eadem planè ſententia: nempe hoc modò: *Tametſi erat ignarus.* Has igitur doctiſſimi hominis cōiecturas veteris Grammatici auctoritate confirmare, operæpretium duxi.

Emendati loci aliquot è Moſtellaria Plauti.

CAPVT IX.

APVD Plautum in prima Moſtellaria lepidiſſimum colloquium eſt duorum ſeruorum, Grumionis ruſtici, qui, abſente ſene, herilem filium corrumpi, remq́ue familiarem diſſipari doleret: & Tranionis, nequam hominis, qui hero adoleſcentiori eſſet voluptatum ac libidinum adminiſter, ſed ea tota pars & in omnibus libris corruptè legitur, & in iis, quos Ioachimus emendauit, corruptiſſimè. Nunc igitur libet locos aliquot emendare: cetera aliâs, cùm videbitur. vbi ergo Grumio ita minitans dicit:

Augebis ruri numerum genus ferratile:
legendum eſt:

Augebis ruri numero genus ferratile.
genus enim ferratile vocat ſeruos, qui ruri in compedibus agerent:atque id genus numero, id eſt, breui, nempe cùm redierit ſenex, à Tranione auctum iri ait. Aliquot verſibus pòſt, vbi ita loquitur Tranio:

Quid tibi, malùm, mea, vt quid ego agam, curatio eſt?

legi debet:

Quid tibi, malùm, me, aut quid ego agam, curatio eſt?

ita enim dictum eſt, vt illud, quid tibi hanc tactio eſt? ille autem verſus,

Meum bonum me, te tuum maneat malum,
à Grumione dicitur, hoc ſenſu: Non recuſo, quominùs ego nũc duriter viuam, tu lautè, & opiparè: dum me quidem maneat bonum meum, te verò maneat malum tuum, cùm venerit ſenex. Vnum etiam mendum tollam: cetera in aliud tempus reiiciam. In libris Ioachimi ita leguntur hi verſus:

Quid eſt? quid tu me nunc obtuere furcifer?
GR. *Pol tibi iſtuc credo nomen actutum fore.*
TR. *Dum inter eas, ſic ſit iſtud actutum ſino.*
poſtremus autem eorum ita legẽdus eſt:

Dum

Dum interea ſic, ſit iſtud actutum: ſino. eſt enim hæc oratio hominis præſentia tantùm ſpectantis, futura negligentis. Dum, inquit, interea ſic ſit, vt nunc eſt, quid actutum futurum ſit, non laboro.

Ciceronis locus conuerſus è Chryſippo.
CAP. X.

QVOD apud Ciceronem libro ſecũdo de Natura deorum, de ſocietate, quam parandi cibi gratia ineat pinna cum parua ſquilla; è Chryſippo ſumptum eſſe arbitror: eò magis, quòd ibi Balbum de Stoicorum ſententia diſputantem facit: vt credibile ſit, magnam partem illius diſputationis non aliundè potius, quàm è Stoicorũ libris eſſe hauſtam. Sunt autem Ciceronis verba hæc: *Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum parua ſquilla quaſi ſocietatem contrahit cõparandi cibi. Itaque cùm piſciculi parui in concham hiantẽ innatauerint, tũ admonita à ſquilla pinna morſu, comprimit conchas. ſic diſsimilibus beſtiolis communiter cibus quæritur. In quo admirandum eſt, congreſſu ne aliquo inter ſe, an iam inde ab ortu natura congregatæ ſint.* Neque nõ eam coniecturam adiuuat, quòd hanc ipſam ſocietatem exponi facit à Cato-

Catone, libro tertio De Finibus: vbi etiam Stoicorum placita defendebat: vt planè videatur hoc Stoicũ quiddã eſſe. Chryſippus autẽ libro quinto περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς. ita ſcripſerat: Ἡ πίννη καὶ ὁ πιννοτήρης συνεργὰ ἀλλήλοις, κατ' ἰδίαν οὐ δυνάμενα συμμένειν. ἡ μὲν οὖν πίννη ὄστρεόν ἐστιν. ὁ δὲ πιννοτήρης καρκίνος μικρός. καὶ ἡ πίννη διαστήσασα τὸ ὄστρακον ἡσυχάζει, τηροῦσα τὰ ἐπεισιόντα ἰχθύδια. ὁ δὲ πιννοτήρης παρεστὼς, ὅταν εἰσέλθῃ τι, δάκνει αὐτὴν, ὥσπερ σημαίνων. ἡ δὲ δηχθεῖσα συμμύει. καὶ οὕτως τὸ ἀποληφθὲν, ἔνδον κατεσθίουσι κοινῇ. φασὶ δέ τινες, καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι. neque tantùm eo in loco, ſed & multis aliis eandem hiſtoriam repetierat: vt oſtendit Plutarchus in Commentario quo quærit, Terreſtriáne an in aquis degentia animalia prudentiora ſint: his verbis. ὧν ἐστὶ καὶ ὁ τὸ πλεῖστον ἐξαναλώσας Χρυσίππου μέλαν πιννοτήρης, παντὶ καὶ φυσικῷ βιβλίῳ καὶ ἠθικῷ προεδρίαν ἔχων. Plinius quoque poſtea & Oppianus libro ſecundo idem prodiderunt.

Explicatus & emendatus locus è ſecundo Epiſtolarum ad Atticum.

CAP. XI.

CICERO in quadam Epiſtola libri ſecundi ad Atticum, cum ſcripſiſſet, ſe cupere Alexandriam & reliquam Ægyptum viſere, rogat eum poſteà, vt ad ſe ſcribat, quoniam Nepos proficiſcitur, cui nam auguratus deferatur: Quo quidem, inquit, vno ego ab iſtis capi poſſum. addit deinde: *Videte ciuitatem meam. ſed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? ſic, inquam, in animo. ſic vellem ab initio.* Hæc igitur verba, *Videte ciuitatem meam*, quem ſenſum habeant alius viderit. Manutius ait, eſſe hemiſtichium ex veteri poëta in miſerabilem ciuitatis aſpectum. ego locum corruptum eſſe opinor, & ita legendum, *Vide leuitatem meam.* planè enim leuitatem quandam & inconſtantiam conſiliorum ſuorum tota illa Epiſtola indicat Cicero. fieri autem poteſt, vt ex, *vide le*, factum ſit, *videte.* deinde illud, *vitatem*, quod nihil ſignificaret, tranſierit in *ciuitatem.*

Virgilij verſus ex Aeſchylo imitati.

CAP. XXI.

PRAECIPERE ac præſumere oportere ſapientem omnia, quæ homini acerba

acerba & grauia accidere poſſunt: taliq́ue præmeditatione leuiora illa, & perpeſſu faciliora effici, diſputatum eſt copioſe à Cicerone. libro quarto Tuſculanarum, allatiq́ue verſus Euripidis è Theſeo & Terentij è Phormione, quibus id cõfirmaretur. Virgilius autẽ Æneæ ſuo, quẽ omnis virtutis exẽplar eſſe voluit, vt ceteras laudes, ita hanc quoq. tribuit, cùm eum his verbis de ſe vtentem fecit.

—— non vlla laborum,
O virgo, noua mi facies, inopináve ſurgit.
Omnia præcepi, atq; animo mecum antè peregi.

qui quidem videri non immeritò poſſit hoc ex Æſchylo ſumpſiſſe, apud quem Prometheus ita loquitur:

Καίτοι τί φημι πάντα προὐξεπίσταμαι
Σκεθρῶς τὰ μέλλοντ᾽. οὐδέ μοι ποταίνιον
Πῆμ᾽ οὐδὲν ἥξει. id eſt:
Quanquam quid aio? cũcta prænoui optimè
Futura. nec ventura calamitas mihi
Inopina quiſquam eſt.

Ennij hemiſtichium ex Euripide.

CAPVT XIII.

CICERO libro ſecundo De Finibus aduerſus Epicureos diſputans, qui ſummam voluptatem detractione omnis

doloris terminabant: *Hoc*, inquit, *dixerit potius Ennius:*

____nimium boni eſt, cui nil mali eſt.

nos beatam vitam non depulſione mali, ſed adeptione boni iudicemus. quanquam autem non exprimit, vbi id Ennius dixerit: facilè tamen crediderim, eſſe hoc hemiſtichium ex Hecuba; idq́ue Hecubam ipsã pronunciaſſe. apud Euripidem certè infelix anus exemplo ſuo docet, inania eſſe bona illa, quæ plerũnque in animis hominum ſuperbiam pariant. eum itaq. feliciſſimum habendum, cui nihil eo die obtingat mali. verſus hi ſunt:

____*κεῖνος ὀλβιώτατος,*
Ὅτῳ κατ' ἦμαρ τυγχάνει μηδὲν κακόν.

Falſum argumentum allatum eſſe ab A. Gellio ad oſtendendum, inter Platonem & Xenophontem aliquid ſimultatis interceßiſſe.

CAP. XIIII.

A. GELLIVS libr. xiiij. Noctium Atticarum, aliquot argumenta collegit, quibus doceret, inter Platonẽ & Xenophontem neſcio quid occultæ ſimultatis interceſſiſſe. multò plura autem, & multò accuratiùs expoſita apud Athenæum lib. vndecimo leguntur: ſed eorum, quæ poſuit Gellius, primũ falſum eſſe,

eſſe, competi. ait enim, *neque à Platone Xenophontis, neque contrà à Xenophonte Platonis vllam vnquam factam eſſe mentionem: cùm tamen vterque complurium Socratis ſectatorum meminerit.* Ego autem, ecquid Plato Xenophontem vſquam nominauerit; non ſanè pronunciare auſim. apud Xenophontem quidem libro tertio *ἀπομνημονευμάτων*, Platonem nominari video. Narrat enim Xenophon, Glauconem Ariſtonis filium, qui ad populum verba facere, & remp. gerere cuperet, cùm annos viginti nondum haberet, ſæpè ob id deluſum, & detractum è ſuggeſto: neque tamen amicorum ac domeſticorũ precibus à tam temerario incepto eum reuocare cupientium obtemperantem, deſtitiſſe tandem Socratis auctoritate adductum. Socratem autem ei amicũ fuiſſe ait propter Charmidem Glauconis filiũ, & propter Platonẽ. Γλαύκωνα δὲ, inquit, τὸν Ἀρίστωνος ὅτ' ἐπεχείρει δημηγορεῖν, ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως, οὐδέπω εἴκοσι ἔτη γεγονώς. ὄντων ἄλλων οἰκείων καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι, ἑλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ καταγέλαστον ὄντα. Σωκράτης δὲ εὔνους ὢν αὐτῷ διά τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος, καὶ διὰ Πλάτωνα, μόνος ἔπαυσεν. Hoc cùm primùm ſcripſi, non

memineram, idem à Laërtio in Platonis vita notatum eſſe.

Secundam fortunam difficile ferri multorum grauium ſcriptorum teſtimoniis confirmatum.

CAPVT XV.

GRAVEM admodum ſentẽtiam Gobryæ Xenophon dedit: quamq. quotidiana experientia veram eſſe declarat. Difficilius videlicet reperiri qui ſecundam, quàm qui aduerſam fortunam bene ferant. Secundis enim rebus inſoleſcunt plerique homines, & efferuntur: aduerſis omnes ad temperantiam moderationemque reuocantur. id quod ille expreſſit his verbis: *δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τ' ἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ.* M. autẽ Cato ille Cẽſorius, etſi à Xenophõte, vt opinor, non hauſerat, vt qui à Græcis litteris abhorreret: prope tamẽ idẽ dixerat in Oratione pro Rhodienſibus. ex ea enim citantur hæc: *Aduerſæ res ſe domant, & docent, quid opus ſit facto: ſecundæ res lætitia tranſuorſum trudere ſolent à rectè conſulendo atque intelligendo.* Itaque non ſine cauſſa dictum eſt ab Horatio:

bene

——bene ferre magnam
Diſce fortunam, &
Aequam memento rebus in arduis
Seruare mentem: non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia. &
Rebus anguſtis animoſus atque
Fortis appare. ſapienter idem
Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

aliaque multa eodem pertinentia. Non paucos enim fortuna, quos aduerſa non mouerat, propitia perculit. multiſque contingere videmus id quod Tātalo cōtigiſſe ait Pindarus: quē ait nequiiſſe concoquere felicitatē ſuam. *εἰ δὲ δή τιν' ἄνδρα θνατὸν ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμασαν, ἦν τάνταλος οὗτος. ἀλλὰ γὰρ καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη.*

Ebrij nomen ad alia quædam à vino eleganter tralatum.
CAP. XVI.

INFATVATVM proſperis rerū ſucceſſibus Cleopatræ animum elegāter admodùm ac ſignificanter expreſſit Horatius, cùm eam dulci fortuna ebriam fuiſſe dixit. Pari autem elegantia olim Euripides, cū induceret Electrā conque-

rentem de contumeliis quas patri ſuo mortuo imponeret Ægyſthus, fecit ipſam dicentem, ea omnia illum Clytęmneſtra ebrium facere. Ita enim loquitur:

Μέθῃ δὲ βρεχθεὶς τῆς ἐμῆς μητρὸς πόσις
Ὁ κλεινὸς, ὥς λέγουσιν, ἐνθρώσκει τάφῳ,
Πέτροισί τε λεύει μνῆμα λάινον πατρός.

Sed & Flauius Philoſtratus in Herodis vita ſimili modo dixit homines diuitiis ebrios. ita enim ſcribit: *οἱ γὰρ πλούτῳ μεθύοντες, ὕβριν τοῖς ἀνθρώποις ἐπαντλοῦσιν.* & alicubi Lucretius homines ebrios curis. quam ad formam nos quoque haud ita pridem in Ode quadam ad Anaſtaſium Iusbertum Melchioris F. adoleſcentem eleganti ingenio, moribúſque optimis præditum, ita cecinimus:

——non didicit modum
Seruare, nec ſe legibus alligat,
Sed ſemper impermiſſa quærit
Immodico ebria mens amore.

Horatiana quædam genera loquendi è Græco expreſſa.

CAPVT XVII.

CVM multa & in his libris & in aliis loquendi genera notauerim, quæ Horatius á Græcis poëtis mutuatus eſt, videor mihi conueniéter inſtituto meo conſue

conſuetudiniq́ue facturus, ſi plura etiam notare perrexero. nam & de meipſo coniecturam faciens, hanc curioſitatẽ meam iis qui colunt hæc ſtudia, non iniucundam fore duco: & vtile puto eſſe iis, qui pangendis verſibus laudem aliquam ſibi parare in animo habent, pernoſcere, quomòdo veteres Latini poëtæ Græcos loquendi modos in Latium inuexerint: vt ipſi quoque, illorum exemplo, in eodẽ illo peregrinitatis aucupio elaborent. Ergo quòd Nereus Paridi prædicens ea mala quæ ob raptam Helenam conſecutura erant, quaſi iam in re præſenti verſaretur, ita loquitur:

——ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre:

id quiſquis legit, ſentit, opinor, quiddam tranſmarinum, neque in Romanorum conſuetudine poſitum. Nam, *furit reperire*, vehemens quidem, & illuſtræ, & euidentiæ plenum loquendi genus eſt: ſed Latinis non vſitatum. eſt autem Euripidis, apud quem in Phœniſſis, is qui enarrat, quemadmodum mutuis ſe ictibus Eteocles & Polynices interfecerint, ita eos mox pugnaturos deſcribit:

Ἔσταν δ' λαμπρὼ, χρῶμάτ' οὐκ ἠλλαξάτην,
Μαργῶντ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ἱέναι δόρυ. id eſt:

[illegible] quo prius,
[illegible] alterum.
[illegible], quòd meliorem
[illegible] fortiorem. ita
[illegible] vt,
[illegible] *quaſi μά-*
[illegible]. *[illegible] equûm pugna*
[illegible] dixit, qui vin-
[illegible]

[illegible] eſſe ad ter-
[illegible] exemplis
[illegible].

CAPVT XVIII.

B[illegible] loquendi & ſermonis
[illegible] quiddã ha-
[illegible] bus v-
[illegible], ad animos
[illegible], perterrefa-
[illegible] magis timen-
[illegible] orationis
[illegible] ea quæ
[illegible], vt opinor, ſecuti
[illegible], cùm ad Philippum
[illegible] *Philippo.*
[illegible] fortior,
[illegible] illa
[illegible] dixiſſent : Dio-
[illegible] perpotens tyran-
nus

nus fuerit, vti tu es, nunc tamen regno exutus priuatam Corinthi vitam agit. Vide, ne, dum aliorum libertatem ſtudes opprimere, idem tibi quoque contingat. quæ iam nō deterrere, ſed admonere cupiētium fuiſſet oratio. Neque diſſimile illud Demetrij ad Locrenſes: *Faxo, cicadæ apud vos humi canant.* cùm ſignificaret, totam à ſe illorum regionem deuaſtatum iri. Atœas quoque Scytharum rex hanc olim Epiſtolam ad Byzantinos miſiſſe fertur: *Nolite vectigalibus meis detrimēto eſſe ne equæ meæ ad vos aquatū eant.* Idanthuras autem, qui & ipſe Scythis regio imperio præfuit, multò etiam obſcuriùs. nam ad Darium, qui Iſtrum traiecerat, litteras quidem, quibus ei minaretur, miſit nullas, ſed pro litteris ſymbolum hoc: *murem, ranam, auem, ſagittam, aratrum.* Cumq́ue hæc in Darij caſtris alius aliter interpretaretur: Orontopagas tribunus militum cenſuit ſignificari, eos omnium rerum deditionem eſſe facturos. domorum: hoc murem innuere. aquarum, aëris, armorum, regionis: harum rerum ſymbola eſſe, ranam, auem, ſagittam, aratrum. At Xiphodres longè alio modo interpretatus, Nos verò, inquit, quantum hæc ſymbola oſtendunt,

Dum intereaſic,ſit iſtud actutum:ſino.
eſt enim hæc oratio hominis præſentia tantùm ſpectantis, futura negligentis. Dum, inquit, interea ſic ſit, vt nunc eſt, quid actutum futurum ſit, non laboro.

Ciceronis locus conuerſus è Chryſippo.
CAP. X.

QVOD apud Ciceronem libro ſecũdo de Natura deorum, de ſocietate, quam parandi cibi gratia ineat pinna cum parua ſquilla; è Chryſippo ſumptum eſſe arbitror: eò magis, quòd ibi Balbum de Stoicorum ſententia diſputantem facit: vt credibile ſit, magnam partem illius diſputationis non aliundè potius, quàm è Stoicorũ libris eſſe hauſtam. Sunt autem Ciceronis verba hæc: *Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum parua ſquilla quaſi ſocietatem contrahit cõparandi cibi. Itaque cùm piſciculi parui in concham hiantẽ innatauerint, tũ admonita à ſquilla pinna morſu, comprimit conchas. ſic diſſimilibus beſtiolis communiter cibus quæritur. In quo admirandum eſt, congreſſu ne aliquo inter ſe, an iam inde ab ortu natura congregatæ ſint.* Neque nõ eam conjecturam adiuuat, quòd hanc ipſam ſocietatem exponi facit à

Cato-

Catone, libro tertio De Finibus: vbi etiam Stoicorum placita defendebat: vt planè videatur hoc Stoicũ quiddã eſſe. Chryſippus autẽ libro quinto περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς. ita ſcripſerat: Ἡ πίννη καὶ ὁ πιννοτήρης συνεργὰ ἀλλήλοις, κατ' ἰδίαν οὐ δυνάμενα συμμένειν. ἡ μὲν οὖν πίννη ὄστρεόν ἐστιν. ὁ δὲ πιννοτήρης καρκίνος μικρός. καὶ ἡ πίννη διαστήσασα τὸ ὄστρακον ἡσυχάζει, τηροῦσα τὰ ἐπεισιόντα ἰχθύδια. ὁ δὲ πιννοτήρης παρεστὼς, ὅταν εἰσέλθῃ τι δάκνει αὐτὴν, ὥσπερ σημαίνων. ἡ δὲ δηχθεῖσα συμμύει. καὶ οὕτως τὸ ἀποληφθὲν, ἔνδον κατεσθίουσι κοινῇ. φασὶ δέ τινες, καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι. neque tantùm eo in loco, ſed & multis aliis eandem hiſtoriam repetierat: vt oſtendit Plutarchus in Commentario quo quærit, Terreſtriáne an in aquis degentia animalia prudentiora ſint: his verbis. ὧν ἐστὶ καὶ ὁ τὸ πλεῖστον ἐξαναλώσας Χρυσίππου μέλαν πιννοτήρης, παντὶ καὶ φυσικῷ βιβλίῳ καὶ ἠθικῷ προεδρίαν ἔχων. Plinius quoque poſtea & Oppianus libro ſecundo idem prodiderunt.

Explicatus & emendatus locus è ſecundo Epiſtolarum ad Atticum.

CAP. XI.

CICERO in quadam Epiſtola libri ſecundi ad Atticum, cum ſcripſiſſet, ſe cupere Alexandriam & reliquam Ægyptum viſere, rogat eum poſteà, vt ad ſe ſcribat, quoniam Nepos proficiſcitur, cui nam auguratus deferatur: Quo quidem, inquit, vno ego ab iſtis capi poſſum. addit deinde: *Videte ciuitatem meam. ſed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? ſic, inquam, in animo. ſic vellem ab initio.* Hæc igitur verba, *Videte ciuitatem meam*, quem ſenſum habeant alius viderit. Manutius ait, eſſe hemiſtichium ex veteri poëta in miſerabilem ciuitatis aſpectum. ego locum corruptum eſſe opinor, & ita legendum, *Vide leuitatem meam.* planè enim leuitatem quandam & inconſtantiam conſiliorum ſuorum tota illa Epiſtola indicat Cicero. fieri autem poteſt, vt ex, *vide le*, factum ſit, *videte.* deinde illud, *vitatem*, quod nihil ſignificaret, tranſierit in *ciuitatem.*

Virgilij verſus ex Aeſchylo imitati.

CAP. XII.

PRAECIPERE ac præſumere oportere ſapientem omnia, quæ homini acerba

acerba & grauia accidere poſſunt: taliq́ue præmeditatione leuiora illa, & perpeſſu faciliora effici, diſputatum eſt copioſe à Cicerone libro quarto Tuſculanarum, allatiq́ue verſus Euripidis è Theſeo & Terentij è Phormione, quibus id cõfirmaretur. Virgilius autẽ Æneæ ſuo, quẽ omnis virtutis exẽplar eſſe voluit, vt ceteras laudes, ita hanc quoq. tribuit, cùm eum his verbis de ſe vtentem fecit.

—— non vlla laborum,
O virgo, noua mi facies, inopináve ſurgit.
Omnia præcepi, atq; animo mecum antè peregi.

qui quidem videri non immeritò poſſit hoc ex Æſchylo ſumpſiſſe, apud quem Prometheus ita loquitur:

Καίτοι τί φημι πάντα προὐξεπίσταμαι
Σκεθρῶς τὰ μέλλοντ᾽. οὐδέ μοι ποταίνιον
Πῆμ᾽ οὐδὲν ἥξει. id eſt:
Quanquam quid aio? cũcta prænoui optimè
Futura. nec ventura calamitas mihi
Inopina quiſquam eſt.

Ennij hemiſtichium ex Euripide.

CAPVT XIII.

CICERO libro ſecundo De Finibus aduerſus Epicureos diſputans, qui ſummam voluptatem detractione omnis

doloris terminabant: *Hoc*, inquit, *dixerit potius Ennius:*

——nimium boni eſt, cui nil mali eſt.

nos beatam vitam non depulſione mali, ſed adeptione boni iudicemus. quanquam autem non exprimit, vbi id Ennius dixerit: facilè tamen crediderim, eſſe hoc hemiſtichium ex Hecuba; idque Hecubam ipsā pronunciaſſe. apud Euripidem certè infelix anus exemplo ſuo docet, inania eſſe bona illa, quæ pleruͤnque in animis hominum ſuperbiam pariant. eum itaq. feliciſſimum habendum, cui nihil eo die obtingat mali. verſus hi ſunt:

——κεῖνος ὀλβιώτατος,
Οτῳ κατ' ἦμαρ τυγχάνει μηδὲν κακόν.

Falſum argumentum allatum eſſe ab A. Gellio ad oſtendendum, inter Platonem & Xenophontem aliquid ſimultatis intercesſiſſe.

CAP. XIIII.

A. GELLIVS libr. xiiij. Noctium Atticarum, aliquot argumenta collegit, quibus doceret, inter Platonē & Xenophontem neſcio quid occultæ ſimultatis interceſſiſſe. multò plura autem, & multò accuratiùs expoſita apud Athenæum lib. vndecimo leguntur: ſed eorum, quæ poſuit Gellius, primū falſum

eſſe,

eſſe, comperi. ait enim, *neque à Platone Xenophontis, neque contrà à Xenophonte Platonis vllam vnquam factam eſſe mentionem: cùm tamen vterque complurium Socratis ſectatorum meminerit.* Ego autem, ecquid Plato Xenophontem vſquam nominauerit; non ſanè pronunciare auſim. apud Xenophontem quidem libro tertio ἀπομνημονευμάτων, Platonem nominari video. Narrat enim Xenophon, Glauconem Ariſtonis filium, qui ad populum verba facere, & remp. gerere cuperet, cùm annos viginti nondum haberet, ſæpè ob id deluſum, & detractum è ſuggeſto: neque tamen amicorum ac domeſticorũ precibus à tam temerario incepto eum reuocare cupientium obtemperantem, deſtitiſſe tandem Socratis auctoritate adductum. Socratem autem ei amicũ fuiſſe ait propter Charmidem Glauconis filiũ, & propter Platonẽ. Γλαύκωνα δὲ, inquit, τὸν Ἀρίστωνος ὅτ' ἐπεχείρει δημηγορεῖν, ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως, οὐδέπω εἴκοσι ἔτη γεγονώς. ὄντων ἄλλων οἰκείων καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι, ἑλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ καταγέλαστον ὄντα. Σωκράτης δὲ εὔνους ὢν αὐτῷ διά τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος, καὶ διὰ Πλάτωνα, μόνος ἔπαυσεν. Hoc cùm primùm ſcripſi, non

memineram, idem à Laërtio in Platonis vita notatum eſſe.

Secundam fortunam difficile ferri multorum grauium ſcriptorum teſtimoniis confirmatum.

CAPVT XV.

GRAVEM admodum ſentẽtiam Gobryæ Xenophon dedit: quamq. quotidiana experientia veram eſſe declarat. Difficilius videlicet reperiri qui ſecundam, quàm qui aduerſam fortunam bene ferant. Secundis enim rebus inſoleſcunt plerique homines, & efferuntur: aduerſis omnes ad temperantiam moderationemque reuocantur. id quod ille expreſſit his verbis: *δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τ' ἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ.* M. autẽ Cato ille Cẽſorius, etſi à Xenophõte, vt opinor, non hauſerat, vt qui à Græcis litteris abhorreret: prope tamẽ idẽ dixerat in Oratione pro Rhodienſibus. ex ea enim citantur hæc: *Aduerſæ res ſe domant, & docent, quid opus ſit facto: ſecundæ res lætitia tranſuorſum trudere ſolent à rectè conſulendo atque intelligendo.* Itaque non ſine cauſſa dictum eſt ab Horatio:

bene

——bene ferre magnam
Diſce fortunam, &
Aequam memento rebus in arduis
Seruare mentem: non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia. &
Rebus anguſtis animoſus atque
Fortis appare. ſapienter idem
Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

aliaque multa eodem pertinentia. Non paucos enim fortuna, quos aduerſa non mouerat, propitia perculit. multiſque contingere videmus id quod Tãtalo cõtigiſſe ait Pindarus: quē ait nequiiſſe concoquere felicitatē ſuam. εἰ δὲ δή τιν' ἄνδρα θνατὸν ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμασαν, ἦν τάνταλος οὗτος. ἀλλὰ γὰρ καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη.

Ebrij nomen ad alia quædam à vino eleganter tralatum.

CAP. XVI.

INFATVATVM proſperis rerũ ſucceſſibus Cleopatræ animum elegãter admodùm ac ſignificanter expreſſit Horatius, cùm eam dulci fortuna ebriam fuiſſe dixit. Pari autem elegantia olim Euripides, cũ induceret Electrã conque-

rentem de contumeliis quas patri ſuo mortuo imponeret Ægyſthus, fecit ipſam dicentem, ea omnia illum Clytęmneſtra ebrium facere. Ita enim loquitur:

Μέθῃ δὲ βρεχθεὶς τῆς ἐμῆς μητρὸς πόσις
Ὁ κλεινὸς, ὡς λέγουσιν, ἐνθρώσκει τάφῳ,
Πέτροισί τε λεύει μνῆμα λάϊνον πατρός.

Sed & Flauius Philoſtratus in Herodis vita ſimili modo dixit homines diuitiis ebrios. ita enim ſcribit: *εἰ γὰρ πλούτῳ μεθύοντες, ὕβριν τοῖς ἀνθρώποις ἐπαντλοῦσιν.* & alicubi Lucretius homines ebrios curis. quam ad formam nos quoque haud ita pridem in Ode quadam ad Anaſtaſium Iusbertum Melchioris F. adoleſcentem eleganti ingenio, moribúſque optimis præditum, ita cecinimus:

——non didicit modum
Seruare, nec ſe legibus alligat,
Sed ſemper impermiſſa quærit
Immodico ebria mens amore.

Horatiana quædam genera loquendi è Græco expreſſa.

CAPVT XVII.

CVM multa & in his libris & in aliis loquendi genera notauerim, quæ Horatius à Græcis poëtis mutuatus eſt, videor mihi conueniéter inſtituto meo conſue

conſuetudiniq́ue facturus, ſi plura etiam notare perrexero. nam & de meipſo coniecturam faciens, hanc curioſitaté meam iis qui colunt hæc ſtudia, non iniucundam fore duco: & vtile puto eſſe iis, qui pangendis verſibus laudem aliquam ſibi parare in animo habent, pernoſcere, quomòdo veteres Latini poëtæ Græcos loquendi modos in Latium inuexerint: vt ipſi quoque, illorum exemplo, in eodé illo peregrinitatis aucupio elaborent. Ergo quòd Nereus Paridi prædicens ea mala quæ ob raptam Helenam conſecutura erant, quaſi iam in re præſenti verſaretur, ita loquitur:

——ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre:

id quiſquis legit, ſentit, opinor, quiddam tranſmarinum, neque in Romanorum conſuetudine poſitum. Nam, *furit reperire*, vehemens quidem, & illuſtræ, & euidentiæ plenum loquendi genus eſt: ſed Latinis non vſitatum. eſt autem Euripidis, apud quem in Phœniſſis, is qui enarrat, quemadmodum mutuis ſe ictibus Eteocles & Polynices interfecerint, ita eos mox pugnaturos deſcribit:

Ἔσταν δὲ λαμπρὼ, χρῶμά τ' οὐκ ἠλλαξάτην,
Μαργῶντ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ἱέναι δόρυ. id eſt:

Steterunt coruſci, vultu eodem quo prius,
Haſtam furentes mittere alter in alterum.

neque nó illud *ἐλλώιζει*, quòd meliorem patre dixit, cúm ſignificet fortiorem. ita enim Græci *κρέιττονα*, aut *ἀμείνονα*. vt, *Μηδ' ἔθελ' ἐξ ἔριδος σοῦ ἀμείνονι φωτὶ μάχεσθαι*. & ipſe alibi, *Ceruus equûm pugna melior*. vbi etiam minorem dixit, qui vinceretur: id eſt *τὸν ἥττονα*.

Breuitatem & obſcuritatem aptam eſſe ad terrorem inferendum, aliquot exemplis confirmatum.

CAPVT XVIII.

BREVITAS loquendi & ſermonis obſcuritas imperioſum quiddã habet: ideóque aptiſſima eſt minantibus vtraque, mirificéque prodeſt, ad animos eorum quibuſcum agimus, perterrefaciẽdos. nam vt in tenebris magis timentur omnia, quã in luce: ſic illæ orationis quaſi tenebræ terribiliora reddũt ea quæ proponuntur, Idque, vt opinor, ſecuti ſunt Lacedæmonij, cùm ad Philippum ita ſcripſerunt: *Lacedæmonij Philippo. Dionyſius Corinthi.* Multò enim fortior, &, vt Lucretij verbo vtar, penetralior illa breuitas fuit, quàm ſi ita dixiſſent: Dionyſius cùm aliquando præpotens tyrannus

nus fuerit, vti tu es, nunc tamen regno exutus priuatam Corinthi vitam agit. Vide, ne, dum aliorum libertatem ſtudes opprimere, idem tibi quoque contingat. quæ iam nõ deterrere, ſed admonere cupiẽtium fuiſſet oratio. Neque diſſimile illud Demetrij ad Locrenſes: *Faxo, cicadæ apud vos humi canant.* cùm ſignificaret, totam à ſe illorum regionem deuaſtatum iri. Atœas quoque Scytharum rex hanc olim Epiſtolam ad Byzantinos miſiſſe fertur: *Nolite vectigalibus meis detrimẽto eſſe ne equæ meæ ad vos aquatũ eant.* Idanthuras autem, qui & ipſe Scythis regio imperio præfuit, multò etiam obſcuriùs. nam ad Darium, qui Iſtrum traiecerat, litteras quidem, quibus ei minaretur, miſit nullas, ſed pro litteris ſymbolum hoc: *murem, ranam, auem, ſagittam, aratrum.* Cumque hæc in Darij caſtris alius aliter interpretaretur: Orontopagas tribunus militum cenſuit ſignificari, eos omnium rerum deditionem eſſe facturos, domorum: hoc murem innuere. aquarum, aëris, armorum, regionis: harum rerum ſymbola eſſe, ranam, auem, ſagittam, aratrum. At Xiphodres longè alio modo interpretatus, Nos verò, inquit, quantum hæc ſymbola oſtendunt,
niſi

niſi aut terram ſubeamus, vt mures: aut aquam, vt ranæ: aut euolemus, vt aues: non effugiemus ipſorum tela. neque enim terræ, quam ipſi arant, domini ſumus. Hoc Pherecydem Syrium narrare, ait Clemens Alexandrinus. Herodotus autem in Melpomene hanc ipſam hiſtoriam aliquantò aliter narrat.

Locus Virgilij aliter, quàm à Seruio & Macrobio expoſitus.

CAPVT XVIII.

EXCESSERE *omnes, adytis, ariſq; relictis,*
Di, quibus imperium hoc ſteterat.

Hos verſus, qui ab Ænea in ſecūdo Æneidos proferuntur, Seruius, & poſt eum Macrobius referendos cēſuerunt ad veterem quandā Romanorū conſuetudinē, qui cùm obſiderēt vrbem hoſtiū, eamq. iam capi poſſe cōſiderent, certo carmine euocarent tutelares illius deos: quòd aut aliter vrbem capi poſſe non crederent: aut, etiam ſi poſſet, nefas exiſtimarent deos habere captiuos. Ego autem, cū iis qui hanc opinionē ſequūtur, nō ſanè cōtēderim. nā & ratione ſatis probabili nixa eſt, & à bonis auctoribus profecta. neque nō tamen hanc veriorē & ſimpliciorem

rem puto:ea nocte, qua capta eſt Troia, viſos eſſe deos Æneæ, exeuntes è tēplis, & ſimulacra ſua aſportantes. Solitas certè à diis ſuis deſeri eas ciuitates, quæ mox in hoſtiū poteſtatem vēturæ eſſent, aut ſaltem eam fuiſſe veterum opinionem, oſtendit Æſchylus, apud quē Eteocles offenſus ſuperſtitione mulierū, quæ vagantes per templa, in tanto ciuitatis periculo, implebant omnia clamoribus, iubet eas id modò optare ac precari, vt turris ciues ab armis hoſtium protegat. quem cùm illæ interrogaſſent, vndenam id, niſi à diis, futurum putaret: reſpondens ille, quaſique illudens, ait vulgò dici ſolitum, excedere deos, cúm vrbs aliqua capitur. Verſus hi ſunt è fabula, quæ inſcribitur ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις.

Ετ. Πύργον στέγειν εὔχεσθε πολεμίων δόρυ.
Χο. Οὐκοῦν τάδ' ἔσται πρὸς θεῶν, Ετ. ἀλλ' οὖν θεοὺς
Τοὺς τῆς ἁλούσης πόλεως ἐκλείπειν λόγος,

quem in locum Scholiaſtes ait, id contigiſſe Troianis. Λέγεται γὰρ, inquit, ὅτι ὅταν ἔμελλε πορθηθῆναι ἡ Τροία, ἐφαύνησαν οἱ θεοὶ τοῖς Τρωσὶν ἀνελλόμενοι ἐκ τῶν ναῶν τὰ ἀγάλματα αὐτῶν. Æneæ autem, propter ſingularē ipſius pietatē, eos potius, quàm cuiquam alij, appruiſſe, credibile eſt. Sic & Tyriorum multis, cùm Tyrum Ale-

Alexander Philippi filius obſideret, viſus eſt in ſomnis Apollo dicere, ſe ad Alexandrum abire: non enim ſibi placere, quæ in ciuitate fierent. neque ita multò pòſt capta eſt Tyrus.

Illuſtratus Platonis locus ex Alcibiade primo.
CAPVT XX.

VRBANO & eleganti artificio vſus eſt Socrates ad reprimendum Alcibiadis faſtum, in eo dialogo qui inſcribitur Alcibiades primus. nam cùm ſibi perſuaderet adoleſcens ille, (quòd eius ætatis eſſe ingenium ſolet) abundè iam inſtructũ eſſe ſe iis omnibus rebus, quæ ad adminiſtrandam remp. pertinerent, blandè aggreſſus hominem Socrates, paulatim interrogando eò perduxit, vt ex ipſius reſponſionibus apertè efficeretur, eum nullam eſſe adhuc iuſti & iniuſti ſcientiam conſecutum. cumq́ue ægreferret quodammòdo Alcibiades, & indignaretur, quòd inſcientiam ſibi exprobrari putaret: purgat ſe Socrates, affirmatq́ue, ſe nihil prorſus tale in eum dicere: ipſum eſſe Alcibiadem qui de ſe fateretur. Ita autem loquitur: Τὸ τοῦ Εὐριπίδου ἄρα συμβαίνει ὦ Ἀλκιβιάδη. σοῦ τάδε κινδυνεύ

δυνσῦεις. ἀλλ᾽ οὐκ ἐμοῦ ἀκηκοέναι. οὐδ᾽ ἐγώ εἰμι ὁ ταῦτα λέγων, ἀλλὰ σύ. ἐμὲ δὲ αἰτιᾷ μάτην. Vſuuenit, inquit, nobis ô Alcibiade, id quod ait Euripides. periculum eſt, ne tu ex te ipſo hæc, non ex me, audias: neque ego ſum huius ſermonis auctor, ſed tu, me autem fruſtra incuſas. Quæ verba, ſi quis fortè auet ſcire, quem ad locum Euripidis referãtur: legat Hippolytum coronatum. ibi enim hos verſus reperiet:

Τρ. Τί φῄς; ἐρᾷς ὦ τέκνον ἀνθρώπων τίνος;
Φαι. Ὅς τίς ποθ᾽ οὗτος ἐσθ᾽ ὁ τῆς ἀμαζόνος.
Τρ. Ἱππόλυτον αὐδᾷς, Φαι. σοῦ τάδ᾽ οὐκ ἐμοῦ κλύεις.

M. AN-

M. ANT. MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM *illuſtriſsimum.*

VARIARVM LECTIONVM LIBER SEXTVS.

De prænotionibus, quibus ſcientiarum omnium principia debentur. explicatum & correctum principium poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

CAPVT I.

EORVM quæ ab hominibus aut diſcuntur, aut docentur, nonnulla eiuſmòdi ſunt, vt planè nullam mentis agitationem requirentia, ſenſu propè nitantur vno: alia, in quibus motus quaſi quidam mentis neceſſarius eſt, progredientis ex vno in aliud, viamque ſibi

bi paulatim ex aliis ad alia munientis. etenim vbi quis, exempli cauſſa, ſaltare diſcit, nullo ad eam rem mentis motu indiget: tantùm opus eſt, vt quod magiſtrum facientem viderit, id ipſe quoque imitari ſtudeat, & ea quæ videt, in memoria infigere: vt, cùm volet poſteà, etiam ſine doctoris opera, eodem modo, atque ordine corpus mouere poſſit. iis autem in rebus nullum omnino mentis eſſe munus, vel ex eo intelligi poteſt, quòd talia etiã beſtiæ diſcunt: quodque in hominum genere non minùs ſæpe tardo & hebeti quã celeri & acuto præditis ingenio, talium artium præſtãtiam contingere videmus. ac cùm illa philoſophiæ, vt ita dixerim progymnaſmata diſcimus, quæ, propter perfectionem, cõmune diſciplinarum nomen effecerunt ſuum: multoq. magis, cùm ad illã ipſam bonorum omnium parentem philoſophiam accedimus: ibi verò cernitur & exercetur illa vis, quam Græci, quorum fuit & doctrina maior & verborum copia vberior, διάνοιαν, vulgares ſapientiæ magiſtri, non vſitato veteribus, magis quàm ad rẽ exprimendã non apto vocabulo, diſcurſũ nominarunt. Quòd vtinã veniſſet in mẽtem priſcis illis Latini ſer-

monis auctoribus aut hoc ipſo vti, aut aliud nobis quo vteremur tradere: ſimulque alia quãplurima procudere, quorũ ope philoſophia Latinis litteris explicari cõmodè poſſet. præſtiterat, aliquid diligentiæ, ſine fuco, & ſine pompa, conferre ad eã rem, quàm ſtultos illos non modò ante victoriam, ſed propè ante pugnam pæanas canere: & tanta ſæpè gloriari, ac clamare, victam à ſe etiam verborũ copia Græciam: cuius ipſi lautam illam ac copioſam ſupellectilem nõ modò adæquare, ſed ne contemplari quidem ſatis atque inſpicere potuiſſent. ſed profectò ita eſt, vt dicam; nulli vnquam, qui res ignorarent, nomina, quibus eas exprimerent, quæſierunt. beati autem illi, & opulenti, & omnium gentium victores Romani in petendis honoribus, & in prensãdis ciuibus, & in exteris nationibus verbo cõponendis, re cõpilandis occupati, philoſophandi curam ſeruis aut libertis ſuis, & Græculis eſurientibus relinquebant. ipſi, quod ab auaritia, quod ab ambitione, quod à voluptatibus reliquum erat temporis, eius ſi partem aliquam aut ad audiẽdum Græcum quempiam philoſophũ, aut ad aliquẽ de philoſophia libellum vel legendũ, vel ſcriben-

bendum cōtuliſſent, iam ſe ad eruditionis culmē perueniſſe, iam victam à ſe & profligatam iacere Græciam ſomniabāt. ſed nos, eis omiſſis, pergamus id exequi, de quo dicere inſtitueramus. Eſt igitur quædam *διδασκαλία τις καὶ μάθησις διανοητική*: quædam in qua *τῆς διανοίας* nullum munus, nullum officium eſt. ad hanc nullius rei neceſſaria eſt prænotio. illa perfici, niſi antecepta aliqua & antegreſſa notione, non poteſt. è perceptis enim quibuſdam & cognitis rebus moueatur *ἡ διάνοια*, neceſſe eſt: & ex iis ad alia quæ nondum etiam cognita ſunt, feratur. atque id cauſſæ eſt, cur ſummus magiſter, Ariſtoteles, principio libri tertij Analyticorum ſcripſerit, omnem *διδασκαλίαν*, & omnē *μάθησιν*, quæ quidē ſit *διανοητική*, effici & exiſtere ex anticipata notione. Atque id in Geometria, ceteriſque mathematicis facillimè perſpici poteſt. etenim quem, quæſo, ordinem tenent, qui eas docent? num acceptum auditorem confeſtim deducunt ad ea, in quibus vi & facultate *τῆς διανοίας* opus eſt? minimè verò: ſed primùm tradunt finitiones, poſtulata, communes ſententias: quæ omnia ſine vllo (vt ita dicā) diſcurſu mens apprehēdit. tum demū ve-

N 2

niunt ad theoremata, & ad problemata, in quibus iam: *ἡ διάνοια ἐνεργεῖ*: quod facere nunquam poſſet, niſi eæ, quas diximus, notiones anteceſſiſſent. Semper enim (dicam Græcè, quò dicam meliùs) *τῇ τοῦ διανοίας ἐνεργείᾳ ἢ νοῦς, ἢ αἴσθησις προηγεῖται.* Neque non idem in ceteris artibus fieri videmus. etiámque tum qui ſyllogiſmo, tum qui inductione ad aliquid probandum vtuntur, eandem viam tenent. illi enim ſumũt *τὸ καθόλου*, tanquam notum & exploratũ iis quibuſcum verba faciunt: hi è ſingulis rebus, quæ notæ ſint ei quócum diſputant, probant *τὸ καθόλου.* eadémque apud rhetoras exemplorum & enthymematum ratio eſt. Duo ſunt autem genera prænotionum. nam & quæ ſit cuiuſque vocabuli vis, præcognitum eſſe oportet, antequàm accedas ad vllam *διδασκαλίαν διανοητικὴν*, &, quę ponuntur in diſputando, vt ea eſſe præcognoſcatur, neceſſe eſt. duæ igitur prænotiones: *τί ἐστι τὸ λεγόμενον, καὶ ὅτι ἐστί*: quarum aliis in rebus altera tantùm neceſſaria eſt in aliis vtráque. Iam poterat ex iis, quæ dicta ſunt, dubitatio quædam exoriri. Si enim diſcere eſt cognitionem alicuius rei aſſequi, quomodo fieri poteſt, vt è præcedenti cognitione fiat *μά-*

θη

ἕξεις? quid autẽ opus eſt doceri, id, quod iam anteà prænoueris? ad hanc dubitationem eximendam, ait Ariſtoteles, *Ἔστι δὲ γνωρίζειν, τὰ μὲν πρότερον γνωρίζοντα, τὰ δὲ καὶ ἅμα λαμβάνοντα τὴν γνῶσιν.* id eſt: Fieri autẽ poteſt, vt aliquis *γνωρίζοι* id, quod partim prius *ἐγνώρισε*, partim eius eo ipſo tẽpore *λαμβάνει τὴν γνῶσιν.* Scio autẽ hæc verba longè aliter ab omnibus interpretibus accipi. quorum ſi ſententiam probarem, cauſſa non erat, cur his de rebus verbum facerem. Nunc, rectè an minus alij viderint, certè quidem ab eis toto, vt dicitur, cœlo diſſentio. *Τὰ μὲν* & *τὰ δὲ*, accipio, vt in illo è libro primo De Arte dicendi: *τὰ μὲν, διὰ ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ, διὰ ἀλαζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι᾽ ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς.* Ac quãuis poſteriore loco vulgò legitur, *τῶν δὲ*, tamen in quibuſdã vetuſtis libris, eam, quam ipſi afferimus, ſcripturã fuiſſe, vel de Philopono cognoſci poteſt. neq; non libentiùs, pro *γνωρίζοντα*, legerem, *γνωρίσαντα*. ſed tamen nihil refert. Non eſt igitur abſurdum, etiã ſi quis dicatur diſcere id, quod anteà quodãmodo ſciebat. ſed ſi diceretur eodẽ modo diſcere quo antea ſciuerat: id demum abſurdum eſſet. quod Ariſtoteles ipſe his verbis exprimit: *Ἄτοπον γὰρ, οὐκ εἰ ὃ οἶδέ πως μανθάνει,*

ἀλλ' εἰ ὡδί. οἷον ἢ μανθάνει, καὶ ὥς. ita enim legenda illa ſunt, non, vt vulgò leguntur. idque etiam de illa rudi & inculta, ſed fideli vetere tralatione cognoſcitur. Etenim fieri poteſt, vt quis vniuersè ſciat, omnia frigida habere vim ad inducendum ſomnum, qui tamen papauer aut lactucam eius generis eſſe neſciat, Is cùm de eorū̃ alterutro idē γνωρίσει, diſcet id, quod quodammodo antea ſciuerat. quod enim de toto genere ſcitur, etiam de qualibet parte ſcitur: ſed tamen ita diſtinctè ac definitè neſciuerat. Ergo τὰ μὲν πρότερον ἐγνώρισε, τὰ δὲ καὶ ἅμα λαμβάνει τὴν γνῶσιν. Sic quoque qui didicit finitiones, poſtulata, communes ſententias, à quibus exorditur Euclides: is cùm poſteà diſcit, Super propoſita linea recta triangulum æquilaterum conſtitui poſſe: diſcit id, quod quodam modo præſciuerat. nam ex illis hoc efficitur. & qui nouit principia, nouit quodammodo concluſionem. non tamen diſcit, ἢ πρὶν ὡς ἐγνώρισε, ſed diſtinctiùs & enucleatiùs. Non autem in omnibus quæ diſcuntur, διὰ τοῦ μέσου τὸ ἔσχατον γνωρίζεται: imò verò ſunt quædam, quæ ἀμέσως cognoſcuntur: vt principia, & ea quæ ſub ſenſum cadunt. Mentis enim & ſenſus ἄμεσος

co-

cognitio eſt. Ariſtoteles eo loco ponit tantùm exemplum ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα: ſed de principiis idem alibi docet. Cùm autem vulgò legatur, ὅσα εἴδη τῶν καθ' ἕκαστα τυγχάνει ὄντα, non εἴδη legendum eſt, ſed ἤδη, vt & vetus interpres legit. in quo falſi ſunt ij qui ſe diſertos, quàm intelligentes, haberi maluerunt. His autem de rebus diſputauerat etiam Ariſtoteles eo libro qui proximè antecesſerat, ἐν τῷ περὶ τῆς καθ' ὑπόληψιν ἀπάτης Hæc iudicari cupio ab hominibus & Græcæ linguę intelligentibus, & re, non verbo, philoſophis. ἄχροικοι καὶ ἄμουσοι quomodo accepturi ſint, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ.

Axiomata quomodo Latinè vocanda ſint.

CAP. II.

INEPTE faciunt, qui ἀξιώματα dignitates vocant: cuius prauę conſuetudinis Hermolaus Barbarus auctor fuit. neque nego ἀξίωμα interdum idem valere, quod dignitatem, ſed nihil hoc ad ea, de quibus agimus, axiomata neque minus ineptiunt, qui proloquia vocãt, aut pronuntiata: in quorũ tamen poſteriore Ciceronem ſe habere auctorem putant. ſed falluntur. Nam Cicero hanc vocem, ita

vt à Stoïcis accipiebatur, interpretatus eſt: qui axioma vocabant quamlibet enuntiationem, id eſt ἀπόφανσιν. id quod Laërtius docet. ac ſi quis eo modo ἀξίωμα accipiat, tũ ſanè vel pronunciatum, vel, ſi volet, proloquium dicat. Apud Ariſtotelem quidem & mathematicos alia huius vocabuli vis eſt. qui, vt notum eſt, axiomata vocant communes quaſdam ſententias, quæ non tantùm veræ ſunt, ſed etiam veræ omnibus videntur. Verbum autem ἀξιοῦν, ſæpè apud Græcos, ſine vlla dignitatis aut indignitatis ſignificatione, idem valet, quòd exiſtimare ac ſentire. Inde igitur ἀξιώματα, ὅτι πάντες οὕτως ἀξιοῦσιν. vnde & κοιναὶ ἔννοιαι vocantur. Aut igitur vocem Græcam retinuerim, aut ſententias potiùs, quàm vel pronunciata, vel proloquia, vel dignitates dixerim,

Comparatione quadam Lucretiana vſus etiam Themiſtius oſtenditur.

CAPVT III.

NOTA eſt comparatio, qua vſus eſt Lucretius, cùm ſe idem facere dixit, quod medicos: qui amatam aliquã potionem pueris dare cupientes,

—— prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flauoq; liquore.

videtur autem ea fuiſſe etiam apud Græcos celebris. Themiſtius quidem certè ea vtitur: quem veriſimile eſt eam ex aliquo vetuſtiore ſumpſiſſe. Nam in oratione, qua Nicomedenſes ad philoſophiam exhortatus eſt: Imitandi ſunt, inquit, nobis ſapiẽtiores medici: qui pharmaca ea, quæ amariora ſunt, circumlito prius melle poculo, bibenda præbent. *μιμητέον ἡμῖν τοὺς σοφωτέρους τῶν ἰατρῶν, οἳ τὰ πικρότερα τῶν φαρμάκων, μέλιτι τὴν κύλικα περὶ χρίσαντες, πίνειν διδόασι.*

Vt multas alias diphthongos, quæ nunc vſurpari deſierunt, ita oi pro œ, apud veteres fuiſſe. emendatus Plauti locus.

CAPVT IIII.

MVltis vſos dipthongis veteres, præter eas, quibus hodie vtimur, conſtat. nam & Fourios dicebant pro Furiis, & Paitos ac Aimilios pro Pætis & Æmiliis, & de Sabineis triũphaſſe Tarquinium, de Etruſceis Ser. Tullium, in veteribus monumentis legimus. Quinetiam vt *ai* pro *æ*, ſic *oi* pro *œ* interdum ſcribere, vt opinor, ſolebant. itaque apud Plautum in Menæchmis *proilium*, &

proilio, in veteribus libris ſcriptum animaduerti, pro eo, quòd nũc prœlium & prœlio ſcriberemus. Verſus hi ſunt, quibus Erotij meretricis cum paraſito Peniculo, & cum Menæchmorum fratrum altero colloquium quoddam cõtinetur.

E R. *Anime mi Menæchme ſalue.* P E. *quid ego?* E R. *extra numerum es mihi.*

P E. *Iſtud idem aliis aſcriptiuis fieri ad legionem ſolet.*

M E. *Ego iſtic mihi hodiè apparari iuſſi apud te proilium,*

Hodiè vt fieret. in eo vterque proilio potabimus.

hoc qui non intellexerant, priore loco diſceſſerunt à vetere ſcriptura, & fecerunt, *prœlium*: poſteriore autem, vnam vocem diſcerpſerunt in duas, & ſcripſerunt, *pro Ilio.* quod qui ad Troianas pugnas retulerunt, etſi eis plurimùm tribuo, adduci tamen, vt ipſis aſſentiar, hac quidem in parte non poſſum.

Dominos, niſi cupiditatibus ſuis imperent, ne ſeruis quidem ſuis imperare poſſe.

CAP. V.

QVIBVS in domibus aut paterfamilias aut materfamilias nequiter libidinoſéq. viuat, in eis ſeruos nõ eſſe ſeruos,

uos, neq. communi cõdicione ſeruitutis
vti, ſed liberiùs, licẽtiùs, diſſolutiùs viue-
re, & quotidiana docet experientia, & M.
Tullius in Cœliana defenſione grauiſſi-
mè ac ſapientiſſimè dixit, ſerui enim, vt
alicubi ſalſiſſimus, vrbaniſſimusq́. ſcri-
ptor poſuit Lucianus, omniũ conſcij sũt,
quæ à dominis aut pulchrè aut turpiter
fiunt. quocirca qui ea deſignant flagitia.
quæ latêre atque occultari expediat, ij,
tantùm abeſt vt metuantur à ſeruis, ipſi-
met metuunt ſeruos: vtpotè quos neceſ-
ſariò habeant aſſiduos ſuorũ facinorum
teſtes. Hoc igitur argumẽto vſus eſt Ci-
cero, vt doceret, veriſimile non eſſe, M.
Cœlium cũ Clodiæ ſeruis cõſiliũ de ve-
neno ei præbendo communicaſſe. Lyſias
quoq. in Oratione, quam ſcripſit ei qui
ſacram oleam incidiſſe arguebatur, hoc
ipſo eum argumento victem fecit: non-
quam auſurum fuiſſe ſe id facinus com-
mittere, cùm & conſcios eius ſeruos ad-
hibere oporteret, & ipſe, eo perpetrato,
non ſeruos eos poſteà, ſed dominos ha-
biturus eſſet: neque vllo modo auſurus
in eos animaduertere, quicquid illi tandẽ
feciſſent. *πῶς οὖν*, inquit, *οὐκ ἂν ἦν ἀθλιώ-
τατος ἀνθρώπων ἁπάντων, εἰ τοὺς ἐμαυτοῦ θε-
ράποντας, μηκέτι δούλους ἔμελλον ἕξειν, ἀλλὰ*

δεσ

δεσπότας τὸν λοιπὸν βίον, τοιούτων ἔργον συνειδότας, ὥστε εἰ καὶ τὰ μέγιστα εἰς ἐμὲ ἐξημάρτανον, οὐκ ἂν οἷόν τε ἦν, δίκην με παρ' αὐτῶν λαμβάνειν. εὖ γὰρ ἂν εἰδείην, ὅτι ἐπ' ἐκείνοις ἦν καὶ ἐμὲ τιμωρήσασθαι, καὶ αὐτοῖς μηνύσασιν ἐλευθέροις γενέσθαι. Miſerrima igitur eſt impurè ac turpiter viuentium condicio, quibus ad cetera damna illud etiam accedit, vt in quos imperium exercere debuerant, eos revereri ac metuere adigantur.

Homerum & Aeſchylum Athenienſes, Tyrtæum Lacedemonij quo honore affecerint.

CAPVT VI.

HOMERI poëmata quanti fecerint Athenienſes, quamque vtilia eſſe ad inflamandos honeſtatis ac dignitatis amore animos iudicarint, hinc exiſtimari licet: quòd legem tulerũt, vt quinto quoque anno in Panathenæis, eius vnius ex omni poëtarum numero carmina publicè canerentur. ita enim cogitabant, leges præcipere quidem, quid faciendum, fugiendumque ſit, ſed propter breuitatem, nõ docere: at poëtas, qui vitam hominum imitãtes, res præclarè ac fortiter geſtas, copioſè exponerent, easq. propemodũ ante oculos conſtituerẽt, aptiores eſſe

eſſe ad perſuadendum. Similem autem honorem habuerunt Lacedæmonij Tyrtæo. cùm enim ceteróqui à poëticis ſtudiis alieni eſſent, neque poëtarum cantus libenter audirent, lege tamen conſtituerãt, vt quoties cum hoſtibus dimicaturus in procinctu cõſtitiſſet exercitus, conuocarentur milites in tabernaculum regium: ibique audiendis Tyrtæi carminibus ad ſpernendam pro patria vitam incitarentur. Æſchylo quoque idẽ propè honos à populo Athenienſi tributus eſt. vnius enim ex omnibus tragicis fabulæ, ipſo etiam mortuo, vt docerentur, decreto publico ſtatutum erat.

Illuſtratus locus ex Ariſtotelis Categoriis.

CAP. VII.

ARISTOTELES in extremo libro Categoriarum cùm docuiſſet multis modis *habendi* verbum accipi, addit: λέγεται δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ γυναῖκα ἔχειν, καὶ ἡ γυνὴ ἄνδρα. Quid autem illud ſit, cùm vir mulierem, aut mulier virum habere dicitur: id quia vulgò non ſatis intelligi video, explicabo. Is ergo mulierem quampiam habere dicebatur, aut qui eã vxorem duxerat, aut etiam cui illa dicto audiens erat, qui ad eam, pro ſuo iure, cùm vo-

volebat, ventitabat, eaque ad arbitrium ſuum fruebatur. atque ita dictum eſt olim ab Ariſtippo, ἔχω Λαΐδα, ἀλλ᾽ οὐκ ἔχομαι & apud Lucianum: Τὸν στρατιώτην Θαΐ τὸν Ἀχαρνᾶνα, ὃς πάλαι μὲν Ἀβρότονον εἶχε, μετὰ ταῦτα δὲ ἠράσθη ἐμοῦ, οἶσθα: neque non Latini idem eodem verbo indicabant. vt Cicero, qui illud voluptarij philoſophi dictũ, quod modò memorauimus, ita extulit: Sed tamen ne Ariſtippus quidem ille Socraticus erubuit, cùm eſſet obiectum, habere eum Laida. habeo, inquit, non habeor. Græcè hoc melius. tu, ſi voles, interpretabere. Nam illum Ciceronis locum, vt hoc ὁδοῦ πάρεργον admoneam, ita legendum iudico: & quas omiſi voces, gloſſas eſſe. neque alio ſenſu dictum eſt à Terentio:

—— heus puer,
Dic ſodes. quis heri Chryſidem habuit?

ad eandem etiam rem exprimendam *ductandi* verbo vtebantur. vt enim ductat exercitum is, cui paret exercitus: ita ductare mulierẽ dicitur is, cui illa obtemperat, morigeraque eſt in rebus omnibus. Plautus:

Solus ſolitudine ego te atq; ab egeſtate abſtuli.
Solus ſi ductim, referre gratiã nunquam potes.
Solus ductato, ſi ſemper ſolus quæ poſcã dabis.

& eo-

& eodem modo Terentius,

Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductis gratiis?

atque ita intelligendum eſt illud Fabij libro octauo: *Ductare exercitus, & patrare bellum, apud Salluſtium dicta ſanctè & antiquè, ridentur à nobis, ſi diis placet.* Nam de illo altero verbo in Catullum diximus. Sed & idem ſignificātes, mulierem cum aliquo eſſe dicebant. Plautus:

Mane, mane, audi. dic quid me æquom cenſes pro illa tibi dare,

Annum hunc ne cum quiquā alio ſit? Idē:

Diabolus filius Nicocli Cleretæ
Lenæ dedit dono argenti viginti minas,
Philænium vt ſecum eſſet noctes & dies,
Hunc annum totum.

Græci autem συνεῖναι ſæpius, vt videtur, περὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, hoc eſt, de ipſa corporū commiſtione accipiebant. nō nunquam tamen aliter, vt, ὁ μὲν ἡλικιώτης σου χαρμίδης, ὁ τοῦ γείτονος Ἀριστωνίτου υἱὸς γαμεῖ ἤδη, καὶ σωφρονεῖ. σὺ δὲ μέχρι τίνος ἑταίρᾳ σύνει: Neque non Ariſtoteles ipſe ſignificauit, ſe hoc, quod dico, intelligere: ſed tecto verbo, & pudoris ac verecūdiæ pleno. ſubiunxit enim: οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῷ ἔχειν γυναῖκα σημαίνομεν, ἢ ὅτι συνοικεῖ. nam συνοικεῖν ſi quis hoc loco idem valere putat,

tat, quod in iiſdē ædibus degere, ac non illud potius ipſum, quòd ſuprà dixi περὶ τοῦ ἔχειν, fallitur. ita enim eos hoc quoque vſos eſſe conſtat. Hippocrates, περὶ παρθενίων. Κελεύω δὲ ἔγωγε τὰς παρθένους, ὁκόταν τὸ τοιοῦτον πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικῆσαι ἀνδράσιν. Andocides: καὶ συνῴκει ὁ πάντων σχετλιώτατος ἀνθρώπων τῇ μητρὶ καὶ τῇ θυγατρί. Lucianus, Θεῶν κρίσει. Δοκεῖ τις αὐτῷ συνοικεῖν ἰδαία γυνή. & Laërtius in Ariſtippo: πρὸς τὸν αἰτιώμενον ὅτι ἑταίρᾳ συνοικεῖ, ἆρά γε, εἰπεῖν, μή τι διαφέρει οἰκίαν λαβεῖν, ἐν ᾗ πολλοί ποτε ᾤκησαν, ἢ μηδείς: id autem quod vocauerat συνοικεῖν, paulò infrà vocat συνεῖναι.

Correcti loci duo è primo libro Topicorum. Item alius è quinto Ethicorum.

CAPVT VIII.

LIBRO primo De Arte Dialectica, quæ Topica vocantur, ita ſcriptum eſt: Ἕξομεν δὲ τελέως τὴν μέθοδον, ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν, ὥσπερ ἐπὶ ῥητορικῆς, καὶ ἰατρικῆς, καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖν ἃ προαιρούμεθα. ſemper autē mihi ſuſpectus fuit is locus: neque vnquā aliter mihi perſuadere potui, quàm totum illud τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖν ἃ προαιρούμεθα, inducendum eſſe: neque

que ſcriptum ab Ariſtotele, ſed temerè inculcatum ab aliquo imperito. nullus enim iis verbis videtur ſubeſſe ſenſus: etſi nō ſum neſcius, quomodo ea vulgò accipi ſoleant. ſed qui purgatas aures habēt, facilè mihi hoc, vt ſperare videor, aſſentientur. Neque leue argumentum ad hanc coniecturam firmandam putari debet: quòd vetus Latinus interpres facit à me, illaque verba omnino non agnoſcit. nam conſtat eum & expreſſiſſe, ſi non eleganter, fideliter quidem certè, omnia quæ repererat: & vſum libro ἀμήχανον ἴσον, meliore & emendatione iis omnibus qui nunc circumferuntur. Alexander quoque, aut quiſquis eſt Græcus ille, qui Commentarios ſcripſit, nullo modo ea videtur agnoſcere. quod me magis, vt in ſententia permaneam, facit. Sed & paulò infrà, eodem modo peccatum eſt. vbi enim vulgò legitur. ἔστι δὲ ἀριθμῷ ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ, ἐξ ὧν τε οἱ λόγοι, καὶ περὶ ὧν οἱ συλλογισμοί. γίνονται μὲν γὰρ οἱ λόγοι ἐκ τῶν προτάσεων, περὶ ὧν δὲ οἱ συλλογισμοί, τὰ προβλήματά ἐστι: ibi ergo neminem, qui Ariſtotelicam dicendi rationem calleat, dubitaturum puto, quin præſter ita legi: ἔστι δὲ ἀριθμῷ ἴσα, καὶ τὰ αὐτὰ, ἐξ ὧν τε οἱ λόγοι, καὶ περὶ ὧν. γίνονται μὲν γὰρ ἐκ τῶν προτά-

σεων, περὶ ὧν ἐστὶ, τὰ προβλήματα ἐστι. λόγων autem nomine & ſyllogiſmos intelligit, & inductiones. eodem prope modo memini, correctũ eſſe à me iampridem locum quendam è quinto νικομαχείων: qui vulgò ita legitur: ὁ δ᾽ ἄδικος οὐκ ἀεὶ τὸ πλέον αἱρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κακῶν. ἀλλ᾽ ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μεῖον κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι, τοῦ δ᾽ ἀγαθοῦ ἐστιν ἡ πλεονεξία, διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. ἔστι δ᾽ ἄνισος: τοῦτο γὰρ περιέχει, καὶ κοινὸν. καὶ παράνομος. τοῦτο γὰρ, ἡ παρανομία, ἤτοι ἡ ἀνισότης, περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κοινόν ἐστι πάσης ἀδικίας. ego autem legendum cenſeo: ἔστι δ᾽ ἄνισος, καὶ παράνομος. τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινόν ἐστι. cetera verba, iis admiſta, delẽda eſſe. In quo quid librarios deceperit, non eſt difficile coniicere hominibus in hoc genere exercitatis. Hanc correctionem à me acceptam, Dionyſius Lambinus, vir acutiſſimo ingenio, acerrimoque iudicio præditus, retulit in Scholia in eos libros ſua. niſi quòd, cùm meam ſententiam exponeret, verba illa, πᾶσαν ἀδικίαν, & πάσης ἀδικίας, reliquit. quæ mihi vel maxima cauſſa fuit hoc quoque loco teſtificandi, quid ſentirem, non tantùm enim exiſtimo, è gloſſematis illa fluxiſſe, verùm etiã è falſis & ineptis gloſſematis. nam

nam verba illa, περιέχει καὶ κοινὸν ἐστί, ſi quis attentè conſideret, non πρὸς πᾶσαν ἀδικίαν, ſed πρὸς τὸ πλεῖον, καὶ πρὸς τὸ ἔλαττον referenda ſunt.

Videri Plautum dixiſſe rem voluptatum *eodem planè modo, quo Græci dicerent τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν.*

CAPVT IX.

REM *voluptatū*, pro ipſis voluptatibus dixiſſe videtur Plaut⁹ in Amphitruone: vbi Alcumenam ita loquentem facit:

Satin' parua eſt res voluptatum in vita atque ætate agunda
Præ quod moleſtum eſt? cuique hominum in ætate ita comparatumſt,
Ita dis eſt placitum, voluptati vt mœror comes conſequatur.

quod ſi eſt, haud facilè dixerim, vbi præterea in tota lingua Latina hoc loquēdi genus reperiatur. ſed videri poteſt ſumptum à Græcis. illi enim planè ita dicerent, τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν. Ita locutus eſt Euripides in Phœniſſis:

φιλόψογον γὰρ χρῆμα θηλειῶν ἔφυ.

qui tamen verſus ab imperitis deprauatus, ita vulgò legitur,

φιλόψογον γὰρ χρῆμα θηλειῶν γένος ἔφυ.

ſed vocem γένος delendā eſſe, & lex carminis indicio eſt, & è ſcholiaſte facilè

colligitur. Ita etiam Xenophon libro ſecundo *παιδείας*: *Τὸν Ἀράβιον δὲ Μάραγδον, ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα.* & Herodotus libro tertio: *πολλόν τι χρῆμα τῶν σφίων ἐκλέπουσι.* & Ariſtophanes Pluto,

Πολὺ χρῆμα τεμαχῶν, καὶ κρεῶν ὠπτημένον.

& principio *νεφελῶν*,

Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν, ὅσον
Ἀπέραντον. οὐδέποθ' ἡμέρα γενήσεται:

quos verſus ita olim pueri interpretati ſumus, cùm eam fabulam, exercitationis cauſſa, in Latinum ſermonem conuerteremus:

Rex Iupiter, quàm immenſa res eſt noctium.
Nunquam ne pulſa nocte naſcetur dies?

De quodam Plautino ioco, itemq; de loco quodam è Catone maiore Ciceronis diſputatum.

CAP. X.

IOCATVS eſt, vt ſolet, Plautus, cùm in Pſeudolo, ita cum lenone loquentem induxit coquum:

Quia ſorbitione faciam ego te hodiè mea,
Item vt Medea Peliam concoxit ſenem:
Quem medicamento, & ſuis venenis dicitur
Feciſſe rurſus ex ſene adoleſcentulum,
Item te ego faciam.

Neque

Neque enim Peliam Medea, ſed Æſonē è ſene iuuenem reddidit: cùm autem recepiſſet, idem ſe facturam Peliæ; effecit, vt infelix ſenex natarum ſuarum manibus concideretur. quòd ſi coquus ille item feciſſet iuuenem Ballionem, vt Medea Peliam fecerat; non ſanè bonam neque expetendam operam ei dediſſet. fieri etiam poteſt, vt perſonæ ſeruierit: & cùm loquentem induxiſſet hominem ſordidum & abiectum, de induſtria perperam ab eo narrari veterem illam fabulam fecerit. Quòd ſi Ciceronis etiam illud è Catone maiore ita legendum eſt (vt ſanè legendum puto.) *Quò quidem me proficiſcentem haud ſanè quis facilè retraxerit: nève tanquam Peliam recoxerit*: nimirum tale aliquid hîc quoque comminiſcendum eſt. nam aut decorum id & cōſentaneum Catoni credidit: quòd & memoria vacillare *γεροντικόν ἐστιν*: & interdum habet aliquid grauitatis in magnis viris minus accurata fabularum & talium rerum cognitio: aut hoc quoque inter *μνημονικὰ* Ciceronis *ἁμαρτήματα* numerandum eſt.

Euripidem aliter, quàm ceteros omnes, de Helenæ ſydere locutum.

CAP. XI.

DE ſydere Helenæ nō idem ab omnibus traditum eſt. Plinius quidem libro ſecundo Naturalis hiſtoriæ, de eo, vt nauigantibus exitioſo, locutus eſt. nam cùm geminas illas flamas, quæ Caſtoris ac Pollucis eſſe putabantur, ſalutares ac proſperi curſus prænuncias eſſe dixiſſet: *Harum*, inquit, *aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatam Helenam ferunt.* Solinus quoque cùm expoſuiſſet multa mala, quæ menſtruus mulierum efficeret cruor: *Habet*, inquit, *planè id ſolùm ſalutare, quòd auertit ſidus Helenæ pernicioſiſſimū nauigantibus.* Papinius quoque idem de illis fulgoribus ſentire ſe oſtendit hoc verſu:

—— cum iam damnata ſororis
Igne Teraphnæi fugerunt carbaſa fratres.

Quinetiam Franciſcus Vicomercatus Ariſtotelis Meteorologica exponens, & cur Caſtor ac Pollux ſalutares eſſent, & cur diri ominis Helena, cauſſas, vt in eiuſmodi re, ſatis probabiles reddidit. At Euripides tamē in Oreſte ſalutarem eam nautis eſſe pronunciat. Ita enim de ea Apollinem loquentem facit.

Ζηνὸς γὰρ οὖσαν ζῆν νιν ἄφθιτον χρεών.
Κάστορί τε Πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
Σύνθακος ἔσται, ναυτίλοις σωτήριος.

Emen-

Emendatus Plinij locus.

CAP. XII.

REDVNDARE videtur vox, *voluptatibus* apud Plinium libro xiiij vbi de natura vini agitur. cùm enim vulgò ita legatur, *Prorsus vt iure dici poſſit, neque viribus corporis vtilius aliud, neque aliud voluptatibus perniciosius, ſi modus abſit:* melior videtur fore ſententia, ſi ea, quam dixi, vox deleatur. hoc enim dicet: immodico vino maximè debilitari corporis vires. quod & Lucilius dixerat his verſibus:

Scito etenim bene longinquum mortalibu' morbum
In vino eſſe. vbi qui inuitauit dapſilius ſe.

Et Theognis:

Οἶνος πινόμενος πουλὺς κακός ἢν δέ τις αὐτὸν
Πίνῃ ἐπισταμένως οὐ κακὸς ἀλλ' ἀγαθός.

Et Panyaſis:

Ὡς οἶνος θνητοῖσι θεῶν πάρα δῶρον ἄριστον,
Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπέρμετρος δὲ χερείων.

ſed & libri teſtimoniorum pleni ſunt, & exemplorum plena vita. illud tamen, *voluptatibus*, quod nos expungendum eſſe credimus, & Hermolaus, & Politianus agnoſcunt.

Emendatus verſus quidam Horatianus.

CAPVT XIII.

HORATII verſus hi ſunt è libro Odarum tertio,

Teſtis mearum centimanus gigas
Sententiarum notus, & integra
Tentator Orion Diana
Virginea domitus ſagitta.

Eamq. ſcripturam veteres Grammatici comprobant: qui etiam centimanum gigantem Briareum accipiunt. ego autem in quibuſdam non contemnendæ auctoritatis libris ſcriptum reperio, non *gigas*, ſed *Gyges*. & ſanè de Gyge illud etiam apud Ouid. legere memini.

Sphyngaq;, & Harpyias, ſerpẽtipedesq; gigãtes,
Centimanumq; Gygen, ſemibouemq; virum.

Heſiodus quoque Cæli & Terræ filios facit Cottum, Briareum, & Gygen, centenis ſingulos manibus, quinquagenis capitibus metuendos:

Ἄλλοι δ' αὖ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο
Τρεῖς παῖδες μεγάλοι καὶ ὄμβριμοι, οὐκ ὀνομαστοί,
Κόττος τε Βριάρεώς τε, Γύγης θ' ὑπερήφανα
τέκνα.
Τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων ἀίσσοντο
Ἄπλαστοι, κεφαλαὶ δὲ ἑκάστῳ πεντήκοντα
Ἐξ ὤμων ἐπέφυκον.

Sed & iampridem admonui, ſcriptum eſſe in quibuſdã veteribus libris, Gyas: meq. de eo amplius quærendum putare.

quan-

quanquam enim mihi nouum erat illud nomen: tamen ne eam quidẽ varietatem aut diſſimulandã, aut contemnendã eſſe ducebã. Nuper ergo cùm Apollodori bibliothecã, quæ tũc primùm in meas manus venerat, percurrerem: in ipſo ſtatim principio hæc repperi: Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσε κόσμου. γήμας δὲ γῆν, ἐτέκνωσε πρώτους τοὺς ἑκατόγχειρας προσαγορευθέντας, Βριάρεων, Γύην, Κοῖον. quæ verba ita reddidit Benedictus Ægius Spoletinus: Cælus primus orbis vniuerſi imperio præfuit. qui ducta vxore Tellure priores ex ea filios ſuſtulit, quos Centimanos appellarunt, Briareum, Gyan, ac Cœũ. quin & apud Heſiodũ in iis, quos citaui, verſibus, quædã optimæ notæ exemplaria non Γύγης, habent, ſed Γύης.

Correcti apud Ciceronem Ennij verſus.

CAP. XIIII.

ENNII verſus de Q. Fabio Maximo ita vulgò apud Ciceronem leguntur:

Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.
Non ponebat enim rumores ante ſalutem.
Ergo poſtq; magisq; viri nunc gloria claret.

ſed in multis veteribus libris eorum poſtremus ita ſcriptus eſt,

Ergo magisq; viri nunc gloria claret.

vt valdè verear, ne quis, vt verſum, ad cuius menſuram aliquid deeſſe videbat, expleret, de ſuo addiderit illud, *poſtq;*. ego autem potius crediderim, illud, *magisq;*, geminandum eſſe. non rarò enim contigit, vt eæ voces, quæ geminandæ erant, ſemel tantùm ab imperitis librariis ponerentur. notum eſt autem, magis magis, & magis magisque, ſæpe ab antiquis ſcriptoribus dici, pro quo Ennius fortaſſe dixerit, magisque magisque. vt ſit ſimile illi Catulliano:

Omnibus inq; locis celebretur fama ſepulti:
Clareſcatq; magis mortuus atque magis.

Ecquid adhibenda ſint in conuiuiis, acroamata, an minus.

CAPVT XV.

RECTE ne faciant an ſecus, qui tibicines, aut citharœdos, aut alia id genus acroamata in conuiuiis adhibent, meritò vt dubitari poſſe videatur, duorum in philoſophia ſummorum hominum hac de re, vt videtur, diſſentiendum facit auctoritas. Nam apud Platonem in Protagora, Socrates abiectos modò, & imperitos, & circumforaneos homines id facere ſolitos dicit: qui cùm eam vim nō habeāt, vt vrbana aliqua & eleganti collo-

collocutione tẽpus illud epularis accubationis traducere, & mutuis ſermonibus animos ſuos hilarare poſſint, eius rei remedium à mimis, & ab hiſtrionibus, & à vocum fidiúmve cantibus petunt. at quas ad epulas boni & eruditi conuiuæ conuenerint, in eis neque tibicinam, neque pſaltriam audiri, neque ſaltatricem ſpectari vllã: ablegatis eos eiuſmodi nugis atque ineptiis, modeſtè inter ſe & hilarè colloqui: neque vnquã deeſſe ipſis de quo ſermones iucundiſſimos conferant, etiam ſi multam in noctem conuiuium producatur. itaque ex illo nobili apud Agathonem cõuiuio eiicitur tibicina, & aut ſibi, aut mulieribus canere iubetur. At herculè alumnus eiuſdem diſciplinæ Xenophon in id conuiuium in quo & Socrates eſſet, & Antiſthenes, & alij ſapientia præſtantes viri, non modò Philippum excitandi riſus artificem induxit, verùm etiam ſublatis epulis, Syracuſanum illum comeſſatorem cum tibicina, & ſaltatrice, & formoſo puero, qui & ipſe tum ſaltando, tum fidibus canendo, ſumma eos, qui aderant, voluptate perfunderet. In Homericis etiam epulis & Phemius canit, & Demodocus, & in Virgiliano Iopas. ſed hæc for-

fortaſſe aliquis, intemperantium procorũ, & luxurioſi regis, & reginæ iam tum amoris telo percuſſæ dixerit eſſe conuiuia. Quid quòd epulantibus diis, canere Apollinem & Muſas ferunt? Nam Euripidi quidem ſententiam mirari ſæpe ſoleo: qui non in conuiuiis, ſed in luctu potius Muſicam adhibendam eſſe cenſet: quòd conuiuia ſatis ipſa per ſe læta ſint: in luctu autem quærendum ſit aliquid, quo minuatur dolor. Ego verò ſi vſquam, inter pocula maximè, talibus blandimentis & relaxationibus animi locum eſſe duco: neque, dum ea moderatio retineatur, vt turpitudo omnis & obſcœnitas abſit, cauſſam video vllam, cur in menſa aut comœdum auerſari, aut aulœdum, fidicinémve refugere ſapiens debeat. nam ſi ſemper tam facundi ac diſerti conuiuæ cõtingerent, quàm illi ſunt Platonici: tum fortaſſe nõ immeritò talia omnia excluderentur. quod enim eſſe poteſt tam mirabile acroama, quod non collatũ cum illorum ſermonibus ſordeat? quos équidem arbitror, ſi Apollinem vidiſſent ipſum cum lyra & plectro ingredientem, vno ore omnes oraturos fuiſſe, vt aut abſcederet, aut ne cantu ſuo ſermones abrũperet inſtitutos.

Et

Et tamen, niſi valdè fallor, non multò turpius fuiſſet, tibicinæ alicuius cantum audire, quàm vel orationem Ariſtophanis, vel ea quæ de Socratis temperantia, ebrius Alcibiades intẽperãtiſſimè narrat.

Correctus locus è ſecundo De Diuinatione.

CAP. XVI.

TOTAS *noctes ſomniamus: neque vlla ferè eſt, qua non dormiamus: & miramur aliquando id, quod ſomniauimus, euadere?* Ciceronis hæc verba ſunt è ſecundo libro De Diuinatione, exagitantis vanitatem ſomniorum, & negantis, ſi quædam ſomnia euentus comprobet, ex eo effici, vt ne ſomnia pro ſomniis habẽda ſint. nam in tanta copia & varietate, magis mirum foret, ſi nihil vnquam eorum quæ per quietem videntur, eueniret. quãquam autem, vt ego Ciceronis verba recitaui, ita in omnibus, quos vidi, libris leguntur: tamen excuti hoc mihi non poteſt, quin deprauata illa, & ad hũc modum corrigenda ſint: *Totas noctes dormimus: neque vlla ferè eſt, qua non ſomniemus: & miramur, aliquando id, quod ſomniauimus, euadere?* Quod quidem ita mihi perſpicuum videtur, vt ne confirmatione

fortaſſe aliquis, intemperantium procorũ, & luxurioſi regis, & reginæ iam tum amoris telo percuſſæ dixerit eſſe conuiuia. Quid quòd epulantibus diis, canere Apollinem & Muſas ferunt? Nam Euripidi quidem ſententiam mirari ſæpe ſoleo: qui non in conuiuiis, ſed in luctu potius Muſicam adhibendam eſſe cenſet: quòd conuiuia ſatis ipſa per ſe læta ſint: in luctu autem quærendum ſit aliquid, quo minuatur dolor. Ego verò ſi vſquam, inter pocula maximè, talibus blandimentis & relaxationibus animi locum eſſe duco: neque, dum ea moderatio retineatur, vt turpitudo omnis & obſcœnitas abſit, cauſſam video vllam, cur in menſa aut comœdum auerſari, aut aulœdum, fidicinémve refugere ſapiens debeat. nam ſi ſemper tam facundi ac diſerti conuiuæ cõtingerent, quàm illi ſunt Platonici: tum fortaſſe nõ immeritò talia omnia excluderentur. quod enim eſſe poteſt tam mirabile acroama, quod non collatũ cum illorum ſermonibus ſordeat? quos équidem arbitror, ſi Apollinem vidiſſent ipſum cum lyra & plectro ingredientem, vno ore omnes oraturos fuiſſe, vt aut abſcederet, aut ne cantu ſuo ſermones abrũperet inſtitutos.

Et tamen, niſi valdè fallor, non multò turpius fuiſſet, tibicinæ alicuius cantum audire, quàm vel orationem Ariſtophanis, vel ea quæ de Socratis temperantia, ebrius Alcibiades intẽperãtiſſimè narrat.

Correctus locus è ſecundo De Diuinatione.

CAP. XVI.

TOTAS *noctes ſomniamus: neque vlla ferè eſt, qua non dormiamus: & miramur aliquando id, quod ſomniauimus, euadere?* Ciceronis hæc verba ſunt è ſecundo libro De Diuinatione, exagitantis vanitatem ſomniorum, & negantis, ſi quædam ſomnia euentus comprobet, ex eo effici, vt ne ſomnia pro ſomniis habẽda ſint. nam in tanta copia & varietate, magis mirum foret, ſi nihil vnquam eorum quæ per quietem videntur, eueniret. quãquam autem, vt ego Ciceronis verba recitaui, ita in omnibus, quos vidi, libris leguntur: tamen excuti hoc mihi non poteſt, quin deprauata illa, & ad hũc modum corrigenda ſint: *Totas noctes dormimus: neque vlla ferè eſt, qua non ſomniemus: & miramur, aliquando id, quod ſomniauimus, euadere?* Quod quidem ita mihi perſpicuum videtur, vt ne confirmatione

tione quidem egeat. aliorum tamen iudicium facio.

Semiramis quo aſtu ad regnum peruenerit.
CAP. XVII.

VAFRA in primis & aſtuta ratione ad regnum ex humili & abiecta cõditione perueniſſe Semiramis dicitur. quæ hiſtoria cùm haud ita multis nota ſit, neque Latinis, quod ſciam, litteris prodita, referetur à me ita, vt ſcriptam in Græcorum Commentariis repperi. Aiũt igitur eam initio vernæ cuiuſdam regij ancillam, ac cõcubinam fuiſſe. in quam cùm aliquando incidiſſet rex Ninus, forma ipſius & lepore captus, amare cœpit. obſecuta regi mulier, ita eum ſibi paulatim ſtupri cõſuetudine aſtrinxit: vt nihil eſſet tantùm, quòd aut à rege petere non auderet Semiramis, aut petenti rex auderet negare. Ergo cùm aliquando iniecíſſet in ſermone, quiddam ſe valdè cupere, rexque eam, quicquid tandem illud eſſet, apertè ac liberè proferre iuſſiſſet: Cuperem, inquit, hoc mihi à te tribui, vt vnum modò diem ſedere mihi liceret in ſolio tuo, & ius dicere: vtque omnes toto illo die, quemadmodum tibi faciunt, ita mihi obtemperarent. Riſit rex: & quod

& quod petebatur, conceſſit. nec mora. edicitur, vt certo quodam die omnes Semiramidi dicto audientes ſint. ita regi placere: eã illo die, regio imperio ac poteſtate præeſſe omnibus. vbi ille aduenit dies: mulier regio cultu in ſolio aſſedit. fit cõcurſus maximus. illa de principio, experiendi cauſſa, quædam haud magni momenti imperat. vbi ſeriò omnes ſibi omnibus in rebus parêre vidit, iubet ſatellitibus, ac ſtipatoribus corporis regij, vt regem ipſum comprehendant. comprehenditur. vt vinciant. vincitur. vt interficiant. interficitur. ita imperium ex diurno diuturnum efficitur. hæc eſt, quæ Babylonem muris latericiis cinxit: cuius horti illi penſiles tantam admirationem habuerunt: quæ cum equo concubuiſſe dicitur: quæ poſtremò, cùm filij quoque ſui concubitum petiiſſet, ab eo trucidata memoratur.

Vt honorem *Latinis, ita Græcis* ὄνειδος *&* κλέος *ambigua vocabula eſſe.*

CAPVT XVIII.

SIGNIFICATIONIS ambiguæ verbum eſſe *honorem*, tradidit Gellius: idque probauit his verbis ex Oratione Q. Metelli Numidici de triumpho ſuo:

Qua

Qua in re quantò vniuerſi me vnum anteſtatis, tantò vobis, quàm mihi, maiorem iniuriam atque contumeliam facit, Quirites. & quantò probi iniuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradunt: tantò ille vobis, quàm mihi, peiorem honorem habuit. Nam me iniuriam ferre, vos facere vult, Quirites: vt hîc conqueſtio, iſtic vituperatio relinquatur. Eodem autem modo Græci quoque ὄνειδος, cùm feré in infamiæ ac turpitudinis ſignificatione ponatur: non nunquam tamen pro gloria accipiunt. vt,

Καλόν γε μοι τοὔνειδος ἐξωνείδισας. &,
Θήβαις κάλλιστον ὄνειδος. &,
Καλόν γ᾽ ὄνειδος τῷ νεωστὶ νυμφίῳ.

Sed & κλέος non nunquam in malã partem accipitur. idque non ex eo tantùm intelligi poteſt, quòd apud Homerum ſæpe legitur καλὸν κλέος: vt ex eo coniiciamus, eſſe etiam aliquod κλέος οὐ καλόν: ſed multò magis ex hoc Euripidi verſu, quem apud ipſum dicit Helena:

Οὔπω νιν Ἑλένης αἰσχρὸν ὤλεσε κλέος:

In illis autem Metelli verbis neſcio, an illud annotare debeam: *facere contumeliã*, quod loquendi genus Cicero in Antonio reprehenderat, legi. ſed & apud Plautum, & apud Terentium crebra illius exempla ſunt. Neq. tamen iniuria notauerat

uerat Antoniū Cicero: quod vulgò creditur. nam Antonius ita dixerat, *facere contumeliam*, vt facere damnum, aut facere iacturam dicimus. quo modo nunquam quiſquam, opinor, præter eum locutus reperietur.

Correctus locus ex Oratione Ciceronis pro Domo ſua.

CAPVT XIX.

VOCABVLVM, *actus*, pro eo quod Græci dicunt ἐνέργειαν, planè barbarum eſt, & priſcis illis temporibus, quibus Romani ſermonis integritas viguit, inauditum. eo tamen non nullos vti video, & quidem eorum, qui ſe non Latinè modò, ſed etiam, ſi diis placet, Ciceronis more loqui putant. Decipiuntur autem præcipuè corrupto quodā loco ex Oratione pro domo ſua ad pontifices: quem emendare inſtitui: vt iſti, qui ſe è Nizolij libro germanos Cicerones eſſe credunt, errore hoc ſuo liberentur. Non enim ita locus ille legendus eſt: *Omnem diu collectam vim improborum, qua inueterata compreſſo odio atque tacito iam erumpebat in actum, tam audaces duces, excepi meo corpore.* Sed hoc modo, vt in antiquis libris eſſe, homines certi & fide digni affirmant:

P.

Omnem diu collectam vim improborum, quæ inueterata compreſſo odio atque tacito iam erumpebat, nacta tam audaces duces, excepi meo corpore.

Correctus locus è ſecundo De Finibus.

CAP. XX.

EIVSDEM generis eſt *odorilicium*: quæ inepta vox, & nihil planè ſignificãs, ita inſedit in loco quodam è ſecũdo De Finibus, vt omnes propè iam libros occuparit. ita enim ibi legitur: *Aſſint etiam formoſi pueri, qui miniſtrent. reſplendeat his veſtis, argentum, odrilicium, locus ipſe.* at in libris veteribus hoc modo: *Aſſint etiam formoſi pueri, qui miniſtrent. reſpondeat his veſtis. argentum, Corinthium æs, aut Deliacum, ædificiũ, locus ipſe.* quæ quin vera ſcriptura ſit, non eſt cur quiſquam dubitandum putet. Itaque ipſum quoque reſplẽdendi verbum mihi quidem valdè ſuſpectum eſt. nam hoc vno loco nitebantur, qui illud, vt Latinum, recipiebant. nunc autem, niſi aliquod aliud teſtimonium reperiatur, videtur ſanè ei quoque lege Papia periculi aliquid imminere. hoc igitur alij cogitabunt.

M. AN-

M. ANT. MVRETI
AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM *illuſtriſſimum.*

VARIARVM LECTIONVM LIBER SEPTIMVS.

Sorores vxores ducere, num apud Athenienſes licuerit.

CAPVT I.

PERELEGANS extat Æmilij Probi ad T. Pōponium Atticum libellus, quo Græcorum imperatorum vitæ mūdiſſimo ac caſtiſſimo orationis genere explicantur. eum nuper cùm animi cauſſa euolueremus, in ipſa ſtatim præfatione, quiddam deprehēdimus quod ſanè mirati ſumus. Negat enim, Cimoni, ſummo Atheniēſium viro,

turpe fuiſſe, ſororem germanam habere in matrimonio: quippe cùm ciues eius eodem vterentur inſtituto. Ego verò de Perſius & aliis quibuſdā barbaris nationibus ſæpè id legeram: de Athenienſibus nihil tale, niſi ab eo, meminerā proditum eſſe. Itaque cùm attentiùs de eo cogitare cœpiſſem, quaſique excutere memoriam meam, recordatus ſum loci cuiuſdam ex oratione, quam antiquiſſimus & nobiliſſimus orator Andocides aduerſus Alcibiadem habuit: qui ex diametro, vt aiunt, cùm eo, quod ab Æmilio dicitur, pugnat. oſtendit enim, eam ipſam fuiſſe cauſſam, cur Cimon in exilium miſſus ſit, tanquam legum cōtemptor. neque quicquam ei profuiſſe, quòd & ipſe Olympia viciſſet, & pater. veteres enim illos, non certaminum, aut victoriarum, ſed legum & inſtitutorum, in iudicando habuiſſe rationem. Andocidis verba ſi quis requirit, hæc ſunt: *Ἀναμνήσθητε δὲ καὶ τοὺς προγόνους ὡς ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἦσαν. οἵτινες ἐξωστράκισαν Κίμωνα διὰ παρανομίαν, ὅτι τῇ ἀδελφῇ τῇ ἑαυτοῦ συνῴκησε· καίτοι οὐ μόνον αὐτὸς ὀλυμπιονίκης ἦν ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μιλτιάδης. ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲν ὑπελογίζοντο τὰς νίκας. οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀγώνων ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἐκεινον αὐτόν.* in vulgatis

gatis tamen libris Κίνωνα, non Κίμωνα legimus: quòd mendum eſſe librariorum puto. ab aliis enim omnibus Cimonem vocari video. Neque pigebit emendare locum quendam è libro ſexto Valerij Maximi, vbi de hoc ipſo Cimone ita ſcriptum eſt: *Cimonis verò incunabula opinione ſtultitiæ fuerunt referta, eiuſdem ſtultitiæ imperia ſalutaria Athenienſes ſenſerunt.* Ego autem non dubito, quin vox, *ſtultitiæ*, è poſteriori loco delenda ſit. Cimonis enim, non ſtultitiæ, dicit imperia Athenienſibus ſalutaria fuiſſe.

De conſuetudine Græcorum nõ adhibendi honeſtas mulieres ad conuiuia virorum. Illuſtratus locus ex Eunucho Terentij: itemq; locus Ciceronis è libro primo in Verrem.

CAPVT II.

IN conuiuiis liberiùs & hilariùs ferè loqui homines ſolent: neque quiſquam ita ſeuerus eſt, qui non inter vinum & epulas tum iocetur interdum ipſe, tum libenter iocantes alios audiat. fieri autem vix poteſt, quin vacuo & ſoluto animo iocantibus non nunquam parũ verecundum aliquid excidat: quodque ſi alibi

diceretur, reprehenſione merita non careret: quocirca prudenter olim Græcorum conſuetudo muliebrem ſexũ à conuiuiis amouerat: neque vlla in virorum ſympoſiis accumbebat mulier, niſi quæ quiduis non audire modò, verumetiam perpeti poſſet. videbant enim alioqui fore, vt aut matronalem virginalémve pudorem libertas iocantium offenderet, aut iocandi libertatem illius habita ratio retardaret. Inde igitur eſt, quòd cùm apud Terentium Thraſo introduci iuſſiſſet in cõuiuium Pamphilam, indignata Thais, minimè inquit, gentium. In conuiuium tu illam? quòd enim ſuis integram eam ac pudicam reddere ac reſtituere cupiebat, vix id conſequi poſſe videbatur, ſi hoc, quod poſtulabat miles, paſſa eſſet. Ex eadem etiam conſuetudine intelligendum eſt, id quod apud Ciceronem libro primo accuſationis legitur. *Poſteaquàm ſatis calere res Rubrio viſa eſt: Quæſo, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intrò vocari iubes? homo, qui & ſumma grauitate, & iam id ætatis, & parens eſſet, obſtupuit hominis improbi dicto. inſtare Rubrius. tum ille, vt aliquid reſponderet, negauit, moris eſſe Græcorum, vt in conuiuio virorũ accumberent mulieres. hic tum alius ex alia parte.* *Enim-*

Enimuerò ferendum hoc non eſt. vocetur mulier. & ſimul ſeruis ſuis Rubrius, vt ianuã clauderent, & ipſi ad fores aſſiſterent, imperat. Quòd vbi ille intellexit, id agi, atque id parari, vt filiæ ſuæ vis afferretur, ſeruos ſuos ad ſe vocat: his imperat, vt ſeipſum negligant, filiam defendant. Nam quòd non nullos cetéroqui non ineruditos homines opinari video, id tum à Philodamo pro tempore confictum eſſet quantopere in eo fallantur, vel de his, quæ ſubiiciam, nobiliſſimis oratoris Iſæi, quẽ veteres Demoſthenicę in dicendo facultatis fontem vocarunt, verbis cognoſci poteſt. ita enim loquitur in oratione, qua de Pyrrhi cuiuſdam hereditate contenditur. Καίτοι οὐδ᾽ ἤπου γε ἐπὶ γαμετὰς γυναῖκας οὐδεὶς ἂν κωμάζειν τολμήσειεν, οὐδὲ αἱ γαμεταὶ γυναῖκες ἔρχονται μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὰ δεῖπνα, οὐδὲ συνδειπνεῖν ἀξιοῦσι μετὰ τῶν ἀλλοτρίων, καὶ ταῦτα μετὰ τῶν ἐπιτυχόντων. Romani autẽ innuptas modò virgines, quòd quidem ſciam, à conuiuiis amouebant: quòd hæc Varronis verba oſtendunt: *Virgo de conuiuio abdicatur ideò, quòd maiores noſtri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerunt.*

Euripidis locus in Medea correctus & declaratus.

CAPVT III.

INTERPOSITA iuſiurandi religio in obſeruandis conuentionibus homines plerúnque diligentiores facit. quanquam enim boni viri eſt fidem ſeruare etiam nullo eiuſmodi vinculo alligatā: contingere tamē videmus, vt ſæpè cauſſam aliquam reperiant, qui ea quæ receperunt, præſtare nolunt: cùm in iis qaæ affirmatè quaſi deo teſte promiſſa ſunt, nemo id facere, niſi planè impius, ſoleat. itaque prudenter & callidè apud Euripidem Medea, cùm Ægeus tutum ei apud ſe hoſpitiū fore promiſiſſet: non temerè tamen ei ſtatim fidem habere vult: ſed illud ipſum iureiurando ſibi confirmari petit. quod cùm ille miraretur, quærerétque ex ea, an non ſibi fideret: ita vafra & aſtuta mulier reſpondens inducitur:

> Πέποιθα. Πελίου δ' ἐχθρός ἐστί μοι δόμος,
> Κρέων τε· τούτοις δ' ὁρκίοισι μὲν ζυγεὶς,
> Ἄγουσιν οὐ μεθεῖς ἂν ἐκ γαίας ἐμέ.
> Λόγοις δὲ συμβὰς, καὶ θεῶν ἀνώμοτος,
> Φίλος γένοι' ἂν, κ' ἀπικηρυκεύμασιν
> Οὐκ ἂν πίθοιο. τἀμὰ μὲν γὰρ ἀσθενῆ,
> Τοῖς δ' ὄλβος ἐστὶ, καὶ δόμος τυραννικός.

qui quidem verſus & aliquot locis deprauati vulgò leguntur, & à Scoliaſte, mea quidem ſententia, non intelliguntur.

tur. ego igitur ita eos interpretor. Fido équidem tibi. ceterum inimica mihi eſt Peliæ domus : itẽq; Creon. τούτοις δ', nempe Peliæ & Creonti : ἄγουσιν ἐμὲ ἐκ γαίας, ſi venerint, cupientes me à finibus tuis abducere: οὐ μεθεῖς ἄν, tu id nō permittes, neque me eis trades: ſiquidem iureiurando fidem mihi tuã obligaueris. At ſi nudis tantùm ſermonibnsmecum conueneris: (hoc enim eſt, λόγοις δ' συμβὰς) neq; deos teſtes adhibueris : tum te fortaſſis amicè cum illis geres, neque ſtabis iis, quæ inter nos conuenta erunt. ea enim vocat ἐπικηρυκεύματα. addit deindè cauſſã probabilem, cur vereatur, ne ita eueniat. Cùm autem vulgò legatur μεθεῖσαν, aut μεθεὶς ἄν, vbi ego legendum cenſeo, μεθεῖς ἄν: & ἐνώμοτος, vbi ego, ἀνώμοτος: quantam ea res ἀμηχανίαν Scholiaſtę obiecerit: quamq́. longè eum à poëtæ ſententia abduxerit: dicerẽ, ſi liberet oſtentare me in exagitãdis aliorum erroribus. nunc eo ingenio ſum, vt id, quod mihi verum videtur, nudè ac ſimpliciter proponere, ſatiùs ducam.

Quid interſit inter imperium patris & domini. Emendati Afranij verſus apud Gellium.

CAP. IIII.

MVLTVM intereſſe inter imperium patris & domini, longeque alia ratione regendos eſſe liberos, alia ſeruos, multi & philoſophi & poëtæ veteres tradiderunt. nam ſeruilis quidem animus, naturali quodam dominorum odio imbutus, coërceri ferè, niſi malo, nō poteſt. liberi, quos cum parentibus arctiſſimo caritatis vinculo natura copulauit, officiis ſunt, & obſequio, & beneuolētia deuinciendi. ſed habendus diligenter eſt modus. neque enim laudādi ſunt, qui ita indulgenter filios habent, vt ad omnia eorum peccata conniueant: qualis à Terentio inducitur Mitio: multoque minus ſi qui ſe eis præbent inhoneſtarum libidinū adminiſtros, &, quod ait apud Euripidem Medeæ nutrix, *ἡμαρτηκόσι κύπριν συνεγκομίζουσι*. Vt fugiamus enim proponuntur illa in theatris, non vt imitemur.

Omnes parentes Libane liberis ſuis
Obſequelā facient, qui auſcultabunt mihi: (lo.
Quippè q mage amico vtātur gnato, & beneuo-
Atq; ego me id facere ſtudeo: volo amari à meis.
Volo mei patris me ſimilem. qui, cauſſa, mea,
Nauclerio ipſe ornatu per fallaciam,
Quam amabam abduxit à lenone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis ſycophantias
Struere,

Struere, & beneficiis me emere gnatū ſuū ſibi.
Eos me decretumſt perſequi mores patris.
Nam me hodie orauit Argyrippus filius,
Amanti vt facerem argenti copiam ſibi.
Et id ego percupio obſequi gnato meo.
Volo amori obſecutū illius volo amet me patrē.
Flagitioſa quidem illa ſunt, & à paterna lenitate nimiū quantum abhorrentia, an verò ſi quis pater filium aut brachio, aut crure, aut aliqua corporis parte debilitet, inutilemq́. reddat, teter & immanis habeatur: qui animū, quo nihil eſt diuinius detorquebit, deprauabit, corrūpet, hūc lenem, atque indulgentem putemus? ego verò immitem potiùs, & crudelē nominauerim. non herclè minus, quàm ſi deſipienti ac deliranti, & mentis vitio mortiferum venenum petenti pro cibo, præbeat, eiq́ue ſe nihil negare poſſe dicat. Satis ſit errantes admonere, & admīſta blā̃ditiis ſeueritate in viam reducere, lapſos erigere, ignoſcere: nō ſæuire, nō domo excludere, non in manicis & compedibus habere: præcipitare quidem labantes, & ſuaptè ſponte ruentes in exitium impellere, non comitatis eſt, neque clementiæ, ſed crudelitatis, & demētiæ: neque hoc qui faciunt, benigni patres, ſed importuniſſimi filiorum ſuorum hoſtes
ſunt

ſunt iudicandi. Pari quoque propemodùm in vitio ſunt, qui ad illã ſummam veritatis normam exigere omnia, quæ à liberis fiunt, volunt: neque fas putant, inconſultam illam & improuidam ætatem vſquam offendere, & illectam blanditiis voluptatum à rationis præſcripto deflectere: cùm ſenes quoque ipſos, quibus multò facilius eſt domitas & compreſſas libidines habere, non nunquam tamen abripi earum æſtu, neque ὀρθὰν τὰν ναῦν perpetuò tenere poſſe videamus. Illi ergo ſuperiores à filiis pro amore contemptum ferunt. nunquam enim contemptum cognita nequitia effugit. hi, quibus, naturæ lege, vita ipſa cariores eſſe debuerãt, eis inuiſos ſe, odioſóſque reddunt: & illud conſequuntur, vt filij paternæ vitæ finem, ſuæ principium putent fore. Iam qui ne liberis quidem carus ſit, eum conſentaneum eſt, ne ceteræ quidẽ familiæ carum eſſe. Cui autem dulce quicquam eſſe poſſit in vita, qui ſe viuere tota ſua domo norit inuita?

Θάνοιμ᾽ ἂν, εἴ με πάντες εὔχονται θανεῖν.

ait ille. non malè. nam quid miſerius, quàm ita viuere, vt neminem videas, qui te ſaluum velit? quòd conſequuntur illi, vt dixi, qui metu potius, quàm reue-

rentia

rentia quadam, filios in officio continendos putant. Itaq; præclarè Afranius.

Horumce parentum eſt vita bilis liberis,
Qui malunt metui, quàm vereri ſe à ſuis.

cuius verſus eò libẽtiùs adduxi, vt emẽdarem. apud Gellium enim mirabiliter deprauati leguntur. Quare neque exultanti iuuenũ libidini frena laxanda ſunt: neque ferox ætas duriore, quàm par eſt, imperio magis etiam exaſperanda: ſed ea vtendum dexteritate, vt ij, qui reprehenduntur ipſi, non odio ſui, ſed amore potius & beneuolentia id fieri ſentiant: omninoq́ue ita temperanda omnia, vt & ab odio ſeueritatem comitas vindicet, & à contemptu ſeueritas comitatem.

Emendatus Varronis locus, qui citatur à Nonio.

CAPVT V.

ASSE *vinum: aſſe pulmentarium. ſed eas, quò natura aurigatur, non neceſſitudo.* Ita planè citantur hæc verba Varronis à Nonio: niſi quòd librariorum vitio, *ſideas*, coniunctè legitur pro, *ſed eas*. Mirum eſt autem, Victorium, qui hæc verba diligenter conſiderauit, eorumq́ue ſententiam ſatis commodè expoſuit, non vidiſſe, magnum in eis adhuc hærere vitium, idq́ue tale, vt ſententiam planè

abſur

tinguam ſeni. & viuere, ab iis, quæ animata ſunt, ad ignem transfertur. Plautus:
Nam ſi ignis viuet, tu extinguere extemplò.
& Horatius *viuas lucernas* dixit, *accenſas:*
Viuæq; producent lucernæ,
Dum rediens fuget aſtra Phœbus.
quòd autem mihi rarum in primis viſū eſt, etiam interfectum torrem pro extincto, Accius dixit. eius enim extant hi verſus Meleagro:
Tum ſuum vitæ finem, ac fati internecionē fore
Meleagro, cùm torris eſſet interfectus flameus.

Correctus locus è primo Rhetoricorum Ariſtotelis. item locus Callimachi ex hymno in Apollinem.

CAP. VII.

ARISTOTELES libro primo De Arte dicēdi, vbi felicitatis partes percenſet, *εὐγηρίαν*, id eſt, vt Victorius eruditè & eleganter interpretatur, bonam commodamque ſenectutem in eo poſitam eſſe dicit, vt & tardè ſeneſcat quis, & ſine dolore ac moleſtia ſeneſcat: nam neque quem citò deſerit iuuentus, feliciter ſeneſcere dicendus eſt, neque is, cuius ingraueſcentem ætatem magni dolores moleſtiæque comitantur. In iis autem verbis, quæ ſtatim apud Ariſtotelem ſequun-

quuntur, vitij aliquid ineſſe arbitror: neque Victorij aut ſcripturã, aut interpretationem ea in parte probo. Ille enim legit: Ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν, καὶ τύχης. μὴ ἄνοσος γὰρ ὤν, μηδὲ ἰσχυρὸς, οὐκ ἔσται ἀπαθὴς, οὐδ' ἄλυπος, καὶ πολυχρόνιος, οὔτ' ἂν δυστυχὴς διαμένειν ἄν. quibus ex verbis quam ſententiã efficiat, ex ipſius cõmentario perſpici poteſt. ego autem ita legendum cenſeo: μὴ ἄνοσος γὰρ ὤν, μηδὲ ἰσχυρὸς οὐκ ἔσται ἀπαθὴς. οὐδ' ἄλυπος, καὶ πολυχρόνιος ἂν δυστύχης διαμένειεν ἄν. cùm enim dixiſſet, ad εὐγηρίαν concurrere oportere cùm corporis, tum fortunæ bona: cauſſam ſtatim addidit, cur vtraque neceſſaria eſſent. nam & niſi qui proſpera vtatur valetudine, integriſque ſit corporis viribus, is vt ἀπαθὴς ſit, fieri prorſus non poteſt: & cui parum amica fortuna ſit, neque vacare moleſtiis poterit, neque diu viuere. multa enim fortuitò obiici poſſunt, quæ partim magnas & graues moleſtias afferant, partim etiam vitæ ſpatium contrahant. hoc eſt igitur quod ait, αὐδυστύχης οὔτε ἄλυπον, οὔτε πολυχρόνιον διαμένειν οἷόν τε εἶναι. Eodem propè modò memini correctũ olim eſſe ab Io. Aurato, homine doctiſſimo, mihiq. amiciſſimo, versũ quendam Callimachi ex hym-

hymno in Apollinem: qui cùm vulgò ita legatur:

Οὐδ' ὁ χορὸς τὸν Φοῖβον ἐφ' ἓν μόνον ἦμαρ ἀείσει.
Ἐστι γὰρ εὔυμνός τις. αὖ οὐρέα Φοῖβον ἀείδει.

legendus eſt, vt is, quem modò dixi, vir eruditiſſimus admonuit, hoc modo:

Ἐστι γὰρ εὔυμνος. τίς αὖ οὐ ῥέα Φοῖβον ἀείδοι:

hoc enim dicit poëta, neminẽ eſſe vſque eò rudem & indiſertum, cui non facillimum ſit laudare Apollinem. nam ita multa in eo laudanda eſſe, vt nemini, ne infantiſſimo quidem, qui eum celebrare inſtituerit, deeſſe poſſit oratio.

Conatus emendandi duos locos è tertio libro Ariſtotelis De Arte dicendi.

CAP. VIII.

SVMMVM ſtudium adhibere debent, quicunque aliquid dicendo perſuadere meditantur, in ipſo dicendi artificio occultando & obtegendo. natura enim comparatum eſt, vt facilius aſſentiamur iis, qui ita vti naturæ impetus fert, loqui videntur, quàm illis, à quibus naturalem illum curſum arte quadam inflecti opinamur. etenim veritatis, vt ait Euripides, ſimplex eſt oratio. quo fit, vt quicunque ab illa naturali ſimplicitate diſcedunt, veniant nobis in ſuſpicionem, quaſi decipere nos, ac circunſcribere moliantur.

diceretur, reprehenſione merita non careret: quocirca prudenter olim Græcorum conſuetudo muliebrem ſexũ à conuiuiis amouerat: neque vlla in virorum ſympoſiis accumbebat mulier, niſi quæ quiduis non audire modò, verumetiam perpeti poſſet. videbant enim alioqui fore, vt aut matronalem virginalémve pudorem libertas iocantium offenderet, aut iocandi libertatem illius habita ratio retardaret. Inde igitur eſt, quòd cùm apud Terentium Thraſo introduci iuſſiſſet in cóuiuium Pamphilam, indignata Thais, minimè inquit, gentium. In conuiuium tu illam? quòd enim ſuis integram eam ac pudicam reddere ac reſtituere cupiebat, vix id conſequi poſſe videbatur, ſi hoc, quod poſtulabat miles, paſſa eſſet. Ex eadem etiam conſuetudine intelligendum eſt, id quod apud Ciceronem libro primo accuſationis legitur. *Poſteaquàm ſatis calere res Rubrio viſa eſt: Quæſo, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intrò vocari iubes? homo, qui & ſumma grauitate, & iam id ætatis, & parens eſſet, obſtupuit hominis improbi dicto. inſtare Rubrius. tum ille, vt aliquid reſponderet, negauit, moris eſſe Græcorum, vt in conuiuio virorũ accumberent mulieres. hic tum alius ex alia parte.*

Enim-

Enimuerò ferendum hoc non eſt. vocetur mulier. & ſimul ſeruis ſuis Rubrius, vt ianuã clauderent, & ipſi ad fores aſſiſterent, imperat. Quòd vbi ille intellexit, id agi, atque id parari, vt filiæ ſuæ vis afferretur, ſeruos ſuos ad ſe vocat: his imperat, vt ſeipſum negligant, filiam defendant. Nam quòd non nullos ceteróqui non ineruditos homines opinari video, id tum à Philodamo pro tempore confictum eſſet quantoperè in eo fallantur, vel de his, quæ ſubiiciam, nobiliſſimis oratoris Iſæi, quẽ veteres Demoſthenicę in dicendo facultatis fontem vocarunt, verbis cognoſci poteſt. ita enim loquitur in oratione, qua de Pyrrhi cuiuſdam hereditate contenditur. Καίτοι οὐδ' ἤπου γε ἐπὶ γαμετὰς γυναῖκας οὐδεὶς ἂν κωμάζειν τολμήσειεν, οὐδὲ αἱ γαμεταὶ γυναῖκες ἔρχονται μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὰ δεῖπνα, οὐδὲ συνδειπνεῖν ἀξιοῦσι μετὰ τῶν ἀλλοτρίων, καὶ ταῦτα μετὰ τῶν ἐπιτυχόντων. Romani autẽ innuptas modò virgines, quòd quidem ſciam, à conuiuiis amouebant: quòd hæc Varronis verba oſtendunt: *Virgo de conuiuio abdicatur idcò, quòd maiores noſtri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerunt.*

Euripidis locus in Medea correctus & declaratus.

CAPVT III.

INTERPOSITA iuſiurandi religio in obſeruandis conuentionibus homines plerúnque diligentiores facit. quanquam enim boni viri eſt fidem ſeruare etiam nullo eiuſmodi vinculo alligatã: contingere tamẽ videmus, vt ſæpè cauſſam aliquam reperiant, qui ea quæ receperunt, præſtare nolunt: cùm in iis quæ affirmatè quaſi deo teſte promiſſa ſunt, nemo id facere, niſi planè impius, ſoleat. itaque prudenter & callidè apud Euripidem Medea, cùm Ægeus tutum ei apud ſe hoſpitiũ fore promiſiſſet: non temerè tamen ei ſtatim fidem habere vult: ſed illud ipſum iureiurando ſibi confirmari petit. quod cùm ille miraretur, quærerétque ex ea, an non ſibi fideret: ita vafra & aſtuta mulier reſpondens inducitur:

Πέποιθα. Πελίου δ' ἐχθρός ἐστί μοι δόμος,
Κρέων τε· τούτοις δ' ὁρκίοισι μὲν ζυγεὶς,
Ἄγουσιν οὐ μεθεῖς ἂν ἐκ γαίης ἐμέ.
Λόγοις δὲ συμβὰς, καὶ θεῶν ἀνώμοτος,
Φίλος γένοι' ἂν, κ' ἀπικηρυκεύμασιν
Οὐκ ἂν πίθοιο. τἀμὰ μὲν γὰρ ἀσθενῆ,
Τοῖς δ' ὄλβος ἐστὶ, καὶ δόμος τυραννικός.

qui quidem verſus & aliquot locis deprauati vulgò leguntur, & à Scoliaſte, mea quidem ſententia, non intelliguntur.

tur. ego igitur ita eos interpretor. Fido équidem tibi. ceterum inimica mihi eſt Peliæ domus: itẽq; Creon. τούτοις δ̓, nempe Peliæ & Creonti: ἄγουσιν ἐμὲ ἐκ γαίης, ſi venerint, cupientes me à finibus tuis abducere: οὐ μεθῆς ἄν, tu id nõ permittes, neque me eis trades: ſiquidem iureiurando fidem mihi tuã obligaueris. At ſi nudis tantùm ſermonibus mecum conueneris: (hoc enim eſt, λόγοις δ̓ συμβὰς) neq; deos teſtes adhibueris: tum te fortaſſis amicè cum illis geres, neque ſtabis iis, quæ inter nos conuenta erunt. ea enim vocat ἐπικηρυκεύματα. addit deindè cauſſã probabilem, cur vereatur, ne ita eueniat. Cùm autem vulgò legatur μεθεῖσαν, aut μεθεὶς ἄν, vbi ego legendum cenſeo, μεθῆς ἄν: & ἐνώμοτος, vbi ego, ἀνώμοτος: quantam ea res ἀμηχανίαν Scholiaſtę obiecerit: quamq. longè eum à poëtæ ſententia abduxerit: dicerẽ, ſi liberet oſtentare me in exagitãdis aliorum erroribus. nunc eo ingenio ſum, vt id, quod mihi verum videtur, nudè ac ſimpliciter proponere, ſatiùs ducam.

Quid inter ſit inter imperium patris & domini. Emendati Afranij verſus apud Gellium.

CAP. IIII.

MVLTVM intereſſe inter imperium patris & domini, longeque alia ratione regendos eſſe liberos, alia ſeruos, multi & philoſophi & poëtæ veteres tradiderunt. nam ſeruilis quidem animus, naturali quodam dominorum odio imbutus, coërceri ferè, niſi malo, nõ poteſt. liberi, quos cum parentibus arctiſſimo caritatis vinculo natura copulauit, officiis ſunt, & obſequio, & beneuolẽtia deuinciendi. ſed habendus diligenter eſt modus. neque enim laudãdi ſunt, qui ita indulgenter filios habent, vt ad omnia eorum peccata conniueant: qualis à Terentio inducitur Mitio: multoque minus ſi qui ſe eis præbent inhoneſtarum libidinũ adminiſtros, &, quod ait apud Euripidem Medeæ nutrix, *ἡμαρτηκόσι κύπριν συνεγκωμίζουσι.* Vt fugiamus enim proponuntur illa in theatris, non vt imitemur.

Omnes parentes Libane liberis ſuis
Obſequelã facient, qui auſcultabunt mihi:
Quippè q mage amico vtãtur gnato & beneuo- *(lo.*
Atq; ego me id facere ſtudeo: volo amari à meis.
Volo mei patris me ſimilem. qui, cauſſa, mea,
Nauclerio ipſe ornatu per fallaciam,
Quam amabam abduxit à lenone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis ſycophantias
Struere,

Struere, & beneficiis me emere gnatũ ſuũ ſibi.
Eos me decretumſt perſequi mores patris.
Nam me hodie orauit Argyrippus filius,
Amanti vt facerem argenti copiam ſibi.
Et id ego percupio obſequi gnato meo.
Volo amori obſecutũ illius volo amet me patrẽ.

Flagitioſa quidem illa ſunt, & à paterna lenitate nimiũ quantum abhorrentia, an verò ſi quis pater filium aut brachio, aut crure, aut aliqua corporis parte debilitet, inutilemq. reddat, teter & immanis habeatur: qui animũ, quo nihil eſt diuinius detorquebit, deprauabit, corrũpet, hũc lenem, atque indulgentem putemus? ego verò immitem potiùs, & crudelẽ nominauerim. non herclè minus, quàm ſi deſipienti ac deliranti, & mentis vitio mortiferum venenum petenti pro cibo, præbeat, eique ſe nihil negare poſſe dicat. Satis ſit errantes admonere, & admiſta blãditiis ſeueritate in viam reducere, lapſos erigere, ignoſcere: nõ ſæuire, nõ domo excludere, non in manicis & compedibus habere: præcipitare quidem labantes, & ſuaptè ſponte ruentes in exitium impellere, non comitatis eſt, neque clementiæ, ſed crudelitatis, & demẽtiæ: neque hoc qui faciunt, benigni patres, ſed importuniſſimi filiorum ſuorum hoſtes

ſunt

ſunt iudicandi. Pari quoque propemodùm in vitio ſunt, qui ad illã ſummam veritatis normam exigere omnia, quæ à liberis fiunt, volunt: neque fas putant, inconſultam illam & improuidam ætatem vſquam offendere, & illectam blanditiis voluptatum à rationis præſcripto deflectere: cùm ſenes quoque ipſos, quibus multò facilius eſt domitas & compreſſas libidines habere, non nunquam tamen abripi earum æſtu, neque ὀρθὰν ταὺ ναῦν perpetuò tenere poſſe videamus. Illi ergo ſuperiores à filiis pro amore contemptum ferunt. nunquam enim contemptum cognita nequitia effugit. hi, quibus, naturæ lege, vita ipſa cariores eſſe debuerãt, eis inuiſos ſe, odioſóſque reddunt: & illud conſequuntur, vt filij paternæ vitæ finem, ſuæ principium putent fore. Iam qui ne liberis quidem carus ſit, eum conſentaneum eſt, ne ceteræ quidẽ familiæ carum eſſe. Cui autem dulce quicquam eſſe poſſit in vita, qui ſe viuere tota ſua domo norit inuita?

Θάνοιμ' ἄν, εἴ με πάντες εὔχοντα θανεῖν.

ait ille. non malè. nam quid miſerius, quàm ita viuere, vt neminem videas, qui te ſaluum velit? quòd conſequuntur illi, vt dixi, qui metu potius, quàm reuerentia

rentia quadam, filios in officio continendos putant. Itaq; præclarè Afranius.

Horumce parentum eſt vita bilis liberis,
Qui malunt metui, quàm vereri ſe à ſuis.

cuius verſus eò libétiùs adduxi, vt emédarem. apud Gellium enim mirabiliter deprauati leguntur. Quare neque exultanti iuuenũ libidini frena laxanda ſunt: neque ferox ætas duriore, quàm par eſt, imperio magis etiam exaſperanda: ſed ea vtendum dexteritate, vt ij, qui reprehenduntur ipſi, non odio ſui, ſed amore potius & beneuolentia id fieri ſentiant: omninoque ita temperanda omnia, vt & ab odio ſeueritatem comitas vindicet, & à contemptu ſeueritas comitatem.

Emendatus Varronis locus, qui citatur à Nonio.

CAPVT V.

ASSE *vinum: aſſe pulmentarium. ſed eas, quò natura aurigatur, non neceſſitudo.* Ita planè citantur hæc verba Varronis à Nonio: niſi quòd librariorum vitio, *ſideas*, coniunctè legitur pro, *ſed eas*. Mirum eſt autem, Victorium, qui hæc verba diligenter conſiderauit, eorumque ſententiam ſatis commodè expoſuit, non vidiſſe, magnum in eis adhuc hærere vitium, idque tale, vt ſententiam planè abſur

tinguam ſeni. & viuere, ab iis, quæ animata ſunt, ad ignem transfertur. Plautus:

Nam ſi ignis viuet, tu extinguere extempulò.

& Horatius *viuas lucernas* dixit, *accenſas:*

Viuæq; producent lucernæ,
Dum rediens fuget aſtra Phœbus.

quòd autem mihi rarum in primis viſũ eſt, etiam interfectum torrem pro extincto, Accius dixit. eius enim extant hi verſus Meleagro:

Tum ſuum vitæ finem, ac fati internecionẽ fore
Meleagro, cùm torris eſſet interfectus flameus.

Correctus locus è primo Rhetoricorum Ariſtotelis. item locus Callimachi ex hymno in Apollinem.

CAP. VII.

ARISTOTELES libro primo De Arte dicẽdi, vbi felicitatis partes percenſet, εὐγηρίαν, id eſt, vt Victorius eruditè & eleganter interpretatur, bonam commodamq́ue ſenectutem in eo poſitam eſſe dicit, vt & tardè ſeneſcat quis, & ſine dolore ac moleſtia ſeneſcat: nam neque quem citò deſerit iuuentus, feliciter ſeneſcere dicendus eſt, neque is, cuius ingraueſcentem ætatem magni dolores moleſtiæq́ue comitantur. In iis autem verbis, quæ ſtatim apud Ariſtotelem ſequun-

hymno in Apollinem: qui cùm vulgò ita legatur:

Οὐδ' ὁ χορὸς τὸν Φοῖβον ἐφ' ἓν μόνον ἦμαρ ἀείσει.
Ἔστι γὰρ εὔυμνός τις. αὖ ὃ ῥεῖα Φοῖβον ἀείδει.

legendus eſt, vt is, quem modò dixi, vir eruditiſſimus admonuit, hoc modo:

Ἔστι γὰρ εὔυμνος. τίς αὖ ὃ ῥεῖα Φοῖβον ἀείδοι:

hoc enim dicit poëta, neminẽ eſſe vſque eò rudem & indiſertum, cui non facillimum ſit laudare Apollinem. nam ita multa in eo laudanda eſſe, vt nemini, ne infantiſſimo quidem, qui eum celebrare inſtituerit, deeſſe poſſit oratio.

Conatus emendandi duos locos è tertio libro Ariſtotelis De Arte dicendi.

CAP. VIII.

SVMMVM ſtudium adhibere debent, quicunque aliquid dicendo perſuadere meditantur, in ipſo dicendi artificio occultando & obtegendo. natura enim comparatum eſt, vt facilius aſſentiamur iis, qui ita vti naturæ impetus fert, loqui videntur, quàm illis, à quibus naturalem illum curſum arte quadam inflecti opinamur. etenim veritatis, vt ait Euripides, ſimplex eſt oratio. quo fit, vt quicunque ab illa naturali ſimplicitate diſcedunt, veniant nobis in ſuſpicionem, quaſi decipere nos, ac circunſcribere moliantur.

Sapienter igitur à dicēdi magiſtris præcipitur, ſummam artem in arte diſſimulanda ſitam eſſe quod Ariſtoteles libro tertio his verbis complexus eſt: *Διὸ δεῖ λανθάνειν, ποιοῦντας καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πε-πλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως. τοῦτο γὰρ πιθανὸν ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον. ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται.* Quæ verba exponens optimus interpretum, ait, verbum *διαβάλλονται* alio quondam modo accipi, quàm plerùnque ſoleat. cùm enim *διαβάλλεσθαι* vſitatè dicatur pro eò quod eſt criminari aut calũniari, hîc valere idem, quod malè animo affectos eſſe. ego autem, quod bona ipſius venia dictum ſit, nunquam id verbum eam vim habere arbitror: neque ſanè eo loco quem ipſe ex Plutarcho protulit, declarationem illam vllo modo confirmari puto. potiùs autem crediderim, erratum eſſe à librariis, qui *διαβάλλονται* ſcripſerint, cũ ſcribendũ eſſet *διευλαβοῦνται*. ac ne illud quidem pigebit admonere: paulò ſupra eum quem modò recitauimus, locum, vbi in vulgatis libris legitur, *ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λό-γοις πολλῷ ἐλάττοσιν* mihi quidem legendum videri, *ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττω εἰσίν*. ipſa enim orationis *ἀκολου-θία*, niſi valdè fallor, aliter conſtare non poteſt.

Illuſtra

Illuſtratus locus è primo Topicorũ Ariſtotelis.

CAPVT IX.

QVODAM loco è primo Topicorũ Ariſtotelis, vis particulæ πρὸς non ſatis è Latinis interpretibus percipi poteſt: vbi ſic philoſophus loquitur: Μὴ λανθανέτω δ' ἡμᾶς ὅτι τὰ πρὸς τὸ ἴδιον καὶ τὸ γένος καὶ τὸ συμβεβηκὸς πάντα λεγόμενα, καὶ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἁρμόσει λέγεσθαι. Non enim vertendum eſt, ita vt illi faciunt, *ad proprium, ad genus, ad euentum ad definitiones:* ſed *aduerſus* Hic enim docet philoſophus: quæ argumenta afferri ſolent ad docendum aliquid non eſſe alicuius rei proprium, aut euentum, aut genus, eadẽ valere aduerſus definitiones. Nam vt, ſi quid non reciprocatur, proprium non eſt, ita neq. definitio & ſi doceatur, genus nõ eſſe id, quod in definitione pro genere poſitũ eſt: ipſa quoque definitio perimetur. quinetiam ſi quid oſtendatur eorum quæ ad definiendũ adhibita ſunt, μὴ ὑπάρχειν, tolletur definitio: cùm in tollendis etiam euentis eadem ratio valeat. eſt autem ita dictum πρὸς, vt in illis, πρὸς Λεπτίνην, πρὸς τὴν Φιλίππου ἐπιστολήν, & ſimilibus. Sic & libro ſecundo τὰ πρὸς τὴν θέσιν vocauit ea, quæ ad oppugnãdam θέσιν valerent.

Correctus & illuſtratus locus è ſecundo Topicorum.

CAP. X.

SIQVANDO theſis nobis aliqua impugnãda ſit, quæ ſterilis, vt ita dicam, & ieiuna ſit, neque magnum vllum habeat campum, in quo excurrere poſſit oratio: qua ratione huic incommodo occurrere ac mederi debeamus, copiosè Ariſtoteles libro ſecundo Topicorũ docet. inter cetera autem quæ ponit apta & accommodata ad orationem in planum ac patẽtem locum ex illis anguſtiis educendam, vaſtum quoddam & callidum artificium detegit, quo ſophiſtæ vti ſolerent: ob idque locum illum ſophiſticũ vocat: τόπος enim planè, non τρόπος, eo loco legẽdum videtur. id erat huiuſmodi. habebant ſophiſtæ meditatos ac paratos multos diuerſis de rebus cõmunes locos. in iis & ornamentorũ & argumẽtorum omni genere abundabant. ergo ſi fortè in ſuis illis ἐπιδείξεσι, quæſtio inciderat quæpiam, ad quam ipſi tractandam minus inſtructi forent, quacunqúe via poterant, abducebant diſputationem à re propoſita ad vnum aliquem è locis illis communibus, in eoq́ue poſteà ſeſe iactabant. Id quatuor modis fieri poteſt.

quo-

quorum priores duo neminem dedecent: tertius habet aliquid ſophiſticum: ideoque parcè ac modicè eo vtendum. quartus autem cõtinet apertam ſignificationem impudentiæ. quare totus ſophiſtis relinquendus eſt. Primus modus eſt, cùm eorum quæ à nobis ſumuntur ad euertendam theſin, aliquid negatur ab aduerſario. ita autem res fert, vt ad id ipſum, quod negatur, tractandum inſtructiores ſimus, quàm ad eam, cuius cauſſa id ſumptum erat, quæſtionem. tunc enim licebit, diis hominibusq. approbantibus, quanta maxima poterimus orationis vbertate ac copia verſari in eo confirmando quod negatur. Exempli cauſſa. finge, diſputari inter duos de sũmo bono: quorum vnus in voluptate illud ponendum eſſe defendat: alter eam ſententiam impugnet. hunc autem ponamus, non valdè tritum eſſe in ea parte philoſophiæ, quæ format mores: ſed in phyſicis egregiè exercitatum. nempe igitur ad propoſitam quæſtionem, quæ ethica eſt, non poterit ei magna vis argumentorũ ſuppetere. quòd ſi quid phyſicum ageretur, haberet, vbi facultatem oſtentaret ſuã. accingit ſe tamẽ ad diſputationẽ: in eamq. ingreditur hoc modo.

Motionem omnem imperfectum quiddam eſſe. quare voluptatem, cùm motio ſit, eſſe etiam imperfectum quiddam: neque dignandum ſummi boni nomine. Neget ille alter, quod prioris ſyllogiſmi initio ſumptum eſt. omnem videlicet motionem eſſe imperfectam. quis inficiari audeat, voluptatem impugnanti licere, transferre oratione ad demonſtrandum id quod negatum eſt? pandet igitur vela: & emerſus ex illo, in quo deprehenſus erat, fretu, in explicanda vi ac natura motionis, pleno mari feretur. quippe. eſt enim ea tractatio Phyſicorum. Altera ratio his verbis ab Ariſtotele exponitur: *ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν ἐπαγωγὴν πρός τι διὰ τοῦ κειμένου ποιησαμένου, ἀναιρεῖν ἐπιχειρῇ· τούτου γὰρ ἀναιρεθέντος, καὶ τὸ προκείμενον ἀναιρεῖται* quæ verba magnum negotium faceſſerunt Alexandro. ita enim ſanè vocemus eruditum illum interpretem, ſi non ſuo, at vſitato tamen nomine, cuius quæ hoc loco ſit *ἀμηχανία*, videre eſt. ego autem, cùm ab eo diſſentiam, non conſtitui ſententiã ipſius referre. petant eam è libro, qui volent. meã proponam: vt, cui placuerit, eam ſequatur. Primùm igitur Ariſtotelis verba ita legenda cenſeo: *ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν ἀπαγωγὴν πρός τι διὰ*

τοῦ προ

τ προκειμένου ποιησάμενος, ἀναιρεῖν ἐπιχειρῇ. τούτου γὰρ ἀναιρεθέντος, καὶ τὸ προκείμενον ἀναιρεῖται. In quo, ne quis fortè aliter putet, profiteor, me vnam tantùm litteram ex me mutare eſſe auſum. nam quòd pro ἐπαγωγὴν, ſcripſi ἀπαγωγὴν coniectura ductus, vt verum fatear, feci. προκειμένου, vbi vulgò legitur κειμένου. apud Alexandrum repperi. idque melius viſum eſt, propter id, quod ſequitur: καὶ τὸ προκείμενον ἀναιρεῖται. ποιησάμενος, pro ποιησαμένου, antiqua ſcriptura eſt. vt apparet ex eodem Græco interprete. vnam autem litteram mutare, non nimis improbum, neque inuerecũdum eſſe arbitror. Nunc dicam, quam ſubeſſe his verbis ſententiam putem. In illa ſuperiori ratione, abducebatur diſputatio ad antecedẽtia: hîc ad conſequentia abducitur. ait enim, ſi non ſatis multa nobis occurrant argumenta, quæ propriè pertineant ad labefactandam theſin: videndum eſſe: num quid ex ea conſequatur, quòd multis argumentis impugnare poſſimus. licet enim eò traducere diſputationem: cùm, ſi quid alicui conſequẽs eſt, euerſo eo id quoque vnde cõſequitur corruat. Exempli gratia. ſi quis diſputet aduerſus eos, qui animos cũ corporibus interire cen-

ſent: & oſtendat, eo, quod illi volunt, poſito, omnem cultum diuinum, atque omnem religionem funditus ſublatum iri. Deindè nactus dicendi campũ, oſtendat, quanta confuſio ac perturbatio omnium rerum, quãta generis humani miſeria & infelicitas conſecutura ſit, ſublata religione. quæ ſi vel cogitatu horrẽda ſunt: exterminanda quoque eſt è mentibus hominum opinio illa, quæ animos mortales facit. eodem modo licebit, diſſerentem aduerſus neceſſitatẽ fati, oſtendere, ſi ea ſit, ſuperuacaneas eſſe leges: tum diſputare amplè ac copiosè de legũ dignitate, ac præſtantia: & quantoperè ſint neceſſariæ: vtpote quibus, tanquam neruis, hominum ſocietas deuincta teneatur. Hanc ego germanam eſſe Ariſtotelis ſententiam exiſtimo: eamque facilè ex ipſius verbis elici, ad eũ, quem dixi, modũ emendatis. Tertius modus eſt, cùm videtur quidem is, qui diſputationem aliò deriuat, neceſſariò id facere: neque tamen facit. vt ſi quis diſputaturus de motibus animi: repetat ſermonis principia ab iis, quæ de motu apud Phyſicos diſputantur, videbitur enim auditoribus non acutiſſimis aliquid, quod ad rem faciat, dicere, cùm de motu

tu vtrobíque agatur. ac tum maximè, ſi aduerſarius eorum aliquid negauerit. Illud autem præteriens admonebo: in hoc loco explicando, vbi apud Ariſtotelem legitur, ἔτι ἀπὸ ἐπαγωγῆς ἐνδέξει, mihi legendũ videri, ἔτι ἀπαγωγῆς ἐνδέξει. Quartus modus eſt, qui neque neceſſitatem, neque neceſſitatis ſimilitudinem habet vllam. quale ſit, ſi τῷ αὐτῷ πάλῳ inter diſputandum exciderit ſolœciſmus, aut falſa hiſtoria, aut aliquid tale: & tu in eo eum vrgeas.

Emendati loci aliquot è libello Q. Ciceronis De Petitione conſulatus.

CAP. XI.

NVNC, quia non omnes eadem iuuant: eſtque, κατ' ἐκεῖνο τὸ Εὐριπίδειον, μεταβολὴ πάντων γλυκύ, omittamus paulli per Ariſtotelem: & alios leuioris operæ ſcriptores, quòad poſſumus, adiuuemus. Eſt autem in omni re laudabili atque honeſta, etiam nõ conſecuta operis effectione, voluntatis laudanda propenſio. ac quoniã M. Tullij libros à mendis iam aliquot vindicauimus: voluimus quidẽ certè, Q. etiam Tullio eius fratri præſtemus idẽ officiũ: & quẽ illius vnicũ habemus de petitione conſulatus cõ-

mentariolum accuratiſſimè atque artificioſiſſimè ſcriptum, operæ aliquid in eo purgando ſumamus. Igitur ex ipſo quidem limine ac veſtibulo mēdum vnum ſuſtulimus iam, iis in Scholiis, quæ anno in Propertium edidimus. cùm enim vulgò ita legatur, *Etſi tibi omnia ſuppetunt, quæ conſequi ingenio, aut vſu homines, aut diligentia poſſunt.* docuimus, vocem, *homines*, temerè additam & illud, *conſequi*, παντελικῶς poſitum eſſe. paulò pòſt autem vbi fratris amicitias generatim enumerat: ita legitur, *Deinde & amicorum multitudo, & genera appareant. habes enim ea, quæ noui habuerunt: omnes ferè publicanos, totum ferè equeſtrem ordinem, multa præterea municipia,* &c. quo loco, quin iſti παντολέτορες, qui præclaras ſuas gloſſas vbique inferciebant, verbum, *habuerunt*, de ſuo addiderint, neminem, conſiderata re, dubitaturum opinor. Nam qui tandem illa noui habuerant? aut quid magni erat, ea habere Ciceronem, quæ noui habuiſſent. *Nôui* igitur, priore ſyllaba producta legēdū eſt: vt ſit: ἔχεις γὰρ ἃ ἐγνῶσαν: nō autē, ἔχεις γὰρ ἃ εἶχον οἱ καινοί. leuiuſculū hoc eſt, quod dicturus ſum: ſed dicam tamē. nulla eſt enim tam parua macula, quam, non pulchrum ſit, è bonis libris eluere.

vbi

vbi ergo eſt. *Iam P. Galbam, & L. Caßium*: pro, *Iam*, legendum puto, *Nam*. Illud grauius. quòd cùm expoſuiſſet multas cauſſas, ob quas Antonium Cicero pro nihilo putare deberet: de Catilina ingrediẽs loqui, ita ſcribit: *Alter verò, dij boni, quo ſplendore eſt? primùm nobilitate eadem. num maiore? non: ſed virtute.* Iidem autem illi ſtercorei gloſſographi, quos gloſſis ſuis aliquid aliud facere, non libros cõtaminare oportebat: ad illa verba, *Primùm nobilitate eadem*, auctarium addiderunt, *qua Catilina*. atque ita fuêre bardi, vt non animaduerterent, de ipſo Catilina ſermonem eſſe. Nam illa, quæ ſequuntur, *Quamobrem qui inanius vmbram ſuã metuit*, corrupta eſſe video: quomodo emendari debeant, non video. Venit mihi quidem in mentem aliquid: ſed nihil ſatis ſirmi. nemo autem, qui præſtat quod poteſt, quòd quædam non poſſit, reprehendendus eſt.

Ex eodem libello emendati aliquot loci.

CAP. XII.

NON eos modò, qui corruptos præſtantium ſcriptorum locos emendãt, præclarè operam ſuam ponere arbitror: verùm illos quoque, qui, cùm aliud nihil

nihil poſſunt,eos indicant, proponunt enim hominibus ingenioſis, & copioſa veterum codicum ſupellectile inſtructis, materiam,in qua ſe exerceant: eosq́. excitant ad aliquid excogitandum. quòd nunc faciam,locumq́. indicabo, ex eodē illo libello, qui ſine dubio corruptus eſt. quomodò corrigi debeat, diuinabit fortaſſis alius. *Deinde vt quiſque optimus, ac maximè domeſticus,vt is amet, quiſque fideliſſimum eſſe te cupiat, valdè elaborandum puto: tum vt tribules,vt vicini. vt clientes. vt denique liberti,poſtremò etiam ſeruitus.* Huius periodi prima pars ita deformata eſt, vt, quid ſibi velit,ſuſpicari potius,quàm intelligere, liceat in extremo autē, vbi eſt, *ſeruitus*,legendum cenſeo *ſerui tui.* Sequitur: *Nam ferè omnis ſermo ad forenſem famam à domeſticis emanat auctoribus*, quæ verba vt integra & incorrupta ſunt, ita deprauata & malè diſtincta,quę ſequuntur, *Deindè inſtituendi ſunt cuiuſcunque generis amici ad ſpeciem hominis illuſtris honore ac nomine:qui etiam ſi ſuffragandi ſtudia non nauant:tamen aff[illegible]unt petitori aliquid dignitatis ad iuſtitiam obtinendam. Magiſtratus, ex quibus maximè conſules, deindè tribunos plebis ad conficiendum centurias homines excellenti gratia, qui tribuent centuriam, &c.*

Spero,

Spero, omnes homines mihi aſſenſuros, nullam omnino idoneam ſententiam ex iis verbis extundi poſſe. Ego autem puto eum facere tria genera amicorum: vnum, ad ſpeciem: alterum, ad iuſtitiam obtinendam: ſiquis fortè competitorum malis artibus eum deiicere moliatur: tertium, ad conficiendum centurias. ac, ne longum faciam, ita legẽdum cenſeo: *Deinde inſtituendi ſunt cuiuſque generis amici. Ad ſpeciem, homines illuſtres honore ac nomine: qui etiam ſi ſuffragandi ſtudia non nauant, tamen afferunt petitori aliquid dignitatis. Ad iuſtitiam obtinendam, magiſtratus: ex quibus maximè conſules, deinde tribuni plebis. Ad conficiendum centurias, homines excellenti gratia.* Illud autem, *Qui tribuent centuriam*, alterius periodi principium eſt. quæ ne ipſa quidem vitio vacat. Haud ita multò infra, in eodem libello ita legitur: *Et omnino, quoniam eo genere amicitiarum petitio tua maximè initiata eſt, quod cauſſarum defenſionibus adeptus es, &c.* Ego pro *initiata*, libenter legerim, *innixa* Paulò pòſt *Et quemadmodum memini, quòd nulla in re illis vnquam moleſtus fuiſti, ſic cura. vt intelligant, omnia te, quæ ab illis tibi deberi putaris, ad hoc tempus reſeruaſſe.* Sed quis eſt, qui cùm illas ſermonis

monis

monis ſordes videt, *Memini, quòd nulla in re fuiſti moleſtus illis,* nõ clamet, *διότι μοιχεύειν*? Vox *illis,* abeſt à quibuſdam olim impreſſis libris. vnde veriſimile ſit, ita legi debere: *Et quemadmodum nemini vlla in re vnquam moleſtus fuiſti, &c.*

Ex eodem libello emendati aliquot loci.
CAP. XIII.

PRAESERTIM *cùm id tibi caſus afferat, vti tecum petant, quorum amicitia aut contemnenda, aut fugienda ſit.* ex eodem illo commentariolo ſunt hæc: in quibus libentiùs legerim, *Vt ii tecum petant.* at hoc non magni momenti eſt. Illud paulò grauius: quòd, *rem honeſtam,* ſcripſerunt, vbi ſine dubio ſcribere oportuerat, *honeſtatem.* Quis enim nõ offendatur, hæc legens? *Hæc tu planè ab iis poſtulato, vt, quoniam nulla impenſa per te alij rem honeſtam, alij ſalutẽ ac fortunas omnes obtinuerunt. &c.* Honeſtatem autem dicit dignitatem & exiſtimationem. Aſſentior etiam homini eruditiſſimo Dionyſio Lambino qui ignoratione antiqui verbi locum hunc ex eodem libro deprauatũ iudicat. *Nam cùm id petitur, quod honeſtè, aut ſine detrimento noſtro promittere non poſſumus: quomodo ſi quis roget, vt contra amicum aliquam cauſſam*

reci-

recipiamus, bellè negandum eſt: vt oſtendas neceßitudinem: demonſtres, quam moleſtè feras: aliis te id rebus exacturum eſſe perſuadeas. neque enim cenſet ille, ibi legi debere, *exacturum*: ſed, *exſarturum*. idemque ita legit verſus illos ex Heautôtimorumeno:

Ancillas ſeruos: niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo, facilè victum exſarcirent ſuum.

vnum etiam locum Q. Ciceronis corrigam: qui in optimis omnium Manutianis libris aſteriſco notatus eſt: deinde aliò me conuertam. Ita ergo ibi legitur: *Præſertim cùm multo magis iraſcantur iis qui negent, quàm iis, quem videant ea cauſſa impeditum, vt facere quod promiſit cupiat, ſi vllo modo poſſit.* Legendum autem videtur, *Quam ei, quem videant, &c.* Errorem obiecit obſoleta iam ſcribendi ratio. *Eij* enim ſcribebant, pro *ei*: & *reij* pro *rei*. & de eodem genere cetera ad eundem modum.

Quod apud Ciceronem in Epiſtolis ad Atticum legitur, ἐν αἰνιγμοῖς, vnde ſumptum ſit.

CAPVT XIIII.

NOTVM eſt, Ciceronē in veteribus vtriúſque linguæ poëtis lectitandis

dis multum fuiſſe: crebroq́. eorum modò integros, modò dimidiatos verſus, modò etiam leuiter immutatos ſcriptis ſuis immiſcuiſſe: quin & non nunquam vnam aut alterã vocem ab iis ſumptam vſurpaſſe, quæ tamen facilè ab hominibus in eodem ſtudio tritis agnoſceretur. Tale eſt, quod in Epiſtola quadam ad Atticum poſuit, ἐν αἰνιγμοῖσι. Cùm enim diceret, ſe, ſi perfidelem haberet tabellarium, omnia de rep. ſcripturum planè: ſin aliter eſſet, ſubobſcurè quidem: ſed tamen, vt Atticum facilè intellecturum confideret: *In iis,* inquit, *epiſtolis me Lælium, te Furium faciam. cetera erunt* ἐν αἰνιγμοῖσι. Sumpſiſſe autem hoc videtur ex Euripide: apud quem in Rheſo ita loquitur chorus:

τὰ δ' οὐκ ἐν αἰνιγμοῖσι σημαίνει κακά.
Σαφῶς γὰρ αὐδᾷ συμμάχους ὀλωλότας.

Prouerbium quoddam, quo Cicero De Senectute vſus eſt, ex Euripide ſumptum eſſe.

CAPVT XV.

PRINCIPIVM libri De Senectute è primo Platonis πολιτειῶν propè ad verbum conuerſum eſſe, nemo paulum modò humanior neſcit. ſed quod ibi dicentem

tem facit Scipionem de quibuſdam ſenibus, quibus ita odio a ſenectus eſſet, vt onus ſe Ætna grauius dicerẽt ſuſtinere: id vnde ſumptum ſit, à nemine, quod ſciam, proditum eſt. Eruditus ſanè vir, ac multæ lectionis, qui tot millia *παροιμιῶν* vnum in corpus contulit, hoc non vidit. Eſt autem ex Euripide: apud quem *Ἡρακλεῖ μαινομένῳ* chorus, qui è ſenibus conſtat, iuuẽtutem quidem celebrat ac prædicat: malam verò, vt veteres loquebantur, ætatem miris modis exagitat, eiq́ue multa mala precatur. inter cetera autem, eam dicit onus eſſe Ætna grauius quo perpetuò prematur ſenum caput. Verſus hi ſunt: qui tamen vulgò aliter leguntur. ſed ego ita legendos puto:

ἁ νεότας μοι φίλον.
τὸ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ
βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων
ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

Sed & apud Plautum non raro ita ſenes de ætate ſua, vt de graui aliquo ac ponderoſo onere loquuntur.

Vt Cicero dixit, conficere famam, *ita Græci dicunt ποιεῖν ὄνομα.*

CAP. XVI.

IN dialogo De claris oratoribus, ita de Catulo loquitur Brutus: *Catulus erat ille quidem minimè indoctus, vt à te paulò eſt antè dictum: ſed tamen ſuauitas vocis & lenis appellatio litteratum bene loquendi famam confecerat.* Videtur autem hoc loquendi genus, quo res quæpiam alicui famam conficere dicitur, á Græcis manaſſe. Socrates quidem certè apud Platonem in Apologia eo vtitur. cùm enim dixiſſet, mirum non nullis videri poſſe, ſi nulla in re ceteris antecellebat, quid tandem ipſi tantam famam, tãtamq́ue inuidiam conciliare potuiſſet: *Ego verò*. inquit, *conabor demonſtrare vobis, quid mihi & famam & calumniam confecerit.* Verba, quibus hoc dicit, hæc ſunt: κ' ἀγὼ ὑμῖν πειράσομαι ἀποδεῖξαι, τί ποτ' ἐστὶ τοῦτο, ὃ ἐμοὶ πεποίηκε τό, τε ὄνομα, καὶ τὴν διαβολήν.

Quod Theopõpus de Lacedæmoniis dixit, idem de fortuna quoque meritò dici poſſe.

CAPVT XVII.

EVOLVEBAM nuper Theodori cuiuſdam Metochitæ librũ, cuius mihi copiam fecerat homo cùm philoſophiæ ac Theologiæ ſcientia præſtãs, tum ita comis atque amabilis, vt eum ipſæ

ſuis manibus Gratiæ finxiſſe ac compoſuiſſe videantur, Sixtus Medices Dominicanus. continet autem liber ille centum viginti non ſanè contemnendas variisque rebus diſputationes, Græco ſermone conſcriptas: quarum in vna reperimus hæc quæ ſubiiciemus in fortunæ inſtabilitatem atque inconſtantiam nõ inurbanè, neque illepidè dicta: quæ nobis cauſſa fuit, cur ea hoc loco proponeremus. Theopompus hiſtoricus aculeata Lacedæmonios oratione perſtringens, improbatum eos mulierum cauponam exercentium ſimiles eſſe dicebat. quæ hoſpitibus ad ſe diuertentibus vinum initio & guſtatu ſuaue, & vſu ſalubre præbent, callidè id aſtutéque facientes, vt argentum ab eis eliciant. poſteà verò aliud infundunt vile, & corruptum & acidum, eóque ipſos vti cogunt. Sic enim & Lacedæmonios initio eius belli, quod aduerſus Athenienſes geſſerunt, callidè feciſſe, vt ceteros Græcos, tanquam ſuauiſſimo poculo oblato, allicerent, cùm quaſi tabellis publicè propoſitis profiterentur, ac promulgarent, cupere ſe Græciam à dominatu Atheniẽſium vindicare. pòſt autẽ eis amariſſima & inſuauiſſima pocula miſcuiſſe,

refertæ vndique moleſtiis vitæ, & negotiorum acerbiſſimos dolores inurentium: cùm præficerent ciuitatibus Xuiros,& prçſides importuniſſimos, qui eas tyrannico imperio premerent, agerentque ea quæ aſpertima perpeſſu, planeque intolerabilia eſſent. Sed enim quod Theopompus de Lacedæmoniis dicebat, id meo quidem iudicio de hominum fortuna conuenientiùs dici poteſt. quæ quidem multis initio obuiam ſeſe ferens, miris eos ad ſe blanditiis allicit, tum inani præſentium ſucceſſuum lætitia complens, tum ſpe ita ſemper in poſterum fore. vbi autem inhiãtes ſibi homines ſua leuitate in altum ſuſtulit, ſæpè eis præter opinionem maximas exhibet difficultates. non nunquam etiam illos, qui futura non proſpicientes, magnos ſpiritus, ipſius inflati fauore, conceperant, deſerit: non aliter quàm doloſus quiſpiam, & perfidus itineris comes, qui quibus maximè in locis ſocietate, & viribus,& mutua defenſione opus eſt, ibi potiſſimum fugiens confiſum ſibi comitem derelinquit. Ita ferè Theodorus: cuius liber cùm adhuc diuulgatus non ſit, iudicaui, ſi hæc ex eo pauca deſcriberem non malam me à ſtudioſis gratiam initurum.

turum. Sed Plutarchus in Lyſandro hoc ipſum narrans, Theopompum hunc comicum vocat.

Ciceronis è Lucullo correctus & declaratus locus.

CAPVT XVIII.

EXPERIRI libet, ecquid opera mea corrigi poſſit locus quidam è Ciceronis Lucullo, quem cùm deprauatũ eſſe conſtaret, exſtiterunt etiam alij, qui emendare vellent: ſed eos, quod petebãt, aſſecutos non puto. habetur autem ibi ſermo de iis qui ab ineunte adoleſcentia ita ſe alicui diſciplinæ philoſophorum addixerant, vt eius omnia placita ac decreta ſequerẽtur: & vt Vlyſſes Homericus ait, ſolùm Tireſiam apud inferos ſapere, ceteros *σκιὰς ἀΐσσειν*, ita ipſi, qui ex eadem eſſent hæreſi, iis veritatem patere ſolis, ceteros omnes vagari temerè, & huc illuc à vero auios ferri iudicarent. negat autẽ id eos ſtatuere potuiſſe: non enim aliorum cognouiſſe rationes: vt, omnibus diligẽter examinatis ac perpenſis, conſtituerent, qua tandẽ vna cunctæ aliæ præponderarentur. Scitum autem eſt illud ſiue *ἡσιόδειον* eſt, ſiue, vt creditur, *ψευδησιόδειον*: *Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.* id igitur non

feciſſe ipſos, ſed infirmiſſimo tempore ætatis, aut obſecutos amico cuidam, aut vna alicuius, quem primùm audiiſſent, oratione captos, de rebus incognitis iudicaſſe, & ad quamcúnque diſciplinam quaſi tempeſtate delati eſſent, ad eam tanquam ad ſaxum, adhæſiſſe. Porrò eandem ſtultitiam elegànter exagitauit Lucianus in dialogo qui περὶ αἱρέσεων inſcribitur. & multò grauius Origenes lib. primo κατὰ κέλσου. Sed Cicero (eius enim cauſſà hæc ſuſcepta & inſtituta oratio eſt) ita hac de re loquitur: *Nā quod dicunt, omnia ſe credere ei quem iudicent fuiſſe ſapientem: probarem, ſi idipſum rudes & indocti iudicare potuiſſent. ſtatuere enim, qui ſit ſapiens, vel maximè videtur eſſe ſapientis. ſed vt potuerunt, omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum ſententiis, iudicauerunt: aut re ſemel audita, ad vnius ſe auctoritatem contulerunt.* Ex his poſtremis verbis cùm appareret, aut nullam ſententiam effici, aut eam, quæ quodammodo cum ipſius Ciceronis mente pugnaret: viſum eſt homini erudiſſimo, & alioqui in ſanandis eiuſmodi vulneribus feliciſſimo, ita legi debere. *Sed vt potuerunt, omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum ſententiis, iudicare: ita,*

re

re ſemel audita, ad vnius ſe auctoritatem contulerunt. quam ego correctionem eò probare deterreor, quòd Cicero, ſi ita legamus, fateri videbitur, eos tanta de re iudicare potuiſſe, ſi omnium ſententias audiiſſent. at rudes & indocti erant. non igitur poterãt, ne auditis quidem & cognitis omnium ſententiis, iudices idonei eſſe. Quocircà alio modo corrigendum arbitror: nempè ita, vt pro *potuerunt,* legamus *potuerint:* pro illo *aut* ſubſtituamus, non *ita,* ſed *an:* totam autem comprehenſionem interrogando efferamus, ad hunc modum: *Sed, vt potuerint: omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum ſententiis iudicarunt, an, re ſemel audita, ad vnius ſe auctoritatem contulerunt?* Ita enim duobus modis eorũ iudicium reprehendetur. quòd neque iudicare potuerunt, cùm rudes & indocti eſſent: &, vt eos potuiſſe demus (ea enim vis ineſt in his verbis, *vt potuerint*) non tamen cognouerunt omnium ſententias: ſed in dicta cauſſa condemnatis aliis, vnius auctoritatem ſunt ſecuti. de rebus autem neque auditis neque cognitis, rectè iudicare nemo quamlibet ſapiens poſſit.

Ciceronis locus ex Iſocrate, vt videtur imitatus.

CAPVT XIX.

ISOCRATES cùm Euagoræ laudationem ad Nicoclem eius filium mitteret, principio vſus eſt perelegante, valdéque ad ornandum ac commendandum munus ſuum accommodato. putare enim ſe dixit, ſi quis eorum quæ hîc fiunt, ſenſus ad mortuos perueniret, nihil poſſe ipſi Euagoræ accidere optatius quàm vt res ab ipſo præclarè ac fortiter geſtæ eloquentis alicuius hominis voce, vt ipſarum dignitas poſceret, celebrarentur. non erat autem dubium, quin plurimi facturus eſſet filius id, quod ipſi patri, de quo omnibus modis ornando cogitabat, probatum iri exiſtimaret per. bono igitur, perque apposito argumento vſus eſt rhetor ille, cùm, cuius laudes oratione ſua complexurus erat, eius ipſius ea de re, quatenus licebat, iudicium ac ſententiam protulit. Vidit id, qui Iſocratis libros diu in deliciis habuerat, multaſque de floribus illius corollas ſibi texuerat. Tullius. itaque cùm in ſenatu ageretur de Ser. Sulpicij ſtatua, quam pedeſtrem ſtatui oportere cenſeret: eandem illam Iſocrateam rationē adhibuit: vt non immeritò credi poſſit, eum Iſocratis locum ipſi tum in mentem fuiſſe.

Vtriuſ-

Vtriúſque verba ponam, vt conferre liceat. Iſocrates, *ἡγησάμην Ευαγόραν, εἴ τις ἐστὶν αἴσθησις τοῖς τε τελευτηκόσι, περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων εὐμενῶς μὲν ἀποδέχεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ χαίρειν ὁρῶντα τήν τε περὶ αὐτὸν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν: πολὺ δ' ἂν ἔτι πλείω χάριν ἔχειν ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν*, & quæ ſequuntur. Cicero, *Mihi autem recordanti Ser. Sulpitij multos in noſtra familiaritate ſermones, gratior illi videtur, ſi quis eſt ſenſus in morte, ænea ſtatua futura & ea pedeſtris magis, quàm inaurata equeſtris.* Subiicit deinde vterque orator rationes, quibus veriſimile efficiat, eum illorum fuiſſe ſenſum, de quibus honeſtandis agebatur.

De quodam loco è ſecundo De finibus, neque Manutij, neque Victorij ſententiam veram videri.

CAPVT XX.

CICERO lib. ſecundo De finibus aduerſus Epicuri ſententiam diſputãs, qui in conſtituendis, conſeruandiſque amicitiis ſuam quemque vtilitatem ſequi debere affirmauerat: cùm aliis argumentis vtitur ad eam opinionem labefactandam, tum hoc quoque: quòd iſta ratione ſuas quiſque poſſeſſiones plu-

ris facere deberet, quàm amicos: cùm ex illis vberes certíque plerúmque fructus, ex his damna & moleſtiæ non parùm ſæpè capiantur. His autem verbis Torquatum, quem ab Epicuro dicentem fecerat, alloquitur: *Num igitur vtiliorem tibi hunc Triarium putas eſſe poſſe, quàm ſi tua ſint Puteolis gramina?* quæ verba iampridem diligenter ponderãs Paulus Manutius iudicauerat, aliquid vitij ſubeſſe in voce, *gramina*: oſtenderatque ſe ſuſpicari, pro *gramina* legendum *prædia*. Multis annis poſt, P. Victorius lib. VI. Variarum lectionum, vulgatam ſcripturam defendere conatus eſt, planéque pronunciauit, eam mendo carere. Duobus autem argumentis id probat. primùm, quòd gramen non tantùm valeat certam herbam, quam ἄγρωστιν Græci vocant, ſed aliàs etiam oſtendat ex quibus fœnũ coligitur. deinde, quòd Cicero lib. ſecũdo De Natura deorum de eadem re diſputans, ita ſcripſerit: *Prata & arua, & pecudum greges diliguntur iſto modo, quòd fructus ex his capiuntur.* Mihi difficile & arduum videtur, à duobus eiuſmodi hominibus diſſentire: quorum vtrúmque, vt debeo, plurimi facio, alterum etiam incredibiliter diligo. ſed tamen

tamen quia, quod de ſe fortiſſimus ille Troianorum apud Euripidem dicit,

——— φιλῶ λέγειν τ' ἀληθὲς αἰεὶ κ' ὀ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ, non poſſum reticere, quid mihi videatur. Primùm igitur, cur Victorij ſententiam non probem: pòſt cum Manutio agemus. Quid igitur ait homo eruditiſſimus Victorius? Gramen propriè quidem eſſe eam herbam, quam Græci ἄγρωστιν vocent: interdum tamen id nomen patere latius, ita vt complectatur eas omnes herbas è quibus colligitur fœnum. quòd quidem ita eſſe, nemo neſcit, eorum dumtaxat, qui Latinarum litterarum penitus rudes nō ſint. fœnum eſſe oporteret, ſiquis, qui tractaret litteras, ad hanc rem doctore egeret. Sed illud quoque intelligendum eſt, quod Victorius, cauſſæ, vt opinor, ſeruiens, omiſit dicere, hoc poſteriore modo, graminis nomine ſolos vti poëtas: idque eadem licentia, qua Notum pro quolibet vento, pro qualibet arbore pinū interdum, aut abietem dicunt quam licentiam nunquam ſibi ſumpſiſſent, qui ſoluta oratione ſcribebant: & minimè omnium, niſi fallor, Cicero. nam quòd in eius ſcriptis nuſquam hoc nomē legitur, niſi hic, dubio & controuerſo loco,

id etſi tantum valere non debet, vt hæc vox propterea expungatur: (multa enim ſunt apud Ciceronem ſingularia, & magna pars librorum ipſius intercidit) non immeritò tamen, cùm præſertim alia concurrant, ſcripturam reddiderit ſuſpectiorem. Victorius certè, quem ego libenter auctorem ac ducem ſequor, hoc argumento vtitur, vt è quodam loco ex epiſtolis deleat vocem, *fugacia*. Non poſtulo tamen, vt hoc mihi in numerum procedat. nam ipſe quoquoquandam hoc loco vocem reponere cogito, quam nuſquam præterea apud Ciceronem reperiri arbitror. id me magis mouet, quòd graminis nomen pro illo toto genere herbarum pratenſium, quibus exiccatis & aridis ad paſtionem animalium vtimur, apud ſolos poëtas lego. Deinde, vt ſatis hoc è Ciceronis conſuetudine dici poſſe demus: inſulſa tamen & illepida erit oratio. hoc enim denique dicet Cicero: *Num igitur vtiliorem tibi hunc Triarium eſſe poſſe putas, quàm ſi tuæ ſint Puteolis herbæ?* At, dices: prata hoc loquendi genere intelligit. Et poteſt cuiquam perſuaderi, Ciceronem tam contortè locutum, vt, cùm vellet prata dicere, noluerit ea ſuo nomine appellare,

gra-

gramina maluerit: vt qui audirent, legeréntve, pro graminibus herbas, pro herbis prata accipere neceſſe haberent? Nam locum quem è primo De Natura deorum adduxit Victorius, quid valere ad illam ſcripturam confirmandam crediderit, neſcio: ego, qui eã impugno, eum ipſum locum valdè tacere à me puto. Etenim ſi ita dixiſſet Cicero: Gramina, & arua, & pecudum greges diliguntur, iſto modo, tacerem, quieſcerem, verbum ampliùs non adderem: nullo modo de ſcripturæ illius integritate dubitarem. nunc quid ait? *Prata, & arua, & pecudum greges* & cetera. nempe igitur, vt hîc prata ſuo nomine expreſſit, ita illic quoque, ſi prata dicere voluiſſet, prata dixiſſet, non gramina. rectè igitur iudicauit Manutius, locum hunc vitio non carere. illud minus rectè: quòd ſine auctoritate vetuſti codicis, *prædia*, pro, *gramina*, ſubſtituendum putauit. Ego in quibuſdam ſatis veteribus libris ita ſcriptũ reperio: *Num igitur viliorem tibi hunc Triarium putas eſſe poſſe, quam ſint tua Puteolis granaria?* atque hæc poſtrema vox ita etiam in quibuſdam olim excuſis legitur. quæ ſcriptura cùm abſurdi nihil habeat, cur ei quæ vulgò recepta eſt, ante-

tepo-

reponenda non ſit, non video. nihil enim prohibet, Torquatum hunc granaria quæpiam Puteolis, è quibus magnos fructus perciperet, habuiſſe.

Qui fuerint Ariſtotelis libri De philoſophia, quódque illorum argumentum. Illuſtratus locus è primo libro Ciceronis De natura deorum.

CAPVT XXI.

VELLEIVS qui apud Ciceronem De natura deorum Epicuri partes tuetur, principio diſputationis ſuæ, veterum philoſophorum ſuper ea re ſententias enumerando percenſet: credo, vt cùm alias omnes aut refelliſſet, aut illuſiſſet, conſtitueret eam, quam ſequebatur. Ibi de Ariſtotele ita loquens inducitur: *Ariſtoteles in tertio De philoſophia libro multa turbat, à magiſtro Platone nō diſſentiens.* & quæ ſequuntur. quem locum declarans Petrus Marſus, homo, vt illis temporibus, non contemnēdus, multa enim iam tum notauit, de quibus, tanquam nouis, & à ſe primum animaduerſis, multi hodie ſibi placent: is igitur libros Ariſtotelis De cęlo, tertium De philoſophia librum vocari putat: & vt ſtultam opinionem ſuam, quoquo modo

modo poterat, confirmaret, errorem, vt fit, errore cumulat, librorum eius philoſophi ridiculum quendam ordinem cõmentus. primũ enim De philoſophia librum ait eſſe libros τ̃ μετὰ τὰ φυσικά: ſecundum, libros φυσικῆς ἀκροάσεως: tertium, libros de cælo. quam ineptiã pluribus verbis exagitare nihil opus eſt. id modò admonere non ab re fuerit, ſcripſiſſe Ariſtotelem libros tres, quibus nomen fecerit, περὶ ἀγαθοῦ, ἢ περὶ φιλοσοφίας, quibus cõplexus erat ea quæ in ſermonibus à Platone acceperat, itemque non nulla Pythagoræ dogmata. Numerum librorum à Laërtio accepimus: qui in indice ſcriptorum Ariſtotelis ponit, περὶ φιλοσοφίας α. β. γ. Ipſemet autem eorum meminit lib. primo De animo, his verbis: Ομοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις διωρίσθη. quæ verba ita exponit Simplicius: περὶ φιλοσοφίας νῦν λέγει, τὰ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῷ ἐκ τ̃ Πλάτωνος ἀναγεγραμμένα συνουσίας. ἐν οἷς ἱστορεῖ τάς τε Πυθαγορείους, καὶ Πλατωνικὰς περὶ τ̃ ὄντων δόξας. ex his autem facilè cognoſci poteſt error illorum qui apud Ciceronem legebant, *A magiſtro Platone vno diſſentiens.*

Ciceronis è tertio De natura deorum locus ex Ariſtotele expreſſus.

CAP.

CAP. XXII.

SEMPER exiſtimaui ea quæ libro tertio De natura deorum Cicero Cottam dicentem facit, vt oſtendat in diis virtutem ineſſe nõ poſſe, deprompta eſſe ex Ariſtotele. Sed vt de hoc meo iudicio ceterorum iudicium faciam, hoc loco vtriuſque verba proponam. Ita ergo loquitur Cotta: *Quid enim? prudentiam ne Deo tribuemus? quæ conſtat ex ſcientia rerum bonarum & malarum, & nec bonarum nec malarum. Cui mali nihil eſt, nec eſſe poteſt, quid huic opus eſt delectu bonorum & malorum? quid autem ratione? quid intelligentia? quibus vtimur ad eam rem, vt apertis obſcura aſſequamur. at obſcurum Deo nihil poteſt eſſe. Nam iuſtitia, quæ ſuum cuique diſtribuit, quid pertinet ad Deos? hominum enim ſocietas & communitas, vt vos dicitis, iuſtitiam procreauit. temperantia autem conſtat prætermittendis voluptatibus corporis: cui ſi locus in cælo eſt, eſt etiam voluptatibus. nam fortis Deus intelligi qui poteſt? in dolore, an in labore, an in periculo? quorum Deum nihil attingit.* Apud Ariſtotelem autem libro x. De moribus ad Nicomachum hæc leguntur: *Πράξεις δὲ ποίας ἀπονεῖμαι χρεὼν αὐτοῖς: πότερα τὰς δικαίας: ἢ γελοῖοι φανοῦνται συναλλάττοντες*

λάττοντες, καὶ παρακαταθήκας ἀποδιδόντες, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα: ἀλλὰ τὰς ἀνδρείους, ὑπομένοντας τὰ φοβερὰ, καὶ κινδυνεύοντας, ὅτι καλὸν: ἢ τὰς ἐλευθερίους: τίνι δὲ δώσουσιν: ἄτοπον δὲ. ἢ καὶ αὐτοῖς ἔσται νόμισμα, ἤ τι τοιοῦτον, εἰ δὲ σώφρονες, τί ἂν εἶεν, ἢ φορτικὸς ὁ ἔπαινος, ὅτι οὐκ ἔχουσι φαύλας ἐπιθυμίας. διεξιοῦσι δὲ πάντα, φαίνοιτ' ἂν τὰ περὶ τὰς πράξεις μικρὰ καὶ ἀνάξια θεῶν. quanquam autē inter vtriuſque orationem non ita m·gna eſt diſſimilitudo, longè tamen aliud Cottę, aliud philoſophi conſilium fuit. ille enim ſceleratè & impiè efficere voluit, nullā vllius generis in diis ineſſe virtutem. hîc cùm docere vellet, τὰς θεωρητικὰς τῶν ἀρετῶν præſtare ταῖς πρακτικαῖς, oſtendit has humiliores eſſe & abiectiores, quàm vt in diuinam naturam conuenirent. Præclarè autem Platonici, omnes omnino virtutes in Deo ineſſe dicebant, ſed longè alio modo, quàm in hominibus: nēpe παραδειγματικὰς, καὶ αἰτιώδεις. nobis quidē nihil eſſe certius atque exploratius debet, quàm Deum eſſe principium ac finem omnium virtutum, bonorumque adeò omnium: ipſum ſolum verè ac per ſe bonum: cetera eò tantùm bona, quòd ab ipſo proficiſcuntur, ad eundemque referuntur.

Locus è Miloniana cum duobus Demoſthenis vno, altero Lyſiæ comparatus.

CAP. XXIII.

CALLIDE & ingenioſè locutus eſt Cicero in Miloniana, cùm illuc veniſſet, vt fatendum eſſet, Clodium à ſeruis Milonis occiſum fuiſſe. nam qui proſpiceret, rem ipſam per ſe odioſam eſſe (nemo enim ferè eſt, qui ad cædis mentionem non exhorreſcat, & auerſetur eum, à quo illa perpetrata dicitur) noluit eam ſuo ac proprio nomine appellare: ſed eam orationi ſuæ ſententiam intexuit, quæ ad auertendum odium, & ad facinus ipſum excuſandum cogitari potuit aptiſſima. *Fecerunt*, inquit, *ſerui Milonis, quod ſuos quiſque ſeruos in tali re facere voluiſſet.* neque enim non ſatis ex eo intelligitur, occiſum Clodium: ſed aſperitas rei tollitur, mitigatur quidem certè cùm cogitat quiſque, ſe quoque idem facturum fuiſſe, ſi in tale diſcrimen incidiſſet. Omnes enim facilè ignoſcunt, cùm quis quid fecit, quod ipſi quoque feciſſent. Vſus eſt autem in re quidem & diſſimili & diſpari ſed tamen vſus eſt eadem ſententia Demoſthenes in oratione aduerſus Midiam. Se enim dicit, contume

tumeliis affectū à Midia, id fec iſſe,quod eorum qui iudicabant qui que ſibi faciendum eſſe duxiſſet. Ἐγὼ δ' ὅπερ ἂν ὑμῶν ἕκαστος ὑβρισθεὶς προείλετο πρᾶξαι, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐποίησα. Idem artificiū adhibuit ſubtiliſsimus oratorū Lyſias in oratione quam ſcripſit ei qui Erathoſtenē quendam in vxore ſua deprehenſum occiderat. non enim apertè ac ſimpliciter dicit, eum à ſe interfectū, ſed conſecutum ea quæ legibus, conſtituta eſſent in eos qui talia facinora facerent. οὕτως, inquit, ὦ ἄνδρες ἐκεῖνος τούτων ἔτυχεν, ὧνπερ οἱ νόμοι κελεύουσι τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας.

Illuſtrati Virgiliani verſus è quarto Aeneidos.

CAPVT XXIIII.

FVROREM illum quo correpta eſt Dido, cùm cognoſſet, captum iam eſſe Æneæ abeundi conſilium, vt magis exprimeret optimus poëtarum, comparauit eam cum duobus, qui ſæpè in tragœdiis furentes inducebantur, Pentheo & Oreſte. noti autem ſunt illius verſus:

Eumenidū veluti demēs videt agmina Pētheus
Et ſolē geminū, & duplices ſe oſtēdere Thebas:
Aut Agamemnonius ſcenis agitatus Oreſtes,

Armatam facibus matrem & ſerpẽtibus atris
Cùm fugit, vltricéſque ſedent in limine Diræ.

ac Seruius eorum exemplòrum vtrũque à Pacuuio ſumptum eſſe dicit, qui furentem induxerit Pentheum, idemque fecerit Oreſtem ſedentem in Apollinis templo, neque audẽtem egredi: quòd comitata furiis matris vmbra limen tẽpli obſideret. neque ſanè infitias iuerim, potuiſſe Virgilium hoc à Pacuuio ſumere. mihi tamen neſcio quo modo veriſimilius fit, hauſiſſe eum ex ipſis fontibus, atque ex Æſchylo potius, & Euripide, quã è Pacuuio, ornamenta operi ſuo quæſiiſſe. apud Euripidem quidem in Bacchis ita loquitur Pentheus:

Καὶ μὴν ὁρᾷν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ
Δισσὰς δὲ Θήβας.

Videre videor iam duos ſoles mihi,
Duplicéſque Thebas.

apud Æſchylũ autem in Eumenidibus ea ſpectantur, quæ Latinus poëta de Oreſte perſtringit. aut igitur à Græcis illa repetiit, aut à Pacuuio, qui eas, quas nominaui, fabulas verterat.

M. ANT. MVRETI

AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, S. R. E. CARDINALEM *illuſtriſs.*

VARIARVM LECTIONVM, LIBER OCTAVVS.

Poëtarum & apum comparatio. Illuſtratus Horatij verſus, Necte meo Lamiæ coronam.

CAPVT I.

LIBENTER ac ſæpe faciũt poëtæ, vt ſe quidem apibus, ſtudium autem ſuum mellificio cuidam comparent. neque, ſi quis diligenter inſpiciat, parum multa vtriſque inter ſe ſimilia reperientur. Apes in ſtruẽdis operibus ſuis naturam tantùm magiſtrã ſequuntur: artẽ non adhibent. ſic & poëtæ natura tantùm valent: arte ſi qui ſe poëtarũ nomen

tueri poſſe confidunt, eos grauiſſimus auctor Plato pronunciat, nihil vnquam egregium ac memorabile effecturos. Itaque Pindarus eo ſe gloriatur aduerſariis ſuis, Bacchylide nimirum & Simonide, eſſe ſuperiorem: quòd ipſe natura poëta ſit, illi autem didicerint à magiſtris: in quo tantum eſſe vult, vt eo potiſſimum nomine ſe aquilæ, illos coruorum ſimiles eſſe dicat.

σοφὸς, inquit, *ὁ πολ-*
λὰ εἰδὼς φυᾷ.
μαθόντες δὲ, λάβροι
παγγλωσσίᾳ, κόρακες ὥς,
ἄκραντα γαρύετον
Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον.

Apes, niſi irritentur, innocuæ ſunt: irritatæ, figunt aculeis eos á quibus læſæ ſunt, & acerbiſſimos eis dolores infligunt. idem poëtis ingenium. nulla, vbi non læduntur, innocentior hominum natio: laceſſiti, ita ſe vlciſcuntur, vt interdum eos quibus offenſi erant, ad mortem adegiſſe narrentur. nam præter id quod de Archilocho accepimus: noui ego, qui hac ætate tantum verſibus ſuis inimico dolorem inuſſerit, vt ex eo ille ſit mortuus. neque non hoc de ſeipſis poëtæ prædicant, quorum ſunt illa:

Caue,

Caue, caue: namque in malos aſperrimus,
Parata tollo cornua &c,
Ne quiſquā noceat cupido mihi pacis. at ille,
Qui me cōmôrit (melius nō tangere, clamo)
Flebit, & inſignis tota cantabitur vrbe.

Quocirca Plato in Minoë præcipit iis qui bonę famæ ſtudioſi ſunt, vt diligenter caueant, ne cum poëtis inimicitias ſuſcipiant. Apes è variis floribus ſuccum exprimẽtes, opus dulciſſimũ conficiunt. Poëtæ quoque vagantes per hortos illos Gratiarũ & Veneris, de quibus eſt apud Pindarum, & ex iis belliſſimum quodque carpentes, ea concinnant carmina, quibus ne mel quidem ipſum mellitius videri poteſt. Inde igitur illa ſunt:

Floriferis vt apes in ſaltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta,
Aurea perpetua ſemper digniſſima vita, &c,
——— ego apis Matinæ
More modóque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus, vuidíque
Tiburis ripas, operoſa paruus
Carmina fingo.

Meritò igitur Euſtathius ait apem ζῶον εἶναι συγγενὲς τῇ ποιήσει διά τε τὸν μόχθον τὸν ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ, καὶ διὰ τὴν τοῦ ἔργου γλυκύτητα,

καὶ τὸ τοῦ κυρίου συνθέτου. ὧν πάντων μετέχει καὶ ἡ ποίησις, πόνῳ τε προϊοῦσα, οὐδὲν γὰρ τῶν καλῶν πόνου χωρὶς, ἔχουσα δὲ καὶ γλυκύτητα οὐκ ὀλίγην, ἐναγλαϊζομένη δὲ καὶ τῇ τοῦ μέτρου συνθεσίᾳ.

Eſt etiam, cùm poëtæ iucundiſſima quadam allegoria vtentes, poëmata ſua coronas vocant, quibus aiunt, ornari atte dimiri à ſe caput illius quem laudant: vt in Pythiis: σὺν συμφωνίᾳ δέξαι στεφάνωμα τόδε. & alibi ſæpe. quod imitatus Horatius dixit:

——ò quæ fontibus integris
Gaudes apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam
Pimplea dulcis.

Deliciæ autem meæ, Euripides, Hippolytum quoque de hymno, quo Dianam, celebrauerat, ita vt de corona quapiam loquentem facit:

Σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου
λειμῶνος ὦ δέσποινα κοσμήσας φέρω,
ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτὰ,
οὐδ' ἦλθέ πω σίδηρος. ἀλλ' ἀκήρατον
μέλισσα λειμῶν' ἠρινὸν διέρχεται.
αἰδὼς δὲ ποταμίαισι κηπεύει δρόσοις.
ὅσοις διδακτὸν μηδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει
τὸ σωφρονεῖν εἴληχεν εἰς τὰ πάντ' ἀεὶ,
τούτοις δρέπεσθαι, τοῖς κακοῖσι δ' οὐ θέμις.

ἀλλ'

ἀλλ' ὦ φίλη δέσποινα χρυσέας κόμης
ἀνάδημα δέξαι, χειρὸς εὐσεβοῦς ἄπο.

atque equidem hos verſus, ſi potero, vel potius, vtcunque potero, Latinè exprimam: vt etiam ij qui Græcè neſciunt, ſingularem eorum ſuauitatem quoquo modo odorentur. ab iis autem qui Græca per ſe ſatis intelligũt, valdè peto, vt hæc mea aut ne legant, aut conniuentibus oculis legant:

Tibi hanc corollam diua nexilem fero;
Aptam è virentis pratuli intonſa coma: (cus,
Quò neque proteruum paſtor vnquã inigit pe-
Neque falcis vnquam venit acies improbæ.
Apis vna flores vere libat integros,
Puris honeſtus quos rigat lymphis Pudor.
Illis, magiſtri quos ſine opera perpetem
Natura docuit ipſa temperantiam,
Fas carpere illinc: improbis autem nefas.
At tu aureæ regina vinculum comæ.
Amica ſuſcipe, pia quod porgit manus.

& quoniã ſemel audere cępi, ſubiungam etiã verſus aliquot ex Edyllio, quod abhinc annos nouẽ ad FRANCISCVM TVRNONIVM, Cardinalẽ omnibus maximis honoribus digniſſimũ, ſcripſi. In eo igitur ita erat, in extremo:

Ipſe ego tum è terra pennis ſublatus Amoris,
Per Charitũ, Venerisq; hortos, pictosq; perenni

Flore ferar campos, & vulgo incognita prata.
Vnde metēs violáſq;, & purpureos hyacinthos,
Intactaſq; roſas, immortaleſq; amaranthos,
Non prius audito texam tibi more corollam,
Quæ damnoſi expers ſenij, tua tempora circum
Ardeat, æternoq; nitens ſcintillet honore:
Donec ad æquoreis ignotos fluctibus ignes
Clara Ariadnææ rutilabunt ſigna coronæ.

De quodam loco è libro ſecundo Rhetoricorum Ariſtotelis, aduerſus Petri Victorij ſententiam.

CAPVT II.

AEQVIORE animo ſe puniri ferunt, quicunque ſe, qui puniantur, dignos putant. Quocirca Ariſtoteles libro ſecundo De Arte rhetorica, inter ea quæ ad mitigandum animum pertinent, ponit id quoque, vt iis qui ſibi factam iniuriam cenſent, oſtendamus, ipſos priores in iniuria inferenda fuiſſe, & meritò ipſis contingere ea de quibus queruntur. ira enim ex opinione iniuriæ naſcitur. quare ſi deſinent putare iniuriam ſibi fieri, iraſci deſinent. Sed in eius rei tractatione quædam verba ſunt, quorum ſententiam Victorium aſſecutum eſſe non exiſtimo. Sunt autem hæc: Δεῖ τῷ λόγῳ δεῖ προσκαλεῖν. ἀγανα-

κτεῖν

κλῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. quæ ita exponuntur à Victorio: *Ne facilè iraſcamur, & ex tenui quaque ac ſæpe iniuſta cauſſa accendamur animo, quæ ex re magna ſæpè mala exoriuntur, præcipit, quomodò nos gerere debeamus. Ne temerè igitur, inquit, in alios irruamus, non eſt cunctandum ratione animum præparare, & quaſi ante motum illum caſtigare: hæc enim cauſſa eſt, cur ſerui malè mulctati æquo animo ferunt, nec valdè indignantur: antea enim iniquam ſuam conditionem cogitantes, tolerandis miſeriis ſe præpararunt: Id autem apud Plautum in milite ſeruum decere Periplectomenus tradit. Nam homini ſeruo ſuos domitos habere oportet oculos, & manus, orationémque.* Hæc Victorius, quæ an vera ſint, neſcio. mihi quidem non videntur. Credo autem hoc Ariſtotelem dicere: Cùm reapſe punire aliquem volumus, priùs eum oratione eſſe caſtigandum, atque efficiendum, vt ipſe planè intelligat, quaſiq. oculis cernat, ſe commeritum pœnam. Nam & ſerui minus indignè ferunt ſupplicia, quæ de ipſis ſumuntur, ſi hoc modò cum eis agamus.

Collatio loci cuiuſdam è Phædro Platonis cum eiuſdem loci interpretatione Ciceroniana.

CAP.

CAPVT III.

NOBILEM illum Platonis è Phædro locum, vbi animorum immortalitas neceſſaria ratione probari creditur, Cicero, vt notum eſt, & in libris De Rep. & in primo Tuſculanarum diſputationum interpretatus eſt. mihi autem hoc loco decretum eſt, cum Platonis verbis, Ciceronis interpretationē, quàm diligentiſſimè potero, contendere. puto enim, cùm apud vtrumque nonnulla haud ſatis emendatè legantur, ex hac collatione aliquid emerſurum. Plato, Πᾶσα ψυχὴ ἀθάνατος. τὸ γὰρ ἀεικίνητον, ἀθάνατον. Cicero, omiſſa propoſitione: *Nam quod ſemper mouetur, æternum eſt.* In quo illud, obſeruatione dignum puto, quòd ἀθάνατον vertit *æternum*. quamuis enim Plato animos nō immortales modò faciebat, verùm etiā æternos, neque quicquam apud philoſophos immortale ſit, quod nō ſit etiam æternum: tamen hæc vocabula vulgò diſtingui ſolent, cùm Cicero planè pro eodem accipiat. Plato: τὸ δ' ἄλλο κινοῦν, καὶ ὑπ' ἄλλου κινούμενον, παῦλαν ἔχον κινήσεως, παῦλαν ἔχει ζωῆς. Cicero: *Quod autem motum affert alicui, quódque ipſum agitatur aliunde, quando finem habet motus, viuendi quoque finem habeat*

beat neceſſe eſt. Præclarè omnino reddita hæc pars videtur. cùm autem illa eiuſdem verbi repetitio, quæ in Græca oratione nihil habet inſuauitatis, in Latino ſermone parùm elegás, neque ſatis dilucida fore videretur, varietate vitauit hoc incommodi: *motum afferre*, dicens, pro *mouere*: & *agitari*, pro *moueri*. ſed & illud ἔχον, in quo colligendi vis ineſt, ita expreſſum eſt, vt nihil melius optari queat. Plato: *μόνον δὴ τὸ αὐτὸ κινοῦν, ἅτε οὐκ ἀπολεῖπον ἑαυτὸ, οὔποτε λήγει κινούμενον. ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κινεῖται, τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως.* Cicero: *Solùm igitur quod ſeſe mouet, quia numquam deſeritur à ſe, numquam ne moueri quidem deſinit. quinetiam: ceteris quæ mouentur, hic fons, hoc principium eſt mouendi.* In quibus illa præcipuè annotanda duco: *ἅτε*, commodè verti, *quia*: & *κινήσεως*, *mouendi*. Plato: *ἀρχὴ δὲ ἀγένητον.* Cicero: *Principij autem nulla eſt origo.* eleganter. neque enim poterat vna voce dicere *ἀγένητον*: cùm *ingenitum* ſit *ἔμφυτον*. Plato: *ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἀνάγκη πᾶν τὸ γιγνόμενον γίγνεσθαι, αὐτὴν δὲ μηδ' ἐξ ἑνός.* Cicero: *Nam ex principio oriuntur omnia, ipſum autem nulla ex re alia naſci poteſt.* *ἀνάγκη γίγνεσθαι*, dixit ſimpliciter, *oriuntur.* & illud, *τὸ γιγνόμενον*, omiſit. Plato:

εἰ γὰρ

εἰ γὰρ ἔκ του ἀρχὴ γίγνοιτο, οὐκ ἂν ἐξ ἀρχῆς γίγνοιτο. Cicero: *Nec enim eſſet id principium, quod gigneretur aliunde.* videtur ergo apud Platonem legiſſe: εἰ γὰρ ἔκ του ἀρχὴ γίγνοιτο, οὐκ ἂν ἀρχὴ γένοιτο. quod mihi, ne quid diſſimulem, verius videtur. Ariſtoteles quoque principiorum tres proprietates eſſe voluit: vt ne gignerentur ex aliis: vt ne ex ſe inuicem: & vt ex ipſis cetera gignerentur. Plato. ἐπειδὴ δὲ ἀγένητόν ἐστι, καὶ ἀδιάφθορον αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι. ἀρχῆς γὰρ δὴ ἀπολομένης, οὔτε αὐτή ποτε ἐκ τοῦ, οὔτε ἄλλο ἐξ ἐκείνης γενήσεται. εἴπερ ἐξ ἀρχῆς δεῖ τὰ πάντα γίγνεσθαι. Cicero: *Quòd ſi nunquam oritur, ne occidit quidem vnquam. nam principium extinctum, nec ipſum ab alio renaſcetur: nec ex ſe aliud creabit.* (in quibuſdam libris legitur, *recreabit.*) *ſiquidem neceſſe eſt à principio oriri omnia.* Plato: Οὕτω δὲ κινήσεως μὲν ἀρχὴ τὸ αὐτὸ κινοῦν. Cicero aliquantò liberiùs: *Ita ſit, vt motus principium ex eo ſit, quod ipſum à ſe moueatur.* Plato: τοῦτο δὲ οὔτ' ἀπόλλυσθαι, οὔτε γίγνεσθαι δυνατόν. Cicero: *Id autem nec naſci poteſt, nec mori.* legit igitur apud Platonem, οὔτε γίγνεσθαι. οὔτε ἀπόλλυσθαι. & ſanè is ordo melior, & magis naturæ conſentaneus videtur. Plato: ἢ πάντα τε οὐρανὸν πᾶσάν τε γῆν συμπεσοῦσαν στῆναι, καὶ

μὴ

μὴ ποτε αὖθις ἔχειν γῆν αἱ εἰς ἓν κινηθὲν τὰ γενόμενα. Cicero: *Vel concidat omne cælum, omniſq; natura, & conſiſtat neceſſe eſt: nec vim vllam nanciſcatur, qua, vt à primo, impulſa moueatur.* Qua in parte id primùm animaduertendum eſt, voculam *&*, quæ in vulgatis Ciceronis libris non eſt, in veteribus legi: & neceſſarium videri. Deinde, cùm Plato dicat, *πᾶσαν τε γῆν:* non eſt, vt opinor, dubitandum, quin apud Ciceronem legendum ſit, non, *omniſq; natura*, ſed *omniſq; terra.* In verbis autem Platonis delendum videtur illud ſecundum *γῆν αἱ*. quod neque Cicero agnoſcit, & ſententia repudiat. Poſtremò cùm in quibuſdam Ciceronis libris vltima pars ita legatur, *Qua primo impulſu moueatur:* teſtificor, veterem ſcripturam à me repræſentatam eſſe: neque dubitare me, quin ea vera ſit. *Αὖθις* autem reddidit Cicero, *vt à primo.* Plato: *ἀθανάτου δὲ πεφασμένου τοῦ ὑφ' ἑαυτοῦ κινουμένου, ψυχῆς οὐσίαν τε καὶ λόγον τοῦτον αὐτὸν τις λέγων οὐκ αἰσχυνεῖται.* Cicero: *Cùm pateat igitur, æternum id eſſe, quod à ſeipſo moueatur* (in aliis libris, *quod ſeipſum moueat*) *quis eſt, qui hanc naturam animis eſſe tributam neget?* Cuius periodi poſteriorem partem ſi Cicero

ita

ita legit, vt hodiè legitur (neque aliter legiſſe puto,) ne ille mirificus in ea cõuertenda fuit. Hoc enim dicit Plato: ſi quis ita definiat animum, vt dicat animum eſſe id quod ſeipſum mouet, eam definitionem numquam auctori ſuo incuſſuram pudorem. nam *οὐσίαν* & *λόγον*, & paulo pòſt *φύσιν* vocat id, quod Ariſtoteles *τὸ τί ἦν εἶναι*. ea verò ſententia quomodo è Ciceronis verbis efficiatur, Deus aliquis viderit, Plato: *πᾶν γὰρ σῶμα, ᾧ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἄψυχον. ᾧ δὲ ἔνδοθεν αὐτὸ ἐξ αὑτοῦ, ἔμψυχον. ὡς ταύτης οὔσης φύσεως ψυχῆς.* vbi non dubito quin legendum ſit *αὐτῷ ἐξ αὑτοῦ*. Cicero: *Inanimum eſt enim omne, quod pulſu agitatur externo: quod autem animal eſt,* (in quibuſdam libris, *Quod autem eſt animatum*) *id motu cietur interiore & ſuo. nam hæc eſt propria natura animæ* (in quibuſdam libris *animi*) *atque vis.* Inuertiſſe videtur Cicero ordinem *τῶν προτάσεων*, id eſt, feciſſe: *ἐξ ὑποκειμένου κατηγορούμενον, καὶ ἀνάπαλιν.* Plato: *εἰ δὲ ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχειν, μὴ ἄλλο τι εἶναι τὸ αὐτὸ αὑτὸ κινοῦν, ἢ ψυχὴν, ἐξ ἀνάγκης ἀγένητόν τε καὶ ἀθάνατον ψυχὴ ἂν εἴη.* Cicero: *Quæ ſi eſt vna ex omnibus quæ ſeſe moueat, neque nata certè eſt, & æterna eſt.*

Correctus & explicatus locus Platonis ex Apologia Socratis.

CAPVT IIII.

QVOTIDIE magis intelligo, verum eſſe id quod ſemper exiſtimaui: nullam eſſe mendi ita puſillam, quam non permagni interſit, è veterum monumentis tolli, ac corrigi: neque vllum hominum genus magis ꝓdeſſe ſtudiis, quàm eos qui accuratè & fideliter operam in illis purgandis emendandisque ponunt. vnius enim litterulæ erratum interdum eas etiam eruditiſsimis hominibus offundit tenebras, vt, tanquam in illuni nocte errantes, quôuis potiùs perueniant, quàm quò volunt. quod & ſæpe aliàs animaduerti, & nuper cùm Platonicam Socratis Apologiam euoluerem. in qua cùm alia peccata à Marſilio deprehendi, tum hoc, quod nunc oſtendere inſtitui: nam cetera, eſt cur reiecta in aliud tempus velim. ad ipſum igitur illius orationis finem ita legitur: *Τισόνδε μέν τοι αὐτῶν δέομαι. τοὺς ὑοὺς μου, ἐπειδὰν ἡβήσωσι, τιμωρήσασθε ὦ ἄνδρες, ταὐτὰ ταῦτα λυποῦντας, ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς ἐλύπουν, ἐὰν ὑμῖν δοκῶσιν ἢ χρημάτων, ἢ ἄλλό του πρότερον ἐπιμελεῖσθαι, ἢ ἀρετῆς. καὶ ἐὰν δοκῶσι τὶ εἶναι, μηδὲν*

ὄντες, ὀνειδίζετε αὐτοῖς ὥσπερ ἐγὼ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐπιμελοῦνται ὧν δεῖ, καὶ οἴονταί τι εἶναι, ὄντες οὐδενὸς ἄξιοι. καὶ ἐὰν ταῦτα ποιῆτε, δίκαια πεπονθὼς ἐγὼ ἔσομαι ὑφ' ὑμῶν, αὐτός τε, καὶ οἱ υἱεῖς. quæ verba ita Marſilius reddidit: *Tantum tamen vos precor ô viri, vt meos quoq; filios, cùm adoleuerint, ſi ipſi, ſimiliter atq; ego, vobis moleſti ſint, pœnis ſimiliter afficiatis: præſertim ſi videantur vobis vel pecuniarum, vel alterius cuiuſquam rei maiorem quàm virtutis cũram habere: atque ſi videri velint, puténtve, ſe alicuius eſſe pretiũ, cũ nullius ſint, illos obiurgetis, quemadmodum ego vos quòd non illis incumbant, quibus eſt incumbendum: ac exiſtiment, cùm nullius pretiũ ſint, ſe aliquid eſſe. Quod ſi hæc feceritis, iuſta à vobis paſſus fuero egoq; & filij.* In quibus id admirabile atque abſurdum videtur: quid ſi cur Socrates ab Athenienſibus petat, filios ſuos interfici, ſi paternam hominum admonendorum & adiuuandorum conſuetudinem, vbi adoleuerint, imitentur. quid enim? peccaſſe fortaſſis ſibi ipſe videbatur quòd eam viuendi viam inſecutus eſſet? minimè omnium. nam ſe in eo & Deo obtemperaſſe dixerat, & meritum, vt ea cauſſa in Prytaneo aleretur: &, ſi vita daretur longior, vnquam aliter facturum negarat. qua igi-

tur de re ipſe ſe meritò amabat, ſummíſque dignum honoribus verè gloriabatur: quid erat cauſſæ, cur eius in ſtudio verſari filios nollet? At, dicet fortaſſe aliquis: ita demũ eos ab Athenienſibus vltimo ſupplicio affici cupit, ſi ita reprehendãt alios, vt ipſimet interim nihili ſint, aliarumq; rerũ maiorem, quàm virtutis, curam gerant. Ita ne quæſo? Sic quoq; eos morte multari, quàm admoneri, ac corrigi mauult? nam ſi diceret ſe petere, primùm vt liberi ſui, ſi quid peccarent, reperhenderentur, atque increparentur diligenter: deinde, ſi viderentur ita deprauati, vt corrigi non poſſent, vita priuarẽ ut denique: non inhoneſta, neq; aliena perſonæ Socratis eſſet oratio. ſed & multa alia proferre poſſem, quibus eius ſententiæ abſurditas oſtenderetur: niſi ſatius ducerẽ, iis omiſſis, veritatem ipſam detegere, cuius ſplẽdor exigui erroris nubecula obũbratus Marſilij aciem fugit. Vbi enim λυπῶντας vulgo legimus, legendùm eſt λυπῶντες. qua tantulà mutatione ſcripturæ quanta fiãt ſententiæ mutatio videamus. hoc enim dicit Socrates. Peto à vobis Athenienſes, cùm filij mei adoleuerint, vt eos vlciſcamini, eaſdem illis moleſtias exhibentes, quas

ego vobis exhibere conſueueram: ſi aut pecuniæ, aut vllius omnino rei, quàm virtutis, ſtudioſiores eſſe videātur. Quas enim ſolebat exhibere moleſtias Atheniensibus Socrates? admonebat eos, vrgebat, inſtabat, ne vllam rem virtute potiorem eſſe ducerent: neue quicquam illius ſtudio præuertendū putarent. eandem igitur moleſtiam filiis ſuis exhiberi cupit. itaque addit: Quòd ſi, nihili cùm ſint, aliquid tamen eſſe ſe exiſtiment: exprobrate eis, vt ego vobis quòd non in iis, in quibus oportet, ſtudium collocent: quódque, nulli pretij cùm ſint, aliquid ſe eſſe arbitrentur. Id enim ſe feciſſe ipſemet dixerat: cùm eos, qui ſe ſapientes putabant, longè abeſſe à ſapientia oſtenderet. Sequitur: Hæc ſi feceritis: tum & mihi & filiis meis id quod iuſtum eſt, tribueritis. Mihi quidē: quoniam quod ego beneficium in vos contuli, id vos conferetis in filios meos. Ipſis autem; quoniam afficietis illos ea pœna, quæ errantibus debita eſt. quænam autem pœna illa ſit, è primo πολιτειῶν cognoſcere eſt: vbi cùm Thraſymachus quæſiſſet de Socrate, quid tandem perpeti paratus eſſet, ſi ipſe talem iuſtitiæ definitionem attuliſſet, quæ reprehen

prehendi nullo modo poſſet: Quid verò, inquit, aliud, Socrates, quàm quod eum perpeti par eſt, qui aliquid neſcit? par eſt autem eum à ſciente diſcere: egóque de me quominus ea pœna ſumatur, non recuſo. Hæc tam præclara ſententia in vnius litteræ peruerſione latuerat.

Virgilij verſus è ſexto Aeneidos ex Homero imitati.

CAPVT V.

CVM ſtudioſè fecerint aliquot eruditi homines, vt indicarent locos Homeri, quos Virgilius imitatus eſſet: multos tamen (neque aliter in tanta copia fieri potuit) prætermiſerunt. qualis eſt ille è ſexto Aeneidos: vbi, accipiente in nauim Charonte.

Ingentem Aenean, gemuit ſub pondere cymba
Subtilis, & multam accepit rimoſa paludem.

ita enim Iliados, ε cùm inſiliret Minerua in currum Diomedis, gemuiſſe ſub tanto pondere axis faginus dicitur:

Ἡ δ' ἐς δίφρον ἔβαινε παρὰ Διομήδεα δῖον
Ἐμμεμαυῖα θεά. μέγα δ' ἔβραχε φήγινος ἄξων
Βριθοσύνῃ. δεινὴν γὰρ ἄγεν θεὸν, ἄνδρα τ' ἄριστον.

Notatum Petri Victorij μνημονικὸν ἁμάρτημα.

CAPVT VI.

PETRVS Victorius libro ſexto Variarum lectionum, narrans notum illud Socratis ſomnium, quo, cùm in cuſtodia publica eſſet, præuidit, ſibi poſt tertium diem eſſe moriendum, admonitus illo verſu,

Ηματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἵκοιο.

Verſum inquit, *eſſe è primo libro Iliados notum eſt, pronunciaturq́; illic ab Agamennone in iurgio illo: cùm enim dixiſſet Achilles ſe domum reuerſurum, copiasq́; ſuas è bello abducturum, compulſum iniuriis ipſius, liberè permiſit illi, vt hoc, ſi vellet, faceret, rex regum: vtq; ſe oſtenderet nihil curare diſceſſum illius, monſtrauit in ſermone, eum breui tempore domum peruenturum.* Hæc Victorius. quæ omnia vt vno verbo dicam, falſa ſunt. verſum enim illum eſſe nō è primo, ſed è nono libro Iliados, notum eſt: pronunciaturque illic non ab Agamennone, neque in iurgio, ſed ab Achille, qui Vlyſſem alloquens, abiturum ſe dicit, &. ſi Neptunus proſperum curſum dederit, tertio die in patriam peruenturum.

Εἰ δέ κεν εὐπλοίην δώῃ κλυτὸς Ἐννοσίγαιος,
Ἠματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

id eſt,

Quod ſi Neptunus facilē dederit mihi curſū,
Tertia lux Phthiæ lætis me ſiſtet in aruis.

cur autem apud Platonem ex *ἱκνούμην* factum ſit *ἵκοιο* facile eſt videre. Neminem igitur memoriæ ſuæ valdè confidere oportet: cùm Victorium quoque ipſum, tanta doctrinæ copia præditum hominem, in rebus nõ abſtruſis neque reconditis, interdũ tamen vacillare videamus.

De facultate contrariorum emendatus & declaratus locus è ſecundo Ariſtotelis De arte dicendi.

CAPVT VII.

TRIBVS modis intelligi poteſt id quod in philoſophorum ſcholis tritum ac celebratum eſt, contrariorum eandem eſſe vim ac poteſtatem. aut enim de vi ea quæ ineſt in ipſis contrariis, aut de ea qua contraria apprehenduntur, aut de ea qua efficiuntur. nos, docendi cauſſa, vim inſitam, vim percipientem, & vim efficientem vocabimus. Ergo ſi de vi inſita quis loquatur, non eadem eſt vis ac poteſtas contrariorum, immò, vero contraria exempli gratia: non eadem vis eſt inſita frigori ac calori; cùm frigus cõtrahendi vim habeat, laxandi calor: nõ eadem albo & nigro, cùm illud viſionem diſſipet, hoc colligat. omnino autẽ, cum de hoc genere poteſt nis

propriè ac per ſe agitur: valet illa regula quæ poſita eſt in primo dialecticorum, Contraria de contrariis dicta, probabilia eſſe. Quòd ſi agatur de vi percipiente: tum ſimpliciter & abſolutè dici poteſt, eandem eſſe vim contrariorum. etenim album & nigrum eadem facultate cognoſcimus: itémque conſonum & diſſonum: calidum & frigidum, & ſimilia. & de hac poteſtate intelligendus eſt locus ille è principio quinti Ethicorum, vbi hoc dicitur. quinetiam ob hanc ipſam cauſſam contrariorum eadem eſt ars, eadémque ſcientia. *πᾶσαι γὰρ αἱ τέχναι, καὶ αἱ ποιητικαὶ, καὶ αἱ ἐπιστῆμαι, δυνάμεις εἰσίν*, ait Ariſtoteles lib. 8. *τῶν μετὰ τὰ φυσικά.* Vbi autem ſermo eſt de poteſtate efficiente, adhibenda quædam diſtinctio eſt. nam cauſſa efficiens contrariorum & quodammodo eadem eſt, & quodammodo non eadem: nempe eadem quidem genere, ſed non eadem ſpecie. Verbi cauſſa: eadem res efficit ſanitatem & morbum: nempe temperatio quatuor humorum, è quibus corpus conſtitutum eſt. ſed illā bona temperatio, hanc mala. itidémq; efficiendæ virtutis, & efficiendi vitij poteſtas eadem in re ſita eſt: in conſuetudine. non tamen vna eadémque

conſue

conſuetudo vitioſum & virtute prædi-tum efficiet hominem : ſed contraria.. atque ita intelligendus eſt locus ille è ſecundo Rhetoricorum : *ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ἡ ἐναντία.* in quo Victorius ſui ſe diſſimilem præbuit. legendum autem ibi eſt, *ἡ ἐναντία* : non, vt vulgo legitur, *ἢ ἐναντία.* quod ego cùm à primo coniectura tantùm fretus iudicaſſem: reperi poſtea libros & calamo notatos, & typis deſcriptos, qui opinionem confirmarent meam. Quòd ſi vna eadémque ſpecie, aut etiam numero res poteſtatem efficiendi contraria in ſe continere dicatur: id neceſſe erit contingere aut non in eodem *ὑποκειμένῳ* : aut quod, ſi idem ſit, non ſit tamen affectum eodem modo : aut contraria illa non eadem ratione efficientur, aut non eodem quaſi inſtrumento. Vt idē ignis & aſtringit & reſoluit : ſed adſtringit fortaſſe corium : ceram aut glaciem laxat. Aeſtas appetentiam rerum Venerearum & auget, & minuit : ſed minuit in viris: auget in feminis. Ebrietas alij garrulitatem affert, alij ſilentium. doctrinæ copia alij confidentiam, alij timiditatem. Fieri etiam poteſt, vt ſit idem *ὑποκείμενον* : ſed non eodem modo affectum. vt vini aut

Veneris vſus vni eidemque homini, ſed aliter atque aliter affecto, modò ſalubris eſt, modò noxius. Quòd ſi & idem ſit & eodem modo affectum: oportebit, vt dixi, contraria illa aut non eodem modo, aut non eodem quaſi inſtrumento effici. Nam diuturna niuis contrectatio & frigus affert, & calorem: ſed alterum quidem per ſe, alterum per quandam ἀντιπερίστασιν. Vinum & humectat; & exſiccat: ſed alterum per ſe, alterum κατὰ συμβεβηκός. ſic ſenectus adueniens & ſicciores & humidiores facit. At idem medicus eundem hominem & interficere poteſt, & ſanare: non tamen eodem planè inſtrumento, ſed hoc remedio, illud veneno. & idem geometres poteſt in eodem auditore & ſcientiam, & ignorantiam efficere, ſed illam demonſtratione, hanc paralogiſmo. Hæc mihi de hiſce rebus cogitanti venerant in mentem in mentem, quæ cùm haud prorſus ἀφιλόσοφα viderentur, placuit aliorum iudicio committere.

Alius locus ex eodem libro explicatus.

CAPVT VIII.

INEST obſcuritatis aliquid etiam in iis verbis, quæ proximè antecedunt eum, quem

quem modò adduximus, è Rhetoricis locum. ait enim Ariſtoteles, Si vnum contrariorum eam naturam habeat, vt aut eſſe, aut fuiſſe poſſit: poſſe id probabiliter etiam de altero colligi. quod quidem verum eſſe non videbitur, niſi, quomodo hîc accipiatur *δυνατὸν*, intelligas. idq́ue Victorium nullo modo attigiſſe miror. Δυνατοῦ enim nomen interdum ita latè patet, vt amplectatur & id quod neceſſariò vel ſit, vel eſt, *καὶ κατὰ τὰς ἄλλας τοῦ χρόνου διαφορὰς*: & id quod citra vllam neceſſitatem. interdum autem ad hoc tantùm genus, quod poſteriore loco poſuimus, pertinet, *καὶ ἀντιδιαιρεῖται τῶν ἐξ ἀνάγκης*. Illo priore modo ſi accipias, falſum erit, quod hic ab Ariſtotele traditur non enim ſi poteſt ignis eſſe calidus, ſequitur vt etiam frigidus eſſe poſſit. neque ſi poteſt moueri cælum, poteſt etiam quieſcere. nam in iis quæ neceſſariò ſunt, non vtrunque contrariorum eſt τῶν *δυνατῶν*, ſed alterum tantùm, neque vtrumlibet. ſed certò ac definitè alterum. Nemo autem cauilletur hîc, motum & quietem non eſſe propriè contraria. conſtat enim, hîc, vt ſæpe alibi, Ariſtotelē accipere *τὰ ἐναντία ἀντὶ τῶν ἁπωσδηποτοῦν ἀντικειμένων*. poſteriore igitur

modo

modo accipiendum hoc loco eſt τὸ τοῦ δυνατοῦ ὄνομα. & ita veriſsimum erit, quod docetur. nam hoc modo πᾶν τὸ δυνατὸν εἶναι, δυνατόν ἐστι καὶ μὴ εἶναι. Ita diſputantur hæc ab Ariſtotele ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας.

Correctus Ciceronis locus ex oratione pro C. Rabirio perduellionis reo.

CAP. IX.

MISERA *eſt ignominia iudiciorum publicorum, miſera multatio bonorum: miſerum exilium. ſed tamen in omni calamitate retinetur aliquod veſtigium libertatis. mors denique ſi proponitur, in libertate moriamur, carnifex verò, & obductio capitis, & nomen ipſum crucis abſit non modò à corpore ciuiũ R. ſed etiã à cogitatione oculis, auribus. harũ enim omniũ rerum non ſolùm euentus atque perpeſsio, ſed etiam condicio, expectatio, mentio ipſa denique indigna ciue R. atque homine libero eſt.* Ciceronis hec verba ſunt è luculenta illa oratione, qua cõſul C. Rabiriũ defendit perduellionis reũ: in quibus cùm duæ voces, ſeu meritò, ſeu immeritò, ſemper mihi ſuſpectæ fuerint: non poſſum, quin ſuſpectionem meam exponam. Harum vocum, prior eſt, *obductio.* quamquam enim

enim non ſum neſcius, obducere, interdum eſſe idem quod, obtegere; libentius tamen hoc loco legerem, *obnuptio*. nam quòd hoc vocabulum nuſquam alibi apud Ciceronẽ legatur: ne obductio quidem. & obnuptio melius, ni fallor, conueniret cum diro illo & horrendo carmine, quod paulo ſuprà recitauerat; *caput obnubito; arbori infelici ſuſpendito*. Altera earum, quas dixi, vocum eſt *conduio*: pro qua mallem, *condictio*. Etenim condicere, vetere lingua, eſt denunciare: & condictio, denunciatio? vt & veteres Grammatici, & Iuriſcõſulti docent. quo ſenſu, mirificè hic, vt opinor, quadraret. Sed hæc opinione tãtùm nixa ſunt, quare cohibeamus aſſenſionẽ, dum aliquid certius & exploratius afferatur.

Ciceronis loci duo ex Aeſchine, vt videtur, imitati.

CAPVT X.

CICERO, cùm in tertia oratione in Catilinam commemoraret ea ſigna, eaque prodigia, quibus dij immortales imminens periculum præmõſtrauerant, populumque R. vt ſibi caueret, præmonuerant, affirmauit, eos ita præſentes

opem

opem tuliſſe, vt pænè oculis videri poſſent. & paulo pòſt, tam multa ſigna ſe conſule diuinitùs extitiſſe dicit, vt hæc, inquit, quæ nunc fiunt, canere dij immortales viderentur. Credi autem poteſt imitatus eſſe hac in parte locum illum Æſchinis ex oratione aduerſus Cteſiphontem, vbi ait, deos ita prædixiſſe ac præſignificaſſe populo Athenienſi mala, quæ ei Rhetorum quorundam culpa imminerent, vt propè humana voce aſſumpta clamarent, cauendum eſſe. Verba Græci oratoris hæc ſunt: *ἀλλ' οὐ προὔλεγον, οὐ προεσήμαινον ἡμῖν οἱ θεοὶ φυλάξασθαι, μόνον οὐκ ἀνθρώπων φωνὰς προσκτησάμενοι.* nam quod, videre oculis, ibi Cicero dixit, eodem loquendi genere Æſchines vſus erat paulo ſuprà: etſi non eadem de re loquens: *ὁρᾶτε τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν ἐξάγιστον καὶ ἐπάρατον λιμένα τετειχισμένον.* eam autem orationem conuerterat, vt quidem creditur, Cicero. quò facilius ipſi, qui ex ea imitaretur, in mentem venire potuerunt. nam pulcherrimum illum locum è ſecunda agraria, *Ponite ante oculis vobis Rullum in Ponto:* & illum item ex vndecima Philippica, *Ponite igitur antè oculos P. C. miſeram quidem illam & flebilem ſpeciem, ſed ad incitandos animos veſtros neceſſariam,*

ceſſariam, nocturnum impetum in vrbem Aſiæ clariſſimam, & quæ ſequuntur: eorum igitur locorum vtrumque quin ex eadem Æſchinis oratione expreſſerit, non ſanè admodum dubito. Locus autem Æſchinis, vnde illos imitatos eſſe credo, hic eſt: Γένεσθε δή μοι μικρὸν χρόνον, τὴν διάνοιαν, μὴ ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἀλλ' ἐν τῷ θεάτρῳ, καὶ νομίσατε ὁρᾷν προϊόντα τὸν κήρυκα, &c. & pauló pòſt: Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς σώμασιν οὐ παρεγένεσθε, ταῖς γε διανοίαις ἀποβλέψατ' αὐτῶν εἰς τὰς συμφορὰς, καὶ νομίσατε ὁρᾷν ἁλισκομένην τὴν πόλιν, τειχῶν κατασκαφὰς, ἐμπρήσεις οἰκιῶν, ἀγομένας γυναῖκας, καὶ παῖδας εἰς δουλείαν, πρεσβύτας, ἀνθρώπους, πρεσβύτιδας γυναῖκας, ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν ἐλευθερίαν, κλαίοντας, ἱκετεύοντας ὑμᾶς, ὀργιζομένους, οὐ τοῖς τιμωρουμένοις. ἀλλὰ τοῖς τούτων αἰτίοις. quo quidem ſubiectionis exemplo vix vllum poſſe reperiri pulchriùs puto.

E decalmatione in Salluſtiã loci duo, quorum alter ex Aeſchine, alter è Demoſthene expreſſus videtur.

CAP. XI.

EX eadem Æſchinis oratione ſumptum eſt id quod poſitũ eſt ad finem illius declamationis, qua Cicero, tamquam à Salluſtio prouocatus, reſpondere ei

re ei fingitur. ita enim ibi ſcriptum eſt: *Finem dicendi P.C. faciam. ſæpe enim grauius vidi offendere animos auditorum, eos qui aliena flagitia apertè dixerunt, quàm eos qui commiſerunt.* apud Æſchinem enim ita legimus, ἤδη γάρ ποτε εἶδον μισηθέντας τοὺς τὰ τῶν πλησίον αἰσχρὰ λίαν σαφῶς λέγοντας. quod autem ſtatim ſubiungitur: *Mihi quidem ratio habenda eſt, non quid Salluſtius meritò debeat audire: ſed vt ea dicam, ſi qua ego honeſtè effari poſſum:* videtur imitatum ex illo Demoſthenis: ὀκνῶ, μὴ περὶ σοῦ τὰ προσήκοντα λέγων, αὐτὸς οὐ προσήκοντας ἐμαυτῷ δόξω προῃρῆσθαι λόγους. aut ex hoc, quòd in eadem oratione legitur: πολλὰ γοῦν ἕτερ' εἰπεῖν ἔχων περὶ αὐτοῦ παραλείψω. οὐ γὰρ ἔσθ' ἂν δείξαιμι προσόντ' αἰσχρὰ τούτῳ καὶ ὀνείδη, πάντ' οἶμαι δεῖν εὐχερῶς λέγειν· ἀλλ' ὅσα μηδὲν αἰσχρόν ἐστιν εἰπεῖν ἐμοί.

Inſicetum, *non vt vulgò,* Infacetum, *ſcribi oportere: & ex eadem coniugatione cetera ad eundem modum.*

CAPVT XII.

CVM iampridem in veteribus Catulli libris ſcriptum reperiſſem.

O ſæclum inſipiens, & inſicetum: itémque
Pleni ruris & inſicetiarum: &
Idem inſiceto eſt inſicetior rure:

præte

præterieram ea omnia, tanquam errata librariorum; erámque ſecutus vulgarem conſuetudinem, qua iam receptum eſt, vt per a literam, non per i, cuncta illa vocabula & ſcribantur, & pronuncientur. nuper autem cùm ea de re pauló attentiùs cogitaſſem, planè adductus ſum in eam ſententiam, vt veterem illam ſcribendi rationem probam & incorruptam; eam autem qua vulgò nunc vtimur, prauam & corruptam judicarem. Vt enim ab æquo, non inæquus, ſed iniquus: & ab amico, non inamicus, ſed inimicus: & à ſapiente, non inſapiens, ſed inſipiens: & à facio, non infacio, ſed inficio dicitur: ſic à *faceto*, non *infacetum*, ſed *inficetum* dicendum videtur. Nam illud quoq; nonnihil eſt, quòd Angelum Politianum, eruditiſsimum & accuratiſſimum hominem, ita ſcribere ſolitum conſtat. Hermolaus quoque Barbarus, qui, quæ vrbs orbis terrarum lumen eſt, eius ipſe vrbis maximum lumen fuit, ita ſcribenda hæc cenſuit. illius enim verba hæc ſunt ex emendationibus Plinianis: *Cum inficetus, non infacetus dicatur, auctore vel Catullo, ſcribendum eſt, Inficetiſſimè.*

correctus & illuſtratus Ariſtotelis locus è libro quinto Ethicorum.

CAPVT XIII.

ARISTOTELES libro quinto Ethicorum cùm ius ciuile ita diuiſiſſet, vt aliud naturale eſſe aliud legitimũ diceret legitimi exempla hæc poſuit, Mina captiuos redimere: caprá, non oues duas immolare: Braſidæ ſacra facere. quorum primum & poſtremum vnde ſumpta ſint, ſatis conſtat: medium ita non commune ac contritum eſt, vt Michaël Epheſius temerè id confictum, non ex vlla hiſtoria ſùmptum putarit. Quòd cùm mihi ſemper ſuſpectum viſum eſſet, memini me, octo abhinc annos, cùm eum librum Lutetiæ publicè interpretarer, ita dicere, mendoſam mihi eius loci ſcripturam videri, ſic tamen, vt non magno negocio corrigi poſſet. neque enim legendum, αἶγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα: ſed, αἶγα Διὶ θύειν, ἀλλὰ μὴ πρόβατα: id eſt, capra, non ouibus, rem diuinam Ioui facere. Id acceptũ eſſe ex Herodoto, qui in Euterpe narrat, ab iis Ægyptiis qui Iouis Thebani templum accolunt, ſúntve è Thebana præfectura, non oues, ſed capras tantùm immolari: cùm contrà, qui ſunt è præfectura Mendeſia,

deſia, capris abſtineant, immolent oues. vtriuſque autem ritus fabuloſas quaſdam origines pluribus verbis perſequitur. Hoc ex me poſtea auditum Dionyſius Lambinus, homo ſingulari doctrina & acerrimo iudicio præditus, ita probauit, vt interpretationem Ariſtotelei loci ſuam, ad meam correctionem accommodarit.

Verbum διαχλευάζειν, quodam loco è ſecundo Rhetoricorum Ariſtotelis non videri ita accipiendum vt Victorius cenſuit.

CAPVT XIIII.

TRIA omninò ſunt quæ efficiunt, vt ij qui conſilium dant, digni iudicentur quibus credamus, quoſque duces in rebus ſuſcipiendis ac gerendis ſequamur: prudentia, probitas, & beneuolentia erga nos. horum trium ſi quid abfuerit, non ſatis tutum eſt, eorum conſilio fidere; nam & qui tum bonus vir erit, tum amicus nobis, ſi idem parum prudens ac conſideratus fuerit, falſus ipſe, nos fallet. & qui callidus atque acutus eſt, ſi aut improbus ſit, aut malè animatus in nos, in fraudem inducet potius, quàm bono & vtili conſilio adiuuet.

etiam ſi qui & prudens eſt, & vir bonus, niſi beneuolentia nos aliqua complectatur, non valdè laborabit, quid nobis futurum ſit. itaque dabit quidem ille nobis conſilium bona fide, & ſine fallacia: ſed tamen non ita cogitatè, vt ſi aliqua nobis cum ipſo eſſet coniunctio. quare poterit fallere. quòd ſi etiam inimicus ſit: numquam ſanè nobis auctor erit, vt id faciamus, quod ipſe nobis optimum fore cognoſcet. tria illa in quo inerunt, is neque volet fallere, & vix poterit falli. Hoc Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum his verbis docuit: *Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας, τρία ἐστὶ τὰ αἴτια. τοσαῦτα γάρ ἐστι, δι' ἃ πιστεύομεν, ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις, καὶ ἀρετὴ, καὶ εὔνοια. διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν. ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τι. ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν, ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς, διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν, ἢ φρόνιμοι μὲν, καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὔνοι. διόπερ ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας. καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν.* quibus in verbis Petrus Victorius illud *διαψεύδονται*, exponit, *labuntur, ac decipiuntur:* & probat, id verbum interdũ eo ſenſu capi, probato alio quodam Ariſtotelis loco. Ego autem, vt probes,

bes, verbum πολύσημον hoc aut illo modo accipi, non puto hoc ſatis eſſe, ſi doceas etiam alibi eam vim habere. videndum illud quoque arbitror, ea quam afferas, interpretatio ei loco, quẽ declares, conueniat ne an minus. nam ſi in illo verſu,

Depreſſo incipiat iam tũ mihi taurus aratro
Ingemere: dicerem, taurum eſſe ſecundum ſignum zodiaci: non eo minùs errarem, ſi oſtenderem, eam vocem id valere in illo,

Candidus auratis aperit cùm cornibus annũ
Taurus.

Quanquam igitur διαψεύδεσθαι interdum valet idẽ quod labi ac decipi: tamen qui in eo quem recitaui, loco ita exponat, labi ipſum ac decipi puto. nam is qui cognoſcens quid ſit optimum factu, nihilo minùs aut malitia, aut odio ductus, aliud ſuadet, διαψεύδεται ex Ariſtotelis ſententia: neque tamen labitur ac decipitur; ſed fallit ac decipit. ergo præſtare arbitror, vt διαψεύδονται, exponamus, *fallunt.* quòd ſi quis obiiciat, id verbũ hoc ſenſu non conuenire in eum qui vir bonus amicûſque ſit, ſed per imprudẽtiam inutile conſilium det; huic ego reſpondeo, fallere dici nonnunquam etiam illos qui ſine vlla mala, vt ait Plautus,

malitia, in errorem inducunt eos quibuſcum agunt. Non enim vetus illud iuſiurandum ita concipi voluiſſent, Si ſciens fallo: niſi etiam inſcientem poſſe fallere iudicaſſent.

Quid apud Catullum, aſini nomine intelligendum eſſe videatur.

CAPVT XV.

ASINVM videtur Catullus dixiſſe, non animal, quod vulgò notum eſt, ſed lapidem molarem: in epigrammate, quo exagitauit Æmilij cuiuſdam deformitatem, quem ait piſtrino atque aſino tradi oportere. Græci certè & beſtiam illam, & molam eodem nomine appellant. itaque Heſychius *ὄνον* ait eſſe ſuperiorem in piſtrino lapidem: Euſtathius autem *τὸ κινούμενον τοῦ μύλου.* & Antronium aſinum ex eo in prouerbium abiiſſe, quòd Antronij lapides habeant aptos ad conficiendas molas. & in primo *ἀναβάσεως* ita ſcriptum eſt: *Οἱ δὲ ἐνοικοῦντες ὄνους ἀλέτας περὶ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες, καὶ ποιοῦντες, εἰς Βαβυλῶνα ἦγον, καὶ ἐπώλουν, καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων* quorum verborum hæc eſt Romuli Amaſæi interpretatio: *Incolæ aſinarias molas circa flumen cadunt exciſaſq; Babylonem deportant, iiſq; venditis*

venditis coëmpto frumento famem leuant. qui cur aſinarias molas dixerit non video. ego *lapides molares* tantùm dixiſſem. nam illud ἀλέτους additum eſt in Græco ſermone ad tollendam vocis ambiguitatem, quæ in Latino nulla eſt. Quinetiam *piſcem* ὄνον ex eo vocatum eſſe credo, quòd in cerebro lapides habeat molarum ſimiles. quamquam alij ab aſinini corij ſimilitudine dictum autumant.

Malè conuerſos videri à Cicerone tres Euripidis verſus.

CAPVT XVI.

NON ſine cauſſa, ait Cicero, cùm Oreſtem doceret Euripides, primos treis verſus reuocaſſe dicitur Socrates.

Neque tam terribilis vlla fando oratio eſt,
Neque fors, neque ira cælitum inuectum malum,
Quod non natura humana patiendo ferat.

Qui, ſi cuique fas eſt, id quod ſentit, dicere, videtur eorum verſuum ſententiam aut non ſatis percepiſſe aut non fideliter reddidiſſe. quod vt iudicari ab aliis poſſit, Græcos Euripidis ſubiciam:

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν, ὧδ᾽ εἰπεῖν ἔπος,
Οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
Ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

primum igitur verſum, ſi Ciceronem ſequare, ita accipias neceſſe eſt: ὀυκ ἔστιν ὀυδὲν ἔπος ὧδε δεινὸν εἰπεῖν. id eſt: *nullum eſt verbum ita terribile dictu.* quod ſanè, ne quid diſsimulem, mihi quidem non placet. ac fieri poteſt, vt fallar. ſed dico id, quod videtur. Deinde, πάθος quàm aptè reddatur *fors*, alij viderint. poſtremò in tertio verſu nulla eſt patientiæ ac tolerantiæ ſignificatio. potiúſque hoc dicere Euripidem puto. Nihil, vt vno verbo eloquar, dirum ac terribile eſt; neque à diis inuecta calamitas, cuius grauitati hominum natura ac conditio expoſita non ſit. id quod ſtatim confirmat inuſitato, & antea inaudito ſupplicij genere, quo à diis affectus eſt Tantalus. Neque ignoro, quàm ſit periculoſæ, vt ait Flaccus, plenum opus aleæ, à Cicerone diſſentire: veruntamen. Mecum quidem Græcus eius poëtæ explicator, quiſquis eſt, facit.

De quodam loco ex epiſtolis ad C. Trebatium accuratè diſputatum.

CAP. XVII.

ANGELVS Politianus XXVII. Miſcellaneorum illuſtrare conatus eſt hunc Ciceronis locum ex epiſt. ad Trebat. *Hec*

bat. *Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthum arcem altam habebant, matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus gypſatiſsimis perſuaſit, ne ſibi vitio illæ verterent, quòd abeſſet à patria.*

Nam multi ſuam rem bene geſſere, & publicam patria procul:
Multi qui domi ætatem agerent, propterea ſunt improbati.

quod enim neminem ante ſe ne ſuſpicatum quidem eſſe gloriatur, ait, hos duos eſſe verſus ex Ennij Medea ex his Euripideis expreſſos:

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξῆλθον δόμων,
μή μοί τι μέμψησθ᾽. οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο,
τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις. οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς
δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥᾳθυμίαν.

Petrus quoque Victorius libro xx. Variarum lectionum idem ſentire ſe, quod tradiderat Politianus, oſtendit: neque vmquam quenquam audiui, qui ea de re vllo modo dubitandum putaret. Ego autem, quanquam apud me plurimum & Politiani & Victorij valet auctoritas, mirificè tamen ab vtroque diſſentio. quocirca hoc loco, quid de illis verſibus ſentiam, aperire conſtitui, vt ab eruditis hominibus, meritò an immeritò

id faciam, iudicetur. In primis igitur Latinos verſus malè ab eis diſtinctos, ad hunc autem modum diſtinguendos cenſeo:

. . . . nam multi ſuam
Rē bene geſſere, & publicam, patria procul.
Multi, domi qui ætatem egerunt, propterea
Sunt improbati.

nam quòd *egerunt*, lego, vbi vulgo legitur, *agerent*: veteres in eo libros auctores habeo. & ipſe quoque Victorius ita legit. at hoc quidem leue eſt. illud grauius, quod planè iudico neceſſe eſſe, vt aut ne ſint ij verſus Euripidis à Latino poëta conuerſi. aut vt eos, ſiue Ennius, ſiue quis alius fuit, qui ita interpretatus eſt, non intellexerit, & in ſententiam alieniſſimam detorſerit. Nam apud Euripidem quidem cùm Medea præ dolore iam non compos animi, domi clauſam ſe contineret, excruciaretque ſe, & eos, quaſi à furiis agitata, clamores ederet, qui etiam foris exaudirentur: Corinthiæ mulieres, è quibus conſtat chorus, orant nutricem, vt ad eam adeat, ipſamq; educat ex ædibus. ſperabant enim ſe aſpectū & alloquio ſuo illū doloris ardorem aliqua ex parte mitigaturas. Paulo pòſt igitur domo egrediēs Medea ita eas

ita eas affatur:

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξῆλθον δόμων,
μή μοί τι μέμψησθε.

Id eſt: *Corinthiæ mulieres, egreſſa ſum ex ædibus, ne quid mihi ſuccenſeatis.* quaſi diceret: Non equidem libenter hoc tempore in aſpectum hominum prodeo. omnes enim, quos grauior aliquis vrget dolor, tenebras & ſolitudinem quærunt: lucem & frequentiam oderunt. verumtamen cùm veſtro nomine rogata eſſem, vt huc prodirem, prodij: ne, ſi prodire nollem, vos id fortè ſuperbia quadam ac contemptu veſtri à me fieri crederetis. At illo altero modò, ita accipienda erunt hæc verba: *ἐξῆλθον δόμων.* id eſt, *patriam meam reliqui. μή μοι μέμψησθε.* id eſt *nolite id mihi vitio vertere.* quod mihi quidem alienum *καὶ ἀπροσδιόνυσον* videtur, Sequitur: *οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο, τοὺς δ' ἐν θυραίοις.* quæ ita interpretor: *noui enim multos mortalium, qui arrogantes habiti ſunt, quòd ſe videndos exhibere nollent. alios contrà, quòd in atriis ſedentes, viderentur de ſe quaſi ſpectaculum quoddam præbere, in eandem opinionem veniſſe.* Nam quod ille Ciceronianus poëta *σεμνοὺς* accipit *eos qui rem ſuã & publicam bene geſſerunt*: ego eo nomine

ſuperbos

ſuperbos & arrogantes accipio. & ita accepit Euripides in illos verſu ex Hippolyto: *Μισεῖν τὸ σεμνὸν, καὶ τὸ μὴ πᾶσιν φίλον.* & in illo ex eadem fabula: *Οἴμοι. τὸ σεμνὸν ὥς μ' ἀποκτενεῖ τὸ σόν.* & in illis pulcherrimis verſibus ex Alceſtide:

Ὄντας δὲ θνητοὺς, θνητὰ καὶ φρονεῖν χρεών.
ὡς τοῖς γε σεμνοῖς, καὶ συνωφρυωμένοις
ἅπασίν ἐστιν, ὥς γ' ἐμοὶ χρῆσθαι κριτῇ,
ὁ βίος ἀληθῶς οὐ βίος, ἀλλὰ συμφορά.

Sequitur: *οἱ δ' ἀφ' ἡσύχου ποδὸς δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥᾳθυμίαν.* id eſt; *alij contrà, quòd ſe quieti tradidiſſent, inglorij habiti ſunt, & ignaui.* Hoc enim ſignificare vult, ſolere homines omnia quę ab aliis fiũt, ad deteriorem partem accipere, & vndique captare maledicendi occaſionem. Illa áutem quomodo interpretatus ſit Latinus ille, ſi modò interpretari voluit, nihil attinet dicere. res ipſa loquitur. ex his, cęcutiam ipſe, an meritò alios *παρεωρακέναι* arbitrer, exiſtimari poteſt.

Locus Platonis è Phædro, allata vetere quadam Athenienſium conſuetudine illuſtratus:

CAPVT XVIII.

SOCRATEM Phædrus cùm adducere vellet ad idem argumentum tractandum, quo ipſe ſcriptã Lyſiæ orationem

paulo antè recitarat, ita ei blandiens apud Platonem inducitur. *Καί σοι ἐγὼ, ὥσπερ οἱ ἐννέα ἄρχοντες, ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν, οὐ μόνον ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ σήν.* quæſitum eſt autem ex me, quænam eſſet aurea illa ſtatua, quam Delphis ponere ſolitos archontas ex eo intelligeretur: & qua de cauſſa id fieret. Reſpondi, nouem Athenienſium archontas, id eſt, Eponymum, regem, Polemarchum, & ſex Theſmothetas, cùm magiſtratum inirent, publicè iurare ſolitos, ſe obſeruaturos eſſe leges, neque paſſuros fidem ſuam donis muneribúſve corrumpi: ſi quis ipſorum ſecus feciſſet, eum multæ nomine auream ſtatuam ſuam penſurum eſſe. Eius rei auctor eſt Iulius Pollux libro Onomaſtici ad Commodum Cæſarem Octaua. Cypſelidarum autem anathema, de quo non ita multo poſt ea, quæ poſui, verba apud Platonem mentio eſt, quodnam fuerit, copiosè Pauſanias in Eliacis docet.

Quod diſcrimen ſit accuſationis & maledictionis, è Demoſthene & Cicerone.

CAP. XIX.

TRADITUM eſt accuratè & diligenter à M. Tullio in Cœliana defenſio-

ſenſione, quid inter accuſationem ac maledictionem intereſſet. olim autem Demoſthenes etiam iſta diſtinxerat: vt quamuis non planè idem ab vtroque dicatur, dubium tamen non habeam, quin Cicero in ea re tractanda ſummi Græci oratoris veſtigia ſit perſecutus. Vtrumque igitur locum meo more deſcribam, vt comparentur. Demoſthenes περὶ στεφάνου. Καί τοι καὶ τοῦτο ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, ἐγὼ λοιδορίαν κατηγορίας τούτῳ διαφέρειν ἡγοῦμαι, τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ' ἔχειν, ὧν ἐν τοῖς νόμοις εἰσὶν αἱ τιμωρίαι. τὴν δὲ λοιδορίαν βλασφημίας, ἃς κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν τοῖς ἐχθροῖς περὶ ἀλλήλων συμβαίνοι λέγειν. Cicero pro Cœlio: *Sed aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat: rem vt definiat: nomine vt notet: argumento probet: teſte confirmet. maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ, ſi petulantius iaciatur,* (ita enim legendum eſt: non, vt vulgo, *iactatur.*) *conuicium: ſi facetius, vrbanitas nominatur.*

De vi veritatis Ciceronis ſententia ex Eeſchine. Liuij loci duo emendati.

CAP. XX.

EMERGERE tandē & exiſtere veritatem, neque vllis vnquam machinis,

chinis, ita premi, vt opprimatur, multi grauéſque auctores ſæpe dixerunt: Cicero inter ceteros, qui cùm hanc grauiſſimam & dignitatis pleniſſimam ſententiam ponere in Cœliana defenſione vellet, ex Aeſchine eam propè interpretatus eſt. *O magna, inquit, vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contráque ficta omnium inſidias facilè ſe per ſe ipſa defendat.* Æſchines autem ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου. Οὕτως ἰσχυρόν ἐστιν, inquit, ἡ ἀλήθεια, ὥστε πάντων ἐπικρατεῖν τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν. Etiam apud Liuium Q. Fabius Maximus idem dicit, in illo pulcherrimo ſermone, quem habuit cum L. Paullo aduerſus Annibalem proficiſcente. ſed is locus ita deprauatus circumfertur, vt intelligi non queat. ita enim legitur; *A veritate laborare nimis ius ſæpe aiunt: extingui numquam.* Sed vocem *ius*, in veteribus libris non legi, admonuerunt etiam alij. Mihi, cùm eum locum accuratè legerem, incidit ſuſpectio, ita corrigendum eſſe: *Veritatem laborare ſæpe, aiunt: extingui numquam.* id igitur in libri mei margine aſcripſeram, addita ea nota, qua coniecturas meas diſtinguere ſoleo ab iis mutationibus, quas vetuſtis libris auctoribus facio.

Sed cúm poſtea *διὰ χρόνου* accidiſſet mihi, vt eum ipſum locum inſpicerem, viſum eſt, librum quoque veterem, quem habeo, conſulere; ſi quid is fortè meam coniecturam adiuuaret. Repperi autem plus etiam, quàm volueram. etenim ne vna quidem littera plus minúſve habebat, quàm vt ego diuinaram. ſed ea inſpectio iter mihi aperuit ad tollendum ex eo loco mendum alterum, nam quod ſtatim ſubiicit Fabius: *Gloriam qui ſpreuerit veram habebit:* vix verum videtur, ita ſimpliciter, & ſine vlla adiectione prolatum. quid enim? *ἀφιλότιμον εἶναι*, laudi ne datur, an in vitio ponitur? quàm multi gloriam ſpernunt ignaui & nulli pretij homines! Cùm igitur in meo libro legatur, *Gloriam quam qui ſpreuerit, veram habebit:* conijcio legendum, *Gloriam vanam qui ſpreuerit, veram habebit.* ſic enim & verior erit ſententia, & illa contrariorum relatione ornatior, & meliùs cohærebit cum eo quod paulo ſuprà dixerat Fabius: *Reſiſtes autem aduerſus famam rumoréſque hominum ſi ſatis firmus ſteteris: ſi te neque collegæ vana gloria, neque tua falſa infamia mouerit.* quàm facilè verò librarius in eo labi potuerit, cùm quiuis facilè videat, *λεπτολογεῖν* non eſt meum.

Mulieres

Mulieres eruditas plerumque libidinoſas eſſe, duorum poëtarum teſtimoniis confirmatum. Iuuenalis locus cum quodam Platonis collatus.

CAPVT XXI.

VAFERRIMVS poëta, quique omnia ſuæ tempeſtatis hominum vitia & nouerat optimè, & inſectabatur liberrimè, Iuuenalis, in ea Satyra, qua mulierum improbitatem detexit, non obſcurè ſignificauit, diſplicere ſibi mulieres eruditas, & diſertas.

Non habeat, inquit, *matrona, tibi quæ iuncta recumbit,*
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat oēs.

Euripides quoque, magnus & ipſe mulierum oſor, etſi dictus eſt à quodam eas odiſſe in choro, amare in thoro eiuſdem ſententiæ fuit. putauit enim, id quod res eſt, catas & ingenioſas feminas promptiores & acutiores eſſe ad ſtruendas machinas, quibus decipiant viros. itaque apud eum ita Hippolytus loquitur:

Σοφὴν δὲ μισῶ. μὴ γὰρ ἔν γ' ἐμοῖς δόμοις
Εἴη φρονοῦσα πλεῖον, ἢ γυναῖκα χρή.
Τὸ γὰρ πανοῦργον μᾶλλον ἐντίκτει Κύπρις
Ἐν ταῖς σοφαῖσιν. id eſt,

Odi eruditam. ne meæ vnquam ſit domi,
Quæ plus ſciat, quàm mulierē ſcire expedit
Namque eruditis ipſa maiorem Cypris
Aſtutiam indit.

& ſanè non nimis pudicas eſſe ingenioſas & eruditas mulieres, fidem facere poterit Sappho. neque mirum. multas enim hiſtorias legūt, peccare, vt ait Flaccus, docentes, ſed in iis quæ ſuprà retuli Iuuenalis verbis conſtat, metaphoram eſſe à iaculis ſumptam, quæ breuia cùm ſint, rotando torqueri ſolent. eadem autem vſus eſt Plato; cùm Lacedæmoniorum loquendi conſuetudinem exponeret, quos ait, initio videri ſolitos rudes & imperitos: ſed poſtea torquere ac vibrare breue aliquod dictum: vt is qui cum diſſerebant, puer præ ipſis videretur. eius verba ſunt: εἰ γὰρ ἐθέλοι τις Λακεδαιμονίων τῷ φαυλοτάτῳ συγγενέσθαι, τὰ μὲν πολλὰ ἐν τοῖς λόγοις εὑρήσει αὐτὸν φαῦλόν τινα φαινόμενον. ἔπειτα ὅπου ἂν τύχοι τῶν λεγομένων, ἐνέβαλε ῥῆμα ἄξιον λόγου βραχὺ καὶ κατεστραμμένον, ὥσπερ δεινὸς ἀκοντιστής, ὥστε φαίνεσθαι τὸν προσδιαλεγόμενον παιδὸς μηδὲν βελτίω.

Iphicratis multa dicta, quibus elatus & excelſus ipſius animus oſtenditur.

CAPVT XXII.

RERVM

RERVM bellicarum gloria non ætatis modò ſuæ imperatores viciſſe,ſed ſuperiorum etiam quemlibet adęquaſſe Athenienſis Iphicrates dicitur. idemque eloquentiæ ſtudiis deditus fuiſſe,& cùm ſæpe dixiſſe in publico, tum oſtentationis quoque gratia domi nonnumquam declamitaſſe perhibetur. erat autem excelſo vir & elato animo, quique de ſe interdum magnificentiùs, quàm vulgi aures libenter ferre poſſent, prædicaret.Itaque cùm orationem de ſtatua ſibi ab Athenienſibus poſita aduerſus Harmodium quendam è veteris illius tyrannicidæ poſteris haberet, multa dixit de ſeipſo animosè, & propè arroganter: vt Dionyſius Halicarnaſſeus non alio magis argumento refellerit eos, qui orationem illam Iphicrati à Lyſia ſcriptam eſſe dicebant,quàm quòd à Lyſiæ moderatione nimium longè abeſſet. In ea hoc dixit,quòd aduerſarius generis ſui nobilitatem extollens, illius obſcuritatem, & ignobilitatem exagitauerat, *vt quiſque virtute maximè præſtaret, ita nobiliſsimum eſſe.* nam ne Harmodium quidem & Ariſtogitonem nobiles fuiſſe prius, quàm præclarum aliquid deſignaſſent. Itē illud: *ſe maiorē habere cognationē cū illis,*

quàm ipſum illum quo cum contenderet: quo ſua, quàm illius facta propius ad eorum gloriam accederent. &, Meorum nobilitas à me incipiet: tuorum in te deſinet quæ omnia imitatus eſt, quicumque ſcripſit declamationem in Salluſtium. ſed & ex eadem oratione hæc repperi: *Si qualis ego ſum, tales vobis ſeptem imperatores fuiſſent, deſerta iam eſſet & inculta Lacedæmon.* Et cùm de Harmodio & Ariſtogitone ageret: *Quorum*, inquit, *ego ſi temporibus fuiſſem, aut aſſumpſiſſem eos ad ſocietatem præclari illius operis, aut ipſe ab eis aſcitus eſſem.* Et, *Vos fortaſſe Athenienſes iſtam mihi columnam, & iſtas in ea inſcriptas literas, præclarum quiddam, & gloriatione dignum à vobis contigiſſe arbitramini. at mihi columna cælum attingens in Peloponneſo virtutis meæ teſtis conſtituta eſt.* Hæc poſtrema quibus verbis Græcè pronunciata ſint, ſi quis videre cupit, reperiet apud Ælium Ariſtidem ἐν τῷ περὶ τῦ παραφθέγματος.

Medicum fuiſſe Herculem, & ſanatam ab eo Alceſtin, quum iam depoſita eſſet.

CAPVT XXIII.

SCRIBIT Plutarchus, fortiſſimum heroum Herculem medicinæ peritum fuiſſe. itaque quod apud Euripidem

legitur de Alceſtide. quam cùm mortem pro viro ſuo Admeto obiiſſet, Hercules cum ipſa Morte luctatus, per vim ei eripuiſſe, & viuam ad Admetum reduxiſſe narratur: ita intelligendum eſſe: cùm Alceſtis ita grauiter ægrotaret, vt depoſita iam & deſperata eſſet, veniſſe Herculem, & medendi arte, qua excellebat, ei valetudinem priſtinam reddidiſſe Admeto autem ea in re gratificari voluit. non enim minus amabat Admetum Hercules, quàm Alceſtin Admetus.

De immani crudelitate regis Deiotari.

CAP. XXIIII.

ATROCI admodum & barbaro ingenio fuiſſe oportet regem Deiotarum: ſi verum eſt, quod de eo idem ille quem modò nominaui: Plutarchus memoriæ prodidit. & ſanè is eſt auctor Plutarchus, quem nemo reiicere vt parum idoneum poſſit. Ait autem Deiotaro plures fuiſſe filios, quorum cùm ipſe vni relinquere imperium, atque omne patrimonium ſuum cuperet: quo id facilius efficeret, ceteros omnis manibus ſuis trucidauit, vinitorum exemplo, qui cùm vitis aliqua complures emiſerit ſurculos, vnum modò ex eis relinquere,

alios amputare conſueuerunt, vt is qui relinquitur, maior & robuſtior fiat.

De lege quadam Perſarum humanitatis plena.
CAP. XXV.

MVLTAE olim apud Perſas leges fuiſſe traduntur: ex quibus facilè intelligi poteſt, ſingularem quandam eius gentis ſapientiam fuiſſe. Atque earum in vnam nuper cùm inciderim, quæ neque multis, niſi me fallit animus, cognita eſt, & digniſſima quæ cognoſcatur ab omnibus: iudicaui non ingratum fore iis qui hæc legent, ſi eam hoc loco proponerem. Erat igitur apud eos ita conſtitutum, vt cùm quis in iudicio argueretur aliquid feciſſe contra leges, etiam ſi liquidò conſtaret, eum culpæ affinem eſſe, non tamen ſtatim condemnaretur, ſed priùs inquireretur diligentiſſimè in omnem illius vitam, iniretúrque ratio, pluráne turpiter & flagitiosè, an bene laudabiliterque geſſiſſet. tum ſi vincebat turpium numerus, condemnabatur: ſin præponderabantur honeſtis turpia, abſoluebatur. Cogitabant enim, humanarum virium non eſſe, rectum curſum perpetuò tenere: habendos pro bonis viris eos, non qui numquam

quam peccarent, ſed qui ſæpius honeſtè agerent. Hanc ipſam legem ego ab iis quoque, quorum in manus hi libri venient, obſeruari ſummoperè cupio: vt ne ſtatim eos reiiciant ac condemnent, ſi quid in eis à me peccatum deprehenderint. nam ſi ratione fideliter inita, maior τῶν ἐσφαλμένων, ἢ τῶν κατωρθωμένων, numerus fuerit: tum equidem, quin reiiciantur, & ſordeant, non recuſo.

* * *

M. ANT. MVRETI I. C. AC CIVIS R.

VARIARVM LECTIONVM LIBER NONVS.

De genere quodam loquendi quo in magni amoris ſignificatione veteres vtebantur.

CAPVT I.

INTER omnia loquendi genera, quibus veteres mirificam quandam vim amoris in aliquem ſui exprimebant, illud mihi excellere videtur, quo ſignificabant, cupere ſe, ſi quo modo id fieri poſſet, annos ſibi ad viuendum conſtitutos conferre ac contribuere ;cum eo quem diligerent, ita vt quod ipſis ſupereſſet vitæ, eius pars aliqua ad illius vitam adderetur. Ita blanditur anui cuidam Tibullus.

Viue diu. inquit, *mihi dulcis anus proprios ego tecum,*

Sit

Sit modò fas, annos contribuiſſe velim.

Ita apud Plautum adoleſcens quidam amicæ, quæ cùm ei dixiſſet,

Cur tu obſecro immerito meo me morti dedere optas? hoc ab eo reſponſum fert:

Ego te? quam ſi intelligam deficere vita, iã ipſe
Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam
addam.

Atque hoc in conſuetudine poſitum fuiſſe oſtendit Seneca in libro De Breuitate vitæ, his verbis:

Dicere ſolẽt eis quos validiſſimè diligunt, paratos ſe partem annorũ ſuorum dare. Et ex illa conſuetudine triumphantibus imperatoribus occinebatur,

De noſtris annis tibi Iupiter augeat annos.

quod relatum eſt à Tertulliano. Sed & ſanctiſſimus, pariterque diſertiſſimus ſcriptor Gregorius Nazianzenus ita locutus eſt in oratione *εἰς βασίλειον*. *Καὶ προσθεῖναί τι τῶν ἑαυτῶν ζωῆς, ἕκαστος ἐκείνῳ, εἴπερ οἷόν τε ἦν, πρόθυμος ἦν.*

Illuſtratus Horatij ex Odis locus.

CAP. II.

CVM tanta eſſet apud veteres infamia eorum, qui abiecto clypeo fugerant, quoſque contumelioſo nomine, vt notum eſt, *ῥιψάσπιδας* vocabant, quid in mentem veniſſe dicemus elegantiſſimo

poëtæ Horatio, eam vt notam ſibi ipſe verſib⁹ ſuis inurere voluerit? Nota enim ſunt illa ex oda ad Pompeium Varum:

Tecum Philippos & celerem fugam
Senſi relicta non bene parmula:
Cùm fracta virtus, & minaces
Turpe ſolum tetigere mento.

An id ei ingenium fuit, vt non in alios modò, ſed in ſeipſum quoque, libenter dicta diceret, vinetaque, vt alibi ait, ipſemet cæderet ſua? An in homine minimè militari, Mercurialique potius quàm Martiali, neque ad arma, ſed ad amores, & ad pocula, & ad libros tractandos nato aperta illa & ſimplex timiditatis ſuæ profeſſio iucunda potius quàm ignominioſa eſt? Nam quod eum quoque ipſum ad quem ſcribit, in eiuſdem culpæ ſocietatem vocat, videri poteſt feciſſe Xenæneti Athenienſis exemplo, cuius eſt nobilis illa reſponſio ad ciues ſuos obiurgantes eum quòd fugiſſet, *μεθ' ὑμῶν, γε ὦ φίλαι κεφαλαί.* Omnino tamen veriſimilius eſſe arbitror, Horatium hac quoque in re Archilochi, ad cuius ſe imitationem ſtudioſè comparauerat, ſimilem eſſe voluiſſe. ſiquidem & ille, vt alia turpiter à ſe facta, quod apud Ælianum legimus, prædicauerat, ita cùm in prœlio

aduer

aduerſus Saios Thraciæ populos eadem ratione expediiſſet ſalutem ſuam, notum id poſteris ſuo ipſius præconio eſſe voluit: cecinitque hoc modo:

Ἀσπίδι μὲν Σαΐων τὶς ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ

Εντὸς ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων.

Ψυχὴν δ' ἐξεσάωσα φυγών· ἀλλ' ἀσπὶς ἐκείνη

Ἐῤῥέτω. ἧς αὖθις κτήσομαι οὐ κακίω.

Ita enim eos verſus lego; etſi aliter Alciatus. ſed & ille bello ferox, ille tyrannorum exactor Alcæus, quem etiam apud inferos, vt hîc ait, canentem pugnas & exactos tyrannos mirantur Vmbræ, non ita fuit prodigus animæ, vt non fugere aliquando maluerit, quàm mori: qui & ipſe, ne hoc neſciremus, verſibus id ſuis mandauit, vt auctor eſt Herodotus in Terpſichore: in quo malitiam quandam Herodoti notat Plutarchus. ita vt videatur ἡ φιλοψυχία poëtarum quaſi quidam morbus, poſſintque ad multos eorum accommodari, quæ apud Homerum Veneri Iupiter dicit:

οὔ σοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήια ἔργα·

Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.

ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ, καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

Emendatus verſus ex Aſinaria Plauti, & locus quidam Appuleij in Floridis.

deprecarentur. Quale eſt, quo etiam hodie vtimur, Dicto abſit inuidia. Eſt autem *præſiſcine*, aut *præſiſcini*, idem quod μὴ ᾖ προβασκανίη. Cùm igitur magnificè de ſe locututus eſſet veterator ille, cuius ea apud Plautum verba ſunt, quaſi inuidiam à ſe amoliri cupiens, ait,

Præſiſcini hoc nunc dixerim.

Neque enim dubito quin ita legi oporteat. Huius vocis citantur exempla hæc à Chariſio. Titinnius in Setina:

Paula mea, amabo politu
Ad laudem addito præſiſcini, ne puella faſcinetur.

Afranius in Conſobrinis:

Scis habitum ita vt nunc obtinet, præſiſcine.

Sed & apud Appuleium multo eruditiorem, multoq́ue pluris faciendum ſcriptorem, quàm vulgò putant, locus eſt eiuſdem vocis ignoratione corruptus, libro tertio Floridorum. *Igitur, quod difficile factu erat, quodq́; re vera arduum nobis exiſtimabatur, gratum eſſe populo, placere ordini, probari magiſtratibus & principibus, id, præfuſiuè dixerim, iam quodammodo mihi obtigit. Præſiſcine* enim, non *præfuſiue*, eo loco legendum eſt. Iampridē hæc ſcripſeram, cùm ad me Tibur allatæ ſunt litteræ ab Oberto Giphanio homine in

primis

primis erudito, in quibus ſcriptum erat, Quod vulgo apud Gellium libro decimo Noctium Atticarum, & eius libri capite XXIIII. legitur *priſtini & priſtine*, in Veteribus legi, *præfiſcini*, & *præficiſne*. certeque in vetere Macrobio quem mihi cõmodauit Hercules Ciofanus Sulmonenſis, vbi illa omnia ex Gellio, vt ſolet Macrobius, deſcripta referuntur, legitur *fiſcine* & *fiſcini*, deprauatis quidem, ſed tamẽ manifeſtis rectæ ſcripturæ veſtigiis.

De loco quodam ex Odis Horatij.

CAPVT IIII.

OMINOSVM eſſe credidrrunt veteres illi, veræ religionis ignoratione occæcati, occurſum ſerpentis, viam qua quis iter facturus eſſet quaſi diſſecantis; exque ea ſupeſtitione, dictum ab Horatio eſt,

Rumpat & ſerpens iter inſtitutum.

apertius autem etiam idem cognoſcitur ax Heliodori ſuauiſſimi ſeriptoris, Æthiopicôn libro tertio, vbi ita legitur: *αὐτοὶ δὲ ἄρτι τῆς κώμης ἐκτὸς γεγονότες. καὶ τὰς ὄχθας τοῦ νείλου παραμείβοντες, κροκόδειλον ὁρῶσιν ἀπὸ δεξιῶν ἐπὶ θάτερα διερπύζοντα, καὶ τῷ ῥείθρῳ τοῦ ποταμοῦ σὺν ὀξείᾳ τῇ ῥύμῃ καταδυόμενον. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι συνήθως τε καὶ ἀθορύβως τὸ ὀφθὲν ἦγον. πλὴν ὅσον ὁ καλάσι-*

ρις κώλυμά τι τῶν καθ' ὁδὸν ἐπισημαίνεσθαι πρόλεγον. Sed hoc aut nihili eſt, quod ipſe quoque non inuitus fatebor, aut, ſi non prorſus indignum erat quod notaretur, reperietur certè, qui vel à ſe iampridem animaduerſum, vel etiam è ſcidis atque aduerſariis ſuis à me ſubiectũ eſſe contendat.

Emendatus locus ex Politicis Ariſtotelis.

CAPVT V.

ARISTOTELES ſeptimo Politicon quorundam errorem notans, qui felicitatis cauſſam non in virtute, ſed in opibus ac copiis eſſe cenſent, ait perinde eos ridiculè facere, ac ſi, quòd muſicus aliquis bene caneret, eius rei cauſſam non in artem, ſed in lyram referrent. Id autem his verbis exprimit: Διὸ καὶ νομίζουσιν ἄνθρωποι τῆς εὐδαιμονίας αἴτια τὰ ἐκτὸς εἶναι τῶν ἀγαθῶν. ὥσπερ εἰ τοῦ κιθαρίζειν λαμπρὸν καὶ καλῶς αἰτιῷτο τὴν λύραν μᾶλλον τῆς τέχνης. Quibus in verbis, vt illud prætercam, quòd legi malim aut αἰτιῶντο, aut εἴτις τοῦ κιθαρίζειν, aliud mihi multo grauius ſubeſſe mendum videtur. Neq; enim τοῦ κιθαρίζειν λάμπρὸν καὶ καλῶς, ſed τοῦ κιθαρίζειν Λαμπρὸν καλῶς legẽdum puto: Λάμπρος enim veteris muſici proprium

proprium nomen fuit: quam boni, nihil ad rem: hoc enim tantùm ſignificat Ariſtoteles, *ſi Lamprus bene canat*, id non lyra, ſed artificio ipſius effici, & ridiculum fore, ſi quis id non artificio ipſius, ſed lyræ tribuendum eſſe contendat. Lampri autem mentio eſt apud Platonem principio Menexeni: vbi Socrates ait facile eſſe, Athenis Athenienſes laudare, non ei modò qui præſtantes magiſtros nactus ſit, quales ipſe habuerat, rhetorices quidem Aſpaſiam, muſices verò Connum: ſed ei etiam qui minus bonos, vt muſices Lamprum, rhetorices Antiphontem. Hunc Lamprum, Athenæus: non ſanè ex conſuetudine muſicorum, abſtemium fuiſſe ait: profertque in eum amara quædam dicta veteris poëtæ Phrynichi, quibus ait, lugere gauius mortuo illo aquæ potore, quem etiam vocat mirificum artificem lugubre quiddam & querulum concinendi, Muſarum aridum & exſiccatum cadauer, luſciniarum febrim, Plutonis hymnum. Eius igitur, quicunq; tandem fuit, iampridem apud Ariſtotelem obliterata memoria, repoſita à nobis ac reſtituta ſit.

De locis aliquot Plauti ex Pſeudolo.

CAP. VI.

INEPTE poſt tot emẽdatores etiamnum legitur locus hic è Pſeudolo Plautina,

Phœnicium Calidoro amatori ſuo
Per ceram & linum litteráſque interpretes
Salutem mittit, & ſalutem abs te expetit.

Non enim *linum* legẽdum eſt, ſed *lignum.* nã in tabulis ligneis cera oblitis veteres, vt notum eſt, ſcribere ſolebant. Tabulas igitur ipſas vocat lignũ. & ſic loquuntur iuris auctores cùm bonorũ poſſeſſionem, contra tabulas vocant contra lignum. Quod autẽ in eodem illo diuerbio ſcriptum eſt,

Atque id futurum vnde vnde dicam neſcio:
Niſi quia futurum eſt: ita ſupercilium ſalit?

& apud Theocritum, *oculus dexter ſalit:* è ſtulta illa veterũ ſuperſtitione ductum eſt, qua credebant, ſi pars aliqua corporis ſuapte ſponte ſubſiliiſſet ac mota eſſet, eiuſmodi palpitationibus aut proſperi aliquid aut aduerſi portendi. S. Auguſtinus libro ſecũdo De doctrina Chriſtiana: *His adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum: ſi membrum aliquod ſalierit: ſi iunctim ambulantibus amicis canis aut lapis aut puer medius interuenerit.* Idem

in libro De Natura dæmonum. *Salitores vocati ſunt, qui, dum eis membrorum quæcumque partes ſalierint, aliquid ſibi exinde proſperum, ſeu triſte ſignificari prædicunt.* Tales ſaltus Græco nomine vocabant παλμοὺς: extâtque liber Melampodis περὶ παλμῶν, quo eius vanitatis quaſi diſciplina quædam continetur. Sed & vltimus eiuſdem diuerbij verſus malè in vulgatis libris ita legitur:

Atque ipſe egreditur penitus periurum caput:

cùm ita legi debeat,

Atque ipſe egreditur Pœnus periurum caput.

Pœnum enim vocat lenonẽ, cùm ſignificet eſſe infidum, periurum, fraudulentum, quales Pœni meritiſsimò & habebantur, & habentur. Ne illud quidem pigebit adſcribere, quod paulo ſuprà de ſe dixerat Calidorus:

Quaſi ſolſtitialis herba pauliſper fui:
Repentè exortus ſum. repentinò occidi:

eſſe eius herbæ mentionem & apud Auſonium in Profeſſoribus, qui etiam, vt puto, hunc ipſum Plauti locum imitatus eſt his verſibus:

Solſtitialis velut herba ſolet,
Oſtentatus raptúſque ſimul.

De duobus locis ex primo Odarum Horatij.

CAPVT VII.

APVD

APVD Horatium libro primo Odarum in pleriſque veteribus libris ita legitur:

Scribêris Vario fortis & hoſtium
Victor, Mæonij carminis alite,
Qua rem cumque ferox nauibus aut equis
Miles te duce geſſerit.

non, vt in vulgatis, *Quam rem cumque.* eáque ſcriptura mihi verior ac ſincerior videtur, vt hoc dicat, Quacumque in parte terrarũ miles Agrippæ ductu rem geſſerit, id eſt, cum hoſtibus populi Ro. conflixerit, eóſque fuderit, ac fregerit, inſignémque aliquam victoriam ex eis retulerit, Varium ea omnia verſibus ſuis celebraturum. Hoc enim dicebant, rem gerere. vt in epiſtola ad Auguſtum:

Rem gerere & captos oſtendere ciuibus hoſtes,
Attingit ſolium Iouis,

& ſenex Terentianus:

In ipſa turba atque in peccato maxumo
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſtis ſcelus,
Quaſi re bene geſta.

Et in Faſtis Capitolinis tam ſæpe legitur aliquem creatum eſſe dictatorem rei gerundæ cauſſa. At hoc fortaſsis leue alicui videbitur. Addam igitur aliud itidem leue: ſi forte quæ ſingula parum habent ponderis, coniuncta ac conglobata

aliquid adquirant ad lancem deprimendam. In explicandis igitur primis verſibus odes illius qua Quinctilij mors defletur, diſſentio ab omnibus & veruſtis & & recentioribus: & illud QVIS, quod principio poſitum eſt, ſexti caſus, poſterioris numeri eſſe arbitror. neque referendum ad illa nomina *pudor & modus*: ſed ad nomen *cántus*. Petit enim, vt mihi quidem videtur, poëta à Melpomene, vt ſibi præcipiat cantus lugubres quibus aut pudor aut modus aliquis imponatur deſiderio Quinctilij. Itaque delenda eſt illa interrogationis nota, quam poſt nomen *capitis* primus Paphlago inuexit.

Illuſtratus locus Senecæ ex epiſtolis.

CAPVT VIII.

APVD diſertiſsimum eumdémque ſapientiſsimum ſcriptorem Senecam, cuius inter cæteras ſummas laudes hanc quoque non poſtremá eſſe ſtatuo, quod ineptè faſtidioſis & olim diſplicuit & hodie diſplicet, multa ſunt non publici ſaporis, quæ qui ſurdiore, vt ita dicam, palato ſunt, inguſtata prætereunt: cùm elegantiores homines, & talium deliciarum intelligentes mirificam quandam ex eis percipiant ſuauitatem. Quale eſt,

quod

quod in epiſtola ad Lucillium ſexageſima octaua, cùm multis verbis docuiſſet, quicquid cum virtute coniunctum eſt optabile eſſe, multaque in eam ſententiam genere orationis, vt ſolet, maſculo, & nihil vulgare aut plebeium ſonante dixiſſet, ad ipſum epiſtolæ finem ita ſcribit: *Indue magni viri animum, & ab opinionibus vulgi ſecede paulisper: cape quantam debes virtutis pulcherrimæ ac magnificentiſsimæ ſpeciem, quæ nobis non ſertis: ſed ſudore & ſanguine colenda eſt. aſpice M. Catonem ſacro illi pectori puriſsimas manus admouentem, & vulnera parum demiſſa laxantem. Vtrum illi tandem dicturus es, Vellem quæ velles, & moleſte fero, an, Feliciter quod agis?* Quibus in verbis notanda ſunt duo antiqua loquendi genera vulgo non ſatis cognita, quorũ altero ad eos qui in malis eſſent altero aduerſus eos quibus proſperè aliquid obtigiſſet, vtebantur. Nam cui boni ac ſecundi aliquid obtigerat, ei, omninis cauſſa, gratulabundi dicere ſolebant, *Feliciter*, aut *Feliciter quod agis*, cùm ſignificarent, cupere ſe eum perpetuò eadem felicitate vti, idque bonum ipſi proprium ac perpetuum eſſe. Iuuenalis Satyra ſecunda:

Signatæ tabulæ: dictum Feliciter: ingens

Cœna ſed & gremio iacuit noua nupta mariti.
Contrà cui malè, & aduerſus animi ſententiam erat, eum alloquentes dicebant: *Vellem quæ velles.* cùm indicarent, dolere ſibi, quòd illi malè eſſet: ac ſi dicerent: Vellem tibi ita eſſet, vt tu quoq; velles: mihiq́ue ægrè eſt, quod tibi quidquam præter voluntatem tuã euenerit. Huius generis exemplum eſt apud Plautum in Moſtellaria:

Ei. *Quid eſt? Me miſerum. occidi: Qui? Quia*
Venit nauis noſtra naui quæ frangat ratem,
Velim vt velles Tranio: ſed quid eſt negotij?

Hoc igitur ſignificat: ſi quis M. Catonem animo concipiat extremo illo vitæ tempore ſua viſcera lacerantem, & exituræ animæ facientem viam, nunquam ei vt in malis poſito conſolationem adhibiturum, ſed potius vt pulcherrimum & glorioſiſsimum facinus obeunti gratulaturum. Nonnunquam etiam hoc poſterius loquendi genus in nuda & ſimplici amicitiæ ſignificatione ponebant. Horatius:

Suauiter, vt nunc eſt, inquam: & cupio omnia quæ vis.

Plautus Amphitruone:

Debetis velle quæ velimus. meruimus
Et ego & pater de vobis & republica.

De

De potu aquæ aut vini circumdata niue refrigerati, Macrobij locus emendatus.

CAPVT IX.

AQVAM ex diſſoluta ac colliquefacta niue peſsimã & corporibus perniciosiſsimam eſſe, & iampridem Ariſtoteles, quaſi oraculo edidit, & eorum qui palato obſequi, quàm illius auctoritatem ſequi, malunt, quotidiana experimenta declarant. Incommoda igitur quæ niuis potum ſequuntur fugere, & tamen æſtiuis menſibus frigidum bibere qui volunt, vaſis duplicibus vti ſolent è tenuiſsima lamina eo artificio facti, vt vinum aut aquam quæ potui paratur, omni quidem ex parte nix ambiat, ſed eorum tamen neutrum contingat, neque cum eis commiſceatur. Ita fit, vt neque bibant niuem, & tamen nihilominus frigidum bibant, quàm ſi biberent niuem. Ea me conſuetudine vtentem cùm amicus quidam, qui medicinam factitabat, pro noſtra familiaritate reperhenderet: Vel ex Macrobio; inquit, ſi fortè noſtrorum libros minus frequenter lecticas, diſcere poteras, niuem quis, an aquam iſto modo refrigeratam bibat, nihil intereſſe. Cúmque ego ſubridens, quid quam tale apud Macrobium

legi abnuiſſem: Iubeſis, inquit ille, proferri librum. Quo prolato, ita quidem in eo ſcriptum reperimus. *Iamdudum*, inquit Auienus, *noſſe aueo, cur aqua, quæ obſita globis niuium perducitur ad niualem rigorem, non minus in potu noxia eſt, quàm ex ipſa niue aqua reſoluta*. Sed ad libri marginem adſcriptum erat mea manu, particulam NON, redundare & delendam videri. At ille, Iſto, inquit, modo facile fuerit cuilibet ſcriptori quamlibet ſententiam adfingere, ſi ex negatione adfirmationem facere liceat. Tum ego, Quæſo, inquam, conſidera earum rationum momenta quibus ſtatim ſententiam ſuam confirmat: vt apertè videas negationem eſſe tollendam. Ait enim aquam è niue liquefacta non ſolo frigore nocere: quod ſi eſſet, faterer tibi, æquè noxiam eſſe aquam ex fonte aut ex puteo, aut etiam eam, qua ego, vt omnium ſaluberrima vtor, aquam pluuiam, circumdata niue refrigeratam: ſed eſſe in illa aliud non minus incõmodum. Cùm enim humor vi frigoris denſetur ac concreſcit in niuem aut in glaciẽ, quæ partes in eo ſubtiliores ac tenuiores ſunt, eas in illo ipſo compreſſu euaneſcere ac difflari neceſſe eſt: ſolas autem manere craſſiores, &

pondero

ponderoſiores, id eſt, ipſius aquæ quaſi fæces quaſdam ac retrimenta. Itaque ſi quis vas aquæ gelu aſtrictum admoto igne, diſſoluat, minor modus aquæ, quàm antea fuerat, reperietur. Quod argumento eſt, in illa concretione partem aliquam abiiſſe, ac diſſipatam eſſe. Nocet igitur corporibus non tam frigore ipſo, quàm craſsitudine, ac pondere. Itaque etiamſi diſſoluta calefiat, æquè noxia erit. Hoc vitium quod maximum eſt, ab hac, qua ego vtor, abeſſe certè vides. His dictis, & re paulo accuratiùs conſiderata, acquieuit. In eodem autem illo Macrobij loco leuiuſcula quædam præterea ex veteris libri fide à me emendata erant. Nam vbi legitur, *quæ eſt corpulenta poſt terram*: vetus habebat, *qua eſt corpulenta poſt terram.* Et paulo pòſt, *coaleſcit,* vbi vulgò legitur, *caleſcit*: & paucis pòſt verbis, *cùm denſeretur,* non, vt vulgò, *cùm denſaretur.* Certéque *denſeri,* non *denſari* etiam apud Virgilium & apud Horatium legi, alij quoque iampridem annotarunt.

Dè locis quibuſdam è prima epiſtola libri primi ad Atticum.

CAP. X.

MVLTA ſunt adhuc in epiſtolis ad Atticum deprauata: etſi eis & Manutius iampridem & poſt eum alij eruditi homines magno conatu multũ opis attulerunt. Nos quoq; pro captu noſtro aliquid earum ſtudioſis præſtare conabimur, dabimuſque operam; vt liber prudentiæ & elegantiæ pleniſsimus noſtra quoque opera nitidior & emendatior legatur. Ac primùm non dubito quin locus ille ex epiſtola prima ita diſtingui debeat: *Prenſat vnus P. Galba, ſine fuco ac fallacis, more maiorum, negatur.* Neque enim ſine fuco ac fallaciis Galbam prenſare dicit: ſed ei prenſanti homines apertè, ac ſine circuitione vlla negare: quod iocans ipſe more maiorum fieri dicit, qui ſimpliciùs viuebãt, & apertè ac ſine fuco quæ in pectore habebant eloquebantur, nondum reperto artificio mentiendi. Iam illud, quod paulo infra poſitum eſt, *Vt frontem ferias*: non dubium eſt, quin habeat ſignificationem indignationis, vt rectè adnotauit Manutius: Sic & apud Plutarchum in Pompeio: *καὶ πληξάμενος τὴν κεφαλὴν, ἐκέλευσε τοὺς ναύτας τὸ ἐφίλκιον παραβαλεῖν.* Eum autem, qui ſtatim nominatur, *Cæſonium,* in quibuſdam libris *Cæſoninum* lego, vt dubitem, num

num ſignificetur L. Piſo, quem aliquoties in ea qua illum inſectatus eſt oratione, non ſine quadam contumelia *Cæſoninum* vocat. Atque vt hoc propoſitum magis, quàm adſeueranter dictum velim: ita quæ de Catilina ſequuntur, non habeo dubium, quin hoc modo legenda ſint: *Catilina, ſi iudicatum erit licere, certus erit competitor.* In quo ſequor etiam teſtimonium optimi & erudititiſſimi ſenis Iacobi Taurelli, qui mihi confirmauit, in veteribus optimæ notæ libris ita legi: *Catilina ſi iudicatum erid merid lucere.* vt in hoc errauerit vetus librarius, quòd ſcriptis *erid* pro *erit*, deinde ſine cauſſa geminauit quinque litteras M E R I D: ac pro *licere* ſcripſit *lucere*. De illo autem, *Curium obducere*, ita certum atque exploratum videtur, quod iam pridem attulit Victorius, vt mirer, repertũ eſſe poſtea quemquam qui aliter ſenſerit: niſi quod ferè ſit, vt quos non amamus, eorum ne ſententias quidem amemus. Certè eodem modo vſus eſt eo verbo Seneca in Troadibus:

non ſtetit fuſus cruor
Humóve ſumma fluxit. obduxit ſtatim,
Sæuusq; totum ſanguinem tumulus bibit.

vbi vulgo malè legitur, *abduxit*. Sic & edu-

cere

cere apud Plautum in Sticho eſt ebibere: *Si hoc eduxeris*. & paulo infrà: *Tene tu, hoc educe*. In extremo etiam malim, *illius ἀνάθημα*, quàm ἡλίε ἀνάθημα. Quid enim efficere potuit quamuis bella Hermathenæ collocatio, vt propterea gymnaſium videretur Solis anathema? At potuit ita bellè poſita eſſe, vt principem ibi locum obtineret, vtque totum gymnaſium credi poſſet ei dicatum ac conſecratum eſſe.

Illuſtratus Plauti ex Aſinaria locus.

CAPVT XI.

INCREDIBILE dictu eſt quàm puſilla menda quãtas tenebras interdũ etiam eruditiſſimis hominibus obiiciant: vt quod multa interdũ ſæcula ſummos viros latuit, id poſtea indicatum vel pueri primis litteris imbuti aſſequi debuiſſe videantur. Tale eſt quod nunc ex Plauti Aſinaria proferam. qua in fabula cùm amore perditus adoleſcens lenæ perſuadere conaretur, vt ſibi puellam quam amabat concederet: ſe poſteà pro ea pecuniam perſoluturum; vafra autem & artificij ſui inſigniter perita mulier præſenti pecunia ſibi opus diceret ipſa denique ita loquitur:

ſemper

Semper oculatæ noſtræ ſunt manus: credunt quod vident.

Vetus eſt, nihili cotio eſt.

In quo illud COTIO quot & qualibus viris negotum exhibuit? cùm & Eraſmus ridicula quædam attuliſſet, & Alciatus in Parergis nihilo meliora, & poſtremò is, qui vnum plus opis Plauto attulit, quàm ceteri ante eum omnes, ab hoc loco nulla ſe ratione explicare potuiſſet. Res tamen eſt eiuſmodi, vt mirum ſit eam non vel à vulgaribus ludimagiſtris iampridem deprehenſam fuiſſe. Quis enim eſt qui neſciat litteram o, & diphthōgō au ſæpiſſimè apud veteres & ſcribendos & pronunciando inter ſe permutari ſolitas? Nam & aullam & ollam dicebant, & Paulam & Pollam, & ad eundem modum pleraque alia. Nempe igitur & hoc loco quæ *cautio* vſitatè dicitur, facta eſt *cotio*. Hoc enim dicit lena, vetus dictum eſſe, nihili eſſe cautionem ſiue ſyngrapham aut chirographum: multóque tutius ac cautius agere eos qui numeratam pecuniam ſibi in manum dari volunt. Nam qui cautionem habet, ſæpe litigare cogitur: at cui ſoluta pecunia eſt, ei res omnis in tuto *eſt*. Itaque & ſcriptores noſtri fragilitatem

cautio

cautionis dicunt in l. Qui ita inſtitutus. D. Ad S C. Trebell. & incertum cautionis euentum in l. pupilli. Quod fal. tut, auct. geſt. eſ. dic. & Seneca ſyngraphas cautioneſque vocat vacua habendi ſimulacra. Hoc quod ita perſpicuum eſt, eorum tamen quos dixi oculatiſſimorum hominum aciem fugit.

De vetere prouerbio quo vſus eſt Cicero in Catilinam.

CAPVT XII.

PROVERBII ſpeciem habet, quod ſcriptum eſt à Cicerone libro ſecundo Catilinarium: *Qui homines primùm, ſi ſtare non poſſunt, corruant: ſed ita, vt non poſſunt, corruant: ſed ita, vt non modò ciuitas, ſed ne vicini quidem proximi ſentiant.* Quoniam enim quid à quoq; fiat, vicinis ferè ignotum eſſe non ſolet, quod etiam vulgari leguleiorum prouerbio circumfertur: idcircò quod ſine vllo prorſus tumultu ac ſtrepitu fieret, id ne vicinis quidem ſentientibus fieri dicebant. E vetere autem Comico id acceptum eſſe cognoui ex Platone in Alcibiade primo, vbi ita ſcriptum eſt: *ὑμῶν δὲ γοννωμένων, τὸ τοῦ κωμῳδοποιοῦ, οὐδ' οἱ γείτονες σφόδρα τοι αἰσθάνονται ὦ ἀλκιβιάδη.* Et ex Plutarcho in Phocio.

Phocione, vbi de oratore Demade ita loquitur: Δημέα δὲ τῷ υἱῷ νύμφην ἀγομένου, ἐμοῦ μὲν, εἶπεν, ὦ παῖ, τὴν σὴν μητέρα γαμοῦντος, οὐδ᾽ ὁ γείτων ᾔσθετο. τοῖς δὲ σοῖς γάμοις καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάσται συγχορηγοῦσι. Ac verſus comici, quantum ſuſpicor, hic fuit,

Ἐμοῦ γαμμοῦντος οὐδ᾽ ὁ γείτων ᾔσθετο.

De locij quibuſdam è Truculento Plautina.

CAP. XIII.

Miris modis deformatus eſt Plautus: & quidem ita malè acceptus multis admodum loci, vt, quod in pugilem ait poëta quidam Græcus, eum è pugna talem rediiſſe, vt ſi in ſpeculum ſpiciat iuraturus ſit, ſe eundem non eſſe qui fuerat, ita videatur Plautus, ſi quis eum ab inferis Æſculapius excitet, iuraturus fabulas illas ſuas non eſſe. Mirum autem me ſemper ſtudium tenuit illius, ſi qua ratione poſſem, adiuuandi: fuitque aliquod tempus, cùm ſperabam fore. vt omnes illius comœdiæ multis à me vulneribus ſanatæ ederentur. ſed conſilium meum cùm alia remorata ſunt, tum magnificæ multorum pollicitationes, qui mihi per litteras ſignificabant, idem opus aut ſibi aut aliis quibuſdam magnis & præclaris viris

eſſe in

eſſe in manibus: vt vererer, ſi cum talibus antagoniſtis in arenam deſcenderem, ne non inanis modò ac ſuperuacaneus, ſed ridiculus etiam meus omnis exiret labor. Illi autem interea partim mortui ſunt, partim ceſſant, tanquam ſibi ſatis eſſe ducentes, quòd nouum opus aliis nunciarint. Sunt & fuci quidam qui quæ iampridem & à me & ab aliis notata ac publicata ſunt, ea colligentes, & pro ſuis imprudenter venditantes, Plautinas comœdias in quibus multa integra deprauarunt, multa corrupta fœdiùs etiam corruperunt, vt à ſe in priſtinum nitorem reſtituta, edere non verentur. Quamquam igitur quod in aliis mihi accidit, idem in eis quoque, quæ his libris inſpergam, mihi euenturum auguratur animus: experiar tamen, neque tantum apud me valere ſinam quamlibet iuſtam indignationem, vt non plus valeat vtilitatis publicæ ratio. Ac nunc quidem veteres coniecturas meas proponam de quibuſdam locis è Truculento: quibus ὁ μακαρίτης Turnebus aliter medicinam facere conatus eſt. Quod enim ita vulgò legitur:

Supplicium ad te hanc minam fero auri. ſi mihi ridespice:

id ille

Si mihi rides, ſpicę.

At ego hcc modo conieceram:

Supplicium ad te hanc minam fero puriſſimi auri. reſpice.

neque dum me pœnitet coniecturæ. Quod autem in eadem fabula eſt,

Non enim poſſunt militares pueri & â vio educere:

ille ita legit. *& à via educier:* Ego autem rectum iudicabam, quod in veteribus libris repereram, *ſetania educier:* aut vt in aliis item veteribus, *ſetanio educier.* Setanium enim, aut ſetania, aut, vt apud Dioſcoridem & Theophraſtum legitur, ſitanium, vel ſitania genus meſpili eſt in Italia frequens: cuius multis locis & apud Plinium mentio eſt. Hoc igitur dicit meretrix, non poſſe militares pueros vilibus & parui pretij cibis educari, cuiuſmodi eſt ſetania. Ac neſcio quo modo durat, hodieq́ue. apud Italos idem loquendi genus in ſermone vulgi: vt ſi multa ac magna acquiri ad aliquid efficiendum ſignificent, dicant, aliud requiri quàm meſpila. Eſt & cępæ genus ſetania. Nam de tintinnabulis, ſemper idem, quod ille tradidit, ſenſeram: & præter locum Zonaræ, habebam alium ex Pſeudolo:

Iam hic ero. verùm extra portam Metiam currendum eſt prius.

Quid eò? lanios inde accerſam duos cum tintinnabulis.

Eadem duo greges virgarum inde vlmearum adegero:

Vt hodie ad litationem huic ſuppetat ſatias Ioui.

In malam crucē iſtic ibit Iuppiter lenonius.

etenim extra portam Metiam habitabat carnifex:& ibi comburebantur cadauera damnatorum Vnde in Caſina:

Illum edepol videre ardentem te extra portam Metiam

Credo ecaſtor velle.

Nunc igitur hæc : alia poſthac, vt quidque occurret, proferemus.

E Ciceronis Academicis emendatus locus,

CAP. XIIII.

LOCVS eſt Ciceronis ad finem libri primi Academicarum quęſtionum, deprauatus ille quidem in omnibus libris, ſed cuius ita facilis emendatio eſt, vt diu piguerit me eam in litteras referre, cùm putarem ita obtuſum neminem fore, quin eam facilè videret, ſi paullulum animum aduerteret. Nunc cùm videam, neque hominem erudiſſimum Turnebum, qui eleganti ſanè commen

tario

tario librum illum illuſtrauit, neque alios qui poſtea Ciceronem à ſe, vt ipſi quidem putabant, nã quid præſtiterint, videbimus: emendatum ediderunt, quidquam de mendo cogitaſſe, indicabo eum, & purgabo, ne diutiùs macula illa in tam polito ſcriptore hæreat. Verba autem, quæ dico, Ciceronis hæc ſunt: *Cum Zenone, inquam, vt accepimus, Arceſilas ſibi omne certamen inſtituit, non pertinacia aut ſtudio vincendi, vt mihi quidem videtur, ſed earum rerum obſcuritate, quæ ad confeßionem ignorationis adduxerant Socratem, veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes penè veteres, qui nihil cognoſci, nihil percipi, nihil ſciri poſſe dixerunt.* Hæc Cicero. Sed quomodo, quæſo, Socratem amare potuerant Democritus, Anaxogoras, Empedocles, & veteres illi, qui antè, vt opinor, mortui erant, quàm auia Socratis naſceretur? An in re perſpicua nihil pluribus verbis opus eſt? Neque enim quemquam poſthac dubitaturum exiſtimo, quin ita legendum ſit: *Quæ ad confeßionem ignorationis adduxerant Socratem, velut iam antè Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes pænè veteres.* Vt ſignificet illam

confeſſionem ignorantiæ non à Socrate primùm inductam, ſed multo ante eum veteribus prolatam fuiſſe.

De locis quibuſdam è Truculento Plautina,

CAPVT XV.

Verſus hi ſunt ex Truculento:

Rus manè dudum hinc ire me iuſsit pater,
Vt bubus glandem prandio depromerem.
Poſt illuc veni, quàm aduenit, ſi dis placet,
Ad vilá, argentum qui meo debebat patri:
Qui ouis Tarenti erat mercatus de patre.
Quærit patrem. dico eſſe in vrbe. interrogo
quid eum velit.
Homo crumenam ſibi de collo detrahit:
Minas viginti mihi dat. accipio libens,
Condo in crumenam. ille abiit. ego perperaminas.
Ouis in crumena hac in vrbem detuli.

Quis autem eſt qui diuinare poſſit, quas dicat *oues perperaminas*? ſed nimirũ corruptus eſt locus. legendumque hoc modo:

ego properè minas.
Ouis in crumena hac in vrbem detuli.

De pecunia enim, id eſt, de illis viginti minis, quas pro ouibus acceperat, ita vt de ouibus loquitur, eadem vrbanitate, qua viginti item minas pro aſinis acceptas alibi aſinos.

Nimis

Nimis vellem habere perticam. Qui? rei? qui
verberarem.
Aſinos, ſi fortè occeperint clamare hinc ex
crumena.

Simul autem eò alludit, quòd oues quæ ventrem piloſum non haberent, vocabant oues minas aut apicas, quas etiam in emendo reiiciebant: vt eſt apud Varronem libro ſecundo De re ruſtica. Erant illæ igitur planè oues minæ: neque enim piloſi ſunt nummi. Quod autem ſequitur:

Fuit ædepol Mars meo periratus patri.
Num oues illius haud longè abſunt à lupis.

Inde dictum eſt, quòd lupas Marti ſacras putabant. Vnde & huius vrbis conditores, quòd à Marte geniti eſſent, aluiſſe dicitur lupa, lupas etiam vocabant meretrices, à quibus non longè abeſſe dicit eas oues quas ipſe tunc ſua crumena ferebat. Parua ſunt hæc, & facilia: dicet aliquis, fateor. neque ego ea pro magnis aut reconditis vendito. Sed tamen quæ homines eruditiſſimi obſcura ſibi eſſe faſſi ſunt, ea illuſtraſſe me nunquam pigebit.

De Mitylene Horatij loci duo illuſtrati.

CAPVT XVI.

MVLTA ſunt adhuc in epiſtolis ad Atticum deprauata: etſi eis & Manutius iampridem & poſt eum alij eruditi homines magno conatu multũ opis attulerunt. Nos quoq; pro captu noſtro aliquid earum ſtudioſis præſtare conabimur, dabimuſque operam; vt liber prudentiæ & elegantiæ pleniſsimus noſtra quoque opera nitidior & emendatior legatur. Ac primùm non dubito quin locus ille ex epiſtola prima ita diſtingui debeat: *Prenſat vnus P. Galba, ſine fuco ac fallacis, more maiorum, negatur.* Neque enim ſine fuco ac fallaciis Galbam prenſare dicit: ſed ei prenſanti homines apertè, ac ſine circuitione vlla negare: quod iocans ipſe more maiorum fieri dicit, qui ſimpliciùs viuebãt, & apertè ac ſine fuco quæ in pectore habebant eloquebantur, nondum reperto artificio mentiendi. Iam illud, quod paulo infra poſitum eſt, *Vt frontem ferias:* non dubium eſt, quin habeat ſignificationem indignationis, vt rectè adnotauit Manutius. Sic & apud Plutarchum in Pompeio: καὶ πληξάμενος τὴν κεφαλὴν, ἐκέλευσε τοὺς ναύτας τὸ ἐφόλκιον παραβαλεῖν. Eum autem, qui ſtatim nominatur, *Cæſonium,* in quibuſdam libris *Cæſoninum* lego, vt dubitem,

num

num ſignificetur L. Piſo, quem aliquoties in ea qua illum inſectatus eſt oratione, non ſine quadam contumelia *Cæſoninum* vocat. Atque vt hoc propoſitum magis, quàm adſeueranter dictum velim: ita quæ de Catilina ſequuntur, non habeo dubium, quin hoc modo legenda ſint: *Catilina, ſi iudicatum erit licere, certus erit competitor.* In quo ſequor etiam teſtimonium optimi & erudiriſſimi ſenis Iacobi Taurelli, qui mihi confirmauit, in veteribus optimæ notæ libris ita legi: *Catilina ſi iudicatum erid merid lucere.* vt in hoc errauerit vetus librarius, quòd ſcriptis *erid* pro *erit*, deinde ſine cauſſa geminauit quinque litteras M E R I D: ac pro *licere* ſcripſit *lucere.* De illo autem, *Curium obducere*, ita certum atque exploratúm videtur, quod iam pridem attulit Victorius, vt mirer, repertũ eſſe poſtea quemquam qui aliter ſenſerit: niſi quod ferè fit, vt quos non amamus, eorũm ne ſententias quidem amemus. Certè eodem modo vſus eſt eo verbo Seneca in Troadibus:

non ſtetit fuſus cruor
Humóve ſumma fluxit. obduxit ſtatim,
Sæuusq; totum ſanguinem tumulus bibit.

vbi vulgo malè legitur, *abduxit.* Sic & edu-

cere

cere apud Plautum in Sticho eſt ebibere: *Si hoc eduxeris.* & paulo infrà: *Tene tu, hoc educe.* In extremo etiam malim, *illius ἀνάθημα*, quàm ἡλίου ἀνάθημα. Quid enim efficere potuit quamuis bella Hermathenæ collocatio, vt propterea gymnaſium videretur Solis anathema? At potuit ita bellè poſita eſſe, vt principem ibi locum obtineret, vtque totum gymnaſium credi poſſet ei dicatum ac conſecratum eſſe.

Illuſtratus Plauti ex Aſinaria locus.

CAPVT XI.

INCREDIBILE dictu eſt quàm puſilla menda quātas tenebras interdū etiam eruditiſſimis hominibus obiiciant: vt quod multa interdū ſæcula ſummos viros latuit, id poſtea indicatum vel pueri primis litteris imbuti aſſequi debuiſſe videantur. Tale eſt quod nunc ex Plauti Aſinaria proferam. qua in fabula cùm amore perditus adoleſcens lenæ perſuadere conaretur, vt ſibi puellam quam amabat concederet: ſe poſteà pro ea pecuniam perſoluturum: vafra autem & artificij ſui inſigniter perita mulier præſenti pecunia ſibi opus diceret ipſa denique ita loquitur:

semper

Semper oculatæ noſtræ ſunt manus:credunt quod vident.

Vetus eſt,nihili cotio eſt.

In quo illud COTIO quot & qualibus viris negotum exhibuit?cùm & Eraſmus ridicula quædam attuliſſet, & Alciatus in Parergis nihilo meliora, & poſtremò is, qui vnum plus opis Plauto attulit, quàm ceteri ante eum omnes, ab hoc loco nulla ſe ratione explicare potuiſſet.Res tamen eſt eiuſmodi, vt mirum ſit eam non vel à vulgaribus ludimagiſtris iampridem deprehenſam fuiſſe. Quis enim eſt qui neſciat litteram o, & diphthōgō au ſæpiſſimè apud veteres & ſcribendos & pronunciando inter ſe permutari ſolitas? Nam & aullam & ollam dicebant,& Paulam & Pollam,& ad eundem modum pleraque alia. Nempe igitur & hoc loco quæ *cautio* vſitatè dicitur,facta eſt *cotio*.Hoc enim dicit lena, vetus dictum eſſe, nihili eſſe cautionem ſiue ſyngrapham aut chirographum: multóque tutius ac cautius agere eos qui numeratam pecuniam ſibi in manum dari volunt. Nam qui cautionem habet, ſæpe litigare cogitur:at cui ſoluta pecunia eſt, ei res omnis in tuto *eſt*. Itaque & ſcriptores noſtri fragilitatem

cautio

cautionis dicuntin l. Qui ita inſtitutus. D. Ad S C. Trebell. & incertum cautionis euentum in l. pupilli. Quod fal. tur, auct. geſt. eſ. dic. & Seneca ſyngraphas cautioneſque vocat vacua habendi ſimulacra. Hoc quod ita perſpicuum eſt, eorum tamen quos dixi oculatiſſimorum hominum aciem fugit.

De vetere prouerbio quo vſus eſt Cicero in Catilinam.

CAPVT XII.

PROVERBII ſpeciem habet, quod ſcriptum eſt à Cicerone libro ſecundo Catilinarium: *Qui homines primùm, ſi ſtare non poſſunt, corruant: ſed ita, vt non poſſunt, corruant: ſed ita, vt non modò ciuitas, ſed ne vicini quidem proximi ſentiant.* Quoniam enim quid à quoq; fiat, vicinis ferè ignotum eſſe non ſolet, quod etiam vulgari leguleiorum prouerbio circumfertur: idcircò quod ſine vllo prorſus tumultu ac ſtrepitu fieret, id ne vicinis quidem ſentientibus fieri dicebant. E vetere autem Comico id acceptum eſſe cognoui ex Platone in Alcibiade primo, vbi ita ſcriptum eſt: *ὑμῶν δὲ γουνωμένων, τὸ τοῦ κωμῳδοποιοῦ, οὐδ' οἱ γείτονες σφόδρα τοι αἰσθάνονται ὦ ἀλκιβιάδη.* Et ex Plutarcho in Phocio.

Phocione, vbi de oratore Demade ita loquitur: Δημέα δὲ τῷ υἱῷ νύμφην ἀγομένου, ἐμοῦ μὲν, εἶπεν, ὦ παῖ, τὴν σὴν μητέρα γαμοῦντος, οὐδ' ὁ γείτων ᾔσθετο. τοῖς δὲ σοῖς γάμοις καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάσται συγχορηγοῦσι. Ac verſus comici, quantum ſuſpicor, hic fuit,

Ἐμοῦ γαμμοῦντος οὐδ' ὁ γείτων ᾔσθετο.

De locis quibuſdam è Truculento Plautina.

Cap. XIII.

MIRIS modis deformatus eſt Plautus: & quidem ita malè acceptus multis admodum loci, vt, quod in pugilem ait poëta quidam Græcus, eum è pugna talem rediiſſe, vt ſi in ſpeculum ſpiciat iuraturus ſit, ſe eundem non eſſe qui fuerat, ita videatur Plautus, ſi quis eum ab inferis Æſculapius excitet, iuraturus fabulas illas ſuas non eſſe. Mirum autem me ſemper ſtudium tenuit illius, ſi qua ratione poſſem, adiuuandi: fuitque aliquod tempus, cùm ſperabam fore vt omnes illius comœdiæ multis à me vulneribus ſanatæ ederentur. ſed conſilium meum cùm alia remorata ſunt, tum magnificæ multorum pollicitationes, qui mihi per litteras ſignificabant, idem opus aut ſibi aut aliis quibuſdam magnis & præclaris viris

eſſe in manibus : vt vererer, ſi cum talibus antagoniſtis in arenam deſcenderem, ne non inanis modò ac ſupaeruacaneus, ſed ridiculus etiam meus omnis exiret labor. Illi autem interea partim mortui ſunt, partim ceſſant, tanquam ſibi ſatis eſſe ducentes, quòd nouum opus aliis nunciarint. Sunt & fuci quidam qui quæ iampridem & à me & ab aliis notata ac publicata ſunt, ea colligentes, & pro ſuis imprudenter venditantes, Plautinas comœdias in quibus multa integra deprauarunt, multa corrupta fœdiùs etiam corruperunt, vt à ſe in priſtinum nitorem reſtituta, edere non vererentur. Quamquam igitur quod in aliis mihi accidit, idem in eis quoque, quæ his libris inſpergam, mihi euenturum auguratur animus: experiar tamen, neque tantum apud me valere ſinam quamlibet iuſtam indignationem, vt non plus valeat vtilitatis publicæ ratio. Ac nunc quidem veteres conie&uras meas proponam de quibuſdam locis è Truculento: quibus ὁ μακαρίτης Turnebus aliter medicinam facere conatus eſt. Quod enim ita vulgò legitur:

Supplicium ad te hanc minam fero auri. ſi mihi ridespice:

id ille

Si mihi rides, ſpice.

At ego hoc modo conieceram:

Supplicium ad te hanc minam fero puriſſimi auri. reſpice.

neque dum me pœnitet coniecturæ. Quod autem in eadem fabula eſt,

Non enim poſſunt militares pueri & â vio educere:

ille ita legit. *& à via educier:* Ego autem rectum iudicabam, quod in veteribus libris repereram, *ſetania educier:* aut vt in aliis item veteribus, *ſetanio educier.* Setanium enim, aut ſetania, aut, vt apud Dioſcoridem & Theophraſtum legitur, ſitanium, vel ſitania genus meſpili eſt in Italia frequens: cuius multis locis & apud Plinium mentio eſt. Hoc igitur dicit meretrix, non poſſe militares pueros vilibus & parui pretij cibis educari, cuiuſmodi eſt ſetania. Ac neſcio quo modo durat, hodieque. apud Italos idem loquendi genus in ſermone vulgi: vt ſi multa ac magna acquiri ad aliquid efficiendum ſignificent, dicant, aliud requiri quàm meſpila. Eſt & cępæ genus ſetamia. Nam de tintinnabulis, ſemper idem, quod ille tradidit, ſenſeram: & præter locum Zonaræ, habebam alium ex Pſeudolo:

Cœna: ſed & gremio iacuit noua nupta mariti.
Contrà cui malè, & aduerſus animi ſententiam erat, eum alloquentes dicebant: *Vellem quæ velles.* cùm indicarent, dolere ſibi, quòd illi malè eſſet: ac ſi dicerent: Vellem tibi ita eſſet, vt tu quoq; velles: mihíque ægrè eſt, quod tibi quidquam præter voluntatem tuā euenerit. Huius generis exemplum eſt apud Plautum in Moſtellaria:

Ei. *Quid eſt? Me miſerum. occidi: Qui? Quia*
Venit nauis noſtra naui quæ frangat ratem,
Velim vt velles Tranio: ſed quid eſt negotij?

Hoc igitur ſignificat: ſi quis M. Catonem animo concipiat extremo illo vitæ tempore ſua viſcera lacerantem, & exituræ animæ facientem viam, nunquam ei vt in malis poſito conſolationem adhibiturum, ſed potius vt pulcherrimum & glorioſiſſimum facinus obeunti gratulaturum. Nonnunquam etiam hoc poſterius loquendi genus in nuda & ſimplici amicitiæ ſignificatione ponebant. Horatius:

Suauiter, vt nunc eſt, inquam: & cupio omnia quæ vis.

Plautus Amphitruone:

Debetis velle quæ velimus. meruimus
Et ego & pater de vobis & republica.

De

De potu aquæ aut vini circumdata niue refrigerati, Macrobij locus emendatus.

CAPVT IX.

AQVAM ex diſſoluta ac colliquefacta niue peſsimã & corporibus perniciosiſsimam eſſe, & iampridem Ariſtoteles, quaſi oraculo edidit, & eorum qui palato obſequi, quàm illius auctoritatem ſequi, malunt, quotidiana experimenta declarant. Incommoda igitur quæ niuis potum ſequuntur fugere, & tamen æſtiuis menſibus frigidum bibere qui volunt, vaſis duplicibus vti ſolent è tenuiſsima lamina eo artificio facti, vt vinum aut aquam quæ potui paratur, omni quidem ex parte nix ambiat, ſed eorum tamen neutrum contingat, neque cum eis commiſceatur. Ita fit, vt neque bibant niuem, & tamen nihilominus frigidum bibant, quàm ſi biberent niuem. Ea me conſuetudine vtentem cùm amicus quidam, qui medicinam factitabat, pro noſtra familiaritate reperhenderet: Vel ex Macrobio; inquit, ſi fortè noſtrorum libros minus frequenter lecticas, diſcere poteras, niuem quis, an aquam iſto modo refrigeratam bibat, nihil intereſſe. Cúmque ego ſubridens, quid quam tale apud Macrobium

legi abnuiſſem: Iubeſis, inquit ille, proferri librum. Quo prolato, ita quidem in eo ſcriptum reperimus. *Iamdudum*, inquit Auienus, *noſſe aueo, cur aqua, quæ obſita globis niuium perducitur ad niualem rigorem, non minus in potu noxia eſt, quàm ex ipſa niue aqua reſoluta*. Sed ad libri marginem adſcriptum erat mea manu, particulam NON, redundare & delendam videri. At ille, Iſto, inquit, modo facile fuerit cuilibet ſcriptori quamlibet ſententiam adfingere, ſi ex negatione adfirmationem facere liceat. Tum ego, Quæſo, inquam, conſidera earum rationum momenta quibus ſtatim ſentētiam ſuam confirmat: vt apertè videas negationem eſſe tollendam, Ait enim aquam è niue liquefacta non ſolo frigore nocere: quod ſi eſſet, faterer tibi, æquè noxiam eſſe aquam ex fonte aut ex puteo, aut etiam eam, qua ego, vt omnium ſaluberrima vtor, aquam pluuiam, circumdata niue refrigeratam: ſed eſſe in illa aliud non minus incōmodum. Cùm enim humor vi frigoris denſetur ac concreſcit in niuem aut in glaciē, quæ partes in eo ſubtiliores ac tenuiores ſunt, eas in illo ipſo compreſſu euaneſcere ac diſflari neceſſe eſt: ſolas autem manere craſſiores, &

pondero

ponderoſiores, id eſt, ipſius aquæ quaſi fæces quaſdam ac retrimenta. Itaque ſi quis vas aquæ gelu aſtrictum admoto igne, diſſoluat, minor modus aquæ, quàm antea fuerat, reperietur. Quod argumento eſt, in illa concretione partem aliquam abiiſſe, ac diſſipatam eſſe. Nocet igitur corporibus non tam frigore ipſo, quàm craſsitudine, ac pondere. Itaque etiamſi diſſoluta calefiat, æquè noxia erit. Hoc vitium quod maximum eſt, ab hac, qua ego vtor, abeſſe certè vides. His dictis, & re paulo accuratiùs conſiderata, acquieuit. In eodem autem illo Macrobij loco leuiuſcula quædam præterea ex veteris libri fide à me emendata erant. Nam vbi legitur, *quæ eſt corpulenta poſt terram*: vetus habebat, *qua eſt corpulenta poſt terram*. Et paulo pòſt, *coaleſcit*, vbi vulgò legitur, *caleſcit*: & paucis pòſt verbis, *cùm denſeretur*, non, vt vulgò, *cùm denſaretur*. Certéque *denſeri*, non *denſari* etiam apud Virgilium & apud Horatium legi, alij quoque iampridem annotarunt.

Dè locis quibuſdam è prima epiſtola libri primi ad Atticum.

CAP. X.

MVLTA ſunt adhuc in epiſtolis ad Atticum deprauata: etſi eis & Manutius iampridem & poſt eum alij eruditi homines magno conatu multũ opis attulerunt. Nos quoq; pro captu noſtro aliquid earum ſtudioſis præſtare conabimur, dabimuſque operam; vt liber prudentiæ & elegantiæ pleniſsimus noſtra quoque opera nitidior & emendatior legatur. Ac primùm non dubito quin locus ille ex epiſtola prima ita diſtingui debeat: *Prenſat vnus P. Galba, ſine fuco ac fallaciis, more maiorum, negatur.* Neque enim ſine fuco ac fallaciis Galbam prenſare dicit: ſed ei prenſanti homines apertè, ac ſine circuitione vlla negare: quod iocans ipſe more maiorum fieri dicit, qui ſimpliciùs viuebãt, & apertè ac ſine fuco quæ in pectore habebant eloquebantur, nondum reperto artificio mentiendi. Iam illud, quod paulo infra poſitum eſt, *Vt frontem ferias*: non dubium eſt, quin habeat ſignificationem indignationis, vt rectè adnotauit Manutius. Sic & apud Plutarchum in Pompeio: *καὶ πληξάμενος τὴν κεφαλὴν, ἐκέλευσε τοὺς ναύτας τὸ ἐφόλκιον παραβαλεῖν.* Eum autem, qui ſtatim nominatur, *Cæſonium*, in quibuſdam libris *Cæſoninum* lego, vt dubitem, num

num ſignificetur L. Piſo, quem aliquoties in ea qua illum inſectatus eſt oratione, non ſine quadam contumelia *Cæſoninum* vocat. Atque vt hoc propoſitum magis, quàm adſeueranter dictum velim: ita quæ de Catilina ſequuntur, non habeo dubium, quin hoc modo legenda ſint: *Catilina, ſi iudicatum erit licere, certus erit competitor.* In quo ſequor etiam teſtimonium optimi & erudiriſſimi ſenis Iacobi Taurelli, qui mihi confirmauit, in veteribus optimæ notæ libris ita legi: *Catilina ſi iudicatum erid merid lucere.* vt in hoc errauerit vetus librarius, quòd ſcriptis *erid* pro *erit*; deinde ſine cauſſa geminauit quinque litteras M E R I D: ac pro *licere* ſcripſit *lucere*. De illo autem, *Curium obducere*, ita certum atque exploratum videtur, quod iam pridem attulit Victorius, vt mirer, repertū eſſe poſtea quemquam qui aliter ſenſerit: niſi quod ferè fit, vt quos non amamus, eorum ne ſententias quidem amemus. Certè eodem modo vſus eſt eo verbo Seneca in Troadibus:

— non ſtetit fuſus cruor
Humóve ſumma fluxit: obduxit ſtatim,
Sæuusq; totum ſanguinem tumulus bibit.

vbi vulgo malè legitur, *abduxit*. Sic & edu-

cere

cere apud Plautum in Sticho eſt ebibere: *Si hoc eduxeris.* & paulo infrà: *Tene tu, hoc educe.* In extremo etiam malim, *illius* ἀνάθημα, quàm ἡλίε ἀνάθημα. Quid enim efficere potuit quamuis bella Hermathenæ collocatio, vt propterea gymnaſium videretur Solis anathema? At potuit ita bellè poſita eſſe, vt principem ibi locum obtineret, vtque totum gymnaſium credi poſſet ei dicatum ac conſecratum eſſe.

Illuſtratus Plauti ex Aſinaria locus.

CAPVT XI.

INCREDIBILE dictu eſt quàm puſilla menda quātas tenebras interdū etiam eruditiſſimis hominibus obiiciant: vt quod multa interdū ſæcula, ſummos viros latuit, id poſtea indicatum vel pueri primis litteris imbuti aſſequi debuiſſe videantur. Tale eſt quod nunc ex Plauti Aſinaria proferam. qua in fabula cùm amore perditus adoleſcens lenæ perſuadere conaretur, vt ſibi puellam quam amabat concederet: ſe poſteà pro ea pecuniam perſoluturum; vafra autem & artificij ſui inſigniter perita mulier præſenti pecunia ſibi opus diceret ipſa denique ita loquitur:

ſemper

Semper oculatæ noſtræ ſunt manus: credunt quod vident.

Vetus eſt, nihili cotio eſt.

In quo illud COTIO quot & qualibus viris negotum exhibuit? cùm & Eraſmus ridicula quædam attuliſſet, & Alciatus in Parergis nihilo meliora, & poſtremò is, qui vnum plus opis Plauto attulit, quàm ceteri ante eum omnes, ab hoc loco nulla ſe ratione explicare potuiſſet. Res tamen eſt eiuſmodi, vt mirum ſit eam non vel à vulgaribus ludimagiſtris iampridem deprehenſam fuiſſe. Quis enim eſt qui neſciat litteram o, & diphthōgō au ſæpiſſimè apud veteres & ſcribendos & pronunciando inter ſe permutari ſolitas? Nam & aullam & ollam dicebant, & Paulam & Pollam, & ad eundem modum pleraque alia. Nempe igitur & hoc loco quæ *cautio* vſitatè dicitur, facta eſt *cotio*. Hoc enim dicit lena, vetus dictum eſſe, nihili eſſe cautionem ſiue ſyngrapham aut chirographum: multóque tutius ac cautius agere eos qui numeratam pecuniam ſibi in manum dari volunt. Nam qui cautionem habet, ſæpe litigare cogitur: at cui ſoluta pecunia eſt, ei res omnis in tuto eſt. Itaque & ſcriptores noſtri fragilitatem

cautio

Phocione, vbi de oratore Demade ita loquitur: Δημέα δὲ τῷ υἱῷ νύμφην ἀγόμενος, ἐμοῦ μὲν, εἶπεν, ὦ παῖ, τὴν σὴν μητέρα γαμοῦντος, οὐδ' ὁ γείτων ᾔσθετο. τοῖς δὲ σοῖς γάμοις καὶ βασιλεῖς καὶ δυνασταὶ συγχορηγοῦσι. Ac verſus comici, quantum ſuſpicor, hic fuit,

Ἐμοῦ γαμμοιῶντος οὐδ' ὁ γείτων ᾔσθετο.

De locij quibuſdam è Truculento Plautina.

CAP. XIII.

MIRIS modis deformatus eſt Plautus: & quidem ita malè acceptus multis admodum loci, vt, quod in pugilem ait poëta quidam Græcus, cum è pugna talem rediiſſe, vt ſi in ſpeculum ſpiciat iuraturus ſit, ſe eundem non eſſe qui fuerat, ita videatur Plautus, ſi quis eum ab inferis Æſculapius excitet, iuraturus fabulas illas ſuas non eſſe. Mirum autem me ſemper ſtudium tenuit illius, ſi qua ratione poſſem, adiuuandi: fuitque aliquod tempus, cùm ſperabam fore. vt omnes illius comœdiæ multis à me vulneribus ſanatæ ederentur. ſed conſilium meum cùm alia remorata ſunt, tum magnificæ multorum pollicitationes, qui mihi per litteras ſignificabant, idem opus aut ſibi aut aliis quibuſdam magnis & præclaris viris

eſſe in

Si mihi rides, ſpice.

At ego hoc modo coniecceram:

Supplicium ad te hanc minam fero puriſſimi auri. reſpice.

neque dum me pœniret coniecturæ. Quod autem in eadem fabula eſt,

Non enim poſſunt militares pueri & â vio educere:

ille ita legit. *& à via educier:* Ego autem rectum iudicabam, quod in veteribus libris repereram, *ſetania educier:* aut vt in aliis item veteribus, *ſetanio educier.* Setanium enim, aut ſetania, aut, vt apud Dioſcoridem & Theophraſtum legitur, ſitanium, vel ſitania genus meſpili eſt in Italia frequens: cuius multis locis & apud Plinium mentio eſt. Hoc igitur dicit meretrix, non poſſe militares pueros vilibus & parui pretij cibis educari, cuiuſmodi eſt ſetania. Ac neſcio quo modo durat, hodieque. apud Italos idem loquendi genus in ſermone vulgi: vt ſi multa ac magna acquiri ad aliquid efficiendum ſignificent, dicant, aliud requiri quàm meſpila. Eſt & cępæ genus ſetania. Nam de tintinnabulis, ſemper idem, quod ille tradidit, ſenſeram: & præter locum zonaræ, habebam alium ex Pſeudolo:

Iam hic ero. verùm extra portam Metiam currendum eſt prius.
Quid eò? lanios inde accerſam duos cum tintinnabulis.
Eadem duo greges virgarum inde vlmearum adegero:
Vt hodie ad litationem huic ſuppetat ſatias Ioui.
In malam crucē iſtic ibit Iuppiter lenonius.

etenim̄ extra portam Metiam habitabat carnifex: & ibi comburebantur cadauera damnatorum Vnde in Caſina:

Illum edepol videre ardentem te extra portam Metiam
Credo ecaſtor velle.

Nunc igitur hæc: alia poſthac, vt quidque occurret, proferemus.

E Ciceronis Academicis emendatus locus,
CAP. XIIII.

LOCVS eſt Ciceronis ad finem libri primi Academicarum quęſtionum, deprauatus ille quidem in omnibus libris, ſed cuius ita facilis emendatio eſt, vt diu piguerit me eam in litterasq́; referre, cùm putarem ita obtuſum neminem fore, quin eam facilè videret, ſi paullulum animum aduerteret. Nunc cùm videam, neque hominem erudiſſimum Turnebum, qui eleganti ſanè commentario

tario librum illum illuſtrauit, neque alios qui poſtea Ciceronem à ſe, vt ipſi quidem putabant, nã quid præſtiterint, videbimus: emendatum ediderunt, quidquam de mendo cogitaſſe, indicabo eum, & purgabo, ne diutiùs macula illa in tam polito ſcriptore hæreat. Verba autem, quæ dico, Ciceronis hæc ſunt: *Cum Zenone, inquam, vt accepimus, Arceſilas ſibi omne certamen inſtituit, non pertinacia aut ſtudio vincendi, vt mihi quidem videtur, ſed earum rerum obſcuritate, quæ ad confeßionem ignorationis adduxerant Socratem, veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes penè veteres, qui nihil cognoſci, nihil percipi, nihil ſciri poſſe dixerunt.* Hæc Cicero. Sed quomodo, quæſo, Socratem amare potuerant Democritus, Anaxogoras, Empedocles, & veteres illi, qui antè, vt opinor, mortui erant, quàm auia Socratis naſceretur? An in re perſpicua nihil pluribus verbis opus eſt? Neque enim quemquam poſthac dubitaturum exiſtimo, quin ita legendum ſit: *Quæ ad confeßionem ignorationis adduxerant Socratem, velut iam antè Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes penè veteres.* Vt ſignificet illam

confeſſionem ignorantiæ non à Socrate primùm inductam, ſed multo ante eum veteribus prolatam fuiſſe.

De locis quibuſdam è Truculento Plautinâ.

CAPVT XV.

Verſus hi ſunt ex Truculento:

Rus manè dudum hinc ire me iuſſit pater,
Vt bubus glandem prandio depromerem.
Poſt illuc veni, quàm aduenit, ſi dis placet,
Ad vilâ, argentum qui meo debebat patri:
Qui ouis Tarenti erat mercatus de patre.
Quærit patrem. dico eſſe in vrbe. interrogo
quid eum velit.
Homo crumenam ſibi de collo detrahit:
Minas viginti mihi dat. accipio libens,
Condo in crumenam. ille abiit. ego perperaminas.
Ouis in crumena hac in vrbem detuli.

Quis autem eſt qui diuinare poſſit, quas dicat *oues perperaminas*? ſed nimirũ corruptus eſt locus. legendumque hoc modo:

ego properè minas
Ouis in crumena hac in vrbem detuli.

De pecunia enim, id eſt, de illis viginti minis, quas pro ouibus acceperat, ita vt de ouibus loquitur, eadem vrbanitate, qua viginti item minas pro aſinis acceptas alibi aſinos.

Nimis

Nimis vellem habere perticam Qui rei? qui verberarem:

Aſinos, ſi fortè occeperint clemare hinc ex crumena.

Simul autem eò alludit, quòd oues quæ ventrem piloſum non haberent, vocabant oues minas aut apicas, quas etiam in emendo reiiciebant: vt eſt apud Varronem libro ſecundo De re ruſtica. Erant illæ igitur planè oues minæ: neque enim piloſi ſunt nummi. Quod autem ſequitur:

Fuit ædepol Mars meo periratus patri.

Nam oues illius haud longè abſunt à lupis.

Inde dictum eſt, quòd lupas Marti ſacras putabant. Vndè & huius vrbis conditores, quòd à Marte geniti eſſet, alitiſſe dicitur lupa, lupas etiam vocabant meretrices, à quibus non longè abeſſe dicit eas oues quas ipſe tunc ſu crumena ferebat. Parua ſunt hæc, & facilia: dicet aliquis, fateor. neque ego ea pro magnis aut reconditis vendito. Sed tamen quæ homines eruditiſſimi obſcura ſibi eſſe faſſi ſunt, ea illuſtraſſe me nũquàm pigebit.

De Mitylene Horatij loci duo illuſtrati.

CAPVT XVI.

NON temerè eſt, quòd Horatius Mitylenem inter vrbes pulcherrimas numerat: tum in Odis;

Laudabunt alij pulchram Rhodon aut Mitylenen:

tum in Epiſtolis:

Incolumi Rhodo & Mitylene pulchra facit, quod

Pænula ſolſtitio, campeſtre niualibus auris.

Talem enim ferè fuiſſe proditum, eſt, quales ſunt quæ hodie non Italiæ modò, vniuerſo orbi terrarum ornamento ſunt Venetiæ. Nam & in Mitylenen influens mare multis eam euripis diſtinguebat, ac diſſecabat: & pontes tota vrbe plurimi erant ex candido ac polito lapide facti, vt nõ vrbs, ſed inſula amœniſſima videretur. Id ita exponit dulciſſimus ac ſuapiſſimus ſcriptor Lõgus principio ποιμενικῶν his verbis, Πόλις ἐστὶ Λέσβου Μιτυλήνη μεγάλη καὶ καλή. διείληπται γὰρ εὐρίποις, ὑπεισρεούσης τῆς θαλάσσης, καὶ κεκόσμηται γεφύραις ξεστοῦ καὶ λευκοῦ λίθου. νομίσεις οὐ πόλιν ὁρᾶν ἀλλὰ νῆσον. Eò autem libentiùs ex eo pauca hæc protuli, quòd & confirmant Horatij de nobiliſſima vrbe teſtimonium, & Lõgi liber lectu digniſſimus nondum, quod ſciam, publicum accepit.

Illuſtratus locus Horatij ex Odis.

CAPVT XVII.

PERELEGANTI comparatione vſus eſt Flaccus ode duodecima libri primi, cùm ornare Cæſarem vellet:

Micat, inquit, inter omnes
Iulium ſidus, velut inter ignes
Luna minores.

In eo autem imitatus eſt Pindarum, etſi quod hic noſter de luna, id Græcus ille in Iſthmiis de Lucifero dixerat. λάμπει ἀωσφόρος θαητὸς ὣς ἄστροις ἐν ἄλλοις. A Luna autem obſcurari ceterarum ſtellarum ſplendorem, ſuauiſſimis verſibus dixerat etiam Sappho:

Ἄστερες μὲν ἀμφὶ καλὰν σελάνναν
ἂψ ἀποκρύπτοισι φαεινὸν εἶδος,
ὄπποτ' αὖ πλήθοισα μάλιστα λάμπῃ.

Sed & Quintus Smyrnæus in celebranda Pētheſilea eandē cōparationē adhibuit:

Ὡς δ' ὅτ' ἀν' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν ἄστρασι δῖα σελήνη
Ἐκπρέπει.

Puto autem huiuſmodi locorum collatione, ac contentione inter ſe, & magis elucere veterum poëtarū præſtantiam, & eiuſdem gloriæ cupidos, quomodo in eis imitandis verſari debeant, admoneri.

Emēdatus & illuſtratus locus quidā Plutarchi.

CAPVT XVIII.

ERVDITIONIS & prudentiæ pleniſſimus ſcriptor Plutarchus, in cõmetariolo quo docuit principum virorum amicitiam ac conſuetudinem eruditis hominibus non eſſe fugiendam, ſed expetendam potius, & adhibito ſtudio quærendam: quòd multo plus proſint humano generi, ſi præceptis, diſputationibus, exemplo ſuo vnum aliquem ex iis qui principem in ciuitate ſua locum obtinent, quàm ſi cerdonem quempiam aut baiulum, meliorem ac ſapientiorem effecerint. eo igitur in libro ita ſcribit: *πλοῦτον δὲ καὶ δόξαν ἡγεμονικὴν καὶ δύναμιν ἐν φιλίαις οὐ διώκει· οὐ μὴν οὐδὲ φεύγει ταῦτα προσόντα μετρίῳ ἤθει,* Quę verba homo eruditiſſimus, quique labore induſtria ſua numquam deſinit adiuuare honeſtarum artium ſtudia, ita interpretatus eſt: *Diuitias autem & principe dignam gloriam ac potentiam in amicitis neque ſectabitur, neque, ſi modicè affluant, auerſabitur.* Sed ſi Plutarchi verba paullò attentiùs conſideraſſet, vidiſſet omnino, verba illa, *προσόντα μετρίῳ ἤθει*, nullo modo ita reddenda eſſe, *ſi modicè affluant.* Hoc enim ait Plutarchus: hominem verè philoſophum in parandis ac conciliandis amicis, non illum quidem diuitias ſpectare aut gloriam

ac potentiam, vt vulgus ſolet: ſed tamen ſi inciderit in aliquem diuitem ac potentem qui idem apto ad virtutem ingenio, & modeſtis ac compoſitis moribus ſit, non abſterreri, neque ipſius conſuetudinem propterea refugere, quòd diuitiis ac potentia præſtet. Idque ſtatim declarat eleganti ſimilitudine. Philoſophi, inquit, in amandis adoleſcentibus non formam ſequuntur, ſed mores, & ingenium, & ſtudium erga liberales diſciplinas: neque tamen formoſos reformidant neque abſtinent ab eorum conſuetudine, ſi eoſdem modeſtos ab bene moratos & diſcendi cupidos eſſe videant. Deinde addit: *οὕτως οὖν ἀξίας ἡγεμονικῆς, καὶ δυνάμεως ἀνδρὶ μετρίῳ καὶ ἀστείῳ προσούσης, οὐκ ἀφέξεται τοῦ φιλεῖν καὶ ἀγαπᾷν. οὐδὲ φοβηθήσεται αὐλικὸς ἀκοῦσαι καὶ θεραπευτικός.* Interpres autem hoc modo: *Ita dignitate & potentia principe digna præditus homo ciuilis ac moderatus non abſtinebit amando & diligendo, nec verebitur aulicus appellari, & qui principem colat.* In quo certè à Plutarchi ſententia aberrauit: qui hoc ait, Si quis ſit vir bonus & eleganti ingenio præditus, cui præterea adſit hoc quoque vt dignitate ac potentia excellat, non idcirco abſtenturum eſſe ſapiētem ab eo aman-

do,ac colendo,neque veriturum,ne propterea aulicus,aut ad[illegible]ctator vocetur. Sequitur apud Plutarchum: *οἱ γὰρ κύπριν φεύγοντες ἀνθρώπων ἄγαν νοσοῦσιν, ὁμοίως τοῖς ἀγαθὰ ᾑρημένοις. καὶ οἱ πρὸς ἔνδοξον τως οὕτως καὶ ἡγεμονικὴν φιλίαν ἔχοντες.* Quæ ille ita reddidit:

Nam qui Venerē fugiunt nimis mortalium
Aegrotant,
& qui bona ſectantur: itidem errant gloriam & gratiam apud principes fugiendo. quam ſententiam nullo modo ex Plutarchi verbis effici poſſe, omnes, vt opinor, vident, Sed hoc faciliùs excuſare debemus hominem inſigniter & eruditum & induſtriū, quòd Græca manifeſtò deprauata ſunt. quæ mihi quidem videntur ita emendari poſſe:

Οἱ γὰρ κύπριν φεύγοντες ἀνθρώπων ἄγαν
Νοσοῦσ' ὁμοίως τοῖς ἄγαν θηρωμένοις. id eſt:
Namque Venerē quicunq; refugiunt nimis
Peræquè ægrotant, atque qui appetūt nimis.
itidemq; qui erga principū ac potentum amicitiā aut hoc aut illo modo affecti ſunt. & puto hanc veriorem eſſe ſcripturam horum Euripidis verſuum, quàm quæ eſt apud Stobæum:

Οἱ γὰρ κύπριν φεύγοντες ἀνθρώπων ἄγαν
Νοσοῦσ' ὁμοίως τοῖς διώκουσιν ἄγαν.

Atque

Atque hæc eò notaui, eiuſdemque generis alia poſthac fortaſſis notabo, vt proſim ſtudioſis: non vt quidquam detraham de gloria & exiſtimatione eruditorum hominũ, quos in magnis & arduis operibus interdum dormitãtes qui non ferat, aut qui eos propterea minoris faciendos putet; is mihi ab omni humanitate alieniſſimus eſſe videatur.

Tres antiquæ voces Ciceroni reſtitutæ.

CAPVT XIX.

VETERA quædam vocabula ſunt apud Ciceronem, corrupta ab iis qui quicquid minus vſitatum eſt, pro ſuo iure expungere, & quicquid collibuit, ſubſtituere audent, etiam inuitis, nam hoc nonnumquam profitentur, & reclamantibus omnibus libris. quorum niſi regatur & coërceatur audacia, paucis annis in Cicerone minima pars Ciceronis futura eſt, Quoſdam hîc proponã locos. ex quibus hoc quod dico intelligi poſſit. Ita igitur ſcriptum eſt libro quinto De Finibus: *Stoici reſtant, hi quidem non vnam aliquã aut alteram à nobis, ſed totam ad ſe noſtram philoſophiam tranſtulerunt, atque vt reliqui fures earum rerum quas ceperunt ſigna commutant, ſic illi vt ſen-*

tentiis noſtris pro ſuis vterentur, nomina tamquam rerum notas, mutauerunt. Sed in libris veteribus, *clepſerunt*, legitur, non, *ceperunt* quod ſine dubio rectum eſt, Cicero ipſe alibi: *Spartæ, rapere vbi pueri & clepere diſcunt.* Eodem modo peccatum eſt libro primo De Diuinatione, in verſibus veteris poëtæ de Caſſandra:

Sed quid oculis rapere viſa eſt derepentè ardentibus? Non enim *rapere*, ſed *rabere* legendum eſt. Et libro ſecundo Tuſculanarum: *Ingemiſcere nonnumquam viro conceſſum eſt, idq; rarò. Eiulatus ne mulieri quidem. Et hic nimirum eſt fletus quem duodecim tabulæ in funeribus adhiberi vetuerunt.* Neque enim *fletus* in veſtutis libris, ſed *leſſus* legitur. Quod autem quidam homo eruditus pro *vetuerunt*, *voluerunt* legi vult, id tale eſt, vt ne ipſi quidem, ſi diligentiùs conſiderarit, probatum iri putem.

De quibuſdam locis Laertij.

CAP. VIII.

MVLTA ſunt adhuc apud Laërtium corrupta: etſi præclarā in eo emendando nauauit operam, homo & induſtria & eruditione præſtans, qui libros ipſius cum veſtutis exemplaribus col-

latos haud ita pridem edidit: Nos verò eum & amare ac laudare debemus ob ea quæ præſtitit, & ſi quid ipſius diligentiam fugit, id ingenuè cum ſtudioſis communicare. In vita igitur Socratis (hinc enim exordiemur) ita ſcriptum eſt: εὐθύφρονα δὲ τῷ πατρὶ γραψάμενον ξενίας δίκην, περὶ ὁσίου τινὰ διαλεχθεὶς ἀπήγαγε. Sed qui Platonem vel primoribus, vt dicitur, labris attigerunt, ſatis ſciunt, non fuiſſe illam ξενίας δίκην, quam Euthyphro intendebat patri: accuſabat enim eum, quòd mercenarium quendam enecaſſet: vt dubium non quin pro ξενίας legendum ſit, ξενοκτονίας. Paulo pòſt autem, vbi Euclidem à Socrate reprehenſum narrat, quod in contentioſis Syllogiſmis nimium ſtudium poneret, ita legitur: ἄχρηστον γὰρ ᾤετο εἶναι τὴν περὶ ταῦτα αἰσχρολογίαν: cùm omninò legendum ſit, μικρολογίαν: etſi aliter Victorius. Et quoniam, quàm hæc, quæ tradimus, inter ſe cohæreant, non valdè laboramus, addemus alium locum ex Heraclidis vita, vbi vnius litteræ deprauatio feſtiuam & elegantem hiſtoriam corrupit. eſt autem hæc: *Dionyſius Metathemenus (qui, vt eſt apud Ciceronem, propter dolorem oculorum à Stoicis deſciuit, & in Epi-*

curi caſtra ſe contulit: is igitur Dionyſius cùm tragœdiam quandam ſcripſiſſet, cui Parthenopæo nomen facerat, Sophoclis illi nomẽ inſcripſit. Hac ementita inſcriptione deluſus Heraclides in commẽtariis quibuſdam ſuis verſus ex ea fabula pro Sophocleis citauerat. Tum ei Dionyſius rem, vt erat, aperit, ſeq́ue eius fabulæ auctorem eſſe profitetur. Quod cùm etiam tum Heraclides negaret. eiq́ue fidem habere nollet, ſcripſit ad eum Dionyſius, vt quendam ex ipſa tragœdia locum inſpiceret. in quo ex primis verſuum litteris conficiebatur ac contexebatur nomen ΠΑΓΚΑΛΟΣ, Erat autem id nomen formoſi pueri, quem Dionyſius amabat, cuiuſq́ue nomen amoris cauſſa, occultè & artificiosè poëmati ſuo intexere voluerat, Sic olim Ennius verſus quoſdam, vt à Cicerone proditum eſt, ſcripſerat, quorum ex primis litteris efficiebatur; Q. Ennius fecit. In Græcis autem Laërtij libris ab eo quem ſupra ſignificaui editis, niſi quòd παγκάλως pro πάγκαλος ſcriptum eſt, cetera omnia ἔχει παγκάλως. Qui puſillus error tanta tenebras obiecit interpreti, vt huius hiſtoriolæ in eius interpretatione nullum propè veſtigium appareat. Ac putaſſem in Græcis erratum

eſſe

eſſe operarum vitio, niſi homo eruditus in iis notis quas ad finem libri adiecit, oſtendiſſet, ſe veræ illius ſcripturæ ſententiã non eſſe aſſecutum. Certè in optimo & vetuſtiſſimo libro Alexandri Farneſij Cardinalis multis nominibus Maximi apertè legitur ΠΑΓΚΑΛΟΣ: ne quis de ſcripturæ illius integritate dubitandum putet. Rectè etiam idem ille liber in vita Crateris, vbi ponitur iocoſum quoddã eius Philoſophi diariũ, quo oſtendebat à diuitibus magnos ſumptus fieri in coquos, in adulatores, in ſcorta, cũ in bonos & eruditos viros parci ac reſtricti ſint, rectè inquam in eo libro ſcriptũ eſt *τάλαντα πέντε*, non, vt editum eſt, *τάλαντα δέκα*. Sunt enim tres verſus iambici, qui propter vocis illius deprauationem non agnoſcuntur.

τίθει μαγείρῳ μνᾶς δέκ', ἰατρῷ δραχμήν.
κόλακι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ καπνόν.
πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.

Sed & quod in vita Pytagoræ legitur, fuiſſe medicum quendam Pythagoram, qui ſcripſerit de Hernia, id non quidem omnino verè, ſed tamen propius vero ſcriptũ eſt eodẽ in libro, *περὶ κίλλας* enim habet, non *περὶ κήλης*. legendum autem *περὶ σκίλλας*. Id ita eſſe cõſtat ex Plenio: cuius

cuius hæc ſunt ex capite quinto libr. xix. vbi de generibus Scillæ, quod bulbi genus eſt, loquitur: *Vnum de iis volumen condidit Pythagoras Philoſophus, colligens medicas vires, quas proximo reddemus libro.*

M. ANT. MVRETI I. C. AC CIVIS R.

VARIARVM LECTIONVM LIBER DECIMVS.

Quàm vetus ſit conſuetudo, in honore alicui habendo, manum ſuam ad os admouendi.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO. EMANUELE

CAPVT I.

QVOD hodieque in conſuetudine poſitum eſt, vt in ſalutandis potentibus, aut in honore eis habendo noſtram ipſi manum ori admouere ſoleamus id quæſitum eſt ex me, num à veteribus

quoque

quoque factitatum eſſet, an, vt alia pleraque, ita hoc quoque ineptè adulandi genus ſeruilia recẽtiorum aulicorum ingenia excogitaſſent. Reſpondi, eum morem vſque ab impia illa, & ridicula veterum, qui multos deos colebant, ſuperſtitione ductũ ac propagatum videri. Solebant enim & illi, cùm aut fanum aliquod præterirent, aut lignũ, lapidémve aliquẽ aſpicerent, in quo diuinitatis aliquid eſſe opinarentur: neque enim vilior illis tẽporibus vllius rei, quàm deorum annona erat: manum ad os referre, & tenui murmure illos ligneos aut lapideos deos, vt ſibi fauerent, precari. Ouidius:

Ecce lacu medio ſacrorum nigra fauilla
Ara vetus ſtabat tremulis circũdata cãnis.
Reſtitit, & pauido, Faueas mihi murmure dixit
Dux meus: & ſimili, Faueas mihi murmure dixit.

Appuleius Apologia prima: *Nam, vt audio, percenſentibus iis qui iſtũ nouere, nulli deo ad hoc æui ſupplicauit: nullũ templum frequentauit, ſi fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admouere.* Minutius Felix in Octauio: *Cæcilius, ſimulacro Serapidis denotato, vt vulgus ſuperſtitioſus ſolet, manum ori admouẽs, oſculum labiis preſſit.*

Quo igitur geſtu illi diis ſuis honorem exhibebant, eodem nos hodie in potentibus ac fortunatis hominibus colendis vtimur.

Vnde ſumpſiſſe videatur Ouidius, quod in oraculo terram, matrem, lapides autem oſſa illius vocauit.

CAP. II.

SAPIENTER interpretatur Ouidianus Deucalio ſortē ſibi à Themide datam, quærenti qua arte genus humanū aquis extinctum reparare poſſet: qui iuſſus oſſa magnæ matris poſt tergum iacere, matris nomine terram intellexit, cuius in corpore oſſa lapides vocarentur. Atque equidem exiſtimo ingenioſiſſimū poëtam in illo reſponſo confingendo, quòd terram quidem matrem vocauit, ſumpſiſſe ex hiſtoria Romana, vbi, cùm regiis adoleſcentibus reſpōſum eſſet, eum regnaturum Romæ, qui primus matri oſculum tuliſſet, Brutus is, qui reges exegit, è naui exiens, ſimulato caſu, terram oſculatus eſſe dicitur: quòd autem, *lapides, terræ oſſa*, ſecutum eſſe auctoritatem veteris tragici, qui & ipſe illos eodem nomine affecerat. Citantur enim hæc à vetere Grammatico:

Τῆς

Τῆς ὁσίοισιν ἐγχριμφθεὶς πόδα.

de eo qui ad lapidem offendiſſet. Sic autem, & *ſanguinem terræ* Ariſtoteles in quadam ad Alexandrum epiſtola *vinum* vocaſſe dicitur. & vulgò *venas in terra* dicimus aut quibus aqua concluſa latet, aut è quibus metalla eruuntur.

Verſum quendam ex Odyſſea multo aliter à nonnullis accipi, quàm vt ab Horatio acceptus eſt.

CAPVT III.

NON eſt dubium, quin Horatius in Epiſtola ad Lollium, illo verſu,

Dum ſibi, dum ſociis reditum parat,

exprimere voluerit illum Homericum:

Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων.

ſed Homericum tamen, non eodem quo Horatius ſenſu omnes accipiunt. Didymus enim, cuius extant in Odyſſeã eruditiſsimæ notæ, aliam etiam quandam eius declarationem tradit, an veriorem neſcio, ipſi certè Vliſsi honeſtiorem ac glorioſiorem. Illum videlicet eo animo fuiſſe, vt & vitam impendere, & omnem reditus ſpem ſibi præcludere non recuſaret, dum modò ſaluti ſociorum conſuleret. Verbum enim ἀρνύσθαι, vt apud Euſtathium legitur, ab agnis,

ductum eſt, quos Græci ὤρυας vocant: vt & ὠνεῖσθαι ἀπὸ νέων ὄνων, & πωλεῖν ἀπὸ τῶν πώλων: quod priſci nondũ reperto nummorum vſu, agnis, aſinis, equuleis, aliíſque eiuſdem generis animalibus parare ea, quibus indigebant, ſolebant. Hoc igitur Homerũ dicere ait, paratum fuiſſe Vliſſem, ſi res ita tuliſſet, ἄρνυσθαι, id eſt, quaſi pro pretio dare καὶ τ̀ ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ τ̀ ἑαυτοῦ νόστον, ἀντὶ τῶν ἑταίρων. Neque coniunctè legendum, καὶ νόστον ἑταίρων: ſed diſtinguendum hoc modo, καὶ νόστον, ἑταίρων. Lucianus tamen prorſus Horatianæ ſententiæ adſtipulatur, qui in φιλοψεύδει Vliſſem multa in errore illo ſuo mentiri ſolitum dixit, τήν τε αὐτοῦ ψυχὴν ἀρνύμενον, καὶ τ̀ νόστον τ̄ ἑταίρων. Hanc ſententiarum varietatem, quam Horatiani interpretes vel non animaduerterant, vel prætermiſerant, non indignam duxi, cuius rudiores admonerentur.

De duobus locis ex primo libro Commentariorum Cæſaris de bello Gallico.

CAP. IIII.

LEGEBAMVS animi cauſſa primum librum commentariorum Cæſaris De bello Gallico ego, & Horatius Macaranus elegantiſsimo ingenio, & honeſtiſſimis

ſimis moribus præditus adoleſcens:& vt ei quidque occurrerat, in quo hæreret, ita aut ex me ſciſcitabatur ſententiam meam, aut etiam ſuam ipſe modeſtè ac verecundè proferebat. Cùm igitur ventum eſſet ad eum locum, vbi Ariouiſtus Cæſaris legatis reſpondet, *Aeduis ſe obſides redditurum non eſſe, neque iis, neque eorum ſociis iniuria bellum illaturum, ſi in eo manerent quod conueniſſet, ſtipendiumq; quotannis penderent: ſi id non feciſſent, longè iis fraternum nomen populi R. afuturum*: iis recitatis, paululum ſubſtitit Horatius: &, Quando inquit, mihi licere voluiſti, omnia dicere quæ in mentem venirent, non diſsimulabo vereri me,ne hoc loco, vbi eſt *afuturum*, vna littera extrita, legi debeat *futurum*. Recens enim ſum à lectione vltimi Æneidos,vbi commemini ita Turnum loqui,

Longè illi dea mater erit,quæ nube fugacem
Fœminea tegat, & vanis ſeſe occulat vmbris.

Vt ergo illic Turnus minatur, longè Æneæ futuram matrem :ita,hic Ariouiſtus, longe Aduis fraternum nomen populi R. fore. Tum ego, Acutè, inquam, iſtuc à te Horati, & ingenioſè cogitatum eſt: &, quo tibi magis etiam de iſta tua coniectura placeas, ſcito, eandem adprimè

eruditi hominis Gabrielis Faërni fuiſſe, cum vno illo quo tu quoque vſus es Virgilij teſtimonio niteretur: Certéque eodem modo locutus eſt optimus, & ipſe Latinitatis auctor Ouidius octauo Metamorphoſeôn:

Pone,age,nec titulos intercipe fœmina noſtros;
Theſtiadæ clamant: nec te fiducia formæ
Decipiat: ne ſit longè tibi captus amore
Auctor.

Sed tamen cùm eadem veterum librorum ſcriptura ſit, quæ vulgata, nihil eſt cauſſæ, cur quidquam mutandum putemus. Nam hoc quoque alterum loquendi genus veteribus non inuſitatum fuiſſe, ex eodem illo quem modò citaui Ouidio cognoſcitur, apud quem ita legimus libro quarto:

Huic quoq;, vade procul, ne longè gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longè tibi Iuppiter abſit.

Paulo autem infra eum, quem dixi, Cæſaris locum locus alius eſt in omnibus, quos ego quidem viderim, libris deprauatus; quem qui nuper emendare voluerunt, magis etiam corruperunt. Nam cùm dixiſſet Cæſar, è Gallorum ſermonibus de Germanorum virtute, tantum extitiſſe in exercitu Romano metum, vt non mediocriter omnium mentes, ani-

móſque perturbaret: *Hic*, inquit, *primùm ortus eſt à tribunis militum ac præfectis, reliquiſque qui ex vrbe, amicitiæ cauſſa, Cæſarem ſecuti magnum periculum miſerabantur, quòd non magnum in re militari vſum habebant.* Ita enim habent veteres tum calamo notati, tum typis deſcripti libri. At in iis qui poſtea editi ſunt, addita eſt negatio, hoc modo: *Non magnum periculum miſerabantur.* Sed qui attẽtè totum locum conſiderauerit, facilè intelliget legẽdum eſſe, *Magnum periculum eſſe rebantur.*

Expreſſus locus ex Aſinaria Plauti, in quo Poëta ipſe quiddam non ſatis ex arte feciſſe videri poteſt.

CAPVT. V.

CVM animi cauſſa Plauti Aſinariam euoluerem, quiddam reppēri, quod mihi ſcrupulum obiecit: neque audenti accuſare ἀτεχνίαν Plauti, neque tamen ad eum defendendum, ac vindicandum ab illo crimine quidquā ſatis probabile reperienti. Nam in prima fabula ſenex cum ſeruulo colloquens, ſcire ſe oſtendit, filio opus eſſe viginti minis. Ita enim loquitur.

Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti iam vſu'ſt filio argenti minis.
Face id vt paratum iam ſit.

Multo autem pòſt, Argyrippa lena ſuper illis viginti minis cum adoleſcente paciſcitur: cúmque adoleſcens dixiſſet,

Mane, mane, audi. dic quid me æquum cenſes pro illa tibi dare

Annum hunc ne cum quicquam alio ſit: ſubiicit impura mulier: *Téne? viginti minas.*

Atque ea lege: ſi alius ad me prius attulerit, tu vale.

Antè igitur reſciuerat ſenex, quantum argenti filio opus eſſet, quàm id filius ipſe ex lena cognoſcere potuiſſet. Ac ſcio, viſum eſſe nonnullis etiam Terentium in Adelphis ſimiliter ipſum quoque peccaſſe. Sed Terentij quidem cauſſam veteres critici facilè expediunt, eumque omnibus ſuffragiis liberant. Plautinum hoc, vereor, vt æquè facilè defendi queat.

Locus quidam Iuuenalis aduerſus aliorum omnium ſententiam declaratus.

CAPVT VI.

MIRVM eſt, quanto opere vexatus ſit ab hominibus eruditis verſus ille Iuuenalis è Satyra vndecima:

Qui Lacedæmonium pẏtiſmate lubricat orbem.

vt vix vllus iam ſupereſſe videatur nouæ aut emendationi, aut interpretationi locus. Primùm enim Domitius, & alij eum ſecuti *pytiſmate* legerunt, non *pedeumate*: cumque Lacedæmonium orbem interpretarentur annulum, putarunt hoc verſu ſignificari diuitem delicatum, qui annulum quem in digito geſtaret, identidem extraheret, ſputoque illineret, vt habiliùs & commodiùs verſari poſſet. At Merula, ſaltationis genus eſſe pytiſma quo Lacedæmonij vterentur: idque homo ingenuus faſſus eſt ſe nuſquam legiſſe: ſed ita ſibi in mentem veniſſe, vt ea quæ ſomniamus. Tertius acceſsit Georgius Valla, qui cùm putaret, vix ſatis ſibi decorum fore, ſi ad has epulas aſymbolus veniret, orbem Lacedæmonium trochum eſſe dixit è pinu factum, quæ Græcè pitys diceretur. Adhuc hæc erant, cùm ecce tibi homo acutiſſimus, & eruditiſsimus Politianus, qui, exploſis omnium ſuperiorum ſententiis, *pitydiſmate* legendum cenſuit: id enim ex Galeno eſſe exercitationis genus, quo in Laconicis, id eſt, in ſudatoriis, vterentur, peruncto prius corpore: atque eò lubricandi verbum pertinere. Et fortaſsis obtinuiſſet hæc ſententia propter, ſum-

mam Politiani in litteris auctoritatem, niſi animaduertiſſent homines, eam cum iis de quibus eo loco Iuuenalis ageret, nullo modo cohærere. Alciatus quidem cùm ſe in idem illud à Politiano extructum ſudatorium conieciſſet, vt tamen adferret aliquid noui, *pyreyſmate* legendum cenſuit, nouo, & ante ipſum inaudito vocabulo. Extitit deinde Flauius quidam, cuius ſcripta nondũ in manus meas venerunt, qui ratus ſit legendum, *poppyſmate*: & orbis Lacedæmonij nomine intellexerit τ̃ σφιγκτῆρα, verſum hunc ad nefariam libidinem referendum putans: quod mihi quidem abſurdiſsimum, & à poëtæ ſententia alieniſsimum videtur. Secutus eſt homo multæ ac variæ lectionis Iohãnes Brodæus, qui *pedemate* legendum pronunciauerit. Huius ego Miſcellanea, in quibus hoc tradidiſſe fertur, quamquam magno ſtudio quæſita, numquam vſque adhuc reperire potui: ſed facilè tamen ex ipſo pedematis nomine video eum aliquod ſaltationis genus intellexiſſe: & mihi veriſimile fit eodem modo legiſſe etiam Merulam. Poſtremò Turnebus *pytiſma* ſputum; *orbem* trochum videri voluit. Quis poſt tot, ac tales viros quidquam ſibi præ-

terea quærendum putet? & aut idoneum ſe inter eos arbitrum, profiteri, aut quod eorum nemo intellexerit, id ſe verius explicaturum polliceri audeat? Quando tamen in hoc litterarum genere, minimo periculo peccatur, non deterrebor ego quoque, quid ſentiam, dicere. Puto igitur quod in vetuſtis libris legitur *pedeumate*, leuiter deprauatum eſſe, ac legendum *petteumate*, à verbo πεττεύω: ſignificarique eo verſu diuitem aleæ ſtudio deditum. Quod confirmant & ea quæ ſtatim ſequuntur.

Namque tibi fortunæ veniã damus. alea turpis,
Turpe & adulteriũ mediocribus. hæc eadem illi
Omnia cùm faciunt, hilares, nitidiq; vocantur.

Orbem autem Lacedæmonium vocat menſam ex marmore Laconico, vt & Martialis Libycum orbem, menſam ex marmore Africano.

Tu Libycos Indis ſuſpendis dentibus orbes:
Fulcitur teſta fagina menſa mihi.

Et Seneca ad Albinam *Magni, leuatiq; menſarum orbes*. lubricantur autem, id eſt, leuantur, ac poliuntur adſidua attrectatione marmora ſuper quibus adſiduè alea luditur. Vix vllum reperiri poſſe verſum in omnibus antiquorum poëmatis puto, quem tam multi tam variè interpretati ſint.

Non modò, pro, *non modò non, ſæpe apud veteres legi, idq; loquendi genus à Græcis ductum eſſe.*

CAPVT VII.

NOTAVERAT iampridem Paulus Manutius, *non modò*, pro *non modò non*, ſæpiſſimè apud veteres legi: idque & ego poſtea libro primo commentariorum in in Catilinarias confirmaueram, & alij homines eruditiſsimi ſuo calculo comprobarant. Sed inciderunt nuper in manus meas, cùm in taberna quadam libraria otioſus ſederem, ibique cum amicis aliquot eruditis hominibus colloquerer, notæ cuiuſdam ſanè docti ac diligentis viri in ſcripta Ciceronis, in quibus, quodam loco vehementer noſtrum omnium in eo iudicium improbat, & illis omnibus locis, quibus nos ad id confirmandum vtebamur, negationem addendam eſſe contendit. Ego autem, ſi quis aduerſus veterum conſuetudinem multorum librorum conſenſu reſtatam, opinione quadam, ac iudicio ſuo, aut etiam rationibus quæ ſpeciem aliquam probabilitatis habeant, niti velit, non ſanè propterea cum eo altercabor, neque pugnabo. Sed tamen non protinus de ſententia demouebor.

uebor. Scio enim in omnibus linguis multa dici, quorum ratio non conſtat: ſed in vſu loquendi, ipſam bene loquentium conſuetudinē pro ratione habendam puto. Congeram igitur huc aliquot Ciceronis,& aliorum primæ claſſis ſcriptorum loca, quæ ipſe in optimæ notę libris, ita prorſus, vt ſubiiciam, ſcripta legi: vt eis inſpectis, hac de re ab hominibus eruditis iudicetur. Cicero in epiſtola ad Lentulum: *Non modò præmiis, quæ apud me minimum valent, ſed ne periculis quidem compulſus vllis.* Idem ad Pætum: *Hoc tamen ſcito, non modò me, qui conſiliis non interſum, ſed ne principem quidem ipſum ſcire, quid futurum ſit.* Idem lib. decimo ad Atticum: *Regnum non modò Romano homini, ſed ne Perſæ quidem cuiquam tolerabile.* & eodem libro: *Mihi non modò iraſci, grauiſsima iniuria accepta, ſed ne dolere quidem impune licet.* Atqui hi omnes loci ita leguntur etiam in libris proximè à Victorio editis, quos ex optimis omnium exemplaribus cum fide deſcriptos eſſe cōſtat. Idem libro tertio in Verrem: *Voluerunt eos in ſuis rebus ipſos intereſſe: eorum animos non modò lege noua, ſed ne nomine quidem legis nouo commoueri.* Idem libro primo in Catilinam: *Nihil agis, nihil moliris,*
nihil

nihil cogitas, quod ego non modò audiam, ſed etiam videã plancq́; ſentiam. Idem pro Sex. Roſcio Amerino: *Qui tantum facinus commiſerunt, non modò ſine cura quieſcere, ſed ne ſpirare quidem ſine metu poſſunt.* Idem pro Cælio: *Hæc genera virtutum non ſolùm in moribus noſtris, ſed vix iam in libris reperiuntur.* Sed & in eadem oratione in libris veteribus ita legitur: *Huic oberit tuum maledictum, qui iſtius facti non modò ſuſpicione, ſed ne infamia quidem eſt aſperſus?* Et libro primo De oratore: *Neque ſolum inſcientiam meam, ſed ne rerum quidem magnitudinem perſpicit.* Et lib. 2. De officiis: *Quod eò firmiore animo facient, quia non modò illi inuidetur ætati, verùm etiam fauetur.* Et libro tertio: *Etenim ſi is, qui non defendit iniuriam, neque propulſat à ſuis cùm poteſt, iniuſtè facit, vt in primo libro diſſerui, qualis habendus eſt is, qui non modò repellit, ſed etiam adiuuat iniuriam?* Varro libro primo De re ruſtica: *Bono animo eſſe*, inquit Agrius: *nam non modò illud ſublatum eſt, quod ludis circenſibus nouiſſimi curriculi finem facit quadrigis: ſed ne illud quidem vidimus, quod in Ceriali pompa ſolet eſſe primum.* Liuius libro XXV. *Poſtremò ita aſſuetudine mali efferauerant animos vt non modò lacrimis, iuſtoq́; comploratu proſequerentur mortuos, ſed ne ef-*

ferrent quidem, aut ſepelirent. Hæc, inquam, omnia, aliaq; eiuſdem generis plurima ita in antiquiſſimis libris ſcripta ſunt, quorum tantùm conſenſum pro nihilo putare, hominis eſſe ingenio ſuo præfidentis puto. Præſertim cùm Græci quoque ita loquantur, apud quos, οὐχ ὅτι, μὴ ὅτι, οὐχ ὅπως, interdum valent, *non ſolum* interdum *non ſolum non*: quod & docuit, & multis præſtantiſsimorum ſcriptorum teſtimoniis confirmauit decus, atque ornamentū Gallici nominis Gulielmus Budęus in Commentariis linguæ Græcæ.

De loco quodam ex ſecundo De Officiis.

CAPVT VIII.

DVBITANT eruditi homines, quomodo accipiendum ſit, quod ait Cicero libro ſecundo De Officiis: *multa ſæcula expectanda fuiſſe C. Pontio Samniti ſi à fortuna reſeruatus eſſet ad id tempus quo Romani dona accipere cœperunt.* Bellauit enim cum Romanis Pontius anno ab vrbe condita CCCCXXXII. lex autem Calpurnia de pecuniis repetundis lata eſt anno DCCIII. vt ſi *ſæculum* ſit centum annorum, quomodo accipiendum, & Grammatici veteres docent, & ſu

& ludorum ſæcularium appellatio, confirmat, non tota duo ſæcula ei exſpectanda fuerint. Sed certè *ſeculum* interdum eſt γενεά: vt oſtendit & Næuius, qui Neſtorem, vt eſt apud Gellium, triſæcliſenem vocauit, ex illis videlicet Homeri verſibus.

Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφον ἠδ' ἐγένοντο
Ἐν πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

γενεὰ autem triginta annorum eſt. Itaque illi Homerici verſus oſtendunt tantùm, Neſtorem, cùm illa loqueretur ſexagenario maiorem fuiſſe: quamuis illic quoque γενεὰν pro centum annis accepiſſe etiam veteres Latini poëtæ videntur.

Illuſtratus locus ex Oratione pro Flacco.

CAPVT IX.

MIRIFICE abiicit, & extenuat Cicero in oratione pro Flacco vim, & auctoritatem plebiſcitorũ ſiue pſephiſmatum, quæ fiebant in Græcia, quòd in eis neque per capita, neque per tribus, neque per centurias exquirebantur ſententiæ; ſed per præconem edicebatur, vt qui ita ſentirent, manus tollerent:

atque

atque ita clamore multitudinis, & ſublatione manuum de rebus grauiſſimis, temerè, & inconſultè decernebatur. Sic ſunt, ait ſummus orator, expreſſa iſta præclara, quæ recitantur, pſephiſmata, non ſententiis, neque auctoritatibus declarata, non iureiurando conſtricta, ſed porrigenda manu, profundendoque clamore multitudinis concitatæ. Et paullo pòſt: Porrexerunt manus: pſephiſma natum eſt. Atque eò reſpicientes apud Ariſtophanem *αἱ ἐκκλησιάζουσαι*, aiunt, videndum ſibi eſſe quomodo manus tollere debeant, ad confirmandum videlicet idquod Praxagora propoſuerit:

ἐκεῖνο δ' ὃ πεφροντίκαμεν, ὅτῳ τρόπῳ
τὰς χεῖρας αἴρειν μνημονεύσομεν τότε,
Εἰθισμέναι γὰρ ἐσμὲν αἴρειν τὰ σκέλη!

Etſi Victorius libro duodecimo Variarum lectionum aliò id referendum putauit. Huius autem conſuetudinis & apud Æſchylum in Supplicibus mentio eſt:

Πανδημίᾳ γὰρ χερσὶ δεξιωνύμοις
Ἔφριξεν αἰθὴρ τόνδε κραινόντων λόγον. & paulo pòſt.

Τοιαῦτ' ἀκούων, χερσὶν ἀργεῖος λεὼς
Ἔκρανεν.

Vbi etiam Scholiaſtes formulam verborum ponit, quæ in eiuſmodi rebus

præconi vſitata erat, *ἀράτω τὰς χεῖρας ὅτῳ ταῦτα δοκεῖ*. Meminit & alicubi Scholiaſtes Nicandri.

Emendatus Plauti locus in Epidico.

CAPVT X.

STVLTA quædam conſuetudo eſt ignauorum, & nullius pretij hominum, vt cùm quid ignauè, indecoreque fecerunt, ſi oſtendere poſſint magno alicui, ac præclaro viro idem quoquo modo contigiſſe, ſatis id ſibi eſſe aut ad defenſionem, atque excuſationem, aut etiam ad gloriam, & commendationem arbitrentur. Sic iocans alicubi Martialis quendam qui malos verſus faciebat, etiam laudandum eſſe dicit, quòd ea in re Ciceronis ſimilis ſit. ſic inepti olim quidam cùm illud impedimentum linguæ quo Demoſthenem laboraſſe legerant, imitarentur, germani ſibi Demoſthenes videbantur. Sic Platonis paulo elatiores humeros, Ariſtotelis vnam τραυλότητα, qui ſtudioſè effingerent, multi erant. Et apud Terentium Thraſo cùm ædes meretricis oppugnaturus, loco ſibi cauiſſet, *Idem*, inquit *hocce Pyrrhus factitauit.* quaſi eadẽ ratio Pyrrhi fuiſſet, quæ tum erat illius: & in eadem fabula cùm

etiam de deditione cogitaret, iamque ſe impuræ mulierculę in ſeruitutem mancipaturus eſſet, *Qui minus*, inquit, *quàm Hercules ſeruiuit Omphalæ?* autem horum cõſimilis iocus & apud Plautum in Epidico, vbi ſeruus è militia rediens, de herili filio qui arma aut amiſerat, aut vendiderat, loquens, ait, id ei glorioſum fore: nam idem olim etiam Achilli contigiſſe. Notum eſt autem, vt, interfecto Patroclo, ad Troianos Achillis arma peruenerint. ſed Plauti locus in omnibus vulgatis libris deprauatus eſt. ita enim legitur:

Sed quid ais? TH. *quid rogas?* EP. *vbi arma ſunt Stratipoclis?*
TH. *Pol illa ad hoſtes transfugerunt.* EP. *arma ne?* TH. *& quidem cito.*
EP. *Serióne dicis hæc tu?* TH. *ſerio, inquam, hoſtes habent.*
EP. *Aedepol facinus improbum.* TH. *at iam antè alij fecerunt idem.*
Erit illi illa res honori.

ſed pro *alij* ſine vlla dubitatione legendum eſt *Achili* vnico l, propter verſum, vt ſæpe apud Homerum: quod & ea quæ ſtatim ſequuntur, manifeſtò declarant. Quod autem ſtatim ſubiungit, ſe putare arma Stratippoclis fabricatum

eſſe Vulcanum, quoniam ad hoſtes trauolauerint: eò pertinet, quòd τὰ ἡφαιστότευκτα plerumrumque animata erant: vt illi tripedes, de quibus apud Ariſtotelem primo Politicorum, quos ait Homerus αὐτομάτους θεῖον δύσεσθαι ἀγῶνα.

De libidine Eunuchorum verum eſſe quod à Terentio dictum eſt.

Cap. XI.

NON vanum eſt quod de Eunuchis audiſſe ſe ancilla Terentiana dicit, eos amatores eſſe mulierum maximos: neque enim quibuſcumque amputantur teſtes, in eis libidinis ardor extinguitur: immo verò creſcit, & intenditur in iis qui exſecti ſunt iam puberes: ita vt olim libidinoſæ mulieres, quæ tamen parere nolebant, cupidè eis, vt in illa clinopale indomitis & indefeſſis ad libidinem ſuam explendam abuterentur, Idque hoc etiam tempore metuens immanis & barbara gens Turcarum, quibus Eunuchis vti ad mulierum ſuarum cuſtodiam volunt, eis non teſtes modò, ſed & caudam, vt ait Horatius, ſalacem ferro demetere plerunque ſolent, Multæ enim alioqui facerent idem, quod Gel-

liam quandam facere ſolitam ait Martialis. Verum eſſe, quod modò dicebam, & exempla declarant, vt Phauorini philoſophi qui eunuchus cùm eſſet, in adulterio deprehenſus dicitur: & grauiſſimi, ac ſanctiſſimi ſcriptoris Baſilij confirmat auctoritas, qui hac de re ita ſcribit in *ἀσκητικοῖς*. *Τοὺς γὰρ μετὰ τὸ ἀνδρωθῆναι πρὸς συνουσίαν, τὰ παιδογόνα μόρια, τοὺς διδύμους ἀποτεμόντας, φασὶ δριμυτέρους τε καὶ ἄγχετον πρὸς τὰς συνουσίας οἰστρεῖσθαι, καὶ οὐκ οἰστρεῖσθαι μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς αὐτοῖς δοκεῖ, ἀκινδύνως φθείρειν τὰς προς τυχούσας.* Atque hoc ipſum planè Satyricè exſequitur Iuuenalis his verſibus:

Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ:
Et quod arbortiuo nō eſt opus: illa voluptas
Summa tamen, quod iam calida, & matura iuuenta
Inguina traduntur medicis, iā pectine nigro.
Ergo exſpectatos, ac iuſſos creſcere primùm
Teſticulos, poſtquam cœperunt eſſe bilibres,
Tonſoris damno tantùm rapit Heliodorus.

Euripidis vnus, Ciceronis ex epiſtolis ad Atticum duo loci emendati.

CAP. XII.

ERVDITE ſanè vt ſolet, emendauit iampridem locũ Euripidis ex Hippolyto coronato doctiſſimus homo Victorius. In quo cùm vulgò legatur,

Πότερον ὑπ' ἄτης, ἢ θανεῖν πειρωμένη:

monet ille pro *ἄτης* legendũ videri *ἄσης*: quo nihil verius dici potuiſſe cenſeo. Sed tamen ſcrupulus reſidere adhuc aliquis poteſt propter ſyllabæ modum, qui obſtare, atque impedire huic mutationi videtur. Ἄτην enim priore ſyllaba producta dicimus, ἄσην correpta. Auctor huius rei Euſtathius, qui exponens illud Homericum,

Ἀασάμην οὐδ' αὐτὸς ἀναίνομαι, ita ſcribit, *τὸ δὲ ἀασάμην, ῥῆμά ἐστιν ἐξ οὗ ἡ ἄτη γίνεται, ἀεὶ ἐκτείνουσα, ὡς ἀπὸ κράσεως, τὸ ἐν ἀρχῇ δίχρονον. εἰ καὶ ἡ ἄση, ἄλλοτι παρὰ τὴν ἄτην οὖσα, ὡς καὶ οἱ ἀσκληπιάδαι δηλοῦσι, συστέλλει τὴν ἄρχουσαν. καθὰ καὶ Εὐριπίδης δηλοῖ ἐν τῷ, ... ἔπαυσε καρδίαν ἄτης.* Neque tamen propterea non illa recta ac vera eſt emendatio. tantùm immutandus eſt duarum vocum ordo, vt ita legatur,

Πότερον ἄσης ὕπ', ἢ θανεῖν πειρωμένη:

Sed huius ipſius vocis ignoratio corrupit etiam locum quendam ex epiſtola prima libri decimi ad Atticum, vbi, cùm vulgati libri ita habeãt: *Hæc eſt ἄλη in qua*

nunc

nunc ſumus, mortis inſtar, mihi quidem dubium non ſit, quin legi debeat, *Hæc eſt* ἄσῃ. ſignificat autem æſtum quendam animi nihil quod ſatis probet reperientis. Eſt etiam in eadem epiſtola locus ſuperuacanea vocum aliquot adiectione deprauatus, quē ita hoc loco deſcribā, vt ex veteris libri mei auctoritate legendus eſt: *Nihil video quod ſperē, aut quod iam putem fieri poſſe: ſed tamen hoc ipſum eſt vnum* τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων. *veniendum ne ſit in conſilium tyranni, ſi is aliqua de re bona deliberaturus ſit*. Hanc ſcripturam qui cum vulgatis conferet, de eius integritate dubitaturū non puto.

Ex Amphitruone Plautina loci aliquot emendati.

CAP. XIII.

APVD Plautum Alcumena cùm dixiſſet, multo plus eſſe in vita moleſtiarum, quàm voluptatum, neque ferè quidquam boni cuiquam obtingere, quin aliqua ſtatim moleſtia conſequatur, ſibi id ſuo ipſius exemplo cognitum ac compertum eſſe dicit:

Nam ego, inquit, *id nunc experior de me, atque ipſa de me ſcio.*

ſed in meo vetere libro, multo, vt mihi quidem videtur, elegãtius ſcriptum eſt:

Nam ego id nunc experior domo, atque ipſa de me ſcio, Domo enim dixit, *οἴκοθεν*, vt cùm Græci dicunt, *οἴκοθεν ὁ μάρτυς*, de eo qui ſe ipſe indicat: & cùm quod cuiuſque proprium, ac ſuum eſt, id *οἰκεῖον* vocant. Eodem autem illo in diuerbio cùm Amphitruo ab exercitu rediens, ita ſalutaſſet vxorem:

Amphitruo vxorem ſalutat lætus ſperatam ſuam;
Quam omnium Thebis vir vnam eſſe optimam diiudicat:
Quamq; adeò ciues Thebani vero rumiſicant probam:
Valuiſtin' vſque? expectatus ne aduenio?

neque illa quidquam reſponderet, quòd virum à ſe paulo antè abiiſſe ſeque ab eo illudi arbitraretur: iocans, qui eis adſtabat, ſeruus Soſia,

. . . . haud, inquit, *vidi magis*
Expectatum: eum ſalutat magis haud quiſquam, quàm canem.

vbi illud, *haud vidi magis*, venuſtiſsimè dictum eſt, & excontrario intelligendum. Sic in Captiuis,

At etiam te ſuum ſodalem eſſe aiebat.
Haud vidi magis.

Et

Et quidem Alcmæo, atque Oreſtes, & Lycurgus poſtea
Vna opera mihi ſunt ſodales quæ iſte.

Et in Pœnulo:

At amãs per amorem ſi quid feci Nilphio,
Ignoſcere id te mi æquũ eſt. Haud vidi ma-
Et ego nũc amore pereo. ſine te verberẽ: (gis.
Item vt tu mihi feciſti ob nullam noxiam.
Poſt id locorum tu mihi amanti ignoſcito.

& ſimile illud Ciceronis pro Sextio:

Eſt enim homo iſte populo Romano deditus.
Nihil vidi magis.

Quòd autem in illo Amphitruonis, & Alcumenæ colloquio ita vulgò legitur,

Obſecro ecaſtor, quid tu me deridiculi gratia
Sic ſalutas, atque appellas, quaſi dudum non videris!
Quaſiq; nunc primum recipias te domum huc ex hoſtibus?
Atque me nunc proinde appellas, quaſi multo pòſt videris?

moneo, horum quatuor verſuum poſteriores duó neque in meo illo veſtuto libro legi, & planè otioſos videri. Et aliquanto inferius, vbi vulgò,

Si obſequare, vna reſoluas plaga: meliùs in illo, *Si obſequare, vna te abſoluas plaga.*

Multis autem verſibus interiectis.

Iam illud non placet principium de oſculo.

non vt in vulgatis, *pergam exſequi*, eſt autem *exſequi*, narrare, διηγεῖσθαι. Neq; indignum puto quod notetur verbum *capere*, Græco more, poſitũ eſſe pro eo quod eſt coarguere, ac conuincere: in illo verſu,

Tu ſi me impudicitiæ captas, nõ potes capere.

Ita enim illi ἁλίσκειν: ſed cùm verſus eo modo non conſtet, curruſque ac mutilus ſit, facilè equidem adducor, vt ita legendum putem,

Tu ſi me impudicitiæ captas, capere nõ potes.

neque minori aut commodiori mutatione arbitror eum redigi poſſe ad modum, ac menſuram ceterorum. Et, quando hæc puſilla colligere cœpi, addam illud quoque: vbi ita legitur,

Nãque de illo ſubdititio Soſia mirũ nimis eſt,

Sine vlla dubitatione legendum eſſe, *mirum eſt minus*. neque hoc omittam, vbi Mercurius ſe ad Amphitruonem deturbandum comparat, legendum videri:

Ibo intrò, ornatum capiam, qui potis decet.

non vt vulgò, *qui potius decet*. Idem enim ſignificat, quòd paulo antè dixerat:

Capiam coronam mi in caput: adſimulabo med eſſe ebrium.

eſt autem ita dictum, quomodo in hac ipſa fabula, *noſtro generi non decet*: & apud Terentium, *vt vobis decet*: Græcorum hoc quoque

quoque imitatione,& exemplo.Sic in libris iuris: *Decet enim tantæ maieſtati, eas ſeruare leges,quibus ipſe ſolutus videtur.*

Emendatus,& declaratus locus quidam ex epiſtolis ad Atticum.

CAPVT XIIII.

SOLET Cicero cùm prouerbiis vtitur,mutila ſæpe ea, & decurtata proferre:quod & alij tum Latini, tum Græci ſcriptores ſæpe faciunt: videturque in eo ineſſe aliquid lepôris, ac venuſtatis, cùm vnuſquiſque eius linguæ non ignarus,audito eorum principio, facilè reliqua per ſe ſubiecturus eſſe videatur. Sed adfert tamẽ ea res interdum orationi aliquid obſcuritatis, cùm ex vna, aut ex altera vocula nõ quilibet ſtatim prouerbium eſſe animaduertit, neque eius ſtatim recordatur. Itaque ea quoque res non paucas maculas ſcriptis veterũm aſperſit. Quomodo equidem arbitror deprauatum fuiſſe locum quendam è libro XIII. epiſtolarum ad Atticum, vbi ita legitur: *Sed, quæſo, epiſtola mea ad Varronem valdéne tibi placuit? Malè mihi ſit, ſi vnquam quicquam tam enitar.* Quis enim hæc poſtrema verba legens, non ſentit inſuaue quiddam, & à conſuetudine

Ciceronis alienum? Cùm autem in ſatis vetere libro, quo me donauit lumen, ac ſplendor ampliſſimi ordinis Gulielmus Sirletus Cardinalis, legatur: *Malè mihi ſit, ſi vnquam quidquam tam inita*: fieri poteſt, vt fallar, ſed mihi planè perſuadeo legendum eſſe, *ſi vmquam quidquam tam inuita*: & ſubaudiendum, *Minerua*: vt ſignificet, ſe nihil vmquam tam inuita Minerua ſcripſiſſe, quàm illam epiſtolam ad Varronẽ, ob idque mirari, quòd illa Attico tam valdè placuerit.

Locus Cæſaris emendatus.

CAPVT XV.

IAMPRIDEM animaduerti, multa in optimis quibuſque ſcriptoribus ita manifeſtò deprauata, vt ea ipſa mihi cauſſa fuerit, ne publicè teſtarer, quomodo emendanda viderentur, quòd neminem ita hebetem arbitrabar fore, quin id per ſe videret: maleque mihi videbar iudicaturus de ceterorum ingeniis, ſi ne illa quidem quæ in oculos incurrerent, niſi monente me, animaduerſum iri exiſtimarem. Nunc, cùm huius generis pleraque illis quoque in libris hærere, ac reſidere videam, qui quotidie emendati ab hominibus doctiſſimis prodeunt, diſſimu

diſſimulandum amplius non puto: cùm præſertim in illa tanta hominum multo maiori, quàm ego ſum, doctrinæ copia, multoque acriori iudicio præditorum conſenſio interdum addubitare me cogat, ne mihi nimis ipſemet blandiar, néve ſolus iis ipſis in locis cæcutiam, in quibus alios parum eſſe arbitror perſpicaces. Tale eſt, quod nunc è tertio libro commentariorum Cæſaris De bello Gallico proferam. Vbi cùm dixiſſet Cæſar, in vico Veragrorum Octodoro, qui poſitus in valle, altiſſimis vndique montibus contineretur, Galbam cum aliquot cohortibus ad hiemandum conſediſſe, & quia is vicus in duas partes flumine diuideretur, alteram partem conceſſiſſe Gallis, alteram attribuiſſe cohortibus: tum deinde cùm dies complures hibernorum tranſiiſſent, ſubitò captum à Gallis conſilium renouandi belli, opprimendæque legionis, eiuſque rei cauſſa montes qui impenderent, noctu ab eis occupatos, haud ita múlto pòſt ſubiicit: *Hoſtes ex omnibus partibus, ſigno dato, decurrere, lapides, geſáque in vallum coniicere. Noſtri primò integris viribus fortiter repugnare, neque vllum fruſtra telum ex loco ſuperiore mittere: vt quæque pars caſtrorum*

nudata

nudata defenſoribus premi videbatur, eò occurrere, & auxilium ferre. Sed profectò aut ego planè deſipio, aut totum illud, *neque vllum fruſtra telum ex loco ſuperiore mittere,* alieno loco poſitum eſt. Neque enim in Romanos conuenit, qui, vt conſtat, in valle incluſi obſidebantur. ſed in Gallos, qui noctu, vt dictum eſt, iuga impendentium mõtium occuparant. Cenſeo igitur, verba illa ſtatim ſubiicienda poſt verbum *coniicere*: idque mihi ita certum videtur, vt in re perſpicua argumentis abutendum non putem.

Ouidij locum quendam ex Apollonio Rhodio ſumptum eſſe.

CAPVT XVI.

TERRAM Africam ſerpentibus plurimis infeſtam eſſe conſtat: eius autem rei Ouidius hanc cauſſam adfert, quòd Perſeus

Viperei referens ſpolium memorabile monſtri,
Aëra carpebat tenerum ſtridentibus alis:
Cúmq; ſuper Lybycas victor pẽderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ,
Quas humus exceptas varios animauit in angues.

Quam fabulam videtur hauſiſſe ex Apollonio Rhodio, cuius verſus ex quarto

libro

libro Argonauticon ſubiiciam: quòd eos Ouidius non imitatus modò, ſed propè interpretatus videtur:

Εὖτε γὰρ ἰσόθεος λιβύην ὑπερέπτατο Περσεὺς
Εὐρυμέδων, καὶ γὰρ τὸ κάλεσκέ νιν οὔνομα μήτηρ,
Γοργόνος ἀρτιτόμου κεφαλὴν βασιλῆϊ κομίζων,
Ὅσσαι κυανέου στάγες αἵματος οὖδας ἵκοντο,
Αἱ πᾶσαι κείνων ὀφίων γένος ἐβλάστησαν.

De quibuſdam qui habiti ſunt impij, cùm ex omnibus popularibus ſuis longiſſimè ab impietate abeſſent.

CAPVT XVII.

DE Diagora Melio, Theodoro Cyrenaico, aliiſque nonnullis ita plerique veteres, quaſi de hominibus ſummè impiis, loquuntur, quique nullum omnino deum eſſe crederet: Eandem etiam notam calumniatores Socrati inurere voluerunt: eamque ob cauſſam Ariſtophanes, quem ipſum *ἄθεον* fuiſſe non dubito, Socratem Melium vocat. At de Socrate quidem longè alia eſt Iuſtini Martyris, ſanctiſſimi, & eruditiſſimi viri ſententia, qui in apologia ſecunda pro Chriſtianis, eum quodam modo Chriſtianum fuiſſe ait. ita enim ſcribit: *Οἱ μετὰ λόγου βιώσαντες χριστιανοί εἰσι, κἂν ἄθεοι ἐνομίσθησαν, οἷον ἐν Ἕλλησι μὲν σωκράτης καὶ*

*τοὺς καὶ ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῖς. ἐν βαρ-
βάροις δὲ ἀβραάμ, καὶ ἀνανίας, καὶ ἀζαρίας, καὶ
μισαήλ, καὶ ἠλίας, καὶ ἄλλοι πολλοί.* Et certè
Socrates numquam docuit nullos deos
eſſe: ſed tantùm eſſe ſupremum quen-
dam deum, immenſum, infinitum, æter-
num, multo ſuperioiem, ac potentiorem
iis omnibus, qui tum pro diis publicè
colebantur. De Diagora autem, & Theo-
doro, itemque de Euemero Agrigenti-
no, & aliis quibuſdam, Clemens Alexan-
drinus in Protreptico mirari ſe ſcribit,
quid ita eos antiqui pro impiis & atheis
habuerint: cùm illi tamen, & modeſtè ac
frugaliter viuerent, & hoc propius acce-
derent ad veram pietatem, quàm ceteri,
quòd, etſi veri Dei cognitionē conſecuti
non erant, eos tamē qui colerentur à po-
pularibus ſuis, deos non eſſe intellige-
bant. Verba pij ac ſancti ſcriptoris hæc
ſunt: *θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ὅτῳ τρόπῳ εὐή-
μερον τὸν ἀκραγαντῖνον, καὶ νικάνορα τὸν κύ-
πριον, καὶ διαγόραν, καὶ ἵππωνα τὸν μήλιον,
τόν τε κυρηναῖον ἐπὶ τούτοις ἐκεῖνον, ὁ θεό-
δωρος ὄνομα αὐτῷ, καί τινας ἄλλους συχνοὺς,
σωφρόνως βεβιωκότας, καὶ καθεωρακότας ὀξύ-
τερόν που τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀμφὶ τοὺς
θεοὺς τούτους πλάνην, ἀθέους ἐπικεκλήκα-
σιν, εἰ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μὴ νενοηκότας,
ἀλλὰ*

ἀλλὰ τὴν πλάνην γε ὑποπτευκότας ὅπερ ὃ σμικρὸν εἰς ἀληθείας φρονήσεως ζώπυρον ἀναφύεται σπέρμα. conſtat igitur, nouum non eſſe, ſed illis etiam temporibus in conſuetudine poſitum fuiſſe, vt illi ipſi, qui in ratione diuini numinis colendi fœdiſsimis implicati erroribus tenebantur, hominibus erudtis, quibus intelligerent ſtultitiam ſuam non probari, impietatis, καὶ ἀθεότητος maculam aſpergere conarentur.

De loco quodam ex Eunucho Terentiana verius videri ſenſiſſe Donatum, quàm Turnebum.

CAPVT XVIII.

RECTISSIME ac vetiſsimè expoſuerat erudítiſsimus Grãmaticorum Donatus dictum illud Phædriæ Terentiani, *ſi non tangendi copia eſt,*

Eho! ne videndi quidẽ erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit. certè extrema linea
Amare, haud nihil eſt.

Cùm diceret *quinque amoris* quaſi *lineas* eſſe, *quarũ prima eſt, videre eam quam ames: ſecunda, cum ea ſermonem conferre: tertia, poſſe eam contingere: quarta, oſculari: quinta, potiri*: Vetus tamen poëta Græcus eas tantùm quatuor fecerat, noto diſticho:

Εὐδαίμων ὁ βλέπων σε, τρὶς ὄλβιος, ὅστις ἀκούει,
Ημίθεος δ' ὁ φιλῶν, ἀθάνατος δ' ὁ συνών.

Neque cuiquam mirũ videri debet, eandem quæ prima eſt, extremam vocari. Prima enim eſt in conciliando amore, quaſique muniẽda via ad id quod amantes concupiſcunt. Sed ſi quis à fine, qui, vt ait Ariſtoteles, omnis actionis principium eſt, retrò verſus numerare incipiat, eadem efficitur extrema: vt ἐν ἀναλύσει διαγράμματος extrema ſunt, quæ in componendo fuerant prima: & vt quod in deliberando vltimum eſt, idẽ in exſequendo conſilio primum eſt. Vt nullo modo abſurdum ſit, idem primum & extremum nominari. Hadrianus tamen Turnebus, homo immenſa quadam doctrinæ copia inſtructus, ſed interdum nimis properè, & nimis cupidè amplexari ſolitus ea, quæ ſibi in mentem venerant, capite decimo libri duodecimi Aduerſariorum, longè aliam huius dicti interpretationem prodidit: *Amare*, inquit, *extrema linea, eſt amare impẽſiſſimè ducta tranſlatione à curriculis vel ſtadiis, in quibus prima linea curſus erat in carceribus, vltima in fine, quæ & calx dicebatur, quòd ſcilicet calce, vel creta notaretur.* Hæc Turnebus: quæ tamen, quod ſine vlla contumelia dictum accipi

volo;

volo; Turnebum enim & amaui, ac colui viuum, & me ſemper ab eo amari ſenſi: mihi videntur alieniſſima eſſe, neque vllo modo cum iis quæ paulò antè Phædria dixerat, cohærere. Quid enim frigidius eſt hac ſententia: Certè impenſiſſimè amare haud nihil eſt. At illud contra elegantiſſimum: Si nihil aliud conſequi hoc biduo poſſum, certè tamen aliquid erit, amicam videre. Quare qui mihi auſcultabunt, veterem interpretationem tenebunt. Eodem illo in capite emendat locum quendam ex eadem fabula, vbi ait vulgò legi.

G. *Rex te ergo in oculis.* T. *ſcilicet.* G. *geſtire.* ſed legendum, *geſtare*: quod vt ferre, ita geſtare in oculis, rectè dicatur: geſtiendi autem verbum ab hoc loco alienum ſit. At ego totis decẽ annis antequam Turnebus Aduerſaria ederet, ita emẽdaram, & edideram: vt & illum locum ex eadem fabula,

qui illum flocci fecerim.

Neque fuit cauſſa cur homo tam eruditus ea denuò reponeret, aut obtruderet pro ſuis. Sic *impetritum* Ciceroni, & Valerio reſtituiſſe primus videri voluit, capite XVIII. libri quinti. quod tamen cui acceptum ferendum ſit, ſcient, qui lege-

rint ſcholia Pauli Manutij in libros de Diuinatione,edita abhinc annos viginti. Atque ego, quæ tum Manutio indicaui, eadem publicè docueram Lutetiæ, quinquennio antè, & cũ ipſo Turnebo communicaueràm. Sic *venuſtatem* ἀντὶ τῆς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς εὐδαιμονίας, & *inuenuſtum* pro eo qui parùm in amore felix eſſet, tanquam à ſe primùm animaduerſa prodidit, cùm ego ante annos plus minus triginta, eadem docuiſſem in Scholiis quibuſdam meis in Terẽtium, quæ tum edidit Lutetiæ Michael Vaſcoſanus. Sic *deteſtata* apud Ciceronem De legibus: quod tamẽ mihi ſe debere poſtea faſſus eſt. Sic alia multa, quæ percenſere & longum,& moleſtum foret. Atque adeò hæc ipſa reticuiſſem libens: ſcio enim lectoris nihil intereſſe, quis primus aliquid docuerit, & tantus in litteris Turnebus fuit,vt ſuo quodam iure mea omnia ſibi vindicare potuiſſe videatur. Sed mihi ſtomachum interdum mouent furunculi quidam egentes,ac famelici,qui, quod à me talia negligi ac diſsimulari vident, mea iam Myſorum, vt dicitur, prædam putant.Quos vt quieſcant, moneo: &,ſi quiduis ſibi putant licere in ea quæ à me priuatim acceperunt, iis ſal-

tem abſtineant manus, quæ edita iam ac publicata ſunt: ne, etiam tacente me, plurimos & iniuſtitiæ & impudẽtiæ ſuæ teſtes ſuo ſibi præconio colligere velle videantur.

Illuſtrati ex Odis Horatij aliquot loci.

CAPVT XIX.

SOLITAS deorum tutelariũ effigies in prora, aut in puppi nauium edito atque eminẽti loco collocari, & alij verè notarunt, ad illum Horatij verſum,

Non di, quos iterum preſſa voces malo:

& confirmari poteſt auctoritate veteris Grammatici exponentis hos verſus ex Iliados nono:

Στεῦται γὰρ νηῶν ἀποκόψειν ἄκρα κόρυμβα,
Αὐτάς τ' ἐμπρήσειν μαλεροῦ πυρός.

Ait enim quæri poſſe, cur Hector minari dicatur, ſe abſciſſurũ ſummas Græcarum nauium partes, deinde autem ipſas naues incenſurum. reſpondetque id eum facere ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν ἀκροστολίων ἦσαν ἀγάλματα καὶ εἰκόνες τῶν θεῶν. ne videlicet deos quoque ipſos inflammare velle videatur. Sed quid eſt, quod Horatius in Archytæ Tarentini epitaphio, quod eodem in libro legitur, bis puluerem nominat? Et opinor eum reſpexiſſe ad ſuperſtitionem veterum, qui non integras, ac ſolidas glebas

ſed tritum, ac minutum puluerem iniiciebant mortuis: credo, ne preſſu dolorem eis aliquem adferrẽt. Nam eis etiam leuem ac mollem terram optare ſoliti erant. In quo non videntur abhorruiſſe à ſentẽtia Democriti, qui cadauera quoque ipſa ſentire opinabatur. Itaque Euſtathius exponens illud Homericum,

τυδέος ὃν θήβῃσι χυτὴ κατὰ γαῖα καλύπτει,

χυτὴ δὲ, inquit, *καὶ νῦν γαῖα ἡ ἐπιχεομένη νεκροῖς. οὐ γὰρ βῶλοι αὐτοῖς ἐπιτίθενται ἀλλὰ χοῦς, ὅς ἐστι γῆ χυτή.*

Romani tamen, vt ex Cicerone ac Varrone notum eſt, glebã iniicere ſolebant. libet adiicere, principium illud Odarij in Venerem,

O Venus regina Gnidi, Paphique,
Sperne dilectam Cypron:

expreſſum videri partim ex Alcmane; cuius hæc citantur,

Κύπρον ἱμερτὰν λιποῖσα καὶ πάφον περιρρύταν

partim ex Æſchylo, ex quo hæc adducuntur,

Κύπρου πάφου τ' ἔχουσα πάντα κλῆρον.

Cæſaris locus è primo De bello ciuili emendatus.

CAPVT XX.

LIBRO primo commentariorum Cæſaris De bello ciuili haud procul à principio ita ſcriptum eſt: *Hæc Scipionis oratio*

oratio, quod Senatus in vrbe habebatur, Pompeiuſq; aderat, ex ipſius ore Pompeij mitti videbatur. Sed quia perſpicuum eſt, Pompeium tunc præſentẽ in Senatu non adfuiſſe: idcirco iampridem homo eruditiſsimus Petrus Victorius, capite primo libri tertij Variarum lectionum, legendum cenſuit, *aberat.* qua in re auctoritatem ipſius ſecuti ſunt omnes, quorum poſtea in eis libris emendãdis verſata eſt induſtria. Ego veterem librum habeo, in quo neque *aderat*, neque *aberat* legitur, ſed *auerat.* Quæ ſcriptura etſi videri poteſt confirmare coniecturam Victorij: ſiquidem librariis veteribus nihil æquè vſitatum fuit, quàm V pro B & B pro V ſcribere: mihi tamen longè ſecus videtur. Puto enim legendum, A. V. *erat*: iiſque notis ſignificari, *ad vrbẽ erat.* Etenim tunc Pompeium ad vrbem fuiſſe, nemini eſſe obſcurum poteſt, qui totam illam paginam legerit. Memini me hoc ipſum ante aliquot annos Paulo Manutio dicere, eique vehementer probatam eſſe coniecturam meam. Quam quidem ita nunc quoque probatum iri confido omnibus idoneis exiſtimatoribus, vt pluribus verbis confirmandam non putem.

M. ANT. MVRETI I. C. AC CIVIS R.

VARIARVM LECTIONVM LIBER VNDECIMVS.

Emendati loci aliquot ex primo libro Annalium Taciti ab exceſſu diui Auguſti.

CAPVT I.

MVLTA iampridē notaueram in Cornelium Tacitum, eáq́;, vt ſoleo, cum amicis compluribus communicaueram: cogitabamq́ue eum, ſi daretur occaſio, edere à multis, ſtudio, atque opera mea, errorum maculis vindicatum. Sed dum diem ex die duco, expectans eius quod animo conceperam efficiendi atque exequendi maturitatem, ecce tibi Iuſtus Lipſius adoleſcens eleganti ingenio prædītus, mihiq́ue dum Romæ fuit, perfamilia

familiaris, tandiu ſibi cunctandum eſſe non putauit. Sed cùm ipſe quoque èx veteribus libris, quos hîc nactus erat, multa correxiſſet, nonnulla etiam acutè, & ingenioſe excogitaſſet, Taciti libros à ſe emendatos, & illuſtratos publicauit. Qui cùm ad me perlati eſſent, eóſque vnà ego, & Gibertus Oddus Peruſinus, qui cum ego ante hos duodecim annos Tacitum totum diligenter euolueram, curioſe cum eo, qui tum à me emendatus erat, conferre, ac contendere cœpiſſemus, deprehendimus ita ſæpe incurriſſe vtrumque noſtrum in eadem veſtigia, vt, qui rem non noſſet, pleraque ſumpſiſſe alterum ab altero ſuſpicaretur. Quam tamen ſuſpicionem & à me, ſi nihil aliud, temporum ratio facilè amolitur: neque cadere in Lipſium ſinit fides ipſius, ac probitas, qua ille non minus, quàm ingenio excellit. Gauiſus ſum adoleſcenti, cuius ego creſcenti gloriæ plurimum faueo, tantã extitiſſe mecum his quoque in rebus conſenſionem, ac iudicij ſimilitudinem: & tamen pauca quædam in quoũ nonnullis non prorſus mihi cum illo conuenit, ſubiicienda duxi, non tam certandi ſtudio, quàm propter amorem, vt ait vetus poëta.

Primum igitur ſub principium libri primi Annalium lego: *Donec gliſcente adulatione detererentur*, vt Æmilius, non *deterrerentur*, vt Lipſius. libertate enim alun tur, & gliſcunt ingenia: adulatione, qua nihil ſeruilius eſt, degenerant, & deteruntur. Eſt autem oratio venuſtior illa contrariorum contẽtione. gliſcere enim eſt creſcere: deteri, deminui. Illud, *pluribus munimentis inſiſteret*, iampridem à me ita emendatum erat, eodémque modo verſus Ennianus apud Ciceronem:

Nam tibi munimenta mei peperere labores.

Paulo autem infrà eum locum ita lego: *Igitur verſo ciuitatis ſtatu, nihil vſquam priſci, & integri moris: omnes, exuta æqualitate, iuſſa principis aſpectare*: non vt vulgo, *omnis*. Et de Tiberio: *Ne iis quidem annis, quibus Rhodi, ſpecie ſeceſſus, exul egerit*: vbi vulgo *exulem egerit*. Iam illud: *ſeruiendum fœminæ, duobusq; inſuper adoleſcentibus, qui remp. interim premant, quandoque diſtrahant*: prorſus integrũ eſſe cenſeo, hoc ſenſu: fore vt duo illi adoleſcẽtes interim dum imperaturus eſt Tiberius, remp. premant, quæ eos quoque aliqua ex parte dominos habitura ſit: quãdoque autem, nempe Tiberio mortuo, quandocumque tandem id futurum ſit, eandem diſtracturi ſint.

ſint, cùm veriſimile ſit, fore, vt vterque fautores, & ſectatores habeat, per quos operam det, vt, ſummoto altero, ipſe in imperium ſuccedat. Tunc igitur rempubl. in partes, ac factiones diſtractum iri. *Quandoque* autem ita poſitum eſt, vt in illo loco libri quinti: *Et tu Galba quandoque deguſtabis imperium.* Sed nihil mihi tam præter opinionem accidit, quàm eam coniecturam, qua ipſe mihi præcipuè placebam, quam eruditiſſimis hominibus ſæpiſsimè oſtentaueram, quam vt filiolam amplexabar meam, legendum eſſe *Gnarum id Cæſari*, vbi ante me omnes nullo ſenſu legerant, C. *Næuum id Cæſari*, eam Lipſio quoque in mentem veniſſe. Cogitaui autem idem mihi eueniſſe, quod multis patribus, qui dum adultas, ac nubiles filias nimium diu domi habent, eiſque conditionem quærere negligunt, efficiunt interdum, vt ipſæ ſibi maritos quærant. Sed, vt ſit, quoniam de eo Taciti loco multa dicenda ſunt, ea proximo capite exſequemur.

De aliquot aliis ex eodem libro locis.

CAPVT II.

CVM

CVM ſecum cogitaret Auguſtus de Agrippa Poſtumo, ſuo ex filia nepote, quem in Inſulam Planaſiam proiecerat, reuocando, ac fortaßis ſucceſſore Imperij relinquendo, vni ex omnibus amicis conſilium hoc ſuum aperuit Fabio Maximo. Ille quod celare debuerat, Martiæ vxori aperuit, Martia Liuiæ: quæ cùm ea de re grauiter apud virum conqueſta eſſet, facilè intellexit Auguſtus, arcanum ſuum à Fabio proditum eſſe. Itaque poſtridie ab eo ſalutatus, ita eum reſalutauit, vt inſaniam obiiceret. Iußit enim eum ὑγιαίνειν, id eſt, ſana mente eſſe. Percußit illico Fabij animum id quod erat. Itaque peccati ſui conſcius, domum rediit, moriendi certus, & cum vxore, ſe garrulitate illius perditum, conqueri cœpit. Illa contrà, Tua, inquit, prior, culpa eſt, qui mecum tamdiu verſatus, non cognoueris me eo ingenio eſſe, vt tacere non poſſem, neque me celatam habueris id quod taceri, tantopere tua intererat. Sed de te quidem ipſe videris. Ego, ſi quid peccaui, pœnas à memetipſa exigam. ſimulq́; arrepto gladio, quæ marito mortis cauſſam præbuerat, eadem ei fortiter moriendi dux, & exemplum fuit. Ita ferè Plutarchus in commentario περὶ ἀδολεσχίας, apud quem tamen *Poſtumius* pro *Poſtumo*, & pro *Fabio Fuluius* corruptè legitur. In ea re narranda

 randa

randa ſcripſit Tacitus; *Gnarum id Cæſari:* cùm ſignificare vellet, id Cæſari cognitum, ac compertum fuiſſe. Nam quod tum alij, tum Dionyſius Halicarnaſſeus in Thucydide notarunt, ſolere eum plerumque ad conciliandam orationi peregrinitatem, vti vocibus ἐνεργητικαῖς παθητικῶς, & contrà. id ipſum & Tacitus qui quàm maximè Thucydideus eſſe ſtuduit, facere conſueuit. Cùm igitur *gnarus* vſitatè dicatur qui ſcit, *ignarus* qui neſcit: amat tamen ipſe *gnarum* pro *cognito*, *ignarum* pro *incognito* dicere. Sic *incautum iter* dicit, de quo hoſtes non cogitarant, neque cauerant, ne illac Romanus tranſire poſſet. hoc ipſo in libro. *Inde ſaltus obſcuros permeat, conſultàtque, ex duobus itineribus, breue & ſolitum ſequatur, an impeditius, & intentatum, eóque hoſtibus incautum.* Sic in eodem *neſcium*, pro *incognito* dixit. *Aliis gentibus ignorantia imperij Romani inexperta eſſe ſupplicia, neſcia tributa: Gnari* autem, & *ignari* vocibus tam ſæpe παθητικῶς vtitur, vt difficile ſit locos omnes enumerare. Hoc ipſo in libro: *Quod gnarum duci.* & alibi: *In paludem gnaram vincentibus.* libro ſecundo: *Per occulta, & vigilibus ignara.* libro tertio: *Gnarum id Tiberio fuit.* eodem libro:

Non

Non quidem ſibi ignara quæ de Silano vulgabantur. libro quarto: *Non quidem ſibi ignarum poſſe argui.* libro quinto: *Sed quædam ſecus quàm dicta ſint cadere, fallaciis ignara dicentium.* libro XI. *Non rumor interea, ſed vndique nuntij incedunt, qui gnara Claudio cuncta, & venire promptum vltioni adferrent.* libro XII. *Nihil tam ignarum barbaris, quàm machinamenta, & aſtus oppugnationum: At nobis ea pars militiæ maximè gnara eſt,* libro XV. *Idq; nulli magis gnarum, quàm Neroni.* Sed & lib. XIII. vbi eſt, *cognitum id Neroni*: è veteris ſcripturæ veſtigiis lego, *Gnarum id Neroni.*

Ex eodem libro alij aliquot loci.

CAPVT III.

AGRIPPA *interfecto, nuncianti centurioni, vt mos militiæ, factum eſſe quod imperaſſet, neque imperaſſe ſeſe, & rationem facti reddendam apud Senatum reſpondit.* Verbis illis Taciti, *vt mos militiæ*, propemodum adducor, vt illam quaſi ſolemnem quandam fuiſſe verborum formulam putem: *Factum eſt quod imperaſti.* eò magis, quòd hac ipſa in re narranda, eandem retinet & Suetonius, cuius hæc verba ſunt: *Tiberius renuntianti Tribuno, factum*

eſſe

eſſe quod imperaſſet, neque imperaſſe ſe, & redditurum eum ſenatui rationẽ reſpondit. Itémque in Claudio: *Die ipſo Claudij, & Agrippinæ nuptiarum in quinque & triginta ſenatores, trecentóſque amplius equites Romanos tanta facilitate animaduertit, vt de nece conſularis viri renuntiante centurione, factum eſſe quod imperaſſet, negaret quidquam ſe imperaſſe: nihilominus rem comprobaret.* In eo autem, quod paulo pòſt ſubiicitur: *Eam conditionem eſſe imperandi, vt non aliter ratio conſtet, quàm ſi vni reddatur:* fruſtra tentatur à quibuſdam vetus ſcriptura, qui putant melius legi poſſe, *vt non aliter rata conſtet.* Hoc enim dicit Tacitus, rationem cuiuſque facti conſtare non poſſe, ſi pluribus, vt ſenatui, reddenda ſit. ſemper enim idem factum alios probaturos: alios improbaturos, vnum eſſe oportere, cui reddatur ratio, & cuius iudicio ſtetur. ſi aliter fiat, imperij vim reſolui: & pro monarchia Ariſtocratiam quandã aut oligarchian conſtitui. Paulo pòſt autem, legendum puto: *Lacrimas gaudio, queſtus adulatione miſcebant.* Nam hoc modo & venuſtior eſt, & numeroſiùs cadit oratio. Iam verò vbi de teſtamento Auguſti agitur, locus eſt mirificè corruptus, de quo quid mihi videatur
expo

exponam. Primum igitur quod ita, *Legata non vltra ciuilem modum*, nihil, omnino arbitror ad legem Falcidiam pertinere: quæ cùm, vt notum eſt, ne in militari quidem teſtameto locum habeat, multo minùs locum habere potuit in teſtamento Imperatoris, quem huiuſmodi legibus ſolutum eſſe conſtat: neque hoc dicere Tacitum, non eſſe oneratam legatis ab Auguſto heriditatem ſuam vltra modum Falcidia lege præſcriptum: ſed legata ab eo fuiſſe modica, & modeſta, neque excedétia vſitatum locupletibus ciuibus in teſtamentis condendis modum. Certè enim *ciuile* etiam in libris Iuris ſæpè dicitur, quod moderatum eſt, & vſitatum, & ordinarium. Et ita dixit Cicero *odium ciuile*, non vlla propria, ac priuata de cauſſa ſuſceptum, ſed quod omnium bonorum ciuium commune eſſe ſolet aduerſus improbos. Quid enim odiſſet Clodium Milo, ſegetem, ac materiam ſuæ gloriæ, præter hoc ciuile odium, quo omnes improbos odimus? Peccat enim Victorius qui *commune* eo loco, nõ *ciuile*, aduerſus omnium librorum fidem ſcribendum putat. Sic Ouid.

Exercet memores pluſquam ciuiliter iras.

Augu

Auguſtus igitur legata non reliquit vltra ciuilem modum, præter pauca quædam, quæ ſubiungit his verbis: *Niſi quod populo, & plebi* CCCCXXXV. *prætoriarum cohortium militibus ſingula nummûm millia, legionariis autem cohortibus ciuium R. trecentos nummos viritim dedit. Hæc enim legata magna planè, & ampla ſunt vltra ciuilem modum: & imperatoria potius, quàm ciuilia.* Sed verba Taciti, non dubito, quin corrupta, & ad hunc modum è Suetonio emendanda ſint: *Niſi quod populo, & plebi quadringenties, tribubus tricies quinquies.* Vt intelligamus, præter quadringenties legatum populo, etiam in ſingulas tribus centena millia relicta eſſe. Quod autem apud Suetonium profeſſus dicitur Auguſtus, non plus ad heredes ſuos peruenturum eſſe, quàm millies, & quingenties, non ita intelligendum eſt, vt ex ea pecunia legata præſtanda eſſent, ſed omnibus legatis, atque omni onere deducto. Ita enim id verbum accipiendum eſſe, iuris auctores docent. quod non adſcripſiſſem, niſi à quibuſdam, quos minimè decebat, aliter accipi viderem. Aliquanto poſt, vbi ita legitur: *Cæſis Hirtio & Panſa, ſiue hoſtis illos, ſeu Panſam venenum vulneri adfuſum, ſiue milites*

Hirtium, & machinator doli Cæſar abſtulerat. non dubito, quin illud poſterius, *ſiue*, deleri debeat. Huius generis multa ſciens omitto: non quin e re ſit, ea quoque indicari; ſed quòd arida quodammodo, & legentibus nihil voluptatis allatura videam: cuius in hoc ſcriptorum genere aliquam habendã eſſe rationem puto.

In eodem libro notata, & emendata nonnulla.

CAPVT IIII.

MODESTIAE nomen tribus omnino locis apud Tacitum animaduerti longè aliter acceptũ, quàm vulgo ſolet. Nam cùm *modeſtiam* ferè vocare ſoleamus affectionem animi de ſe modicè ac modeſtè ſentiẽtis, ipſe contrà interdum *modeſtiam* pro tenuitate quadam, & infirmitate virium dicit. Eorum locorum vnus eſt hoc ipſo in libro, ex quo pleraque iam emendaui: *Verſæ inde ad Tiberium preces: & ille variè diſſerebat de magnitudine imperij, ſua modeſtia.* modeſtiam enim dicit modicas & exiguas vires ſuas, & nequaquam tanto oneri pares. Alter eſt libro tertio: *Simul modeſtiæ Neronis, & ſuæ magnitudini fidebat.* etſi eo

loco

loco fortaſſe poſſit aliquis modeſtiam, animi moderationẽ interpretari. Sed mihi altera illa interpretatio verior videtur. Tertius eſt lib. XII. *Quindecim dierũ alimenta vrbi, non amplius, ſuperfuiſſe conſtitit: magnaq; deûm benignitate, & modeſtia hiemis, rebus extremis ſubuentum:* *Modeſtum* quoque pro modico aliquoties dixit. Quando autẽ ſemel Tacitum in manus ſumpſi, non tam facilè ab eo auellar: ſed pauca quædam ex eodem illo primo Annalium libro, quomodo mihi legenda videantur, aperiam. Vbi igitur Aſinij Galli ſententia refertur, puto legendum hoc modo: *Addidit de laudibus Auguſti:* non, vt vulgo, *Addidit laudem de Auguſto.* & paulo poſt ita lego: *Quippe Auguſtus ſupremis ſermonibus cùm tractaret, quínam adipiſci principem locum ſuffecturi abnuerent, aut impares vellent: vel iidem poſſent cuperéntque M. Lepidum dixerat capacem, ſed aſpernantem: Gallum Aſinium auidum, ſet minorem.* Verba autem Haterij quæ tam variè leguntur, ita puto legenda: *Quouſque patieris Cæſar deſſe caput reipublicæ?* Eſt autem vetus ſcribendi ratio, *deſſe*, pro *deeſſe*.

Notatus vſus quidam verbi labor, *aut* dilabor. CAP. V.

CVM cœtus aliquis diſſoluitur, ſeque aut domum quiſque aut quò vocant negotia, aut denique quò fert animus, alius aliò recipit, in eo ſignificando *dilabendi* verbum ponere Tacitus ſolet. Ac fieri poteſt, vt & apud antiquiores quoque eius vſurpationis exempla reperiantur; rariora tamen, vt opinor; quo mihi putaui minus vitio datum iri, ſi huc congeſta nõnulla ſub vno aſpectu ponerem. Libro igitur primo Annalium ab exceſſu D. Auguſti ita ſcriptũ eſt: *Impellere paullatim nocturnis conloquiis, aut flexo in veſperam die, & dilapſis melioribus deterrimum quemque congregare.* Id eſt, cùm meliores iam ſe ad curanda corpora recepiſſent. Et libro ſecundo: *Neque Cæſari copiam pugnæ obſeſſores fecere, ad famam aduentus eius dilapſi.* Et libro XI. *Ceteris paßim dilabentibus affuere centuriones.* Et libro XII. *Vt anteirent populatores, vel dilapſis improuiſi circumfunderentur.* Et libro tertio annalium ab exceſſu Neronis: *Donec fatiſceret ſeditio: & extremo iam die ſua quiſque in tentoria dilaberetur.* Sed & æqualis Taciti Suetonius in Vitellio: *Cùm deſerta omnia repcriſſet, dilabentibus & qui ſimul erant, zona ſe aureorum plena circumdedit.* *labi* etiam pro eodem dixit Iuuenalis ſatyra

tyra ſexta: *Labente officio crudis donanda.* *Labente* enim *officio*, eſt, iis qui ad celebrandas nuptias officij cauſſa conuenerant, diſcedentibus, ac dilabentibus.

Inanes videri regulas duas, quas ſuper verſibus heroicis & trimetris iambicis tradidit Gellius.

CAPVT VI.

NON tantùm in iure ciuili ſed etiam in leuioribus artibus periculoſa eſt eſt omnis definitio: perrarum enim eſt, vt ſubuerti non poſsit. Certè duarum ad artem metricam pertinêtium, quas Gellius libro duodeuiceſimo tradit, quarúmque alteram ad M. Varronem auctorem refert, neutram perpetuò veram eſſe, nullo negotio probari poteſt. Quod mihi eò magis indicandum putaui: quia memini quendam in vrbe magni nominis grammaticum, quíque etiam faciendorum verſuum leges ſibi aut vni, aut cum perquam paucis notas eſſe iactabat, duos illos canonas, tamquam abditum quiddam, & μυστηριώδες, familiaribus ſuis ἐν ἀπορρήτοις tradere ſolitum eſſe. Eorum prior eſt: *In longis verſibus, qui hexametri vocantur, item in ſenariis duos*

primos pedes, item extremos duos habere ſingulas poſſe integras partes orationis: medios haud vmquam poſſe. Sed conſtare eos ſemper ex verbis aut diuiſis, aut miſtis atque confuſis. Sed nos quo ludicrum præceptum refutemus, ex ludicro poëmate ſumamus. Homerus in Ranis:

Υδρόχαρις δὲ τι ϖέφνε πτερνοφάγον βασιλῆα.

Quæro, in eo verſu tertius pes habeat ne integram partem orationis, an minus. &, ſi grauius teſtimonium requiritur, arceſſamus hoc ex Iliade:

Ὣς εἰπὼν, τοὺς μὲν λίπεν αὐτοῦ, βῆ δὲ μετ' ἄλλους.

Nonne hîc & tertius & quartus partem orationis abſoluunt? Addam & alium ex Lucretio:

Concutitur tum ſanguis: viſcera perſentiſcunt.

& ex Ariſtophanis Pluto:

Ἀλλ' ἴθι σὺ μὲν ταχέως δραμών. τί δρῶ, λέγε.

Altera regula eſt: *obſeruaſſe M. Varronem in verſu hexametro, quòd omni modo quinctus ſemipes verbum finiret.* Sed hoc quoque quàm ſit ἀρχαῖον, tamen etſi ex iis ipſis verſibus quos ſupra poſui, cognoſci poteſt: addamus tamen alios. Et primùm quidem occurrit primus verſus Odyſſeę:

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον.

Et ſecundus Iliados:

Οὐλο

Ουλεμένην, ἣ μυρί᾽ ἀχαιοῖς ἄλγε᾽ ἔθηκεν.
Quid in illis Virgilianis: *Nil noſtri miſerere*: &, *Cum venti poſuere*: *& Inſit. eo dicens*: ac ſimilibus, num quinctus ſemipes verbum finit? Sed ſi plura teſtimonia in re perſpicua congeram, ipſe mihi videor ridiculus fore.

Quiddam quod occultè ſignificauerat Homerus, non minori artificio à Virgilio ſignificatum eſſe.

CAPVT VII.

VT inferos eſſe, vbi à ſceleratis hominibus pœnæ poſt mortem exigantur, nemini vnquam ſano dubium fuit, ita excubantem pro inferorum foribus Cerberum, & Acheruntis tranſuectionem, & cauſſæ dictionem ad Minois tribunal, & pertuſis doliis aquam haurientes puellas, & Ixionis ſibi aſſiduè imminentem fugam, & metuentem ne aut ſiti, aut impendentis ſaxi caſu denuò moriatur: Tantalum, & totam denique illam in Plutonis domo tragœdiam, quicumque ex veteribus paulò cordatiores erant, in ſomniorum, aut anilium fabellarum loco ſemper habuerunt. Itaque & Cicero primo lib. Tuſculanarum

ea irridere, ac pictorum, & poëtarum portenta vocare non veretur, quæ conuincere nihil negotij ſit: & aliorum quamlibet multa teſtimonia colligi poſſunt, ex quibus conſtet eandem illorum quoque his de rebus fuiſſe ſententiam. Sed & antiquiſſimus poëtarum Homerus tecta quadam vrbanitate ſignificauit, quæcumque ipſe de inferis cecinisſet, talia eſſe, qualia interdum mulierculis & puerulis ad focum ſedentibus aut fallendi aut conciliandi ſomni gratia narrari ſolerent. Facit enim Vlyſſem moneri à matre, vt quamprimum ſuperos repetat, quæque apud inferos vidit, mente condita teneat, vt habeat quod vxori narrare poſsit.

Ἀλλὰ φόωσδε τάχιστα λιλαίεο. ταῦτα δὲ πάντα
Ἴσθ', ἵνα καὶ μετόπισθε τεῇ εἴπῃσθα γυναικί.

vt tantùm non apertè dicere videatur,

Πὰρ πυρὶ χρὴ τοιαῦτα λέγειν χειμῶνος ἐν ὥρῃ.

ſummus autem Homericarum virtutum imitator Virgilius aliam rationem commentus eſt, qua idem obſcurè ac ſymbolicè indicaret. Nam cùm duas, ex Homero hoc quoque, Somni portas feciſſet, Corneam vnam, qua vera: Eburnam alteram, qua falſa inſomnia mitterentur: Æneam, ſpectatis illis inferorum

ferorum portentis, porta eburnea egredientem facit, vt ſagacibus lectoribus ſuſpicandum relinqueret, talem eſſe totam illam τερατολογίαν, qualia ſomnia ex inferis eadem illa porta exire dixiſſet.

Veterum comicorum loci duo inter ſe collati.

CAPAT. VIII.

FACETE expreſſit Plautus in Menæchmis Peniculi paraſiti edacitatē, qui cùm Cylindrum coquum, iuſſum tribus parare prandium, interrogātem feciſſet, qui nam illi tres futuri eſſent, reſpondiſſetque meretrix, ſe, & Menæchmum, & paraſitum eius, ita ſtatim ratiocinantem inducit coquum:

iam iſti ſunt decem:
Nam paraſitus octo munus hominum facilè
fungitur.

Videtur autem Eubulum veterem comicum imitatus eſſe, qui Philocratē quendam in menſa facilè pro duobus aut pro tribus eſſe dixerat. Sed Plautus, vt ſolet, modum exceſſit. Eubuli verſus hi ſunt apud Athenæum:

Εἰσὶν γὰρ ἡμῖν τῶν κεκλημένων δύο
Επὶ δεῖπνον ἄμωχοι, φιλοκράτης καὶ φιλοκράτης.
Ε῞να γὰρ ἐκεῖνον ὄντα, δύο λογίζομαι,
Μᾶλλον δ᾽ ἢ τρεῖς.

ſed Eubulus, vt mihi quidem videtur, vr-

baſiùs. qui cùm duos dixiſſet, vnum Philocratem bis nominari fecerit. Nam inſulſi profectò, & illepidi fuerunt, qui apud Athenęum in ſecundo horum verſuum ſcripſerunt, φιλοκράτης καὶ φιλοκτήτης. corruperunt enim & vrbanitatem dicti, & verſus modum. Eodem autem ſale condiit vetus quidam poeta diſtichon, quo cùm quædam cauenda ac fugienda complexus eſſet, bis in eis Laodicenſes nominauit. Id diſtichon in Syneſij epiſtolis legitur: ſed non ſatis emendatè. Sic autem legendum videtur.

Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν καὶ λαοδικέας περίφευγε.
Καὶ κύνα λυσσῶντα, καὶ πάλι λαοδικέας.

Radians *pro ſole. Emendatus apud Ciceronem veteris poëtæ verſus.*

CAPVT IX.

RADIANTEM veteres poëtæ Latini interdum ſine vlla adiectione vocabant Solem. Et ita hoc nomine vſus eſt Cicero in Arato:

Hoc motu radiantis, Eteſiæ in vada Ponti.

neque enim dubium eſt, quin expreſſerit illud Arateum,

Ἠελίου τὰ πρῶτα συνερχομένοιο λέοντι,
Τῆμος καὶ κελάδοντες ἐτήσιαι εὐρέϊ πόντῳ
Ἀθρόοι ἐμπίπτουσι.

Quo fit, vt in verſibus vetuſti poëtæ, qui citantur libro tertio De oratore,

Viue Vlyſſes, dum licet.
Oculis poſtremum lumen radiatum rape:

non dubitem, quin melius omninò ſit, quod in vetere libro meo legitur,

Oculis poſtremum lumen radiantis rape.

Cur Iuno apud Homerum Vulcano blandiens, claudum eum vocet.

CAP. X.

QVAERIT P. Victorius libro XXIX. Variarum lectionum, quo conſilio Iuno apud Homerũ Vulcano blandiens, verita tamen non ſit eum κυλλοποδίωνα vocare: idq́ue eò factum ait, quod cùm vitium pedum ipſius apertum eſſet, neque vllo modo tegi poſſet, nullo verbo magis eum mater oſtendere potuit, quàm ſi inde ipſum vocaſſet, id autem feciſſe ὑποκοριζομένην, vt oſtenderet eum à ſe valdè amari. Quæ fortaſſis vera ſunt. Sed Plutarchus, grauis in primis & idoneus auctor, aliam huius rei cauſſam adfert, nihilo, vt ego quidem arbitror, deteriorem. Ait enim, voluiſſe ſummum ac ſapientiſſimum poëtam oſtendere, neque bona neq; mala corporis talia eſſe, vt aut ad laudem, aut ad vitupe

tuperationem cuiuſquam valdè pertineant. Itaque apud eum etiam qui aliquem obiurgant, ac reprehendunt, eo tamen ipſo tempore commendare ipſius formam, ſi bona eſt, non verentur. Vt Hector Paridi conuicium faciens,

Δύσπαρι, εἶδος ἄριστε, γυναιμανὲς ἠπεροπευτά.

& ipſi Hectori Glaucus,

Ἕκτορ ὦ εἶδος ἄριστε, μάχης ἄρα πολλὸν ἐδεύεο.

neque vnquam in probri loco obiiciunt ea quæ corporis ſunt, ſed quæ animi, vt Vlyſſes Therſitæ non quòd claudus eſſet, aut caluus, aut gibberus, exprobrat, ſed quòd immodicè, & intempeſtiuè loquax. Contraque mater ipſa ne tum quidem cùm filio blanditur, veretur eum claudum vt erat, vocare, quòd ea res nullo modo ad vituperationem ipſius pertineat, neque quidquam de dignitate ipſius detrahat. ὅμηρος καταγελᾷ τῶν αἰσχυνομένων ἐπὶ χωλότησιν, ἢ τυφλότησιν, ὅτι ψεκτὸν ἡγούμενος τὸ μὴ αἰσχρὸν, ὅτι αἰσχρὸν τὸ μὴ δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ἀπὸ τύχης γινόμενον. eodemque modo Attius in Philocteta, quem Vlyſſi blandientem induxerat, ab eo id commemorari facit, Vlyſſem formoſum non eſſe.

Inclute, parua prædite forma,
Nomine celebri, claróque potens

Pectore Achiuis claſsibus ductor,
Grauis Dardaniis gentibus vltor,
Laërtiade.

Vbi etiam illud notant, quòd patris nomen in vltimum locum reiecerit: quia in laudibus magnorum virorũ poſtremum locum generis nobilitas teneat: ea autem poſuerit primo loco, quæ ipſius Vlyſsis propria eſſent: in quibus nihil ſibi neque Laërtes, neque Anticlea, neque Acriſius vindicaret.

Quod de Scipione & Lælio dictum eſt, idem de duobus antiquis Philoſophis dictum eſſe. Diogenes Laërtius locis aliquot illuſtratus.

CAPVT XI.

SCIPIONIS & Lælij amicitia nemini ignota eſſe paulùm modò humaniori poteſt. cùm autem præſtaret ſapientia Lælius, ex qua etiam ei cognomen inditum fuiſſe notũ eſt: nihil admodum in rep. gerebat, nihil moliebatur, nihil ſuſcipiebat Scipio, niſi de conſilio, & ſententia Lælij. Vnde qui aut tales viros inter ſe cõmittere aut de Scipionis gloria aliquid deterrere, ac deminuere volebant, actorem modò eſſe aiebant Scipionem,

nem, ſed Lælium poëtam. Eadem autem orationis figura dictum vulgo erat & antea de duobus eruditiſſimis hominibus Eretrienſi Menedemo, & Aſclepiade. Qui cùm inter ſe ita coniunctè viuerent, vt Pyladea quædam eſſe ipſorum amicitia putaretur, eſſétque Aſclepiades natu grandior: non deerant, qui dicerent, poëtam quidem Aſclepiadem, nihil autem aliud quàm actorem, & hiſtrionem quendam eſſe Menedemum, Hunc Menedemum, grauem poſtea, & ſeuerum philoſophum, principiò ſcenarum pictorem fuiſſe aiunt, id eſt, *σκηνογράφον*, non, vt vulgo putant, *σκηνοῤῥάφον*. Quod & ex vetuſtis Laërtij libris cognoſcere poterant, & ex aliis quæ in ipſius Menedemi vita leguntur. Vt quod cùm pſephiſma quoddam ſcripſiſſet, dictum eſt in eum à quodam Alexini ſectatore, *ὡς ὅτι σκηνῶν, ὅτι ψήφισμα προσήκει τῷ σοφῷ γράφειν*. Ioci enim venuſtas eſt in multiplici ſignificatione verbi *γράφειν*, quod eſt & ſcribere, & pingere. Item quòd adoleſcentuli cuiuſdam ferocientis audaciam compeſcuit, cùm in eum quidem nihil dixiſſet, ſed tantùm humi delineaſſet muliebria patientem. Hoc enim eſt *περαινόμενον*: quod

malè

malè interpres conuertit, traiectum. Et Eodem modo accipitur verbum illud paulò pòſt in illo mordaci, & aculeato aduerſus Hieroclem dicto, *εἰς τί αὐτὸν ὁ ἀντίγονος περαίνει.* Et in vita Arceſilai: quem locum ita malè accepit interpres, vt veræ ſententiæ ne veſtigium quidem appareat: Diogenis enim verba ſunt: *πρὸς δὲ τὸν αἰτίαν ἔχοντα περαίνεσθαι, ὃς ἀνήνεγκεν αὐτῷ, ὅτι οὐ δοκεῖ ἕτερον μεῖζον εἶναι, ἠρώτησεν, εἰ οὐδὲ τὸ δεκαδάκτυλον τοῦ ἑξαδακτύλου.* Et ita reddit interpres: *Quum retuliſſet ad eum quidam vitioſe concludens, non videri altero alterum maius, Nec decem, inquit, digitorum longitudo ſenorum longitudine.* Ego autem hoc modo: *cùm quidam, quem, opinio erat, mollem, atque impudicum eſſe, ad eum retuliſſet, non videri ſibi aliud alio maius: interrogauit eum, num ne id quidem, quod decem digitos longum eſſet, longius videretur eo quod ſex tantum digitos longum.* Quid autem ſignificaret, neque difficile eſt cogitare, neque honeſtum eloqui.

Ciceronis locus è Sophocle expreſſus.

CAPVT XII.

PRAECLARVM ſapientiæ præceptum eſt, debere vnumquemque noſtrûm maiorem curam habere eius temporis quod

quod poſt mortem noſtram conſecutu-rum eſt, quàm breuis illius, & exigui, quo in hac vita ſumus. Itaque grauiter, & magnificè Cicero in quadã ad Atticum epiſtola: *Longum,* inquit, *illud tempus cùm non ero, magis me mouet, quàm hoc exiguum.* Nam quod ita locutus eſt, *cùm non ero:* in eo ſecutus eſt conſuetudinem vulgi: non quòd eos, qui ex hac vita migraſ-ſent, nõ amplius eſſe opinaretur. Quam-quam autem hæc ſententia ſuapte ſponte in mentem ei venire facilè potuerit: tamen facilè adducor, vt hominem eru-ditiſſimum, & in Græcorum poëtarum lectione exercitatiſſimum cogitaſſe pu-tem de loco Sophoclis, apud quem An-tigone, cùm fratrem inſepultum iacere nollet, & certò tamen ſciret, ſi eum ad-uerſus Creontis edictum ſepeliiſſet, ſibi quoque moriendũ eſſe, non tamen pro-pterea abſterretur ab illius pij erga fra-trem muneris functione: cùm dicat, multo longius eſſe tempus, quo ſe pla-cere, ac probari oporteat inferis, apud quos perpetuò futura ſit, quàm iis qui in hac vita verſantur, Verba ipſius hæc ſunt:

φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μέτα,
Οσια πανουργήσασ'. ἐπεὶ πλείων χρόνος,

Ον

Οὐ δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω, τῶν ἐνθάδε.
Ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι.

Eclogium. Conciliaturæ. Diuinaculi. *Tres loci emendati apud Suetonium in Vitellio.*

CAPVT XIII.

SCRIPSERAM iampridem *elogij* nomen neque Græcum eſſe, neque Latinum: deinde mirantibus quibuſdam amicis dixeram, vbicumque *elogium* legeretur, neque *ellogium*, neque *eulogium*, ſed, *eclogium* dici debere. Id duo ex ipſis à me acceptum in me torſerunt: cùm enim de elogij nomine diſputaſſent, vltroque eos accuſaſſent, qui vocem probam, & antiquam nimis imperioſe è ciuitate deturbare vellent: poſtremò eò venerunt, vt *elogium* quidem non, ſed *eclogium* rectè & emendatè dici docerent. Ac mihi quidem, ne viuam, ſi non & hæc, & talia omnia ridiculo ſunt. Sed interdum tamen neſcio quid ſtomachi mouent. Nunc expungamus præclarum iſtud *elogij* nomen è quodam Suetonij loco, in quo iampridem inſedit. Ita enim vulgo legitur in Vitellio: *Extátque elogij ad Q. Vitellium D. Augusti quæſtorem*

libellus, quo continetur, Vitellios Fauno Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperaſſe. Sed quis iſte eſt libellus elogij, aut à quo ſcriptus? An fatuum eſt id quærere: cùm in vetere libro ita legatur; *Extat Q. Claudij ad Q. Vitelliũ D. Auguſti quæſtorẽ libellus.* eodem modo peccatũ eſt in omnibus libris editis lib. v. in Verrẽ: vbi legitur, *Poſteáque Pompeius*: cùm legendum ſit, *Poſtea Q. Pompeius*. ſed, vt ad Suetonium redeam, in eodem vetere libro paulo infra eum locum ita legitur: *Cuius filius ſectionibus, & conciliaturis vberius compendium nactus*: non; vt vulgo, *conſuturis*; aut, vt quidam emendare voluit, *cognituris*. Conciliatores autem erant, qui Græco vocabulo proxenetæ. & in eodem Vitellio: *Nullis tamen infenſior quàm diuinaculis, & Mathematicis, vt quiſque deferretur, inauditum capite puniebat.* Vbi vulgò ineptè legitur, *vernaculis*.

Reſtituti Ciceronis loci duo, in quibus librarij duorum veterum ſcriptorum nomina corruperant.

CAPVT XIIII.

LIBER duorum eruditorum hominum nomina apud Ciceronem corrupta

rupta integritati ſuæ reſtituere: quando iſti, qui tota plauſtra librorum veterum habuiſſe ſe iactant, quorum collatione Ciceronem emendarint, aliquanto pauciora præſtant, quàm pollicentur. Apud Ciceronem igitur in Lucullo ita vulgo legitur: *Nicetas Syracuſius, vt ait Theophraſtus, cælum, Solem, Lunam, ſtellas, ſupera denique omnia ſtare cenſet: neque præter terram rem vllam in mundo moueri: quæ cùm circum axem ſe ſumma celeritate conuertat, & torqueat, eadem effici omnia, quæ, ſi, ſtante terra, cælum moueretur. atque hoc etiam Platonem in Timæo dicere quidam arbitrantur, ſed paulo obſcurius.* Hæc Cicero: ſed, qui illius admirabilis ſententiæ auctor putatus eſt, ei Hicetas, non Nicetas nomen fuit. Laërtius in vita Philolai: *καὶ τὴν γῆν κατὰ κύκλον κινεῖσθαι πρῶτον εἰπεῖν, οἱ δ᾽ ἱκέταν συρακούσιον φασιν.* Apud eundem Ciceronē lib. primo De diuinatione ita ſcriptum eſt: *Quid ego, quæ magi Cyro illi principi interpretati ſunt, ex Dionyſij Perſicis libris proferam?* Sed præclarè in vetere libro meo: *ex Dinonis Perſicis proferam?* Dinonis enim Perſica ſæpe & ab Athenæo, & à Diogene Laërtio citantur. Neque verò addenda eſt vox, *libris*: non enim cùm dicunt, Indica,

Perſica, Iberica, & ſimilia, intelligunt βιβλία: ſed res Indorum, res Perſarum, Iberorum: eodemque modo in ceteris.

De fictis quibuſdam amicis, qui leuia amicorum peccata reprehendunt, ad grauiora conniuent.

CAPVT XV.

VEHEMENTER vituperare ac reprehēdere ſolebat Hyppolytus Cardinalis Ferrarienſis, cuius ego memoriam perpetuò colere, eique pacem ac veniam à Deo precibus omnibus expoſcere debeo, ſententiam Plauti de amici officio: neque vnquam audiebat hos verſus,

Amicum caſtigare ob meritam noxiam,
Immane eſt facinus:

quin propè excandeſceret, diceretque nihil potuiſſe ſtultius, aut à veri amici natura, ac conſuetudine alienius cogitari, Vix enim vllum eſſe aut viri boni, aut amici hominis maius, ac præclarius munus, quàm amicum vel peccare parantem retinere, atque impedire, vel cùm iam peccaſſet, reprehendere atque increpare: dum tamen conſtaret id non alio animo fieri quàm ad incutiendum ei pudorem, ne quid poſtea tale committeret. ſed in eo magnam adhibēdam eſſe

cautio

cautionem, ne deciperemur ab hominibus improbis, qui vt amicè ac liberè agere videantur, in iis, quibus ſe amicos eſſe ſimulant, leuia quædam, & puſilla peccata reprehendunt, ad maiora & grauiora interim conniuentes: cuiuſmodi ferè omnes eſſe dicebat Regum ac potentum tenuiores amicos: neque hac maiorem vllam eſſe infelicitate infelicitatem. Ac memini olim eum Tibure, cùm inter prandium multa in hanc ſententiam diſputaſſet, meque poſtea, vt ſolebat, in cubiculum ſuum ſeuocaſſet, valdè gauiſum eſſe, vt ex me audiit, aut eadem quæ ipſe dixiſſet, aut certè valdè conſentanea à Plutarcho tradita eſſe eo in libro, quo adulatoris ab amico diſtinguendi viam, ac rationem doceret. Mirificè enim amabat Plutarchum: magiſque confirmabatur in ſententia ſua, cùm integeret eam, tam grauis, tamque cordati ſcriptoris iudicio comprobari. Verba autē quæ tum protuli, hæc ſunt: *ἔπειτα δὲ τῶν μὲν ἀληθινῶν καὶ μεγάλων ἁμαρτημάτων οὐδὲν εἰδέναι προσποιούμενος, οὐδὲ γινώσκειν, πρὸς δὲ τὰ μικρὰ καὶ τὰ ἐκτὸς ἐλλείμματα δεινὸς ἀΐξαι, καὶ μετὰ τόνου καθάψασθαι καὶ σφοδρότητος, ἂν σκεῦος ἀμελῶς ἴδῃ κείμενον, ἂν οἰκοῦντα φαύλως, ἂν ὀλιγωροῦντα κουρᾶς, ἢ*

ἀμπεχόνης ἢ κουρᾶς, ἢ ἵππου μὴ κατ' ἀξίαν ἐπιμελουμένου γονέων ἢ ὀλιγωρία, καὶ παίδων ἀμέλεια, καὶ ἀτιμία γαμετῆς, καὶ πρὸς οἰκείους ὑπεροψία, καὶ χρημάτων ὄλεθρος οὐδὲν ἐστι πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἄφωνος ἐν τούτοις καὶ ἄτολμος, ὥσπερ ἀθλητὴν ἀλείπτης ἐῶν μεθύειν καὶ ἀκολασταίνειν, εἶτα περὶ λήκυθον χαλεπὸς ὢν καὶ στλεγγίδος, ἢ γραμματικὸς ἐπιπλήττων τῷ παιδὶ περὶ δέλτου καὶ γραφείου, σολοικίζοντος ἢ καὶ βαρβαρίζοντος οὐ δοκῶν ἀκούειν. Quæ cùm ei interpretatus eſſem, addidi huiuſmodi præpoſteros amicorum reprehenſores exagitari etiam ab Horatio: qui etiam duobus exemplis iiſdem, quibus Plutarchus vſus eſſet, κουρᾶς καὶ ἀμπεχόνης. ſtatimque recitaui hos Horatij verſus:

Si curtatus inæquali tonſore capillos
Occurri, rides: ſi fortè ſubucula pexæ
Trita ſubeſt tunicæ: vel ſi toga diſſidet impar,
Rides. quid mea cùm pugnat ſententia ſecum:
Quod petiit ſpernit: repetit quod nuper omiſit:
Aeſtuat, & vitæ diſconuenit ordine toto:
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Inſanire putas ſolemnia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati: rerum tutela mearum
Cùm ſis, & prauæ ſectum ſtomacheris ob vnguem
De te pendentis; te reſpicientis amici.

cumque

cumq; eum huius loci collatione oble-ctatum viderem : addidi tertium è ſan-ctiſſimo & diſertiſſimo ſcriptore Iohan-ne Chryſoſtomo in oratione *πρὸς τοὺς καλέσαντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν προοιμίων:* vbi ita ſcribit : *Νυνὶ δὲ ἂν μὲν ἴδωμεν ἄνθρωπον τὸν χιτωνίσκον ἔχοντα παραλελυμένον ἐκ πλαγίων, ἢ τὴν ἄλλην στολὴν κακῶς περικειμένην, διορθοῦμεν καὶ ὑπομιμνήσκομεν. ἂν δὲ ἴδωμεν αὐτοῦ τὴν ζωὴν παραλελυμένην, οὐδὲ λόγον ποιούμεθα.* Huius generis ſermoni-bus partem aliquam temporis propè quotidiè mecum conſumebat ille om-nium quos vnquam vidi prudentiſſi-mus,& conſilij pleniſſimus ſenex : cuius aut excelſitatem animi, aut perpetuam erga eruditos homines munificentiam ac liberalitatem qui exæquet, & adhuc requiro, & vereor, ne ſemper fruſtrà re-quiram.

Quòd Epicurum meritò à Plutarcho repre-henſum A. Gellius frigidè atque ineptè defendere conatus ſit.

CAPVT XVI.

EPICVRVM dialectices imperi-tum fuiſſe, ac putaſſe etiam omnem operam ludi, quæ in ea cognoſcenda ac perdiſcenda poneretur, ita notum eſt, vt confirmatione non egeat. Itaque

illius artis ignoratione ruebat in dicendo: ſæpeque aliquid probare aggreſſus, ea ſumebat, quibus datis ac conceſſis, id tamen quòd probare inſtituerat, non concluderetur. Quale eſt, quod cùm docere vellet, mortem nihil ad nos pertinere, ita ratiocinabatur: Ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Neque enim ſequitur, ſi id quod diſſolutum eſt, ſenſu vacat, idcirco ipſam quoque diſſolutionem non ſentiri. Neque mors eſt τὸ διαλυθὲν, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ διάλυσις. Meritoque Plutarchus ſecundo librorum quos de Homero compoſuit, imperfectè, atque præpoſterè, atque ſyllogiſmo vſum eſſe eum dixerat: non quòd prætermiſiſſet illud λῆμμα, ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις: quo addito, nihilo magis efficietur, quod ipſe voluit: ſed quòd, ſtupiditate quadam, & craſſitudine ingenij, non peruidiſſet quantum inter id quod diſſolutum eſt, & ipſam diſſolutionem intereſſet. Nactus autem eſt patronum tali prorſus cliente dignum Gellium: qui dum alienam ſtultitiam tegere vult, prodit ſuam. Tantum enim abeſt ab eo defendendo, vt ne intellexiſſe quidem videatur, quid in eo reprehenderetur. Ne-

que

que enim difficile eſt coniicere, ita cum à Plutarcho reprehenſum, vt & ab eruditiſſimo Ariſtotelis interprete Alexandro Aphrodiſienſi reprehenditur: cuius hæc ſunt ex commentario in primum Topicorũ, τοιοῦτος καὶ ὁ περὶ τοῦ θανάτου ὑπὸ ἐπικούρου λόγος εἰρημένος. οὐ γὰρ ἐκ τῶν λεγουσῶν προτάσεων, τὸ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, συνάγεται τὸ, ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς; ὡς αὐτὸς ἡγεῖται, ἀλλ' ὅτι τὸ διαλυθὲν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ ὁ θάνατος τὸ διαλυθέν ἐστιν, ἀλλ' ἡ διάλυσις. οὐκ ἔδωκε δὲ ὁ δοὺς τὸ διαλυθὲν, ἀναισθητεῖν, καὶ τὸ, τὴν διάλυσιν γίνεσθαι ἀναισθήτως. Neque minus iuſtè ac grauiter reprehenditur ab eodem Plutarcho, quòd τὸ ἀλγοῦν poſuiſſet ἀντὶ τοῦ ἀλγεινοῦ. Cuius enim ſtuporis eſt; confundere id quod dolorem excipit, ac patitur, cum eo quod dolorẽ facit? At iſtas curas vocum, verborumque elegantias, ait Gellius, non modò non ſectatur Epicurus, ſed etiam inſectatur. Noſtra ſanè nihil intereſt, quid ille aut ſectetur aut inſectetur. Sed qui tam ſæpe monuerat, diligenter videndum eſſe, quæ vis, quæque notio vnicuique voci ſubiecta eſſet, tam negligens eſſe in loquendo non debuit, vt aliud ſentiret, aliud diceret. Neque ſi Epi-

curo eſſe negligenti licuit, cauſſa vlla eſt, cur aliis diligentibus eſſe non liceat.

De duabus antiquis vocibus: Tamenetſi *&* Inſuperhabere.

CAPVT XVII.

VOCES quaſdam Latinas, quæ iam ita exoleuerant, vt propè à nemine agnoſcerentur, retraxit ex fuga ſummus, & cum illis veteribus comparandus I. C. Iacobus Cuiacius: quas diligenter retinendas cenſeo, & quàm plurimis teſtimoniis corroborandas: ne lingua ſatis per ſe inops, noſtra negligentia, atque incuria magis etiam pauperetur. Ex illis vocibus eſt *tamenetſi*, pro tametſi: de qua, quoniam nonnullos adhuc dubitare video, proponam hîc locos aliquot, præter eos quos attulit Cuiacius: ex quibus conſtet frequentem apud veteres illius vſum fuiſſe. Plautus Milite: *Deos ſperabo, téque poſtremò: tamenetſi iſtuc mihi acerbum eſt, quia hero te carendum eſt optimo.* Cicero in Verrem: *Hoc ſi tuus inimicus tibi feciſſet, tamenetſi animo æquo prouincia tuliſſet, inimici iudicium graue videretur.* Idem libro, XII. ad Atticum. *& tamenetſi continuò congreſſuri ſumus, ſcribes ad me, ſi quid habebis.* Cæſar libro ſeptimo De bello Gallico:

Quæ

Quæ tametſi Cæſar intelligebat, tamen quàm mitiſſimè poteſt, legatos appellat. Idem eodem libro: *Ac tametſi dextris humeris exertis animaduertebantur.* Ennius: *At Romanus homo, tametſi res bene geſta eſt, corde ſuo trepidat.* Lucanus in carmine ad Piſonem: *tametſi bella quierunt, Non periit virtus.* Seneca libro quinto De beneficiis: *Cui, tametſi malus eſt, ipſe quoque in ſimili materia gratus eſſe debebit.* Eiuſdem generis eſt verbum *inſuperhabere*, pro eo quod eſt negligere: cuius ipſe teſtimonia multa ex libris iuris: vnum præterea ex Apuleio protulit, Sed & Gellius cap. XIX. libri primi eo verbo vſus eſt: *Eam*, inquit, *conſtantiam, confidentiamq́; non inſuperhabendam intelligit.* Ita enim planè, id eſt, non duabus vocibus, ſed vno iuncto verbo legitur in vetere libro Fuluij Vrſini. Apuleius quoque libro primo De aſino aureo: *Hic qui meis amoribus inſuperhabitis, non ſolùm me diffamat probris, verùm etiam fugam inſtruit.* Ita enim habent veteres libri, non, vt editi, *ſubterhabitis.*

Locos quoſdam è primo Rhetoricorum Ariſtotelis è Platone ſumptos videri.

CAP. XVIII.

NON

NOn ſemper nominat Platonem Ariſtoteles, neque cùm ab eo diſſentit, neque cùm ab eo aliquid ſumit neque denique cùm quid dicit, quod ad aliquem Platonis locum pertineat: ſed interdum, quaſi prætcriens, & aliud agens, id facit: ita vt lectorem minùs attentum facilè lateat. Vt libro primo De arte dicendi, cùm opus, ac finem Rhetorices, ait, non in perſuadendo poſitum eſſe, ſed in videndo, quid in quaque re aptum ſit ad perſuadendum · non dubium eſt, quin verba illa', καὶ ὅτι οὐ τὸ πᾶσαι ἔργον αὐτῆς, dirigantur áduerſus id quod apud Platonem ait Gorgias: τὴν ῥητορικὴν πειθοῦς δημιουργὸν εἶναι. καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτῆς εἰς τοῦτο τελευτᾷν. Itemque paulo pòſt, cùm ait τὸ σοφιστικὸν εἶναι οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει: & libro quarto νικομαχείων, cum idem idem dicit περὶ τοῦ ἀλαζόνος, duobus verbis perſecat ea quæ apud Platonem in Hippia minore fuſiùs, ac copioſiùs diſputantur. Illud quoque quod paulò infra eum locum tradit, vnamquamque aliarum artium eſſe διδασκαλικὴν, καὶ πειστικὴν in eo quod tractat, vt geometriam in iis quæ magnitudinibus accidunt: in numeris arithmeticen, ſimiliteque in aliis alias: manifeſtò ſumptum

ptum eſt è diſputatione Socratis aduerſus Gorgiam. Hæc notare non alienum putaui: quia P. Victorius, qui mihi adhuc videtur ſolus in eos libros ſcripſiſſe, id facere omiſerat. Neque ſanè ab vno ſcribi omnia aut potuerunt, aut debuerunt. ſatis eſſe debet Victorio ad gloriam, quòd ea in illis libris præſtitit, quæ nemo hac tempeſtate alius præſtitiſſet.

Loci aliquod è Pœnulo Plautina emendati, & illuſtrati.

CAPVT XIX.

APVD Plautum in Pœnulo ita cum Milphione ſeruo Agoraſtocles adoleſcens colloquitur:

Quid nunc mihi es auctor Milphio? MIL. *vt me verberes,*
Atque auctionem facias. nam impuniſſimè
Tibi quidem hercle vendere haſce adis licet.
AG. *Quid iam?* MIL. *maiorem parte minore habitas mea.*
AG. *Superſede iſtis verbis.*

Sed Turnebus è veteri, vt ipſe ait, membrana vnam litteram addit, legitque hoc modo:

maiorem partem minore habitas mea.

atque hanc ſententiam eſſe dicit. Tibi licet impunè haſce ædes vendere in au-

ctione: maior enim pars tua eſt, minor mea vt acceſſiuncula mea impedire venditionem, legemque mancipij non poſſit. quæ declaratio, ſi vera eſt, primùm de Turnebi ſententia nouum ius ciuile recipiendum erit, vt quarum ædium maior pars alicuius eſt ei, etiam inuito eo: cuius eſt pars minor, eas totas ædes vendere liceat. Sed hoc ius, niſi obſtet Turnebi auctoritas, valdè controuerſum futurum eſt: & vix, aut ne vix quidem, illius ſententia obtinebit. Sed & aliud nobis multo abſurdius deuorandum erit. Quomodo enim ædes domini, & ſerui communes eſſe poſſunt? aut qui ſui dominus non eſt, is partis ædium dominus eſſe? An eam partem dicetur habere in peculio? An non ne dominus & ſerui, & peculij dominus eſt? An qui facilè pronunciant, facilè etiam παραλογίζονται: noſq; ipſi ridiculè facimus, dum in declaratione tam ridicula confutanda tam multi ſumus? legendum enim planè eſt,

maiorem partem in ore habitas meo.

hac ſententia. Licet tibi has ædes impunè vendere, vt quibus tibi iam opus non ſit: ita enim ſæpe mihi contundis os pugnis, & calcibus, vt, non in ædibus, ſed in ore

in ore meo maiorem temporis partem habitare videaris. In eadem autem fabula, vbi legitur:

res ſerias
Omnis extollo ex hoc die in alium diem.
Profecto ſeſtos habeam, decretum eſt mihi:

vna littera mutata, legendum, *Pro feſto*. Habere autem dies feſtos pro feſto, ita dictum eſt, vt, *ſomnia, pro ſomniis* habẽda. vt, apud hunc ipſum, *pro ſano*: vt apud iuris auctores, *pro herede, pro domino, pro poſſeſſore*: vt apud Appuleium; *neque pro amico, neque pro Philoſopho facturum.* Et cùm ait, ſe res omnes ſerias extollere in alium diem, procul dubio reſpexit ad illud vetus dictum, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. Sed & in eadem fabula, in Agoraſtoclis ἀναγνωρίσει deprauati ſunt hi verſus:

Oſtende, vt inſpiciam. iam aperi, audi, atque ades.
A G. *Mi patrue ſalue.* P O E. *& tu ſalucto Agoraſtecles.*

Legendique hoc modo:

Oſtende, vt inſpiciam. aperi. A G. *vide, eccum: adeſt.*
Mi patrue ſalue. P O E: *& tu ſalueto Agoraſtocles.*

Sed in illo verſu, qui in extrema fabula legitur, *Iniuriarum multo indici ſatius eſt.*

Quæ

qui vulgatam ſcripturā mutare conantur, nimis ingenioſi ſunt. *Induci* eſt *ἀισάγεσθαι*: & de hoc verbo conſulendus eſt Budæus in cōmentariis linguæ Græcæ.

Vnde ſumpſerit Horatius, quòd Amorem in Chiæ genis excubare dixit.

CAPVT XX.

NEMINEM eſſe opinor, dumtaxat Græcarum deliciarū οὐκ ἄγευστον, quin peregrini, & tranſmarini ſaporis aliquid ſentiat in his Horatij verſibus:

Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum ſollicitas. Ille virentis, &
Doctæ pſallere Chiæ
Pulchris excubat in genis.

Ego quidem quoties illum tremulum Lyces cantum cogito, videre mihi videor libidinoſam illā & καπρῶσαν anum, quæ apud Ariſtophanem, ceruſſa & purpuriſſo fluentibus buccis, cantare ſe ait, vt virum aliquem ſibi conciliet:

Εγὼ δὲ κατα πεπλασμένη ψιμυθίῳ
Εστήκα, καὶ κροκωτὸν ἠμφιεσμένη
Αργὸς, μινυρομένη τι πρὸς ἐμαυτὴν μέλος,
παίζουσ', ὅπως ἂν περιλάβοιμ' αὐτῶν τινὰ
Παριόντα. Μοῦσαι δεῦρ' ἴτ' ἐπὶ τοὐμὸν στόμα,
Μελύδριον εὑροῦσαί τι τῶν ἰωνικῶν.

Iam in iis quæ ſequuntur, Græca planè omnia.

omnia. non in eo modo quod virentem Chiam dicit, id eſt, χλωρὰν καὶ ἡβῶσαν: ſed multo etiam magis, quòd Amorem ait in pulchris illius genis excubare. Sumpſit autem hoc è grauiſſimo poëta Sophocle, apud quem ita in Antigona canit Chorus:

ἔρως ἀνίκατε μάχαν,
ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις,
ὃς ἐν μαλακαῖσι παρειαῖς
νεάνιδος ἐννυχεύεις.

Hoc certè quidam, ſi viueret, aut ſibi ſubreptum eſſe, aut ſibi alicubi in via excidiſſe diceret.

M. ANT. MVRETI I. C. AC CIVIS R.

VARIARVM LECTIONVM LIBER DVODECIMVS.

Emendati loci aliquot è libro primo Senecæ De beneficiis.

CAPVT I.

VT emptoris & venditoris, locatoris & conductoris permutata eſſe inter ſe aliquot in iure ciuili locis nomina docuit princeps & noſtræ & ſuperioris memoriæ iuriſconſultorum Cuiacius, ita notaſſe mihi videor quodam apud Senecam loco creditorem pro debitore poſitum eſſe. Ita enim vulge legitur, lib. primo De beneficiis: *Nemo beneficia in kalendario ſcribit: nec auarus exactor ad horam & diem creditorem appellat*, Vbi, niſi me

me fallit animus, legendum eſt, *debitorem*. Neque hoc, quando hæc rudioribus nauatur opera, monere omiſerim, non id dicere Senecam, ab auaro exactore non appellari debitorem ad horam & diem, quod manifeſtò falſum eſſet: ſed eum qui beneficium dat, non facere item vt auari exactores ſolent, qui, quod crediderunt, id ſibi ad horam & diem ſolui volunt. Similis ergo locus eſt illi Horatiano: *Nec excitatur claſſico miles truci.* non enim negat militem claſſico excitari, ſed eum, qui rus ſuum colit, negat ita excitari, claſſico, vt milites ſolent. Sic in epiſtola ad Piſones: *Nec verbum verbo curabit reddere fidus Interpres*, negat enim bonum imitatorem id ſibi ſtudio habere, vt verbum verbo reddat, quemadmodum fidi interpretes ſolent. Emendabo & ex eodem libro alia. Vbi ergo de Gratiis loquens ait: *Inueniam alium poëtam, apud quem præcingantur, & ſpiſſis prodeant*: legendum eſt ex veteribus libris, *& ſpiſſis auro Phrygianis prodeãt.* Phrygianarum veſtium mentio eſt & apud Plinium. ſpiſſas autem auro dicit, quibus Phrygio multum ac denſum aurum intexuiſſet. Et, vt quædam in medio leuiora omittam, veniam ad locum

quendam mirificè deprauatum, qui cùm minimo negotio ex vetere ſcriptura ſanari poſſet, tales medicos inuenit, vt cuilibet eorum dici potuerit,

Τὸ φάρμακόν σου τῆς νόσου μείζω ποιεῖ.

Vulgo enim ita legitur: *Ad hanc honeſtiſsimam contentionem beneficiis beneficia vincendi ſic nos adhortatur Chryſippus, vt dicat verendum eſſe, ne quia Charites Iouis filiæ ſunt, putemus certè paruum ingerere ſacrilegium, ſi tam bellis puellis fiat iniuria.* Poſſem oſtendere, quomodò alij ſcribendum cenſuerint. Sed quid opus eſt, exagitandis illis oſtentare me? Veterum librorum ſcriptura hæc eſt: *parum ſacrate gerere ſacrilegium ſit, & tam bellis puellis fiat iniuria.* Vbi eſt, *ſacrate*, ſcribito, *ſegrate*: plana omnia & emendata erunt. Vnum etiam locum ex eodem libro appingam, qui vulgo ita legitur: *Itaque boni etiam farre ac fictili religioſi ſunt: mali rurſus non effugiunt impietatem, quamuis aras ſanguine multo cruentauerint.* Libri veteres, & vt Turnebus loquitur, manuales, pro *fictili* habent *fitilia.* Sed legendum *fitilla.* Id genus erat pultis, quo vtebantur in ſacris. Arnobius libro ſeptimo aduerſus Gentes: *Quid fitilla, quid frumen. quid africia, quid gratilla, catumeum,*

conſpo

conſpolium, cubula? ex quibus duo, quæ primæ ſunt pultium nomina,ſed genere & qualitate diuerſa. ſeries verò, quæ ſequitur,librorum ſignificantias continet.

Eiuſdem Senecæ locus illuſtratus.

CAP. II.

MVLTI ſunt,qui,cùm & libenter & prolixè alios laudent neminem tamen habent,qui ſe quòd ab eis laudatus ſit,quidquam propterea eis debere arbitretur. Laudant enim ſine vllo delectu ac diſcrimine omnes : vt id non aut iudicio aut beneuolelentia adducti, ſed morbo quodam animi facere videantur. Sed & in pecunia idem, quamquam rarius & à paucioribus, fieri videas. Eiuſmodi igitur homines & eleuant auctoritatem iudicij ſui, & omnem benefactorum gratiam amittunt. De quibus præclarè Seneca:*Beneficium*, inquit, *quod quibuſlibet datur, nulli gratum eſt : Nemo ſe ſtabularij aut cauponis hoſpitem iudicat, nec conuiuam dantis epulum : vbi dici poteſt, Quid enim in me contulit? Nempe hoc,quod in illum & vix notum ſibi, & in illũ etiam inimicum ac turpiſſimum hominem. Nunquid enim me dignum iudicaui? Morbo ſuo morem geſſit.*

Puto autem hoc, quod poſtremo loco poſitum eſt, veteris poëtæ Græci exemplo dictum eſſe, ex quo quadratum verſum perelegantem cita: Plutarchus:

Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἐσ'. ἔχεις νόσον. χαίρεις διδούς.

Ibi enim quiſquis ille eſt, qui loquens inducitur, negat, quòd alius quiſpiam multis pecuniam largiatur, id ab ipſius humanitate ac libertate proficiſci: eum enim illo quaſi morbo teneri, vt dandis pecuniis gaudeat.

Alius eiuſdem ſcriptoris locus emendatus.
CAP. III.

EXCEPTO *Macedonum gente*, ait libro tertio De beneficiis Seneca, *non eſt in vlla data aduerſus ingratum actio.* Sed vbi quidquam tale de Macedonibus lectum eſt? Immo verò apud ſolos mortalium Perſas ingrati actionem dari, ex Xenophonte didicimus: cuius verba deſcribam non vt vulgo leguntur, ſed vt legenda ſunt: *δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζουσι δὲ ἥκιστα, ἀχαριστίας.* Numquid igitur Senecam memoria lapſum eſſe dicemus? At eam ipſemet profitetur ſibi vſ-

que

que eò firmam fuiſſe, vt non tantùm ad vſum ſufficeret, ſed in miraculum vſque procederet. Equidem vidi veterem Senecæ librum in quo non *Macedonum* legebatur, ſed *Mædonum* neque dubium habeo, quin legendum ſit, *Medorum*. Medos autem pro Perſis antiqui ſæpe dicebant: vt iampridem docui in illum Catulli locum:

Cùm Medi irrupere nouum mare.

Itaque Ariſtophanes gallinaceũ, quem iocans ait olim Perſis imperaſſe, ea de cauſa *μῆδον ὄρνιν* vocat: *ἐπεὶ κὴ τοὺς πέρσας μήδους ἔλεγον*: ait qui ſcholia eius fabulas ſcripſit.

Vetus quædam conſuetudo ſatisfaciendi iis quibus malè precati erant.

CAPVT IIII.

IN conſuetudine apud veteres poſitum fuit, vt qui alicui malè precatus erat, is ſi eum placare eique ſatisfacere vellet, optaret, eo præſẽte, vt in caput ſuum reciderẽt ea quæ in ipſum dixiſſet. Duobus hoc è Seneca locis cognoſci poteſt: quorum vnus eſt libro tertio De beneficiis, vbi ita ſcriptum eſt: *Rufus vir ordinis ſenatorij inter cœnam optauerat, ne*

Cæſar ſaluus rediret ex ea peregrinatione. quam parabat: & adiecerat idem omnes & tauros & vitulos optare. Fuerunt, qui illa diligenter audirent: Vt primùm diluxit, ſeruus, qui cenanti ad pedes ſteterat, narrat, quæ inter cenam ebrius dixiſſet. Hortatur, vt Cæſarem occupet, atque ipſe ſe deferat. Vſus conſilio deſcendenti Cæſari occurrit. Et cùm malam mentem habuiſſe ſe pridie iuraſſet, id vt in ſe & filios ſuos recideret, optauit & Cæſarem vt ignoſceret ſibi, rediretq; in gratiam ſecum, rogauit. Alter eſt libro quarto: quem & ipſum ſubiiciam: loquitur autem de homine impuriſſimo Mamerco Scauro. Pollioni Aſinio iacenti, obſcœno verbo vſus dixerat ſe facturum id, quod pati malebat: & cùm Pollionis attractiorem vidiſſet frontem: *Quidquid*, inquit, *mali dixi, mihi & capiti meo.* Sed & feſtiuiſſimus poëta Tibullus, cùm ianuæ cuidam multa mala dixiſſet, eamque poſtremò placare vellet, ita canit:

Et mala ſi qua tibi dixit dementia noſtra,
Ignoſcas. capiti ſint precor illa meo.

Vrbaniſſimè autem apud Ariſtophanem Dicæopolis cùm Megarenſem χαίρειν, id eſt, gaudere aut ſaluere iuſſiſſet: idque ille reſpondiſſet ſibi ἐκ ἐπιχώριον εἶναι, precatur, vt id in caput ſuum recidat.

Πρὸς

Πολυπραγμοσύνης νῦν, ἐς κεφαλὴν τρέποιτ' ἐμοί.

Vbi Scholiaſtes eã, quam dixi, conſuetudinem etiam Athenienſiũ fuiſſe tradit.

Linguarium quid vocarit Seneca.

CAPVT V.

QVAERIT Seneca libro quarto De beneficiis, ſi quis cui quid tãquam digno ſe daturum promiſerit, quem poſtea indignum eſſe comperiat, quid facere debeat: num recedere ab eo, quod promiſit, an etiam indigno dare. Et hanc quæſtionem diſtinctione diſſoluit: *Aut enim magnum aliquid promiſſum eſt: & tunc præſtat ſemel pudere, quam ſemper pœnitere: aut exiguum aliquid: quo caſu etiam indigno dari poteſt.* Hoc poſterius ipſe ita exprimit: *Si exiguum eſt, dabo: non quia dignus es. ſed quia promiſi. Nec tamquam munus dabo: ſed verba mea redimam, & aurem mihi peruellam,* Id eſt, ſcribam hoc in animo diligenter, & in memoria infigam, vt mihi documento ſit in poſterumq; ne temere promittam. Aurem enim vellebant, cùm quid volebant in memoria hærere. Plinius libro vndecimo: *Eſt in aure ima memoriæ locus, quem tangentes anteſtamur.* Et inde eſt illud Horatij: *licet*

pro victu, in quo principem locum tribuebant ſali. Sic *vnguentarium* apud Plinium libro ſecundo Epiſtolarum, quod Marius Priſcus à prouincialibus, quaſi pro vnguentis exegerat. Sic *honorarium vinum*, quod regibus & potentibus honoris gratia offertur. Cato de innocentia ſua: *Cùm eſſem in prouincia legatus quamplures ad pratores & conſules vinum honorarium dabant. numquam accepi nec priuatus quidem. Sic hordearium*, quod equiti pro hordeo ad alendum equum dabatur. Sic denique *vxorium*, pœna quæ publicè exigebatur ab iis qui vxores non haberent.

De naturali quadam ſpei & metus coniunctione.

CAPVT VI.

CVM ſpei nihil æquè aduerſetur ac timor: notatum tamen eſt à ſapientiſſimis viris, vbi omnis omninò ſublata ſpes eſt, ne timorem quidem poſſe ſubſiſtere. Pendeat enim oportet metuentis animus: qui ſi ſpei, quo ſubſtentetur, nihil prorſus reliquum ſit, planè iacet. Atque hoc eleganter admodum expreſſiſſe videtur adoleſcens Terentianus:

Væ miſero mihi.
Vt animus in ſpe atque in timore vſque antehac

antehac attentus fuit,

Ita poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.

Itaque negat Ariſtoteles eos qui ad mortem ducuntur, timere, vt quos iam ſpes omnis reliquit. Et qui timent, quærunt, ſi qua ratione id, quod imminet vitare poſſint. At in rebus deſperatis nemo conſulat. Immo verò ita ſpe alitur metus, vt omni ſpe adempta, plerũque in audaciam tranſeat. Idque in extremum periculum adductis ſæpe, ſaluti fuit. Hac de re dictum Hecatonis commemorat Seneca : *Deſines timere, ſi ſperare deſieris.* Cui ipſe poſtea addit: *Dices, quomodo iſta tam diverſa pariter ſunt? Ita eſt, mi Lucili. cùm videantur diſsidere, coniuncta ſunt. Quemadmodum eadem catena & cuſtodem & militem copulat; ſic iſta, quæ tam diſsimilia ſunt pariter incedunt.* Sed in his poſtremis verbis omnes editiones deprauatæ ſunt Non enim. *cuſtodem*, legendum eſt, ſed *cuſtodiam.* Vocabant autem cuſtodias reos ipſos, qui ſub cuſtodia erant, vt alibi: *Cùm aduelierentur inter cuſtodias quidam ad matutinum ſpectaculum miſſus.* Et ſæpe ita accipitur hoc nomen in libris iuris ciuilis. Dabanturque autem, ferè militibus cuſtodiendis:

De

De piſcibus ſubterraneis emendati Senecæ loci duo.

CAPVT VII.

IMMENSARVM quandam aquarum vim in ſubterraneis ſpecubus latêre philoſophi tradunt, quæ etiam interdum erumpant, ſecumque magnam piſcium multitudinem efferant. Ceterùm piſces illos, vt in tenebris ſaginatos, tum aſpectu deformes atque horridos, tum guſtatu noxios ac mortiferos eſſe. In Caria quidem cùm id aliquando contigiſſet, quicumque illos ederant piſces, omnes ad vnum periiſſe, litterarum monumentis proditum eſt. Sed quam ad vrbem id contigiſſe Seneca dicit, is enim huius hiſtoriæ auctor eſt, eius vrbis nomen ita in libris ipſius corruptum circumfertur, vt ſine veterum librorum ope vix quiſpiam, non dicam ad verum peruenire, ſed de mendo ſuſpicari queat. *Circum Myndum enim Cariæ vrbem id eueniſſe* in vulgatis libris legas. Ego olim librum veterem habui, quem poſtea clariſſimo, & cum incredibili omnigenæ eruditionis copia, tum virtute atque integritate præſtanti viro Vincentio Laureo Epiſcopo Montiſdiuitis dono dedi: quo in libro ſcriptum

erat

erat *factum id in Caria circa Iotuma vrbem.* Ex qua leuiter deprata ſcriptura facilè conieci legendum eſſe, *circa Loruma vrbem.* Nam & in epitoma Stephani De vrbibus nominatur, λώρυμα πόλις καρίας: & à Strabone libro XIIII. & à Ptolemæo libro quincto, & à Plinio, & à Mela, niſi quòd apud hunc librariorum vitio, *Latumna*, non *Loruma* legitur. Emendabo & alium ex eodem libro locum, quem omnes vſque in hunc diem aliquot vocibus mancum ac mutilum ediderunt, Vbi enim narrat Seneca quoſdá fluuios palàm in ſpecum aliquem decidere, & terra abſorberi, deinde in remotiſſimis locis exire, curſumque ac nomen ſuum repetere: cùm id de Lyco amne expoſuiſſet Ouidij verſibus; ſubiungit; *Idem & in oriente Tigris facit: abſorbetur & deſideratus diu, tandem longè remoto loco purgamenta eiectat, vt Arethuſa in Sicilia quincta quaque æſtate per Olympia.*

De Arimaſpis, cur dicti ſint vnum tantùm oculum habere: item de populis apud quos pueri oblongo capite naſcuntur.

CAPVT VIII.

HOMINES eſſe quoſdam in Scythia tradiderunt ex antiquis nonnulli,

nulli, qui vnum tantùm in media fronte oculum haberent. *Arimaſpis* nomen eſt, quos & Æſchylus ex eo μονώπας vocat. Ipſum quoque Arimaſporē nomen ex re illis inditum putant. Scythica enim lingua *ari* vnum eſſe: *maſpon* oculum. Sed quibus curæ fuit veritatem rerum diligentiùs indagare, eam gentem arcu & ſagittis excelluiſſe memorant, quas cùm dirigerent, alterumq́ue, vt fit, oculum clauderent, adſiduiq́ue in eo ſtudio eſſent, dicti ſunt vno tantùm oculo vti. Fortaſſis etiam, quòd ei rei à pueris adſueſierent, alterius oculi orbe erant contractiore: verſaque paulatim, vt ſæpe accidit, in naturam conſuetidine, patrum ſimiles filij naſcebantur: quæq́ue in patribus deformitas ex oculorum inæqualitate ἐπίκτητος & aduenticia, eadem in filiis innata atque inſita erat. Ita certè de quibuſdam in Aſia populis grauis auctor Hippocrates narrat: cùm apud eos pulchrum haberetur oblōgo capite eſſe: ob idq́ue nutrices recèns editorum infantium tenella capita manibus contrectando ac comprimendo, globoſam & orbicularem figuram corrumperent, eaque faſtigiarent, ac faſciis etiam adſtricta in acumen creſcere cogerēt, paulatim

latim

latim ſtudium in naturam vertiſſe, vt omnes ea in gente oblongis capitibus naſcerentur, ex eóque Macrocephalos vocari. Idem & hodie, ſeriò an ioco, de gente quadam in Italia dicitur.

De loco quodam ex Terentij Eunucho confutata Marcelli Virgilij ſententia.

CAP. IX.

IOCOSE quidem dictum eſt à Chærea in Eunucho Terentiana *Peſſulum oſtio obdo*: ſubeſtque omnino obſcœnior ſenſus; neque tamen adſentior Marcello Virgilio, qui putat reſpexiſſe poëtam ad medicorum πεσσὸς, qui mulierum naturalibus ad prouocandos menſes ſubiici ſolent. Primum enim ex voce non Græca modò, ſed & medicorum propria quotuſquiſque aſſecutus eſſet vim ioci? deinde non puto voces Græcas admittere eam formam imminuẽdi, quæ Latinis vſitata eſt, neque ſi Græci exiguum πεσσὸν, dicunt πεσσάριον, licere continuò Latinis peſſulum eo ſenſu dicere: non ſanè magis quàm logulum ἀντὶ λογαρίου, aut eiuſmodi alia. Ipſuḿq ie Marcellũ peccaſſe arbitror, qui πεσσάρια peſſulos vertit. Sed peſſulus eſt πάσσαλος. quo nomine ſignificabant interdum iocantes di

tes id quo mares ſumus. Ariſtophanes:

Ταῖς πρεσβυτέραις γυναιξὶν ἔστω τὸν νέον
Ἕλκειν ἀνατὶ, λαβομένας τοῦ πατλάλου.

Suſpicor & Horatium in illo verſu,

nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.

cùm allegoriæ ſeruiret, eò etiam reſpexiſſe, quòd illam partem Græci interdum *ταῦρον* vocant: vnde & *λασταύρους*. Quin & temporibus Romuli, cùm cõſulta Iuno, matronas Romanas, ſi fecundæ fieri vellent, à capro iniri oportere reſpondit, Græcè potius quàm Latinè locuta eſt, neque tam caprum intellexit, quàm illum *κάπρον*, in quo præcipuam putatur eſſe remedium aduerſus mulierum ſterilitatem.

De quibuſdam, qui piloſo ſunt corde.

CAPVT X.

ARISTOMENIS Meſſenij, qui trecentos Lacedæmonios occiderat, quique & fortitudine & calliditate præſtiterat, mortui cor hirtum & denſa quaſi ſilua pilorum obſitum repertum eſſe tradit Plinius. Idem de Lyſandro Lacedæmonio, qui & ipſe tum fortiſſimus tùm aſtutiſſimus fuit, Græci quidam memoriæ prodiderunt. Ipſe quoque memini,

cùm Venetiis eſſem, ſumptum eſſe capitis ſupplicium de nobili quodam latrone, qui cùm à carnifice diſſecaretur, corde admodum piloſo repertus eſt. Roboris quidam, aſtutiæ & calliditatis alij eſſe id argumentum volunt. Ab ingenti certè calore proficiſcitur, quo qui abundant, ij & robuſti eſſe, & callidi ſolent. Itaq; eruditus & grandiloquus poëta Nonnus libro XXVI. Dionyſiacon Sabiris populis ait eſſe cor denſis veſtitum pilis: ideoque audaciſſimos eſſe, neque vnquam in prœliis metuere.

τοῖς ἐπὶ Λυκαίων πυκινοὶ στίχες, οἷσι καὶ αὐτῶν
φρικτὰ λαχνηέντων ἐκορύσσετο φῦλα Σαβείρων.
τοῖσιν ἐνὶ κραδίῃ λάσιαι τρίχες, ὧν χάριν αἰεὶ
ψυχῆς θάρσος ἔχουσι, καὶ οὐ πτώσσουσιν ἐνυώ.

De aduerbiis quibuſdam, quæ aliter apud veteres interdum ſcribebantur, quàm nunc ſolent. Emendatus Ciceronis apud Fabium locus:

CAPVT XI.

QVOD nunc perpetuò *iſtinc* & *illinc* ſcribimus, veteres nonnumquam *iſtim* & *illim* ſcribere ſolitos conſtat. Rectéque factum à Petro Victorio eſt, quod in libris Epiſtolarum Ciceronis, antiquam ſcripturam hac quoque in parte cum

cùm fide repræſentandam putauit. vt in epiſtola ad Valerium: *Qui iſtim nunc veniunt*, & aliis locis. Huius autem rei ignoratione deprauatus eſt Ciceronis locus ex epiſtolis ad Brutum, qui citatur à Fabio: neque correctus ab eruditis hominibus, qui Ciceronis fragmenta ſtudioſè collegerunt. Ita enim vulgò legitur, *Veritus fortaſſe, ne nos in Catonem noſtrum transferamus illinc mali quid: etſi argumentum ſimile non erat.* In vetuſto autem Fabij codice, qui penes me eſt, hoc modo: *Veritus fortaſſe, ne nos in Catonem noſtrum transferremus illim aliquid: etſi argumentum ſimile non erat.* Hoc ne cui leue videatur, moneo alios quoque primæ claſſis ſcriptorum locos eodem modo corruptos eſſe: quos aut nos ipſi, aut alij quandoque indicabunt.

De Thalete Mileſio hiſtoria elegans.

CAPVT XII.

THALES Mileſius magno vir & ſublimi, vt notum eſt, ingenio fuit: multaque admirabilia cùm in aliis diſciplinis, tum in aſtrologia primus excogitauit. Is cùm reperiſſet, quam rationem haberet magnitudo Solis ad magnitudinem eius circuli, quẽ Sol ipſe annuo curſu metitur ac conficit, quoque modo

id Geometrica ſubtilitate demonſtrari poſſet: eam rationem cum Prienenſi quodam, homine & talium rerum curioſo, & diuite ac copioſo communicauit. Qui & acumen Thaletis & inuenti pulchritudinem admiratus, præmium à ſe illum quantum vellet, optare iuſſit. *Nullum te: inquit, aliud præmium poſco, Thales, niſi vt, ne tibi vnquam huius inuenti gloriam arroges, ſed ſi quando eius alios participes facere volueris, auctorem illius eſſe me perpetuò profitearis. Non igitur contemnunt gloriam ne ſapientiſſimi quidem: nedum nos, qui ſapientes non ſumus, æquo animo feramus, ſi quid à nobis interdum, ex quo laus aliqua poſſit exiſtere, animaduerſum eſt, id iniuſtè atque impudenter ab aliis occupari.*

De quibuſdam locis è primo Rhetoricorum Ariſtotelis.

CAPVT XIII.

ARISTOTELES libro primo de arte dicendi, vbi docet neminem ſanæ mentis deliberare de iis quæ vno tãtùm modo euenire poſſunt, qui modò ea talia eſſe exiſtimet: ita loquitur, περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι ἢ ἔχειν οὐδεὶς βουλεύεται, οὕτως ὑπολαμβάνων: vbi putat optimus interpres, cum complecti tria tem-

pora,& certè tria verba, quibus vtitur, facilè id alicui perſuadere poſſunt. Sed tamen cùm omnis deliberatio futurum tempus reſpiciat: quomodo, quæſo, quis deliberare de rebus præteritis poteſt, ſiue illæ vno, ſiue pluribus modis aut eſſe aut fieri potuerint? Poſsunt quidem vrbes pluribus modis capi atque expugnari: Sed ſi quis hodie deliberet atque in conſultatione ponat, quemadmodum Troia capta ſit, nonne ad agnatos & gẽtiles deducendus eſse videatur? Quærere, quomodo id factum ſit, poſsumus: deliberare non poſsumus. Omnis autem conſultatio quæſtio illa quidem eſt, ſed nõ contrà. Ne præſentia quidem in deliberationem cadunt, niſi vt eis in poſterum conſulatur, ac denique omnis deliberatio ad futurũ tempus refertur. Ita igitur interpretor, vt cùm rerum, quemadmodum multis locis Plato & Ariſtoteles docent, quædam dicantur εἶναι, vt nummi, ædes: quædam γίνεσθαι, vt bellum aut nuptiæ: vtrumq; genus hic Ariſtoteles complexus ſit, Aoriſtus enim γενέσθαι non magis præteriti quàm præſentis aut futuri temporis ſignificationẽ habet. Et rectiſſimè Victorius hoc ipſo in libro verba illa Ariſtotelis, ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μή, inter-

pretatus eſt. *quæ eam naturam habent, vt & fieri & non fieri poßint:* Sæpe autem cõſultamus non tam περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ ἔσεσθαι, quã περὶ τοῦ πῶς μέλλει ἔχειν. igitur & hoc addidit, nõ deliberare homines περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν. Deinde ſubiungit, οὐδὲν γὰρ πλέον, ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν, Sed ego totũ illud ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν, delendũ cenſeo: legendumque ſimpliciter, οὐδὲν γὰρ πλέον, & ita interpretor: *nullus enim vſus eiuſmodi deliberationis eſſet.* Sic Plato libro quarto de Rep. ὅτι ἀνωφελὲς καὶ πλέον οὐδέν. Idẽ epiſtola quincta: εἰ μὴ μάτην μὲν κινδυνεύσειν ᾤετο, πλέον δ' οὐδὲν ποιήσειν. Ariſtophanes in Pluto, καίτοι τί πλέον πλουτῶν; quod Scholiaſtes ita exponit, τίς χρεία ἐστὶ τοῦ πλουτεῖν, Hoc qui non viderant, putarant aliquid deeſſe.

Locus Virgilij expreſſus è Chærilo.

CAPVT XIIII.

VIDETVR Chœrilus non ita contemptus & abiectus poëta fuiſſe, vt eum haberi voluit Horatius: quamquã & alij, quorum maior eſt auctoritas, malè de eo multo ante Horatium ſenſerant. Sed tamen & hic verſus ipſius:

Πέτραν κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ,

multos

multos magnóſque imitatores habuit:& propè auſim dicere, locum quendam optimi maximi poëtarum Virgilij ex eo mihi expreſſum atque effictum videri. Cùm enim Chœrili verſus quidam legantur, quibus queritur præcipua argumenta ſcribendorum poëmatum à vetuſtis poëtis occupata iam eſſe: eadem etiam conqueſtio tertio libro Georgicon apud Virgilium legitur. Chœrili verſus hi ſunt:

Ἆ μάκαρ, ὅστις ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῶν
Μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών.
Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται. ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι,
Ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ' οὐδέ ποι ἔστι
Πάντῃ παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

Virgilij autem hi:

Cetera; quæ vacuas tenuiſſent carmina mentes,
Omnia iam vulgata. Quis aut Euriſthea durũ,
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?
Cui non dictus Hylas puer, aut Latonia Delos,
Hippodameq; humeroq; Pelops inſignis eburno
Acer equis? tentanda via eſt, qua me quoque poßim
Tollere humo, victorq; virûm volitare per ora.

Illnd certè, *Omnia iam vulgata*, prorſus compar ac geminum eſt illi. *Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται.*

Emendata multa in oratione Ciceronis pro Archia.

CAPVT XV.

CICERO in oratione *pro* Archia cùm multis verbis doctrinæ ſtudia commendaſſet, eaq. magnam vim ad laudem atque virtutem habere dixiſſet: addit poſtea, etiamſi nihil ex eis aliud quàm delectatio peteretur, nihil eſſe, quo quaſi diuertere, & in quo honeſtiùs ac liberaliùs requieſcere feſſus grauium negotiorum tractatione animus poſſit. In hac autem re explicanda verba ipſius hæc ſunt: *Quod ſi non hic tantus fructus oſtenderetur: & ſi ex his ſtudiis delectatio ſola peteretur: tamen vt opinor, hanc animaduerſionem humaniſſimam ac liberaliſſimam iudicaretis.* Sed cùm *animaduerſionis* nomen pro certo aliquo ſtudiorum genere nuſquã neque apud Ciceronem, neque apud vllum alium bonum Latinitatis auctorem legatur, Lazarum Bonamicũ aiunt, cùm eam orationem interpretaretur, nõ *animaduerſionem*, ſed *animi remiſſionem*, ibi legendum cenſuiſſe, qui mihi videtur, quòd *animaduerſionis* nomen ei loco non conuenire cenſuit, rectè ac verè iudicaſſe: ſed in eo peccaſſe, quòd à vetere ſcriptura nimis longè receſſit. Ego cùm eam orationem

abhinc

abhinc triennium publicè in Vrbe interpretarer, vſus ſum vetere vetere libro Fuluij Vrſini, viri optimi, & hominis eruditiſsimi: quo in libro ſcriptum erat *animaduerſionem.* Vnde ego vna littera detracta ſcribendum cenſui, *animi auerſionem.* Auertere enim animum aut cogitationem à re aliqua, ſæpe vt notum eſt, Cicero dicit: Eodem in libro vetere apertè ſcriptum erat: *Hæc ſtudia adoleſcentiam agunt*: non, vt vulgò, *alunt.* Ferri tamen poteſt, *alunt.* Sic enim alibi Cicero, *ingenia melius ali Græcis exercitationibus.* Iam quod eadem in oratione legitur: *Beſtiæ ſæpe immanes cantu flectuntur atque conſiſtunt*: ſi quis attentè conſideret, videbit nullo modo referri poſſe ad Orphei & Arionis fabulam: quod tamen erudito homini Paulo Manutio viſum eſt, Nam quod perrarò factum poëtæ fabulantur, quo ore id Cicero dixiſset ſæpe fieri? Melius igitur Victorius, qui id iampridem ad ſerpẽtes retulerat: quos carminibus flecti ac cõſiſtere opinio eſt. Gotthicarum quidem rerum ſcriptores narrant vrſos ita delectari tibiarum & fiſtularum paſtoriciarum ſono, vt, cùm in paſtores impetum facturi ſunt, ſæpe ab eis cantu mulceantur: atq; hanc vſitatiſ-

ſimam paſtorib. eius regionis rationem eſſe expediendæ ab vrſorum impetu ſalutis ſuæ. Vix tamen eſt, vt exiſtimem id Ciceroni notum fuiſſe. Illa autem de Homeri patria ita in eodem illo libro legũtur: *Homerum Colophonij ciuem eſſe dicunt ſuum: Chij ſuum vindicãt: Salaminij repetunt: Smirnæi verò ſuum eſſe confirmant.* melius omnino quàm vt vulgo, *confitentur.* Quis enim in ſignificatione gloriationis, confitendi verbo vtitur? Quod autem ſtatim ſequitur; *Itaque etiam delubrum eius in oppido dedicauerunt:* cauſſa nulla eſt, cur mutetur. Quamuis enim Ietæ quoque Homerum ſuum eſſe contenderent, non tamen Ciceroni propoſitum fuit eas omnis vrbes nominare, quæ ſibi ſummum illum poëtam vindicarent, Et notum eſt apud Smyrnæos Homeri delubrum fuiſſe. Strabo libro quartodecimo: *ἔστι δὲ καὶ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ὁμήρειον, στοὰ τετράγωνος ἔχουσα νεὼν ὁμήρου καὶ ξόανον. ἀντιποιοῦνται γὰρ καὶ οὗτοι διαφερόντως τοῦ ποιητοῦ. καὶ δὴ καὶ νόμισμά τι χαλκοῦν παρ᾽ αὐτοῖς ὁμήρειον λέγεται.* Cuius me loci admonuit, vnumque eius generis æreum nummum peruetere m oſtendit idem ille, quem anteà nominaui, ſummè doctus, & ſummè in amicos officioſus Vrſinus. Puto etiã in eadem oratione

tione ita legendum : *Nam niſi Ilias extitiſſet, ille idem tumulus.* non vt vulgò : *Nam niſi Ilias extitiſſet illa.* Sed hoc leuiuſculum eſt, & coniectura tantùm nititur. Ad ipſum autem orationis finem ita vulgo legitur : *Hæc verò ſiue à meo ſenſu poſt mortem afutura ſunt: ſiue, vt ſapientiſſimi homines putauerunt, ad aliquam animi mei partem pertinebunt: nunc quidem certè cogitatione ſpéq; delector.* Sed à libro vetere abeſt vox *animi*, quod verius puto. Ita enim veteres loquebantur: Horatius,

Non totus moriar, magnáque pars mei
Vitabit Libitinam. Ouidius:
Parte tamẽ meliore mei ſuper alta perennis
Aſtra ferar.

Sequitur locus, qui valdè torſit & alios homines eruditos, & ipſum in primis Manutium; vbi ita Cicero: *Quare conſerua te iudices hominem pudore eo, quem amicorum ſtudiis videtis comprobari tum dignitate, tum etiam venuſtate.* Manutius autem ita: Quem hic locum habet *dignitas aut veſtas?* ſatis valere debet ad conciliandam Archiæ iudicum voluntatem pudor ipſius & ingenium: plurimum verò ipſa cauſſa: quibus ſingulis aliquid addit, quo pateant illuſtrius. at hæc, *tum dignitate, tum etiam venuſtate*, neſcio quo

modo

ſimi,quos antea nominarat, non tantùm Archiæ amici,ſed veterrimi amici erant. Nunquam autem ille, niſi planè vir bonus fuiſſet, talium virorum amicitiam aut tam facilè comparare, aut tam diu conſeruare potuiſſet. Vocem *ſtudiis* redundare,viderat & alius:ſed ineptè in talibus viris,quaſi in pulchellis pueris, venuſtatem commendari, non viderat. Idque illorum qui eum nouerant, nemo miratur, Neſcio, an hoc quoque addere debeam,quod paulò poſt legitur: *Quique eſt eo numero qui ſemper apud omnes ſancti ſunt habiti atque dicti*: non eſſe, cur quiſquam calumnietur. Ita enim & pro Marcello *: an ex eo numero, qui vnà tecum fuerunt?*

Prouerbium ab aliis prætermiſſum è Plutarcho.

CAPVT XVI.

REPERIVNTVR nonnulli homines, qui dum faceti ac dicaces videri volunt,nullam ſalsè aliquid dicendi occaſionem prætermittunt,maluntque ſæpe amicum, quàm dictum perdere: faciliuſque flammam ardentem in ore, quàm dictum aliquod aculeatum continerent, Talis erat ille, de quo Horatius:

dum modò riſum

Excu

Excutiat ſibi, non hic cuiquam parcet amico?
Neque in priuatos modò ac ſortis ſuæ homines, ſed & in principes immoderata illa maledicēdi libidine abutuntur: non cogitantes, quàm ſtultum ſit ſcribere in eos qui poſſunt proſcribere, &, vt Cicero alicubi loquitur, gladio *ἀντιμυκτηρίζειν*. Vitæ igitur periculo dicacitatis famam aucupantur, ſpargúntque voces per iugulum fortaſſe redituras: ac plerunque leuiſſimæ rei, vt Plato ait, verborum, grauiſſimas pœnas ſufferunt. Ac ne mortui quidem aliam mercedem ferunt, quàm vt de eis dicatur, quod de Tantalo Euripides,

—ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.

Eiuſmodi homines Plutarchus in commentario, quo tradit, quibus notis adulator ab amico diſcerni queat, ait, *τὴν πρὸ τὸ φρέαρ ὄρχησιν ἀτεχνῶς ὀρχεῖσθαι.* Quod cùm prouerbij figuram habere videatur, quæſij nuper, num in illam præclaram congeriem adagiorum, quæ Florentiæ cum tot ſpecioſis ac magnificis titulis impreſſa tum primùm prodierat, relatum eſſet. Sed hoc dum quæro, ea vidi, quæ vidiſſe piget. Neque ego vllum vnquam inſpexi librum, qui magis confirmaret vetus dictū: *Magnus*

liber, magnum malum. Sublata quidē omnia, quæ piorum animos offendere poterant, exiſtimo: neq; dubito, quin Epiſcopus Regienſis, qua rerum ſacrarum intelligentia, & qua in rebus ſibi mandatis diligentia eſt, quod ſuarū partium erat, egregiè præſtiterit: ſed vellē aliquid diligentiæ ab aliis collatum ad ea quoque tollenda, quę ineruditis errorē obiicere, eruditis nauſeam mouere poſſent. Nam cùm is, qui primus aliquot prouerbiorū millia collegerat qui vtinam aut ne attigiſſet vnquam theologica, aut in eis religioſiùs & ſinceriùs verſatus eſſet, homo qui neq; legendo expleri, neq. ſcribendo defatigari poſset, multa in illo præcipiti ſcribendi calore malè interpretatus eſſet, multa conieciſſet in illū aceruum prouerbiorum, quæ prouerbia non erāt: decuit certè vtriuſq. incōmodi partem aliquam ab eis tolli, qui prouinciam illius operis perpurgandi ſuſceperant & in eorū quæ detracta eſſent, locum ſubſtitui, ſi qua ab eo omiſſa viderētur. Nunc omnes fatuas interpretationes intactas reliquerūt, eiſque tanquam ſacris pepercerunt: quæ prouerbia non ſunt, non tantùm non reſecuerunt, ſed multa præterea, vt liber grandior fieret, addiderunt: & tamen ſic

quoque multa, quæ verè prouerbia ſunt, omiſerunt. Ac vellem ſuum quique tribuiſſent, eorum ſaltem, quorum nomina damnata non ſunt. Ita enim ſciret quiſque, quid in quoque aut laudaret aut reprehenderet. Nunc quicumque rudem illám & indigeſtam molem congeſſit: Paulum enim Manutium fuiſſe, nemo mihi vmquam perſuaſerit: qui etiā breui ſcripto teſtatus eſt, ſe ea tantùm, quæ imprimenda acceperat, aliis imprimenda dediſſe: credo, quòd ipſe non ſatis digna pleraque iudicaret, quæ typis ſuis excuſa legerentur: ille igitur ἕλξας ἐφ' ἑαυτὸν, ὡς ὁ καικίας, νέφη, omnes omnium reprehenſiones in caput ſuum traxit. Cum enim nobis interdictum ſit lectione aliorum omnium librorum, quibus prouerbia explicantur: quicquid ſtolidè, quicquid imperitè, quicquid ineleganter dictum erit: id ſcilicet ei vni cuius ille liber eſt, imputari oportebit, Ita homines interdum, dum aliorum gloriam ad ſe trahere conantur, alienæ ſtultitiæ ſuccidanei, vt Plautus loquitur, fiunt. Sed hæc, ſi vìdebitur, aliàs. Nuuc, quod cœperamus, exequamur: *Quorum puteorum neque obſtructa ora ſunt, neque crepidines paulo altius exaggeratæ: neque denique quidquam eſt, quod obiectu*

obiecto ſuo prohibeat, ne quis in eos incautior prolabatur: quales multos ruri videmus: ſi qui circa eos choreas agant, magnum periculum adeunt, ne dum progrediuntur, regrediuntur corpus in orbem mouent, ſaltitant, in puteum delapſi mergãtur. Prouerbij igitur vſus eſſe poterit in eos, qui per ludũ ac laſciuiam tale aliquid factitãt, vt eo ipſo ſe in magnum aliquod periculum coniiciant.

De libro Prouerbiorum nuper edito Florentiæ.

CAPVT XVII.

NE quis me putet, quæ ſuperiori capite dixi de Florentina Prouerbiorum editione, ſine cauſa dixiſſe, & alienæ induſtriæ iniquum exiſtimatorem fuiſſe: proponam hic aliquot exempla, vt quidque occurret: non enim mihi tantum eſt otij, vt plures horas ea in re perdere libeat: ex quibus illa verè ac meritò dicta eſſe intelligatur. Atque vt hinc exordiar: ait alicubi in Odis Horatius, ſe Veneri ſacrificare velle, quam in ſe nimis ſæuam experiatur: ſperare autem, vbi ei hoſtiam mactauerit, illam ſibi leniorem fore. Atq; hoc ita exprimit: *Mactata veniet lenior hoſtia.* Inde Eraſmus, aliud cogitans, prouerbium fecerat, *Ma-*

ſtata hoſtia lenior. & adfirmarat, dici de ſpontaneis ac manſuetis. Nónne oportuit tam ridiculã interpretationem tolli ab iis,qui à ſe falſas interpretationes ſublatas eſſe profiterentur? Nam ſi quis vel inſpecto Horatij loco, non viderit, quàm hoc ridiculè dictum ſit: prope eſt, vt alia prouerbij figura dicat aliquis, minus ei eſſe ſenſus, quàm mactatę hoſtiæ. Plautus ludens dixerat Amphitruonem ſuam neque tragœdiam, neque tamen planè comœdiam fore, ſed tragocomœdiam. Iſti hanc ipſam vocem *κωμῳδοτραγῳδίαν* prouerbium eſſe dixerunt, de re, quæ ex lætis ſimul & triſtibus conſtaret. Quis igitur modus prouerbiorum ſcribendorum futurus eſt, ſi talia quoque prouerbia accipimus? Cognouerant ex Varrone, in bulgam ſeu veſicam olim condi ſolitos nummos: ſtatim natum prouerbium eſt: *Ad oculos magis,quàm ad veſicam pertinet.* Quo præclaro prouerbio quis,quæſo,vmquam antiquus ſcriptor vſus eſt? Saltē vnum citaſſent. Eiuſdem generis ſunt illa: *Fluuij curſus non detorquendus. Pauca malè parta,multa bene comparata perdunt: Conſcientia crimen prodit: Patere legem,quam ipſe tuliſti. Tonderi pecus,non radi debet: Temporibus ſeruire decet: Pygmæi*

vel

vel Thiodamas cum Hercule : Amor ſit ira iucundior : Voluptas malorum eſca : & talia, ἴσα κόνις. Vt enim quibuſdam hominibus malè affectis, quicquid edunt, in bilem aut in pituitam, ita iſtis, quicquid legunt, in prouerbium vertitur. Verſus eſt Catulli ex Epithalamio: *Omnia omnibus annuit.* Deſcripſerunt ad verbum, quæ ego abhinc viginti annos ad eum verſum ſcripſeram: eaque pro ſuis ſumentes, nouum prouerbium concinarunt. Verſus eſt, opinor, Eupidis:

ἐπ' ἐχθροὺς θυμὸς ὁπλίζει χέρα. id eſt,

In hoſtes ipſamet ira armat, manum.

Eum iſti ita verterunt: *inimicitias armabit ira manus.* Quid illa? φῶς ἀγαθὸν: *Manuarium æs: Sternutauerunt Amores, Bilis in naribus: Planus ſemel crura fregit: Abſens heres non erit: Oleo fraupare lucernas:* & illa, *Noxa caput ſequitur: Herculis clypeus: Ab aula receßit: Leuato velo de cauſſa cognoſcere:* & illud omnium ſtultiſſimum, *Lex Africani:* & qualia in eo libro tam multa ſunt, vt ea quærere, ſit aquam in mari quærere, tanti fuerunt, vt propter tales nugas librum in tantam molem excreſcere oporteret? Addam pauca quædam, vt occurrent &, ſi potero, inſignia: quãquam ita multa ſunt inſignia, vt hoc ipſo diffi-

cile ſit reperire quæ dicantur inſignia. Verſus eſt Luciani: *Πώγωνα τίλλει κουρέων ὑπ' ὠλέναις*. Hunc quidem ex illis prouerbium facit, & ita vertit: *Barbam velle a puerorum vlnis.* Quot verba, tot peccata. πώγωνα id eſt *barbam* interpretatur pilos, qui in vlnis naſcũtur. nihil ineptius. Τίλλει, non eſt *velle*, ſed, *vellit*. Ridiculè autem in *κουρέων* facit *κόρους*: id eſt *ex tonſoribus, pueros*. Et ὑπ' ὠλέναις, ineptè interpretatur, *ab vlnis*: cùm ὑπ' ὠλέναις κουρέων, ſit, *ſub manibus tonſorum*. Verſus eſt Ariſtophanis principio τῆς εἰρήνης. Αἶρ' αἶρε μᾶζαν ὡς τάχιστα κανθάρῳ. Eum aiunt iſti ab eruditis prouerbij loco referri. Quæro, qui ſint iſti eruditi: aut quis vmquam idoneus auctor hoc verſu, vt prouerbio, vſus ſit. Eraſmus in quodam verſu, ſcripſerat, facile videri, prouerbia ſcribere; idque ſe non negare: ſed difficile eſſe chiliadas ſcribere. At ſi talia prouerbia recipiamus: iam non chiliadas, ſed myriadum myriadas ſcribere facile fuerit. Quanto enim iuſtius in hunc ordinem refeꝛetur illud ex Pluto?

Ὡς ἀργαλέον πρᾶγμ' ἐστιν ὦ Ζεῦ καὶ θεοί,
Δοῦλον γενέσθαι παραφρονοῦντος δεσπότου.

Vt dicas prouerbij vſum eſſe poſſe in eos, qui ſeruiunt libidinoſo amori, aut

auaritiæ, aut denique alicui cupiditati.
& illa ex Nebulis:

Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ· τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν, ὅσον
Ἀπέραντον, οὔποθ' ἡμέρα γενήσεται:

Vt dicas prouerbio vti poſſe aliquem, qui, exempli cauſſa, doleat, tot gentes hæreticorum præſtigiis occæcatas tam diu in tam craſſa errorum caligine verſari: cuiq́ue longũ videatur, dum eis veritas illuceſcat. Sed non quicquid commodè in varios ſenſus flecti poteſt, ſtatim prouerbium eſt. *Inſuere in ſaccum vel culeum*, ait, cuicumque eſt ex illis parœmiologis, vulgò dicimus: pro circumuenire aliquẽ vel ludere. Neſcio an ita loquantur in Germania, aut in alia quapiam gente, vnde eſt, quiſquis eſt, qui hoc ſcripſit. Sed ego putabam non Germanica, aut Gallica, aut Italica, ſed Latina tantùm, & Græca vetera prouerbia eo libro contineri. Latini autem de parricidis loquentes, dicunt quidem eos in culeum inſuendos eſſe, non tamen ludo, neque vt eos circumueniãt: neque hoc prouerbio dicunt. Plato libro decimo De Rep. dixerat poëtarum metra, ſpoliata muſices coloribus ſimilia eſſe eorum vultui, qui ætate quidem integra ſunt, ſed formoſi non ſunt: id eſt,

τοῖς τῶν ὡραίων προσώποις, καλῶν ἢ μή. οἷα γίνεται ἰδεῖν, ὅταν αὐτὰ τὸ ἄνθος προλίπῃ. Iſti prouerbiũ fecerunt: *Formoſus ſine pulchritudine*, in eos qui pigmẽtis exoticam, ita enim loquuntur, formã adſciuerunt. Perſarũ reges, quibus à populis poteſtatem omniũ rerum ſibi tradi volebãt, ab eis ſymbolicè per legatos terrã & aquã petebant. quã qui dabant, ſignificabant, ſe imperiũ accipere. Res vulgo nota eſt. Iſti prouerbiũ fecerunt, *Terram & aquam poſcere, & terrã & aquam dare*, pro, bellum alicui inferre & bellũ cum aliquo ſuſcipere. *Maßiliẽſes mores* colere dixerat Plautus in Caſina cum ſenem, qui armigero filij ſibi pro puella ſuppoſito facere id voluerat, quod nouæ nuptæ ſolet, eò reſpiciẽs, quòd Maſſilienſes, etſi ab aliis vt ſeueri prædicantur, mollitiei tamen nomine malè audiebant, vt eſt apud Athenæum, credebãturq; γυναικοπαθεῖν. At iſti *Maßilienſes mores* apud Plautum, optimos & probatiſſimos interpretantur. S. Hieronymus verba, quibus vſus erat Iouinianus, irridens, ita ſcripſerat: *Rogo, quæ ſunt hæc portẽta verborũ? quòd ve ſcriptionis dedecus? Nónne vel febrem ſomniare eum putes, vel arreptũ morbo phrenetico, Hippocratis vinculis alligandum?* reſpiciens videlicet ad ea

vinc

vincula, de quibus Hippocrates ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον. At iſti, quæ argumẽtis fortiſſimis roborata ſunt, vel ſcripturarũ teſtimoniis, ea tradunt ab Hieronymo dici vinculis Hippocratis alligata. Quod ſi quis obſtinatiùs defendere audeat, ipſemet vinculis Hippocratis alligandus eſſe videatur. Sed hæc hydra quædam eſt. quo plura capita amputaueris, plura ſucereſcunt.

Dictum elegans Io. Antonij Lucatelli epiſcopi Venuſini.

CAPVT XVII.

VERE & grauiter dicere ſolitũ memini Io. Antoniũ Lucatellum, & virum & philoſophũ optimum, qui poſtea epiſcopus Venuſinus fuit, tunc autem in familia magni illius Hippolyti Cardinalis Ferrarienſis mecum amiciſſimè coniunctiſſimeq; viuebat, quod Socrates in cibo ab potu faciendum eſſe monuiſſet, id cõtrà fieri oportere in iis quibus animus aleretur. Etenim apud Xenophontẽ Socrates eos cibos ſummo ſtudio vitãdos eſſe dicit, quibus etiã, qui nõ eſuriũt, ad edendũ prouocãtur: & eos potus, qui etiã non ſitientẽ adducunt, vt bibat. Contrà autem ij ſermones vtiliſſimi ſunt, atque omni ſtudio conſectandi, qui in animis

languentibus excitent cognitionis & ſcientiæ cupiditatem.

Emendatus Plauti locus è Bacchidibus.

CAPVT XIX.

DEMVS aliquid iſtis, qui Plautum alieno labore emendare cupiunt, quod, cùm libuerit, vt ſolent, arripiant pro ſuo. Verſus ſunt è Bacchidibus:

Poſtquam aurum abſtulimus, in nauem conſcendimus,
Domum cupientes. fortè vt adſedi in ſtega.
Dum circumſpecto: atque ego tum lembum conſpicor,
Longum eſt rigorem maleficum exornarier.

Vbi illud *Atque*, ita poſitum eſt in illo Virgilij,

Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

Sed hoc fortaſſis omnes vident. eorum autem verſuum poſtremum quis, quæſo, intelligit? *ſtrigas* vocabant mulieres maleficas, quas etiam noctu volare arbitrabantur. Eodemque modo *ſtrigones* homines maleficos, quorum vocabulorum vtroque hodieque vulgus in Italia vtitur. Vafer igitur ille ſeruus, quē lembum maleficū vocaturus erat, quòd eo piratas vectos eſſe ſimularet, cū prius, quaſi idem valente vocabulo, ſtrigonem nominauit: vt

uit:vt planè legendum ſi hoc modo:

Longum ſtrigonem, maleficum exornarier.

Loci quidam ex Oratore Ciceronis ad Brutum illuſtrati.

CAPVT XX.

M. CICERO. etſi de laudibus ſuis non inuitus prædicabat, potiusque in eam partem peccabat, vt in eis immodicus atque immoderatus eſſet: ſemper tamen diligenter cauit, ne ſibi ingenij laudem arrogaret: potiusq; videri voluit labore & diligentia, quàm ingenij præſtantia aliquam dicendi facultatē conſecutus. Intelligebat enim nihil eſſe inuidioſius, quàm de ingenio ſuo gloriari: cùm quauis laude facilius homines aliis, quàm laude ingenij cedant, vt verè cecinit Martialis:

Aurum & opes & rura frequens donabit amicus.
Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

Nota igitur illa ſunt: *Quominus ingenio poſſum, ſubdio mihi diligentiam comparaui:* &, *Si quid eſt in me ingenij, indices: quod ſentio quàm ſit exiguum:* &, *Ariſtoteles ait omnes ingenioſos melancholicos eſſe: vt ego tardiorem eſſe me non moleſte f.ram:* & ſimilia. Sed & in Oratore ad Brutum locus quidam eſt, in quo ſibi ingenij laudem de-

trahi:quod tamen eo minus animaduertitur, quia locus ille aliquot vocibus mancus ac mutilus legitur etiam in iis libris, qui cum librorum veterum accuratis collati eſſe dicuntur. Ita enim eum vulgò ſcriptum videas: *Atque haud ſcio an plerique noſtrorum Oratorum ingenio plus valuerint, quàm doctrina; itaque illi dicere melius quàm præcipere, nos contrà fortaſſe poſſumus.* Sed complures iam anni ſunt, cùm Alexander Gloriérius, tunc quidem magnæ ſpei adoleſcens, nunc autem vir clariſſimus, quique magnis in rep. muneribus præfectus, concitatę iampridem expectationi præclarè omni ex parte reſpondeat, librum veterē mihi vtendum dedit, in quo ita integriùs & emendatiùs legebatur: *Atque haud ſcio an plerique noſtrorum oratorū, contra atque nos, ingenio plus valuerint, quàm doctrina. Itaque illi dicere melius quā præcipere: nos contrà fortaſſe poſſumus melius docere.* Eodē illo in libro ita ſcriptū erat: *Quomodo enim veſter Axilla Ahala factus eſt, niſi fuga litteræ vaſtioris? Quam litteram etiam è maxillis, & axillis, & vexillo, & pauxillo cōſuetudo elegās Latini ſermonis euellit.* & paulo infrà: *decemuirorū ſtilitibus iudicandis:* nō vt vulgò, *litibus iudicandis.* Neq; hæc indigna viſa ſunt, quæ adnotarem.

M. AN

M. ANT. MVRETI I. C. AC CIVIS R.

VARIARVM LECTIONVM LIBER XIII.

Nigidij rationes quædam quibus contendebat natura ineſſe in vocibus vim ſignificandi vnde ſumptæ ſint, indicatum.

CAPVT I.

LEVI prorſus & futili argumento vſus eſt P. Nigidius, vt doceret nomina & verba naturalem quandam ſignificandi vim habere, non quæ eis hominum arbitratu, quaſique conuentione quadam impoſita eſſet: ſcripſit enim id perſpici poſſe ex vocibus, *Ego, Tu, Mihi, Tibi. Nos & Vos*, itemque ex Græcis pro-

uocabu

uocabulis quæ idem valerent. Nam, *Ego*, *Nos*, *Mihi*, neque profuſo intentoque fla-tu vocis, neque proiectis labiis pronuntiari, ſed & ſpiritu & labiis quaſi intra noſmetipſos adductis atque compreſſis. At cùm *Tu*. *Tibi*, *Vos*, dicimus, labias ſenſim primores emoueri, ac ſpiritũ atque animam porrò verſum & ad eos quibus cum loqueremur, intendi. Dignum ſanè argumentum, quod ex multis ſeligeretur à Gellio, eíque præter cetera lepidum & feſtiuum videretur. Exiſtimo autem illud, qualecũque eſt, Chryſippi fontibus hauſtum ac deriuatum fuiſſe. qui cùm ſuperiorem animi partem, id eſt, *τὸ ἡγεμονικὸν*, in corde, nõ in cerebro, eſſe cõtenderet: vel ex eo id colligi poſſe dicebat, quod cùm dicimus, *Ego*, natura ipſa duce, & ita quodammodo cogente natura ipſius litteræ quæ eius vocis princeps eſt mentum deorſum ad pectus, & ad cor mouemus: vt quaſi nutu oſtendamus eam partem qua pręcipuè ſumus id quod ſumus: *Mens enim cuiuſque*, ait Cicero, *is eſt quiſque*. Addebat illud quoque, naturale eſſe, vt de nobis loquentes, noſque ipſos oſtendere volentes, digitum indicem ad pectus referamus, non ad caput. ex quo effici, vt natura ipſa quo-

dammo

dammodo docere videatur, præcipuæ partis, & eius quæ hominem conſtituit, non in capite, ſed in corde, ſedem ac domicilium eſſe. Quoniam autem videbat Chryſippus, promptam ac paratam eſſe ἔνστασιν aduerſus illud prius argumentum ex voce ἐκεῖνος, cuius idem eſſet principium, quod τῆς ἐγώ: ſubiecerat pulchrã ſanè & ingenioſam diſſolutionem. neque enim tantùm priorem ſyllabam vocis *Ego* ita conformatam eſſe, vt eam qui proferret, nutu ſei, id eſt pectus ſuum, oſtenderet: verùm & poſteriorem, id eſt ſyllabam *go*, nihil habere, vt ipſe loquebatur, apoſtematicon, id eſt, quo quidquam extra nos poſitum indicaretur. At vocem ἐκεῖνος incipere quidem ab eadem ſyllaba; ſed ſequi ſtatim ſyllabam κεῖ: in qua ineſſet vis quædam ſignificandi aliquid à nobis ſeiunctum ac ſeparatum. Hæc tam ingenioſè fatua vix à ſummis viris dicta crederemus, niſi ex Varrone didiciſſemus, nihil à quoquam ægroto ſomniari poſſe tam ſtultum, quod non aliquis Philoſophorum ſeriò dixerit.

Virgilij locus è ſexto Æneidos illuſtratus.

CAPVT XI.

QVID

QVID eſt, quòd doctiſſimo poëtarum Maroni, qui infantes mortui ſunt, eos dies ipſa abſtuliſſe dicitur? noti enim ſunt verſus illi è ſexto diuini poëmatis:

Continuò auditæ voces, vagitus & ingens,
Infantumq; animæ flentes in limine primo,
Quos dulcis vitæ exſortes, & ab vbere raptos,
Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo:

& exiſtimo, eum ad conſuetudinem & ad opinionem veterum reſpexiſſe: apud quos qui iuuenes immaturam, vt videbatur, mortem obierant, albeſcente cælo, ante ſolis exortum, à propinquis efferri ſolebant: quòd nefas opinarentur, tanti mali, tantæque calamitatis ſpectatorem ac teſtem eſſe ſolem. Atq; eam ob cauſſam dies ipſa eos auferre ac rapere dicebatur: quòd vt primùm dies apparere cœperat, auferebantur. Qua de re ita Euſtathius: *φασὶ γὰρ ὅτι τοὺς τοιούτους νέους ἅμα ἡμέρᾳ ἐξωσίουν ταφῇ οἱ προσήκοντες, ὡς μὴ ἀνεκτὸν ὂν ἡλίῳ θεαθῆναι τοιοῦτον κακόν, διὸ καὶ ἐλέγετο ἁρπάζειν αὐτοὺς ἡ ἡμέρα*: Sic raptum ab aurora, quæ eadem & dies eſt, Orionem fabulantur. Atque hoc colore vſus eſt Nero cùm Britannicum fratrem ſuum, qua nocte veneno ſuſtulerat, ea ipſa humandum curauit. Qua de re ita

re ita prudentiſſimus hiſtoriæ ſcriptor Tacitus: *Nox eadem necem Britannici & rogum coniunxit.* & paulo pòſt: *Feſtinationem exſequiarum edicto Cæſar defendit, id à maioribus inſtitutum referens, ſubtrahere oculis acerba funera, neque laudationibus aut pompa detinere.*

De Anchiſæ morte variæ veterum ſcriptorum ſententiæ.

CAPVT III.

VARIA admodum & inter ſe diſcrepantia de morte Anchiſę, qui Æneæ pater fuit, veteres prodiderũt. Sunt enim, qui annos natum octoginta in Phrygia obiiſſe dicunt, oſtendique tumulum ipſius in monte Ida: vbi paſtores & bubulci quotannis per autumnum ſacra faciant. Pauſanias mortuum in regione Laconica tradit, antequam in Siciliam perueniret: ſepultumque in monte qui ex eo Anchiſias vocetur. Virgilius in Sicilia: quam opinionem νεωτέρων τινῶν eſſe ait Euſtathius. Cato, vt à Seruio relatum eſt cum Ænea filio in Italiam perueniſſe.

Verſus Græcus in eos qui robuſti cùm ſint, mendicant tamen, emendatus.

CAP. IIII.

MENDICOS quoſdam videmus, qui mendicandi victus quaſi artem quandam factitant, quique cùm robuſto ſint corpore, & validis lacertis, languori tamẽ & ignauiæ ita dediti ſunt, quiduis vt malint, quàm labore & induſtria ſua ſibi vnde viuant quærere. eis vetere verſu iubemur panem dare: & inſuper quaſi pro opſonio pugnum impingere: illud quidem; quia homini panem petenti negare, vix hominis videtur; hoc autem, vt diſcant ab illa fœda parandi victus ratione abſiſtere, & intelligant ſe bonis omnibus meritò odioſos eſſe. Verſus Græcus hic eſt:

Δὸς ἄρτον πτωχῷ, καὶ κονδύλον ὄψον ἐπ' αὐτῷ.

eſt autem verſus ἀκέφαλος. vt cuius prima ſyllaba breuis ſit. Aliter eum ab Euſtathio & legi exponi ſcio, ſed, vt ſuum cuique, mea mihi interpretatio magis arridet.

De loco quodam Horatij aduerſus ſententiam cuiuſdam, qui eum corrupit, diſputatum.

CAPVT V.

HORATIVS cùm veteres tragicos ac comicos Latinos in componendis Iambicis verſibus mirè negligentes

fuiſſe

fuiſſe dixiſſet: indignamque eis veniam datam eſſe: quærit, num idcircò ſi quis ſcripturus ſit, eorũ negligentiam imitari debeat,&,vt Teucer ſub Aiacis clypeo,ita ſub auctoritate eorum latere; an potius imitari ſeueritatem ac diligentiam Græcorum,qui tantam ſibi licentiam nõ ſumpſerunt, ſed verſus ſuos multo certioribus, multoque arctioribus legibus adſtrinxerunt. Tum ſubiicit,eum qui nihil aliud in ſcribendo ſtudeat niſi vt tutus ſit à reprehenſoribus & vt ſe aliorum exemplo tegat, neque vlterius caueat, quàm ne quid admittat,in quo veniæ ſpem promptam ac paratam nõ habeat, nullam laudem mereri:ſed,vt liberaliſſimè cum eo agatur,hoc tantùm dici poſſe, eũ vacare culpa. Hortatur ergo Piſones,ne id ſibi ſatis eſſe ducãt: ſed verſent diurna ac nocturna manu Græcos poëtas,& ad eorum exemplum ſcripta ſua dirigere conentur. Verſus autem quibus id præcipit,hi ſunt:

Non quiuis videt immodulata poëmata iudex:
Et data Romanis venia eſt indigna poëtis.
Idcircóne vager,peccemq; licenter? an omnes
Viſuros peccata putem mea? tutus & intra
Spem veniæ cautus,vitaui denique culpam,
Non laudem merui.vos exemplaria Græca

Nocturna verſate manu, verſate diurna.
Tutus, inquit, id eſt, ſi tantum me tutũ alieno exẽplo præſtitero, & ſi cautus fuero intra ſpem veniæ: neq; aliud cauero, quàm ne illos quaſi cancellos & limites tranſiliã, intra quos eandem veniã ſperare poſſum, quæ iam aliis antè cõceſſa eſt: culpam deniq. vitaſſe, nõ laudem meruiſſe dicar. Quæ ſentẽtia cùm & vera & perſpicua ſit: quidã tamen, qui eã nõ intelligeret, auſus eſt locum deprauare: & vbi rectè legebatur, *intra ſpem veniæ*, quaſi pro imperio iubere, vt legatur, *extra ſpẽ veniæ.* Verba eius ſubieci, è quibus hominis & cautio & modeſtia cognoſceretur. Mendosè in omnib. libris legebatur, *intra ſpẽ veniæ cautus.* quæ ſcriptura mirè torſit eos omnes, qui in hanc Epiſtolam cõmentarios ſcripſerunt. Ego autem coniectura ductus, & ab ipſius veritatis voce admonitus, locum corruptum ita emendaui: *& extra ſpem veniæ cautus.* Neq; hoc ſatis, addit ſanctionem. Si quis diſſentire audeat, è doctorum numero ſummorum iri. Sed ipſum audire præſtat: *ſic*, inquit, *legendum, quicquid obſtrepant ſemidocti ſeu potius indocti quidam. Nam quid peruerſius lectione vulgata?* Hæc ille. Mihi verò ſiue ſemidocto, ſiue etiam, ſi quis ita malit, indocto ſeſ-
quida

quidoctus ille planè extra ſpem veniæ peccaſſe in Horatium non hoc tantum loco videtur.

Alius Horatij locus illuſtratus.

CAPVT VI.

HORATII verſus ſunt è primo Epiſtolarum:

Rupit Hyarbitan Timagenis æmula lingua:
Dũ ſtudet vrbanus, tenditq; diſertus haberi.

Quos in verſus decuit interpretem illum, qui quicquid vſquam viderat, legerat, audierat, ſomniauerat, ἀυτῷ τῷ θυλακῳ in commentarios ſuos congerebat, de Timagene, ſi quid haberet, dicere. Et tamen in priori editione ſilentium: in poſteriori panca quædam ex Suida Prætermittenda certè non erant, quæ de eo loguntur apud Senecam libro tertio de ira: ex quibus & Timagenis maledicentia & cõtumax animus & Auguſti comitas ac facilitas optimè cognoſcitur. Addi poterant & illa Plutarchi, ex libro De diſcrimine adulatoris & amici. Τιμαγένης ἐξέπεσε τῆς Καίσαρος φιλίας, ἐλευθέρα μὲν οὐδέποτε φωνῇ χρησάμενος. ἐν δὲ τοῖς συμποσίοις, καὶ τοῖς περιπάτοις ἑκάστοτε πρὸς οὐδ' ἡντινοῦν σπουδήν. Ἀλλ' ὅ, τὲ δὲ εἴσαιτο γελοῖον ἀργέσιοσω, αἰτίαν φιλίας, ὥσπερ σόφισμα λοιδορίας προσφε-

γέμων ♀. Sed non dubito, quin hæc quoque habuerit in ſcidis & aduerſariis ſuis: in quibus iam pridem notauerat quicquid alij aut iam dixerant, aut quandoque dicturi erant.

Illuſtratus locus Tibulli.

CAPVT VII.

DISTICHON eſt Tibulli ad amicã:
Tunc veniã ſubitò, nec quiſquam nunciet antè: Sed videar cælo miſſus adeſſe tibi.
Cuius priorem partem interpretati ſunt alij ex Plutarcho, eam videlicet Romanorum fuiſſe conſuetudinem, vt domum ex peregrinatione redituri, præmitterẽt, qui vxoribus nuntiarent ipſos aduentare, ſiue vt illæ ſe diligentius ad viros decenter excipiendos præpararent: ſiue ne viri tamquam de illarum pudicitia dubitantes, ſubitò eas opprimere velle viderentur: ſiue, vt quidam alij dixerunt, ne repentina vis gaudij ex ſubito virorum adſpectu eas grauiore aliquo incommodo adficeret. Sed ad poſteriorem verſum nemo adhuc, quod ſciam, quidquam notauit, quo is illuſtrior fieret. Sciendum igitur eſt, fuiſſe illud vulgare loquendi genus, vt cælo miſſos dicerent, quos inopinatò viderent. Neque mihi hoc credi poſtulo, ſed graui & erudito ſcriptori

Minu

Minucio Felici, qui ita ſcribit in Octauio: *In hodiernum, inopinatò viſos, cælo miſſos, ignobiles & ignotos, terræ filios nominamus.*

Refutatum impudens & impium mendacium Petri Criniti.

CAPVT VIII.

PETRVS Crinitus Florentinus patrum noſtrorum memoria libros aliquot ſcripſit De honeſta diſciplina: de quibus in vniuerſum quid ſentiam, non habeo neceſſe dicere. Illud quidem certè negari non poteſt, multa in eis vulgaria pro reconditis, falſa pro veris, noua pro veteribus legi, quale eſt turpiſſimum illud & impudentiſſimum, vt ipſe vocat, Senatus conſultum, ex quo concinnauit caput octauum libri vndecimi: quod nemo, niſi planè obeſæ naris, non ſtatim animaduertit, nihil prorſus redolere antiquitatis, ſed aut ab ipſo Crinito confictum eſſe, aut, quod credibilius eſt, à nebulone aliquo, qui ipſi Crinito illudere voluerit. At hoc quidem nôn magni momenti eſt: niſi quòd talia indigna certè erant, quæ referrentur in eos libros quorum inſcriptio honeſtam diſciplinam pollicer̄etur. Illud grauius & acrioři re-

prehenſione dignum, quòd veritus non eſt optimo & religioſiſſimo imperatori Theodoſio violatæ Religionis crimẽ adfingere. Etenim libri 9. ca. 9. tradit. Valentem & Theodoſium Auguſtos ita ſcribere ad Eudoxium præfectum prætorio, & ſi ipſe quidem Eudoxium non nominat: *Cùm ſit nobis cura diligens in rebus omnibus ſuperni numinis religionem tueri: ſignum Saluatoris* C H R I S T I *nemini quidem concediusus,coloribus, lapide, aliáue materia fingere, inſculpere, aut pingere. Sed quodcumque reperitur, tolli iubemus: grauiſſima pœna eos multando, qui contrarium decretis noſtris & imperio quidquam tentauerint.* Atque id referre ſe ait ex libris Auguſtalibus: ita enim, inepta quadam oſtentatione, Codicem Iuſtinianeum vocat, nolens eum vſitato nomine appellare, vt reconditos aliquos libros tractare videretur. Sed profectò dignus fuit, qui falſi pœna plecteretur, auſus ſanctiſſimæ Conſtitutionis verba corrumpere, & eam ad impietatem detorquere. Ita enim legitur in Codicis Iuſtiniani libro primo, titulo octauo: *Impp. Theod. & Valent. A A. Eudoxio P P. Cùm ſit nobis cura diligens, per omnia ſuperni numinis religionem tueri: Signum ſaluatoris* C H R I S T I *nemini licere vel in ſolo, vel in*

ſilice,

ſilice, vel in marmoribus humi poſitis inſculpere vel pingere ſed quodcumque reperitur, tolli: grauiſſima pœna multando eos, qui contrarium ſtatutis noſtris tentauerit, ſpecialiter imperanus. Dat. xij. Kal. Iun. Hjerio & Ardaburio Coſſ. Ac ne quis fortaſſe putet, aliam veterum librorum ſcripturam fuiſſe: habeo ipſe Codicem ſcriptum annos ab hinc ferè ſexentos, in quo planè eodem modo, vt in vulgatis, legitur. Licuerit fortaſſe Crinito in rebus ludicris ac leuibus leges ac Senatuſconſulta confingere: certè in re ad cultum diuini numinis pertinente, imperatoris commemorabili pietate ac religione præditi conſtitutio corrumpenda non fuit.

Puerorum luſus quibus maximi momenti negotia præſignificata ſunt.

CAPVT IX.

SOLENT pueri interdum colludentes imitari ea quæ maximè ſeria ſunt, neque rarò animaduerſum eſt, eorum ludicris quandam futuræ ſortis ac conditionis ſignificationem contineri. Romulus certè cùm adhuc ignarus ſuæ originis inter paſtores educaretur, rex ab illis per ludum creatus, & per eam

occaſionem ad magnum patruum perductus, puerilis ſimplicitatis præſagitionem re ac factis comprobauit. Quod ipſum & de Cyro aliiſque proditum nouimus. Sed & L. Septimium Seuerum, qui poſtea Romano imperio præfuit, tradit Spartianus, cùm adhuc puerulus eſſet, nullum alium ludum inter pueros exercuiſſe, niſi ad iudices: cùm ipſe prælatis faſcibus ac ſecuribus, ordine puerorum circumſtante, ſederet ac iudicaret. Quod autem his omnibus multo maius ac præſtantius eſt, ſanctiſſimo viro Athanaſio ſummus ordo in Eccleſia Dei puerili quodam ludo præſignificatus eſt. Nam cùm eùm æquales ſui, feſto quodam die in littore maris colludentes, Epiſcopum creaſſent: & ad eum alios quoſdam puerulos nondum baptizatos perduxiſſent: ipſeq́ue eos, obſeruatis ad vnguem omnibus Eccleſiaſticis ritibus ſalutari aqua tinxiſſet: Alexander epiſcopus Alexandriæ, qui totum illum ludum eminus ſpectauerat, atque etiam à principio iniquo animo tulerat: cùm, vocatis ad ſe pueris, rem totam diligenter cognouiſſet: pronuntiauit, pueros illos ritè baptizatos videri, neque amplius baptizandos eſſe, adiicienda tantùm ad illud myſte-
rium

rium ea, quæ more atque inſtituto Chriſtiano à ſacerdotibus obiri oporteret. Eius autem Alexandri S. Athanaſius ſucceſsor fuit. Neque abſimile eſt, quod de S. Ambroſio Epiſcopo Mediolanenſi S. Paulinus Nolanus Epiſcopus memoriæ prodidit, eum adhuc puerulum ſolitum eſse quaſi per iocum manus ſororibus ſuis oſculandas dare, cum ſacerdotibus eum honorem ab illis tribui videret; nam ſe aliquando epiſcopum fore:

Locus Demoſthenis à Cicerone ſingulari artificio expreſſus

CAPVT X.

NON quicquid more fit, iure fit: aliudque multo eſt, ſolere aliquid fieri, & aliud licere. & hæc tamen turpiter factis excuſatio plerumque prætexi ſolet: neque ferè quiſquam eſt, quin iniuriam ſibi fieri putet, quod alij complures diu impunè fecerunt, ſi à ſe potiſſimùm eius vlciſcendi ducatur exordium. Sed acerrimus ac pugnaciſſimus oratorum Demoſthenes, quem perurbanè amicus quidam meus Ariſtotelem oratorum vocat, quod, vt in Ariſtotele, ita in Demoſthene nihil otioſum, nihil redundans reperiatur; denſa & compacta omnia & ner-

uorum ac virium plana: is igitur grauiter labefactat ac concutit hanc rationem defendendi, eiuſque fundamenta, impacto huius vehementiſſimi enthymematis quaſi ariete quodam ſubruit: οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀπεφύγεις ἂν δικαίως, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει. quæ ita Latinè reddita ſunt à Fabio: *Non enim ſi quid vnquam contra leges factum eſt, idq́; tu es imitatus, idcirco te conuenit pœna liberari: quin e contrario damnari multo magis. Nam vt ſi quis eorum damnatus eſſet, tu hæc non ſcripſiſſes: ita ſi tu damnatus fueris, non ſcribet alius:* Summus autem Latinus orator, vt peritum imitatorem decet, vim quidem ac pondus ſententiæ retinuit: ſed eam, toto dicendi genere immutato, ſuam fecit. Ita enim ſcribit libro tertio accuſationis: *Quid igitur dicet? feciſſe alios? quid eſt hoc? vtrum crimini defenſio, an comitatus exilio quæritur? Tu in hac repub. atque in hac hominum libidine, &, vt adhuc habuit ſe ſtatus iudiciorum, etiam licentia, non ex iure, non ex æquitate, non ex lege, non ex eo quod licuerit, ſed ex eo quod aliquis fecerit, id quod reprehenditur, rectè factum eſſe defendes?* & paulo

poſt

poſt: *Vt ego adſentiar orationi, defenſionem tamen non probabo. Potius enim te damnato, veteris anguſtior locus improbitatis defendendæ relinquetur, quàm te abſoluto, alij, quod audaciſſimè fecerunt, rectè feciſſe exiſtimentur.* Talium exemplorum collatione velim ſtudioſis eloquentiæ adoleſcentibus veram & rectam imitandi rationem indicari, non vt à pleriſque fieri video: qui cùm vt picæ & pſittaci, eaſdem voces reddiderunt, magnos ſe luculentorum ſcriptorum imitatores arbitantur.

Oleum numquam conglaceare, contrà quàm à Gellio proditum eſt.

CAPVT XI.

SÆPENVMERO miratus ſum quæſtionem quam Gellius libro xvij propoſitam eſſe dicit in cœna Athenis apud philoſophum Taurum, cur oleum ſæpe & facilè, vina rariùs congelaſcant, ac doluit mihi quòd puer ille qui emptum oleum ierat, tàm citò rediiſſet, aut non alicubi guttum fregiſſet in via: erat enim tanti, corrumpi ollam illam lentis Ægyptiæ, & cucurbitæ, dum quæſtiones quæ propoſitæ erant, explicarentur. Saltem olla vacua, pleno ventre rediiſſent ad diſputationes inſtitutas. ſed, vt opinor,

vnà

vnà cum olla deferbuerat etiam ardor diſputandi. Equidem ita ſemper accepi ab iis quibus omnis propè cẽſus in oleo eſt, oleũ frigore craſſeſcere quidem, ſed nunquam congelaſcere. Quin & ij qui conglaciare vſquam negant mare, inter ceteras eam quoque cauſſam adferunt, quòd innatet mari pinguis quidam & olei ſimilis humor. & Heracleo in Iliados ψ, numquã ait conglaciare oleum, propter calorem qui ei admiſtus eſt: *τὸ ἔλαιον*, inquit, *οὐκ ἀποκρυσταλλοῦται, πολὺ ἔχον ἐν αὐτῷ τὸ θερμόν.* Et hoc philoſophus Taurus cognoſcere potuerat ex Ariſtotelis libro quarto Meteorologicon, vbi docet ſummus Philoſophus, *ὅτι ὑπὸ ψυχροῦ πήγνυσθαι τὸ ἔλαιον, ὅτι ὑπὸ πυρὸς, ἀλλὰ ὑπ' ἀμφοῖν παχύνεσθαι.* propterea quòd aëris plenum ſit: ex quo etiam fieri, vt aquæ innatet. quod ipſum tradit & libro ſecundo De generatione animalium, vbi ita legitur, *ἐν τοῖς ψύχεσι ἢ καὶ πάγοις παχύνεται τὸ ἔλαιον, πήγνυται δ' οὔ. διὰ μὲν γὰρ θερμότητα οὐ πήγνυται. ὁ γὰρ ἀὴρ θερμὸν καὶ ἄπηκτον.* Ac dicerem, Gellium ita intellexiſſe, non planè in cruſtã concreſcere oleũm, ſed craſſius ac denſius fieri, niſi puerum apertè vtentem feciſſet verbo *κεκρυστάλλωται.*

Oleum

Iucunna narratio ſuper ambuiguitate vocula cuiuſdam, qua duobus eruditiſſimis hominibus errorem obiecit.

CAP. XII.

INterpretabar nuper publicè librum Senecæ, quo ſanctus ille Philoſophus quærit, quare mala bonis viris accidant, cùm ſit Prouidentia. Cumque ventum eſſet ad eam partem in qua ipſe grauiter inſectatur luxum temporum ſuorum, accidit, vt ego quoque in eo loco tractando enumerarem multa genera peregrinarum auium quat veteres Romani è remotiſſimis totius, orbis partibus petitas menſis inferre ſoliti eſſent. Venit ad me triduo pòſt vnus eorum qui tum interfuerant, homo & ſuo iudicio eruditiſſimus, & meo non ineruditus. Iſque cùm aliquot é familiaribus meis mecum vnà eſſe vidiſſet, diſſimulanter quidem, ſed ita tamen vt artificiùm appareret, cœpit operam dare vt ſermo noſter, aliis de rebus ſuſceptus, in mentionem eius diſputationis quæ triduo antè à me habita erat, ſenſim delaberetur. Tum quaſi occaſionem nactus oſtentandæ eruditionis ſuæ: Nollem, inquit, à te tum prætermiſſam vnius auis mentionem, ex qua vna inexplebilis veterum libido in exqui-

libido in exquiſitis dapibus conquirendis vel maximè cognoſci poterat. Quã, quæſo? inquam. Phœnicem, inquit ille. Obſecro te, etiam phœnicem illi eſitabant? certè, inquit. Neq; multi, inquam, neque ſæpè id facere poterant, aiunt enim eam auem vnicam toto orbe reperiri, & viuere annos, opinor ſexçentos ſexaginta, & cùm ipſa ſibi rogum conſtruxerit, funuſque fecerit, tum eodem illo ex rogo renaſci. Sed ego figmenta eſſe illa poëtarum putabam. Tu verò, quẽ, vt illos raræ inuentu dapes, ita omnia in ſtudiis rara & exquiſita delectant, ede nobis nomen gulonis illius, qui tanti putauerit palato gratificari, vt tam pulchram auẽ in perpetuum ſuſtulerit, certé enim, cùm vnica toto orbe ſit, neque niſi ex ſe renaſcatur: interfecta vna, totum genus extinctum eſt. Atque ea fortaſſis cauſſa eſt, cur nullus iampridem Phœnix reperiatur. Ludis tu quidem, inquit ille, & ſolita illa tua diſſimulatione vteris: ſed ſi tum inſpexiſſes librum Plutarchi De valetudine tuenda, didiciſſes ex eo iſtius auis, quam tu nullam eſſe putas, cerebrum dulce quidem eſſe, ſed dolorem capitis inducere, quod tam grauis auctor numquam prodidiſſet, niſi

ſaltem

ſaltem ab iis qui id guſtaſſent, audiſſet. Iſtud verò, inquam, magis etiam mirum fuerit, qui ſemel eum cibum guſtaſſent, neque enim potuere ſæpius tam citò, & tam diſtinctè naturam illius percipere potuiſſe. Nam ego ita ex Ariſtotele didiceram, è memoria eius quod ſæpè eodem modo contigiſſet, experientiam, è multis autem, ſcio hoc Latinum non eſſe ſed, dabitis veniam, experientiis artem effici. De iſto, inquit, tu videris: mihi ſatis erit, ſi tibi Plutarchi locum oſtendero. Simulque librum è ſinu protulit, in quo cum aliis quibuſdam erant & *ὑγιεινὰ* Plutarchi, Eraſmo, vt puto, interprete; nomen enim ita delectum erat, vt tamen ex ductibus litterarum agnoſceretur. In eo autem ita planè ſcriptum legebatur: *Nam Phœnicis cerebrum cùm ſit admodum dulce, tamen aiunt capitis dolorem parere.* Homo igitur qui eam vnam ob cauſſam veniſſet, atque id vnum operis habuiſſet, cum dicto, vix ſalutatis nobis, cauſatus ſibi neſcio quid negotij eſſe, diſceſſit. Eo digreſſo, viſum eſt iis qui aderant, etiam Xylandri interpretationem inſpicere. Is autem ita locum illum reddiderat: *Cerebrum Phœnicis dulce admodum eſt, ſed dolores capitis inducere:*

ducere fertur. Tum ego, Vna, inquam, Græca vox paulo negligentiùs expreſsa, videte, quantum errorem & ſodali illi noſtro, qui modò diſceſſit, & fortaſse etiam aliis obiecerit. φοῖνιξ enim Græcè palma eſt, cuius arboris non tantùm fructus eſui ſunt, ſed etiam medulla, quam & Græci ἐγκέφαλον, & Latini cerebrum vocat: De illa autē loquitur Plutarchus, non de Phœnicis commenticiæ auis cerebro Theophraſtus libro ſecundo περὶ φυτῶν, vbi de Palmarum generibus agit: καὶ γὰρ ἐξαιρεθέντος τοῦ ἐγκεφάλου, ζῶσι, καὶ κοπέντες ἀπὸ τῶν ῥιζῶν παραβλαστάνουσι. Plinius: *Sunt & cædua Palmarum quoque ſiluæ germinantes rurſus ab radice ſucciſæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellant: exemptæque viuunt, quod non aliæ.* Meminit & Galenus libro octauo De facultatibus ſimplicium medicamētorum, & alij. Quod autem hic ait Plutharcus, è Xenophonte videlicet ſumpſit, apud quem id relatum eſt libro ſecundo Anabaſeos.

Quiddam de Vrſorum adipe dictum à Theophraſto, non ſatis ex fide à Plinio relatum videri.

CAP. XIII.

VIDETVR Plinius non ſemper inſpexiſſe veterum libros, cùm quæ ab eis ſcripta erant, referre vellet ſed interdum nimis fidens memoriæ ſuæ, quædam non ſatis fideliter tradidiſſe. Quale eſt quod ſcribit libro octauo, Theophraſtum credere, certo quodam tempore anni, quo latêre vrſi & ſupra modum pingueſcere, altiſſimo ſomno oppreſſi ſolent, coctas quoque eorum carnes, ſi aſſeruentur, increſcere. Neque enim id Theophraſtus de coctis carnibus, quod prorſus incredibile eſt, ſed περὶ στέατος, id eſt de adipe dixerat. Adſcribam verba nobiliſſimi Philoſophi ex libro De odoribus, vt ea politiſſimus & accuratiſſimus interpres Turnebus reddidit: ita enim nunc quidem malo, quàm Græcè: *Huiuſmodi autem naturæ conſenſio atque contagio in alijs etiam quodammodo euenit. Vinum enim cum vua effloreſcens tentari videtur: & allia cepæq; tum acerrimi ſunt odoris cùm in terra germinant. Sed prætereа accidit, vt vnà etiam ipſa germinent: atque omnino omnia quæ tunicata conſtant radice, modò non exaruerint, germinationis tempore mouentur: cùm inſita cuique vis ſollicitetur & excitetur. Sed omnium iſtorum ad-*

mirationẽ facilè ſuperat quod in adipe vrſino euenit, qui latebrarum tempore exundat, intumeſcensq́; vaſa implet. Theophraſti verba paulo altiùs repetij, vt è ſimilium collatione magis intelligeretur, id quo de agebatur.

Cur maior in nonnullis ciuitatibus, quàm in aliis, exiſtere fortium virorum copia ſoleat, ex Hippocrate explicatum.

CAPVT XIIII.

QVOD lauti ac ſumptuoſi homines facere in cibis ſolent, vt iis quæ in mari naſcuntur, magis in mediterraneis, quàm in maritimis locis gaudeant: contraque cùm in mari verſantur, iis veſcantur libentiùs, quæ niſi in continenti reperiri non ſolent, vt ipſa peregrinitas pro condimento eſſe & cibis præcipuam quandam gratiam conciliare videatur: idem ego in ſtudiis interdum facio: & ſi quid aut apud grammaticos, quod ad ius ciuile: aut apud phyſicos, quod ad politicen, aut denique apud quemque, quod ad aliam artem quàm eam, quæ ab eo præcipuè tractatur, pertineat, reperio, eo mirificè capior: multoque magis afficior, quàm ſi id ipſum reperiſſem apud alium ſcriptorem, cuius ea tractatio propria eſſet. Vt nuper, cùm quæſtionem po

nem politicam, & magni quidem momenti, deprehendi à principe medicorum Hippocrate veriſſimè ac ſapientiſſimè explicatam. Cùm enim conſtet maiorem copiam virorum fortium exiſtere ſolere in ciuitatibus liberis, quàm in iis quæ vnius dominatu tenentur: vt in hiſtoriis veteribus multo plures legimus Athenienſes, Lacedæmonios, Romanos, quàm Aſſyrios, Perſas, Medos, fortitudinis laude excelluiſſe: quæri non iniuria poteſt, quæ id cauſſa efficiat. Ait igitur Hippocrates, id ex eo euenire, quòd homines pro ſuis quàm pro alienis commodis, pro ſua quàm pro aliena gloria, longè alacriùs atque animoſiùs pugnant. In iis autem ciuitatibus, quæ ſuis legibus viuunt, ſi quid bello partum ſit, eius intelligit quiſque ciuium aliquid ad ſe pro virili parte pertinere. At vbi ſumma rerum omnium penes vnum eſt, ibi labores quidam militares, & pericula, & vulnera & cædes pertinent ad eos qui imperio ſubſunt: gloriæ autẽ & imperij amplificatio, & omnis denique fructus qui ex victoria capitur, ad eũ vnum redit, qui ceteros oppreſſos tenet, eoſque habet in mancipiorum aut in pecudum loco. Hæc in hanc ferè ſententiam

diſputantur ab Hippocrate in bello, quo explicat, Quid efficiant cæli, aquarum & locorum varitates,

Bacides tres.

CAPVT XV.

RECTE iudicauit P. Victorius, apud Ariſtotelē in Problematis, vbi vulgo legebatur. σίβυλλαι καὶ βακχίδες, legendum eſſe, βάκιδες. Sed non veram cauſſam reddidit, cur Ariſtoteles Bacidas ac non potius Bacidē dixerit. Putauit enim, vnum quidē fuiſſe Bacidem: ſed numero multitudinis, nota figura vſum, ſummū Philoſophum dixiſſe Βάκιδες, cùm intelligeret non illum ſolum ſed ceteros omnes eius generis atque illi ſimiles. Id autem ſecus eſt. Duo enim Bacides fuerunt: quorum vterque futura prænoſcere ac prædicere putabatur. Docet id Clemens Alexandrinus, cuius hæc verba ſunt è primo στρωμάτων. Ηδη δὲ καὶ παρ' ἕλλησι χρησμολόγοι συχνοὶ γεγονέναι φέρονται. ὡς οἱ βάκιδες, ὁ μὲν βοιώτιος, ὁ δὲ ἀρκὰς πολλὰ πολλοῖς προαγορεύσαντες. Sed & tertium Athenienſem addit Philetas apud Suidam. Bœotij tamen frequentiſſima apud veteres mentio.

Locus Virgilij è Thucidide effictus.

CAPVT XVI.

QVI collegerunt indicaruntque locos Virgilij ex aliis ſcriptoribus expreſſos, ad illum verſum ex quarto Æneidos,

Ille dies primus lethi primusq; malorum
Cauſa fuit,

alij alia notauerunt. Ego autem exiſtimo, Virgilium habuiſſe tunc in animo dictum Meleſippi Spartiatæ, qui principio belli Peloponneſiaci cùm ad pertentandos animos Athenienſium miſſus eſſet: eumque illi inauditum ſtatim ad ſuos redire iuſſiſſent, ex Atticæ finibus excedens dixiſſe fertur, illum diem Græcis magnorum malorum principium fore. qua de re ita Thucydides libro ſecundo: *ὁ δ' ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς ὁρίοις ἐγένετο, καὶ ἔμελλε διαλύεσθαι, τοσόνδε εἰπὼν ἐπορεύετο, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέ- τοῖς ἕλλησι μεγάλων κακῶν ἄρξει.* Fuit autem Virgilius grauiſſimi illius rerum ſcriptoris ſtudioſiſſimus: vt multis certiſque argumentis peruinci facilè poteſt.

Probam vocem eſſe, Exanclare, *& temerè ab aliis damnatam.*

CAPVT. XVII.

EXANTLANDI verbum numquid à Latinis ſcriptoribus vſurpatum ſit, pro certo & explorato ſtatuere non

auſim. Si quis tamen ex me, quid ſentiam, roget, peregrinum eſſe exiſtimo: & Græcè quidem rectè dici ἐξαντλεῖν: ſed Latinè loquenti *exanclare*, non *exantclare*, dicendum. Quo magis miror, quid acciderit cuidam, qui eam vocem, ipſa enim hominis verba ponam, neque ab vlla Latina, neque ab vlla Græca voce originem habere poſſe, & ex totius linguæ Latinæ finibus ablegãdam eſſe, audacter pronũciauit. Poterat certè, qui tam multis locis alienã in hoc genere audaciam accuſat, ipſemet modeſtiùs loqui. Sed non eſt nouum, vt quo quiſque vitio maximè laborat, eius ſe in aliis acerrimum ac vehementiſſimum reprehenſorem profiteatur. Ἀγκύλον curuum eſt: & inde eſt *angelus*, & *ancylia*, ſcuta, vt ait Nonius, grandia: & *ancyle*, vt ait Heſychius, poculi genus: id eſt, vt ego arbitror, ſcutella: & inde eſt Latinis *anculare*, id eſt, haurire: & συγκεκομμένον *anclare*, & *exanclare*, id eſt, exhaurire: eadem forma, qua *poplum* pro *populũ*, & talia multa dicebant. Neq; hæc vel ex Feſto & Nonio ignota eſſe debebant. Itaque apud Plautum, Ciceronem, aliosq; ſcriptores Latinos vbicumq; *exantlare* legitur, vna littera mutata, *exanclare* legendum puto.

Emen

Emendatus è Plauti Bacchidibus locus.

CAPVT XVIII.

THESAVRVM quendam malorum Plautinæ fabulæ continent: ita quo plura in eis hulcera coëunt, ac conſaneſcunt, eo plura erumpunt ac deteguntur. Itaque non eſt verendum, ne iſtis, qui ex veterum ſcriptorum emendatione ingenij gloriam aucupantur, quid agant, deſit. Vt omnes omnia conferant, vnus eis Plautus ſatis ſuperque negotij vſque & vſque exhibebit. Quando igitur nos quoque in eis quorundam opinione cenſemur: agedum, opis ei aliquid pro noſtra virili parte, quantula ea cumque eſt, adferamus, Mneſilochus in Bacchidibus cùm amorem ſuum, quem per litteras ſodali Piſtoclero commendarat, rectè & cum cura ab eo procuratum eſſe audiiſſet: itemque bonam ſibi operam à ſeruo Chryſalo datam in reperienda techna, qua patrem argento interuerteret, negat, committendum ſibi eſſe, vt ingratus habeatur: ideoque diligenter ſibi videndum, quomodo gratiam Chryſalo referat. Id exponit his verſibus:

Nam vt in Epheſum hinc abij, hoc factum
eſt fermè ab hinc biennium.

Ex Epheſo huc ad Piſtoclerum meum ſodalem litteras
Miſi, amicam vt mihi inueniret Bachidem. illum intelligo
Inueniſſe, vt ſeruus meus mihi nuntiauit Chryſalus.
Condignè is quam techinam de auro aduerſum meum fecit patrem,
Vt mihi amanti copia eſſet. Sed eccum video incederere.

Sed quis, quæſo, ille eſt, quem ait videre ſe incedere? certè enim neque patrem ſuum, neque ſodalem, neque Chryſalum videt: quos nominarat vnos. Atque hoc non modò non emẽdauit is qui ſe Lynceum, ceteros Hypſęa cæciores putabat, ſed ne mendum quidem ſubeſſe animaduertit. Legendum autem videtur hoc modo:

Sed æquum id eij reddere.

idq́; apertè declarãt, quæ ſtatim ſubiicit:

Nam pol meo quidem animo, ingrato homine nihil impenſiu'ſt.

Illa autẽ deprauata ſcriptura extitiſſe videtur ex eo quod paulo pòſt ſcriptũ eſt:

Vt ut eris, moneo, haut celabis. Sed eccos video incedere
Patrem ſodalis, & magiſtrum, hinc auſcultabo, quam rem agant.

Loci aliquot veterum ſcriptorum apud Nonium emendati,

CAP. XIX.

CORPORA noſtra vi animi moueri, ex ſe autem immobilia eſſe dixerat Varro, Mutuum muli ſcabunt. cuius ea de re verba citantur à Nonio, ſed ita deprauata, vt difficile ſit eorum ſententiam conſequi. leguntur autem in voce Grallatores, hoc modo: *Grallatores, qui gradiuntur grallis, quæ ſunt perticæ ligneæ ab homine iſto qui in iſta tangitantur, ſicili animi noſtri ſunt, galeæ crura ac pedes noſtri eſſiare* κινητοι*: ſed ab animo mouentur.* Puto autem ita emendari poſſe partim veterum librorum auctoritate, partim coniectura fretus: *Quæ ſunt perticis lignea ſine animo: ſed ab homine, qui in iis ſtat, agitantur. ſic illi animi noſtri ſunt: grallæ, crura ac pedes noſtri, ex ſe* ἀκίνητοι*: ſed ab animo mouentur.* Aliter diuinarat Iunius. Erit igitur aliorum iudicium. Addam & corollarium ex eodem Grammatico in voce Deprecor: vbi enim legitur, *Ennius: Eripite ecui nunc ærumnam à libertate para quibus ſeruitutem meam miſeram deprecor*: ita emendat Iunius:

Ennius: Eripite ô ciues quibus

Nunc ærumna mea libertatem paro,
Quibus ſeruitutem mea miſeria deprecor.

Ego, *Ennius Erechtheo:*

Quibu' nunc ærumna mea libertatem paro.

In ceteris Iunium ſequor. In voce Obſcenum: verſus Lucilij ita lego:

Vos ite actutum, atque opere magno edicite
Per vrbem, vt omnes, qui arcem aſtuq; accolunt.

non, vt Iunius, *Arpinam & Arſam:* quorſus enim neceſſe eſt, præcones, quibus per vrbem aliqui edicendum eſt, in Elidem & in Hiſpaniam mittere? Video hęc quàm leuia & puſilla ſint: ſed, vt horum temporum mos eſt, talia multa ab aliis quoque in cenſum deferuntur.

De Nili & Iſtri magnitudine non idem videri ſentire Salluſtium & Arrianum. tum pœnæ cuiuſdam militaris ratio aliter, quàm à Gellio, explicata.

CAPVT XX.

TRIA maxima Europæ flumina eſſe Nilum, Iſtrum, & Rhodanum, traditum eſt: ſed principem locum omnes tribuunt Nilo, ab eo autem

tem ſecundum Iſtrum facit Salluſtius. At Arrianus Iſtrum omnium maximum eſſe adfirmabat his verbis : Ἀπὸ δὲ τῆς μάχης τριταῖος ἀφικνεῖται Ἀλέξανδρος ἐπὶ τὸν πόταμον τὸν ἴστρον, πόταμων τῶν μετὰ τὴν Εὐρώπην μέγιστον ὄντα καὶ πλείστην γῆν ἐπερχόμενον, hoc igitur appingi poterit ad ea quæ de his fluminibus tradidit Gellius capite ſeptimo libri decimi. Sed & hoc, quod dicam , adiici poterit ad id caput eiuſdem ſcriptoris quod proximè ſequitur. Ibi enim ſanguinis miſſionem narrat fuiſſe olim inter ignominias militares: neque cauſſam eius rei vllam à veteribus proditam eſſe. Se igitur putare id factum, quaſi minus ſani viderentur omnes qui delinquerent:ob idque tali purgatione egerent.Ego autem potius id factum puto vt ſanguinem quem cum gloria fundere pro patria noluerant;eum cum ignominia amitterent.

M. ANT.

M. ANT. MVRETI I. C. AC CIVIS R.

VARIARVM LECTIONVM LIBER XIIII.

Duo grauiſsimorum ſcriptorum loci, quorum in vtroque eadem macula hæſerat, emendati.

CAPVT I.

VEREOR interdum, ne ſint quibus hoc totum ſcriptionis genus leue ac contemnẽdum eſſe videatur, quod ad maculas è veterum libris eluendas refertur. Vt enim vera ſint quæ ſcribimus: ferè tamen, ſimulatque quis vnam aut alteram literã vocémve in libro ſuo aut mutauerit, aut deleuerit, aut addiderit, ita ſingura horum librorum capita concerpat licet: vt quorum vix vſus præterea vllus eſſe alius poſſit. Sed tamen ſi quis ſecum reputet, primùm, quanta vtilitas

ex veterum ſcriptorum lectione capiatur, deinde, quantam difficultatem deprauata ſcriptura illorum ſtudioſis exhibere ſoleat, magnam gratiam habendam eſſe iudicabit iis, qui ſuo labore laborem aliis minuunt: & , in quibus ipſi fortaſſis aliquando hæſitarunt, in ne alij quoque hæſitent, elaborant. Qua ſpe fretus, ſubſeciuis horis, eorum librorum, quibus olim vſus ſum, oras inſpicio, & ſi quid in eis notatum video, quod vſui etiam aliis eſſe poſſe arbitrer, colligo: atque ita hæc qualiacumque concinno: vt, ſi minus ipſe de meo excudere poſſum digna quæ legantur: at certè aliquid efficiam, quo ij qui lectione digna ſcripſerunt, faciliùs intelligantur. Nunc igitur duos locos indicabo, quorum in vtroque *διάνοια* legitur, cùm vtrobique *ἄνοια* legi debeat: idque eo libentiùs faciam, quòd in vtroque & eruditiſſimi interpretes lapſi ſunt: neque id iſti animaduerterunt, qui, quaſi ipſi nuſquam offendant, exultant in aliorum erratis, eaque mimico orationis genere tam cupidè perſequuntur. Eorum prior eſt apud Thucydem lib. ſexto, in oratione qua Alcibiades aduerſus Niciam de mittendis

in Sici

in Siciliam copiis diſſerit. Cùm enim prior eum tetigiſſet Nicias, quòd maiores ſumptus quàm pro re faceret: reſpondet delicatus ac ſumptuoſus adoleſcens, ſumptus illos ad oſtentandam externis hominibus ciuitatis magnitudinem ac potentiam pertinere: neque illam imprudentiam inutilem eſſe (ita enim *εἰρωνευόμενος* vocat) cùm quis ſumptibus ſuis non ſibi ſolùm prodeſt, ſed etiam ciuitati. Verba eius hæc ſunt: *καὶ οὐκ ἄχρηστος ἥδ᾽ ἄνοια, ὃς ἂν τοῖς ἰδίοις τέλεσι μὴ ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ὠφελῇ.* Ita enim legendum eſſe, non vt omnes peruulgati libri habet, *διάνοια*, vel de ſcholiis Græcis intelligi poterat, in quibus ita notatum eſt: *εἰρωνεύεται ὁ Ἀλκιβιάδης, λέγων ὅτι, εἰ καὶ ἀνόητος φαίνομαί τισιν, ἀλλ᾽ οὖν τῇ πόλει οὐκ ἄχρηστός μου ἐστὶν ἡ ἄνοια, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμος.* Idemque planè confirmat, quod in eadem oratione haud ita multo pòſt legitur: *καὶ ταῦτα ἡ ἐμὴ νεότης καὶ ἄνοια παρὰ φύσιν δοκοῦσα εἶναι, ἐς τὴν Πελοποννησίων δύναμιν λόγοις τε πρέπουσιν ὡμίλησε, καὶ ὀργῇ πίστιν παρασχομένη, ἔπεισε.* Alter locus eſt in libello: qui Plutarchi quidem non videtur, ſed inter ipſius opuſcula tamen legitur, De liberis educandis: vbi grauiter peccare oſten

oſtendit eos, qui paruulos quidem liberos ſub magiſtris ac pædagogis habent; ſed puberes iam factos, ſuo more ac modo viuere patiuntur: ait enim, eos non animaduertere, ſe in eo imprudentiæ ac temeritati licentiam ad faciendas iniurias dare. Atque hoc exponit his verbis, *ὥσθ' οἱ μὴ τῆς ἡλικίας ταύτης ἐῤῥωμένως ἀντιλαμβανόμενοι τῇ ἀνοίᾳ διδόντες ἐξουσίαν ἐπὶ τὰ ἀδικήματα, λανθάνουσι.* Sed hic quoque *τῇ διανοίᾳ* perperam in vulgatis libris legitur.

Illuſtrati loci duo ex Æneide.

CAPVT II.

NIHIL temerè aut inconſideratè à Virgilio dicitur: omnia propriis & accommodatis ad id quod agitur vocibus exprimuntur: &, vbi minimè putes, aliquid plerumque reconditæ eruditionis latet. Vt in illis verſibus è ſexto Æneidos:

Sed non antè datur telluris operta ſubire,
Auricomos quàm quis decerpſerit arbore fœtus.

nemo, quod ſciam, veterum, ac ne Fuluius quidem aut Guellius notarunt, cur *operta telluris* dixerit. Bonam deam & Tellurem eadem eſſe, vel ex Macrobio conſtat. Vbi autem Bonæ deæ fiebat, opertum vocabant, quò viris ingredi

nefas

nefas erat. Cicero primo Epiſtolarum ad Atticum: *Quaſi in operto dicas fuiſſe.* Et in Paradoxis: *Vt, ſi in opertum Bonæ deæ acceſsiſſes, exulares.* Iam igitur conſtat, cur *telluris operta* dixerit. Sed & in illis è quincto verſibus:

Stans procul in prora pateram tenet, extaq; ſalſos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

vt veterem eſſe illam porriciendi exta in mare conſuetudinē notarunt: ita vellem, aliquid de fundēdi meri cōſuetudine notaſſent. Poterant autē è Thucididis libro ſexto: vbi Nicias, Lamachus, & Alcibiades ſoluentes è Piræeo aureis & argenteis pateris vinum in mare fudiſſe dicuntur. Verba ſcriptoris omnium grauiſſimi hæc ſunt: κρατῆράς τε κεράσαντες παρ' ἅπαν τὸ στράτευμα, καὶ ἐκ πώμασι χρυσοῖς τε καὶ ἀργυροῖς οἵ τε ἐπιβάται καὶ οἱ ἄρχοντες σπένδοντες, Quod & à Diodoro libro tertio decimo bibliothecæ, in eiuſdem hiſtoriæ explicatione memoriæ proditum eſt.

Emendati loci aliquot è tertio libro Ciceronis De officiis.

CAPVT III.

CICERONIS è lib. tertio De officiis verba ſunt: *Tollendum eſt igitur ex rebus*

contrahendis omne mendacium, non licitatorem venditor, nec qui contra ſe liceatur, emptor apponet Vterque ſi ad loquendum venerit non plus quam ſemel loquetur. Quibus in verbis memini ab eruditis hominibus dubitatum eſſe: cur diceretur emptor neminem, qui contra ſe liceretur, appoſiturus. Certè enim ſolent interdum venditores in auctionibus licitatorem aliquẽ apponere, qui ſe emere velle ſimulet: & pluris liceatur ea quæ venum expoſita ſunt, quàm quanti ſunt: vt eo modo céteri emptores inducantur. Atque hoc ſæpè fieri vidimus. Emptor autem cur, quęſo, quemquam qui contra ſe liceatur apponat? Id enim ſi faciat, obſtabit ſibi: neque hoc dubium eſt, quin qui emere aliquid vult, illud potius optare debeat, vt nemo, qui contra liceri velit, reperiatur. Quare ſi qui contra ſe liceatur apponat, non ſibi conſulet, ſed venditori. Quid igitur eſt? Multa ab iſtis παραδιορθωταῖς allata ſunt, quæ qui accuratè refellere velit, ridiculus ſit: ita ſunt ridicula ipſa & leuia. Peccatum hic eſt, vt in aliis libris ſæpe, & in Pandectis Florentinis ſæpiſſimè, vt ſemel tantùm poſitæ ſint litteræ, quas geminari oportebat. Legendũ enim eſt, *qui contra ſe liceatur,* id eſt, qui contra

aſſe liceatur. Vt enim venditor doloſè apponit, qui pluris liceantur, ita emptor qui minoris: vt ſibi faciliùs res addicatur. Aſſem autem pro minimo pretio veteres ſæpe dicebant: eoque nomine in rebus extenuandis & abiiciendis vtebantur. Socrates apud Varronem: *Aſſe vinum, aſſe pulmentarium.* Cato: *Quod non opus eſt, aſſe carum eſt.* In ludicro poëmate: *Non aßis faciunt, euntqué rectà*: Catullus: *Omnes vnius æſtimemus aßis.* Horatius: *In triuiis fixum qui ſe demittit ob aſſem.* Perſius: *Et centum Græcos curto centuſſe licetur. Aſſe* igitur *liceri*, eſt pretium rei extenuare & abiicere, quod qui faciat, ſi emptor apponat, improbè eum facturum Cicero putat. In eodem libro quod vulgò ita legitur: *vt omnes ſimul in roſtra poſt meridiem deſcenderent.* vetus liber meus habet, *eſcenderent.* Rectè omnino. Nque enim *deſcendere in roſtra* dicebant, ſed *aſcendere. Eſcendere* autem vetere lingua & *aſcendere* idem eſt: vt alibi docui. In eodem libro ita legitur etiam in iis libris, qui vt hiantes inducantur emptores, cum totis plauſtris librorum veterum collati eſſe dicuntur: *Nunc abeo ad vulgi opinionem, quæ maior vtilitas quàm regnandi eſſe poßit? nihil contrà inutilius ei qui id iniuſtè conſecutus ſit,*

inue-

inuenio , cùm ad veritatem cœpi reuocare rationem. legendum autem hoc modo. *Non habeo ad vulgi opinionem , quæ maior vtilitas quàm regnandi eſſe poſsit, nihil contrà inutilius ei qui id iniuſtè conſecutus ſit , inuenio , cùm ad veritatem cœpi reuocare rationem.* Sed vt piſces ſale, ita correctores iſti correctore indigent. Quid autem eſt, quod in verſu Ennij, qui eodem in libro citatur, *fides alma , apta pinnis* dicitur? Pleriſque ſimulacris Deorum, vt Victoriæ, vt Famæ, affingebant alas: vt Deos vbique præſto eſſe indicarent. *Apta* autem *pinnis* eſt πτερόεσσα. Appuleius apologia prima: *si verba , ita vt poëtæ aiunt , pinnis apta vulgò velarent.* Expreſſit autem illud Homericum, ἔπεα πτερόεντα. Attij autem verſus eodem in libro ita legendus eſt:

Neque do infideli cuiquam , neque dedi fidem.
vt ſit ſenarius.

Addam & alia, quæ cùm addidero, ſic quoque alia ſupererunt: ita diligenter præſtant iſti quæ pollicentur. Vbi ergo de Epicureis ita ſcriptum eſt, *Dicunt enim voluptatis magnitudinem doloris detractione fieri:* non *fieri* legendum eſt, ſed *finiri.* Hoc enim dicebant Epicurei, vbi dolor detractus eſſet, finiri ac terminari, & quo

verbo ipſi iebantur, ἐξίστασθαι voluptatem: neque creſcere amplius, ſed variari tantùm, id eſt, ποικίλλεσθαι. Sed & paulo pòſt, vbi vulgò legitur: *Nec verò finis bonorum & malorum qui ſimplex eſſe debet, ex diſsimilibus rebus miſceri & temperari poteſt.* ibi ergo, ſi quis attentè rem ipſam conſiderauerit, animaduertet duas illas voces *& malorum* ab hominibus fortaſſe minimè malis, ſed certè non ſatis intelligentibus, additas eſſe.

Plinij locus emendatus:

CAPVT IIII.

RISI nuper Plinium legens, cùm in ea, quæ ille de bonaſo refert, incidiſſem. Hæc enim ipſius verba ſunt: *Tradunt in Polonia feram quæ bonaſus vocetur, equina iuba, cetera tauro ſimilem, cornibus ita in ſe inflexis, vt non ſint vtilia pugnæ quapropter fuga ſibi auxiliari reddentem & fimum interdum trium iugerum longitudine, cuius contactus ſequentes, vt ignis aliquis, amburat.* Sanè enim mirificum ſiphonem illius beſtiæ eſſe oporteret, quo illa ſuum illud cauſticum ſtercus ad CXX. paſſus, tot enim efficiunt etiá iugera, iacularetur Quæ autem baliſta aut quæ catapulta cum illa ignìuoma fiſtula comparari poſſet? Sed modeſtius Ariſtoteles, qui id ipſum

ipſum referens, ait bonaſum iacere ſt er-coreum illud incendium *εἰς τέτ]αρας ὀρ-γυὰς ἀφ' ἑαυτȣ͂,* id eſt, ad quatuor paſſus. Quare aut fœdè errauit Plinius, aut quod verius puto, peccatum eſt à librariis; & vbi legitur III. *iugerum*, legendum eſt IIII, *orgyiarum*. Quòd autem orgyiæ nomen in Latinè loquentium conſuedine non eſſet, eam erroris cauſſam fuiſſe librariis arbitror.

Plauti loci aliquot illuſtrati.

CAPVT V.

EPICHARMVM tradidit Ariſtoteles, & poſt eum Demetrius in commentariolo *περὶ ἑρμηνείας*, riſus captandi cauſſa, interdum ſententias quaſdam ita conformaſſe, vt è contrariis conſtare viderentur, cùm tamen in eis bis idem diceretur: quarum exemplum hoc vterque ponit: *Τόκα μὲν παῤ κένοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ πὰρ κένοις ἐγών.* Ita enim legendum eſt, vt trochaici metri ratio cōſtet, quo gaudebat Epicharmus. Riſum autem commouet illa ſtultitiæ imitatio, *καὶ τὸ παρὰ προσδοκίαν*: cùm auditor qui aliquid aliud expectabat, ſua ſe ſpe deluſum videt, quo in genere facetiſſimum eſt illud Ciceronis ad Atticum: *Noli putare, pigritia*

facere me, quòd non mea manu ſcribam, ſed me hercule pigritia: nihil enim habeo aliud quod dicam: & tamen in tuis quoque epiſtolis Alexin videor agnoſcere. Plautus autem, quem dixit Horatius *ad exemplar Siculi properare Epicharmi*, & frequenter ita ludit: & interdum ſine illa ſimulata contentione contrariorum, ridiculi cauſſa eiuſmodi enuntiationes ponit, in quibus, vt dialecticorum more loquar, idem ſit τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένῳ, idque non nunquam paulo aliis, non numquam etiam planè iiſdem verbis, Sic ille in Curculione leno:

Quoi homini di ſunt propitij:

expectes dum dicat, ei omnia ſuccedant ſub manum: aut aliquid eiuſmodi. at ille,

ei, inquit, *non eſſe iratos puto.*

quod tale eſt, ac ſi quis diceret, *Vinum quod album eſt, nigrum non eſſe arbitror.* Itaque ridiculè quidam illic acutus eſſe voluit, & argumentari eum, à contrariis dixit. Simile illud è Sticho:

quanta mea ſapientia eſt,
E malis multis malum quod minimum eſt,
id minimum eſt malum.

Talia erãt illa quæ ridentur in Stoicis: *si dies eſt, dies eſt. Eſt autẽ dies, eſt igitur dies.* Cui enim dubiũ eſſe poteſt, quin quod malũ

min

minimum eſt, id ſit minimum malum? Sed ſunt quidam μωρόσοφοι, qui hæc perinde accipiunt, ac ſi ſeriò dicerentur. Simile eſt illud è principio Captiuorum:

Hos quos videtis ſtare hic captiuos duos,
Illi qui ſtant, hi ſtant ambo, non ſedent.

Hoc enim dicit, eos captiuos qui illic ſtant in conſpectu omnium, eos igitur ſtare, non ſedere. neque dictum eſt, Hos duos captiuos, pro horum captiuorum duorum, vt quidam putat: ſed talis verborum conſtructio eſt, qualis illa,

Vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt: & illa,
Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?

& in Amphitruone,

Naucratem quem conuenire volui, in naui non erat.

Deinde, quaſi res dubia ſit, aut teſtibus egeat, itidem riſus cauſſa,

Vos vos, inquit, *mihi teſtes eſtis, me verũ loqui.*

Vbi, *Vos vos*, valet voſmetipſi: quomodo *meme* dicimus me ipſum, *& tete*, teipſum. Hæc omnia prætermiſiſſem, vt per ſe vel pueris nota, niſi iſtos ſua & quorundam opinione Lynceos nihil in eis vidiſſe vidiſſem.

Dubitatũ de iis quæ tradit Gellius ſuper vi muſicorum cantuum in morbis quibuſdã ſanandis.

CAP. XI.

APVD Gellium capit. xiij. libri quarti hæc leguntur: *Creditum hoc à pleriſque eſt, & memoriæ mandatum, Iſchiaci cùm maximè doleant, tum ſi modulis lenibus tibicen incinat minui dolores. Ego nuperrimè in libro Theophraſti ſcriptum inueni, viperarum morſibus tibicinem ſciè modulatéque adhibitum mederi.* Hæc Gellius: quæ vereor, vt ab eo ſatis fideliter relata ſint. Certè quidem Theophraſtus non lenibus modulis leuari iſchiacos ſcripſerat: ſed harmonia Phrygia, quæ omnium vehementiſſima eſt, & aptiſſima ad animos audientium diuino quodam furore incitandos. Ideóque eam adhibebant in orgiis Bacchi & Berecynthiæ, & hoc eſt quod ait Catullus:

Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo.

ET propterea ait Ariſtoteles tibiam adhibendam eſſe ἐν οἷς ἡ θεωρία κάθαρσιν μᾶλλον δύναται ἢ μάθησιν. quod non animaduerterunt, qui eum Ariſtotelis locum interpretati ſunt. Verum autem eſſe quod dixi de Theophraſto, conſtat ex his quæ ſunt apud Athenæum libro xiiij. ὅτι δὲ καὶ νόσους ἰᾶται μουσικὴ Θεόφραστος ἱστόρησεν ἐν τῷ περὶ ἐνθουσιασμοῦ, ἰσχιακοὺς φάσκων ἀνόσους διατελεῖν, εἰ καταυλήσοι τὶς τοῦ τόπου

τῇ φρυ-

τῇ φρυγιςὶ ἁρμονίᾳ. Sed & quod ſtatim ſubiicit de morſu viperarum, vereor ne non de viperis ſcripſerit Theophraſtus, ſed de iis phalangis, quæ hodie vulgó Tarantolæ vocãtur, quarum morſus hîc Romæ, quod ſciam, innoxius, in Appulia ſi negligatur, lethalis eſt: neque aliud mali vſitatius aut exploratius remediũ, quàm in citharœdis & tibicinibus: quibus auditis, velut è graui ſomno excitatus, qui morſus eſt, attonitus & extra ſe poſitus ſaltare ac tripudiare incipit, neque vnquam deſinit, dum ne illi quidem intermittant, donec delaſſatus, ac ſudore fluens, propè exanimis concidat. Hoc quidem & certiſſimum ac notiſſimum eſt & à præſtanti medico Matthiolo litteris proditum. Apud Gellium autem eodem loco vbi legitur περὶ λοιμῶν ἢ λογικῶν non dubium eſt, quin λοιμικῶν, non λογικῶν, legi debeat.

Quid ſignificet vox περπερεύεσθαι.

CAPVT VII.

VERBVM περπερεύεσθαι, quo vtitur M. Tullius in epiſtola quadam libri primi ad Atticum: (verba eius ſunt: *Ego autem ipſe, dij boni, quomodo ἐνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio?*) quoq; etiam vſus eſt & Paulus Apoſtolus in priore epiſto-

la ad Corinthios, ἡ ἀγάπη, inquiens, οὐ περπερεύεται, rarò admodum in ſcriptoribus Græcis legitur: ideoque variè & à Grammaticis & ab aliis exponitur. Eſt autem *iactare & oſtentare ſe, & inanis gloriolæ fructum ex re aliqua aucupari.* Id didici ex illo verè magno Baſilio, cuius hæc ſunt ἐν ἀσκητικοῖς. Πᾶν ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν. Neque vſquam melior eius vocis interpretatio reperiri poteſt.

Loci aliquot ex epiſtolis ad Atticum emendati.

CAPVT VIII.

EMENDABO, aut ſaltem emendare conabor ex iiſdem epiſtolis alia. Libro igitur ſecundo ita vulgò legitur: *Cura amabo te, Ciceronem noſtrum, ei nos θεῖοι videmur.* vbi quam, quæſo, idoneam ſententiam efficere poteſt illud θεῖοι, ſiue patruos, ſiue diuinos interpretere? Sed non libet περπερεύεσθαι. In libro ſatis vetere, quo me donauit vir multis nominibus illuſtriſſimus Gulielmus Sirletus Cardinalis, ita ſcriptum eſt: *Cura amabo te Ciceronem noſtrum* CINOSCVNOCTIN *videmur.* Ex quibus deprauatæ veteris ſcripturæ veſtigiis coniicio legendum: *Cura, amabo te, Ciceronem noſtrum: cui nos συννεοῦν videmur.*

videmur. Ægrotabat apud Atticum Q. Cicero Q. F. Eum igitur patruus auunculo diligenter commendat: & quo magis declaret ſuam erga illum voluntatem, ait, ſe ſibi videri vnà cum eo ægrotare. In ea autem epiſtola quæ ſtatim ſequitur, vbi vulgatij libri habent, SED ME KATAKPISIS MEA ILLA COMMOVET, in meo eſt: *ſed me pecis mea illa commouet*, vt ſuſpicer pro κατάκρι-σις legendum ῥῆσις. Ita enim veteres ῥή-σεως nomine vſos ſcio. Illud autem miror in eodem libro à nemine emendatum eſſe, *Subitò cùm mihi dixiſſet Cæcilius quæſtor puerum ſe Romam mittere, hæc ſcripſi raptim.* Non enim *ſubitò* legendum. ſed S.V.B. quo ſcribendi compendio ſignificabant, *Si vales beneſt.* & ita iampridem emendarat Riuius eodem modo corruptum locum nono earundem Epiſtolarum.

E libro quarto earundem Epiſtolarum emendata alia.

CAPVT IX

SVPPVDET me interdum quædam referre in litteras, verentem ne nimis obuia & protrita ſint: ſed cùm in eis animaduerto erraſſe eos qui quaſi columina quædam litterarum habẽtur, venio in ſpem

ſpem, fore, vt ea, quamuis leuia & puſilla ſunt, aliquos tamen inueniant amatores. In epiſtola quadam libri quarti ad Atticum ita ſcriptum eſt in libris Manutianis: *Sed quoniam qui nihil poſſunt, ij me nolunt amare: demus operam vt ab iis qui poſſunt diligamur: Dices, vellem iampridem, ſcio te voluiſſe: & me aſt nugigeram manum fuiſſe.* ſed illud, *aſt nugigeram manum*, quid tandem monſtri eſt? Manutius ingenuè fatetur, locum ſibi depoſitum ac deſperatum videri. Malaſpina, ſanè fidenter, *maſtigiam germanum* legit: & eſt qui occinat, nihil hac coniectura diuinius. Eò enim iam ſtultitiæ ventum eſt, vt ſatis non ſit in his quiſquiliis laudandis dicere, eleganter, acutè, ingenioſè, εὐστόχως dicendum, nihil diuinius: ne frigidè laudaſſe videaris. In libro Victorij eſt: *ſcio te voluiſſe, & me. Aſt num germanum fuiſſet?* Manutius in quodam ſe legiſſe ait: *Aſt num germanum fuiſſet.* meus habet, *Aſt num germanum fuiſſe.* Muta vnam litteram vt ſit, & *me aſinum germanum fuiſſe:* vitium omne ſuſtuleris. Hoc enim dicit, ſe merum aſinum fuiſſe, qui bene monenti Attico non obtemperarit. Erat autem illa iocularis contumelia. Terentius: *quid ſtatus eſſet? flabellum tenere te aſinum tantùm.* idem

idem, *Quid? tu aſine huic auſcultas?* in eodem autem libro, in epiſtola cuius principium eſt, *Epiſtola tua.* in extremo ita lego: *Quid ſupereſt? etiam. Puerum Ciceronem curabis, & nos amabis vt facis.*

Item alia ex eodem libro.

CAPVT X.

QVANDO quartus Epiſtolarum ad Atticum eſt in manibus: vnum etiã locum ex eo emendabo, qui in omnibus editis libris mirabiliter deprauatus eſt. Legitur autem in libris quidem Victorij ferè ad finem eius epiſtolæ, cuius principium eſt, *Occupationum mearum:* at in aliis in epiſtola, *O expectatas.* Vulgò igitur ita ſcriptum reperias: *Quid aliud noui? & tamen abſoluto Gabinio ſtomachantes alij iudices, hora poſt, Antiochum Gabinium neſcio quem, accenſum Gabinij, ſolidis pectoribus libertum, lege Papia condemnarunt.* Itaque dixit ſtatim reus lege maieſtatis, ** OY COIMPICAMAΦIHI. Ego autem ita emendo: *Quid aliud noui? Eſt tamen. Abſoluto Gabinio, ſtomachantes alij iudices,* & quæ ſequuntur. deinde Græca illa hoc modo: OY CYMEΠPOIK' AΦIHIC. Hoc autem dicit, Libertus ille Gabinij, cùm patronum ſuum tam turpiter abſo-

lutum videret, ſe quoque ſperabat abſolutum iri, etiam ſi nulla mercede iudices corrupiſſet. At vbi ſe præter ſpem, lege Papia condemnatum vidit: reus factus lege maieſtatis, intellexit iudices eadem via ſibi expugnandos, qua Philippus Macedo omnia caſtella expugnari poſſe dicebat itaque cœpit eos circum ire, & illam eis cãtilenam occentare, ὀ σὺ μὲ προῖκ' ἀφιης. qua ſignificabat, qui ſe abſoluiſſet, gratis id facturum non eſſe. Suſpicor autem fuiſſe hemiſtichium veteris alicuius poëtæ, cuius eadem eſſet ſententia cum illo Homerico, Ζώχρει Ἀτρέος υἱὲ, σὺ δ' ἄξια δέξαι ἄποινα.

E libro quinto earundem emendata quadam.

CAPVT XII.

PERSEQVAR & alia ex iiſdem Epiſtolis, digniſſimæ enim ſunt ad quas perpurgandas omnia ab omnibus conferantur. Quod igitur eſt in epiſtola ſecunda libri quincti in Manutianis, *cùm me è Panſæ villa, numquid vellem, rogaſſet*: certo certius eſt exturbandum hinc eſſe *Panſam*. Victoriani & veteres habent, *cùm me expenſæ ſua villa*: Vnius litterulæ mutatione locus integer fiet: vt ſit *cùm me exiens è ſua villa*. Epiſtola duodecima vbi vulgò ineptiſſimè legitur: *Itaque erat in animo,*

nihil feſtinare, nec me Delo mouere, niſi omnia ἀκρωτηρίων iura vidiſſem. è deprauatis veteris ſcripturæ veſtigiis, quæ hæc ſunt, AKRA IH KIIVPA: ex eis igitur legendum puto, *ἀκραῆ τε ϗ οὔρια.* Hoc enim dicit non eſſe ſibi conſilium nauigare, niſi ſerena & tranquilla, ac ſecunda omnia viderit. In illa quæ ſequitur, mirum eſt, homines eruditos Manutium, Corradũ, alios, tam nihil vidiſſe, vt cùm paulũ modò vetus ſcriptura abeſſet à recto, ipſi tã longè deflexerint. Veteres libri, *Verumtamen Decumanius veniſſem cum imperio.* At illi, *Verumtamen cùm ciuis Romanus veniſſem cum imperio.* Erat autẽ rectum, *Verumtamen decumani, vt ſi veniſſem cum imperio.* Ne intellexerunt quidem id quod ſtatim ſequitur: *Ex quo te intelligere certò ſcio, multorum annorum oſtentationes meas nunc in diſcrimen eſſe adductas.* Quorum verborum ſententia hæc eſt: Et oſtentarat ſe Cicero ſemper amiciſſimum ordini publicanorum: & ſemper item ſeruire inſtituerat prouincialium commodis. Nunc cùm inter decumanos & prouinciales malè conueniret: periculum erat, quicquid inter eos decreuiſſet in prouincia ſua, ne in alterorum offenſionem incurreret. Ait igitur, ſe vſurum ea palæſtra, quam

ab

ab Attico didicerat. Multa ſciens prætermitto: neque enim omnia huc congerere decreui. In epiſtola, *Quàm vellem* ita legitur: *Stamus animis: & ,quia conſiliis, vt videmur, bonis vtimur, ſperamus etiam manu, tuto conſedimus, copioſo à frumento, Ciliciam propè conſpiciente, expedito ad mutandum locum.* Sed neque illud *ſperare manu*, rectè dici arbitror: & illa tam multa epitheta, *tuto, copioſo à frumento, conſpiciente Ciliciam, expedito*, cum quo cohæreant, non habent. Quid, quòd illi ipſi qui ita legunt, fatentur, ſe hoc excogitaſſe, cùm in antiquis libris extaret aliud? Illi enim habent: *Stamus animis: & quia conſiliis, vt videmur, bonis vtimur, ſperamus etiam arno tuto conſedimus copioſe à frumento.* Vbi ſi minima mutatione facta legas, *ſperamus, & iam aruo tuto conſedimus*: rectè, vt mea quidem opinio eſt, legeris. Sic locutus eſt & poëta:

Nec venit in mentem, quorum conſederis aruis?

Taurum autem montem, vbi tunc erat Cicero, magna ex parte aruum eſſe, notiſſimũ eſt vel è Tibullo, cuius illud eſt,

Quantus & intonſos Taurus alat Cilicas.

Emendatus locus è ſecundo Politicorum Ariſtotelis.

CAP.

CAPVT XII.

NOTA eſt lex Pittaci, qua cauerat, vt, qui ebrij peccaſſent, iis non modò pœna non imminueretur, ſed duplaretur. Meminit eius Ariſtoteles tertio Ethicorum, ſecundo Rhetoricorum, & ſecundo Politicorum. Niſi quòd in politicis dicere videtur, id tantùm conſtitutum in eos qui ebrij, aliquem pulſaſſent, aut verberaſſent. Ita enim ait: ἐγένετο δὲ καὶ πίτλακος νόμων δημιουργὸς, ἀλλ᾽ οὐ πολιτείας. νόμος δ᾽ ἴδιος αὐτοῦ, τὸ, τοὺς μεθύοντας ἂν τυπτήσωσι, πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων. Quid igitur, ſi in alio aliquo genere peccauerint? An t[illegible]m tantùm creſcet pœna, ſi quem percuſſerint? Et verius eſt, idem in ceteris quoque peccatis conſtitutum, Nam & in ſecundo Rhetoricorum, καθόλου dicitur, maiores pœnas ſtatuiſſe, ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνοι. quare non dubito, quin locus ille è ſecundo Politicorum deprauatus ſit. vt, ἂν τυπτήσωσι, legendum ſit, ἄν τι πταίσωσι. Neque hoc vlla confirmatione egere arbitror.

Qui ſint verſus ἰσόψηφοι. Declaratum epigramma Græcum. Item aliquot quæſtiones ludicræ, quæ apud Gellium proponuntur, diſſolutæ.

CAPVT XIII.

NON equidem vnquam cuiquam auctor fuerim, vt quærat apud Homerum verſus *ἰσοψήφους*: ſi quis tamen neque habet quod agat, & nihil agere non poteſt, indicabo ei, qui verſus dicantur *ἰσόψηφοι*, quos ſi quærere poſtea volet, præſtabo, non defore illi vbi ſe exerceat. Cùm igitur litteræ Græcorum etiam ad numeros ſignificandos vt notum eſt, adhibeantur, quorum verſuum omnes litlitteræ pro numeris acceptæ, eundem numerum efficerent ac conſtituerent, eos verſus *ἰσοψήφους* vocabant. Eius rei exemplum oſtendam in duobus nominibus: eademq; declarabo epigramma Græcum incerti auctoris è libro ſecundo anthologias; quod qui explicarit, neminem adhuc video extitiſſe. Primùm igitur illud adſcribam:

Δαμαγόραν καὶ λοιμὸν ἰσόψηφόν τις ἀκούσας
Ἔστησ' ἀμφοτέρων τὸν τρόπον ἐκ κανόνος.
Ὡς τὸ μέρος δὲ καθείλκετ' ἀνελκυσθὲν τὸ τάλαντον
Δαμαγόρου. λοιμὸν δ' εὗρεν ἐλαφρότερον.

Iocatur quiſquis eſt in flagitioſum quendam, Damagoran nomine: cuius nomen cum peſtis nomine *ἰσόψηφον* eſſe, quidam cùm audiiſſet, quaſi ſtatera expendit ingenium peſtis & ingenium Damagoræ:

magoræ: præponderaſſe autem eam lancem in quam Damagoræ ingenium impoſitum erat: quòd videlicet multo leuiora eſſent mala, quæ à peſte, quàm quæ à Damagora, importarentur. Sunt autem *ἰσόψηφα* planè nomina *δαμαγόρας*, & *λοιμὸς*, vt è ſubiecta deſcriptione perſpici poteſt:

δ	4	λ	30
α	1	ο	70
μ	40	ι	10
α	1	μ	40
γ	3	ο	70
ο	70	ς	200
ρ	100		
α	1		420
ς	200		
	420		

Multum igitur negotij habuit aut potius multum ei ab re ſua otij ſuperfuit, quicumque ille fuit Gellij familiaris, qui conquiſierat, quinam ita inter ſe affecti verſus apud Homerum forent. Quod autem præterea notarat, quorum nominum in Homerico poëmate reperirentur *παραστιχὶς*, notat Euſtathius, è primis lit-

teris quinque primorum verſuum vlti-mi libri Iliados effici nomen λεύκη, vbi etiam tradit veteres eiuſmodi quæſtiunculis luſitare ſolitos eſſe, quales aliquot ponit & explicat, leues illas quidem & ludicras, ſed tamen cognitu non iniucundas. Nam quod ibidem amicus ille Gellianus quærit, quis Homeri verſus ſit, qui per ſingula vocabula ſingulis ſyllabis increſcat: non dubito, quin illum ſignificauerit è tertio Iliados,

Ὦ μάκαρ Ἀτρεΐδη μοιρηγενὲς ὀλβιοδαίμων.

Sed & illius quæſtionis explicationem, qua ratione dicat Homerus, ſingulas pecudes in Africa, in ſingulos annos terna párere, reperiet, qui hoc tanti putabit, apud Euſtathium in quartum Odyſſeæ. Leuia hæc eſſe fateor: ſed vt in eis quærendis defatigari ſtultum fuerit, ita cùm ſe ſponte offerunt, non omnino repudianda eſſe arbitror.

Emendatus locus è ſeptimo Politicorum Ariſtotelis.

CAPVT XIIII.

CVi vnquam vel fando auditum eſt, vel perſuaderi po eſt, eas domos eáve cubicula quæ Aquiloni expoſita ſunt, eſſe ad hiemandum accommodatiora?

Certè enim ſi ita eſt, magnam hominum partem in magno errore verſari neceſſe eſt, qui hiemi quidem loca tepida præoptant, æſtate autem alſioſa. Notum autem eſt, quæ ad Aquilonem obuerſa ſunt, omnium frigidiſſima eſſe. Itaque Horatius villam ſuam commendans, *Eſt*, inquit, *vbi plus tepeant hiemes?* Illæ verò in locis Aquilonaribus minimè tepent. Et Cornelius Celſus ad ſalubritatem monet habitandum eſſe ædificio lucido, perflatum æſtiuum, hibernum Solem habente. Et hoc eſt quod Ariſtoteles ait in Oeconomicis, *oportere domum* *πρὸς ὑγίειαν εἶναι εὔπνουν μὲν τοῦ θέρους, εὐήλιον δὲ τοῦ χειμῶνος.* Quomódo autem ad ſeptentriones expoſita, hibernum Solem habitura ſunt? Mirari igitur non immeritò poſſit aliquis, cur Ariſtoteles lib. VII. Politicorum, vt nunc quidem libri illi collocari ſolent: mihi enim dubium non eſt, quin quartus liber ſit, qui vulgò numeratur ſeptimus: ſed cur in eo libro, quotuſcumque tandem ille ſit, obuerſas ad Boream habitationes, aptiores eſſe dicat ad hiemandum. Nam cùm omnium ſaluberrimas eſſe dixiſſet eas quæ excipiunt eos ventos qui ab Oriente flant, ſtatim ſubiicit, *δεύτερον δὲ κατὰ βορέαν*

εὐχείμεροι γὰρ αὗται μᾶλλον. At quomodo, ſi Aquilonem ſpectabunt, futuræ ſunt εὐήλιοι? Tales autem, vt ex Oeconomicis retulimus, hieme eſſe oportet: ſed non dubito, quin vbi legitur εὐχείμεροι, legendum ſit εὐδιεινοί: quod cùm per me ſuſpicatus eſſem, magis etiam confirmatus ſum in ſententia, cùm veterem interpretem eodem modo legiſſe animaduerti. Vertit enim, *recentiores*. Sunt autem εὐδιεινοὶ μᾶλλον, altiores & ſalubriores: quales, eſſe quæ Aqulonem excipiunt. Siquis fortè dubitat, audiat verba Varronis è libro primo De re ruſtica: *Per magni intereſt, vbi ſint poſitæ villæ, quantæ ſint, quò ſpectent porticibus, oſtiis ac feneſtris.* An non ille Hippocrates medicus in magna peſtilentia, non vnum agrum, ſed multa oppida ſcientia ſeruauit? Sed quid ego illum voco ad teſtimonium? Non hic Varro noſter, cùm Corcyræ eſſet exercitus ac claſſis, & omnes domus repletæ eſſent ægrotis ac funeribus, immiſſo feneſtris nouis Aquilone, & obſtructis peſtilentibus, ianuaque permutata, ceteraque eius generis diligentia, ſuos comites ac familiam incolumes reduxit?

Himeræa

Himeraæ mulieris Dionyſio tyranno ſomnium eodem propè modo Græcè à Timeſia quo Latinè à Valerio relatum.

CAPVT XV.

NON inutilem ſtudioſis elegantioris doctrinæ nauauit operam Sebaſtianus Corradus, qui breuibus notis ad Valerij Maximi libros additis, aliorum ſcriptorum locos, vnde ille ſingula ſumpſiſſe videretur, aut certè in quibus eadem hiſtoria legeretur, indicauit. Pauca autem quædam reliquit, quæ vnde ſumpta eſſent, perueſtigare non potuerat: quale illud eſt quod libro primo legitur de ſomnio Himeraæ mulieris, quo Dionyſij tyrannis præſignificata eſt. Ego igitur cùm deprehenderim antiqui ſcriptoris Timeſiæ locum è libro ſexto Hiſtoriarum, quem propè ad verbum interpretatus eſt Valerius, vtriuſque verba proponenda duxi, vt conferri queant. Valerij igitur hæc ſunt: *Intra priuatum habitum Dionyſio Syracuſano adhuc ſe continente, Himeræa quædam, non obſcuri generis fœmina, inter quietem opinione ſua cælum conſcendit: atque ibidem deorum omnium luſtratis*

ſedibus animaduertit præualentem virum. flaui coloris, lentiginoſi oris ferreis catenis vinctum, Iouis ſolio pedibúſque ſubiectum: interrogatoq; iuuene, quo conſiderandi cæli duce fuerat vſa quiſnam eſſet, audijt illum Siciliæ atque Italiæ dirum eſſe fatum, ſolutumq; vinculis, multis vrbibus exitio futurum: quod ſomnium poſtero die ſermone vulgauit. Poſtquam deinde Dionyſium inimica Syracuſarum libertati, capitibúſque inſontium infeſta fortuna cæleſti cuſtodiæ liberatum, velut fulmen aliquod, otio ac tranquillitati iniecit, Himeræorum mœnia, inter effuſam ad officium & ad ſpectaculum eius turbam, intrantem vt aſpexit, hunc eſſe quem in quiete viderat, vociferata eſt. Id cognitum tyranno cauſſam tollendæ mulieris dedit. Timeſias autem hoc modo: *γυναῖκά τινα τὸ γένος ἱμεραίαν ἰδεῖν ὄναρ ἀνιοῦσαν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ πρός τινος ἄγεσθαι βιασομένην τὰς τῶν θεῶν οἰκήσεις. ἔνθα ἰδεῖν καὶ τὸν Δία καθεζόμενον ἐπὶ θρόνου, ὑφ' ᾧ ἐδέδετο πύῤῥος τις ἄνθρωπος καὶ μέγας ἁλύσει καὶ κλοιῷ. ἐρέσθαι οὖν τὸν περιάγοντα ὅστις ἐστίν. αὐτὸν δὲ εἰπεῖν' ἀλάστωρ ἐστὶ τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας καὶ εἴπερ ἀφεθῇ, τὰς χώρας φθερεῖ. ἀναστᾶσαν δὲ, χρόνοις ὑστέροις ὑπαντῆσαι Διονυσίῳ τῷ τυράννῳ μετὰ δορυφόρων' ἰδοῦσαν δὲ ἀνακράξαι, ὡς οὗτος εἴη ὁ τότε ἀλάστωρ δειχθείς. καὶ ἅμα ταῦτα λέγουσαν, πεσεῖν εἰ*

τούδα

τοὔδαφος ἐκλυθεῖσαν. μετὰ δὲ τρίμηνον οὐκ ἔτι ὀφθῆναι τὴν γυναῖκα, ὑπὸ τοῦ Διονυσίου διαφθαρεῖσαν λάθρα. Putaui autem horum inter ſe neque inamœnam neque inutilem collationem fore.

In Plauto & in Euripide notata quædam non ſatis ex arte facta,

CAPVT XVI.

MVLTA admodũ notaui in Plauto, in quibus puto illius œconomiam meritò reprehendi poſſe, ni vetuſtatis auctoritas obſtet. Quale eſt quod in Captiuis, vix vnius horæ ſpatio Philocratem ex Ætolia euntem in Elidem, & rurſus ex Elide, confecto negotio, quod certi aliquid temporis poſtulabat, redeuntem in Ætoliam facit; vt non multo citiùs ſenex è foro domum ſe receperit, quàm ille totum illud iter confecerit. Itaque ridiculus eſt Hegio, cùm ei profecturo dicit,

Sequere me, viaticum vt dem hinc à Trapezita tibi.

Quid enim ante horam vnam rediturus viatico eguit? Niſi fortè & ſeni ipſi, cùm in forum iret, viatico opus fuit. Sed ſi in peccatis magna exempla ad defenſionem valent, tueri ſe Plautus Euripidis

exemplo poteſt: qui in Supplicibus tam citò redeuntem Thebis Athenas nuntium facit, vt volaſſe, & ea quæ interea facta refert, vix tantulo temporis ſpatio ſomniare potuiſſe videatur. At in Amphitruone nimis certè ſibi Plautus licentiæ ſumpſit, qui eadem illa nocte quam triplo longiorem eſſe voluit Iuppiter in Hercule procudendo occupatus, redeuntem è bello Amphitruonem; & eo ipſo die qui illi nocti proximus illuxit, decumo poſt menſe Alcmenam parientem facit. Siquis quid hodie tale faceret, exſibilaretur: ſed quadam antiquitatis maieſtate fit, vt quæ in noſtris reprehenderemus, in veteribus admiremur.

Diuerbium Plautinum è Rudente reſtitutum.

CAPVT. XVII.

PRINCIPIVM Stichi Plautinæ iampridem emendaui: & meam in ea re ſententiam ſecuti ſunt, qui poſtea Plautum ediderunt. Sed vellem, ipſi quoque ad verſus diſtinguẽdos aliquid operę contuliſſent. Quod quando facere aut non potuerũt, aut noluerunt alia quoque eodem modo à me emẽdata, his libris inſerã: ſi fortè tã venuſtus poëta paulatim priſti

priſtinum nitorẽ recuperare poſſit. Nam vt nunc quidem eſt, qui ei poſt Ioachimum admouerũt magna profeſſi, parua admodum præſtiterunt. Sed mihi quidem neque aliena abiicere, animus eſt, neque mea venditare tanti videtur. In Rudente, ad ipſum finem actus primi, colloquium eſt aniculæ, quæ Veneris ſacerdos erat, cùm puellis eiectis, ita confuſum ac perturbatum, vt nullus propè verſus integer ſit. Id igitur proponam, ita vti legendum cenſeo:

SACERDOS.

Qui ſunt, qui pacẽ à patrona expetunt mea?
Nam vox precantũ me excitauit huc foras.
Bonam deum ſequuntur, obſequentemque haud grauatim
Multumq; benignam. PALAESTRA.
Mater bem ſaluere te iubemus.
SA. *Saluete puellæ. Sed vos vnde cum vuida*
Veſte ire dicam, tam veſtitas mæſtiter?
PA. *Haud longulè imus illicò hinc ex hoc loco,*
Verũ lõgè hinc abeſt, vnde huc vectæ ſumus.
SA. *Namped equo ligneo cæruleas per vias*
Veſtæ eſtis. PA. *admodum.* SA. *Aequius ergo vos erat*
Venire candidatas hoſtiatasq;: ad hoc
Ianum iſtunc ad modum veniri non ſolet.
PA. *Quæne eiectæ ſumus è mare nunc ambæ, obſecro,*
Vnde

Vnde hoſtias nos agere voluiſti huc tibi?
Amplectimur tibi nũc genua egẽtes opũ,
Quæ neſcia ſpe in neſcius locis ſumus,
Tecto recipias vt tuo ſeruéſque nos:
Vtiq; te miſerarum ambarum miſereat:
Quibus neq; ſpes parata eſt vlla, nec locus:
Neque quidquam eſt nobis amplius,
quàm hoc quód vides.
S A. *Manus mihi certè ambæ, à genibus ex-*
ſurgite.
Me fœminarum nulla eſt miſericordior.
Sed res puellæ hæ pauperes inopesq; ſunt.
Egomet vix vitam colo. Veneri cibo meo
Seruio. A M. *Veneris fanum, obſecro, hoc*
eſt? S A. *Sanè. Ego*
Huius Sacerdos clueo. Verũ quidquid eſt,
Fient comiter à me omnia quorum copia
Cluebit. ite hac mecum. P A. *amicè no-*
ſtrum habes
Honorem mater, ac benignè. S A. *oportet.*

Sunt autem tertius & quartus verſus iambici quadrati catalectici: poſtremus trimeter catalecticus: ceteri omnes trimetri acatalecti.

Num qui capiuntur in bello, ignaui propterea habendi ſint. Illuſtratus Plauti è Captiuis locus.

CAP. XVIII.

FORTI

FORTIVM virorum videtur in prœliis aut vincere aut mori: qui enim capiuntur, vix interdum effugiunt ignauiæ aut certè φιλοψυχίας notam: Atque hoc ſignificauit Philocrates Plautinus, qui cùm ex Hegione apud quem vinctus adſeruabatur, audiiſſet,

Vt vos hic, itidem illic apud vos meus adſeruatur filius, captus eſt? inquit: deinde adfirmante ſene; *Non igitur*, inquit, *nos ſoli ignaui fuimus*. Sed tamen Lacedæmonius quidam ex iis qui ab Athenienſibus capti ſunt in Pylo, vrbanè à ſe ignauiæ notam amolitus dicitur. Cùm enim Athenienſis quidam ei per ludibrium dixiſſet, Ex *veſtris videlicet optimi ac fortiſſimi quique ceciderunt*: *Magni*, inquit, *faciendus eſſet fuſus ſi viros fortes dignoſcere ac diſcernere ab ignauis poſſet*. fuſum autem, Lacedæmoniorum more, vocabat ſagittam: & ſignificabat, non fortiſſimos quoſque mortuos eſſe, ſed eos, qui caſu ſagittis icti fuiſſent: vt qui hoſtium potiti erant non propterea minus fortes habendi eſſent, quàm qui ceciderant. Eminus enim cum illis prœliati erant Athenienſes. Ita hoc à grauiſſimo hiſtoriæ ſcriptore Thucydide accepimus.

Militi-

Nihili eſſe verbum excolubrandi, *quod quidam pro Plautino obtrudere conatus eſt.*

CAP. XIX.

SÆPE contingit, vt in magnis ſcriptoribus vitia lateant, & quæ corrupta atque ὕπουλα ſunt, integra putentur: nonnumquam etiam, vt quæ recta & incorrupta ſunt, hominibus non ſatis intelligentibus corrupta videantur. Vt autem medicamẽta bene, valentibus ita rectis & veris correctiones ac mutationes nocent. Eius rei exemplũ proferam è Sticho Plautina, vbi Dinacium è portu rediens, iniquo animo fert, ſibi à paraſito Gelaſimo moleſtiam exhiberi: Verſus hi ſunt:

GE. *Ibo, atque hunc compellabo.*
Saluos ſis. DI. *Et tu ſalue.*
GE *Iam tu piſcator factus?*
DI. *Quampridem non ediſti?*
GE. *Vnde is? quid fers quid feſtinas?*
DI. *Tua quod nihil refert, ne*
cures. GE. *Quid iſtic ineſt?*
DI. *Quas tu vides colubras?*
GE. *Quid tam iracundus?* DI. *Si in te*
Pudor aſſit, non me appelles.

Illud igitur de colubris Ioachimus quò pertineret, non videns, hanc notam ad illum

illum locum addiderat: *ſuſpecta hæc ſcriptura mihi eſt. Ac ſi ſciam, quid hoc verbi ſit, ſuſpicor ſic feciſſe poëtam, Qua tu id re excolubras?* Hæc ille: fruſtrà quidem, ſed modeſtè tamen, & alioqui homini erudito, qui Plauti fabulis hoc tempore, fatendum enim eſt, ſaluti fuit, ſicubi falſus ſit, facilè condonari poteſt. Vetus eſt, non omnia vni deos dare. Secutus, eſt alter multo confidentior, qui illam tenuem & obſcuram Ioachimi coniecturam, nihil dubitans, arripuit pro vera: & conteſtatus, ſic ſine vlla litura eſſe in ſuis veteribus libris) habebat autem plerumque bonos & obſequentes libros) interpretatus eſt etiam nobis verbum *excolubrandi*: vt ſit *excolubrare*, illo quidem auctore, curioſè, & oculis eminentibus, quales ſunt oculi colubrorum, & ceruicibus inflexis, & oculis extantibus exquirere: Verboſa ſanè declaratio: ſed cui ſi crediturus ſim, locupletiorem eius auctorẽ requiro. Atq; vt ſine fuco & fallaciis agam, emendationẽ illam non tam reputatione, quàm riſu, dignam puto. Inſanum enim dicit eſſe paraſitũ puer, & à furiis atque intemperiis agitari: ideoque ex eo querit, quas colubras videat: quod furiæ non tedis modò ardentibus,

tibus, ſed colubris quoque ac ſerpentibus inſectari eos quos agitabāt putabantur. Et inde eſt illud è vetere tragœdia,

Ὦ μῆτερ, ἱκετεύω σε, μὴ 'πίσειέ μοι
Τὰς αἱματωπὰς καὶ δρακοντώδεις κόρας.

Quare excolubrandi verbum, qui pepererunt, ſibi habeant licet.

Detectum Ciceronis erratum in quinto De finibus.

CAPVT XX.

MAGNORVM virorum errores qui notant, dum id modeſtè & ſine ſcurrilitate faciant, publicè prodeſſe arbitror. Nam neque quidquam propterea de illorum exiſtimatione detrahitur: & ceteri, vt cautiores ac conſideratiores in ſcribendo ſint admonentur: & ſiquid cui, vt ſunt humana, tale contigerit, habet exempla quibus aut excuſare ſe aut ſolari queat. Eo igitur animo indicare hoc loco inſtitui inſignem Cicerònis negligentiam, quam à nemine vſque adhuc notatā eſſe demiror. Quinque ſunt, vt notum eſt, illius libri De finibus, quibus explicatæ & excuſſæ veterum philoſophorum, ſed præcipuè Epicuri, Stoicorum, & Peripateticorum, de ſummo

bono ſententiæ continentur. Et prima quidem diſputatio, qua Epicuri ſententia examinatur, habita fingitur in Cumano Ciceronis, cùm eò L. Torquatus & C. Triarius ſalutandi Ciceronis cauſſa veniſſent: neque quiſquam præterea alius intereſſet. Secunda autem in Tuſculano Luculli, inter Ciceronem ipſum & M. Catonem, cùm ſe illi in Luculli bibliothecam ſine arbitris abdidiſſent. At tertia Athenis in Academia, cùm ibi vnà eſſent M. Q. & L. Cicerones, & Atticus, & is, cui diſputandi partes tribuuntur, M. Piſo. Certé igitur apertè conſtat tres illas diſputationes & locis, & temporibus, & perſonis eſſe diſtinctas. Et tamen, perinde ac ſi vnus & idem, iiſdem ſuperſtitibus præſentibus, vt in formulis dicebant, & aduerſus Epicurum, & aduerſus Stoicos diſputaſſet: ita Piſo loquens inducitur: *Quoniam igitur & de voluptate cum Torquato, & de honeſtate, in qua vna omne bonum poneretur, cum Catone eſt diſputatum:* & quæ ſequuntur. Hæc ſi Cicero ipſe in procemio eius libri ex ſua perſona diceret, ferri poſſent: à Piſione quidem quomodo aptè & conuenienter dici queant, neque video, neque videre quemquam puto. Sed certè Cicero, cùm illa ſcribe-

ret, oblitus erat, non ſe, ſed Piſonem loqui. Quod ei tum quoque contigiſſe arbitror, cùm eodem in libro verſus Homericos, quibus Sirenes Vlixem alloquuntur, Piſonem ſibi tribuentem ac vindicãtem facit. Non enim dubium eſt, quin eos Cicero ſuos, vt erant, videri voluerit.

M. AN-

M. ANT. MVRETI

I. C. AC CIVIS R.

VARIARVM LECTIONVM

LIBER XV.

Sermo habitus cum Dario Bernardo de ſtultitia quorundam qui ſe Ciceronianos vocant.

CAPVT I.

VENERANT ad me in Quirinalem viſendi ac ſalutandi cauſſa nobiles aliquot Germani adoleſcentes, qui cùm totam propè Italiam perluſtraſſent; neque quemquã ferè prætermiſiſſent eorũ qui nomen aliquod habẽt in litteris, quin eũ vidiſſent, allocutique eſſent, me quoque, vt ipſi quidem dicebant, eadem de cauſſa videre, mecumq; colloqui voluerant.

Cumque ipſi me de ſtudiis meis, ego contrà eos de Germaniæ ſtatu, déque iis qui illic hodie florere dicerentur, eruditis hominibus interrogarem, quæ cuiuſque ætas eſſet, quæ habitudo corporis, quæ fortuna ac condicio viuendi, in primis autem quinam ex eis patritam atq; auitam religionem conſtanter tuerentur, neque illo ſe peſtiferarum opinionũ ęſtu abripi ſinerent: variè illis vt de quoque interrogati erant, reſpondentibus, vna atque altera hora conſumpta eſt. Complexus igitur illos, & abeuntes fauſtis ominibus proſecutus dimiſi. Interfuerat illi ſermoni ac colloquio noſtro Darius Bernardus iuuenis & feſtiuo ingenio, & ſanctis planè atque incorruptis moribus, qui eis digreſſis, Verum omninò, inquit, eſt quod dicitur, in nullis hominibus hoc tempore, præterquam in tranſalpinis, promptam atq; expeditam reperiri Latinè loquendi facultatem. Vel ij, qui modò abierunt, vt nuſquam in loquendo hærent, nuſquam titubant, nuſquam offendunt, vt omnia in numerato habent, vt tota eorum ſine vllo impedimento ac ſalebris decurrit oratio. At noſtri homines, etiam ij qui ſibi è ſtudiorum laboribus pallorem & maciem & ſenium

ſenium contraxerunt, ſi quando Latinè loquendum eſt, vt luctantur, vt ſudant, vt anhelāt. Credas eos magna vi ex imis pulmonibus verba eruere: cùm iſtis contrà ſine vlla cura ac cogitatione iugis quædam ac beata Latinarum vocum copia vltro ex ore manare ac decurrere videatur. Eſt iſtuc quidem, inquā, ita vt dicis, Dari: ſed tamen habet & Italia præclaros viros, quiq; & ornatiſſimè ſcribāt, & diſertiſſimè ac copioſiſſimè, cùm opus eſt, loquantur. Manutium, inquit, fortaſſe dicis, & Sigonium, & Petrum Ioannem Maffeium, aut ex eadem ſodalitate eum cuius audita morte vbertim tibi nuper lacrymas iſſe memini, Perpinianum: & ſi quos tales vix ſingulos ſingulæ ætates ferunt. Et iſtos, inquam, & alios quāquā is quidem quem tu poſtremo loco nominaſti, Hiſpanus non Italus fuit: ſed ita diu in Italia fuerat, vt pro Italo haberi poſſet. Quem tu virum Dari vtinam audire potuiſſes, neque te, quo tempore ille in hac vrbe eloquentiæ præcepta tradebat, alio vitæ genere implicatum aula tenuiſſet. Nunquàm enim quemquam audiiſti, ac ne audies quidem, vt opinor, in quem illud de Neſtore eclogium melius conueniret, *Cuius ex ore melle dulcior flue-*

bat oratio. Sed quid eſt quod tu, colloquẽtibus nobis, bis terue, nutu mihi neſcio quid ſignificare viſus eſt? Egóne? inquit: Dolebam excidere interdum grandiori illi, qui tecum colloquebar, voces quaſdam minùs Latinas, quibus ille perpetuus ſubitæ orationis nitor quaſi maculis quibuſdam infuſcaretur. Quas quæſo? inquam: nam me quidem alia cogitantem præteruolarunt. *Cælos*, inquit, *& cœlorum orbes* aliquoties dixit, & *eam doctrinam quæ cælitus ad homines lapſa eſſet.* Quid tu? rectè hæc dici non putas? *Cæleſtia*, inquit, *corpora, & orbes cœleſtes, & cælo lapſam doctrinam* dixiſſem lubentiùs. Non malè tu quidem: ſed tamen ne illa quidem ſuos auctores non habent. Citat hæc Seruius è Ciceronis Hortenſio; *Epicurei plures volunt eſſe cælos.* Et Lucretij ſunt hæc è libro ſecundo:

Quis regere immenſi ſummam, quis habere profundi
Endo manu validas potis eſt moderanter habenas?
Quis pariter cœlos omnis conuertere?

Quamuis autem cœlos illi dicebant mũdos, quos putabant eſſe innumerabiles: tamen ex eo ſatis conſtat, *cæli* nomen apud Latinos & ſingulare eſſe & multitudinis,

dinis. Nam de illo *cælitus*, mẽ quoq; olim reprehenſum memini à quodam, qui niſi quod Ciceronis eſſet, nihil Latinè dici putabat. Itaque irridebat me, non modò cùm citarem Seruium, qui verſum illum è primo Georgicon,

Si te digna manet diuini gloria ruris,

ita exponit, *ſi id tibi conceſſum eſt cælitus, vt gloriam ruris habeas*: ſed etiam, cùm multo meliorem iſtis omnibus Ciceronis imitatorem Lactantium, cuius hæc ſunt è libro 5. Inſtitutionum: *Nemini dubium poteſt eſſe quin is doctor qui cælitus mittitur, tam ſciẽtia ſit rerum omnium quàm virtute perfectus.* Quid tu igitur? inquit: ſatiſne iſtos idoneos auctores Latinitatis putas? Ego dicã tibi, inquam, Dati diu & ipſe in eo errore verſatus ſum, vt niſi qui aut Ciceronis ætate, aut paulò antè vixiſſent aut certè illi ætati ſuppares fuiſſent, non ſatis dignos eſſe arbitrarer, quorũ exemplo qui Latinè aut ſcribere aut loqui vellent, niterentur. Sed poſtea, re tota mecũ accuratiùs conſiderata, viſus ipſi mihi ſum nimio plus mihi ſumere, qui de Seneca, Liuio, Valerio, Celſo, Quinctiliano. Columella, vtroq; Plinio, Tacito, Suetonio, Velleio, Q. Curtio, Lactãtio, aliiſq; eiuſmodi ſcriptorib. quos & ab iis ipſis tẽporib.

quibus Latina lingua floruiſſe diceretur, propius afuiſſe, & ſuo quemque ſæculo, diſertiſſimos habitos eſſe conſtaret, temerè pronunciare auderem. Certè enim neq; quiſquam vnquam veterũ eos malè Latinè locutos eſſe dixit: neque nos, tam longo interuallo, valdè boni eius rei exiſtimatores ſumus. At multa ſimplicia vocabula, multa etiam loquendi genera in eorum libris leguntur, quæ apud Ciceronem & eius æquales nuſquam reperias. Primùm quis hoc præſtare audeat? Ciceronis ſcriptorum vix decimam partem reliquam habemus, eamque multis partibus mancam ac mutilam, multis vulneribus, multis cicatricibus deformatam: Salluſtij vix centeſimam, Varronis tantundem, Catonis è tam multis voluminibus vnum De re ruſtica commentariolum: tot philoſophorum, tot oratorum veterum, tot poëtarum: tot hiſtoricorũ, tot iuriſconſultorum ſcripta perierunt, & ex illis fractis ac laceris, quæ ad nos peruenerunt, Romani ſermonis reliquiis adfirmare audemus, ſiquid in eis non reperiatur, id apud veteres in vſu non fuiſſe? Quanto credibilius eſt, noua multa atque inuſitata nobis videri, quæ ſi eorum libri exſtarent, in frequentiſſimo vſu

vſu poſita fuiſſe conſtaret? Illi autem, quos ſtultè & arroganter, vt minus eleganter locutos, deſpicere audemus, cùm & bibliothecas haberent omni genere librorum inſtructiſſimas, & eas diligentiſſimè peruolutarent, & acerrimo iudicio præditi eſſent, quis ſcit, an ea ipſa ex vetuſtioribus ſumpſerint, quæ fruſtra nobis aut nouitatis aut peregrinitatis nomine ſuſpecta ſunt? Cùm ſæpe contingere videamus vt multæ voces diu ab iſtis cenſeantur inter nouas quæ poſt ea vſque ab vltima antiquitate à nobiliſſimis auctoribus proditæ ac propagatæ reperiuntur. Quid quòd in iſtis ipſis Ciceronis reliquiis multæ ſunt, quæ ſemel tantùm leguntur? Ergo ſi paullum chartæ, aut mus, aut tinea adroſiſſet, aut ſitus & caries corrupiſſet, aut ſcintilla è lucerna in certam aliquam libri partem incidiſſet, hodie *pigrandi & controuerſandi* verba, multaque alia iſtis delicatis barbara eſſent: quæ nunc ita non refugiunt, vt inculcent. Et vt magis intelligas totum hoc è ſtulta quadam opinione pendêre, ſcito multos ex iſtis ineptè faſtidioſis, quib. qui quid dicunt, quod Ciceronis non ſit, meros lapides loqui videntur, quibus, vt olim athletis in arenã deſ-

cendentibus circundandę eſſent amphorides quoties in publicum prodeunt, ne delicatæ ipſorum aures vocum non Ciceronianarum ictibus contunderentur, ſæpè eſſe è me magna cum voluptate diluſos. Nam cùm voces quaſdam obſeruaſſem, Ciceronis quidem illas, ſed minus contritas, neque à Nizolio in illum præclarum indicem, qui iſtorum obruza eſt, relatas: admiſcebam eas de induſtria orationi meæ, cùm ad me audiendum amici quidam hoc, de quo loquor, morbo laborantes veniſſent. Illi vt earum quamque audierāt, ceruicem cōtorquere, humeros attollere, frontem contrahere, alius alij in aurem inſuſurrare, excuti ſibi cerebrum, aperire aures, cùm talibus vocibus verberarentur. Quin etiam cœtu dimiſſo, cùm me, vt fit, officij cauſſa domum reducerent, malè ſe à me habitos atque acceptos eſſe conquerebantur. Ego aliquandiu eos ambiguo ſermone fruſtratus, tādem ſponſione laceſſebam, ni illæ ipſæ voces quibus auditis, caput ſibi condoluiſſe dicerent, ipſius Ciceronis eſſent. Quid quæris? cùm id ita eſse peruicisſem: iam voces illæ omnem duritiam atque aſperitatem depoſuerant: iam lenes, ſuaues, iucundæ auditu

factæ

factæ erant: &, vt lupini aqua macerati, omnem amaritiem exuerant, ſimulatque eas Ciceronis eſse conſtiterat. Meminiſtíne cùm vox *illuſtriſsimus* apud iſtos cenſores in vrbe ius togæ tueri non poterat, ſed pro peregrina habebatur?

Nec miſera prodeſſe in tali tempore quibat, quod Gellius *illuſtriſsimas orationes, & illuſtriſsimos philoſophorum* alicubi dixiſset. Itaque ſiquis Latinè loquens *Cardinalem quempiam illuſtriſsimum*, vt fit, vocauerat, in eum *ὅλῳ τῷ μυκτῆρι*, vt Græci dicunt, vtebãtur. Neque extorqueri eis poterat, vt non *maximè illuſtrem*, pro *illuſtriſsimo* dicerent, niſi, poſtquam ex Varrone audierunt, *illuſtriſsimum quemque ex veteribus paſtorem fuiſſe*. Et quidem eam vocem nemo maiori cachinno excipere ſolitus erat, quàm ille quem ſui ita eſse Ciceronis ſimilem prædicabant, vt dicerent, *σύκῳ μὰ τὴν Δήμητρα*: eique illud occinerẽt, *ὁ παῖς ἀχιλλέως, ἀλλ' ἀχιλλεὺς αὐτὸς εἶ.* Qui cùm aliquando ad me libros tum Ariſtotelis ad Nicomachum interpretantem veniſſet, audiſsetque adfirmantem innumerabilia eſse in omnibus philoſophiæ partibus, quæ Latinè dici non poſsent ab iis qui tam ſeueri eſse vellent: egreſso mihi, cùm circumfuſa nobis eſset magna

erudito

eruditorum hominum corona, mirari ſe dixit, quid ita mihi videretur fieri non poſſe, quod iam egregiè Perionius præſtitiſſet. Credo, inquit, illum dicis, qui quod quincto quoque anno faciendũ ſignificari vellet, id *ſingulis quinq; annis* fieri oportere ſcripſit. Eum ipſum, inquam, & Ciceronis eloquentiam vides. Sed vt me ad propoſitum referam, etiam ſi hoc demus, nouata eſſe multa ab iis qui poſt Ciceronem fuerunt, quid cauſſæ eſt, cur ea reiicere debeamus? Quorſus igitur illud Horatij? *Vt folia in ſiluis.* & illud:

licuit ſemperque licebit
Signatum præſente nota producere nomen.

Nonne Cicero & multa nouauit ipſe, & Catonem, Varronem, Brutum, alioſque vt idem facerent hortatus eſt? An fortaſſis perſonale illud priuilegium fuit: vt cum Cicerone, & cum iis,

Qui tum viuebant homines atque æuum agitabant, extinctum eſſe videatur? *Incomprehenſibile* Ciceroni fingere licuit: quid ni aliis alia ad eundem modum poſtea licuerit? Equidem exiſtimo Ciceronem, ſi ad Quinctiliani & Plinij, & Taciti tẽpora vitam producere potuiſſet, & Romanam linguam multis vocibus elegãter conformatis eorum ſtudio auctam

ac locupletatam vidiſſet, magnam eis gratiam habiturum, atque illis vocibus cupidè vſurum fuiſſe. Nam iſtorum quidem audire eſt operępretium amentiam. Ad Taciti aut Suetonij voces nauſeant: ipſi eas ſcriptis ſuis intexunt, quæ ne in culina quidem illorum patienter audiri potuiſſent. Mentior, niſi tibi cùm voles, in ſcriptis quorundam qui huius ſectæ coryphæi habentur, *ſpeculationem*, *ingratitudinem*, *contrarietatem*, aliaque eiuſdem generis plurima oſtendero: *ſed ſatis eſt dixiſſe: ego pulcra poëmata pango.* Cùm ſemel in hanc diſciplinam nomen dederis, quocumque modo & ſcribas, & loquare, dicas licebit,

Ταύτης τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι.

Fuit hæc de principio laborioſa quædã, & exquiſita diligentia nunc in ignauiam vertit, quid enim magis in promptu eſt, quàm, cùm quid ſcribere ingreſſus ſis, de ſingulis voculis Nizolium conſulere? Quid tu igitur? inquies, ex omnibus antiquis ſcriptoribus, nullo diſcrimine, verba quib. vtare, depromes? Immò verò adhibebo iudicium, habebo delectum, & cũ ex iis potiſſimùm qui antiquitatis quoque ipſi principes viſi ſunt, Cicerone,

Cæſare,

Cæſare, Terentio, aliis quãplurima ſumpſero: cùm orationis meæ genus ad eorum exemplar quàm maximè potuero, conformaro, ex aliis quoque belliſſimũ quodque carpam, & quo quiſq; maximè excelluiſse videbitur, id imitari atque exprimere conabor: neque in iis modò quos paulò antè nominaui, ſed in Tertulliano, Arnobio, Hieronymo, Auguſtino, Ambroſio, & quod magis mireris, Appuleio, Caſſiodoro, Martiano etiam & Sidonio Apollinari multa reperiam, quib. ſuo loco poſitis oratio vberior & ornatior fiat. Tibi quoq;, Dari, auctor ſum, vt idẽ facias, in primiſque vt ne eorum ſtultitiam imiteris, qui vſque eò antiquitatis ſtudioſi ſunt, vt voces quoque Chriſtianæ religionis proprias refugiãt, & in earum locum alias ſubſtituant, quarum nonnullæ etiam impietatem olent: qui non *fidem*, ſed *perſuaſionem*, non *ſacramentũ corporis Dominici*, ſed *ſanctificum cruſtulum*: non *excommunicare*, ſed *diris deuouere*: non *Angelos*, ſed *genios*: nõ *baptizare*, ſed *abluere* dicunt: aliáque eodem modo deprauãt: qui, vt opinor, niſi ſibi metuerent, etiam pro Chriſto *Iouem optimum maximum* dicerent. eſt enim magis Ciceronianum. Quæ autẽ inſania eſt, cùm *porricere*, cùm

impetrire

impetrire, cùm *tripudium ſoliſtimum*, cùm *pateras* & *ſympinia* legimus, notare ea tamquam dicta ſapienter: quòd ex auguralibus & pontificalibus libris deprompta ſint? propria Chriſtianæ fidei, & Chriſtianorum rituum verba, vt non ſatis Latina contemnere? Plura dicere cùm pararem, amicorum quorundam interuentus inſtitutum ſermonem abrumpere coëgit.

Conatus emendandi locum quẽdam Taciti peſſimè à librariis acceptum.

CAPVT II.

SOLENT interdum medici eos quoque ægrotos, quorum ſalus ab omnibus depoſita iam ac deſperata eſt, curandos ſuſcipere, interpoſita prius cautione, fraudi ſibi non fore, ſi qui eis interea deterius acciderit. Eadem ego quoque conditione locum quendam Taciti ſuſcipiam, ita malè affectum & in vulgatis & in veteribus libris, vix vt vlla ſpes eius ſanandi ſuperſit. Si quid igitur boni efficere potuero: ſin minus, veniam tamen vt ſpero, ab æquis iudicibus conſequar. Ita ergo ſcriptum eſt libro XIV. Annalium ab exceſsu Diui Auguſti: *Ne tamen ludicræ tantùm imperatoris artes nõteſcerent, carminum quoque ſtudium affectauit*

fectauit contracti quibus aliqua pangendi facultas. Nec dum inſignis ætatis nati conſidere ſimul, & allatos vel ibidem repertos verſus cõnectere, atque ipſius verba quoquo modo prolata ſupplere: quod ſpecies ipſa carminum docet, non impetu & inſtinctu, nec ore vno fluens. Neque multum opis in veteribus libris, in quibus ita legitur, *Nec dum inſignis ætatis tati conſidere ſimul & natos vel repertos ibidem verſus connectere.* Nunc quomodo ei mederi coner, aperiam. Primùm illud *tati*, ex quo ab aliis factum eſt, *nati*, deleo: & puto fruſtrà geminatas eſſe ab indocto & oſcitante librario litteras eius vocis quæ proximè præceſſerat. Deinde ex illo *ætatis*, facio *erat*. Ij. Poſtremò vbi eſt & *natos vel repertos*, deleo illud *vel repertos*: & puto dubitationem fuiſſe librarij legere neſcientis. Quæ ſi mihi concedantur, pręſtare auſim, locum integrum eſſe hoc modo: *Ne tamen ludicræ tantùm imperatoris artes noteſcerent, carminum quoque ſtudium affectauit, contractis quibus aliqua pangendi facultas, necdum inſignis erat. Ij conſidere ſimul, & natos ibidem verſus connectere, atque ipſius verba quoquo modo prolata ſupplere: quod ſpecies ipſa carminum docet, non impetu & inſtinctu, nec ore vno fluens.* Si quis igitur melius aliquid nouit, impertiat: ſi non

his,

melius aliquid nouit, impertiat: ſi non, his mecum vtatur licet.

Emendata quædam apud Tacitum in vita Iulij Agricolæ.

CAP. III.

IN vita Iulij Agricolæ, quam idem ille Latinus Thucydides ſcripſit, oratio eſt ducis Britannorum Galgaci, ardoris & vehementiæ plena, qua ille milites ſuos ad fortiter pugnandum cohortatur, facilemque eis, ſi præſenti animo ſint, ſpem victoriæ oſtentat. In ea ita vulgo legitur: *Brigantes femina duce, exurere coloniam, expugnare caſtra, ac, niſi felicitas in ſecordiam vertiſſet, exuere iugum potuere: nos integri & indomiti, & libertatem non in præſentia laturi, primo ſtatim congreſſu vnde oſtendamus quos ſibi Caledonia viros ſepoſuerit.* In quibus acutè vidit Lipſius, legendum *prima ſtatim congreſſione.* Idque ipſi mihi magis placet, quàm quòd ego antea ſuſpicatus eram, vocem *vnde* delendam eſſe: tamen etſi, vtroque modo eadem ſententia efficitur. Sed ea quæ proximè antecedũt, vt obſcuriora, & ad corrigendum difficiliora ſint, Rhenani temeritate factum eſt; qui, vt in Taciti libris nonnulla correxerit, multo certè plura corrupit. Libri Ro-

mæ impreſſi habebant, *& in libertatem non in præſentiam laturi*. Rhenanus fecit, *& libertatem non in præſentia inlaturi*, & ſtultæ mutationi ſtultiorem interpretationem addidit. Significat, inquit, prius ipſis libertatem fuiſſe, pro qua adipiſcenda nō erat opus pugnare, ſed cōſeruanda. in præſentia dixit de futuro. Equidem Rhenanum, cùm illa ſcriberet, ſobrium fuiſſe non puto. Sed eo omiſſo, adferamus ſiquid verius poſſumus Cenſeo igitur vbi eſt, *in præſentiam laturi*, legendum eſſe, *in P R. ſeruitium nati.* vt totus locus legatur hoc modo: *Nos integri & indomiti, & in libertatem, non in populi Romani ſeruitium nati, prima ſtatim congreſſione oſtendamus, quos ſibi Caledonia viro ſepoſuerit* Non magnam neque violentam eſſe mutationem, qui in hoc genere exercitati ſunt facilè vident: vulgus quid probet, quid non probet, numquam laboraui,

Quid ſit apud Ciceronem amor amicitiæ: *& cur idem in flagitioſi amoris mentione, dixerit*, more Græciæ.

CAPVT IIII.

VETERES philoſophi Græci libentiùs ferè verſabantur cum adoleſcentulis, quàm vt ſermones hominum, & ali

& aliquam turpitudinis ſuſpicionem effugerent: quanquam enim illorum ſe ingenia amare dicebant, ea tamen ferè potiſſimùm amabant, quæ bene habitarent. Itaque id Cicero in eis vrbanè, vt ſolet, exagitans, ita ſcribit libro quarto Tuſculanarum: *Ad magiſtros virtutis philoſophos veniamus: qui amorem negant ſtupri eſſe, & in eo litigant cum Epicuro non multùm, vt opinio mea fert, mentiente. quis eſt enim amor iſte amicitiæ: cur neque deformem adoleſcentem quiſquam amat, neque formoſum ſenem?* Quibus in verbis, quæſitum eſt ex me, quem aut Cicero, aut illi *amorem amicitiæ* dicerent. Reſpondi hoc eos *προκάλυμμα* nequitiæ ſuæ obtendere ſolitos eſſe, vt dicerent amorẽ ſuum non ad fœdam & nefariã corporũ commiſtionem, ſed ad cõſtituendĩ amicitiam referri: atque ita eũ vocaſſe *ἔρωτα ἐπὶ φιλίᾳ*, id eſt, vt Cicero interpretatur, *amorem amicitiæ*. Plutarchus: *ἔρως γὰρ εὐφυοῦς καὶ νέας ψυχῆς ἁψάμενος, εἰς ἀρετὴν διὰ φιλίας τελευτᾷ.* & paulo pòſt: *οὐ συνουσίας γὰρ αὐτὸς ὁ ἔρως καθάπερ τῶν γυναικῶν.* Idẽ in Numa: *ἀνδρὶ δὲ οὐκ ἔστι σύμμιξις πρὸς θεὸν, οὐδὲ ὁμιλία σώματος. ἀγνοοῦσι δὲ ὅτι τὸ μιγνύμενον ᾧ μίγνυται, τὴν ἴσην ἀνταποδίδωσι κοινωνίαν, οὐ μὴν ἀλλὰ φιλίαν γε πρὸς ἄνθρωπον εἶναι θεῷ καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ*

λεγόμενον ἔρωτα. Fuiſſe autem amores illos in Græcia vſitatos, etiam illud indicio eſt, quòd qui eo vitio laborabant, *more Græcorum facere* dicebantur. Cicero quinto Tuſculanarum de Dionyſio tyranno loquens: *Cùm abundaret & æqualium familiaritatibus & conſuetudine propinquorum, haberet etiam more Græciæ, quoſdam adoleſcentes amore coniunctos, credebat eorum nemini.* Æmilius Probus in Alcibiade: *Ineunte adoleſcentia, amatus eſt à multis, more Græcorum.* Xenophon libro ſecúdo παιδείας. Ἀλλ' ἦ καὶ σὺ, κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλόν ἐστι, περιάγῃ τοῦτο τὸ μειράκιον.

Vetus quædam Aemilij Probi reprehenſio aduerſus eruditum virum qui Aemilium defendere voluit, confirmata.

CAPVT V.

SCRIPSI iampridem, erraſſe mihi videri Æmilium Probum, qui negaſſet, turpe fuiſſe Cimoni, ſummo Athenienſium viro, ſororem germanam habere in matrimonio, quippe cùm ciues eius eodem vterentur inſtituto. Extitit biennio aut triennio pòſt homo non indoctus, qui in notis quas ad Plutarchi vitas in Latinum ſermonem à ſe conuer-

ſas ad.

ſas addidit, à me diſſentiens, Æmilium defendere conatus eſt. Ait enim Cimonem pulſum eſſe in exilium, non quòd ſororem duxiſſet vxorem: ſed quòd ea citra nuptias abuſus crederetur: idque ex ipſis Plutarchi verbis colligi poſſe, ſi quis attentiùs ea conſideret, addit Athenæum libro XIII. hac ipſa de re loquentem nõ ſimpliciter dicere, *τῇ ἀδελφῇ συνόντος*, ſed addere *παρανόμως*, ex quo intelligi damnatum Cimonem, non ſimpliciter quòd cum ſorore germana corpus commiſcuiſſet, ſed quòd id feciſſet aduerſus leges, id eſt, priuſquam illam vxorem duceret. Poſtremò Plutarchum apertè idem quod Æmilium dicere, qui Themiſtoclis filio Mneſiptolemam Themiſtoclis ipſam quoque, ſed ex alia matre filiam, ex ea conſuetudine nupſiſſe narret. Ego autem non eram neſcius licuiſſe Athenienſibus, ſorores eodem patre, dum ne eadem matre natas vxores ducere. Docuerat me id Theon, qui in Nebulas Ariſtophanis ita ſcribit: *παρ᾽ Ἀθηναίοις ἔξεστι γαμεῖν τὰς ἐκ τῶν πατέρων ἀδελφάς.* Sciebam hoc interfuiſſe inter Solonem & Lycurgum, quod ille *τὰς ὁμοπατρίους* ducere permiſeras: hic *τὰς ὁμομητρίους.* Docuerat me id Philo, cuius

hæc ſunt: Ὁ μὲν οὖν ἀθηναῖος σόλων ὁμοπατρίους ἐφεὶς ἄγεσθαι, τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν. ὁ δὲ λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν, τὸν ἐπὶ ταῖς ὁμογαστρίοις γάμον ἐπιτρέψας, τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατρίους ἀπεῖπεν. At de germanis ſororibus nuſquam tale quidquam legere memineram. Ita enim ſemper exiſtimaui, qui eodem patre, ſed non eadẽ matre geniti eſſent, conſanguineos; qui eadem matre, ſed non eodem patre, vterinos, qui iiſdẽ & patre & matre interdum quidem conſanguineos, ſed ſuo ac proprio vocabulo germanos vocari. Itaque neq; vnquam apud Atheniẽſes germanam ſororem habere in matrimonio licuit: &, ſi Elpinice conſanguinea tantùm Cimonis fuit, non etiam ὁμομήτριος: bis errauit Æmilius, qui eam germanam ipſius ſororem fuiſſe dixit. Imò verò ſi conſanguinea tantùm fuit, dicere auſim, cauſam non fuiſſe, cur Athenienſium legibus Cimon in exilium pelleretur. Stuprum enim, non inceſtum fuiſſet. Inceſtum ſiquidem non committitur cum ea, quam quis ducere vxorem poteſt. Sed certè veriſimilius eſt, germanam fuiſſe: & eo illum exulaſſe, quòd eam παρανόμως, vxorem ducere auſus eſſet. Nam illud quidem argumentum ex Athenæo,

næo, non fuiſſe additurum παραινίμως, niſi idem fieri poſſet etiam ὀ παραινίμως, æquè bellum eſt, ac ſi quis, quia Cicero alicubi dicit, Catilinam peſtem patriæ nefariè moliri, colligat, idem non ſemper nefariè, ſed interdum etiam ſine ſcelere fieri poſſe. Poſtremò ſanctiſſimus & eruditiſſimus vir Cyrillus Alexandrinus libro ſexto aduerſus Iulianum, non furtiuos concubitus, ſed nuptias cum ſorore Cimoni, vt ſcelus nefarium obiicit: non facturus, ſi id apud Athenienſes legitimum & vſitatum fuiſſet. Nunc enim accuſari Solonem oportuerat, qui id permiſiſſet, non ciuem qui patriæ ſuæ legibus paruiſſet.

De Chaldæis Ciceronis locum è Theophraſto conuerſum videri

CAPVT VI.

CHALDAEI, ait Cicero libro primo De diuinatione, *non ex artis, ſed ex gentis vocabulo nominati diuturna obſeruatione ſiderum, ſcientiam putantur effeciſſe, vt prædici poſſet, quid cuique euenturum, & quo quiſque fato natus eſſet.* In quo, quòd ait Chadæos ex gentis, non ex artis, vocabulo nominatos, pertinet ad communem errorem refellendum, quo genethliacos, cuiuſcumque gentis forent,

lum modò verſatus ſit in hoc litterarum genere, ignotum eſt. Solebant autem inter cetera, donari coronis aureis: vnde & Pindarus Olympiam vocat *ματέρα χρυσοστεφάνων ἀέθλων*. Imperatores quoque, re bene & feliciter geſta, interdũ quamquam admodum rarò, eodem honoris genere afficiebantur. Sic Cyro, poſt tam multas tamq́ue inſignes victorias in auitum regnum redeunti Cyaxaris filia, quæ ipſius poſtea vxor fuit, coronam auream offert. Xenophon libro octauo: *ὁ δὲ κυαξάρης ταῦτα μὲν ἐδέξατο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα, στέφανόν τε χρυσοῦν, καὶ ψέλλια φέρουσαν.* Habitus eſt hic honos Alcibiadi quoque, cùm domita Lacedæmoniorum ſuperbia in patriam rediret: qua de re ita Probus: *Hic vt naui egreſſus eſt, quamquam Theramenes, & Thraſibulus eiſdem rebus præfuerant, ſimulq́; venerant Piræeum, tamen illum vnum omnes proſequebantur: &, id quod numquam antea vſuuenerat niſi Olympiæ victoribus, coronis auris æneiſq́; vulgò donabatur.* Sed cur æneas quoque coronas addat, non immeritò quæri poteſt. Nam vt Glauci Homerici væcordia ridetur permutantis *χρύσεα χαλκείων*, ita ridicula videri poteſt hæc *χρυσείων καὶ χαλκείων* permiſtio. Ego verò non

dubito, quin Probi verba corrupta ſint; ita vt vbi eſt *aneisq;*, legendum ſit *tæniisq;*. Solebant enim ferè tæniæ cum coronis coniungi. Empedocles:

Ταινίαις τε περίστεπτος, στέφεσί τε θαλείοις.

Idque manifeſtò confirmat quod apud Thucydidem de Braſida legitur: quem Scionæi, re præclarè geſta, vt Olympionicen excepiſſe, & vt Græciæ liberatorem, corona aurea & tæniis reuinxiſſe dicuntur. Thucydidis verba hæc ſunt: *καὶ οἱ μὲν Σκιωναῖοι ἐπήρθησάν τε τοῖς λόγοις, καὶ θαρσήσαντες πάντες ὁμοίως, καὶ οἷς μὴ πρότερον ἤρεσκε τὰ πρασσόμενα, τόν τε πόλεμον διενοοῦντο προθύμως οἴσειν, καὶ τὸν Βρασίδαν τά τ' ἄλλα καλῶς ἐδέξαντο, καὶ δημοσίᾳ, μὲν χρυσῷ στεφάνῳ ἀνέδησαν, ὡς ἐλευθεροῦντα τὴν Ἑλλάδα, ἰδίᾳ τε ἐταινίουντε, καὶ προσήρχοντο, ὥσπερ ἀθλητῇ.* Athletã autem cùm dicit, Olympionicen intelligit.

Emendata quædam è libro ſexto Epiſtolarum ad Atticum.

CAPVT VIII.

IN hoc ſcribendi genere non modò exigi ordo non ſolet: ſed ipſa potius *ἀταξία*, & melius Variarum lectionum nomen tueri, & minus ſatietatis adferre lectori

lectoribus creditur. Ego itaque qui horis exceptis hæc qualiacumque procudo, vt quiſque liber venit in manus, ita ex eo aliquid excerpo, quo mea hæc auctiora fiant. Nunc igitur percurram ſextum librum Epiſtolarum ad Atticum. In cuius prima epiſtola haud procul à fine ita legitur: *Nam Cœlius libertum ad me miſit, & literas accuratè ſcriptas, & de pantheris, & de ciuitatibus.* Puto *ciuitatibus* legendum *cybiratis*: idque iis qui rem totam accuratè conſiderauerint, probatum iri confido. In eadem epiſtola infrà libri editi ſic habent: *C. Vennonius domum Vindulli venit. cùm omnia obſignaret, in Vedianas res incidit. In iis inuentæ ſunt quinque imagunculæ matronarum, in quibus vna ſororis amici tui hominis Bruti, qui hoc vtatur, & illius Lepidi qui hæc tam negligenter ferat.* Vetus liber meus pro illlo *amici tui* habet *amici tuos*. Bruti autem & Lepidi nomina non habet. Quare totum locum ita lego: *In quibus vna ſororis amici tui. Os hominis, qui hoc vtatur: & illius qui hæc tam negligenter ferat.* Significat enim duri admodum oris eſſe & Brutum, qui vtatur eo, propter quem ſoror ſua adulterij ſuſpecta eſſe poſſit: & Lepidum, qui tam turpem

pem ſuſpicionem in vxore tam lentè ac negligenter ferat. Neque dubium eſt, quin de Bruto & Lepido loquatur: ſed in talium rerum narratione, ac ſignificatione, propria eorum, de quibus agitur, nomina multo venuſtiùs multoque verecundiùs ſubticentur. Addita autem puto iampridem ab aliquo erudito homine, qui locum declarare vellet. Iam illud, *os hominis*, ita dictum eſt, vt apud Martialem;

Santonica medicata dedit mihi pocula virga.
Os hominis mulſum me rogat Hippocrates.

Libet & notare vſum verbi *placet*, ſanè elegantem: ſi quis fortè eum minus aduerterit. Cùm igitur in manifeſto peccato aliquem deprehenderant, ita vt ne ipſe quidem factum ſuum defendere poſſe videretur: ita eum interrogabant: *Placet hoc tibi?* Sic Thais Terentiana deprehenſum Chæream leuiter obiurgans, *Satin' hoc tibi placet?* Cicero epiſtola ſexta eius libri in quo nunc verſamur: *Sed heus tu πυρὸς εἰς δῆμον. placet hoc tibi?* Tibullus in carmine obſcœno: *Placet .... qui ſub arborum coma:* & quæ ſequuntur. piget enim adſcribere. In eadem epiſtola, vbi vulgò legitur, *At nunc Cœlius, non dico equidem, quid egerit.* legendum eſt,

eſt, *quidquid egerit*. In octaua, *meros terrores*, non vt vulgò, *miros*. In vltima verò, *Accepi ab Acaſto, meo ſtatore, tuas litteras*. non vt editi libri habent, *Accepi ab Acaſto ſeruo meo ſtatim tuas litteras.*

Emendata multa è libro tertio De officiis.

CAPVT IX.

CICERONIS verba ſunt è tertio De officiis: *Accedit eòdem teſtis locuples Poſidonius, qui etiam ſcribit in quadam epiſtola, P. Rutilium Rufum, qui Panætium audiuerat, dicere ſolere, vt nemo pictor eſſet inuentus, qui Veneris eam partem, quam Apelles inchoatam reliquiſſet, abſolueret: oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi ſpem auferebat: ſic ea quæ Panætius prætermiſiſſet, & non perfeciſſet, propter eorum quæ feciſſet præſtantiam, neminem perſecuturum.* Quibus in verbis ſæpè admiratus eram, cur additum eſſet illud, *& non perfeciſſet.* certè enim quæ prætermiſerat Panætius, ea non modò non perfecerat, ſed ne inchoauerat quidem. Sed veteres libri admirationem ſuſtulerunt, quorum in pleriſque poſtrema eius comprehenſionis pars ita legitur: *Sic ea quæ Panetius prætermiſiſſet, propter eorum quæ perfeciſſet præſtantiam neminem perſecutum.* In eodem

libro

libro, vbi de Cæſaris cæde, etſi eum non nominat, loquitur, ita vulgò legas: *Vicit igitur vtilitas honeſtatem: imò vero honeſtas vtilitatem ſecuta eſt.* At in vetuſtioribus quanto melius? *Vicit igitur vtilitas honeſtatem? imò verò honeſtatem vtilitas conſecuta eſt.* Significat enim factum illud honeſtum fuiſſe per ſe, vtile κατὰ συμβεβηκὸς. Vnum præterea locũ ſubiiciam, qui nuſquam ille quidem in vulgatis libris emendatè legitur: ſed in libris præclari illius correctoris ita deprauatus eſt, vt ipſius ſententiæ, aliquot vocum temerè additarum congeſtu obrutæ, vix quaſi per nebulam, tenue quoddam veſtigium appareat. Et fuit ea illius conſuetudo, vt non tam quæreret interdum, quid dixiſſet Cicero, quàm quid ipſe eum dicere oportuiſſe cenſeret. Sed tota res mihi paulo altiùs repetenda eſt: vt etiam in iis Ciceronis verbis quæ non multò antecedunt eum quem purgare instituimus locum, maculæ quædam eluantur. Quærit igitur Cicero, liceátne interdum viro bono alium lædere, deque illius commodis aliquid detrahere. Ac primùm illud quaſi principium ponit, humanæ ſocietatis arctiſſimum vinculum eſſe: magis arbitrari eſſe contra

naturam,

naturam, hominem homini detrahere ſui comodi cauſa, quàm omnia incommoda ſubire vel externa, vel corporis, vel etiam ipſius animi *ſeruantem iuſtitiam.* Ita enim planè legendum eſt, non vt vulgò, *quæ vacent iuſtitia.* Vetus ſcriptura deprauata eſt, *ceuatent iuſtitiam.* Deinde, paucis interiectis addit: *Quid? ſi Phalarin, crudelem tyrannum, & immanem, vir bonus, ne ipſe frigore conficiatur, veſtitu ſpoliare poſſit, nónne faciat?* Hic libri mei veteres habent, *ne ipſe algore pereat.* ſed vtroque modo eadem ſententia efficitur. Deinde totam quæſtionem, adhibita diſtinctione, explicat his verbis: *Nam ſiquid homini ad nullam partem vtili, vtilitatis tuæ cauſſa detraxeris, inhumanè feceris contraq; naturæ legem.* quibus verbis ne homini quidem planè inutili ſignificat, quidquam ſapientem detrahere debere, vtilitatis ſuæ cauſſa. At ille, quem dico, ita edidit: *Nam ſiquid homini, homo ad nullam rem vtilis, vtilitatis tuæ cauſſa detraxeris.* Ineptè. Inſtituta enim quæſtio eſt hoc modo, *Num ſapiens homini ad nullam rem vtili aliquid aliquando detrahere poßit.* non autem: *Num homo ad nullam rem vtilis.* Ita enim paulo antè quæſitum erat: *Nónne igitur ſapiens, ſi fame ipſe conficiatur, abſtulerit ci-*

bum alteri homini ad nullam rem vtili? Negat igitur Cicero, id vtilitatis priuatæ cauſſa licere. Deinde addit: *Sin autem is tu ſis, qui multam vtilitatem Reip. atque hominum ſocietati, ſi in vita remaneas, adferre poßis: ſiquid ob eam cauſſam alteri detraxeris, non ſit reprehendum. Ob eam cauſſam*: id eſt, non ob tuam vtilitatem, ſed publicam. Sequitur: *Sin autem id non ſit eiuſmodi: ſuum cuique incommodum ferendum eſt potius quàm de alterius cõmodis detrahendũ.* Liber autem vetus, quo nunc vtor, ita habet: *Sin autem is non ſis eiuſmodi.* vnde colligo librarium, primò per errorem, cùm ſcripſiſſet, *ſin*, rediſſe denuò ad ſuperius membrum, cuius principium erat, *ſin autem is tu ſis.* deinde, errore animaduerſo, non deleuiſſe quidem duas voces, quas fruſtrà repetierat, *autem is*, ſed cetera perſecutum. Vt ſit vera lectio: *ſin non ſis eiuſmodi.* Solebant enim homines imperiti, qui auorum aut proauorum noſtrorum temporibus, victum ſibi deſcribendis libris quæritabant, quæ perperam ſcripſerant, non delere: ne libros ſuos, multis lituris deformatos, minus vendibiles redderent, iterúmue totas paginas deſcribere cogerentur: ſed vſurparant omiſſis cetera perſequi. Atque

ea res innumerabilem errorum copiam in omne ſcriptorum genus inuexit.

Xenophontis loci duo emendati.

CAPVT X.

LIBET hoc loco proferre coniecturam meam de duobus locis Xenophontis è primo *ἀναβάσεως*: de quibus dubium non habeo, quin & in omnibus vſque in hunc diem editis libris corruptè legantur, & tutò ac facilè corrigi poſſint. Eorum primus eſt, vbi Cyrus in Ciliciam tranſit, ſuperatis montibus in quibus Syenesis præſidium collocarat. Cùm enim Cilices ad primam Cyri aduentantis famam ſeſe in fugam dediſſent, ſine vllo negotio Cyrus & montes conſcendit, & Cilicum caſtra cepit. Ibi Xenophontis verba ſunt: Κῦρος δ' ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη, οὐδενὸς κωλύοντος, καὶ εἶδε τὰς σκηνὰς οὗ ἐφύλαττον οἱ Κίλικες. Quid autem attinuit dicere eum, ſuperatis montibus, vidiſſe caſtra quæ Cilicum fuerant? Certè enim ita neceſſe fuit, niſi aut cæcus fuiſſet, aut clauſiſſet oculos. Sed nos quoque cæci, opinor, fuerimus, niſi videamus, ἄλε, non εἶδε legendum eſſe. Alter locus eſt, vbi Cyrus ad flumen Chalum perueniſſe dicitur: cuius piſces Syri, vt & columbas,

pro diis habebant. Ibi enim ita legimus: *Αἱ δὲ κῶμαι ἐν αἷς ἐσκήνουν, Παρυσάτιδος ἦσαν, εἰς ζωὴν δεδομέναι.* Sed mihi excuti non poteſt, quin *ζώνην*, non *ζωὴν* legere oportebat: vt dicamus eam totam regionem reginæ Paryſatidi in cingulum adtributam fuiſſe. Reginis enim Perſarum multa oppida, multæque regiones in ſingulas mundi muliebris partes adtribui ſolebant: verbi cauſſa, *in ſtrophium, in amiculum in cingulum, in ſandalia.* Idque locupletiſſimus teſtis confirmat Plato in Alcibiade primo his verbis: *ἐπεί ποτ' ἤκουσα ἐγὼ ἀνδρὸς ἀξιοπίστου τῶν ἀναβεβηκότων παρὰ βασιλέα, ὃς ἔφη παρελθεῖν χώραν πάνυ πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, ἀγγὺς ἡμερησίαν ὁδὸν, ἣν καλεῖν τοὺς ἐπιχωρίους ζώνην τῆς βασιλέως γυναικός. εἶναι δὲ καὶ ἄλλην, ἣν αὖ καλεῖσθαι καλύπτραν. καὶ ἄλλους πολλοὺς τόπους καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἰς τὸν κόσμον ἐξῃρημένους τὸν τῆς γυναικὸς, καὶ ὀνόματα ἔχειν ἑκάστους τῶν τόπων ἀπὸ ἑκάστου τῶν κόσμων.* Sed & Lutetiæ Pariſiorum vectigal quoddam vino impoſitum eſt quod vulgò *cingulum reginæ* vocant. Sic Themiſtocli apud eoſdem Perſas quinque vrbes, Magneſia, Lampſacus, Myus, Percope, & Palæſcepſis, in panem, vinum, opſonium, ſtragula & veſtitum adtributæ fuiſſe dicuntur.

Suetonij in Galba vnus, & alter in Othone emendatus & illuſtratus locus.

CAPVT XI.

MIRAM & propè ſordidam Galbæ Imperatoris parſimoniam fuiſſe & Tacitus & Suetonius, & alij tradiderunt. Cuius exempla multa cùm retuliſſet Suetonius, adiicit: *Quare aduentus eius non perinde gratus fuit: idq; proximo ſpectaculo apparuit. Siquidem Atellanis notiſſimum canticum exorſis Venit io ſimus à villa: cuncti ſimul ſpectatores, conſentiente voce, reliquam partem retulerunt, ac ſæpius verſu repetito egerunt.* Quæ Turnebus libro quincto Aduerſariorum emendaturū ſe & explicaturum profeſſus, nihil de ſuo adfert, niſi Io eſſe interiectionem exultantis omnibus notiſſimam. Miror autem cur tantus vir, cùm manus deprauato loco admouiſſet, nihil protulerit, niſi quod pueri paulo grandiores in ſchola ſi ignorarent, cæderentur. Certè ſi nodus ille tam facilè ſolui poterat, non tali vindice indigebat. Quomodo autem populus, iterando eam vocem quæ exultantium propria eſt, declarare potuiſſet, parùm ſibi gratum eſſe imperatoris aduentum? Sed nos tentemus, ſiquid melius poſſumus. Seruis olim & libertis interdum nomina.

ex moribus ipſorum imponi ſolebant. atque id magis etiam fiebat in comœdiis. Puto igitur in vetere Atellana vel ſeruum vel libertum diſpenſatorem fuiſſe, qui, quòd frugi & parcus, & dominus vtibilis foret, ex re Oneſimus vocaretur. Seruile autem illud nomen eſſe, etiam è S. Pauli epiſtolis notum eſt. Eum igitur conſerui cùm in Atellana fabula viderent redeuntem è villa, intelligerentque parciùs ſibi iàm edendum ac bibendum fore, quòd eos Oneſimus durè contenteque habiturus eſſet, cecinerant. *Venit Oneſimus à villa:* & addiderant, opinor, alia quæ ad parſimoniam & ſeueritatem ipſius exagitandam pertinerent. Eadem igitur illa cùm in Galbam, qui nuper venerat, præclarè conuenire viderentur, populus iocans crebrò iteraſſe dicitur. Planè autem in veteribus libris legitur *Venitone ſimus.* quod teſtati ſunt & alij: & minimo negotio mendum tolli potuerit. Sed ſæpe fit, vt etiam perſpicaciſſimos ea quæ ſunt ante oculos poſita, fugiant. Fuit autem ipſi Suetonio pater vir fortiſſimus, & ſpectatæ virtutis: cuius nomen cùm in filij libris decurtatum ac deprauatum legatur, reſtituere, operæ fuerit. Sic ergo legimus in Otthone: *Interfuit*

huic

huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiadecimæ legionis tribunus, anguſticlauius. Ita vulgò. At vidi ego librum qui cariem & tineas ſenſerat, in quo poſt nomen *Suetonius* foramen erat exiguum: deinde ſequebatur *linus*: & ſuprà alia manu emendatum *lenis*: Omnino autem legendum eſt *Paullinus*. id enim verum cognomẽ fuit. Teſtem in eum rem laudabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen, neque virtutem tacitam eſſe ſiuit. Eius enim & ſæpè in annalibus & in Agricolæ vita perhonorificam mentionem facit.

Ariſtoteles è primo Politicorum Hippocratis è libro περὶ τροφῆς emendati & illuſtrati loci.

CAPVT XII.

ARISTOTELES libro primo Politicorum eruditè ac copioſè diſputat de origine ſeruitutis: oſtenditque veræ ſeruitutis cauſſam in natura poſitam eſſe: ita vt ij qui mente ac conſilio valent, corpore autem ſunt ad obeunda neceſsaria munera non ſatis habili, natura facti ſint ad imperandum: qui contra valido ac robuſto corpore, ſed ingenio hebeti ac ſtolido, tantum vt imperata facere, non etiam ipſi, quid agendum ſint, proſpicere poſſint, eos natura ipſa eorum qui plus

ſapiunt imperio ſubieciſſe videatur. Qui autem bello capti, aut alio modo in ſeruitutem redacti ſunt, ij, ſi liberali ſint ingenio, fortuna quidem ac condicione ſerui ſunt, ſed natura liberi. Sunt igitur quidam liberi natura, quos in ſeruilem ſortem caſus aliquis deduxit: ſunt contrà multi quos ſeruire oportet, quique natura ſerui ſunt, qui melioribus & natura liberis imperant. Neque omnis aut libertas, aut ſeruitus contra naturam eſt: neque omnis congruens ac conſentanea naturæ. Sed ad ipſum eius diſputationis finem ita legitur in libris emendatis à Victorio, & in aliis propè omnibus: *ὅτι μὲν οὖν ἔχει τινὰ λόγον ἡ ἀμφισβήτησις, καὶ οὐκ εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι, οἱ δ' ἐλεύθεροι, δῆλον.* quæ ita interpretatus Victorius: *Continere igitur in ſe rationem quandam hanc controuerſiam, & non eſſe, hos quidem natura ſeruos, hos autem liberos, planum eſt.* Atqui Ariſtoteles ipſe nihil tam docere conatus eſt, in iis quæ anteceſſerunt, quàm eſſe quoſdam natura ſeruos, & quoſdam natura liberos. Itaque in libris Aldinis hoc modo legimus: *καὶ εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι, οἱ δ' ἐλεύθεροι*, id eſt, *& eſſe alios natura ſeruos, alios liberos.* Sed ne hoc quidem ferri poteſt. Vtrumque enim

docuit,

docuit, quoſdam natura, quoſdam præter naturam, & ſeruos & liberos eſſe. Verum igitur eſt, quod ego, cùm prius conieciſſem, poſtea ſcriptum repperi in eis libris, quos Aldi heredes edidere: *καὶ εἰσὶ καὶ οὐκ εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι, οἱ δ' ἐλεύθεροι*, id eſt, *Et eſſe, & non eſſe alios quidem natura ſeruos, alios autem liberos.* Similis locus eſt in libro Hippocratis De alimento: qui ita lacet ac mutilus eſt, vt & Cardanus & ceteri, quos ego quidem viderim, ætatis noſtræ medici, qui eum declarare voluerunt, meras nugas attulerint. Ego autem eum ita interpretabor, vt non verear, ne quis mihi illud obiiciat: *τέκτων γὰρ ἂν ἐὼν ἀρχιτέκτονα ἀναίρει* ... *ἐπεὶ πάντες οὐ τεκτονικά*. Expoſuerat Hippocrates varias ſuper tempore puerperij ſententias, dixeratque aliis quidem videri tempus id eſſe dierum c c x, qui quidem efficiunt ſeptem menſes, ſiquis Ægyptiorum more, quem tum ferè ſequebantur, tricenos dies ſingulis menſibus tribuat: aliis trecentorum, qui eadem ratione efficiunt decem menſes: aliis denique c c x l: qui eadem ratione octo menſes efficiunt. Deinde ad hanc poſtremam opinionem reſpiciens, ſubiicit: *οὐκ ἔστι καὶ ἔστι.* Quæ verba quid ſibi velint, ne Mopſus quidem aut

Oedipus diuinarit. Legēdum autem hoc modo: Ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις. Atque ita intelligendum eſſe quodammodo partum octimeſtrém, & quodammodo non eſſe. Poteſt enim menſe octauo mulier parere: ſed fetus vitalis nō eſt. Atque ideo Sabinus, Galeno, vt notum eſt, antiquior medicus, ea ſic expoſuerat: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα, μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ, ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. ex quibus etiam Sabini verbis, coniicio, vbi apud Hippocratem legimus ἐκπλῶσιν, legendúm ἐκφῶσιν. Sunt &, quæ ſequuntur, deprauata in Hippocratis libris: quę quomodo emendanda ſint, cognoſci poterit è Gellio, libri tertij capite XVI. vnde etiam ſumpta ſunt quæ modò attuli vt mirum ſit ea tandiu latuiſſe, cum tam aperto ac celebri in loco paterent. Eodem autem loquendi genere vſus eſt & Plautus in Trinummo:

Eſt atque non eſt mihi in manu Megaronides.
Quin dicant, non eſt. meritò vt ne dicant, id eſt.

Emendati è Trinummo Plautina loci duo.

CAPVT XIII.

FACTA me Trinummi mentio admonet, vt inſignem ex ea locum emen-

emendem : in quo & verſus perperam collocati ſunt, & perſonarum nomina lo locis non ſuis poſita, & deprauati verſus, & denique ἄλλο ὑγιές. Nolo autem otium, quo minimè abundo, inanibus verbis conſumere. tantum proponam locum ipſum, ita vt mihi legendus videtur:

PHILT.

Non edepol tibi pernegare poſſum quidquam quod velis.
Cui egeſtatem tolerare vis? loquere audacter patri.

LYSITELES.

Lesbonico huic adoleſcēti, Charmidæ huius filio.
Qui illic habitat. PH. *qui comedit, quod fuit, quod non fuit?*
LY. *Ne opprobra pater. eueniunt multa homini quæ vult quæ ne vult.*
Sapientiæ ætas condimentum eſt: ſapientia ætati cibuſt.
PH. *Mentire edepol nate, atque id nunc facis haut conſuetudine.*
Nam ſapiēs quidem pol ipſe fingit fortunā ſibi.
Nulli quæ ne volt eueniūt, niſi ſictor malus ſiet.
LY. *Multa eſt opera opus ſicturæ, qui ſe ſictorem probum*
Vitæ agendæ eſſe expetit. ſed hic admodum adoleſcentuluſt.
PH. *Non ætate, verū ingenio apiſcitur ſapiētia.*

Agedum, eloquere, quid dare illi nunc vis?
LY. *nihil quiddam pater.*
Tu modò ne me prohibeas accipere, ſiquid det mihi.

Quod autem ait Lyſiteles ad excuſandũ ſodalem, *ſapientia eſſe condimentum ætatem, & ſapientiam ætati cibum*, hanc ſententiam habet. Quidam cibi ſunt, qui recentes quidem non ſunt eſui, ſed reponi ſolent in longam vſionem, & muria aut aceto, aut ſale, aliiſúe modis condiri. miteſcunt autem, ac concoquuntur tempore, & ad veſcendum vtiles fiunt. ſic ſapientiam ait in iuuenibus immaturam eſſe: procedente ætate condiri ac mitigari, quaſique matureſcere. In eadem autem fabula ioculatis quidam verſus qui à Staſimo pronuntiatur, & corruptè legitur, & malè explicatur. Lambinus hoc modo:

Cœna hæc annona eſt, ſine ſacris hæreditas.
& exponit, Cœna hæc eſt, inſtar annonę. At Lipſius ἐρωτηματικῶς: *cœna hæc an non eſt?* Ego veterem ſcripturam retineo:

œna, hac annona, eſt ſine ſacris hæreditas.
Eſt autẽ, *hac annona*, ablatiuus, vt Grammatici vulgò loquuntur, abſolutus, & hoc ſignificat, hac annonæ caritate quæ nunc eſt. Sic alibi:

Mirum eſt lolio victitare te, tam vili tritico:
id eſt,

id eſt, cùm triticum tam vile ſit.

Notata quædam apud Liuium, in quibus ipſe ſibi pugnare videri poteſt.

Capvt XIIII.

Livii hiſtoriarum ſcriptoris deſertiſſimi ac copioſiſſimi errores quoſdam notaui olim Laurentius Valla, vnũ etiam homo eruditiſſimus mihique amiciſſimus Carolus Sigonius, qui hoc tempore tantum in Liuij annalibus præſtitit, quantum vix ſperare fas erat. Superſunt & alij, quos notare non ab re fuerit: vt incendatur ſcribentium induſtria, & vt intelligatur τὸ ἀναμάρτητον maius quiddam eſſe, quàm vt ab homine præſtari queat. Libro igitur annalium quarto, multis argumentis docet, errare eos, qui tradunt A. Cornelium Coſſum tribunum militum, ſecunda opima ſpolia Iouis Feretrij templo intuliſſe. At eodem libro Mam. Æmilium dicentẽ facit, ſe eundem dictatorem eſſe, qui antè Veientium Fidenatiumque, adiunctis Faliſcis, ad Nomentum exercitus fuderit: & magiſtrum equitum A. Corneliũ eundem in acie fore, qui priore bello tribunus militũ, Larte Tolumnio: & rege Veientiũ: in cõſpectu duo-

duorum exercituum occiſo, ſpolia opima Iouis Feretrij templo intulerit. Ne illud quidem defendi poſſe arbitror, quod libro nono in laudando L. Papirio Curſore ita ſcribit: *Haut dubiè illa ætate, qua nulla virtutum feracior fuit, nemo vnus erat vir, quo magis innixa res Romana ſtaret: quin eum parem deſtinarant animis magno Alexandro ducem, ſi arma, Aſia perdomita, in Europam vertiſſet.* At paulo pòſt ait ſe, arbitrari Alexandrum ne fama quidem Romanis notum fuiſſe. Quomódo igitur L. Papirium, quem ei opponerent, animis deſtinare potuerant? Sed & illud rectè ac verè notauit Glareanus, manifeſtò eum ſibi pugnare, cúm Hannibalem vixdum puberem Haſdrubalis litteris accerſitum ſcribit, cúm ex ipſis Liuij verbis neceſſariò colligatur, Hannabilem eo tempore annos non minus viginti tres natum fuiſſe. Qua ætate qui illum tutore egere dicat, ipſemet curatore potius indigere videatur.

Cur videatur Aſſa nutricibus dici ſolitum. Emendatus quidam. Varronis locus.

CAPVT XV.

QVOD Nonius *aſſas nutrices olim vocatas* eſſe ſcribit, *quia aſſint eis quos nutriant,*

triant, id quàm verum ſit, videbimus. Fortaſſis enim verius eſt eſſe à Græco ἄττα. ἔστι δὲ τὸ μὲν τέττα, φίλου, τὸ δὲ ἄττα, τροφέως, τὸ δὲ πάππα, πατρὸς, τὸ δὲ ἠθεῖε, ἀδελφοῦ, ait Euſtathius. Sed quod homo eruditus putat, ſe apud ipſum Nonium eius vocis exemplum reperiſſe in exemplo Varronis ab eo adducto, cùm verbi Betere notionem explicat, de eo mihi quidem longè aliter videtur. Verba Varronis in veteribus libris ita ſcripta ſunt: *Aſſanos multos quòd ea parere non poterat mulier, eum betere foras iuſsit.* quæ is, quem dico ita emendat: *Aſſa non multo pòſt, quòd ea parere non poterat mulier, eum betere foras iuſsit*: & tamen ait ibi aſſam vocari non nutricem, ſed obſtetricem. Quod ſi admitteremus, non tamen dicendum eſſet, repertum exemplum eius quod Nonius dixerant, ſed repertam aliam ſignificationem nominis *Aſſa*, quæ ipſum quoque latuiſſet Nonium, neque vſquam à veteribus tradita eſſet. Id autem quàm credibile ſit, non diſputo: mihi certè nondum diſplicet, quod de illis Varronis verbis iampridem exiſtimaui: ea pertinere ad Sp. Caruiliũ, qui primus Romanorum vxorem repudiaſſe dicitur, non quòd eius mores aut ingenium parum probaret, ſed quòd

coniu-

coniugem ſe velle diceret liberorum quærendorum gratia: illam autem ſterilem eſſe. Lego igitur hoc modo: *A ſe annos multos quod ea parere non poterat mulier, eam betere foras iuſſit.* Erat enim hoc quoque verbum vſitatum in repudiis. Cicero: *claues ademit, foras exegit.* Martialis *Vxor vade foras, aut moribus vtere noſtris.*

Emendati complures variorum ſcriptorum loci in quibus à librariis eodem modo peccatum erat.

CAP. XVI.

AD medicinam meliùs & certiùs factitandam, non mediocriter vtile eſt, ſcire, quibus in rebus is qui ægrotat, peccare ſolitus ſit: quo & cauſſa morbi facilius reperiatur, & ad eam medendi ratio accommodetur. Sic & iis, qui ſe veterum ſcriptorum quaſi medicos quoſdam eſſe profitentur, noſſe expedit, quibus potiſſimúm modis veteres librarij peccare ſoliti ſint, vt latentia hulcera quæ in optimis quibuſque ſcriptoribus inueterarunt, ſagaciùs deprehendant. Inter cetera igitur ſanè multa genera deprauationũ animaduerti, ſolitos eos, ſiquando vetuſtioris libri, ex quo aliquid deſcribebant,

bant, ſcripturam ſatis certò ac liquidò perſpicere non poterant, dubitabantque hoc an illo modo ſcriptum foret, aut ſiquando aliud in aliis exemplaribus ſcriptum reperiebant, vtrumque ponere, & lectorum iudicio permittere, vtrum verius videretur. Eo modo, vix credibile eſt, quàm multa in optimis & nobiliſſimis quibuſque ſcriptoribus maculata ſint. Libet eius rei aliquot exempla proponere: vt ab aliis quoque alia conſimilia notentur. Apud Xenophontem libro primo Anabaſeos ita legimus: *τὸ δὲ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν, εἰ μὴ ἐν τῇ λυδίᾳ ἀγορᾷ, ἐν τῷ Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων· ἢ ἀλφίτων, τεττάρων σίγλων.* vbi qui diligenter attenderit, facilè videbit, legendum tantùm eſſe, *τὴν καπίθην ἀλφίτων.* Apud Ariſtotelem libro primo De arte dicendi: *Ἀνάγκη συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν ἢ ὁντινοῦν*: vbi fruſtrà ſe torquet Victorius. illud enim *ἢ ὁντινοῦν* planè delendum eſt: quod ego cùm iampridem conieciſſem, confirmatus ſum in ſententia, auctoritate Halicarnaſſei, qui hunc locum ita citat, vt illam librorum *προσθήκην* non agnoſcat. Apud Ciceronem in Academicis: *& veluti ante Socratem.* vbi docui legendum,

& iam ante Socratem. Apud Liuium libro XXIIII. in libris à doctiſſimo Sigonio emendatis: *Cùm illud potius agendem, atque eis cogitandum ſit, ſi quomodo fieri poſſit, ne qui ſocij à populo R. deſciſcant: & non vocitent, documentum autem ducant, ſtatui oportere ſi quis reſipiſcat, & antiquam ſocietatem reſpiciat.* Libri autem veteres ita habent: *Documentum aut ducant, ſtatui oportere non nocitiuum.* Ita igitur emendo eum locum quem inſanabilem eſse pronunciauit Sigonius. Primum illud, *Documentum aut ducant*, aio librarij eſse, vtro modo ſcriptum eſset, ambigentis. Deinde illud, *& non vocitent*, factum eſse ex eo, quod paulò pòſt ſequitur *non nocitiuum*, & poſitum loco non ſuo. Quibus poſitis ita lego: *Documentum ſtatui oportere, non nociturum, ſi quis reſipiſcat & antiquam ſocietatem reſpiciat.* Eſt autem optima & grauiſſima ſententia, & Thucydidea: ὅτι ἀνέλπιστον καταστῆσαι τοῖς ἀποστᾶσιν, ὡς οὐκ ἔσαι μετανοῆσαι. Apud Senecam libro primo De beneficiis: *Ergo & Mercurius vnà ſtat, non quia beneficia ratio commendat vel oratio, ſed quia pictori ita viſum eſt.* legendum: *Non quia beneficia commendat oratio.* Apud eundem epiſtola XXXIII. *Ego verò vtar via veteri: ſed ſi priorem planiorémque inuenero, hanc muniam.*

niam. Libri veteres: *ſed ſi priorem vel planiorem inuenero.* Apud Plinium capite XXII. libri XIII. *Spectante, miraculi gratia Tiberio principe in ſenecta iam ſeuero, atque etiam aliâs ſæuo, ſed ipſa inuenta ad meorum pronior fuerat.* Totum illud, *atque etiam aliâs ſæuo,* delendum eſt. Apud eundem capite III. libri XXVI. *Abſtinentiam cibi, aliâs vini.* Dele illud, *aliâs vini.* dicit enim ἀσιτίαν Apud Tacitum libro XI. ab exceſſu Diui Auguſti: *Vt ſacrificantes vel inſanientes Bacchæ.* Vtrum non facilè dixerim: alterum certè παρέλκει. Apud eundem libro XIII. *Audiretur hinc Germanici filia, inde vilis rurſus Burrus.* Liber vetus: *inde deuilis rurſus aut Burrus.* legendum, *inde debilis Burrus*: debilem autem vocat, quia trunca erat manu: vt ſtatim ſubiicit. Apud eundem libro XIIII. *Per inſidias ſeruiles, quas nemo prohibuit, aut prodidit.* delendum illud, *aut prodidit*: Apud Plutarchum in Theoſeo: ἔπεισεν αὐτὸν ἢ διηπάτησε τῇ Αἴθρᾳ συγγενέσθαι. delendum illud, ἢ διηπάτησε, Parcam plura congerere: ne ipſa copia lectoribus moleſta ſit.

Rectè ſcriptum à Donato, his verbis, Hoc age, *ſilentium & attentionem imperari.*

CAP. XVII.

DONATVS in Phormionem Terentij ſcripſerat, hoc loquendi genere, *hoc age*, ſilentium imperari. Gabriel Faërnus, homo Latinæ quidem linguæ non ignarus, ſed Græcæ prorſus expers: neque hoc detrahendi ſtudio dico: ita eſſe ſciunt, quibus ille notus fuit: neque id ipſe diffitebatur: ne poterat quidem; is igitur hoc, quia nuſquam alibi legerat, ferre non potuit: & vt erat ingenioſus, confugit ad illud ſuum, vt diceret in veteribus libris Terentij ſcriptum fuiſſe *hoc age St.* ſed vnam aut alteram literam eraſam eſſe: & verba illa Donati ad illud *St*, non ad verba *hoc age* pertinere. Credo hoc acute excogitatum eſſe: & agnoſco ingenium hominis, non tantùm quid in vetuſtis exemplaribus ſcriptum eſſet, legere ſoliti, ſed diuinare etiam quid deletum fuiſſet. Sed quia tardior ſum, quàm vt illam tantam celeritatem ingenij ſubſequi poſſim: continebo me intra ſepta, & contentus ero iis quæ ab aliis confirmata reperio. Videor autem legiſſe, in ſacris imperari ſolitum ſilentium his verbis, *fauete linguis.* & Græcè σίγα πᾶς ἴσω λεώς, & eadem de cauſſa clamari ſolitum, *hoc age.* & hoc puto dicere

non

non malum auctorem Plutarchum in Numa: *ὧν ἴχνος τι μέχρι νῦν διασώζοντες, ἄρχων πρὸς ὄρνισιν, ἢ θυσίαις διατρίβῃ, βοῶσιν, ὦκ ἄγε.* Hoc igitur tenebo: curam legendi ea quæ eraſa ſunt, perſpicacioribus delegabo.

Confirmatum quod de Ariſtotele & Hippodamo in ſuperioribus ſcriptum eſt aduerſus frigidam defenſionẽ eius qui quod ipſemet ignorauit, aliis pro certo & explorato obtrudere voluit.

CAPVT XVIII.

SCRIPSERAM, non ſatis bona fide verſatum Ariſtotelẽ videri in Hippodami rep. reprehẽdenda: idque cognoſci poſſe de quibuſdam ipſius Hippodami fragmentis quæ apud Stobæum extarent. Extitit qui decennio pòſt, Ariſtotelis defenſionem ſuſciperet: meque eius rei hiſtoriam ingoraſſe diceret: ſed autem planum facturum, fideliter, vt docebat, ſe ſummum philoſophum in toto illo negotio præſtitiſſe. Expectabam igitur, vt ipſe quoque ſe in ſuſcepto negotio fideliter præſtaret: & quando me inani argumento vſum dixerat: ſolidis ipſe ac grauibus argumentis in

mea opinione refutanda vteretur. Repe-tio hiſtoriam quidem nullam: argumenta autem ita leuia, vt ea dum refello, videar mihi cum Ænea Virgiliano perſequi tenues ſine corpore vitas. Alium eſſe ait Hippodamum, cuius multa apud Stobæum leguntur, alium qui ab Ariſtotele reprehenditur. Illum enim Italicum, hũc Mileſium fuiſſe. Vellem alicuius veteris ſcriptoris teſtimonium protuliſſet, à quo horum duorum Hippodamorum Mileſij & Italici, quorum vterque optimę reip. ſpeciem informaſſet, mentio fieret. Quamquam enim plurimum illi tribuo, non tantum tamen, vt ſatis ſit, ἄυτὸς ἔφα. Hæc videlicet illa hiſtoria eſt, cuius ignoratione lapſum eſſe me dicit. Quæ ſi in ipſius ingenio delituerat, neque à quo quam veterum prodita erat, qui quæſo, eam non ignoraſſe potui? At quia teſtimonia non ſuppetunt, ab argumentis auxilium mutuatur. *Hippodamus*, inquit, *Ariſtotelis Mileſius fuit. Fateor: Stobæi verò vt exiſtimare licet Italicus, quod diſciplina illius, & ſermo etiam Doricus. quo vtitur declarat. alter Hippodamus Ionico vſus fuiſſet. Miletus enim Ioniæ ciuitas fuit* Nego quidquã hac ratione concludi. Nam neque omnes qui Italicam philoſophiam coluere, fue-

runt

runt genere atque origine Italici: cùm Pythagoras eius diſciplinæ auctor Samius fuerit:neque omnes Dorico ſermone ſcripſere. Empedocles certè Ionicè ſcripſit, qui tamen Pythagoreus fuit: *At alter*, inquit, *Hippodamus Ionico vſus fuiſſet: Miletus enim Ioniæ ciuitas fuit*. Quaſi verò neceſſe ſit, vnumquemque eius gentis lingua in ſcribendo vti, in qua ipſe natus eſt. Fruſtrà certaſſent ſeptẽ vrbes de ſtirpe inſignis Homeri, ſi vlla in hoc argumento firmitas eſſet. Neque ego puto ea lingua vſos Stagiritas, qua Ariſtoteles ſcripſit: aut, quia ἀττικώτατα ſcripſit Theophraſtus, ideò ita locutos Epheſios. Petrum Bembum optimè Etruſcè ſcripſiſſe ait bonus in primis eius rei exiſtimator Ioannes Caſſa. at Bembus Venetus fuit. Quid autem vetat, Hippodamum, cùm Mileti quidem natus eſſet, ſed diu verſatus in magna Gręcia, in qua philoſophia illa florebat, eius gentis ſermone ſcripſiſſe, non in qua natus eſſet, ſed in qua viueret, & cui fortaſſe potiſſimum ſcriberet? Dorienſis fuit Hippocrates, ait Ælianus ſed in Democriti gratiam Ionicè ſcripſit. Quî magis licuerit Dorienſi Ionicè, quàm Ionico Doricè ſcribere? Hoc ſaltẽ admonere debuit ipſum, nõ

minus acri iudicio, quàm acuto ingenio præditum, vt non ſtatim, propterea duos Hippodamos eſſe concluderet. Addit: *Quanto autem plura ſunt, quæ iudicio Stobæi in ſcriptis ipſius Hippodami diſcrepant à ſententiis Ariſtotelis, tanto facilius intelligere poterat, ipſos longè alios eſſe neque enim exiſtimandum eſt, philoſophum ita perfricuiſſe frontem vt tam apertè mentiretur: præſertim eo tempore, cùm omnes nullo negotio hoc redarguere potuiſſent.* Hoc loco arduam mihi & lubricam defenſionem eſſe fateor. nam neque de Ariſtotele, quem quanti faciam, norunt, quicumque me norunt, quidquam ſequius loqui velim: & tamen res ipſa ſubigit me, vt dicam, eum non nunquã reprehendendorũ veterum paulo quàm par erat, cupidiorem fuiſſe. Plato ciuitatis ſalutem in eo poſitam eſſe eſſe dixerat, ſi quam maximè vna eſſet. Quàm id ſophiſticè Ariſtoteles calumniatus eſt? Non libet de Ideis dicere. Sed tamen non deſunt ex ipſis Ariſtoteleis, qui Ariſtotelem in eis labefactandis non optima fide cum Platone egiſſe fateantur. Parmenidem quidem defendit Simplicius, nihil Ariſtotelis auctoritate deterritus. Et Platonis aut Parmẽidis ſcripta non minùs illa tempeſtate in manibus erant,

erant, quàm Hippodami. Sed ſi duo Hippodami fuerant, quorum vterque de republica ſcripſerat, cur eorum alterum Ariſtoteles inſectatus eſt, alterum, ne nominauit quidem? cùm præſertim quoſdam nominauerit, quorum nuſquam alibi memoria extat. An illud verius eſt, ex his duobus Hippodamis alterum Mileti, alterum, vt Palladem è Iouis, ita ex hominis eruditiſſimi cerebro Florentiæ natum? Et addit poſtremò: *Quod autem Ariſtoteles ſignificauit, eum, quem improbat, Mileſium fuiſſe, putari debet id feciſſe, vt diſtingueret ab altero hoc, eodem nomine vocato, Pythagoreo.* Non video, cur ita putari debeat: multos enim à patria nominat, etiam vbi nihil opus eſt diſtinctione. vt cùm dicit, Γοργίας ὁ λεοντῖνος. Et libro primo cùm dicit: οἷον καὶ τὸ Θάλεω τοῦ Μιλησίου, non opinor, Mileſium dixit, vt eum ab aliquo Thalete Italico diſtingueret. Illum igitur ἐπιδήμιον Hippodamum omittam: pertinaciùs contendenti occinam,

—— Σοὶ μὲν ταῦτα δοκοῦντ' ἐστὶν, ἐμοὶ δὲ τάδε.

D literam vocibus in vocalem deſinentibus antiquitus interdum addi ſolitam. Et eius rei propoſita aliquot exempla.

CAPVT XIX.

A LATINIS veteribus concurſum vocalium non amantibus fieri ſæpe ſolitum, vt vocibus in vocalem deſinentibus adderent litteram D, tum maximè, cùm ſubſquentis vocis prima littera vocalis eſſet, notum eſt & ex Fabio, & è fragmento columnæ roſtratæ C. Duillio poſitæ, quod è foro ſuperioribus annis erutum, nunc in Capitolio viſitur. Atque idem obſeruatum eſt in iungendis verbis, vt ex *re* & *eo*, *redeo*: ex & *emo*, *redimo*: ad eundemque modum plurima. Sed & *mederga*, *tederga*, *ſederga*, *ad ſed eas*, ita frequenter apud Plautum leguntur: vt nemini ignota eſſe poſſint. Supereſſent & in poſterioris æui ſcriptoribus multa eius conſuetudinis veſtigia, niſi per errorem oblitterata eſſent. Nam apud Catullum planè ita legendum: *At tu Catulled obſtinatus obdura.* quod ex me in ſermone familliari auditum probauit Turnebus: & apud Horatium duo loci ſunt huius vetuſtæ conſuetudinis ignoratione deprauati. Nam & libro tertio Carminum, vbi vulgò eſt,

vos ô pueri & puellæ
Iam virum expertæ male ominatis
Parcite verbis:

Ex

Ex quo alij fecerunt, *malè nominatis*: pleríque veteres libri habent, *maledominatis*: quod vt verum eſt, & libro primo Epiſtolarum:

Omnem crede diẽ tibid illuxiſſe ſupremum.

ex quo factum eſt, *tibi diluxiſſe*. Eſt autem ita locutus Horatius, vt Liuius in illo: *Hic ſpecioſus vltimus dies P. Scipioni illuxit.* Apud Plautum quoque in Rudente, in extrema fabula, vbi vulgò ita legitur:

Tibi propino decuma fonte: tu tibi inde, ſi ſapis.

non habeo dubium, quin ita legendum ſit:

Tibi propinod eccum à fonte: tu tibi inde, ſi ſapis.

Aquam enim conſeruo propinat: & eum iubet vinum ſibi ipſum miſcere. Quin etiam lib. XLIII. Digeſtorum, ſub titulo, Ne quid in loco publico vel itinere fiat, vbi legitur: *Idem ait, ſi odore ſolo locus peſtilentioſus fiat, non eſſe ab re de ea interdicto vti*: legendum cenſeo, *non eſſe ab red eo interdicto vti.*

Eſſentiæ *nomen à Cicerone nouatum eſſe.*
Emendatus Senecæ ex epiſtolis locus.

CAPVT XX.

MAGNAM ſæculo ſuo laudem conſecutus eſt & dicendi facultate, & philoſophiæ ſcientia & grauitate morum Ser. Flauius Fabianus: multaque de eo cum alij, tum locupletiſſimus teſtis Seneca honorificentiſſimè ſcripſit. Is cùm philoſophiã ciuitate donare vellet, multa vocabula nouerat, neque enim aliter fieri poterat, cùm in Græco quoque ſermone, qui Romano immenſum quantum copioſior eſt, veteres illi neceſſe habuiſſent multa procudere. Putabatur autem primus, quam Græci *vſiam* dicunt, eam Latinè *eſſentiam* nominaſſe. Ita certè Quinctilianus credidit, qui libro ſecundo, cùm rhetoricam à quibuſdam Latinè loquentibus oratoriam aut oratricem vocari dixiſſet: *& hæc*, inquit, *interpretatio non minus dura eſt, quàm illa Flauij eſſentia.* & libro tertio: *vſiam, quam Flauius eſſentiam vocat, neque ſanè aliud eſt eius nomen Latinum.* & libro octauo: *Multa ex Græco formata noua, ac plurima à Ser. Flauio: quorum dura quædam ad modum videntur, vt ens & eſſentia: quæ cur tantoperè aſpernemur, nihil video: niſi quòd iniqui iudices aduerſus nos ſumus: ideoq; paupertate ſermonis laboramus.* primus tamen eam vocem finxerat Cicero: ſed quod eam Fabianus primus

prumus vſu triuiſſet, quodque alias multas fabricatus eſſet, huius quoque origo ad eum referebatur. Sed eam Ciceroni vindicat Seneca epiſtola LIX. niſi quód locus corruptus, ne id vulgò animaduertatur, impedimento eſt. Ita enim legitur: *Cupio, ſi fieri poteſt, propitiis auribus tuis quid ſentiam dicere. ſin minus, dicam & iratis. Ciceronem auctorem huius verbi habeo, puto locupletem. Si recentiorem quæris, Fabianum, diſertum & eloquentem, orationis, etiam ad noſtrum faſtidium nitidæ.* Sed pro illo *quid ſentiam*, omnino legendum eſt *eſſentiam*. alioqui enim cuius illos verbi habere ſe auctores diceret? Idque manifeſtò declarant, quæ ſtatim ſequuntur: *Quid enim fiet mi Lucili? quomodo dicetur* ΟΥΣΙΑ, *res neceſſaria naturam continens, fundamentum omnium?* Rogo itaque permittas mihi hoc verbo vti. Quanquam autem res aperta eſt, ne quis tamen calumnietur, alium teſtem in eam rem dabo. Is erit Sidonius Apollinaris: cuius hæc ſunt ex epiſtola quadam ad Polemium: *Lecturus es hic etiam nouum verbum, id eſt, eſſentiam. ſed ſcias hoc ipſum dixiſſe Ciceronem. Nam eſſentiam, nec non & indoloriam nominauit, addens Licet*

enim

enim nouis rebus noua nomina imponere, & rectè dixit: Nam ſicut ab eo quod eſt, verbi gratia, ſapere & intelligere, ſapientiam & intelligentiam nominamus regulariter, & ab eo quod eſt eſſe, eſſentiam non taceamus. Iam igitur qui ad Nizolij epulas bellaria inferunt, eſſentiæ nomina auctiorem eius librum faciant licet. *Idoloriam*, me quidem auctore, non addent. nam & apud Sidonium ipſum *indolentiam* legi debere arbitror.

FINIS.

APPROBATIO.

In hoc Variarum lectionum volumine nihil repertum eſt, quod fidei ſinceritati ac integritati contrarietur.

VValterus Vander Steeghen S. Theologiæ Licentiatus, & Eccleſiæ Antvuerpienſis Canonicus.

GRÆCO

GRÆCORVM, QVÆ A MVRETO CONVERSA NON SVNT. LATINA interpretatio.

LECTORI.

In hac Græcorum locorum interpretatione, quam in rudiorum gratiam adiunximus: nonnulla ſunt à nobis & quidem ſtudio prætermiſſa. Sed ea duntaxat, quæ aut imperitis linguæ Græcæ, ne latina quidem facta, profutura erant, aut caſtiores legentium aures non leuiter offenſura. Quamobrem nec illa explicari è re fuit tua: & hæc minore iactura ſileri Græcè poterant, quàm repeti latinè. Id te monitum voluit, ne fruſtra requiras.

Pag.10. Ἰσοκράτης μὲν] Iſocrates quidem, tuus ſodalis & meus, ô Echecrates, in Parænesi ad Hipponici filium. oportere ait in eſſe bonis hominibus, ſi quicquam aliud etiam, affabilitatem:

quæ

quæ quidem in eo ſita eſt; quemadmodum ipſe ait, vt libenter alloquamur eos, qui nobis obuij fiunt.

Eadem τῷ μὲν τρόπῳ] Motibus quidem affabilis eſto, oratione autem comis. Eſt autem affabilitatis quidem alloqui obuios: comitatis autē familiares cum illis conferre ſermones.

Pag. 11. ἐπακτὸς ὅρκος] delatum iuſiurandum. *Budæus. p. 374.*

Pag. 11. οἱ μὲν κατάπτυστοι] execrandi quidem Theſſa, & ſenſus expertes Thebani amicum, beneficum, ſalutis auctorem Philippum arbitrabantur. omnia ille ipſis erat.

Pag. 15. τὰ πρόβατα] pecudes.

Pag. 16. νοσοῦσα δ' ὅμως] *Iiſdem numeris ita reddi poſſunt.*

Nunc ægra cum ſis, quà licet, morbum doma.
Sunt quippe cantus, verba ſunt, quæ mulceant,
Hinc aliquod huius pharmacum morbi pete.

Eadem. κατ' ἀλληγορίαν] Per allegoriam quandam.

Pag. 18. ἐγγεγενημένου δὲ] Cum autem inſitum illud nobis ſit à natura, vt alij aliis perſuademus, & inter nos communi

municemus, quæ volumus non modo à ferino vitæ cultu abducti ſumus, verum etiam in vnum congregati oppida condidimus, leges tulimus, &c.

Pag. 21. καὶ μὴ ὃ περίῤῥυτος] Aqua verò cùm aquis circumfuſa non ſit tamen inſulæ in morem, omnibus ventis, & importat ea, quorum indiget, & exportat ea, quæ vult. Bimaris enim eſt.

Pag. 24. ὑγιὴς νοσοῦντος]

Facillimè ægrum commonet, qui ſanus eſt.

Eadem. τὸ τῆς λέξεως] Dictionis nouitatem & peregrinitatem.

Pag. 25. ζεφύρου πνοαῖς]

Zephyri equitātis flatibus per aera.

Eadem θαλασσίπλαγκτα.

Æquotiuagos quin ipſe ſolus repperi.

Alit volantes lineis cum is maris.

Pag. 26. ὦ ῥεῖον ἔργον]

O quæ patraſti facinus atrox, impium,

Medea profuge, profuge; ſiue nautico.

Subuecta curru, ſiue terreſtri, fuge.

Eadem. φθέγξατο δ᾽ ἡνίοχος]

Nauis cæruleæ ſic eſt auriga locutus.

Eadem

Eadem. *νηῶν ὠκυπόρων*]

Scandere veloces naues, quæ per
mare nobis
Sunt velut inſtar equûm.

Pag. 27. *ἀνδρίπαιδος*] Pueri ad virilem
ætatem tendentis.

Pag. 30. *οὐκ ἔφυ Σόλων*]

Nullius Solon vtique mentis ; nul-
liusque conſili:
Nam bona Deus ipſe cùm dediſſet,
haud cepit tamen:
Cûmque prædam iam teneret, non
retraxit cominus
Rete magnum, deuius mente, haud
ſatis compos ſui.
Mallet enim cum poteſtate aſſequi
magnas opes.
Cúmque diem ſolum Athenis im-
peraſſet, poſtea
Vtris inſtar diripi, totúmque conte-
ri genus.

Pag. 31. *κατεσκεύασε δὲ*] Inſtruxit autem ciuitatem, multitudine quidem decem millia capitum numerantem: diſtributam verò in tres partes: vnam artificum, alteram agricolarum, tertiam bellatorum, & arma tractantium.

Pag. 32. *φημί δ' ἐγὼ εἰς*] Aio autem ego vniuerſam ciuitatem tribus partibus

contineri. Atque vnum quidem eſſe ordinem bonorum, rempublicam adminiſtrantium: alterum eorum, qui viribus & potentia præſtant: tertium eorum, qui explent ac ſuppeditant res neceſſarias. Appello autem primum quidem ordinem, conſiliarium: proximum, auxiliarium: poſtremum ſordidum ac quæſtuoſum.

Pag. 32. τῷ δὲ βαναύσῳ] Sordidum autem illud genus, quod ſibi victum labore quærit, partim eſt agricolarum, qui terram exercent & colunt, partim opificum varia inſtumenta & machinas ad vitæ ſubſidia conferentium, partim denique eorum qui vltro, citróque commeant, & mercaturam faciunt: atque ea quidem quibus ciuitas abundat, in exteras oras conuehunt: alia verò importunt ab exteris in ciuitatem.

Eadem. ἐν τῷ περὶ] Sermone de Republica.

Pag 33. ἔσωσά σ' ὡς.]

Salutis auctor tibi fui, vt Graiciunt
Quoſcunque tecum vexit Argo Pelias.

Pag. 34. τυφλὸς τά τ' ὦτα.]

Cæcæ tibi aures, cæca mens, ac lumina.

Eadem. μηδὲ γέροντα] Neue ſenem vexes vexatum

Pag.38. τὰς δὲ ἑλληνικὰς] Græcas autem aiunt apud veteres, omnes fuiſſe ad eum modum factas, argumento à Comœdiis ſumpto: quod qui in publicum ſunt prodituri, ianuas ſuas intus pulſent, & ſtrepitum edant: quo foris qui progrediuntur, aut pro oſtio ſtant, caueant vbi id audiunt, ne fores in vicum expulſæ illidantur in ipſos. *Pag.195.* H.S.

Pag.39. ἰθματα μὲν χέρσω]

Tellurem pedibus, capite attingebat Olympum.

Eadem ὑτ' ὀλίγη μὲν]

Primum parua quidem aſſurgit: mox viribus aucta

Ingrediturque ſolo, & caput inter ſydera condit.

Pag.40 καὶ τῶν ἄλλων] Et aliis figuris *diſtinctus*, quod dictione oratoria ſplendeat; atque aud[i]tores admirationem ſuam ſignificare, & applaudere cogunt.

Pag. 41. εἰλικρινεῖς] ſinceras. συρίζειν, ſibilare.

Pag. 42. τὸ δὲ κῦρ☉ τούτων] At horum robur noſſe, & ſimul de iis iudicare, & eum qui non pareret mulctare, non erat illud fiſtulæ munus; nec in hac re dominabantur imperitæ quædam voces & exclamationes multitudinis, quemadmodum hoc tempore, nec verò plauſus ad laudes perſonandas: ſed res tota erat penes eos qui eruditionem atque diſciplinam literarum profitebantur. iis ea reuerentia tribuebatur, vt ad finem vſque cum attentione & ſilentio quodam exaudirentur: pueris verò & pædagogis, frequentiq́ue populo, virga magiſterij illius inſigni, admonitio fiebat.

pag. 43. ῥητορεύουσι] eloquuntur.

pag. 44. ἢ μᾶλλον δειλαὶ]

Si genus infœlix, hydris immanibus eſca,
Clariùs è ſummo ranæ dent flumine vocem.

pag. 46. οὐ γὰρ ὥσπερ] Non enim, vt quidã eorum qui de arte ſcripſerunt, ponunt in arte & probitatem dicentis.

pag. 47. ὡς οὐδὲν συμβαλ] vt quod nihil conferat ad perſuadendum.

Ead. ἀλλὰ σχεδὸν] Sed præcipuum, prope dixerim, momentum habent mo-

res ad faciendam fidem.

Ead. ὐ γὰρ ὥσπερ] Non enim ita eſt, vt quidam artis magiſtri, in libris de arte ſcripſerunt probitatem: dicentis ad perſuadendum nihil conferre: imo verò, fere dixerim, præcipuum faciendæ fidei momentum ſitum eſſe in morib.

Pag.48. σχεδὸν fere. ἀποδείξεις demonſtrationes.

Eadem τῶν δὲ διὰ] quæ verò cernunrur in eo quod demonſtrent, vel appareant demonſtrare, quemadmodum etiam in Dialecticis: eorum quidem vnum eſt. Inductio, alterum autē Syllogiſmus. Ac Enthymema quidem voco Rhetoricum Syllogiſmum: Exemplum vero Inductionē oratoriam.

Pag.50. ὀφιογενεῖς] ſerpentigenæ.

Pag.51. πεῖ γὰρ οἱ φύσει] Etenim, qui natura quidem ciues ſunt opinione autem ita ſentiunt. Patriam ſibi eſſe, vbicumque habuerint res neceſſarias: de his dubitari non poteſt, quin neglecto reip. communi commodo, ad priuatum lucrum ſe conferant, propterea quòd non ciuitatem, ſed opes, ſibi patriam eſſe putant.

Pag.52. ἅπας μὲν ἀὴρ]

Aquila vniuerſum tranſuolat per aëra,

aëra,

Omniſque tellus patria eſt forti viro.

Pag.54. ἐλλειπτικῶς] per eclipſin, defe-ctiuè.

Eadem. εὐκαταφρόνητον] Contemnendum negotium, & non magni pretij.

Eadem. ξένος] Hoſpes eſt negotium, quod facile contemnitur.

Pag.55. σοφόν τι χρῆμα] Sapiens quædam res eſt homo.

Pag.56. φίλιστος δὲ μιμητὴς] Philiſtus autem imitator eſt Thucydidis, præterquàm quòd in moribus non imitatur. Nam ille quidem liber eſt, ac ſpirituum plenus: hic vero inſeruit regum, aliorumque cupiditati. Æmulatus autem eſt, primum illud quidem, vt imperfectum argumentum relinqueret, quem, admodum ille fecerat: deinde & illius in diſponendo ordinis negligentiam: Quin & opus ſuum difficile ad intelligendum reddidit, eorum, quæ dixit, confuſione. In dictione autem linguarum varietatem, & exquiſitum Thucididis ornatum imitatus non eſt: ſed rotundum, & preſſum, & neruoſum, & forenſe orationis genus valde diligenter expreſſit: non autem

peræquè dictionis pulchritudinem & grauitatem, & copiam enthymematum, & moleſtias, & concitatos affectus, & figuras. Exilis enim eſt & humilis atque abiectus propemodum, deſcriptionibus locorum, pugnarum naualium, aut terreſtrium præliorum, aut exſtructionis vrbium. Neque oratio rerum magnitudini reſpondet. Prudens tamen eſt, & quod attinet ad rerum expoſitionem, Thucydidi meritò anteponendus.

Pag.60. ὁρᾶτε γὰρ ὦ] Videtis enim, Athenienſés, apud vos quidem de hoc Demoſthene iudicari: apud alios verò, de vobis. Qui quidem obſeruant, quæ tandem, de iis quæ ad patriæ vtilitatem pertinent, veſtra ſit futura ſententia, vtrum horum priuatas largitiones, ac munerum corruptelas, & improbitates in vos ipſos ſuſcepturi ſitis an omnibus manifeſto declaraturi, odio vobis eſſe eos, qui aduerſus remp. dona capiunt.

Pag. 61. ἐν τῷ πρὸς] Paræneſi ad Gentes.

Pag.63. ἰχθύσι ὅτ' ἐδίκη.]

Piſcibus inter ſe non iuſtum, non pudor vllus.
Non amor eſt: longè ſed mutua bella

bella capeſſunt,
Hoſtileſque gerunt animos, fortiſſimus horum
Deuorat imbelles: vni propior natat alter
Fata ferens: aliis alij ſunt piſcibus eſca.

Ead. ὡς δ' ὑπὸ δελφῖνος] *Hos ita vertit interpres Homeri.*

Ac veluti viſo delphino ſæpe minores
In latebras fugiunt piſces: quia deuorat omnes
Quoſcumque aſſequitur: ſic tum formidine capti
Troes, in vndoſæ latuerunt margine ripæ.

Pag.64.1. ἡδίστης τινος] ſuauiſſimā quandam redolens peregrinitatem.

Ead. ὦ πάτερ ἡμέτερε]

Cælicolum pater, ô Saturnie maxime regum,
Si modo nunc Diuis fœlicibus iſtud amicum:
Vt patriam antiquam repetat *generoſus* Vlyſſes

Pag.70. περὶ πρακτοῦ] De eo quod agendum eſt. *qui Crito inſcribitur.*

Ead. τὰ μὲν οὖν δὴ] Priſca igitur illa mi-

tantur & valeant: atque vt diis amicum eſt, ita dicantur.

Ead. ὡς μάθοιτι χρὴ] vt ſciat, quid vel loqui vel agere deceat, quod & amicum ſit diis.

Eadem. πȣλυδάμα] Polydama nec grata mihi: nec amica profaris.

Ead. εἴ σοι φίλον] Si tibi amicum eſt.

Eadem. τῷ θεῷ γὰρ] Deo enim erat amicum.

Pag. 71. ἀλλὰ μὴν καὶ] Atqui volo, quaſi ſcriptis luderemus, reponere quicquid volueris eorum, quæ ſunt à nobis explicata: ne te à me cirumueniri arbitreris.

Pag. 72. ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν] At nunc etiam reducere licet.

Ead. ἀλλὰ μεταθώμεθα] Sed reponamus: verendum enim eſt ne minus rectè amicum, & inimicum poſuerimus.

Pag. 74. ἀμνηστία] obliuio.

Ead. ἐν τοῖς πολιτικοῖς] in ciuilibus præceptis.

Ead. τὸ τῆς ἀμνηστίας] obliuionis decretum.

Ead. μὴ μνησικακεῖν] Non meminiſſe iniuriarum.

Ead. ἑλληνικῶν] Hiſtoriæ Græcorum.

Ead. καὶ ὁ μάντις] Quumque ſacramẽta ſan-

ta ſanctè præſtita eſſent, ne quis iniuriarum eſſet memor: etiam num populo iis inhærente, quæ tum Iureiurando ſancita ſunt, vnà in eadem rep. viuunt.

Pag. 75. νῦν δὲ ἐκεῖνοι] Nunc verò illi quidem, cum maximis malis premeretur, ciuitatem liberarunt, pulcherrimum illud verbum vſurpãtes, μὴ μνησικακεῖν, non meminiſſe iniuriæ.

Ead. μὴ μνησικακήσῃς.] Iniuriæ obliuiſcere, Phylam vbi ceperis.

Ead. οὐ μνησικακήσω] Non recordabor iniuriæ cuiuſquam ciuium præterquàm xxx virorum, & xi: ac ne horum quidem, ſi quis voluerit rationes reddere magiſtratus quem geſſit, adminiſtratæ reip.

Ead. καὶ οὐ δέξομαι] Neque admittam nominis delationem, aut libellum abductionis in carcerem, ob ea quæ prius facta ſunt, niſi reorum nomine.

Ead. οὐ μνησικακήσω] Non ero memor iniuriæ, neque alia ratione corrumpi me ſinam: ſententiam autem feram ſecundum leges conſtitutas.

Pag. 76. ἕλκεσι βρύοντας] Vlceribus ſcatentes.

Ead. ἀποβλητέα δῶρα] reiicienda dona.

Pag.78. ἑλωρίοις] *ſic vocantur* quæ prædæ expoſita ſunt.

Pag.81. εἰ μὲν οὖν περὶ] Nam ſi de iis tantummodo, quæ iudicio perſequebatur, accuſationem inſtituiſſet Æſchines: ego quoque de ipſo decreto ſtatim reſpondiſſem. nunc verò cum in aliis rebus percenſendis nō minorem partem orationis conſumpſerit, multaque in me ipſum mentitus ſit, neceſſarium eſſe puto, atque iuſtum, Athenienſes, vt primum ad ea breuiter reſpondeam.

Pag.82. ὁ γὰρ τὸ σπέρμα] Nam qui ſemen præbuit, is malorum quæ ex eo enata ſunt, cauſa eſt.

Ead. ἀδωνιαζούσαις] Adonidis feſtum celebrantibus.

Pag.83 μᾶ πόθεν ὤ ἄνθρωπος] *Hos ita reddidit interpres Theocriti.*

Gorg. Vnde homo? quidue tibi, ſi nos
iuuat eſſe loquaces?
Si potes imperio non obrue, nempe iubebis
Iſta Syracuſiis, ſed noueris hoc quoque, ciues
Nos ſumus è clara pars non ſpernanda Corintho

Sicut

Sicut & ipſe fuit volucer pede Bellerophontes

E Pelopóneſo ſermo nos eſſe fatetur.

Dorica verba loqui, quum ſimus Dores, opinor

Poſſumus, & nobis, niſi fallunt omnia, fas eſt.

Prax. Ne ſine cælifuga vmbrarum regina ſilentum

Vt quiſquam imperitet nobis, niſi fortior vnus.

Non metuo ne menſura tibi ludat inani.

Pag.84. γεύσασθαι] deguſtare. κτήσασθαι] poſſidere.

πολυπάμμων] qui multa poſſidet.

Ead. περὶ τοῦ ἐν] de antro Nympharum, cuius mentio in Odyſſea.

Pag.85. πηγαὶ δὲ καὶ νάματα] Fontes verò, & fluenta propria ſunt, nympharum quæ aquis præſident, aut potius Nympharum *hoc eſt* animarum, quas propriè Meliſſas *quaſi apes* antiqui appellabant, quod conciliatrices ſint voluptatis. Vnde & Sophocles non ineptè de animabus dixit:

Iã mortuorũ reſonat examen vagum.

Et Cereris item ſacerdotes, vt pote ſubterraneæ deæ antiſtitas,

Meliſſas nominarunt, ipſamque adeo filiam, μελιτώδη.

Pag.86.] ἄτις καὶ σπέρχιν]

Vicit & hæc iam Sperchin Ialemon antè canendo.

Ead. ὀ θέμις] fas non eſt.

Pag.90. ὁ δαιμένιος ἐκεῖνος] diuinus ille.

Pag. 92. τῶν ὑφ' αὐτὸν] Imperatorum quos ſub ſe habebat.

Ead. παιδίας] Cyripædiæ.

Ead. Μνήμην δ' ὅτινα φημὶ] *Sic poſſunt aliis numeris.*

Memoria nulli contigit prçſtâtior,
Quam filio Leoprepis Simonidi,
Qui luſtra vitæ ſexdecim compleuerat.

Pag. 93. ὄργανον] Inſtrumentum εἶδος] ſpeciem.

Ead ἐν τὸ ὑπὲρ] Sermone de pulchritudine.

Ead. ἄξιον. Digna. ἀξίους] dignos.

Pag.94. ἴδοιμι δ' αὐτῶν ἔργον ἄῤῥεν,]

Videâque natos liberis ortos meis,
Quos primùm honeſtet regiæ formæ decus:
Nam ſumma laus eſt, cui poteſt contingere,
Inſit vt honeſti dignitas in corpore.

Ead. φύσει βασιλικὸν] Natura regale quiddam

dam eſſe pulchritudinem.

Ead. βασιλίσκους] Regulos pro regibus.

Ead. ἐν τῷ περὶ] Libro de puerorum educatione, non reges ſed reginas.

Pag. 95. περὶ ἑρμηνείας] De elocutione.

Ead φεῦ ὦ μῆτερ] Heu. ô mater orta regiis è ſtemmatis.

Pag. 96 ἰὼ πολυμήστορ] Polymeſtor, chem te quis euertit miſer?

Ead φεῦ πῶς ἄν σ'] Eheu. quibuſnam laudibus te prædicem?

Ead. ἴτων καὶ δή] Eſto. perierint: quod recipiet me oppidum?

Ead. βίην ἡρακληείην] Virtutẽ Herculeam, & virtutem Iphicleam.

Pag. 97 ἐγὼ τὸ μὲν σὸν] Tuum ipſe corpus quod mihi fauſtum fuit
Seruare promptus ſum.

Ead. ἀλλ' εἰσορῶ] At ecce corpus conſpicor heri Agamemnonis.

Ead. σὸν δέμας θηρ] Perſequens corpus tuũ.

Pag. 98. μνημονικὸν ἁμάρτημα] memoriæ lapſum.

Pag. 101. κ' ἤπατιν εἰς τὸν]

Deinde ſacco protinus vos abdite.
Cúmque hinc recluſæ grunnietis, & ſonum.
Dabitis, ſues quẽ redderẽt miſericę.

Δ. τί δαὶ φέρεις] At tu quid affers? M.

Myſti-

Myſticas porcas fero.

Pag.107.δεινὴ γάρ.]

Metuēda ſane eſt.nec facile *victoriā*
Refert in illam ſi quis odia exerceat.
ᾄσεται,canet.οἴσεται,feret.

τὸν καλλίνικον] Saltauit vna Callinicum cum Diis

*Ead.*ἔτι τὸν] Et adhuc Herculeum
Callinicum ego pſallam.

Pag. 108. ἀλλ' ἐπάειδε] Verum age canta
Callinicum cum choro meo.

*Pag.108.*οἶσθ' οὖν ὃ δράσεις.]

Scin' ergo quid ages? néue vi retraxeris,
Mecumue manibus ne velis contendere.

*Ead.*ἀττικώτερον] Magis Atticè.

*Ead.*οἶσθ' ὅτι πείσεσθ] Vis ſcire,quid agas?

Ead οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον ὦ γύναι,]

Scin' ergo quid agas,vxor? auſculta mihi.

*Ead.*οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον τῶν πάρος]

Scin ergo quid ages? vetera ne meminerimus.

*Ead.*οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον.χειρὸ.]

Scin ergo quid agas? è manu capiens mea
Vas autem Mineruæ

*Pag.108.*οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον ὦ τροχίλε]

Scis

Scis ergo, quid ages, Trochile, tu nobis herum acceſſe.

Pag.109. ὁιϛθ᾽ οὖν ὃ δράσεις] Scis ergo quid ages? hoc relinquamus ſolum.

Pag.113. πολλοστημόριον] Multeſima pars, *vt loquitur Lucretius.*

P.114. καθ᾽ ὅσον οἷόν τε] quoad fieri poteſt.

Pag.117 εἰ μὴ ἄρα] Niſi forte callidum & peritum dicendi artificem eum vocant, qui vera dicat. Quod ſi dicunt, ne ego me ex illorum ſententia oratorem eſſe confiteor.

Pag.119. χαίρειν]

Pag.121 θρηνοῦσι] lugent ἐπικωκύουσι καί] cum lugentibus ſimul lugent & lamentantur.

Pag.122. αὐτοὺς δ᾽ ἑλώρια]

Alitibus, canibuſque obiecit corpora prædam.

Ead. ὃν δ᾽ ἂν ἐγὼν] Seu quis detractatit opus pugnæque laborem

Seu quis ad æratas deuitas prælia naues

Reſtiterit, non effugiet, quin corpore ſparſo

Paſcat aues, canibúſque inhumatus præbeat eſcam.

Ead. εἰς δ᾽ ἂν πολλοὶ] donec multos ſub tartara mittat

Proſtratos homicida Hector.

Ead. θεσπεσίῳ] Hectora mirifico fugiunt clamore homicidam

Ead. ἕκτορος ἀνδροφ.] Andromache manibus viricîdam amplexa maritum

Ipſa caput manibus viricîdæ amplexa mariti.

Pag.126. ἀιτελιπάρου ηγεί.] Inſignes & celebratæ, Græciæ propugnaculum Athenæ.

Pag.127. ἐξαγωγὴν εὔλογον.] Migrationem è vita, rationi conſentaneam.

Pag.128. τὸ δ' ἀποθνήσκειν] Mori autem quemquam vt fugiat paupertatem, aut amoris vim, au moleſtiam, nō fortis eſt viri, ſed potius ignaui. Mollitia enim animi eſt res laborioſas ſubterfugere. Neque verò, quia id honeſtum eſt, ideo perfert, ſed vt fugiat malum.

Ead. ἐσκεψάμεθα δὲ] Curaui vt, etſi multa me premant mala,

Ne lumē hoc linquens, notam ignaui feram,

Nā calamitati qui nequit reſiſtere.

Nec ſuſtinere ſpiculum inimici poteſt.

Pag. 130. ἀνιστόρητος] Ignarus & expers omnis hiſtoriæ.

Pag.131. καλὸν παρὰ] καλὸν i. pulchrum à vocando,

vocãdo, quoniã omnes ad ſeſe vocat.

Eadem. ὅ,τι καλὸν] Pulchrum quod eſt, ſemper placet

Eadem. ἀλλὰ τῷ ὄντι] Sed reuera & ipſe rei dubitatione planè æſtuo; mihi adeo videtur ex antiquo prouerbio, Pulchrum eſſe amicum.

Eadem. μοῦσαι καὶ χάριτες.]

O Muſæ & Charites, proles Iouis aurea, quarum
Carminibus, & Cadmi eſt concelebratus hymen,
Quod pulchrum eſt id amicum: quod non eſt, nec amicum eſt:
Hoc immortali carmẽ ab ore venit.

Ead. ἁρμονίας δὲ] Harmoniæ ad celebres hymenæos
Venerant Dij.

Pag. 132. ἀντιπαραβαλεῖν] Ex æquo conferre.

Pag. 133. οὓς γὰρ οἱ περὶ] Quos enim, qui Antipatrum ſequuntur, monolemmatos ſyllogiſmós vocant, non ſunt ſyllogiſmi, ſed non plenè interrogantur.

Pag. 134. ἀκολουθία] Conſequentia.

Pag. 135. λέγουσι δ' ἡμᾶς ὡς]

Vitam periclis nos carẽtem degere
Domi aſſeuerãt, ferre ſeſe lanceam:
Errore ducti, nam ter in acie priùs

Armata certã, liberos quàm edam
ſemel.

Pag. 137. ὁ δ' ἂν θάνατος] Mors & fugacem ſemper aſſequitur virum.

Pag. 138. ἰυρυέδης ὅσοι] Latè quicumque fructu veſcimur terræ.

Eadem. εἰ δέ τις ἐάν:]

Si quiſquam eſt hominum, terræ
qui munera paſcunt.

Pag. 139. ἱκετίοι. Supplicibus: *τὸν δ' ὑμνοποιὸν*]

Melicum poëtam, cùm quidem
verſus parit
Hos parere lætũ ꝗ niſi lætus foret
Non poſſet vtique, triſtis & mæ-
ſtus domi,
Recreare cæteros neq;id iuſtũ fiet.

Pag. 140. Nam propterea cũ eadem ſit methodus concionalis generis: cúmque multo pulchrior & ciuilior ſit deliberatio quàm conuentionum tractatio: de illa quidem nihil dicunt: de iudiciis autem omnes præcepta tradere conatur.

Ead. λοιποὶ δέ εἰσι] Reliqui nobis ſunt ij, qui ante nos fuerũt, qui artes vt vocãt, ſcripſerunt: qui quidem non ſunt nobis ſine reprehẽſione prætereũdi. Profitebantur enim ſe tradituros Iudicialium

liũ cauſarũ pręcepta, nomẽ id ſeligentes ꝙ omniũ erat odioſiſſimũ: quodque ab iis imponi potius decuiſſet, qui inuiderent, quàm ab iis qui talem diſciplinã, profiterẽtur. Atq; hæc quidem illi, cũ artis pręceptæ nihilo magis ad lites iudiciarias, quàm ad quodlibet aliud orationis genus pertineãt.

Pag. 141. ἐμπιπλᾶσθαι] Impleri. *διανηστισμὸν*] Ientaculum. *Galli le de ieuner.* *ἄριστον* prandium *ἀριστᾶναι*, ſtrenuè agere. *ἑσπέρισμα*, veſpertina. *δεῖπνον*, cœna. *ἐπιδορπίς*. cœnula. Poſtcænium.

Pag. 143. ἐπιχαιρεκακία] Gaudium ex rebus malis:

Pag. 145. ἀμηχανῶντος] æſtuantis & dubitantis.

Ead. ἀναμφισβητως] Sine vlla dubitatione.

Pag. 146. ἀπωλόμεσθα.]

H. Periimus. at num Theſtias ſuperſtes eſt?

T. Ledámne dicis? vltimũ clauſit diẽ.

H. Num turpis Helenæ fama mortem illi attulit?

T. Aiunt, ita quidẽ laqueũ vt aptatit ſibi.

Pa. 147. λήδα δ᾽] Leda autẽ laqueo mortua eſt infamiæ meæ præ doloribus.

Ead, ἐπαιάζων] q. allamentans. Mater quidem abiit.

Pag.149. εἰδέ τις αὐτοὺς] Quod ſi quis cenſet eos, aut ſine voluptate cibũ capere, cùm ſolum naſturtium pro obſonio habeant: aut ſine voluptate bibere, cum aquam bibant, recordetur quàm ſuaue ſit eſurienti maza & panis ad edendum: & quàm ſuauis ſit potus aquæ ſitienti.

Ead. αἰσχρὸν γὰρ] Turpe enim ducunt etiamnum Perſæ & ſpuere & emungi, & corpore ſufflato videri.

Pag.150. οἵην χρύσειοι]

Vtque boni ſobolem poſt ſe liquêre parentes
Degenerem: ſic vos gignetis deteriorem.

Pag.151. παῦροι γάρ τοι]

Pauci etenim patribus ſimiles ſunt indole nati,
Peiores multis, pauci quoque ſunt meliores.

Pag.152. στείχω δ' ἐπ' αὐτὴν]

Nunc pergo ad ipſam, cuſpide vt libem ſacra:
Nãq; ille ſacer eſt manibus diis: cui
Hęc haſta crinẽ verticis libauerit.

Ead. ὁ Θάνατος] Mors.

Pag.154. πολιτείων] de Rep. τὰ πρωτεῖα] primas partes.

Pag.155. ὁ τοῦ τέλους λόγος] finis ratio.

συμφωνεῖν] concinere,& conſentire.
Pag.158. διαγωγῆς χάριν], oblectationis gratia.
Pag.159. μοῦσαι γὰρ ἴσως]
--Nã quos blãdæ aſpexere puellos
Muſæ oculis, illos & coluere ſenes.
Ead. ἐκ ζήλου] Inuidia dulcius hic cecinit
Pag.163. ἀειδέσιν] Inaſpectabilibus ἀμούσοις] alienos à muſis.
Pag.169. σμικρὸν ἐπὶ] Paruum paruo addens.
Ead ἀμηχανίας] hæſitantiæ.
Pag.172 ἐγὼ γὰρ αὐτῆς.]
Nam & ipſa pariter quem pia manu mea
Quicumque fuerit omnium cariſſimus
Vlciſcar hiſce ſpiculis lethalibus.
Pag.173. ἄδωνις ἔτι] Adonis cum adhuc puer eſſet, Dianæ ira percuſſus inter venandum interiit.
Pag.177. περὶ καλοῦ] De pulchro & de voluptate.
ἡ πίννη καὶ ὁ πιννοτήρης] Pinna & Pinnoteres operis ſocia inter-ſe ſunt, cum ſeorſim degere non poſſint. Ac prima quidem è genere oſtreorũ eſt: pinnoteres vero paruus cancer. Pinna igitur cum diduxerit concham, quieta

manet, obſeruans ingredientes piſciculos. Pinnoteres autem adſtans, vbi quid ingreſſũ eſt, ipſam mordet, tanquam id ſignũ daret: illa verò morſu icta cõprimit côchas. ſic quod captum eſt, intus vnà comedunt: aiunt autem nonnulli animalia hæc etiam vna generari, & quaſi vno ex ſemine naſci.

Ead. ὧν ἐστὶ καὶ) Quo quidem in numero cumprimis eſt is, de quo ſcribens plurimum atramenti conſumpſit Chryſippus Pinnoteres qui primas in omnibus huius & Phyſicis & moralibus libris habet.

Apud Plutarchum legitum πινοθήρας.

Pag. 178. φιλοσοφεῖν] Philoſophari.

Pag. 180. κεῖνος ὀλβιώτατος] Ille feliciſſimus,

Cuicumque in vnum nil mali obtingit diem.

Pag. 181. ἀπομνημονευμάτων] rerum memorabilum.

Pag. 182. δοκεῖ δέ μοι.] videtur autem mihi, Cyræ, difficilius eſſe reperire virum qui bona rectè ferat, quàm qui mala. Illa enim ad inſolentiam & contumeliam multos, hæc verò ad moderationem omnes adducunt

Pag. 183. εἰ δὲ δή τιν' ἄνδρα] Quod ſi quemquam

quam mortalem virum Olympi præſides honore affecerunt, is Tantalus fuit at enim concoquere magnam felicitatem non potuit.

pag.184 μέθῃ δὲ βρεχθεὶς]

At ille vino madidus egregius meæ
Matris maritus, nunc quoque inſultat ferox,
Tumulumque ſaxis impetit patris mei.

Ead. οἱ γὰρ πλούτῳ] Diuitiis enim ebrij qui ſunt iniuriam hominibus inferunt.

pag.186. ἑλληνίζει] Græciſſat.

Ead. μηδ᾽ ἐξ ἔριδος.]

Neu properes pugna meliorem tendere contra.

pag.189. ἑπτὰ ἐπὶ θήβαις] Septem ad Thebas.

Ete. Orate vt haſtas hoſtium turris tegat.
Chor. Non ergo protegent Dij? Ete. At Deos ferunt
Dum capitur. vrbis præſides excedere.

Ead. λέγεται γὰρ] Aiunt enim cum propè eſſet vt Troia caperetur, apparuiſſe Deos Troianis auferentes è templis ſimulachra ſua.

pag.191. τί φὴν ἐρᾷς]

N. Quid ais amáſne quempiam mortalium?

P. Quicumque demum? natus eſt Amazone.

N. Hippolytum ais? P. Tibi ipſa narras, non ego.

pag.200. ἀξιώματα, ὅτι πάντες] Axiomata, quod omnes ita ſentiant.

pag.203. πῶς οὖν οὐκ ἂν] Quomodo igitur non fuiſſem hominũ omniũ miſerrimus, qui ſeruos meos, nõ amplius ſeruos habiturus erã, ſed dominos in reliquũ vitæ tempus: qui mihi tanti facinoris conſcij forent: vt etiã ſi in me grauiſſimè peccaſſent: tamen ab illis pœnas repetere non poſſem: cùm ſatis intelligerem in ipſis ſitum eſſe, vt me vlciſcerentur atque vt nomen meum deferentes ipſi liberi fierent?

pag.208. ἕξομεν δὲ τελέως] Habebimus autem perfectè methodum cum ſimiliter habuerimus, atque in rhetorica, medicina, aliiſque eiuſmodi facultatibus. Id autem eſt, ex contingentibus facere quod volumus. τοῦτο δὲ] id autem eſt, &c.

pag.209. ἀμήχανον ὅσον] Nimiũ quantum

Ead. ἔστι δὲ ἀριθμῷ] Sunt autem numero æqualia & eadem ea ex quibus fiunt

orationes:& ea de quibus ſyllogiſmi. nam orationes fiunt ex propoſitionibus de quibus autem ſyllogiſmi, problemata ſunt.

Ead. *ἔστι δὲ ἀριθμῷ*] Sunt autem numero ęqualia & eadem ea,ex quibus orationes, & ea de quibus. nam fiunt quidem ex propoſitionibus: de quibus autem,problemata ſunt.

pag.210. *ὁ δ' ἄδικος*] Iniuſtus autem non ſemper eligit id quod maius eſt, ſed & quod minus in ſimpliciter malis. At quoniam quod minus malum eſt, bonum quodammodo videtur eſſe, in bono autem verſatur pluris cupiditas: propterea videtur pluris auidus eſſe. Eſt item iniquus:hoc enim continet, & commune eſt vocabulum: & legum violator; hæc enim legum trangreſſio, ſiue iniquitas continet omnem iniuſtitiam:idque commune eſt omnis iniuſtitiæ.

Ead. *ἔστι δ' ἄνισος*] Eſt item inæqualis & legum violator:hoc enim continet & commune eſt *vocabulum.*

Ead. *πᾶσαν ἀδικίαν*] omnem iniuſtitiam, & omnis iniuſtitiæ.

Ead. *περιέχει καὶ κοινὸν*] continet & commune eſt.

pag. 211. πρὸς πᾶσαν]*non* ad omnem iniuſtitiam, *ſed* ad plus & ad minus *referenda ſunt.*

Ead. φιλόψογον γὰρ) Res fœminarum ſemper eſt mordacior.

Ead. γένος) genus. *παιδείος*)inſtitutionis.

pag 212. τὸν ἀράβιον) Maragdus autem Arabs *ducere fertur* equitum decẽ millia, currus centum, & funditorum infinitam quandam *rem* & copiam:

Ead. πολλέντι) magnamque rem ſerpentum excludunt.

Ead. πολὺ χρῆμα τι μαχῶν]

Res *τις* magna & aſſæ carnis eſt, & piſcium.

pag. 213. γεροντικὸν ἐστιν) Senile eſt.

Ead. μνημονικὰ ἁμαρτήματα] memoriæ peccata.

pag. 214. Ζηνὸς γὰρ] Ioue nata cum ſit, viuere æternum decet.

Cælo ſub alto. fratribus Dioſcoris
Socia aſſidebit, certa nautarum
ſalus.

pag. 215. οἶνος σινόμενος.]

Vinum, ſi bibitur multum, nocet: at
moderatè.
Si potet quiſquam, proderit, haud
oberit.

pag. 216. ἄλλοι δ' ἂν.)

Præie

Prætereà cælo,terráque parentibus orti
Tres pueri magnique & fortes,non referendi.
Cottuſque, Briareuſque , Gygéſque ſuperba propago.
Illorum ex humeris ſurgebant brachia centum,
Informes totidémque manus:capita alta gerebant
Quinquaginta humeri.

pag.229.ἀνάμνησθε δὲ καὶ) Recordamini autem etiam maiorũ quàm boni, quamque temperantes fuerint. qui quidem ex vrbe eiecerunt Cimonem ob legum contemptum, propterea quod cùm ſorore ſua concubuiſſet,& ſi non modo ipſe Olympia vicerat,ſed etiam pater ipſius Miltiades. Veruntamen nullo in numero ponebant victorias. non enim è certaminibus , ſed ex inſtitutis iudicabant.

pag.231. καίτοι οὐ δὴ) Et verò non ſane quiſquam ad nuptas mulieres comeſſatum ire auderet: neque nuptæ mulieres eunt cmu viris ad conuiuia:neque æquum cenſent conuiuari cum alienis,præſertim cum quibuſlibet.

pag.236. ὀρθὰν τὰν ναῦν) Rectam nauem,

Eadem. θάνοιμ' ἄν] Moriar, mori me ſi quidem omnes expetunt.

Pag.240. ἔστι δὲ καὶ] Eſt autem, & ex corporis bonis, atque fortunæ: nam qui morbis non careat, neque ſit robuſtus: ne is quidem perturbationum erit expers, nec ſine moleſtiis. & lōgæuus, non fortunatus permanſerit.

Eadem. μὴ ἄνοσ☉ γὰρ] Nam qui morbis non careat, neque ſit robuſtus, non erit pertubationum expers: neque ſine fortuna poteſt quiſquàm aut expers moleſtiarum, aut longæuus eſſe.

Ead. εὐγηρίαν.] commodam ſenectutem.

Eadem. ἀπαθὴς] Perturbationum expers.

Ead. ἄνευ τύχης] Sine fortuna nec moleſtiarum vacuitatem, nec vitæ longinquitatem eſſe poſſe.

Pag.241. οὐδὲ χορὸς] Nec chorus iſte die Phæbum modò concinet vno.

Vndique laus Phæbi: per montes concinit illum.

Eadem. ἔστι γὰρ] Vndique laus Phæbi, quis non facile ornet eundem?

Pag.242. διὸ δεῖ λανθάνειν] Quocirca latenter id facere oportet; neque videri exquiſitè dicere, ſed naturaliter: hoc enim aptū eſt ad perſuadendum: illud contra: nam velut aduerſus inſidiantem,

tem. calumniantur.

διαβάλλουσι] calumniantur, διευλαβοῦνται] cauent ſibi.

Ead ἐν δὲ τοῖς] In ſimplicibus autem ſermonibus multò paucioribus.

Ead. ἐν δὲ τοῖς] In ſimplicibus autem ſermonibus multò pauciora ſunt.

Ead. ἀκολουθία] Conſecutio.

Pag. 249. κατ' ἐκεῖνο τὸ] Iuxta illud Euripidis, Mutatio omnium rerum dulcis.

Pag. 250. παθητικῶς] paſſiuè.

Eadem. παντολετορες] omnium corruptores.

Ea. ἔχεις γὰρ ἃ] Habes enim quę ego fero.

Ead. ἔχεις γὰρ] Habes enim quæ noui habuerint.

Pag. 254. δότε μοι λεκάνην] date mihi peluim, *ex Ariſtophane, Nub. cum nauſeam moueri ſignificaret*

Pag. 256. ἐν αἰνιγμοῖς] in ænigmatis

Ead. τὰ δ' οὐκ ἐν αἰνιγμοῖσι]

Mala hic quidem non ſignificat in ænigmatis

Periiſſe ſocios euidenter aſſerit.

Pag 257. παροιμιῶν] Prouerbiorum.

Ead. ἡρακλῆ μαινομένῳ] Hercule furente.

Ead. ἀνιστας μοι φίλον]

Iuuentus mihi cara eſt

Senectus autem pondus & ſemper

Gra

Grauius Ætnæ ſcopulis
Supra caput ſitum eſt.

pag.258.καὶ.γὼ ὑμῖν) Et ego vobis demõ-ſtrare conabor, quid tandẽ ſit illud, ꝙ mihi & famã confecerit & calũniam.

pag.261.σκιὰς) vmbras volare *ἡσιόδειον*) Heſiodium.

Ead.ψευδησιόδειον) falsò tributũ Heſiodo.

Ead.μηδὲ δίκην δικάσεις.)

Neu dirimas litem quin partes noueris ambas.

pag.262.περὶ αἱρέσεων.) De ſectis.

pag.265. ἡγησάμην εὐαγόραν) Exiſtimaui Euagoram ſi quis ſenſus eſt mortuis, eorum quæ hîc ſunt, libenter quidem hæc accipere & gaudere videntem & diligentiam tuam in his quę ad ipſum pertinent, & magnificentiam: multò autem maiorem gratiam habiturum, quàm aliis omnibus.

pag.267.φιλῶ λέγειν) Verum dicere ſemper amo: nec natura fingit duplicem.

pag. 271. τῶν μετὰ τὰ) Metaphyſicorum.

Ead.φυσικῆς) De Phyſica auſculatione.

περὶ ἀγαθῶ) De bono, vel de Philoſophia.

περὶ φιλοσοφίας) De philoſophia 1.2.3.

ὁμοίως δὲ καὶ) Similiter verò & in libris de Phi

de Philoſophia definitum eſt.

Ead. περὶ φιλοσοφίας) De Philoſophia nunc dicit, quod ipſe ex Platonis conſuetudine de bono conſcripſit: in quibus percenſet Pythagoricas & Platonicas de rebus omnibus ſententias.

pag.272. πράξεις δὲ ποίας) Actiones autem quales tribuere oportet ipſis? an iſtas, an ridiculi videbũtur cõtrahentes & depoſita reddentes, & quæcũque alia talia ſunt! an fortes? ſubſtinentes terribilia & periclitante eò quod pulchrum eſt? an liberales? cui autem dabunt? abſurdum autem. an ipſis quoque eſſe dicemus nummũ, aut aliquid tale? Sin autem temperátes, quid nam erãt? aut inepta eſt laus? neq; enim habent prauas cupiditates percurrẽtibus autẽ omnia: videbuntur ea quæ ad actiones pertinẽt, parua & indigna diis.

pag.273. τὰς θεωρητικὰς] Virtutes quæ in contemplatione cernuntur p. iis quæ verſantur in actione.

Eadem. παραδειγματικὰς] Exemplares & cauſales.

pag.278. σοφὸς δ'] Sapiens autem is, qui multa nouit

Natura. qui autem didicerunt, inſanientes

Clamo

Clamoribus, tanquam corui imperfecta ſonant
Iouis aduerſus autem diuinam.

Pag. 279. ζῶον εἶναι] Animal eſſe cognatum poëſi, tum propter laborē quem ſuſcipit in opere faciendo, tum propter operis ipſius dulcedinem, & aptam cellarum compoſitionem: quæ omnia itidem habet & poëſis, quæ & labore progreditur, nihil enim pulchrum ſine labore, & dulcedinem adinuicem habet non mediocrem, ſimúlque metri recta compoſitione reſplendet.

Pag. 280. σὺ ἐυμενέως] Libenter accipe coronam hanc.

Fag. 282 διὸ τῷ λόγῳ] Quocirca oratione oportet priùs caſtigare: minus enim indignantur ſic caſtigati etiam ſerui.

Pag. 193. 1. ἡ δ' ἐς δίφρον ἔβαινε]

Illa ſubit currum Tydiden propter amicum
Confidens, magnum ingenuit tum faginus axis
Pondere tantorum Diuæque, viríque grauatus

Pag. 296 πᾶσαι γὰρ] Omnes enim artes & effectrices & ſcientiæ, facultates ſunt.

Pag.297. ἡ γὰ αὐτὴ] Eadem enim poteſtas contrariorum, contraria.

Ead. ὑποκειμένῳ] ſubiecto, κατὰ συμβεβηκὸς per accidens.

ἀφιλόσοφα] aliena à Philoſophia.

Pag.299. δυνατὸν] Quod poteſt eſſe.

Ead. καὶ κατὰ τὰς] Et ſecundum alias temporis differentias.

Ead. καὶ ἀντιδιαιρεῖται] Et opponitur ei quod neceſſario fit.

Ead. τῶν δυνατῶν] Eorũ quæ eſſe poſſunt.

Ead. τὰ ἐναντία] Contraria pro quomodo cumque oppoſitis.

Pag.300. πᾶν τὸ δυνατὸν] Quicquid poteſt eſſe, idem poteſt non eſſe.

Ead. περὶ ἑρμηνείας] De interpretatione.

Pag.302. ἀλλ' οὐ προὔλεγον] At non prædicebant, non præſignificabant nobis dij, vt caueremus, tantùm non aſſumptis hominum vocibus?

Ead. ὁρᾶτε τοῖς ὀφθαλμοῖς] videtis oculis deteſtabilem & execrandum portum mœnibus cinctum.

Pag. 303. γένεσθε δή μοι] Adeſte mihi ad breue tempus cogitatione non in iudicio, ſed in theatro: ac putate vos videre prodeuntem præconem. *& paulò poſt.* Sed quandoquidem corporibus non adfuiſtis, animis ſaltem aſpicite illo-

lorum calamitates, ac ponite vobis ante oculos vrbem, captam, murorum euerſiones, domorum cõflagrationes, abductas mulieres, & pueros in ſeruitutem, viros ſenio confectos, vetulas mulieres ſerò dediſcentes libertatem, lugentes, ſupplicantes vobis, iraſcentes non is qui pœnas repoſcunt, ſed iis qui horum in cauſa ſunt.

Pag.304.ἤδη γὰρ ποτε] Iam enim aliquãdo vidi odio habitos eos, qui aliena flagitia nimis apertè dicerent.

Ead. ὀκνῶ μὴ περὶ] Vereor ne de te dicens quæ te decent, ipſe non decoram mihi videar orationem delegiſſe.

Eadem πολλὰ γοῦν ἕτερ] Cum igitur mihi alia multa quæ de ipſo dicam ſuppetant, prætermittam. Non enim quæcumque turpia & inhoneſta ineſſe in ipſo poſſum oſtendere, ea mihi libenter dicenda omnia eſſe arbitror: ſed quæcumque dicere mihi turpe non eſt.

Pag.308. τὸ μὲν οὖν εἶναι] Vt igitur iis qui dicunt, fides habeatur, tres ſunt cauſæ: tot enim ſunt ea, propter quæ credimus præter probationes. Sunt autem hęc, prudentia, virtus & beneuolentia. Mentiuntur enim de iis, de quibus dicunt,

cũt,aut cõſulunt,vel propter hæc omnia,vel propter eorum quippiam, aut enim propter imprudentiam non rectè opinantur, aut rectè opinantes, propter improbitatem,non dicunt ea, quæ videntur: aut prudentes quidem & boni ſunt, ſed non beneuoli. Quocirca contingit vt non dent optima conſilia,cùm tamen cognoſcant quid ſit optimum factu,& præter hęc nihil.

Pag.309.πολύσημον] Quod multa ſignificat.

Pag.315. μισεῖν τὸ σεμνὸν] Odiſſe faſtum, quodque non cunctis placet.

Pag 316.οἴμοι] Hei mihi,tua vt me conficit ſuperbia.

Ead.οὗτος δὲ θνητὸς] Humana ſapere non dicet,qui homines ſumus:

Si quidem ſuperbis omnibus, qui contrahunt
Tumore frontem, ſic mea eſt ſententia,
Non vera vita eſt, quam trahunt, ſed calamitas.

Eadem. παρεωρακέναι] non ſatis acutè vidiſſe.

Pag. 317. καὶ σοὶ ἐγὼ] Et tibi ego,vt nouē archontes ſolent, polliceor me con-

ſecraturum Delphis ſtatuam eiuſdem menſuræ non meã modo, ſed & tuam.

Pag.318.περὶ στεφάνου] de corona. Quamuis hoc quoque, Athenienſes, maledictionẽ ab accuſatione differre puto, quòd accuſatio habeat ea crimina, quibus ſupplicia legibus conſtituta ſunt: maledictio autem contumelias, quas in ſe inuicem inimici temerè iacerent pro ſua quiſque natura.

Pag.319.ἐν τῷ κατὰ] In oratione contra Thimarchum. Adeo fortis & valida eſt veritas, vt omnes hominum calliditates ſuperet. *διὰ χρόνου*] interiecto tempore. *ἀφιλότιμον εἶναι*] Gloriæ amore non tangi.

Ead.λεπτολογεῖν] Minutè ac ſubtiliter ſingula perſequi.

Pag.322.εἰ γάρ ἐθέλοι] Nam ſi velit quis cum Lacedæmoniorum abiectiſſimo congrudi: plerumque quidem in ſermonibus inueniet ipſum talem, vt haud magni pretij eſſe videatur. deinde verò alicubi inter loquendum inÿicit verbum memorabile breue & contortum, tanquam peritus iaculator: ita vt is, quicum ipſe loquitur, nihilo melior puero appareat.

Pag.327.τῶν ἐσφαλμένων] erratorũ, quam

eorum

eorum in quibus haud aberraui.

Pag.329. εἰς βασίλειον] In Baſilium. Et addere aliquam vitæ ſuæ partem vnuſquiſque illi, ſi quomodo id fieri poſſet, paratus erat.

Ead. ῥιψάσπιδας] Clypeum abiicientes.

Pag.330. μεθ᾽ ὑμῶν] Equidem vobiſcum, ô amici.

Pag.331. ἀσπίδι μὲν σαίων] *ex interpretatione.* H. S.

Nunc aliquis Saion parma ſe iactitat illa,
Quæ iacta in vepres eſt mihi labe carens
Sic mortem effugi, quid tum ſi parma peribit.
Haud peiorẽ illa nãq; parare queo.

Ead. ἡ φιλοψυχία] Nimius vitæ amor.

Ead. οὔ σοι τέκνον ἐμὸν]

Non tibi bellorum ſortes ſunt, filia, curæ
Tu iucunda thori, tibi credita, munera tracta:
Hæc autem fortis mauors & Pallas obibunt

Pag 332. οἶος πέπνυται] Solus intellexit.

Pag.333. μετὰ προβασκανίου] Cum præfiſcino.

Pag.334 αὐτοὶ δὲ ἄρτι] Ipſi autem è vico

commodum egreſſi, cum Nili ripas legerent, crocodilon vident à dextra in alteram partem proreptantem, & fluminis alueum ſummo impetu ſubeuntem. Atque alij quidem, de more & ſine perturbatione quod viderant præteribant, niſi quod Calaſiris, impedimentum quoddam ex iis quæ in via obiici ſolent, ſignificari prædixit.

Pag. 335. διὸ καὶ νομίζουσι] Quamobrem etiam exiſtimant homines fœlicitatis cauſas in bonis externis ſitas eſſe: perinde vt ſi citharam clarè & rectè pulſandi, cauſam dicerent eſſe lyram potius quàm artem.

Ead. τοῦ κιθαρίζειν] Pulſandi citharam clarè & rectè, *ſed.* quod citharam rectè pulſaret Lamprus.

Pag. 346. καὶ πληξάμενος] Et afflicto capite, nautis iuſſit cymbam admitterent.

Pag. 348. ἀνάθημα] anathema, *quàm* Solis anathema.

P. 350. ἡμῶν δὲ γινομένων] verum cum naſcimur, quod ait Comicus, ne ipſi quidem valde ſentiunt vicini, ô Alcibiade.

Pag. 351. Δημέα δὲ τῷ υἱῷ] Demeæ filio vxorem deſpondens, Quum ego inquit matrem tuam, fili, ducerem, ne vicinus

quidem ſenſit : ad tuarum verò nuptiarum ſumptus reges conferunt & dynaſtæ.

Ead. ἐμοῦ γαμοῦντος] Ducente me vxorem nec audiit proximus.

Pag. 352. ὁ μακαρίτης] qui defunctus eſt.

Pag. 358. πόλις ἐστὶ λέσβου] Vrbi eſt Lesbi Mitylene magna & pulchra. Intercipitur enim Euripis fretis, affluente mari, ornaturque pontibus è polito lapide & candido, credas te non vrbem videre, ſed inſulam.

Pag. 359 λάμπει ἀωσφόρος] Splendet lucifer ſpectandus inter alia ſydera.

Ead. ἀστέρες μὲν] Stellæ quidem circa pulchram Lunam.

Mox occultant ſplendidam comam.

Cum plena maximè refulſerit.

Ead. ὡς δ' ὅτε ἀν' οὐρανὸν }

Vt lato in cœlo quando inter ſydera Luna

Emicat effulgens.

Pag. 365. εὐθύφρονα δὲ]Euthyphronem qui patri diem dixerat ob violatum hoſpitium cum pauca de iuſtitia & pietate diſſeruiſſet ab inſtituto reuocauit.

Ead ξενίας δίκην] Hoſpitij cauſam.

Ead. ξενίας]Hoſpitij ξενοκτονίας] cædis in

hoſpite patratæ.

Pag. 365. ἄχρηστον γὰρ ᾤετο] Inutile enim arbitratur in his rebus turpiter occupari.

Ead. μικρολογίαν] Anxiam circa res viles occupationem.

Pag. 366. πάγκαλος] Pancatus. παγκάλως. pulcherrimè *pro* Pancatus,

Ead. ἔχει παγκάλως] Rectè habent.

Pag. 367. τάλαντα πέντε] Talenta quinq; *non* talenta decem.

Ead. τίθει μαγείρῳ μνᾶς]

Coquo decem aſſigna minas, medico drachmam.

Paraſito talenta quinque, conſultori fumum

Lenæ talentũ, Philoſopho triobolũ.

Pag. 371. γῆς ὀστέοισιν] Terræ oſſibus impingens pedem.

Ead. ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν.]

Ipſe ſuo ſocios redimens reditu atque ſalute.

ἄρνυσθαι] Permutare agno rẽ quãpiam.

Pag. 372 ὠνεῖσθαι] Emere ab aſinis, & vendere à pullis equorum.

Ead. καὶ τὴν ἑαυτοῦ] Et ſuam ipſius animam, & ſuum reditum pro ſociis.

Ead. φιλοψευδεῖ] Amico mendacij.

Ead. ἥν τε αὐτοῦ] Dum vitam ſuam incolumem

lumem ſeruare cupit, & redituum ſociorum conſequi.

Pag.375.ἀτεχνίαν] nullam artem.

Pag.379. πεττεύω calculis ludo.

Pag.382. τῶ δ' ἤδη δύο.]

Secula præteriti iam bina peregerat æui
Quicum floruerat, multis iam lumine caſſis
Tertia namque, Pyli ſenior iam regna tenebat.

Pag.383. αἱ ἐκκλησιάζουσαι] concionantes.

Pag. 385. ἐκεῖνο δ' οὐ] Verum illud haud curæ fuit, quonam modo
Manus in altum tolleremus dexteras.

Ead. πανδημία] Vbique manibus dexteris inhorruit.
Æther, iubentũ liberos nos egredi.

Pag.386. αἰράτω τὰς] tollat manus cuicũque hæc ita videntur.

Ead. τραυλίζοντα] Balbutiem.

Pag.388. τὰ ἡφαιστότευκτα] à Vulcano fabricata.

Ead. αὐτομάτους] ſponte ſua diuinum certamen inire.

Pag.389. τοὺς γὰρ μετὰ] Eos enim qui cum iam ad viriłem ætatem perueniſſent, partes eas corporis quibus liberi pro-

hoſpite patratæ.

Pag.365. ἄχρηστον γὰρ ᾤετο] Inutile enim arbitratur in his rebus turpiter occupari.

Ead. μικρολογίαν] Anxiam circa res viles occupationem.

Pag.366. πάγκαλος] Pancatus. *παγκάλως*. pulcherrimè *pro* Pancatus,

Ead. ἔχει παγκάλως] Rectè habent.

Pag.367. τάλαντα πέντε] Talenta quinq; *non* talenta decem.

Ead. τίθει μάγειρῳ μνᾶς]

Coquo decem aſſigna minas, medico drachmam.

Pariſico talenta quinque, conſultori fumum

Lenæ talentū, Philoſopho triobolū.

Pag.371. γῆς ὀστέοισιν] Terræ oſſibus impingens pedem.

Ead. ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν.]

Ipſe ſuo ſocios redimens reditu atque ſalute.

ἄρνυσθαι] Permutare agno rē quāpiam.

Pag.372 ὠνεῖσθαι] Emere ab aſinis, & vendere à pullis equorum.

Ead. καὶ τὴν ἑαυτοῦ] Et ſuam ipſius animam, & ſuum reditum pro ſociis.

Ead. φιλοψευδεῖ] Amico mendacij.

Ead. τὴν τε αὐτοῦ] Dum vitam ſuam incolumem

lumem ſeruare cupit, & redituum ſociorum conſequi.

Pag.375.ἀτεχνίαν] nullam artem.

Pag.379.πεττεύω calculis ludo.

Pag.382.τῷ δ' ἤδη δύο.]

Secula præteriti iam bina peregerat æui

Quicum floruerat, multis iam lumine caſſis

Tertia namque Pyli ſenior iam regna tenebat.

Pag.383.αἱ ἐκκλησιάζουσαι] concionantes.

Pag. 385. ἐκεῖνο δ' οὐ] Verum illud haud curæ fuit, quonam modo

Manus in altum tolleremus dexteras.

Ead. *πανδημία*] Vbique manibus dexteris inhorruit.

Æther, iubentū liberos nos egredi.

Pag.386.αἰράτω τὰς] tollat manus cuicūque hæc ita videntur.

Ead.τραυλίττα] Balbutiem.

Pag.388.τὰ ἡφαιστότευκτα] à Vulcano fabricata.

Ead. *αὐτομάτους*] ſponte ſua diuinum certamen inire.

Pag.389.τὸ γὰρ μετὰ] Eos enim qui cum iam ad virilem ætatem perueniſſent, partes eas corporis quibus liberi pro-

creantur, exciderint, aiunt acriùs & impotentius ad libidinem velut œſtro quodam incitari, nec incitari modò, verum etiam vt iis viſum fuerit obuias quaſque ſine periculo corrũpere.

Pag. 390. πότερον ὑπ' ἄτης) Num noxa miſeriam vexat, an mori cupit?

Eadem. ἄσης] à Noxa, *quæ Dea eſt vindex, & damni auctor, ἄσης*] faſtidio.

Eadem. ἀασάμην οὐδ' αὐτός] Offendi neque ipſe id nego.

Ead. τὸ δ' ἀασάμην] *ἀασάμην* verbum eſt, ex quo fit *ἄτη*, cuius nominis prior ſyllaba ſemper producitur, quia ex craſi duorum temporum nata eſt: quamuis *ἄση* (quæ vox aliud ſignificat quàm *ἄτη*, vt & medici docent) corripiat priorem: quemadmodum indicat Euripides his verbis cor liberauit calamitate.

Ead. πότερον] Faſtidióne, an exitum vitæ petens?

Pag. 391. τῶν πολιτικῶν] quæſtionum maxime ciuilium.

Pag. 392. οἴκοθεν ὁ μάρτυς] Domeſticus teſtis.

Pag. 399. οὔτε γὰρ ἰσόθεος.]

Nam cum diis ſimilis Lybiæ ſuper
arua volaret.

Perſe-

Perſeus Eurymedon. (genitrice hoc nomen ab ipſa)
Gorgoneæ modò cæſa ferens regi ora Meduſæ,
Quotquot humum paſſim guttæ tetigere cruentæ,
Protinus exceptas iſtos animauit in angues.

Pag.400.οἱ μετὰ λόγου] Qui vitam cum ratione traduxerunt Chriſtiani ſunt, etſi Athei habiti fuerint, vt apud Græcos Socrates & Heraclitus, aliique ſimiles illorum, apud Barbaros autem Abraham & Ananias, & Aſarias, & Miſael, & Helias, & alij complures.

Ead: θαυμάζειν ἔπεισί μοι] Mirari mihi venit in mentem, quonã pacto Euhemerum Acragantinum & Nicanorem Cyprium & Diagoram, & Hipponem Melium, & Cyrenæum illum præterea, cui nomen Theodorus, & multos alios, qui modeſtè, frugaliterque vixerunt, & acutius quodammodo, quàm cæteri homines, hunc de dijs errorem perſpexerunt, impios & atheos appellarint: qui vt veritatem ipſam non viderint, de errore certè ſuſpicati ſunt: in quo quidem non parua

eſt

eſt ſcintilla ad veritatis & ſapientiæ cognitionem excitandam.

Pag.402 ἐν ἀναλύσει] In reſolutione deſcriptæ figuræ.

Pag.404.ἀντὶ τῆς]Pro fælicitate in amoribus.

Pag.405.πεῦται γὰρ νηῶν.]

Namque exciſſurum puppes ſe iactat,& ipſas
Igne incenſurum Rutilo.

Ead.ἐπειδὴ ἐπὶ] Quoniam in ora nauis ſimulachra erant & imagines Deorum.

Pag.406.τυδέος ὃν] Tydei qui Thebis fuſa eſt tullere ſepultus.

Ead.χυτῆδε] Minuta etiamnum terra quę mortuis iniicitur: non enim glebæ ipſis imponuntur,ſed puluis, qui eſt terra fuſa & comminuta.

Ead.κύπρον] Caram Cyprum relinquens & Paphum circumfluam.

Ead κύπρου,πάφουτε] Cypri, Paphiq́ue ſola poſſidens ſortem.

Pag.412. περὶ ἀδολεσχίας] de garrulitate.

ἐνεργητικαῖς] actiuis paſſiuè.

Pag.421.μυστηριῶδες] Arcánum,& myſterij plenum.

Ead.ἐν ἀποῤῥήτοις] Inter ſecreta.

Pag.422.ὑδρόχαρις δ'ἐτε] Hydrocharis vero occidit Perniuorum regem.

Ead.

Ead. ὣς ἤτοι ὢν] Sic fatus, hos quidem reliquit ibi: perrexit autem ad alios.
Ead. ἀλλ' ἴθι σὺ μὲν] At tu celeriter hinc abi. quid vis agam;
Ead. ἀρχαῖον] Priſcum.
Ead. ἄνδρα μοι ἔννεπε] Dic mihi muſa virum verſutum.
Pag. 423. οὐλομένην] Peſtiferam multas clades quæ inuexit Achiuis.
Pag. 424. ἀλλὰ φόωσδε.]

Verum age quamprimum lucem, ſuperóſque reuiſe,
Atque hæc vxori poſthac narrare memento.

Ead. πὰρ πυρί] Ante focum hæc dicenda, hyberni frigoris hora.
Pag. 425. τερατολογίαν] Portentorum narrationem.
Ead. εἰσὶν γὰρ ἡμῖν.]

Cœnę parati ex cõuocatis ſunt duo
Inuicti edendo, Philocrates & Philocrates:
Nam cum ſit vnus, ego duos ratiocinor,
Aut tres potius.

Pag. 426. φιλοκράτης καὶ φιλοκτήτης] Philocrates & Philoctetes.
Ead. ἀσπίδα, φρῦνον.]

Aſpida, bufonem fuge, & anguem & Lao-

& Laodicenſes.

Atque canem rabidum, Laodicāſque iterum

Ead. ἠέλιε τὰ πρῶτα] Cum primum rapidi ſubiit Sol aſtra Leonis,

Tunc & Eteſiæ ingenti ſtridore per altum.

Præcipitant.

Pag. 427. κυλλοποδίωνα] Claudum cruribus incuruis,

Ead. ὑποκοριζομένην] Blandientem.

Pag. 428. Δύσπαρι] Vane Pari, & forma tantum bone, qui muliebri.

Victus amore iaces, deceptor.

Ead. ἕκτορ] O formoſe Hector, pugnam ergo deſeruiſti?

Ead. ὅτως ἔμηρος] Sic Homerus eos deridet, quos pudet claudos eſſe vel cæcos: neque vituperandum ducens, quod turpe non eſt, nec turpe quicquam exiſtimans, quod non à nobis, ſed à fortuna fiat.

Pag. 430. σκηνογράφον] q. ſcenarum conſultorem.

Eadem. ὡ ὅτι] Sapientem decere nec ſcenam γράφειν, nec decretum.

Pag. 432. φίλη μετ' αὐτῷ.]

Iacebo amica ſimul cū amico, facinore Sancto peracto, longius enim tēpus eſt

Quo-

Quo me placere mortuis, quàm aliis, decet:
Cum illis enim ſemper ero.

Pag.435. καὶ νῦν γῆν κατὰ] Et terram in orbem cieri, primum dixiſſe ferunt Hicetam Syracuſium.

Pag 437. ἔπειτα δὲ] Deinde idem in veris ac magnis eorum quibus adulatur peccatis nihil ſe ſcire, nec intelligere ſimulans, ad errata leuiſſima, nihil ad eos pertinentia mirè concitatur, ſi quod vas neglectum iacere conſpexerit, ſi parum ſplendidè habitantem: ſi tondeatur negligenter, ſi togam, canem, aut equum, parum vt oportet curantem videat cæterum parentum cõtemptus, liberorum neglectus, vxoris contumelia, faſtus in familiares, pecuniarum conſumptio, nihil hunc mouent, in his elinguis eſt in his timidus, perinde quaſi aliptes athletam inebriari ſcortarique ſinens, circa lecythum & ſtrigilem moroſus ſit: aut grammaticus de tabula déque ſtulo caſtiget, porro ſyllogiſmum aut barbariſmum committentem audire ſe diſſimulet.

Pag.438. κουρᾶς καὶ ἀμπεχόνης] tonſuræ, & veſtis.

Pag. 439. πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας] In eos qui reprehendebant prolixitatem exordiorum.

Ead. νυνὶ δὲ ἂν] Nunc verò ſi viderimus hominem, qui tunicam habeat obliquè pendentem, aut aliam veſtem malè compoſitam, erigimus & admonemus: Sin viderimus vitam diſſolutam, ne verbum quidem emittimus.

Pag. 440. ὁ θάνατος] Mors nihil ad nos, Quód enim diſſolutũ eſt ſenſu vacat: quod verò ſenſu vacat, nihil ad nos.

τὸ διαλυθὲν] id quod diſſolutum eſt, ſed ipſa diſſolutio.

Ead. λῆμμα] *aſſumptum*, Mors animæ & corporis diſſolutio.

Pag. 441. τοιοῦτος καὶ ὁ περὶ] Talis eſt Epicuri de morte oratio. Neque enim ex præmiſſis propoſitionibus, Quod diſſolutum eſt ſenſu vacat *&* quod ſenſu vacat nihil ad nos, colligitur, mortem nihil ad nos vt ipſe putat. ſed, id quod diſſolutum eſt nihil ad nos pertinere. Atqui mors eſt non id quod diſſolutum, ſed ipſa diſſolutio: nec verò qui id, quod diſſolutum eſt, ſenſu vacare dederit, continuò diſſolutionem ſine ſenſu fieri conceſſerit.

Ead. τὸ ἀλγοῦν] Id quod dolorem ſentit.

ἀντὶ τȣ] pro eo quod dolorem adfert.

Pag. 444. καὶ ὅτι] Et quod non ſit eius munus perſuadere.

Ead.] *τὴν ῥητορικὴν*] Eloquentiam perſuaſionis effectricem eſſe. & ſummum illius caput in eo terminari, ac perfici.

Ead. τὸ σοφιστικὸν] Sophiſticum opus cerni non ex facultate, ſed ex conſilio & inſtituto.

Ead. περὶ τȣ ἀλαζόνος] De arrogante.

Ead. διδασκαλικὴν καὶ πιστικὴν] Ad docendum comparatam aut ad perſuadendum.

Pag. 446 παραλογίζονται] Vitioſè ratiocinantur, decipiuntur.

Pag. 447. εἰσαύριον] in craſtinum res ſeruæ.

Ead. ἀναγνωρίσει] Agnitione.

Pagin. 448. οὐκ ἄγευστον] Non penitus ieiunum,.

Ead. ἐγὼ δὲ] Ego purpuriſſo diffluens, fuco illita,

Et fimbriata veſte corpus obtegens
Steti otioſa lene carmen occinens,
Ludensque, vt aliquem forte captarem virum.
Adeſte muſæ, in os meum deſcendite.
Date carmen aliquod mollius ex

Ionicis.

Pag.449 χλωρὰν] Virentem & pubeſcentem.

Ead. ἔρως ἀνίκατε] Amor inuicte pugna.

Amor,qui in diuitias incidit
Qui in mollibus genis
Puellæ pernoctas.

Pag.452. τὸ φάρμακόν σου]

Tuo ingraueſcit morbus ab medicamine.

Pag.454 οὐ φιλάνθρωπος.] Humanus haud es nam tibi gratum eſt dare.

Ead. δικάζουσι] Dant etiam actionem eius criminis, cuius cauſſa maxima quidem inter homines odia ſunt, iudicia verò nequaquam. Eſt autem ingratidinis crimen.

Pag.455. μηδὲν ὄρνιν] Medicam aucm *vocat* quoniam Perſas etiam Medos vocabant.

Pag.456. οὐκ ἐπιχώριον] Non eſſe tunc ex vſu & amore *præſentis ſcilicet fortunæ.*

Pag.457. πολυπραγμοσύνης] Quod ergo dixi,recidat in caput meum.

Ead. μνημόνευε] Memor eſto.

pag.462 λώρυμα] Loruma vrbs Cariæ.

pag.463. ἐπίκτητος] Aſcititia.

pag.466. τοὺς ἐπὶ Δυασαίων.]

Ponè ſequebatur rabidorum turba

Sabinûm,

Queis hirſuta rident condenſis pectora ſetis:

Hiſpida pectoribus corda, hinc interrita mens eſt:

Nec fera magnanimi Bellonæ ſigna paueſcunt.

pag. 468. περὶ γὰρ τῶν] De iis enim quæ aliter fieri, aut eſſe, aut habere nõ poſſunt, nemo deliberat, qui modò ita exiſtimet.

Pag. 469. εἶναι] eſſe: γίνεσθαι] fieri.

Pag. 470. ὅτι ἀνωφελὲς] Quia inutile & nullius vſus.

Ead. εἰ μὴ μάτην] Niſi fruſtra quidem periclitaturum arbitrabatur nihilque amplius profecturum.

Ead. καί τοι] Et verò quid vtilitatis adfert, locupletari?

Ead. πέτραν κοιλαίνει] Aſſiduè petram cauat vnde gutta cadendo.

Pag. 471. ὦ μάκαρ ὅστις] Fœlix Muſarum qui ſacra colebat in illo.

Tempore, cùm intonſo ſurgebant gramina campo:

Omnia nunc diſperſa: ſuis ſtant ſinibus artes.

Poſtremi in ſtadio ſuperamur: nec licet vlli

Quodcumque aſpiciat modo iunctum impellere currum.

Pag. 474. ἔστι δὲ καὶ βιβλιοθήκη] Eſt & bibliotbeca, & Homereum, porticus quadrata. in qua templum eſt Homeri & ſtatua. Vendicant enim ſibi & ipſi Poëtam. Et quidem numiſma quoddam eſt apud ipſos, quod Homereum dicitur.

Pag. 478. ἀντιμυκτηρίζειν] Viciſſim irridere.

Ead. ἀκόλαστον] Intemperanti lingua erat, turpi malo.

Ead. τὴν περὶ τὸ φρέαρ] Circa puteum ſine arte ſaltare.

Pag. 480 ἕλκων ἐφ'] Trahens ad ſe, vt cæcias nubes.

Pag. 483. ὅσα κόνις] *innumerabilia* quātum eſt pulueris.

Ead φῶς ἀγαθὸν] Lumen bonum.

Pag. 484. τῆς εἰρήνης] Pacis. Tolle, tolle mazam cantharo celerrimè.

Eadem. ὡς γάρ τι ν] Quàm dura res eſt Iuppiter ſumme, & Dij,

Inſanientis ferre heri libidinem,

Pag. 485. ὦ Ζεῦ βασιλεῦ] Vide Fol. 79.

Pag. 487. ἐν τῷ κατ' ἰατρεῖον] In libro de iis, quæ fiunt in officina medici.

Pag. 494. φασὶ γάρ] Hinc enim iuuenes,

vt

vt aiunt, illuceſcente die ſepeliebant propinqui: quaſi ſol tanti mali aſpectum ferre non poſſet. Ideoque rapere ipſos dies dicebatur.

Pag. 495. νεωτέρων τινῶν] recentiorum quorumdam.

Pag. 496. δὸς ἄρτον] Da panem mendico, atque abſoni vice pugnum.

ἀκέφαλες] Sine capite.

Pag. 499. αὐτῷ τῷ θυλάκῳ] ipſo ſacco, *non manu Prouerb.*

Ead. τιμαγένης ἐξέπεσε] Timagenes Cæſaris excidit amicitia quum nullam quidem vnquam liberam vocem emiſiſſet: verum paſſim in conuiuiis, & in ambulationibus, nullam certum ad finem.

Sed fore ridiculum quodcumque putabat Achiuis.

amicitiæ prætextu abutebatur ad iacienda conuitia.

Pag. 506. ὅτι ὑπὸ] Neque vi frigoris congelare oleum, neque vi ignis: ſed ab vtroque denſari.

Pag. 508. ἐν τοῖς ψύχεσι δὲ] Frigoribus & gelu denſatur oleum, non congelat autem propter calorem enim: non cōgelat, aër quippe calidus eſt, & congelare nequit.

Ead. κικρυστάλλωται] conglaciauit.

Pag 512. περὶ φυτῶν] De plantis.

Ead καὶ γὰρ] Nam & medulla exempta, & ab radice exciſa rurſus germinans,

Pag. 516. Σίβυλλαι καὶ] Sibyllæ & Bacchides e. Bacides.

Ead ἤδη δὲ καὶ] Iam verò & apud Grçcos vates fatidici ſequentes eſſe dicuntur, vt Bacides, vnus quidem Bæotius, alter Arcas, qui multa multis prædixerunt.

Pag. 521. ἀκίνητοι] immobiles.

Pag. 522. ἀπὸ δὲ τῆς μάχης] Poſt pugnam verò Alexander duobus tantùm comitibus venit ad Iſtrum fluuium eorum, qui in Europa ſunt, maximum, & plurimas terras obeuntem.

Pag 525. διάνοι] cogitatio, ἄνοια] amentia.

Pag. 526. εἰρωνευόμενος] per ironiam loquens,

Ead. εἰρωνεύεται ὁ] Ironicè loquitur Alcibiades, cùm de ſe ait, etiamſi demens quibuſdam videatur, ſuam certè amétiam non inutilem eſſe ciuitati, ſed planè vtilem.

Ead. καὶ ταῦτα] Ac mea certè iuuentus & amentia quam afferre natura videbatur, contra potentiam Peloponenſium, oratione appoſitâ dicendo, tum

etiam

etiam iræ fidem faciendo, perſuaſit *eam nõn eſſe metuendam.*

Pag.527:ὥστε οἱ μὴ] Quare qui non ſeuerè coërcent hanc ætatem, no animaduertunt ſe in eo impudentiæ licẽtiam ad faciendas iniurias dare.

Pag.528.κρατῆρας τε κεράσαντες) Paterâſque miſcentes in vniuerſo exercitu, poculisque aureis & argenteis libantes, tum duces, tum cæteri qui vehebãtur.

Pag. 529.παρὰ διορθωταῖς) Correctoribus.

Pag.531.ἔπεα πτερόεντα] Verba alata.

Pag.533. περὶ ἑρμηνείας) De interpretatione.

Eadem. τοκα μὲν) Tum quidem apud illos eram, tum verò apud illos ego.

Eadem. καὶ τὸ παρὰ προσδοκίαν) Præter expectationem dictum.

Pag.534. τὸ κατηγορούμενον) Prædicatum cum ſubiecto.

Ead.μωρόσοφοι) Stulti ſapientes.

Pag.535. ἐν οἷς ἡ θεωρία) In quibus contemplatio purgationem potius efficit, quàm diſciplina.

Pag.536.ὅτι δὲ καὶ νόσους) Quod verò etiam morbis medeatur Muſica narrat Theophraſtus in libro enthuſiaſmo, dicens Iſchiacos morbo leuari, ſi quis Phrygiam harmoniam incinat tibicen.

Pag. 537. ἐνεπεριπερευσάμην) Oſtentaui me.

pag. 538. ἡ ἀγάπη) Charitas non agit perperam.

Eadem. ἐν ἀσκητικοῖς) De vita monachorum.

Quicquid non propter vtilitatem. ſed ornamenti tantùm gratia fit perperam fieri dicitur.

pag. 542. ὅ συ) Non me gratis dimiſeris.

Eadem. ζώγρει) Duc viuùm Atride,tu munera digna capeſſes.

pag. 545. ἐγένετο δὲ καὶ] Fuit & Pittacus legum conditor non politiæ reip. lex autem ipſis præcipua hæc eſt. ebrios ſi quid pecarint grauiores pœnas pendere,quàm ſobrios.

Ead καθόλου) in vniuerſum. ἐάν τις] ſi quis ebrius peccaret.

Eadem. ἂν τυπτήσωσι] Si verberarint l.ſ.ſi quid peccarint.

pag. 546. Δαμαγόραν]

Damagoræ & peſtis numerum qui audiuerat vnum
Eſſe, vtrumque ſimul lancibus impoſuit
At grauior depreſſa fuit, quæ lance locatus.
Damagoras , leuior altera peſtis erat.

erat.

pag. 544. παραστιχὶς] notatio ex primis verſuum literis, χίνκη] populus alba.

pag,548. ὦ μάκαρ] O fœlix Atrida fato genite, Fortunate.

pag.549. πρὸς ὑγίειαν] Ad ſalubritatem, æſtate quidem ventis perflari, hyeme verò Soli expoſitam eſſe.

Ead. δεύτερον] Deinde verò quæ ad Boream : commodiorem enim habent hyemem.

pag.550. ἐνήλιοι] Soli expoſitæ.

pag.558. ὕπωλ☉) ſubægra.

pag.560. ὦ μῆτερ] O mater, oro, ne mihi ne concute.

Sanguine madentes vipereáſque palpebras.

pag.571. ὅλα τῷ μυκτῆρι] Toto naſo *ſuſpendentes.*

Ead. σύκῳ μὰ τὴν] Ficu per Cererem *ſimilior.*

Eadem. ὁ παῖς ἀχιλλέως] Non ſatus Achille, verùm Achilles ipſus es.

pag.573. τούτης] Horum ego generis me iacto, & ſanguinis eſſe.

pag.579. προβάλυμμα] Velum.

pag.580. ἔρως γὰρ] Amor enim cum iuuenilem & probæ indolis animam at-

tigerit, in virtutem definit per amicitiam

pag. 581. παρ' ἀθηναίοις) Apud Athenienſes licet vxores ducere, ſorores ex eodem patre natas.

Ead. τὰς ὁμοπατρίας) Eodem patre natas τὰς ὁμομητρίας) Eadem matre.

pag. 582. ὁ μὲν γὰρ ἀθηναῖος) Athenienſis quidem Solo cum permiſiſſet ducere ex eodem patre genitas, ex eadem matre vetuit. At contrà Lacedæmonius leg ſlator, cùm inter vterinos nuptias permiſiſſet, interdixit iis, qui ex eodem patre geniti eſſent.

Ead. ὁμομήτριος) Vterina.

pag. 584. θαυμασιωτάτην) Admirabilem fuiſſe ait Theophraſtus ſuis temporibus Chaldęorum de hiſce rebus ſcientiam: qui & alia prædicerent, & vitam cuiuſque ac mortem nec ea tantum, quæ communia eſſent, qualia ſunt tempeſtas & ſerenitas, vt Mercurij ſtellam, cùm hyeme fulgida apparet, frigora ſignificare: ardores verò, cùm æſtate. Omnia, inquam, illos & priuata & communia ex cæleſtibus præ noſcere, ſcripſit Theophraſtus in lib. de ſignis.

pag. 585. μητέρα χρυσοστεφάνων) Matrem

certa

certaminum in quibus ſunt aureæ coronæ.

Ead.ὁ δὲ κυαξάρης) Cyaxares verò hæc quidem accepit:miſit porrò ad illum filiam, coronam auream & torques ferentem.

Ead.χρύσεα χαλκέων) aurea æneis.

Ead.ταινίαις τε] Tæniis redimitus, ſertiſque feſtiuis.

pag.586.καὶ οἱ μὲν σικυώνιοι) Quibus verbis erecto animo effecti Sicyonij, omnes pariter etiam illi,quibus antea res acta diſplicuerat, conſtituerunt ſtrenuè bellum ſuſcipere. Et Braſidam cùm in cæteris honeſtè acceperunt, tùm verò & publicè aurea corona redimierunt, vt Græciæ liberatorem: & priuatim tæniis coronauerunt, ac tanquam athletam diuinis honoribus cumulabant.

Pag 588. πυρὸς εἰς δῆμον] Triticum in populum.

Pag.590. κατὰ συμβεβηκὸς] per accidens,

Pag.593.ἀναβάσεως] Expeditionis Cyri

Ead. Κῦρος δὲ ἀνέβη] Cyrus autem conſcendit montes,nemine prohibente,& vidit tentoria, vbi cuſtodias agebant cilices.

Ead. ἀλλὰ cepit *non* εἶδε vidit.

Pa.594. αἱ δὲ κῶμαι] vici autem in quibus caſtra metabantur, Paryſatidis erant, illi ad vitam dati.

Ead. ζώνην] Zonam *non* vitam.

Ead. ἐπεί ποτ'] Audiui equidem á quodam fide digno, eorum qui legati ad regem profecti erant, cùm diceret ſe magnum quendam fertilémque agrum vnius prope diei itinere patentem peragraſſe, quem incolæ Zonam reginæ nuncuparent. eſſe & alium quempiam, quem reginæ Calyptram aliaque adeo loca eſſe & lata & feracia ad mundum muliebrem illi ſuppeditandum deſtinata.

Pag.599. τέκτων] Faber cùm ſis, feciſti non fabrilia.

Pag.660. ἔστι μὲν φαινόμενα] Sunt quidem, quia apparent tanquam animalia poſt abortionem: non ſunt autem, quia moriuntur poſtea. Et ſunt quidem phantaſia quia in breue tempus exiſtunt: viribus autem non ſunt,

Ead. ἔκπτωσιν] prolapſionem, ἔκτρωσιν] abortiuum partum.

Pag. 601. οὐδὲν ὑγιές] nihil ſani.

pag.603. τὸ ἀναμάρτητον] Nihil peccare.

Pag.605. ἔστι δὲ τὸ] Eſt aut Tetta quidem amici: atta verò alumni, papa patris

ἢ ἐὰν

ἢ θεᾶς fratris.

Pag. 607. τὸ δὲ ϛράτευμα] Ita exercitum iam defecerat commeatus, neque coëmendi facultas erat reliqua, niſi in Lydio foro ab iis barbaris, qui imperio Cyri parebant, vbi farinæ *aut farinæ* capitha ſiclis quatuor vendebatur.

τὴν καπίθην] Capitham farinæ.

ἀνάγκη] Neceſſe eſt eum qui ſyllogiſmum facit aut Inductionem demonſtrare quodlibet, vel quemlibet.

ἢ ὅντινοῦν] Vel quemlibet.

προσθήκην] Additamentum..

*Pag.*608. οὔτ' ἀνέλπιϛον] Neque ſpem omnem præcidere iis, qui defecerunt, quaſi nullus eſſet reſipiſcendi locus.

*Pag.*609. παρέλκει] Redundat.

ἔπεισεν αὐτὸν] Perſuaſit ipſi, aut impoſuit, vt Aethræ ſe iungeret.

Ead. ἢ διηπάτησε] Aut impoſuit, decepit.

*Pag.*610. σῖγα πᾶς] Tacite maneat omnis populus.

Eadem. ὧν ἴχνος] Quorum veſtigia etiam num retinentes, cum magiſtratus auguriis, aut ſacrificiis vacat, clamant HOC AGE.

*Pag.*612. αὐτὸς ἔφα] Ipſe dixit.

*Pag.*613. ἀτὰρ μάλιϛα] Atticè vel maximè.

ximè.

Pag.615. Γοργίας] Gorgias Leontinus.

Ead. οἷον καὶ τὸ] Quale & illud Thaletis Mileſij.

Eadem. ὑπηνέμιον] Inanem & ventoſum.

Eadem. σοί μὲν] Tibi hæc videntur, at mihi quidem ſecus.

Pag.619. οὐσία] Eſſentia.

FINIS.

M. ANTONII MVRETI I. C. ET CIVIS R.

HYMNORVM SACRORVM LIBER.

Eiuſdem alia quædam Poëmatia, aucta nunc demùm & recognita.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

LVGDVNI,

APVD HAEREDES GVLIELMI ROVILLII.

M. D. XCIIII.

SERENISSIMO PRINCIPI GVILIELMO GONZAGAE DVCI MANTVAE, MONTISferrati, &c.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

MAGNE Ducum, fetam populis cui fortibus vrbem
Pulcher odorifero Mincius amne lauat:
Sume datis à te ſcriptos mihi legibus hymnos,
Neue parum culti deſpice vatis opus.
Illi etiam quorũ hic meriti celebrantur honores,
Lucida quos conſtans vexit ad aſtra fides,
Non indignantur paruo ſibi ture litari:
Atque animum magni muneris inſtar habent.
Forſitan his olim iuuenis meliora dediſſem,
Et mulcere aures dulcius apta tuas.
Sed veniens etiam ingenio eſt damnoſa ſenectus:
Nec tantum vires corporis imminuit.
Cum mihi turgerent meliori ſanguine venæ,
Nec curarum animum pondera deprimerent:
Sponte ſua numeris carmen mihi mollibus ibat:
Et ſubito verſus fundere ludus erat.
Nunc & corpus habet ſenio, & mẽs ipſa pigreſcit,
Quodq; habuit ludo, nunc onus eſſe putat.

Dulce onus hoc tamen eſt, quod te mandante ſubitur,
Et leuiora facit iuſſa iubentis amor.
Atque vtinam hæc roſeo legat & VINCENTIVS ore
Phœbi & Muſarum maxima cura puer:
Qui floreſcenti paullatim attollitur æuo,
Vt ſata ſe ad fluuij ſubiicit alnus aquas.
Felix, cui teneris Helicon luſtratur ab annis,
Et bibitur volucris fons pede factus equi.
Quem iam ipſa Vranie blãdis complexa lacertis,
Stellatas Superûm vexit ad vſque domos:
Oſtenditq́; aſtrorum ignes, cœliq́; meatus,
Queiſq; ſuos peragant legibus illa choros.
Quis ſcit, an, &, cœlo dum ſingula diſpicit, inter
Cætera maiores viderit aſtra ſuos:
Et quos purpureo contexit Roma galero,
Et qui regali ſceptra tulère manu?
Fortunate puer, magnum patris incrementum,
Cui Lacheſis net plena aurea fila colo,
Viue diu, vtq; dati poſcit tibi nominis omen,
Tende atauos omni vincere laude tuos.
Nec graue ſit, dum dona tibi grauiora parantur,
Interea partem carminis eſſe mei.

HYMNI SACRI.

IN ADVENTV.

VERBVM, quo omnipotens condidit omnia,
Summi prævalidum conſilij Angelum,
Vatum plena Deo pectora dixerant
Venturum, vt fieret caro
Primi quo maculam dilueret patris,
Serpentiſq; vafri contereret caput:
Præcluſamque homini morte recluderet
In cœlum propria viam.
Ergo turba patrum, carcere liberos
Qui longo per eum ſe fore viderant,
Cœlum ſuſpiciens, luctiſonis dabat
Carmen lugubre vocibus.
O qui pollicitus applicitos tuis,
Quamuis cuncta potes, fallere non potes,
Longas tolle moras, & citò, quem tibi
Certum eſt mittere, mittito.
Simplex ætherij numinis vnitas
Quæ diſtincta eadem eſt veráque Trinitas,

Æternis vigeat ſemper honoribus
Et terræ ſimul & polo.

IN DIE S. BARBARÆ.

QValis, nulla polum nubila cum tegunt,
Inter clara nitet ſidera phoſphorus:
Talis martyrio conſpicuas micat
Inter Barbara virgines.
Cui ſolus teneris Chriſtus ab vnguibus
Vßit cor nitidum perpetua face,
Cui deſiderium, cui fuit vnicus
Spretis Chriſtus amor procis.
Quamuis imperio barbarus aſpero
Terreret genitor, quem furor, & malæ
Perduxit rabies, vt gladio caput
Natæ demeteret ſuæ.
Vinclis illa quidem libera corporis
Felix ad Superos protinus euolat.
Sed Chriſtus ſceleratum in Stygias patrem
Sedes fulmine deiicit.
Simplex, &c.

AD LAVDES.

SAnctæ triumphum virginis
Læti canamus Barbaræ,
Palmæq; honorem duplicis,
Quam virgo martyr obtinet.
Non ſtirpis illam regiæ
Splendor ſuperbam reddidit,

Quin ſe à tenellis vnguibus
Chriſto regendam traderet.
Inſanus infremit pater,
Omneſq; pœnas admouet,
Tandemq; ſacrum filiæ
Caput cruentus amputat.
At virgo caſti corporis
Soluta vinclis emicat,
Volatq; ſtipata Angelis
Ad expetitum coniugem.
Aeterne cunctorum pater,
Aeterne fili par patri,
Et par vtrique ſpiritus
Soli tibi ſit gloria.

IN NATALI DOMINI.

O Nox vel medio ſplendidior die,
Cuius per tenebras virginis integræ
Ex aluo nitida Sol nouus emicat,
Complens omnia lumine.
Aeterno imperio qui regit omnia,
Humanumq; Deo conciliat genus,
Is nunc ſub tuguri vilis operculo
Naſcens, pauperiem docet.
Paſtores ouium, dum gregibus ſuis
Intenti vigiles excubias agunt,
Primi hunc angelico carmine nuntium
Lætis auribus hauriunt.
Grata eſt haud dubiè ſimplicitas Deo.

Grata eſt vita, dolis quæ procul omnibus
Rectum ſponte ſua perpetuo colit,
Et priſcam retinet fidem.
Simplex &c.

IN DIE S. STEPHANI.

LEuitæ iuuenis fortia pectora
Ornari ſolitis tempus honoribus,
Primus martyrij qui ſibi lauream
Vitæ prodigus induit.
Tundebat lapidum grandinis in modum,
Denſo turba fremens imbre ſacrum caput:
Nunquam mota ſuo ſed tamen eſt loco
Mens ſancto ebria ſpiritu.
Sed ſeſe in mediis ictibus erigens,
Et cœlum penetrans. En, ait en eum,
Pro quo dulce mori eſt, iam video patris
Ad dextram poſitum Dei.
At tu Chriſte ſinu ſuſcipe me tuo,
Atque his qui, tenebris turpibus obruti,
Quo ſeſe impediant crimine, non vident,
Quæſo te, veniam dato.
Simplex, &c.

IN DIE S. IOAN. EVANG.

CHriſto præ reliquis carus Apoſtolis,
Qui ſupra Domini pectus in vltimis
Diſcumbens epulis compoſuit caput,
Feſta luce canendus eſt.

Felix,

Felix. cui Dominus iam rigida in cruce
Pendens, iamq; neci proximus, & patri
Sanctam ſancto animam tradere cogitans
Matrem crediderit ſuam.
Felix qui ſe aquilæ more ſuper polos
Tollens, & nitida in luce Deum videns,
Diuino eloquij flumine filium
Aequalem docuit patri.
Felix, qui ſenio iam grauis & ſacra
Multa canitie tempora conſitus,
Vt ſi membra leuis corriperet ſopor,
In Chriſti rediit ſinum,
Simplex, &c.

IN DIE SS. INNOCENTIVM.

CAntemus tenerorum agnima Martyrum,
Quos regis rabies abſtulit impij,
Cunas innocuo ſanguine proluens,
Chriſtum perdere dum furit.
O nullis feritas cognita ſeculis,
Materno pueros è gremio rapi,
Perfuſa vt rutilis corda mucronibus
Lac pro ſanguine funderent.
Heu quis, cum ſolido raptus ab vbere
Diſtrictumq; pauens ad gladium puer
Blandas carnifici porrigeret manus,
Siccis adſpiceret genis?
Augent angelicos nunc pueri choros,

Et Chriſtum liquido gutture concinunt:
Herodem meritis debita talibus
Pœna in perpetuum premit.
Simplex, &c.

IN FESTO S. SYLVESTRI.

PRiſcos Roma Duces deſine laudibus
Efferre immodicis, qui valida manu
Fines imperij protulerunt tui,
Quacunque Oceanus patet.
His ſolus tibi plus contulit omnibus
Sanctornm eximium Pontificum decus
Sylueſter, dominam qui prius vrbium
Chriſti ſuppoſuit iugo.
Multo te ille prius ſanguine Martyrum
Reſperſam, docuit parcere cædibus,
Et quos mille modis ſæua peremeras?
Illorum monitus ſequi,
Romam idem precibus nunc quoque, cœlitûm
Adſcriptus numero, perpetuis iuuet,
Et tanti oſſa ſuo quæ gremio viri
Seruat condita Mantuam.
Simplex, &c.

IN DIE CIRCVMCI-SIONIS.

CIrcumciſo agitur lux Domino ſacra.
Quæ iam, ſi Dominum ritè libet ſequi.
Impura è tumidis omnia nos monet

Circum

Circumcidere cordibus.
Vmbra Euangelij lex fuerat vetus:
Sed Sol exoriens vt tenebras fugat,
Sic Sol iuſtitiæ legitimis ſuum
Finem ritibus attulit.
Nobis corporeo nil gladio eſt opus,
Sermo quippe Dei viuus & efficax,
Seſe inſtar gladij mentibus inferens,
Ad viuum omnia perſecat.
Quæ ſemper vitij germina pullulant,
E noſtris vtinam cordibus amputet,
Anni principium ſit ſimul vt noui
Vitæ principium nouæ.
Simplex,&c.

IN DIE EPIPHANIÆ.

QVæ vos cauſſa Magi, dicite, perpulit
E veſtris iter huc carpere finibus?
Quem tanto ſtudio quæritis anxij?
Quóue hæc munera pertinent?
Nos ſtella inſoliti luminis huc trahit
Et dux certa viam perpetuo præit,
Iudææ populis quæ cupientibus
Regem ſignificat datum.
Auri iſtæ ſed enim quid ſibi pondera,
Myrrhæ mirificus quid ſibi vult odor?
Aut quæ, cùm populus ſacra Deo facit,
Aris thura ſolent dari?
Rex auro colitur, thura Deum decent,

Noſtri myrrha homines poſt obitum linunt.
Huic ergo hæc pariter munera congruunt,
Qui & Rex eſt, & homo, & Deus.
Simplex, &c.

A SEPTVAGESIMA AD CINERES.

EHeu quàm ſcelerum non tolerabilis
Nos vrget miſeros ſarcina, quæ Dei
Noſtris principio mentibus inditam
Obſcurauit imaginem.
Si nos pro meritis accipiat Deus,
Cauſſæ nil fuerit, quo minus agmine
In triſtes tenebris perpetuis domos
Vno præcipites agat.
Sed ſemper facilis flecti in eos fuit,
Quos culpæ ex animo pœnituit ſuæ.
Numquam horum lacrumis & gemitu tulit
Se fruſtra veniam peti.
Hac ſpe, quam ipſe dedit, poſcimus vt graui
Preſſos exoneret pondere, neue ſe
In noſtro rigidum crimine iudicem,
Sed mitem exhibeat patrem.
Simplex, &c.

A DIE CINERVM, &c.

MVltis tenſa epulis viſcera dum tument,
Mens oppreſſa nihil cogitat arduum:
Et more indomiti luxurians equi

Pugnat

Pugnat ſpiritui caro.
Sed ſubtracto eadem comprimitur cibo,
Et ſe ſpiritui morigeram exhibet:
Qui, cùm nulla grauant pondera ſordium,
In cœlum celer euolat.
Primus corporeo legifer à cibo
Bis binos decies abſtinuit dies:
Quem Chriſtus numerum nos itidem ſequi
Exemplo docuit ſuo.
Sed fruſtra vetitis os tenet à cibis,
Qui factis animum turpibus inquinat.
Ieiuno adſiduæ conueniunt preces,
Cumq; his munificæ manus.
Simplex, &c.

IN DOMINICA PASSIONIS.

AEquæua ingenito progenies patri,
Vitam morte ſuis redderet vt ſuo,
Se Chriſtus niuei velleris hoſtiam
Vltro ſupplicio obtulit.
O erga immeritos mirus amor Dei,
Natum, quæ pietas, tradidit vnicum:
Vt pro mortifera fraude nocentium
Pœnas ſolueret innocens.
O non viſum alias ſacrifici genus,
In quo æterna Deo ſacra facit Deus,
Et mortem moriens opprimit, & ſibi
Ipſe eſt & victima pontifex.

O crux

O crux tincta ſacri flumine ſanguinis,
Olim ſupplicium mancipiis graue,
Nunc regum capiti præcipuum decus,
Teflexo colimus genu.
Simplex, &c.

IN DOMINICA IN RAMIS PALMARVM.

REgem pacificum: mœnia dum ſubit
Vrbis celſa ſuæ, turba manu ferens.
Palmarum grauides obuia termites,
Fauſtis vocibus excipit.
Hic lætas ſpoliat frondibus arbores:
Hic ſerta ante pedes florea proiicit:
Supplex ille manus porrigit, hic ſuis
Terram veſtibus obtegit.
Heu mentes hominum. Quis fore crederet,
Quem tantis ſtudiis exciperet frequens,
Poſt paucos vt eum turba eadem dies
Suffixum adſpiceret cruci?
Nil in vita homini perpetuum datur.
Rebus ne nimium fidite proſperis,
Plerumque hic lacrumis gaudia temperat
Certo conſilio Deus.
Simplex, &c.

IN DIE PASCHÆ.

POnatur lacrumis iam modus, & nouis
Templorum reſonent atria canticis.

In vitam reduci Nam Domino ſacer
Poſcit lætitiam dies.
Lux poſt Chriſti obitum tertia venerat,
Cum ſpes ſancta, moræq; impatiens amor
Matronas parili nomine nobiles
Viſendum ad tumulum vocat.
Tum motum lapidem, tum lapidi vident
Innixum niueis veſtibus Angelum:
Qui quo ſollicitis eximeret metum,
Pauca & certa locutus eſt:
Non hoc amplius quem petitis loco.
In vitam rediit Chriſtus ab inferis.
Ite, & diſcipulis hæc eadem date
Summi nuntia gaudij.
Simplex, &c.

IN DIE ANNVNTIAT. B. VIRGINIS.

AD te ſidereis miſſus ab arcibus
Cum venit Gabriel, virgo, renuncians,
Te ſummo ante alias complacitam patri,
Mox matrem Domini fore:
Turbata tibi tunc purpureus genas.
Sparſit mente pudor, neſcia quòd viris
Caſto ſponſa licet pectore virginem
Semper te fore voueras.
Verum idem ſubitò nuntius addidit:
Iſtos pone metus: nam tibi iam datum eſt,
Vt virgo maneas, & tua compleat

Sanctus viſcera ſpiritus.
Tunc ore ex roſeo vox tibi prodiit,
Teſtis mirificæ certa modeſtiæ:
Ecce ancilla Deo ſubdita, nihil moror:
Fiat, quod Dominus iubet.
Simplex, &c.

IN FESTIVITATIBVS S. CRVCIS.

GEntes, nulla quibus notitia eſt Dei,
Armis, imperio, prole ſuperbiant:
Nobis, queis melior ſpiritus obtigit,
Sola eſt in Cruce gloria.
Lignum prima homini pernicies fuit,
Cum primus vetitam contigit arborem
Captus fœmineis illecebris parens,
Quo ſe perdidit ac ſuos.
Sed poſt, lignum homini certa ſalus fuit,
Cum ſcandens patulam Chriſtus in arborē,
(Æternus fieri ſic voluit parens)
Vitæ reſtituit ſuos.
Crux hoſtes hominum ſola procul fugat.
Crux ſola inſidiis munit ab omnibus.
Aduerſa intrepidus deſpiciat, licet,
Cuius ſpes Cruce nititur.
Simplex, &c.

IN DIE ASCENSIONIS.

V Icta in perpetuum mortis & inferum
Inſignis ſpoliis, luce nitens noua,
Primusq; inſolitum Chriſtus interſecans,
Arces in patrias redit.
Natus, naſci iterum nos quoque dum cupit,
Mundo, mortuus eſt, nos cupiens mori.
Surgens & repetens æthera, nos quoque.
Vt poſsimus idem, dedit.
Chriſto nunc igitur viuere nos decet,
Vt Chriſto pariter detur inemori.
Surgentes eadem nos quoque gloria
Puro lumine veſtiet,
O per qui te, hominum conditor, ingredi
Caſtæ adduxit amor viſcera virginis,
Nos dignare, tuis artubus inſitos,
Voti reddere compotes.
Simplex ætherij numinis vnitas,
Quæ diſtincta eadem eſt veraq; trinitas,
Aeternis vigeat ſemper honoribus,
Et terra ſimul & polo. Amen.

IN DIE PENTECOSTES.

L Vſtra noſtra tua pectora lampade,
Qui quondam, altiſono ſpiritus à patre,
Luſtrâſti vnanimes, miſſus, Apoſtolos,

Linguis deditus igneis.
Confirma dubios, dirige deuios,
Conſolare tui muneris indigos,
Letaliq; animos frigore torpidos
Sanctis ignibus excita.
Mens doctrinam auidè noſtra bibat tuam,
Perſtetq; adſidue tota Deo calens,
Et ſpem firmam in eo conſtituens ſibi,
Terram pro nihilo putet.
O rerum alme ſator, certè homines ſumus,
Quamquã indigna, tuæ plaſmata dexteræ:
Ne fers, quos tua vis ex nihilo extulit,
Aeterno exitio obrui.
Simplex, &c.

IN DIE S. TRINITATIS.

O Nullis hominum peruia ſenſibus,
Naturæ penitus ſola capax tuæ,
Cuius condita ſunt omnia numine.
Aeterna & monas & trias,
Nato æqueue pater: nateq; par patri,
Et manans ab vtroque inclyte ſpiritus,
Circumfuſa tuo nubila lumine
Noſtro diſcute pectori.
Da, mens ſpeculum cernere queat
Noſtra, & poſthabitis te petat omnibus
Et iuſſiſq; tuis pendeat, & tibi
Soli dedita ſeruiat.

Tu clemens miſeris da veniam pater.
Tu fili miſeris ſterne iter ad patrem.
Tu ſanctum miſeris pneuma vagantibus
Præfer conſpicuam facem.
Simplex, &c.

IN FESTO CORPORIS CHRISTI.

COeleſtes epulæ, certa piis ſalus,
Quas apponit amor, pura capit fides,
In queis ipſe cibi perpetui loco
Cœna ſe pater exhibet.
Hic verbum Domini fallere neſciÿ
Cæcis iudicium ſenſibus abrogat:
Quod non eſt oculi cernere ſe putant,
Nec præſens quod adeſt, vident.
Sub panis ſpecie viua latet caro,
Sub vini ſpecie ſanguis: & vtraque,
Seu tantum ſpecies ſumitur altera,
Chriſtus ſumitur integer.
Felix qui Dominum ſedulus hoſpitem
Abſterſis animi ſordibus excipit.
Qui contra facere id negligit, ah miſer
Ipſe eſt exitio ſibi.
Simplex, &c.

IN DIE TRANSFIGVRATIONIS.

Qvam crebrò dederat diſcipulis fidem
Confirmare modis dum ſtudet omnibus,
Tres ſecum comites montis in ardui
Adſumpſit Dominus iugum.
Illic frons radis cincta micantibus,
Solaris nituit lampadis in modum:
Tum,qua tectus erat,protinus eſt niui
Veſtis reddita concolor.
Cum chriſto gemini viſi etiam ſenes,
Et iuſſa ad populum cui dederat Deus,
Et qui ſidereas viſus erat domos
Quadrigis petere igneis.
E nubis nitidæ quinetiam ſinu
Hæc dicta omnipotens intonuit pater:
Hic eſt,quem eximiè diligo,filius.
Huius iuſſa capeßite.
Simplex,&c.

IN DIE S. LAVRENTII.

Laurenti canimus nobile prælium,
Qui cum viſc.ribus flammam aleret ſuis,
Et cratem roſea ſanguine ſpargeret,
Subiectis ruber ignibus,
Conſtanter Domini perſtitit in fide.
Ambuſtumq; latus carnifici exhibens,

En

En iſtam rabiem quo magis expleas,
Hoc iam coctum. ait, eſt: vora.
Tanto corporeis ignibus acrior
Chriſti ardebat amor pectore in intimo:
Sic mens tota Dei feruida ſpiritu
Senſum corporis hauſerat.
Nunc nobis ſolito more rogandus eſt,
Iratum vt meritò conciliet Deum,
Et quos mirifici roboris inſtruit
Exemplo precibus iuuet.
Simplex, &c.

IN DIE ASSVMP. B. MARIAE.

REgnator Superûm quo nitidam die
Matrem ſidereis arcibus intulit,
Et ſupra Angelicos conſpicuam choros
Stellanti ſtatuit throno.
Quæ cœlo fuerint iubila, qui ſonus,
Quæ ſanctis animis gaudia, non modo
Humanis nequeat vocibus exprimi,
Sed nec pectore concipi.
Illa eſt arca noui conſcia fœderis.
Concluſus, Domini deliciæ, hortulus,
Raſtro intactus ager, ſidere pulchrior
Et ſponſa & genitrix Dei.
Felix quiſquis eam ſuppliciter colit,
Rebusq; in dubiis ſedulus inuocat.

Numquam hoc qui ſtatuit præſidium ſibi,
Spe luſus doluit ſua.
Simplex: &c.

IN FESTO S. HADRIANI.

CHriſti in militiam nomina ne darent,
Multos impediit ſupplicij metus
Multos qui dederant, vis cruciatuum
Illam deſerere impulit.
Non ſic ille, hodie quem colimus, fuit,
Qui nomen tumido duxit ab Hadria:
Quin conſtantem animum Chriſticolum videns
Horum ſe ad numerum appulit.
Prudenter reputans, non ſine numine
Tales cuncta viros aſpera perpeti,
Nec ſe illos temerè ſponte ſua ratus
Pœnis obiicere omnibus.
Ergo his ſe agglomerans, credidit: & ſimul
Index ipſe ſui ſupplicium appetens,
Quæ mente imbiberat, mox eadem ſuo
Sanxit dogmata ſanguine.
Simplex. &c.

IN DIE S. MICHAELIS.

COeleſtis canimus militiæ ducem:
Qui periura bonus diſſipat agmina:
Et deiecta locis non ſibi debitis,
Sedes trudit ad inferas.
Horrendo imbiberat pectore ſepticeps

Bis quinisq; ferox bellua cornibus,
Intactæ ſobolem virginis vnicam
Sæuis mandare dentibus.
Aeterni imperio ſed Michael patris
Conatus Satanæ reddidit irritos:
Et monſtrum innumeris fraudibus obſitum
Victor ſtrauit humi potens.
Idem depoſito pondere corporis
Exſortes animas criminis excipit,
In cælumq; alacres tollit, & in loco
Lucis perpetuæ locat.
Simplex, &c.

COMMVNE BEATÆ VIRGINIS.

O Solis nitido lumine pulchrior
Virgo, conſtituit quam Deus vnicam
Expertem maculis omnibus, vt fores
Nato digna parens ſuo.
Te quondam Gedeon vellere in vuido,
Intactaq; noui imbribus area:
Te cincto innocuis legifer ignibus
Agnorat prius in rubo.
Rebus principium qui dedit omnibus,
A te, dum ſe hominum cauſſa hominem facit,
Sumpſit principium, quiq; alit omnia,
Paſtus lacte tuo eſt puer.
Per te quod mulier perdiderat vetus,
Humano generi redditur auctius,

Tu clauſas miſeris heu nimium diu
Cœli prima aperis fores.
Simplex, &c.

COMMVNE ANGELORVM.

MEntes beatæ, lumine.
Quas ambit æterno Pater,
Sacroq; luſtrans ſpiritu,
In ſe intuentes perſicit.
O queis ſupremus omnium
Primus Creator inſidet,
Quos luce complet aurea
Amoris ac ſcientiæ.
O qui potentis dextera
Virtute cuncta vincitis,
Dei regentis omnia
Fortiſsimi ſatellites.
O ter beati Principes,
Archangeliq; & Angeli,
Nos ritè vobis ſupplices
Hinc in ſuperna tollite.
Aeterne cunctorum, &c.

COMMVNE VNIVS CONFESSORIS PONTIFICIS.

PAſtor beate, qui tua
Concreditum cura gregem
Sæuis luporum faucibus
Patere numquam paſſus es,

Tu læta dux ad paſcua,
Fontes recludens limpidos,
Oues videbas florido
Semper nitens vellere.
Quod ſi qua forſan tabido
Languere morbo cœperat,
Salubria, vt mitis pater,
Illi admouebas pharmaca.
Cuius laboris nunc tui
Digna aſſecutus præmia,
Fauore, nam potes, tuo,
Qui te precantur, adiuua.
Aeterne cunctorum pater, &c.

COMMVNE VNIVS VIRGINIS.

O Virgo, pectus cui ſacrum,
Amoris expers improbi,
Diuini amoris lampade
Sanctus peruſſit ſpiritus.
Non te voluptas dulcibus
Fallax venenis molliit,
Solas amantem perſequi
Cœleſtis agni nuptias.
Sic te ille natus virgine
Suo decore cœperat,
Amore vt ardens illius,
Mundana cuncta temneres.
Beata cui cœleſtibus
Templis recepta nunc licet

Inter canentes Angelos
Tuis potiri amoribus.
Aeterne cunctorum, &c.

IN FESTO D. AMBROSII.

QValis periclitantibus,
Totoq; iactatis mari
Tranquillitatis nuntia
Se ſtella nautis obiicit.
Talem, procellis Arij
Eccleſiam turbantibus,
Qui lumen orbi redderet,
Elegit Ambroſium Deus.
Nondum renatus flumine,
Sed iam renatus flamine,
Concordibus ſuffragiis
Epiſcopus delectus eſt.
Vt ex miniſtro Cæſaris
Miniſter effectus Dei,
Humana linquens cæteris,
Diuina iura panderet.
Non alligatur tempore
Diuina certo gratia:
Sed dum libet, quidquid libet,
Puncto vel vno perficit.
Hunc ipſe Cæſar horruit,
Contra nec auſus hiſcere eſt,

Cædes ob admiſſas ſacræ
Excluſus ædis limine.
Magnam ſuis fiduciam
Benignus inſpirat Deus:
Semperq́; paſtoris boni
Multum poteſt auctoritas,
Salue, bonorum maxima
Epiſcoporum gloria,
Plebémque deuotam tibi
Cælo receptus adiuua.
Aeterne cunctorum pater,
Aeterne fili par patri,
Et par vtrique ſpiritus,
Soli tibi ſit gloria.

AD BEATISS. VIRGINEM DEI MATREM, QVAE religioſiſſime colitur in Æde Lauretana.

VNDE mihi inſolitus præcordia concutit horror,
Et perfuſa metu trepidat, velut icta, Deo mens?
Fallor, an hoc facit ipſe locus, ſtimulosq́; pauenti
Subiicit, atq; animũ præſentia numinis vrget?
O cælo dilecta domus, poſtesq́; beati,
Quos ego iampridem tota mihi mente cupitos,
Nunc primum, veteris voti reus, aduena viſo:
Saluete, adſpectiq́; mihi feliciter eſte.
Voſne per ætherias Iudææ à finibus oras
Aligerum, mandante Deo, vexêre manipli?
Hîc virgo genitura Deum genitricis ab aluo
Prodiit, & blandis mulſit vagitibus auras?
Hic quoque, virginei ſeruata laude pudoris,
Sancta ſalutifero tumuerunt viſcera fetu?
Ille opifex cunctorum illa æterno vnica proles

Æque

Aequa patri, ille homini, primaeuaab origine lapſo
Spem cælo vitamq; ferens, hac luſit in aula
Paruulus, & ſãcta blãda obtulit oſcula matri?
Quænam igitur regum ſedes, quæ templa per orbem
Huic ſe auſint conferre loco? ter & amplius omnes.
Ante alias felix Piceni littoris ora:
Cui Solymos ſpectare domi, cui munere diuum
Fas calcare domi eſt pedibus veſtigia Chriſti.
En ego iam ſupplex procumbam, atque oſcula figam
Parietibus ſãctis, ſpargamq; hoc puluere crines.
Adſpice me ſuperis è ſedibus, adſpice, virgo
Proſtratum, atque imo gemitus ex corde cientem,
Et pectus tundẽtem & fletibus ora rigantem:
Neu, quamquam culpis adopertum turpibus, arce
Adſpectu me diua tuo, ſi pectore toto
Te veneror, ſi te, dubiis in rebus, ad vnam
Confugio, teq; auxilium ſanctiſſima poſco.
Pœnitet ex animo vitæ me Diua prioris,
Pænitet, & meritas horret mens conſcia pœnas.
Quod niſi tu caſto pendentem ex vbere natum
Concilias, placasq; mihi, quò tendere curſum,
Quòue malis feſſam tentabo auertere puppim?

At tu,

At tu, namque ſoles placida dignare querelas:
Aure meas, & ades lapſis mitiſſima rebus.
Certè equidem tota pendentes æde tabellas
Adſpicio, quæ te miſeris præſto eſſe loquuntur.
Hic, te animo ſpectant, torrẽtem viſcera febrim
Depulit, ille hyadas triſtes, hœdúmque cadentem
Spectauit tutus vertentibus æquora ventis,
Et duce te patrias enauit ſaluus ad oras.
Criminis ille reus falſi, ſub iudice duro,
Dum mortem expectat, tenebroſo carcere clauſus,
Munere Diua tuo detecta fraude, reuiſit
Vxorem, & natos, exoptatúmque parentem.
O ego nunc morbis multò grauioribus æger.
Naufragiumque timens longè exitioſius illo,
Et iampridem animum peccati compede vinctus,
Si poſſim morbis liber, vincliſque ſolutus,
Fluctibus & ventis laceram ſubducere puppim:
Quas tibi lætus agam grates, dum vita manebit?
Te, cum luce noua ſparget Sol aureus orbem,
Te recinam, quoties abſcondet opaca polum nox:
Et tua præcipuo venerabor numina cultu.

IN

IN D. BARBARAM.

Barbara, qui laudes ſperet ſe æquare canendo
Poſſe tuas, idem pulſantes littora fluctus,
Et Libycas numero comprendere tentet arenas.
Te pater inſanus turri concluſerat alta:
Sed veram Danaen verus te Iuppiter illic
Deſpondit ſibi Chriſtus, & arcto fœdere iunxit.
Illo & tu triplices fieri inſpirante feneſtras
Mandâſti, & niueo ſculpſiſti in marmore ſignum,
Quo reparata ſalus, & deficiente miniſtro
Ipſa tuos merſiſti vndis luſtralibus artus.
Quid memorem, vt tibi mons fugienti ceſſerit, aut quæ
Cœperit indicij væſanus præmia paſtor,
Qui dum miratur pecudes in marmora verſas,
Ipſe ſuum pariter ſenſit lapideſcere corpus.
Non tu carnifices, non tu tormenta timebas,
Non gladios, animoſa, & Chriſto plena virago,
Qui te ad cœleſtem meritis pro talibus aulam
Euexit, regnique libens in parte locauit.
At tu Diua graues hominum miſerata labores,
Pacẽ illis, veniámque ora, & nocitura repelle.
Præcipuè antiquo prognatũ ex ſanguine regũ
Gonza

Gonzagam, felix quo ſe duce Mantua iactat,
Qui virides Minci ad ripas tibi Diua ſacrauit
Templum auguſtum ingens, cura quod & ipſe tuetur
Peruigili, vt flammam latè ſpargentibus aris
Sæpe manu propria meritos imponit honores.
Hunc tu Diua tua protectum numine ſancto
Conſerua populumq́; ſimul, qui ſacra, ſecutus
Principis exemplum, puro tua corde frequentat.

GVſtanda vita, non fruenda, homini datur.
Nam, cùm fruendi tempus eſt, tum deſerit.
Felicius maritus, an cælebs agat,
Priuata vita ſit ne regno dulcior,
An vita regia ſolium attingat Iouis:
Peregrè morari ſuauius ſit, an domi.
Qui, quamq; multi, & quo parandi more ſint,
Quo habendi, amici: nullus hæc curat puer:
Rarus adoleſcens: nec ſenex omnis videt.
Et hæc tamen vitam prope omnem continent.
Quæ ſi quis acri cura & vſu peruigil
Longo notârit, iamq́; ſecum ſtatuerit,
Quid fugere, quid contemnere, & quid perſequi
Expediat homini, vix eam ingreſſo viam,
Quam maximè vnam ex omnibus probauerit,
Obſtat ſenectus inuida, & curſum impedit:

Mox:

Mox auida triſtes Laceſis inicit manus.
Sic viuere meditantibus euolat.

SI expectes, Pamphile, ipſa dum negotia
Te accerſant vltro, & dormientem exſuſcitent.
Vehementer erras, taciti diſcedunt dies:
Nec obliuioſos officij admonent ſui.
Superba res eſt rei gerendæ occaſio.
Semel contempta, nunquam poſtidea redit.
Vigiles oportet, & tua accures memor.
Nam ſi ipſe rem curare negligas tuam,
Fugit illa, & facile, qui ſe curet, inuenit.
Tu rem quam cures poſtea haud facile inuenis.

MEmini magiſtrum puero mi olim hoc dicere,
Summum Iouem facere item, vt caupones ſolent:
Qui vina vt vendant, turbant, miſcent, diluunt:
Nec cuiquam vini ſimplicis danunt cadum.
Itidem illum aiebat in vita mortalium
Numquam fortunam ſimplicem quoiquam dare:
Sed temperare fata lætis triſtia.

E Græco Callimachi.

NAmque & ego nitido capiti, flauiſque capillis.

Serta olim Aſſyrio ſparſa liquore dedi,
Et bona in ingratū congeſſi plurima Ventrem.
Cuncta ſed in ventos illa abiere leues.
Seruârunt ſolæ commiſſa fideliter aures.
Corporis hac vna eſt parte reperta fides.

RAPHAELIS VR-BINATIS PICTO-RIS EXIMII TV-MVLVS.

Ipſe loquitur,

SIC mea naturam manus eſt imitata, videri
Poſſet vt ipſa meas eſſe imitata manus.
Sæpe meis tabulis ipſa eſt deluſa, ſuumque
Credidit eſſe, mea quod fuit artis opus.
Miraris, dubitasq́; ? audito nomine credes.
Sum Raphael hei mi, quid loquor? immo fui.
Et tamē, his dictis, quid opus fuit addere nomē?
Alterutrum poterat cuilibet eſſe ſatis.
Nā mea & audito eſt notiſsima nomine virtus:
Et præſtare vicem nominis ipſa poteſt.

QVidquid agam, Claudi, ſeu quo me vertere tentem,

Seu

Seu nihil, vt ſoleo deſidioſus, agam:
Ante oculos tua mi adſidue obuerſatur imago:
Vnaq; triſtitiam gignit, & vna leuat,
Angor enim infelix, quod te, quod ſoſpite ſoſpes
Eſſe velim ſoſpes, quo moriente mori.
Nunc, vbi ſis, quid agas, veterem tibi cura medentum
An nondum, morbum pectore depulerit.
Nec ſcio, nec iam ſcire vlla ratione potis ſum:
Quæ me res angore vnica pene necat.
At rurſus nihil eſt quo me ipſe hoc tēpore ſoler,
Quodq; oculos triſti tergeat imbre graues,
Te niſi cum vana ſibi mens ſub imagine fingit:
Seu vigilem, dulci ſiue ſopore premar.
Hoc mihi Nepenthes curas diſſoluere promptum eſt:
Luctibus hæc vna eſt apta medela meis,
Tecum ego nunc videor teneros percurrere verſus,
Siue Catulle tuos, ſiue Tibulle tuos:
Nunc etiam rerum cauſas tentare latentes,
Diſcere & vnde fluant omnia, quoque fluant.
Nunc herba in viridi, latæ porrectus ad vmbram
Arboris, & riuum molle ſtrepentis aquæ,
Auraſque, & dulces auium captare ſuſurros,

Perq; vices tecum multa iocoſa loqui.
Gratia dis, qui mentem homini celerémque dederunt.
Et quæuis habilem ſingere ſpectra ſibi.
Illa & plumipedem ſuperarit Perſe curſu,
Et celerem inuicti Bellerophontis equum.
Nec mihi ſe cuius rerum natura creatrix
Expreſſam in tabulis cernit, vt in ſpeculo,
Tam bene te docto Titianus pollice pingat,
Quam mens te adſidue pingere prompta mea eſt.
Atque vtinam tibi ſit de nobis mutua cura.
Nec, quin ſit, dubito: ſed tamen eſſe precor.
Non ego vulgari te, Claudi, amplector amore.
Hac face rara Deus tangere corda ſolet.
Me me ipſe odiſſem, niſi tu me gratus amores:
Nec niſi me quoniam ſum tibi carus, amo.
Denique cùm fuero nulli credenda locutus,
Pars tamen illa mei paruula amoris erit.
Di faciant longos producere detur in annos
A pueris cœptæ fœdus amicitiæ.

O Lingua lingua: vt magna eges cuſtodia!
Quæ & aliis ſæpe, & ſæpius Domino noces.
Multum aſſecutus, qui bene didicit loqui:
Qui bene tacere, non minus aſſecutus eſt.

NIuibus hyems exuberat, ver floribus,
Æſtas ariſtis affluit, lacrumis amor.

SI mihi lacerti, quales olim, nunc forent:
Non lingua potius tibi opem ferrem, quàm manu.
Nunc tarda membra, & ſanguis adſtrictus gelu
Conſerere id acie cum hoſtibus manum vetant:
Prodeſſe patriæ voce & conſilio ſinunt.
Corpus abit annis: conſilio animus viget:
Vireſque ſenibus defluunt, verba affluunt.

HEre, ſi querelis, eiulatu, fletibus
Medicina fieret miſeris mortalium,
Auro paranda lacrumæ contra forent,
Nunc hæc ad minuenda mala non magis valent,
Quàm mœnia præfice ad excitandos mortuos.
Res turbidæ conſilium, non fletum, expetunt.

VT imbre tellus, ſic riganda mens mero:
Vt illa fruges, hæc bona conſilia efferat.

AD P. FVLVIVM CARDVLVM.

SÆpe tranſactos mea mens per annos
It retro, & vitæ relegit prioris,
Qua poteſt, curſum, veteres reuoluens
Ordine culpas.
Quid puer, quid dein iuuenis, quid autem
Temporis iam vir malè collocauit:
Dulcibus dum me furiat venenis
Dira voluptas.

Adiuua ardorem: quotieſque ſumis
Myſticum Chriſti trepidus nitentem
Corpus ad aram.
Mente tunc tecum memori volutans,
Trade me Chriſto: mea vota nam ſi
Negligat, certè tibi nil petenti
Tale negabit.
Hoc idem cari mihi præſtet oro
Cura Maffæi: & mea dicta quondam
Qui nimis forſan cupida bibebat
Bentius aure.
Bentius, quem rectum iter euagantem,
Et parum cauta calidum iuuenta,
Contigit virga Deus, in ſuúmque
Duxit ouile:
Nunc vbi expletus meliore mentem
Pabulo, currit per iter ſalutis,
Heu procul ſegnem ſua poſt relinquens
Terga magiſtrum.

P. FRANCISCO BENTIO.

Benti, nihil me, ſicut antea, iuuat
Peruigili ſtudio nil profutura quærere:
Nec quas per vrbes cautus, exciſo Ilio,
Saxa Ithacæ repetens, Laertis errârit puer:
Nec quot Ithacenſes circa pharmacis potens,
Vultu hominum poſito, grunnire porcos iuſſerit
Curæ magis mi eſt, luſtra iam decem miſer
Qualibus in vitiis defixus ipſe errauerim:

Cum me, Dei vix iam manente imagine,
Mortifera induerat fœdam voluptas in ſuem.
Quis me ſequetur fructus, vbi pernouero,
Quot mala Graiugenis Achillis ira inuexerit:
Si neſciam væſanus, in quæ me mala
Præcipitem ira Dei, niſi reſipiſcam, actura ſit?
Hei mi laboris, hei dierum ac noctium,
Quas memini in ſtudiis me talibus conſumere,
Malè metuentem, ne quis vſquam æqualium
Certius ac melius plures teneret fabulas.
Et tamen ab æquis non grauatè improuida
Iudicibus veniam fortaßis ætas impetret.
Sed nunc columbis concolor cum ſim caput,
Et mihi ſarcinulas breui legendas ſentiam,
Niſi meliora mente tota cogitem:
Bis puerum merito Franciſce me vocaueris.
Beatus ille, quem iuuente in limine
Abſtrahit à vitiis ipſe & ſibi adſtringit Deus.
Nec tamen habendus ille in infelicibus,
Ad meliora, Deo vocante, qui venit ſenex.
Verum eſt poëtæ nobilis verbum vetus:
Si bene quid facias, ſero licet, prodeſt tamen.
Communi vterque gratias agat patri.
Sors tibi prima data eſt: mihi ſecunda contigit.

MVRETO FRANCISCVS BENTIVS.

MVrete, me nunc, ſicut antea, iuuat
Quæ mihi, quæque aliis dat profutura carmi

carmina
Expreſſa ſancti ſpiritus molimine,
His auidis oculis & tale quæritantibus
Et lectitare & lectitando ediſcere.
Labitur inde mihi furtim humor vdus in genas,
Palam arguens quæ pectus intrant gaudia,
Pectoris exigui maiora clauſtris gaudia.
Conuerſa ſtudia quando vtriuſque refricas.
(Grata vtriuſque Deo & mortalibus conuerſio)
Nam vterque nigro noctis è ſilentio
Cœpimus aſpicere Chriſti benigna lumina.
Vterque noctis tum relictis artibus,
Depoſitis tenebris & arma lucis induit.
De te ſed ipſe multa deploras modis
Flebilibus: lacrymas: & ad gemendum me vocas.
Eheu dolor: quid vlcus antiquum nouas?
Iam memini, miſer, heu, quod pœnitet, piget, pudet.
Cum vilis ancillæ expaueſcens voculas
Immemor officij, Chriſtum negaui ſæpius.
Gallo at canente, cum me amico lumine.
Intuitus Deus eſt: prior mihi tunc mens redit.
Ad me ipſe tandem triſte poſt tempus redij,
Exilienſque foras, laxaui habenas fletui.
Abſterſit inde lacrymas Chriſtus meas,

Speq́; data veniæ, perduxit in gregem ſuum.
Eauxit idem, quod fateris, improbæ
Seruitio dominæ, & vindicauit te ſibi.
Quid reſtat ergo? hortetur alter alterum.
Nunc ſi aliquis grauior fortaſſe ſe offeret labor,
Feramus hunc, Murete, mente qua decet,
Atq; ducẽ Dominũ forti ſequamur pectore.
Quod ſi vna vtrumq; ad vineã hora nõ vocat,
Vnus vtrique tamen promittitur denarius.

SVmmus amor domini medio mi in pectore feruet.
Namque meas clemens audiit ille preces:
Excepitq́; meas facili bonus aure querelas,
Illum igitur, fuerit dum mihi vita, colam.
Letiferi hærebam vinctus quaſi fune doloris:
Nec procul à duræ limine mortis eram.
Summe Deus, dixi, ſolo te vindice fretum
Eripiat tantis me tua dextra malis.
Vt bonus eſt, vt opem cito rite vocantib. adfert:
Iuſtus vt, & nitidæ ſimplicitatis amans?
Attritus prope eram, cũ me conſurgere iuſſit,
Depulit & capiti cuncta pericla meo.
Quid trepidas anima? ad ſolitam te verte quietem.
Plurima ſupremi munera regis habes.
Ille à morte animam hãc, à triſti lumina fletu,
A lapſu infirmos eripuitq́; pedes.
Viuã igitur poſthac illo duce & auſpice tutus:

Et

Et mea ſemper erit cura placere Deo.

QVid gloriaris perfide, quid tumes?
An iſta verum neſcia proloqui
Te cæteros ſupra ferocem
Lingua bonis inimica reddit?
Cura vna & vnum eſt id ſtudium tibi.
Noctes dieſq; hanc, vt potes, aſperas
Nouaculæ in morem: & latentes
Inſidias ſtruis huic & illi.
Te læta damnis improbitas iuuat,
Egenſq; ſemper pluris iniquitas:
Tu fœda facta & fraudulenta
Vſque nouis cumulare gaudes.
Queiſcunque verbis, ô ſcelerum artifex,
Poſſe in ruinam præcipites agi
Confidis inſontes amicos,
Illa tibi didiciſſe melli eſt.
Quapropter vltor, ne dubita Deus
Tandem à merenti ſupplicium exiget:
Radicibuſq; euulſum ab imis
Sedibus eiiciet tuis te.
At hæc videntes, artubus intimis
Iuſti intremiſcent: & magis ac magis,
Ne prouocent in ſe quoque iram
Numinis, admoniti cauebunt.
Tu riſus illis interea miſer
Iocuſq; fies. En ſibi qui Deum
Temnebat adiutorem: & in ſe
Sat ſibi præſidij putabat.

Quid

Speq́; data veniæ, perduxit in gregem ſuum.
Eauxit idem, quod fateris, improbæ
Seruitio dominæ, & vindicauit te ſibi.
Quid reſtat ergo? hortetur alter alterum.
Nunc ſi aliquis grauior fortaſſe ſe offeret labor,
Feramus hunc, Murete, mente qua decet,
Atq; ducẽ Dominũ forti ſequamur pectore.
Quod ſi vna vtrumq; ad vineã hora nõ vocat,
Vnus vtrique tamen promittitur denarius.

SVmmus amor domini medio mi in pectore feruet.
Namque meas clemens audiit ille preces:
Excepitq́; meas facili bonus aure querelas,
Illum igitur, fuerit dum mihi vita, colam.
Letiferi hærebam vinctus quaſi fune doloris:
Nec procul à duræ limine mortis eram.
Summe Deus, dixi, ſolo te vindice fretum
Eripiat tantis me tua dextra malis.
Vt bonus eſt, vt opem cito rite vocantib. adfert:
Iuſtus vt, & nitidæ ſimplicitatis amans?
Attritus prope eram, cũ me conſurgere iuſſit,
Depulit & capiti cuncta pericla meo.
Quid trepidas anima? ad ſolitam te verte quietem.
Plurima ſupremi munera regis habes.
Ille à morte animam hãc, à triſti lumina fletu,
A lapſu infirmos eripuitq́; pedes.
Viuã igitur poſthac illo duce & auſpice tutus:

Et mea ſemper erit cura placere Deo.

QVid gloriaris perfide, quid tumes?
An iſta verum neſcia proloqui
Te cæteros ſupra ferocem
Lingua bonis inimica reddit?
Cura vna & vnum eſt id ſtudium tibi.
Noctes dieſq; hanc, vt potes, aſperas
Nouaculæ in morem: & latentes
Inſidias ſtruis huic & illi.
Te læta damnis improbitas iuuat,
Egenſq; ſemper pluris iniquitas:
Tu fœda facta & fraudulenta
Vſque nouis cumulare gaudes.
Queiſcunque verbis, ô ſcelerum artifex,
Poſſe in ruinam præcipites agi
Confidis inſontes amicos,
Illa tibi didiciſſe melli eſt.
Quapropter vltor, ne dubita Deus
Tandem à merenti ſupplicium exiget:
Radicibuſq; euulſum ab imis
Sedibus eiiciet tuis te.
At hæc videntes, artubus intimis
Iuſti intremiſcent: & magis ac magis,
Ne prouocent in ſe quoque iram
Numinis, admoniti cauebunt.
Tu riſus illis interea miſer
Iocuſq; fies. En ſibi qui Deum
Temnebat adiutorem: & in ſe
Sat ſibi præſidij putabat.

Quid

Et mulcete pias doctis concentibus aures.
Imperium ſine ſine Deus toto obtinet orbe,
Et ſancto innixus ſolio regit omnia ſolus.
Ductores populorum illius ſigna ſequuntur.
Namque Abrahami alios longe Deus anteit omnes.
Scuta ſua extulit ipſe alte ſuper ardua terræ.

QVisnam, ô rex æterne, tuam admittetur in aulam?
Cui dabitur montis culmen adire tui:
Perpetua vt tecum compoſtus pace fruatur,
Carpens nota vnis gaudia cælitibus?
Qui nulla ingreditur macula ſuffuſus, amatq;
Ex animo rectum, iuſtitiamq; colit.
Cui neque cor fraudes agitat, neque ſubdola lingua eſt:
A quo ſe læſum dicere nemo poteſt,
Quem fugiunt iniuſti, & quo præſente liqueſcunt:
Quo viſo, iuſtis mens animuſq; redit.
Quem mutare fidem numquam iactura coëgit:
Fœnore qui partas odit & horret opes.
Nullo vnquam iudex potuit qui munere vinci,
Vt duro inſontes læderet ore reos.
Qui facit hæc, is demùm in cæli templa receptus,
Tecum vna dempto fine beatus erit.

MEnte Deum pura quiſquis veneratur amátque,

Vis

Vis illi exterior nulla nocere poteſt,
Non ſi illum obſideant hoſtiles vndiq; turmæ,
Quas ſitis innocui ſanguinis exagitet:
Non toto coëat ſi quidquid in orbe ferarũ eſt,
Et quot in Oceani gurgite monſtra natant.
Ille, licet triſtes agitent maria alta procellæ,
Vndarum in medio vertice tutus erit.
Ille interquè feras atque agmina ſæua latronũ
Noctu etiam in medio tutus erit nemore.
Non quæcunque truces adhibent tormenta tyranni,
Illius vnquam animum terrificare queant.
Pix, rota, robur, equus, candentis lamina ferri,
Omnia pro Chriſti nomine ludus erunt.
Felices, quorum ille imis amor oſſibus hæſit.
Quanta illos obita præmia morte manent?
O ſi me quondam numero Deus aggreget illi:
Quæ tunc ſors melior fortè futura mea eſt?
Ah Chriſte vre meum tandem face pectus amica,
Equè pigro inuiſum diſcute corde gelu:
Vt nec auarus opes ſecter, neque vanus honores:
Sed flagrem ſolo totus amore tui.

TIBVR.

QVicunq; Herculei ſpectabit Tiburis arces,
Quæ pater Hippolitus, ſacri pars magna ſenatus,
Cura Deum, loca perpetuo prius aſpera ſaxo
Molliit, & leui iuſſit miteſcere cliuo,

Omnia

Omnia deprendit longè ſuperantia famam.
Nec tam regifico conſtructa palatia ſumtu,
Auroquè illuſas ædes, radiatáque tecta,
Quam ſemper virides mecum admirabitur hortos,
Et gelidos fontes, & aquam in ſublime volantem,
Séque in multiplices vertentem, vt Protea, formas.
Præcipuè tamen illi animum nouitate mouebit
Exciſus, res mira, ſilex, rupesq́; cauatæ,
Et via facta manu longi per viſcera montis:
Qua ſe Anio pater inſueto prouolueret alueo:
Qui longum per iter tenebroſo tramite lapſus,
Exit, & arboribus gelidæ non inuidet vndæ.
Stant habiles propter Nymphæ, lymphásque paratis
Exceptas vrnis in vaſa capacia fundunt.
Parte alia ipſe ſuis altricibus adſtat Iacchus
Materniq́; memor caſus, flammæq́; paternæ
Gaudet aquis, illiſq́; libens ſua munera miſcet.
Dum ſtupeo, tam multa videns miracula rerum:
Ecce nouus procul alituum concentus ad aures
Fertur, & inſolita mentem dulcedine tangit.
Adſpicio & greſſū propius fero, corpora cerno
Parua ex aëre auium, aëratis nitentia ramis,
Dædala queis variam tribuit ſollertia vocem.

Quam

Quamcunq; adſpicias, deluſus imagine, veram
Eſſe putes volucrem: niſi quòd non euolat vſquam:
Sed ramis affixa ſuis cantu æthera mulcet.
At veræ mirantur aues: & cedere dum ſe
Turpe putant, liquidis latè omnia quæſtibus implent.
Hic Lucæ egregius labor eſt, quem Sequana partus.
Ediderat, Siculi renouantem inuenta magiſtri.
Quid? quem non moueat cygnum mentitus adulter,
Illudens ſimili ſpirantem è marmore Ledam,
Deliciiſque ſuis, & aquarum murmure lætus?
Multáque præterea veterum ſimulacra Deorũ,
Artis opus priſcæ cunctos verum arduus inter
Eminet Alcides: qui ſpectans omnia circum,
Heſperidum veteres hortos præ Tiburæ temnit.
Sed quid ego hæc verſu nequidquam includere tento?
Iampridem exiguum praſcripti carminis orbem
Exceſſi: & dictis ſemper maiora ſuperſunt.

IDEM.

DElicia veterum Tibur voluentibus annis
Conciderat, priſcum perdideratque decus.
Et nuſquam riui, nuſquam pomaria, nuſquam
Vlla

Vlla ſuper tanti ſigna decoris erant.
Illa loca antiquis toties celebrata poëtis
Horrebant turpi ſqualida facta ſitu.
Mœrebant erepta ſibi ſua gaudia Nymphæ,
Languentes Anio mœſtus agebat aquas
Omnia tempus edax ita deformarat, vt hoſpes
Quæreret in medio Tibure, Tibur vbi eſt?
Non tulit hanc ſpeciem diuini pectoris heros
Hippolytus, ſacri gloria magna chori.
Ille loco ſenium abſterſit, vultusq; priores
Reddidit, & ſolito iuſſit honore frui,
Illius imperio iuſſæ reuireſcere ſiluæ
Cœperunt ſparſis luxuriare comis.
Ille nouos paßim fontes emergere iuſſit.
Nec mora fit: fontes proſiluere noui.
Quos circum ſtatuit priſcis egeſta ruinis
Plurima Phidiaca ſigna polita manu.
Ipſe Anio frontem pallenti incinctus oliua
Affuit, & proprias conſociauit opes.
Iure igitur fontesq; ſacri ſiluæq; virentes
Certatim Hippolyti nomen ad aſtra ferunt:
Et, quoties molli increpuit leuis aura ſuſurro,
Hippolytum alternis vocibus ingeminant.

AD PETRVM GERARDIVM.

O Delicati blanda ruris otia,
Curis & ambitu procul:
O dulce murmur limpidorum fontium,

O grata nemorum opacitas,
O ſibilantes arborum ingentum comæ,
O prata verè gemmea,
O ſolitudo amica cogitantibus,
O horror, ô ſilentium,
Cui nunc canoro gutture obſtrepunt aues,
Nunc canna paſtoris vagi,
Seu mane oues in læta ducit paſcua,
Seu veſpere reducit domum.
O menſa nec luxu affluens, nec ſordida,
Dapibus parata ruſticis,
Quas non, heri languentem vt irritet gulam,
Doctus ſaporauit coquus:
Sed filiis iuuenibus & ſeni viro
Seuera coxit villica.
O bibliotheca nota paucis, ô libri,
Quos rara contrectat manus,
O cella tantum lectuli vnius capax,
O ſomne liber, & leuis:
O ad beatam tuta vitam ſemita,
Ignota vulgi ſenſibus:
Vt vos requiro: vt mente vos tota expeto,
Alia perosus omnia.
Vt lætus ad vos tendit, & gazis libens
Vos anteponit Perſicis,
Quicunque puro pectus Olmeo lauit,
Frondémque mordet Delphicam.
Quid tu, Gerardi, cui profanis inuios
Adire fontes contigit,

Parteſne

Parteſne eaſdem ſequeris,ad ſiti malæ
Opum,aut peruſtus gloriæ,
Amœnitati ruris & dulci otio
Vitam anteponis aulicam?
O per Lycei cognitos paucis ſpecus,
Quos ſæpe luſtráſti puer,
Ne ſperne amicus conſili quod dat ſenex,
Quódque ſibi,ſed ſero capit.
A literato te otio auocantibus
Occludito aures,& fuge:
Canora monſtra vt auribus cera oblitis
Laertis effugit puer.
Beata vita non metallo aut Indici
Spoliis paratur æquoris.
Animo appetenti pauca,quod ſat eſt,ſat eſt:
Auido,atque inexpleto,nihil.
Cum tibi ſit,vnde liber,& planè tuus
Vitam quiete tranſigas:
Quis,heu,furor te,quis,rogo,impellit furor,
Vincla vltro vt induas tibi,
Et more pulchrum viuere alieno putes,
Nutus timentem diuitis?
Age,rumpe nexus,& iugum collo excute,
Vindexq́; & adſertor tui,
Aude eſſe felix,& procul cuncta amouens,
Quæ mentem humo adfixam tenent,
Per liquida puri ſpatia ducurre ætheris,
Aeterna tantùm cogitans:
Et iſta ſortis lubrica ludibria

Miranda vulgo deſere.
Vtinam mihi olim, flore cum primo rudes
Iuuenta opacaret genas,
Amicus aliquis iſta monſtrâſſet ſenex,
Quæ nunc tibi ipſe cantito.
Non ego periſſe luſtra tot in aula mihi
Vanis dolerem queſtibus.

Dedicatio hortorum Tiburnorum.

NEC *labor Alciden fregit, nec blanda voluptas*
Vmquam animum caſti molliit Hippolyti.
Ambarum hos hortos virtutũ accenſus amore,
Herculi, & Hippolyto dedicat Hippolytus.

IDEM.

A*Vrea ſopitor rapuit quæ mala dracone*
Alcides, eadem nunc tenet Hippolytus.
Qui memor accepti, quos hic conſeuerat hortos,
Auctori voluit muneris eſſe ſacros.

Bacchus fonti impoſitus.

N*Ondum natus eram, cùm me prope perdidit ignis.*
Ex illo fontes tempore Bacchus amo.

Idem ex aduerſo reſpiciens fontem Nympharum.

Qui

QVi colitis Bacchum, comites ſimul addite nymphas.
Nam ſine ope illarum munera noſtra nocẽt.

In tabulam Tantali.

SI quando admittant ſua te ad ſecreta potentes,
Quiſquis es, exemplo diſce tacere meo.

In tabulam Iaſonis nauigantis, & Herculis raptum Hylam quærentis.

VIribus auferres, quod fraude parabis Iaſon:
Eripit Alciden ſed tibi raptus Hylas.

PROLOGVS IN PHORMIONEM TERENTII.

Cum eam aliquot nobiles adoleſcentulj Hippolyti Cardinalis Ferrarienſis iuſſu acturi eſſent.

ET ſi ſcio eſſe hic nemiuem, qui neſciat
Quid apparatus noſter hic velit ſibi,
Tamen mearum partium eſſe exiſtimo,

Interea dum ſe mei ſodales comparant,
Bona cum venia veſtra pauca dicere,
Quæ ſcire vos, & veſtra, & ipſorum intereſt.
Comœdiam Terentij acturi ſumus,
Cui Phormioni nomen ipſus indidit,
Quod paraſitus in ea Phormio primas agit.
Neque hoc videri debet aut mirum, aut nouum:
Quandoquidem in omni vita, nedum in fabulis,
Paraſiti, ſcurræ, ſycophantæ, omne id genus,
Bonis repulſis, ipſi iam primas agunt.
Quod ſi quis eſt, parum decorum qui putet,
Iuuenes ingenuos perſonatos conſpici, in
Scænam prodire, & quaſi facere hiſtrioniam:
Is ſibi reſponſum hoc habeat: nulla re magis
Diiudicari omnia, quæ mortales agunt,
Quàm fine, quem is, qui quid agit, proponit ſibi.
Qui ſcœnicam artem victus cauſſa factitant,
Et, vt coquis ac laniis riſum excitent,
Diſtorquent ora, inſulſa dicta dictitant,
Contendunt pugnis ſe inuicem, atque horum omnium
A plebe viles exigunt mercedulas,
Meritò hiſtrionum nomen & famam ferunt.
Nil ſimile noſtrum eſt. Nos, vt noſtram induſtriam
Vobis probemus omnibus, vt communi hero

Hila

Hilaremus animum, cui debemus omnia,
Vnum id petentes, hunc laborem cœpimus.
Quamquam ô ſupremi cœlites. quem iam omnium
Pudere debet perſonatum conſpici,
Cum id omnis ætas, omnis ordo factitet?
Sed nolo nunc vlcera cuiuſquam tangere,
Ne quis ſatyram hanc eſſe dicat, non comœdiam.
Nunc vnum à vobis, priuſquam hinc abeam, poſtulo:
Si vos quod veſtri honoris cauſſa ſit, iuuat.
Fauete, & vigilate animis, vigilate auribus,
Dermite linguis. qui tacere non queunt,
Bene fecerint ſi ceſſerint iis, qui queunt,
Ne & turbent alios, & morbum prodant ſuum.
Facite, ad conanda in poſterum nos talia
Bonitas vt veſtra, atque æquanimitas excitet.

Ad Antonium Montecatinum.

TAndem querelis pone modum tuis,
Et fata mœſtis inuida vocibus
Clamare, crudelesq; Diuos
Cum gemitu lacrumisq; parce.
Nam, quid Lycei iuuerit auios
Luſtraſſe ſaltus, fontibus ac ſitim
Ex vulgo inacceſſis leuâſſe,

Ingenioq; adiiſſe Diuos.
Si mentis iſtud præſidium tuæ
Perrumpit, & ſeſe intus agit dolor,
Imiſque feruens in medullis,
Te quaſi perdomito triumphat?
Magnam doloris fata quidem tibi
Cauſſam obtulerunt, quæ tibi cognitum,
Longóque carum vſu ſodalem
Hannibalem ante diem abſtulerunt.
Qui quamquam auitis ſat titulis domi
Foriſque clarus, non tamen id ſibi
Satis fore ornando putauit,
Ni proprios etiam ipſe honores
Labore magno quæreret impiger,
Comámque lauro duplice necteret,
Et qua ferox Gradiuus, & qua
Pulchrer Apollo ſuos coronat.
Heu quis Deorum mentibus addidit
Famæ illam honeſtis immodicam ſitim?
Quam ſæpe multis ille triſtem
Funeris accelerauit horam.
Sed, quorſum inanes iam querimoniæ?
Ille ipſe, quem vrges queſtibus, Hannibal,
Felix, & inſertus Deorum
Concilio, mala noſtra ridet.

M. AN

M. ANT. MVRETI

INSTITVTIO PVERILIS COMPREHENSA VERSIBVS ad captum puerulorum qui primis literis imbuuntur accommodatis.

AD M. ANTONIVM FRATRIS F.

DVM tener es, Murete, auidis hæc auribus hauri:
Nec memori modo conde animo, ſed & exprime factis.

In primis venerare Deum: venerare parentes:
Et quos ipſa loco tibi dat natura parentum.

Mentiri noli. numquam mendacia proſunt.
Si quid peccaris, venia eſt tibi prompta fatenti.

Diſce libens: quid dulcius eſt, quàm diſcere multa?

Dicentem comitantur opes, comitantur honores.

Si quis te obiurgat, malè cùm qui d feceris, illi
Gratiam habe, & ne iterum queat obiurgare, caueto.

Ne temerè hunc credas, tibi qui blanditur, amicum.
Peccantem puerum quiſquis non corrigit, odit.

Qui ſemel incautum blando ſormone feſellit,
Ille idem dabitur quoties occaſio, fallet,

Nec cuiuis ſapiens, nec nulli cr dere debet.
Fallitur alter ſæpe: ſidem ſibi detrahit alter.

Si quid fortè mali aut facias, aut mēte volutes,
Vt lateas homines, certe Deus omnia cernit.

Non niſi ſpectatis arcana ſodalibus effer.
Quodq; tacere voles alios, prior ipſe taceto.

Nil cupide ſpecta, niſi quod feciſſe decorum eſt:
Turpia corrumpunt teneras ſpectacula mentes.

Auerte impuris procul à ſermonibus aures:
Et qui illis gaudent, horum conſortia vita.

Principio ſtudij radix inamœna videtur:
Sed profert dulces paruo poſt tempore fructus.

Ludo indulſiſti? ſubitò euolat illa voluptas.
Legiſti? vtilitas ſtudio percepta manebit.

Vt moderata quies prodeſt, vireſq; miniſtrat:
Sic hebetat corpus nimia, ingeniumq; retundit.

Si prodeſſe aliis ſtudeas, tibi proderis ipſi:
At niſi ames alios, & te quoque nullus amabit.

Succeſſus fauſtos numquam admirare malorum.
Sera licet, tamen olim illos ſua pœna ſequetur.

Si tibi grata quies, iuuenis ne parce labori:
Dux ad honoratam eſt homini labor ipſe quietem.

Inſpice te in ſpeculo: & bona ſeu tibi forma videtur.
Moribus obſcœnis illam fœdare caueto:

Seu tibi ſubtraxit vultus natura decorem,
Ingenio vt formæ compenſes damna, labora.

Nil facito, quod turpe putes fecisse videri:
Et cura, vt multis tibi ſis pro teſtibus ipſe.

Vt

Vt nos pauca loqui, plura autem audire moneret,
Linguam vnam natura, duas dedit omnibus aures

Quæ ſeruare voles, ne crebrò inuiſere parce:
Namque minus furem metuunt, quæ ſæpe videntur.

Blanditur primo, ſed perdit inertia famam:
Aſpera res primo eſt, ſed fert induſtria laudem.

Aut vinũ ne tange, aut multa prolue lympha:
Cum vino indulges, igni puer adiicis ignem.

Fac tibi ſit vultus comis, ſermóque modeſtus:
Sic multos facile tibi conciliabis amicos.

Semper opum ſtudio præfer virtutis amorem:
Non opibus virtus, ſed opes virtute parantur.

Diſce. & quæ diſcis, memori ſub pectore conde,
Aut facies, tandundem ac ſi cribrô hauſeris vndam.

Iraſci noli timere, nil fœdius ira:
Quam quæcúmque mouere ſolent, ea temnere laus eſt.

Venti agitant celſis poſitas in montibus ornos:
A quibus in media tuta eſt arbuſcula valle.

Sic

Sic & opes agitant maiora pericula magnas:
Tutior anguſtos comitatur vita penates.

Pauca loqui puero, ſed tempeſtiua, decorum eſt.
Hæc etenim ingenium res indicat, illa pudorem.

Scire cupis, quæ ſit famæ via certa peranda?
Talem te præſta, qualem te poſcis haberi.

Verbera non metuet, metuet qui iuſſa magiſtri:
Hæc qui contemnet, meritò miſer illa timebit.

Quàm felix puer eſt, virtus in quo anteit annos.
Illum omnes meritis certatim laudibus ornant.
Et ſpectant cupidè, & felicia cuncta precantur.
At contra nemo alloquio dignatur inertes.
Spernuntur cunctis, & vulgi fabula fiunt:
Vix oculis pater ipſe illos ſatis aſpicit æquis.

Non tantùm in præſens obſunt peccata: ſed hoc plus,
Ad mala quod procliuem animum adſuetudine reddunt.

Quæ bona ſunt, ſectare: etiam ſi dura videntur
Principio. longus paulatim ea molliet vſus.

Acceptum officium memora atque extolle: ſed abs te
Collatum extenua, & potiùs ſine prædicet alter.

Vtili

Vtilitas quoties pugnare videtur honeſto,
Ne dubitare quidem fas eſt, quin vincat honeſtas.

Pauca quidem hæc: ſed quæ ſtudio ſeruata perenni
Mirificos fructus progreſſu temporis edent.
Aſpiret tantum cœptis Deus omnia cuius
Conſilio æterno & certa ratione reguntur.
Quem tu & luce puer prima, cum ſtrata relinquis
Impiger, & dulcem repetis cum veſpere ſomnum,
Supplicibus facito places ante omnia votis.
Ille tibi ingeniumq; ſagax, corpusq; ſalubre,
Et multò meliora dabit. diffidere noli.
Tu modò ad illius ſemper refer omnia laudem.

INDEX EORVM QVAE SINGVLIS LIBRIS PER CApita tractantur.

LIBER I.

TRES Iſocrates. Cuius ſit παραίνεσις ad Demonicum, indicatum, Cap. 1.

Mithridatem cur Dionyſium Tralliani honoris cauſſa vocarent. Illuſtratus locus ex oratione pro Flacco: Eius qui Plutarchi συμποσιακὰ interpretatus eſt, notatus error. Cap. 2.

Locus quidam Ciceronis in Verrem vindicatus à praua aliorum correctione. Plinij alter declaratus. Cap. 3.

Horatij locus ex Euripide expreſſus. Cap. 4.

Eiuſdem Horatij locus ex Iſocrate propè conuerſus. Cap. 5.

Ciceronis locus ex oratione pro P. Quinctio pulchrè à Paulo Manutio correctus. Cap. 6.

Epitheton, quo Corinthum ornauit Horatius, è Græca voce expreſſum videri. Cap. 7.

Horatij locus, qui multis in libris corruptè legitur, explicatus. Cap. 8.

Sententia quædam Terentiana ab Aeſchilo

etiam

etiam prolata oſtenditur : & , qui eandem continet, Græcus incerti ſcriptoris verſiculus indicatur. Cap.9.

Equitandi verbum quod Euro tribuit Horatius. Euripidem quoque eodem modo locutum eſſe. Cap.10.

Currum pro naui, vt à Catullo, ſic & à Græcis poetis dictum eſſe. Cap.11.

Libidinoſarum mulierum, quæ calumniatæ ſunt eos à quibus ſpretæ ac repudiatæ, eeant, exempla octio. Cap.12.

Falſam quandam hiſtoriam à Petro Victorio pro vera traditam eſſe. Cap.13.

Ariſtotelem in Hippodamo reprehendendo parum bona fide verſatum eſſe. Cap.14.

Duræ compoſitionis duo inſignia exempla : ex Euripide vnum alterum è Sophocle. Cap.15.

Coniecturæ de aliquot locis è licello Demetrij περὶ ἑρμηνείας. Cap.16.

De forium aperiendarum ratione apud veteres Græcos, multis Plauti ac Terentij locis allata lux. Cap.17.

Quod de fama Virgilius dixit, idem Callimachum de Cerere, Homerum de contentione dixiſſe. Cap.18.

Quid ſibi velit apud Ciceronem in epiſtolis ad Atticum paſtoricia fiſtula, explicatum Cap.19.

Alius locus ex iiſdē epiſtolis declaratus. Ca.20.

LIB.

Correctus & explicatus locus è primo libro Ariſtotelis De arte dicendi. Cap.1.

De Pſydis, & ophiogeneſin. Allatus locus Varronis, cuius teſtimonio vſus erat Plinius. C.2.

Sententiam illam, Patria eſt vbicunque bene eſt, acutè à Lyſia reprehenſam. Cap.3.

De vi verbi alloquor. *Horatij in Odis explicatus locus. Cap.4.*

De Calliſthene & Philiſto. Locus Ciceronis emẽdatus, & declaratus. Capitales interdum à veteribus ingenioſos dictos eſſe. Cap.5.

Pauperum cognationem à nemine libenter agnoſci. Terentijs loco allatus non diſſimilis Menandri. Cap.6.

Ciceronis locus è Dinarcho expreſſus oſtenditur. Cap.7.

Quod Victorius de auctore libri De mundo ad Alexandrum credidit, verum non videri. Cap.8.

Piſces paruulos à maioribus deuorari, multorum ſcriptorum teſtimoniis confirmatum. emendatus Varronis locus. Cap.9.

Iugurtham, cùm in triumpho ductus eſſet, deſipere ac delirare cœpiſſe. Plutarchi in Mario locus. Cap.10.

Ariſtotelis locus, allatis Theognidis verſibus, qui eandem ſententiam continent, illuſtratus. Cap.11.

Genus quoddam loquendi Horatianum indicatur è Græco fonte manaſſe. Cap.12.
Platonis locus conuerſus à Cicerone in Hortenſio, in quo Marſilius leuiter lapſus eſt. Ca.13.
Ciceronis locus, quem Silius eleganter imitatus eſt. Cap.14.
Quodnam ſit verbum illud Græcum quo vſos eſſe Athenienſes in diſcordiis ſedandis ait Cicero in Philippicis. Cap.15.
Ciceronis ex oratione pro Deiotaro loci duo emendati. Cap.16.
Illuſtratus locus ex oratione pro Cœlio. Ca.17.
Cicero in oratione pro Sylla, locum quendam Demoſthenis imitatus oſtenditur. Cap.18.
Alius Ciceronis locus è Demoſthene expreſſus. Cap.19.
Theocriti ἀδωνιαζούσαις correctus & explicatus locus. Cap.20.

LIBER III.

De quorundam admirabili memoria. Cap.1.
Sublata menda quæ inhæſerat in Euripideo verſu apud Porphyrium. Item de formæ dignitate quædam nõ indigna cognitu. Cap.2.
Locus Terentij è Phormione illuſtratus. Cap.3.
Duo genera loquendi, quibus Latini poetæ vtuntur, à Græcis accepta eſſe. Cap.4.
Aeris Corinthij temperatura quomodo inuenta. Cap.5.

Indica

Indicata vetus ſcriptura duorum locorũ è libro ſecundo de Diuinatione. Cap.6.

Cur Tibullus porcum hoſtiam myſticam dixerit. Cap.7.

C. Verres qua ex gente fuerit. emendatus locus è libro quarto accuſationis. Cap.8.

Correctus Plauti locus è Milite glorioſo. Cap.9.

Quæ ſe facturos iurauerint Græci cum Xerxis copiis congreſſuri. Cap.10.

Locutio quædam, quæ Euripidis eſſe credebatur, reiecta: & ipſius poetæ emendatus locus. Cap.11.

Atticum loquendi genus quod imperiti ex Euripidis Hecuba ſuſtulerant, reſtitutum. Cap.12.

Antelogium quid. Plauti è Menæchmis correctus locus. Cap.13.

Hiſtoria de oraculo quod Peleo redditum eſt. Xenophontis locus correctus. Cap.14.

Xenophontis alius locus correctus. Cap.15.

Particulam ἄν, e quodam loco ex apologia Socratis apud Platonẽ, delendã videri. Ca.16.

Emendatus Plauti locus è Milite glorioſo. Cap.17.

Lentos debitores aliter à Cicerone, aliter à Lucilio dictos. Lucilij verſus apud Nonium emendati. Cap.18.

Horatij verſus è quinto Odarum illuſtrati. Cap.19.

Declaratus locus quidam è Ciceronis Hortenſio. Cap.20.

LIBER IIII.

Hiſtoria de Pindaro poëta, multato à ſuis, ornato ab Athenienſibus. Cap.1.

Quod Ariſtoteles ſenſit de iis qui ſeipſos interficerent, Euripidis teſtimonio confirmatum. Cap.2.

Correctus Ciceronis locus è libro tertio De legibus. Cap.3.

De veteri prouerbio, quo dicebatur, quod pulchrum eſt placere. Cap.4.

De loco quodam Varronis aduerſus Petri Victorij ſententiam diſputatum. Cap.5.

Fragmentum Varronis è Marcipore, quo tempeſtas eleganter deſcribitur. Cap.6.

Enniani verſus ex Euripide expreſſi. notata Nonij inconſtantia. Cap.7.

Emendati Varronis loci duo. Cap.8.

Duo verſus Horatij conuerſi è Simonide. Ca.9.

Sententiæ cuidam Ouidianæ allata ſimilis ex Euripide. Cap.10.

Quod Ariſtoteles in antiquis dicendi magiſtris reprehendit, idem Iſocrates antea reprehendiſſe oſtenditur. Cap.11.

Antiqui quoties die cibum ſumpſerint. Cap.12.

Terentianus verſus imitatus è Cæcilio: loci cuiuſdam è quarta Tuſculana vulgata ſcri-

ptura

plura aduerſus Nonium defenſa. item eiuſdem grammatici alia quædam improbata. Correctus locus è libro quarto De finibus. Cap.13.

Theriacam olim bibi ſolitam, verùm non videri: emendatus Varronis locus. Cap.14.

Sententia quædam Horatij ab Arato prius prolata oſtenditur. Cap.15.

De loco quodam è quarto Aeneidos aduerſus Seruium. Cap.16.

Prouerbium quoddam ab illo ſcriptore qui tam multa alia collegit, prætermiſſum. Cap.17.

In bonorum comparatione diſſenſio inter Platonem & Ariſtotelem indicata. Cap.18.

De loco quodam ex Oratione in Piſonem, aduerſus Petrum Victorium. Cap.19.

Horatiana quædam ex Græco ducta. Cap.20.

LIBER V.

Inſularum fortunatarum deſcriptio, & ſitus. Cap.1.

Tibulli verſus illuſtratus. Cap.2.

Virgilij verſus, in quo Ciceronem imitatus videri poteſt. Cap.3.

Platonis in Hippia maiore emendatus locus. Cap.4.

Emendatus locus è Ciceronis agrariis. Cap.5.

Plautinæ Stichi principium emendatum, &

& diſtinctum. Cap.6.
Adonin Dianæ ira interfectum. Cap.7.
Confirmatæ duorum locorum Ciceronis emendationes à Petro Victorio factæ. Cap.8.
Emendati loci aliquot è Moſtellaria Plauti. Cap.9.
Ciceronis locus conuerſus è Chryſippo. Cap.10.
Explicatus & emendatus locus è ſecundo Epiſtolarum ad Atticum. Cap.11.
Virgilij verſus ex Aeſchylo imitati. Cap.12.
Ennij hemiſtichium ex Euripide. Cap.13.
Falſum argumentum allatum eſſe ab A. Gellio ad oſtendendum, inter Platonem & Xenophontem aliquid ſimultatis interceſſiſſe. Cap.14.
Secundam fortunam difficilè ferri, multorum grauium ſcriptorum teſtimoniis confirmatum. Cap.15.
Ebrij nomen ad alia quædam à vino eleganter tralatum. Cap.16.
Horatiana quædam genera loquendi è Græco expreſſa. Cap.17.
Breuitatem & obſcuritatem aptam eſſe ad terrorem inferendum, aliquot exemplis confirmatum. Cap.18.
Locus Virgilij aliter, quàm à Seruio & Macrobio expoſitus. Cap.19.
Illuſtratus Platonis locus ex Alcibiade primo. Cap.20

LIBER

De prænotionibus, quibus ſcientiarum omnium principia debentur. explicatum & correctum principium poſteriorum analyticorum Ariſtotelis. Cap. 1.

Axiomata quomodo Latinè vocãda ſint Ca. 2.

Comparatione quadam Lucretiana vſus etiam Themiſtius oſtenditur. Cap. 3.

Vt multas alias diphthongos, quæ nunc vſurpari deſierunt, ita oi pro œ, apud veteres fuiſſe: emendatus Plauti locus. Cap. 4.

Dominos, niſi cupiditatibus ſuis imperent, ne ſeruis quidem ſuis imperare poſſe. Cap. 5.

Homerum & Aeſchylũ Athenienſes, Tyrtæum Lacedæmonij quo honore affecerint. Cap. 6.

Illuſtratus locus ex Ariſtotelis Catagoriis. Cap. 7.

Correcti loci duo è primo libro Topicorum. Item alius è quinto Ethicorum. Cap. 8.

Videri Plautum dixiſſe rem voluptatum *eodem planè modo, quo Græci dicerent* τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν. Cap. 9.

De quodam Plautino ioco, itemq; de loco quodam è Catone maiore Ciceronis diſputatum. Cap. 10.

Euripidem aliter, quàm ceteros omnes, de Helenæ ſidere locutum. Cap. 11.

Emendatus Plinij locus. Cap. 12.

Emendatus verſus quidã Horatianus. Cap. 13.

Correcti apud Ciceronē Ennij verſus. Cap.14.
Ecquid adhibenda ſint in conuiuiis acroamata an minus. Cap.15.
Correctus locus è ſecundo De diuinatione. Cap. 16.
Semiramis quo aſtu ad regnum perueneri. Cap.17.
Vt honorem Latinis, ita Græcis ὄνειδ☉ & κλέ☉ ambigua vocabula eſſe. Cap.18.
Correctus locus ex Oratione Ciceronis pro domo ſua. Cap.19.
Correctus locus è ſecundo De finibus. Cap.21.

LIBER VII.

Sorores vxores ducere, num apud Athenenſes licuerit. Cap.1.
De conſuetudine Græcorum non adhibendi honeſtas mulieres ad conuiuia virorum. Illuſtratus locus ex Eunucho Terentij: itemq; locus Ciceronis è libro primo in Verrem. Cap.2.
Euripidis locus in Medea correctus & declaratus. Cap.3.
Quid interſit inter imperium patris & domini. Emendati Afranij verſus apud Gellium. Cap.4.
Emendatus Varronis locus, qui citatur à Nonio. Cap.5.
Ab igne ad vitam crebrò tralatas eſſe multas ab antiquis ſcriptoribus voces. Cap.6.
Correctus

Correctus locus è primo Rhetoricorum Ariſtotelis. item locus Callimachi ex hymno in Apollinem. Cap. 7.
Conatus emendandi duos locos è tertio libro Ariſtotelis de arte dicendi. Cap. 8.
Illuſtratus locus è primo Topicorum Ariſtotelis. Cap. 9.
Correctus & illuſtratus locus è ſecundo Topicorum. Cap. 10.
Emendati loci alioquot è libello Q. Ciceronis de petitione conſulatus. Cap. 11.
Ex eodem libello emendati aliquot loci. Cap. 12.
Ex eodem libello emendati aliquot loci. Cap. 13.
Quod apud Ciceronem in epiſtolis ad Atticum legitur, ἐν αἰνιγμοῖς, vnde ſumptum ſit. C. 14.
Prouerbium quoddam, quo Cicero De ſenectute vſus eſt, ex Euripide ſumptum eſſe. Cap. 15.
Vt Cicero dixit, conficere famam, *ita Græci dicunt ποιῶν ὄνομα. Cap. 16.*
Quod Theopompus de Lacedæmoniis dixit, idē de fortuna quoque merito dici poſſe. Cap. 17.
Ciceronis è Lucullo correctus & declaratus locus. Cap. 18.
Ciceronis locus ex Iſocrate, vt videtur, imitatus. Cap. 19.
De quodam loco è ſecundo de finibus, neque Manutij, neque Victorij ſententiam veram videri. Cap. 20.

Qui fuerint Ariſtotelis libri De philoſophia, quodq; illorum argumentum. Illuſtratus locus è primo libro Ciceronis De natura deorum. Cap.21.
Ciceronis è tertio De natura deorum locus ex Ariſtotele expreſſus. Cap.22.
Locus è Miloniana cum duobus Demoſthenis vno, altero Lyſiæ comparatus. Cap.23.
Illuſtrati Virgiliani verſus è quarto Aeneidos. Cap.24.

LIBER VIIII.

Poetarũ & apum cõparatio. Illuſtratus Horatij verſus, Necte meo Lamiæ coronã. Cap.1.
De quodã loco è lib.2. Rhetoricorũ Ariſtotelis aduerſus Petri Victorij ſententiam. Cap.2.
Collocatio loci cuiuſdam è Phædro Platonis cum eiuſdem loci interpretatione Ciceroniana. Cap.3.
Correctus & explicatus locus Platonis ex apologia Socratis. Cap.4.
Virgilij verſus è ſexto Aeneidos ex Homero imitati. Cap.5.
Notatum Petri Victorij μνημονικὸν ἁμάρτημα. Cap.6.
De facultate contrariorum, emendatus & declaratus locus è ſecundo Ariſtotelis De arte dicendi. Cap.7.
Alius locus ex eodem libro explicatus. Cap.8.
Correctus Ciceronis locus ex oratione pro C. Rabirio

birio perduellionis reo. *Cap.9.*
Ciceronis loci duo ex Aeſchine, vt videtur, imitati. *Cap.10.*
E declamatione in Salluſtium loci duo, quorum alter ex Aeſchine, alter è Demoſthene expreſſus videtur. *Cap.11.*
Inficetum, *non vt vulgò*, Infacetum *ſcribi oportere: & ex eadem coniugatione cetera ad eundem modum.* *Cap.12.*
Correctus & illuſtratus Ariſtotelis locus è libro quinto Ethicorum. *Cap.13.*
Verbum διαφοβεῖσθαι, *quodam loco è ſecundo Rhetoricorum Ariſtotelis non videri ita accipiendum, vt Victorius cenſuit.* *Cap.14.*
Quid apud Catullum, aſini nomine intelligendum eſſe videatur. *Cap.15.*
Malè conuerſos videri à Cicerone tres Euripidis verſus. *Cap.16.*
De quodam loco ex epiſtolis ad C. Trebatium accuratè diſputatum. *Cap.17.*
Locus Platonis è Phædro, allata vetere quadã Athenienſiũ cõſuetudine illuſtratus. *Ca.18.*
Quod diſcrimen ſit accuſationis, & maledictionis, è Demoſthene & Cicerone. *Cap.19.*
De vi veritatis. Ciceronis ſententia ex Aeſchine. Liuij loci duo emendati. *Cap.20.*
Mulieres eruditas plerũq. libidinoſas eſſe, duorũ poëtarum teſtimoniis confirmatũ. Iuuenalis locus cum quodã Platonis collatus. *Cap.21.*

Iphi

Ephicratis multa dicta, quibus elatus & excelſus ipſius animus oſtenditur. Cap. 22.
Medicum fuiſſe Herculem: & ſanatum ab eo Alceſtin, quum iam depoſita eſſet. Cap. 23.
De immani crudelitate regis Deiotari. Cap. 24.
De lege quadam Perſarum humanitatis plena. Cap. 25.

LIBER IX.

De genere quodam loquendi quo in magni amoris ſignificatione veteres vtebantur. Cap. 1.
Illuſtratus Horatij ex Odis locus. Cap. 2.
Emendatus verſus ex Aſinaria Plauti, & locus quidam Appuleij in Floridis. Cap. 3.
De loco quodam ex Odis Horatij. Cap. 4.
Emendatus locus ex Politicis Ariſtotelis. Cap. 5.
De locis aliquot Plauti ex Pſeudolo. Cap. 6.
De duobus locis ex primo Odarum Horatij. Cap. 7.
Illuſtratus locus Senecæ ex epiſtolis. Cap. 8.
De potu aquæ aut vini circumdata niue refrigerati, Macrobij locus emendatus. Cap. 9.
De locis quibuſdam è prima epiſtola libri primi ad Atticum. Cap. 10.
Illuſtratus Plauti ex Aſinaria locus. Cap. 11.
De vetere prouerbio quo vſus eſt Cicero in Catilinam.

tilinam. Cap.12.
De locis quibuſdam è Truculento Plautina. Cap.13.
E Ciceronis Academicis emendatus locus. Cap.14.
De locis quibuſdam è Truculento Plautina. Cap.15.
De Mitylene Horatij loci duo illuſtrati. Cap. 16.
Illuſtratus locus Horatij ex Odis. Cap.17.
Emendatus & illuſtratus locus quidam Plutarchi. Cap.18.
Tres antiquæ voces Ciceroni reſtitutæ. Cap.19.
De quibuſdam locis Laërtij. Cap.20.

LIBER X.

Quàm vetus ſit conſuetudo, in honore alicui habendo, manum ſuam ad os admouendi. Cap.1.
Vnde ſumpſiſſe videatur Ouidius, quòd in oraculo terram, matrem, lapides autem oſſa illius vocauit. Cap.2.
Verſum quendam ex Odyſſea multo aliter à nonnullis accipi, quàm vt ab Horatio acceptus eſt. Cap.3.
De duobus locis ex primo libro Commentariorum Cæſaris de bello Gallico. Cap. 4.
Expenſus locus ex Aſinaria Plauti, in quo Poëta

Poëta ipſe quiddam non ſatis ex arte feciſſe videri poteſt. Cap. 5.

Locus quidam Iuuenalis aduerſus aliorum omnium ſententiam declaratus. Cap. 6.

Non modò, *pro,* non modò non, *ſæpe apud veteres legi, idq; loquendi genus à Græcis ductum eſſe. Cap. 7.*

De loco quodam ex ſecundo De Officiis Cap. 8.

Illuſtratus locus ex Oratione pro Flacco. Cap. 9.

Emendatus Plauti locus in Epidico. Cap. 10.

De libidine Eunuchorum verum eſſe quod à Terentio dictum eſt. Cap. 11.

Euripidis vnus, Ciceronis ex epiſtolis ad Atticum duo loci emendati. Cap. 12.

Ex Amphitruone Plautina loci aliquot emendati. Cap. 13.

Emendatus, & declaratus locus quidam ex epiſtolis ad Atticum. Cap 14.

Locus Cæſaris emendatus. Cap. 15.

Ouidij locum quendam ex Apollonio Rhodio ſumptum eſſe. Cap. 16.

De quibuſdam qui habiti ſunt impij, cùm ex omnibus popularibus ſuis longiſſime ab impietate abeſſent. Cap. 17.

De loco quodam ex Eunucho Terentiana verius videri ſenſiſſe Donatum, quàm Turnebum. Cap. 18.

Illuſtrati ex Odis Horatij aliquot loci. Cap. 19.

Cæſaris

Cæſaris locus è primo De bello ciuili emendatus. *Cap.20.*

LIBER XI.

Emendati loci aliquot ex primo libro Annalium Taciti ab exceſſu diui Auguſti. *Cap.1.*
De aliquot aliis ex eodem libro locis. *Cap.2.*
Ex eodem libro alij aliquot loci. *Cap.3.*
In eodem libro notata, & emendata nonnulla. *Cap.4.*
Notatus vſus quidam verbi labor, *aut* dilabor. *Cap.5.*
Inanes videri regulas duas, quas ſuper verſibus heroicis & trimetris iambicis tradidit Gellius. *Cap.6.*
Quiddam quod occultè ſignificauerat Homerus non minori artificio á Virgilio ſignificatum eſſe. *Cap.7.*
Veterum comicorum loci duo inter ſe collati. *Cap.8.*
Radiens *pro ſole. Emendatus apud Ciceronem veteris poetæ verſus.* *Cap.9.*
Cur Iuno apud Homerum Vulcano blandiens, claudum eum vocet. *Cap.10.*
Quod de Scipione & Lælio dictum eſt, idem de duobus antiquis Philoſophis dictum eſſe. Diogenes Laertius locis aliquot illuſtratus. *Cap.11.*

Cicero

Ciceronis locus è Sophocle expreſſus. Cap.12.
Eclogium. Conciliaturæ. Diuinaculi.
Tres loci emendati apud Suetonium in Vitellio. Cap.13.
Reſtituti Ciceronis loci duo, in quibus librarij duorum verum ſcriptorum nomina corruperant. Cap.14.
De fictis quibuſdã amicis, qui leuia amicorum peccata reprehendunt, ad grauiora conniuent. Cap.15.
Quòd Epicurum meritò à Plutarcho reprehenſum A. Gellius frigidè atque ineptè defendere conatus ſit. Cap.16.
De duabus antiquis vocibus, Tamenetſi *&* Inſuperhabere. Cap.17.
Locos quoſdam è primo Rhetoricorum Ariſtotelis è Platone ſumptos videri. Cap.18.
Loci aliquot è Pœnulo Plautina emendati, & illuſtrati. Cap.19.
Vnde ſumpſerit Horatius. quòd Amorem in Chiæ genis excubare dixit. Cap.20.

LIBER XII.

Emendati loci aliquot è libro Senecæ De beneficiis. Cap.1.
Eiuſdem Senecæ locus illuſtratus. Cap.2.
Alius eiuſdem ſcriptoris locus emendatus. Cap.3.
Vetus quædam conſuetudo ſatisfaciendi iis, quibus malè precati erant. Cap.4.

De

Linguarium quid vocarit Seneca. Cap. 5.
De naturali quadam ſpei & metus coniunctione. Cap. 6.
De piſcibus ſubterraneis emendati Senecæ loci duo. Cap. 7.
De Arimaſpis, cur dicti ſunt vnum tantùm oculum habere: item de populis, apud quos pueri oblongo capite naſcuntur. Cap. 8.
De loco quodam Terentij ex Eunucho confutata Marcelli Virgilij ſententia. Cap. 9.
De quibuſdam, qui piloſo ſunt corde. Cap. 10.
De aduerbiis quibuſdam, quæ aliter apud veteres interdum ſcribebantur, quàm nunc ſolent. Emendatus Ciceronis apud Fabium locus. Cap. 11.
De Thalete Mileſio hiſtoria elegans. Cap. 12.
De quibuſdam locis è primo Rhetoricorum Ariſtotelis. Cap 13.
Locus Virgilij expreſſus è Chœrillo. Cap. 14.
Emendata multa in oratione Ciceronis pro Archia. Cap. 15.
Prouerbium ab aliis prætermiſſum è Plutarcho. Cap. 16.
De libro Prouerbiorum nuper edito Florentiæ. Cap. 17.
Dictum elegans Io. Antonij Lucatelli Epiſcopi Venuſini. Cap. 18.
Emendatus Plauti locus è Bacchidibus. Ca. 19.
Loci quidam ex Oratore Ciceronis ad Brutum

illuſtrati. *Cap.20.*

LIBER XIII.

Nigidij rationes quædam quibus contendebat natura ineſſe in vocibus vim ſignificandi. vnde ſumptæ ſint, indicatum. *Cap.1.*

Virgilij locus è ſexto Aeneidos illuſtratus. *Cap. 2.*

De Anchiſæ morte variæ veterum Scriptorum ſententiæ. *Cap.3.*

Verſus Græcus in eos qui robuſti cùm ſint, mendicant tamen emendatus. *Cap.4.*

De loco quedam Horatij aduerſus ſententiam cuiuſdam, qui eum corrupit, diſputatum. *Cap.5.*

Alius Horatij locus illuſtratus. *Cap.6.*

Illuſtratus locus Tibulli. *Cap.7.*

Refutatum impudens & impium mendacium Petri Criniti. *Cap.8.*

Puerorum luſus quibus maximi momenti negotia præſignificata ſunt. *Cap.9.*

Locus Demoſthenis à Cicerone, ſingulari artificio expreſſus. *Cap.10.*

Oleum numquam conglaciare, contrà quàm à Gellio proditum eſt. *Cap.11.*

Iucunda narratio ſuper ambiguitaté voculæ cuiuſdam, quæ duobus eruditiſſimis hominibus errorem obiecit. *Cap.12.*

Quiddam de Vrſorum adipe dictum à Theophraſto, non ſatis ex fide à Plinio relatum videri.

videri. Cap.13.
Cur maior in nonnullis ciuitatibus, quam in aliis, exiſtere fortium virorum copia ſoleat, ex Hippocrate explicatum. Cap.14.
Bacides tres. Cap.15.
Locus Virgilij é Thucidide effictus. Cap.16.
Probam vocem eſſe, Exanclare, & temeré ab aliis damnatam. Cap.17.
Emendatus è Plauti Bacchidibus locus. Ca.18.
Loci aliquot veterum ſcriptorũ apud Nonium emendati. Cap.19.
De Nili & Iſtri magnitudine non idem videri ſentire Salluſtium & Arrianum. tum pœnæ cuiuſdam militaris ratio aliter, quàm à Gellio, explicata. Cap.20.

LIBER XIIII.

Duo grauiſſimorum ſcriptorum loci, quorum in vtroque eadem macula hæſerat, emendati. Cap.1.
Illuſtrati loci duo ex Aeneide. Cap.2.
Emendati loci aliquot è tertio libro Ciceronis De officiis. Cap.3.
Plinij locus emendatus. Cap.4.
Plauti loci aliquot illuſtrati. Cap.5.
Dubitatum de iis qua tradit Gellius ſuper vi muſicorum cantuum in morbis quibuſdam ſanandis. Cap.6.

Quid ſignificet vox περπερεύεσθαι. Cap. 7.
Loci aliquot ex epiſtolis ad Atticum emendati. Cap. 8.
E libro quarto earundem Epiſtolarum emendata alia. Cap. 9.
Item alia ex eodem libro. Cap. 10.
E libro quinto earundem emendata quædam. Cap. 11.
Emendatus locus è ſecundo Politicorum Ariſtotelis. Cap. 12.
Qui ſint verſus ἰσόψηφοι. Declaratum epigramma Græcum. Item aliquot quæſtiones ludicræ, quæ apud Gellium proponuntur diſſolutæ. Cap. 13.
Emendatus locus è ſeptimo Politicorum Ariſtotelis. Cap. 14.
Himeræa mulieris de Dionyſio tyranno ſomnium eodem propè modo Græce à Timeſia, quo Latinè à Valerio relatum. Cap. 15.
In Plauto & in Euripide notata quædam non ſatis ex arte facta. Cp 16.
Diuerbium Plautinum è Rudente reſtitutum Cap. 17.
Num qui capiuntur in bello ignaui propterea habendi ſint. Illuſtratus Plauti è Captiuis locus. Cap. 18.
Nihili eſſe verbum excolubrandi, *quod quidam pro Plautino obtrudere conatus eſt.* Cap. 19.

Detectum

Detectum Ciceronis erratum in quinto De ſinibus. Cap.20.

LIBER XV.

Sermo habitus cum Dario Bernardo de ſtultitia quorundam qui ſe Ciceronianos vocant. Cap. 1.
Conatus emendandi locum quendam Taciti peßimè à librariis acceptum. Cap.2.
Emendata quædam apud Tacitum in vita Iulij Agricolæ. Cap.3.
Quid ſit apud Ciceronem amor amicitiæ *: & cur idem in flagitioſi amoris mentione, dixerit,* more Græciæ. Cap.4.
Vetus quædam Aemilij Probi reprehenſio aduerſus eruditum virum qui Aemilium defendere voluit, confirmata. Cap.5.
De Chaldæis Ciceronis locum è Theophraſto conuerſum videri. Cap.6.
De honore qui Olympionicis & interdum imperatoribus re præclarè geſta habebatur. Emendatus Aemilij Probi locus. Cap.7.
Emendata quædam è libro ſexto Epiſtolarum ad Atticum. Cap.8.
Emendata multa è libro tertio De officiis. Cap.9.
Xenophontis loci duo emendati. Cap.10.
Suetonij in Galba vnus, & alter in Othone emendatus & illuſtratus locus. Cap.11.
Ariſtotelis è primo Politicorum, Hippocratis

è libro περὶ τροφῆς emendati & illuſtrati loci. Cap.12.
Emendati è Trinummo Plautina loci duo. Cap.13.
Notata quædam apud Liuium, in quibus ipſe ſibi pugnare videri poteſt. Cap.14.
Cur videatur Aſſa nutricibus dici ſolitum. Emendatus quidam Varronis locus. Cap.15.
Emendati complures variorum ſcriptorum loci in quibus à librariis eodem modo peccatum erat. Cap.16.
Recte ſcriptum à Donato, his verbis, Hoc age, ſilentium & attentionem imperari. Cap.17.
Confirmatum quod de Ariſtotele & Hippodamo in ſuperioribus ſcriptum eſt aduerſus frigidam defenſionem eius qui quod ipſemet ignorauit, aliis pro certo & explorato obtrudere voluit. Cap.18.
D litteram vocibus in vocalem deſinentibus antiquitus interdum addi ſolitam. Et eius rei propoſita aliquot exempla. Cap.19.
Eſſentiæ nomen à Cicerone nouatum eſſe. Emendatus Seneca ex epiſtolis locus. Cap.20.